Universidad de Deusto
Biblioteca

D. THOMAE

1. 2. CUM COMMENT.

CARD. CAIETANI

VOL. II

Universidad de
Biblioteca

OPVSCVLA OMNIA THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA TOMOS,

variis quæstionibus, cum suis conclusionibus, ac vtilissimis annotationibus appositis, recèns aucta atque lucupletata.

QVIBVS ACCESSERE AD OBIECTA ALIQVA SANE quàm acutæ responsiones, aliaque permulta, quæ sequens Index indicabit.

ITEM TRACTATVS QVIDAM CONTRA MODERNOS Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos errores, nunquam ante hac impressus.

ANTVERPIAE,
Apud Viduam & Hæredes Ioannis Stelsij.
Anno M. D. LXXVI.
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

1 De Comparatione autoritatis Papæ & Concilij.
2 De Comparata autoritate Papæ & Concilij apologiæ, pars prima & secunda.
3 De Romani pontificis institutione & autoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confessione.
6 De Satisfactione pœnitentiali.
7 De Ministro sacramenti pœnitentiæ.
8 De Indulgentiarum thesauro.
9 De Causa indulgentiarum.
10 De Suscipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
12 De Contractu matrimonij.
13 De Vsu matrimonij.
14 De Delectatione morosa.
15 De Indulgentiis.
16 De Indulgentiis quæstiones sex.
17 De Contritione quæstio vnica.
18 De Confessione quæstiones quinque.
19 De Excommunicatione quæstio vnica.
20 De Iniunctis pœnitentiis quæstio.
21 De Sigillo confessionis quæstio.
22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniente quæstio.
23 De Purgatorio quæstiones duæ.
24 De Pœnarum timore quæstiones duæ.
25 De Obligatione & obseruatione præceptorum tã in religione, quàm extra quæstiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
27 De Dispensatione matrimonij cũ Occidentali ecclesia quæstio.
28 De Matrimonio quæstio.
29 De Reddendo debito inter cõiuges, altero eorum existente adultero quæstio.
30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

1 De Conceptione beatæ Virginis.
2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo consistentibus.
3 De Celebratione Missæ.
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
5 De Præcepto Eleemosynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambiis.
8 De Vsura.
9 De Simonia.
10 De Vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutiõe maleficij, opera malefici ad hoc parati.
13 De Spasmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII TRACTATVS.

1 De sex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intensiua.
3 De Potentia neutrà, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philosophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De Conceptu Entis.
7 De Ente & Essentia.
8 De Solutionibus quorundam locorum sibiinuicem aduersantium in Commẽtariis sancti Thomæ contentorum.
9 De Vinculo Obedientiæ.
10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduersus Lutheranos.
12 De Communione sub vtraque specie, de Integritate confessionis, de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris.
14 De Eodem coniugio.
15 De Quibusdam responsionibus ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensiũ editos.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMÆ DE VIO CAIETANI, TVNC ORD. PRÆDIC. GENERALIS MAGISTRI, NVNC SANCTI XISTI CARDINALIS, IN comparationem authoritatis Papæ & Concilij, Præfatio.

IAMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæq; totius authoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inuestatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione maximaque & olim sæpe & in præsentia contentione, sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesiæ veritatisq; studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ authoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt IESV CHRISTI veritatisq; seruus sim, libere scripsi, tibique impræsentiarum & dedico quidem recte, & per quam libenter inscribo: quod ab illa sede, quam defendo, & quam Flisco rum ornatissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædicatorum ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæque Ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro veritate, & tantæ authoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataq; sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & benignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum vale.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO, CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTIOCTO CAPITA DIVISVS.

IN OCTO ET VIGINti capita de comparatione autoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.
2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.
3 Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.
4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.
5 Rationes tenentium quòd Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, sta quòd Papa est illi subiectus.
6 Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione Concilij & Papæ vertitur in dubium.
7 Quòd Papa est supra potestatem & Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, vt distinguuntur contra Papam.
8 Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij Constantiensis & Basilensis.
9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ supra Concilium factarum.
10 De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.
11 Quòd seclusa Papa non est in Ecclesia papatus suppletiuè, & sicut in relatante vsum illius.
12 Quòd seclusa Papa, non est in Ecclesia potestas legislatiua.
13 Quòd seclusa Papa non est in Ecclesia potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, nisi in casu.
14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd Ecclesia est totum, & autoritas illius minor in sex.
15 Opinio aliorum, quòd seclusa Papa, in Ecclesia est autoritas congregandi generale Concilium.
16 Quomodo verificatur, quòd generale Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.
17 Iudicium comparationis potestatis Ecclesiæ & Papæ in casu hæresis: & primo de modo, quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum vnam opinionem.
18 De modo, quo Papa hæreticus subijcitur Concilio secundum alteram opinionem.
19 Examen illius propositionis, Papa hæreticus, est ipso facto priuatus Papatu.
20 Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non autoritatiuè super Papam.
21 Discussio præfectæ potestatis ministerialis depositiuæ Papæ hæretici.
22 Responsio ad rationes & autoritates allatas in capitulo decimoseptimo ad probandu quòd Papa hæreticus, est ipso facto depositus iure diuino.
23 Quomodo cum Papa in hæresim lapso, parato corrigi agendum est.
24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalo tantem Ecclesiam, subijcitur Concilij potestati, ita quòd potest ab eo deponi.
25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus Papa subest iudicio Concilij.
26 Quot casus sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam deponere.
27 Responsio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab Ecclesia.
28 An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subsit Ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

CAPVT I.

¶ Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.

INTENDENS resolutè comparare potestatem Papæ potestati Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum autoritati: post Ecclesiæ & Concilij vniuersalis absolutè: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundò incorrigibilitatis, & demum in cuentibus, vt sic resolutè habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantùm dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

¶ Et ne quis puter ponere me falcem in messem alienam, præmitto, quòd quia autoritas Papæ immediatè est à Deo, & reuelata in sacra Scriptura, & autoritas Ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur esse à Deo: vt Constant. Concilium declarauit: ideo materia ista primò & principaliter est theologorum, quorum est sacram Scripturam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, inquantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistis primò deferentes. Oportet ergo virũ doctem, vtrosque Theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quoque loco honorando theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex propriis potest hoc determinare. Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat autoritatem, scilicet sacræ Scripturæ: quæ vera theologia est.

¶ A PRIMO igitur inchoando dicimus, quod certa est ista propositio, Papa habet supremã potestatem in Ecclesia Dei: fundaturque super institutione Iesu Christi, Matth. 16. & Ioan. vlt. Saluator siquidem noster, rex regum & dominus dominantiũ, quamuis potuisset Christianam rempublicã in terris, diuersis modis regendam disponere: voluit tamen & statuit, vt non populare, non diuitum non potentum, non optimatum multorum, aut paucorũ esset regimen: sed vnius tantùm: promittens soli Petro, Matthei decimo sexto, Tibi dabo claues, &c. & eidem soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vlt. Pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Simon Ioannis diligis me plus his? cõuincit etiam proteruos quòd Petro vt distincto ab Apostolis præsentibus ad quos refertur cõparatio, & nõ in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniã tunc factus est Petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, Pasce oues meas, non has vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, præteriens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum eaorum: & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mundi Petro commendat, non alij. Et Leo Papa in cap. ita Dominus, distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, cap. fundamenta: dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. sic Saluator noster instituit: quia regimen Ecclesiæ est optimè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordinatum: optimum autem regimen est vnius. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis pax, quæ in vnitate consistit: & cõstat quòd melius est causa vnitatis vnus, quàm multi: qui non nisi vt sint vnum venientes, eam causant. est ergo Ecclesiæ regimen institutũ, vt vnꝰ solus præsit vniuersæ reipublicę. Et tu valde notabis assumptum, scilicet quòd Iesus Christus instituit tale regimẽ, vt cláudis dra opponentiũ de regali regimine instituto à senatu, seu populo libero, nõ enim Ecclesia, aut populus Christianus, aut Cõcilio aliquod vniuersale, sed Christus iple, qui viuit & regnat, instituit tale regimen: sic vt Petrus nõ Ecclesiæ, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex Cõcilio Lugdunen si in c. vbi periculum. de electionibus, lib. sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis. distinctione vigesimaprima, Pelagius papa dicit, Sancta Rom. Ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo cõtra Gẽtiles, multæ ad hoc propositam rationes, de primatu papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cælis: quas posteris ibi videre. Firmatur autẽ assertæ propositio autoritate Martĩ quinti in Cõcilio Cõstantien si: vbi diffinita est, vt patet in bulla cõdemnationis Ioannis Vvicleff. in Cõcilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana Ecclesia facta est) habẽtur hæc verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem & Romanũ Põtificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificẽ successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verũ Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipi in beato Petro pascendi, regẽdi & gubernandi vniuersalẽ Ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditã esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam nõ solum esse veram, sed contrariam esse erroneam, vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Iohannis Huss, damnatos in Concilio Constant. à Martino quinto.

CAPVT II.

¶ Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.

VAMVIS autem papæ potestas Petro Apostolo primum collata, ostensa sit suprema: non desunt tamẽ qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Christo arguant. Et vt veritas clarius elucescat, sciendum est quòd in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separentur, perspicuum magis fortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alij verò ab eo dem mediante Petro.

¶ Et quo ad vtrunque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicẽtium, quòd omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt, Et hi vtrunque simul multipliciter probant ex supra Scriptura. Primò ex eo, quòd Matth. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quòd sibi Petro dixerat in c. 16. ait enim, Quæcunque soluueris super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictũ Petro, Pasce oues meas omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, vita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo. Docete omnes gẽtes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. c. ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinę, nec potestatis, vt ibidem bis habet san. Tho. sed dederunt ei dextras societatis: & quòd in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim nõ sunt inter superiorem & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. capit. legimus, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem quòd maior non est qui mittitur mittente: iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo, nec Apostolus maior eo, qui misit illum, Ioã. 13. Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonũ. Primò Anacleti Papæ, distin. 21. c. in nouo. Cæteri Apostoli, inquit, cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quæst. prima. Hoc cæteri Apostoli erant quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertiò, Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæstio. 7. canone, Paulus. Paulus Petrum reprehendit, quod non audiret, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est discordantium in vtroque, & dicentium, quòd nec parem potestatem, nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperũt potestatẽ: sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatẽ accepit, & omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes. Et de modo habendi potestatẽ, scilicet quòd solus Petrus habuit eam à Domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti dist. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. In speciali autem quò ad potestatẽ ordinis, non facit dotalis hæc enim constat habuisse omnes immediate à Christo in certa dictẽte. Hęc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrãdi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c. Sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro, & Iacobo, & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab alijs fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subungitur, Imponentes eis manus, dimiserunt. Glossa in modum ordinandorum. & in c. quòd die dominico. dist. 75. Quo ad potestatem verò iurisdictionis (cùm nullibi clarius appareat, quã Matth. 18. vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram, &c.) probant ex hoc, quòd Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matt. 16. Ex ipso, inquiunt, ordine promissionum insinuat, quòd potestas ligandi & soluendi ordine quodam ex hibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt san. Tho. in 4. contra Gent. cap. 76. & in 4. senten. dist. 24. q. vlti. dicit. Affertur quoq; autoritas Leonis suprà inducta ex canta Dominus, distinct. 19. clarè dicentis, quòd Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

¶ DE AEQVALITATE verò potestatis Apostolorũ quatuor inuenio expositiones, sustinẽtes cum hoc Petri autoritatem, super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse æquales potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autẽ super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quòd omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probatque ex Scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos similiter euomat, cum paria feceritis glossa. id est, similia. Tertia declarat (& est san. Tho. in 2. 2. quæstio. 33. artic. 4. ad secundũ) quòd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionẽ. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quòd Apostoli fuerunt æquales, quantum ad exequutionem autoritatis. Ait enim, Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in exequutione autoritatis non autem in autoritate regiminis.

CAPVT III.

¶ Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALLATIS duabus extremis opinionibus, media nobis via incedendum occurrit, & dicendum quòd Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò in quantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo in quantum oues Christi ab eo hic corporali conuersatione separatæ: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, declaro primò dignitatem & potestatem apostolatus. Scribitur in primis Lucæ 9. quòd cõuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarẽt: & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matth. quoq; habetur, quòd eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corinc. 12. legitur, quòd Deus posuit in Ecclesia primùm Apostolos. Ubi glos. interlinearis in verbo primũ, dicit dignitate & tempore: & in verbo Apostolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decret. distinct. 68. c. quorum vices. dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, patres misi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi & cõstituti Episcopi. Et in Concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cõfirmationis habetur hæc verba, Hanc, scilicet cõfirmationem nõ nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quòd per manus impositionem spiritum sanctũ dabant. ¶ Diuus Tho. super præallatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba. Maiores autem ministrii in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primũ est auctoritas gubernandi fidelem populum, quæ propriè pertinet ad officium apostolatus. Secundò facultas docẽdi: Tertiò potestas miracula faciendi ad confirmationẽ doctrinæ. Hæc illi. Et postquam subiunxit, quòd tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit. Deus posuit primum Apostolos, quorũ regimini commisit Ecclesiam. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut dispositit mihi Pater meus regnũ. Secundò, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habeus fundamẽta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertiò, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile est videre, quòd Apostoli, inquãtum Apostoli, habuerunt non solùm potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi Ecclesiam, quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate nõ est. Et si huic adiunxeris, quod vnus est, nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinatio fuit perpetuo seruandi monarchicum, id est vnius principatum instituit, & posuit Petrum caput vnum totius corporis Ecclesiæ: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuatur. Et hoc intendunt omnes sacri autores, cum dependentiam omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacer dotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionem, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandique Ecclesiam ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, quòd alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dederat id subditis Petri ex gratia, quod ordinarie dandum erat eisdem à Petro): ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quòd eius subditi Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quam à Petro per viam ordinariam erant acceptari. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, à Petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatè, quas à Petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia vna sub vnico tantum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatè à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præuenientes: & habet Petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinarie potestates ordinis & iurisdictionis dimanda est. Sunt ergo simul veræ quæ à diuersis tibi inuicem videbantur.

¶ ET VT clarius elucescant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, alijs autem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quòd Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij verò facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corint. 5. Legatione pro Christo fungimur, & ad Ephe. vlti. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat, à missione sumptum: quamuis extenso vocabulo in prefatione dicatur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quòd aliorũ potestas iurisdictionis nõ erat suprà te inuicẽ, sed super alios. Petri verò potestas vsque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quòd sancti doctores exprimunt sub alijs verbis, dicẽdo, quod data est Petro in persona Ecclesię. Et ex hac differentia oritur, quod nullus est successor Ioannis, aut Iacobi, nec etiã Pauli Apostoli in autoritate Apostolatus vniuersalis gubernationis Ecclesiæ, sicut Apostoli gubernabant vbique: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnius certæ Ecclesiæ succedit Episcopi. sed solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua, vnde & à sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio enim executionem sonat. Autoritas verò data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas, Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. Executio regimen quod sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellautur vicarij absolutè, sed vicarij operis, dicente Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios. quasi diceret vicarios ad exequendum. Veruntamen quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, pię exponendum est pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituere Ecclesias & Episcopos: docere, excommunicare, &c. Petro autem absolutè dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiuè erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo: Episcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiam officium prædicandi (cùm ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt. frarres vero Prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro & alijs Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui Pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAPVT IIII.

¶ In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VT AVTEM ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quòd in verbis dictis Petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus, c. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quòd prius Petro soli est dictum. Quodcunque solueris: & deinde omoibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quòd scilicet à Petro ad cæteros deriuanda est propter vnitatem capitis & corporis Ecclesiæ: vt ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernationem Ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quòd ipse ex gratuita præuentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶ Ad illud Ioannis vltimò, quamuis malè probetur, quòd correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant. quia tamen posset probari per illud Matthæi

Universidad de Deusto
Biblioteca

thæi decimo octauo, Quæcunque solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens sit ethnicus & publicanus. respo ndetur quòd in veritate Saluator illa verba etiam quò ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatū est. Et quòd si inuenitur aliquid simile commissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quòd nulli commissæ sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi Petro: alijs verò commissæ sunt oues determinatè, saltē hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eisdem cōtulisti præesse pastores, quasi diceret, quòd gregi tuo contulisti Apostolos præesse pastores, vt vicarios operis tui, id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolutè & vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro quàm per quæcunque alia simul congregata cæteris: quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis eorum pastorale officium executiuè concessum sit omnibus Apostolis.

¶ Ad autoritatem ex secundo capitu. ad Galat. iam patet, quòd nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua à Domino Iesu habuit potestatem & scientiam, vt ipse met in 1. cap. dixerat, Dextras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: non solum nanq; socij, sed fratres in vnitate fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quòd de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶ Ad illud verò, quòd in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facilè patet ex Theologis in primo sen. dist. 15. responsio, quòd non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur concilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anacleti, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir docte: quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluūtur, testimonium habes quòd doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates propriæ soluere: vt Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem à Christo immediatè. Patet inquam de potestate ordinis, quòd nihil refert an Dominus Iesus præuenerit Petrum in faciendo omnes Apostolos episcopos (vt glo. in can. porrò, dist. 66. sentire videtur contra textum) an eos ordinandos Petro reliquerit: vt præallegata sonāt. Si enim Petro hoc dimiūt, ordinariū progressum potestatis ordinis in statuto cursu nō præuenit, & si ipse ordinauit per se ipsum, gratuita præuentione. non reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictum est quod gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatæ autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quòd Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quòd ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuā æqualem à Domino immediatè habuerint. Potestatem autem ordinis episcopalē immediatè vel mediatè, omnes etiam à Domino habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quòd Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolum & Euangelistam, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus. Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condeuit libros sacræ Scripturæ concessum est, dicente illis Domino, quòd Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Augu. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo prætulisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: sicut modo prætualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me autoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi autoritate, testante hoc ipso Ioan. qui, de seipso loquens cap. vlti. dicit in persona ecclesiæ: quā autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum testimonium eius. Ex quo nanque constat Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam Ecclesiæ, Ecclesiæ autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quòd omnes Apostoli eodē modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicentis, quòd Christus immediatè soli Petro dixit potestatem iurisdictionis neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quòd solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatē iurisdictionis ordinariè à Christo accepit: ita quòd ab eo alij ordinario iure acceperunt eandē, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris præueniendo de legauit cæteris parem in exequendo potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAPVT V.

In quo ponuntur rationes tenentium quòd Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi subditus.

EXAMINATA comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparando modo est Papæ potestas Ecclesiæ vniuersalis seu Concilij: potestatis nunc quidem absolutè, postmodum verò in euentibus & casibus, vt promisimus. Et quoniā opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur Papam subesse Ecclesiæ, seu Concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat Episcopius Ecclesiam & Concilium iungere, pro eodem sumuntur quoniam non nisi sicut repræsentans & repræsentatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionū dictam primò in actis Concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quòd ipsa in Spiritu sancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet: cui quilibet cuiuscunq; status vel dignitatis etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subūditur aliud decretum in hæc verba. Item declarat, quòd quicunque cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacrę synodi & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire contumaciter contemserit, niti resipuerit, condignæ pœnitentiæ subijciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, quòd Concilium vniuersale habet autoritatem à Iesu Christo immediatè, Secundò, quòd Papa tenetur ei obedire. Tertiò quòd ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitione cum subijcit.

¶ Confirmatur quę eadem sententia per Concilium Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem Concilio Constantien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. error si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quòd Concilium vniuersale est suprema Ecclesiarum & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est vna Ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum Concilij & summi Pontificis. quoniam de Concilio dicunt simpliciter, quòd est suprema inter alias Ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt quòd habet primatum respectu Ecclesiarum particularum.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cœlorum officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ, data sunt dupliciter, scilicet autoritatiuè & finaliter. Et quòd autoritatiuè Ecclesia ipsa hæc habeat testatur in primis Matt. 18. c. vbi postquam Dominus dixerat, Dic ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbi manifestè Ecclesiæ hanc constituit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina autoritate Ecclesiæ collata.

¶ Testatur deinde Augu. super Ioan. (vt habetur 24. q. 1. ca. quodeū que.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquēs de potestatem ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & & Pauli, Petrus totius, Ecclesiæ gesta hat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cælorum. Has enim claues non ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit Ecclesiæ. Et in libro de Agone, Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicę personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datæ sunt. Et cūm ei dicitur ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in claui bus ibi datis à Iesu Christo, quam in rebus, sed dominij rerum temporaliū principaliter est in ecclesia: cum etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum Ecclesiæ, vt sanctus Thomas dicit in 22. q. 100. artic. primo, ad septimum. ergo Ecclesia principalius habet claues quam Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cūm rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesiā vniuersalis adeo sit recta vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare possit etiam in fide (vt patet 40. distinct. cap. 21. Papa) consequens est, quòd Ecclesia excellentius & prius habeat claues, quam Papa: imò quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quod autem finaliter ecclesiæ datæ sint claues. vt patet ex secunda ad Corint. 13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationē, & non destructionem. Et S. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, expresse tenet, quòd potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum Ecclesiæ. Ex quibus sequitur, quòd Papa est propter Ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claues Papæ data sunt propter Ecclesiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem super principijs naturaliter per se notis. Omne, inquiunt, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hierony. ad propositum in cap. legimus. distin. 96. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem super hoc, quòd Ecclesia constituta est à Domino Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: vt patet Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiæ, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et qua autoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens capi. in quo comparantur Papa ecclesiæ non in casu, sed absolutè: volunt tamē elicere etiam quòd Ecclesiæ sit absolutè supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolutè: tum quia iudex & lex non differunt: nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis autoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij autoritatem spectabunt omnes iudicis actus, adquem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quòd erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 12. q. 2. arti. 2. habes à diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc sacrorum autoritate canonum, vigesimaquinta eorum quæstione prima contra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidē delata potest autoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quòd Papa non est supra potestatem Concilij, & quod ad primam salutem spectant statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAPVT VI.

¶ Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione autoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM huius comparationis prę declarandi sunt termini, quid scilicet nomine Ecclesiæ seu Concilij vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papam: aut totum residuum corpus ecclesiæ distinctum contra caput, id est Papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est Papa, vel personaliter. vel autoritate eius autorizatum, aut sine Papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

¶ Prima est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium sine capite, id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiā, seu Concilium autorizatum à Papa.

¶ Et quoniam omnes hæ comparationes supponūt Papam esse caput ecclesiæ vniuersalis, & non solūm singulorum membrorum, vt inimici veritatis gloſſant: hoc primò monstratur. Primò ex autoritate ipsius Constantiensis Concilij ante & post electionē Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Huis, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ, quòd oporteat esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur: Hic expresse damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ ecclesiæ: catholicum enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quòd non oporteat esse præter Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: vt sitius ostendit diuus Thom. hanc necessitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hieronym. quoque in hb. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesiæ collectiuè: iuxta illud Apostoli ad Romano 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. quæstio. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expresse dicit, quòd Petrus est caput totius ecclesiæ. Et in Concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in cap. vbi periculum, de elect. lib. 6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesiæ, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. ecclesiæ habet, vt eum Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholicæ ecclesiæ episcopus, ex quib⁹ patet, quod cauillatio dicens, quòd Papa est caput membrorum ecclesiæ, & non ipsius simul ecclesiæ, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiua? & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam, gregem, corpus Christi, explicando totam, vniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex verbis ipsius Constantiensis & Basiliensis Concilij: vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiuè: cūm millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo comparatione (scilicet inter Papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) apertè constat quid dicendum sit, scilicet, quòd Papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membrorum: per hoc non est vniuersalis ecclesia, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronom. trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentiæ in tam imperfecto corpore supremam autoritatem locare, sed magis ipsum à capite dependere. Et si instetur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa, respondetur, quod non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfecta: ita quod imperfectio ista est conditio diminuens ly Vniuersalis Ecclesia, sicut corpus truncum diminuit à corpore integro. vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium. quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huis negantis necessitatem capitis ecclesiæ in terris (damnatum & à sancto Thoma, & à Martino quinto, cum Concilio Constantien. vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediatè potestatem à Christo, & quòd ipsa repræsentatur per vniuersale Concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶ De secunda autem comparatione in altero extremo, scilicet inter Papam ex vna parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quòd Papa cum residuo ecclesiæ non est maioris potestatis iurisdictionis spiritualis, quàm ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ non sit in Papa: vt patet inductiuè. Quinetiam potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (vt 18. quæst. 1. ca. si Petrus, Dicit Ioannes tertius) cum ex eo, quòd Papa ordinat actum electiuæ potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quòd ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si Papa dist. 40. vbi dicitur, quòd vniuersitas fidelium suam salutem post Dominum ex, Papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et dist. 19. c. ista Dominus Leo Papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officiū pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium apostolorū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

si à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifestè patet, à Papa omne reliquum corpus Ecclesiæ velut à capite potestatem sorti. Et sic sumendo Ecclesiam vniuersalem; cõstat quòd habet immediate autoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quòd cõparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediatè potestatem ab ipso: sed sufficit, quòd totum habeat immediatè à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam, & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quòd tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & Concilium autorizatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, scilicet, quòd non est maioris autoritatis, quàm Papa, à quo solo autorizari potest, vt patet 17. distinctio. per totũ. & extra, de electio. cap. significasti, vbi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ autoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatẽ præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter Ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius autoritatis in ea velit in eam conuenire, siue non, ex vna parte: & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quòd Ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fidelium congregationem autoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: ita quòd ipsum congregari, solum dependeat à Papa in Ecclesia vniuersali, in Concilio vero duo dependeant à Papa, scilicet congregari, & repræsentare vniuersalem Ecclesiam: ita quod in his intendunt, quòd secluso autoritate Papæ ex quo congregata est Ecclesia, vel Concilium, fit cõparatio potestatis Ecclesiæ, vel Concilij ex vna parte. & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Concilio vt distinguitur contra Papam, erit de Ecclesia & Concilio, secluso Papæ autoritate post congregationem legitimè factam.

¶ Et contra hos dicentes Ecclesiam habere autoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesiæ: oportet namque secundum istos regimen Ecclesiæ esse democraticum, seu popularem: in quo tota autoritas apud nullum residet. sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto sentent. distinctione decimanona, quæstione 1. articul. 1. q. 3 ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum Ecclesiam vellunt communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quòd non communitati Ecclesiæ, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

¶ Quòd Papa sit super potestatem Ecclesiæ vniuersalis, & Concilio generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi autoritate sumitur: vbi Ioan. vlti. Iosti Petro, vt distincto ab alijs, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo capit. fuit: in hoc instituens regimen Ecclesiæ monarchicũ. Et si ridiculosa illa responsio detur: quòd Christus dicit Petro: Pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius Ecclesiæ, quę significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifestè excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector, famulum tuum N. quem pastorem Ecclesiæ tuę præesse voluisti. Et in Concilio Lugdunen. de election. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis ecclesiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd respectu Ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & non solùm respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius. Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quòd ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur, Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiã: haberur quòd per vnum ouile intelligitur Ecclesia vna ex Iudæis, & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur sic, Ecclesia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo Ecclesia, vt vna non est supra Papã, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cum Petrus sit vnus pastor Ecclesiæ, vt monstratum est: si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile. & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnius pastoris qui est dominici gregis rector & director, Papa, scilicet. Et confirmatur, quòd de Papa specialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtrisque conuenientibus, & vnus pastor. Et quoniam quod est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit plures ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholicæ quàm quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa est Episcopus singulorum, & vniuersorum Christianorum in vnum catholicam Ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cùm Ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecratione distinctione prima capitulo Ecclesia.) & Episcopus dicatur Episcopus Ecclesiæ talis, oportet vt primò sit episcopus ipsius ecclesiæ, & secundariò singularum personarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesiæ catholicę, & non illorum aut omnium Christianorum, primò est episcopus ipsius Ecclesiæ catholicæ, & secundariò membrorum eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnius Ecclesię catholicę, & deinde bonis proprijs membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur quo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesiæ catholicæ, cum ecclesia catholica includat ipsum Papam, patet responsio dupliciter. primò, quòd hæc est distributio accommoda: sicut cùm dicitur, Cœlum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd Papa est caput & Episcopus ecclesiæ catholicæ: non quòd sit caput episcopus, rector, &c. suiipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & Episcopum. Secundò dicitur, quòd quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Episcopus Ecclesiæ catholicæ, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesiæ. Antecedẽs patet ex condemnatione articulorum dicta in Concilio Constantiensi. per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam autoritatem in Ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam sequitur, quòd tam ecclesia quàm Concilium Papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala constituit (vt patet 12. Metaphy.) à Iesu Christo summè bono, qui vult Ecclesiam suam optimè disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc autoritate Innocentij 3. in Concilio generali, extrà, de pœn. & remiss. cap. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo. proposuit. de consecrat. præben. idem dicit, Nos secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare. Et extrà de electione, in capitulo, significasti, Paschalis dicit. Aiunt in Concilijs statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesiæ legem Concilia vlla præscribant: cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ autoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis Papæ supra Concilia, & consequenter vniuersalem Ecclesiam allata sunt. Et confirmantur autoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in Concilijs congregati, nihil statuere possunt nisi autoritate Rom. Pontificis interueniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem ei remisse. Antecedens patet in sæpe dicta condemnatione articulorum à Martino 5. in Concilio Constantiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste, Ecclesia Ro. est synagoga Satanæ nec papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorũ. Consequentia patet. quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneè est dicere, quòd Ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediate autoritatem à Christo supra Papam: sic enim non Papa, sed Ecclesia esset proximè & immediate Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate S. Tho. dicentis in tract. contra errores Græcorum. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalẽ ecclesiam tanquã fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur, quæso, diffinitio facta, in Concilio Florentino: quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia constatum est, cæteris Occidentalibus tantũ aufertur. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) non solùm dicitur, quod Papa est omnium Christianorũ pater & doctor, sed & est etiam vniuersalis Ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicat ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quòd non solùm omnium membrorum, sed ipsius vniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quòd nõ mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, quòd hæc verborum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum proteruus error defendatur. Forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

¶ In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate concilij Constantiensis & Basiliensis.

VTORDINATE autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis Concilij Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse autentica autoritate veri Cõcilij facta: quoniam facta sunt tẽpore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quòd illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam repræsentans, nihil aliud est quàm renouare antiquũ schisma, & damnare, vt schismaticas duas obedientias, & quòd semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, quòd Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam sy nodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quòd dixit quòd omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materijs fidei per præsens Concilium, concilialiter tenere & inuiolabiliter obseruare volebant, & nunquam cõtra ire quoquomodo: ipsaque sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod Concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est: ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff sacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Verum credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huss, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, sint ritè & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asseruandæ? Hæc ibi. Et cum constet, quòd contra Ioannem Vuicleff in sessione 8. contra Ioannem Huss in sessione 15. & contra Hieronymum de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit, consequens est, quòd truncante vnionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quòd tractari aliquid in materia fidei cõtingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quãdo tractatur vt credenda vel damnanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita cõtingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, peccatum cõtingit esse. ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis 4. & 5. In cuius signum nulli fuerũt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiã fit ibi mentio de credẽdo vel non credendo. Martinus autẽ 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantũm, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quòd acta per Concilium, contra illos præ nominatos hæreticos firma essent, vt paret in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidẽ de Concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Grego. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum autorizata, facto præsidentię personalis in Concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Concilij vniuersale vocatur & nuncupatur in quolibet statu Concilium vniuersale appellatur, nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo quod non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed verba proferre honoris nominibus vtendo vt plures vtuntur, absq; veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei. & in illo, Petrus fuit caput Ecclesiæ catholicæ. Et vt continuaretur, quod Concilij ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quòd Concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non sufficerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in præsenti sub Martino 5. condemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens. iam enim præteritum supponebat pro Concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quòd decreta illa valeant, intelligenda sunt cum granis salis: quomodo autem dicẽdum est ad singula? In primis, cum dicitur quòd Cõcilium potestatẽ à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi, primò de Cõcilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas autoritates, extra, de elect. c. significasti. vbi dicitur q; robur habent omnia Concilia a Rom. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus vbi Leo dicit, quòd a Petro quasi a quodã capite in corpus omne autoritas manat. & S. Thom. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd sancti patres in Concilijs congregati nihil possunt statuere sine Ro. Pontificis autoritate interueniente, sine qua nec cõgregari Concilium potest. Hæc illi. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorũ sibi ipsis est lex. Secundò potest intelligi de Concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quòd habet immediate autoritatem à Iesu Christo. Et quòd sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata. constat enim q; legitima congregatio Cõcilij generalis ad Papã spectat: vt ex nunc allatis testibus patet & dist. 17. per totum. secundò est, Ecclesiam catholicam repræsentãs, corpus hanq; Ecclesiasticũ vniuersum (quod Ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) nõ est ipsum vniuersum corpus Ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligitur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius Ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Cõcilij ipsum representantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quòd Concilium habet, quòd repræsentet vniuersalem Ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis Ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & Prælatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papæ oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentẽ eorũ vota. Et cum ipsos nõ transferre vota sua in eos, experiẽtia testetur: quin potius si requirerẽtur Christiani infiniti inuenirentur qui refutarẽt transferre vota in alios. & per seipsos interesse mallent, aut Concilium nõ celebrãdum ducerent. Relinquitur ergo, q; papa qui sol' est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorũ cum plenitudine potestatis, vota totius Ecclesiæ transfert in Cõcilij congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti cõgregati nihil possunt & dissolui potest Concilium à Papa, auferendo ab eis quod amplius vniuersalem Ecclesiam nõ repræsentẽt autoritatiue. Nec est verum si dicatur, quòd Ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo enim non reclamat, quia in vero Concilio Papa supplet: in falso autem quia cõtra præsumptuosos prælauere non sperant docti, ignorãtes autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab Ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quod ipsi Concilio, seu eius decretis etiã Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, vel certo. sicut enim quod nesciturus conseceratum, pro non conseceratus haberur: & recõsecratur secundum sacros canones (vt patet extra de presbyte ro non baptizato c. veniens. & de consecra. dist. 1. ca. solennitatis.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

fic qui nescitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguèdum est, quia vel est sermo de his quæ à Concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei, vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamè diuino tenetur Papa obedire, Et S. Tho. expresse habet in Prima secundæ q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in capi. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶Demũ cum subditur de punitione contumaciter contemnẽtium, potest dupliciter intelligi. primò indifferenter, vt quilibet etiã indubitatus Papa in quocunq; peccato contra ius diuinum aut naturale cõtumax punitioni humanæ subijciatur. Et hic sensus est cõtra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. cap. electionem, & in cap. aliorũ 9. q. 3. Nec est acceptãdum quod id quod infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundum proportionem materiæ & personę. & sic eum prælati cõmuniter non sint puniendi (exẽplo Dei, qui nõ puniuit publicè Aaron de idolatria: vt S. Tho. dicit in 4. sen. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintũ.) & Papa non sit puniendus facto, sed verbis reprehendendus publicè (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sentẽ. distin. 19. q. 2. artic. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundę. q. 33. articu. 4. in casu quo publicè in periculum Ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, etiã facto depositionis puniri possit: consequens est quod sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶Ex quibus omnibus clarè patet, quod nec ex illis decretis habetur superioritas Cõcilij, aut Ecclesiæ supra Papã. Vnde nõ oportet aliter respõdere ad eandẽ ex Cõcilio Basiliensi, in sessione 2. & 18. De quo tamen sciẽdum est, quod licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationẽ & prosecutionẽ, & multa pro illo Cõcilio in bullis suis dixerit: nunquã tamen illius approbauit decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffinitum Ro. Põt. esse caput, pastorẽ, doctorem, & rectorẽ vniuersalis Ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoque domin. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præsens vtrq; Cõcilio) in lib. 3. de Ecclesia. c. 100. multos defectus qui in Cõcilio Basiliens. in conflatione illorum decretorum interuenerunt, scilicet quod nõ fuerunt vnanimiter conclusa nec cum consensu præsidentiũ legatorum domini Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Castellæ, quos in via nouerant cõstitutos: nec audiri sunt viri multæ pietes, videntes hæc esse contra doctrinã Sanctorum: sed promulgata sunt ad furorẽ hostiũ apost. sedis, cũ multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida.

¶Nos tamen ex abundanti iustitia, illa glossa animus. Et si glossas contra intentionem autorum dixerit aliquis ex alijs actis eorum conciliorum hoc comincens: respõdebo primò, quòd ego homo sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Concilio-rum attestantium aliam fuisse autorum intentionem, dicam de Cõstantien. quod sicut errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem Ecclesiam, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tũc illa decreta fecit. De Basilien. verò notoriũ est, quòd errauit, cùm contra vnum verũ & indubitatum principem Eugenium 4. processit vsq; ad depositionem inclusiuè, qui tamen cum successoribus suis verus Papa est. Dicam secundò quòd si honorem veritatis recusant falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

¶*In quo soluuntur reliquæ obiectiones contra idem facta.*

EXPEDITIS autoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius autoritatis censentur, soluendæ cõsequenter sunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, scilicet quòd error est non credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, si per Rom. Ecclesiam intelligitur Ecclesia vniuersalis, vel Concilium vniuersale: aut pro quanto negat primatum summi Pontificis super particulares Ecclesias. Respondetur, quòd quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet Ecclesia vniuersalis, Concilium vniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum cõcurrunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis Ecclesiæ & Concilij & Roma. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut repræsentans & repræsentatum, vt membra Ecclesiæ & Concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Rom. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, Concilij & Ecclesiæ vniuersalis vt patet: ideirco cùm fit comparatio inter Ecclesiam, seu Concilium vniuersale, & Ecclesiam Rom. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua virtusque membra: secundum quæ rectè dicitur, quòd tam Ecclesia, quàm synodus vniuersalis est superior Ecclesia Rom. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶Posset nihilominus dici, quòd quia esse suprema inter Ecclesias, conuenit Ecclesiæ ratione capitis, & Ecclesia Ro. ratione capitis est de essentia Concilij & Ecclesiæ vniuersalis: & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excludit intrinseca, ideirco non est admittenda comparatio Cõcilij ad Ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse suprema inter Ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo Cõcilium est suprema inter alias Ecclesias etiam Rom. Et ad probationem, quia Ro. Ecclesia est vna Ecclesiarum, respondetur quòd plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit vna, & distincta capite proprio ab Ecclesia quæ est Concilij: quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet quod primat⁹ Papæ est super Ecclesias particulares, cũ sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersalẽ Ecclesiã, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, vt additum est.

¶Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dicitur, quòd ad literam, hæc tria tantùm ad propositum habentur. Primum est, quòd à Christo immediatè Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad capit. in nouo: distinctione 21. Secundum est quòd potestas data est vniuersalis. iuxta illa verba. Quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeò vniuersalis vt verba sonant: sed ly. Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quòd sensus est. Quæcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quòd omnino occulta potuissent soluere vel ligare contra illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cùm factus fuit pastor Ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vtpotè non subiectus.

¶Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuatur, quòd Ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cælo: & hoc in subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc quòd Ecclesia Bononiensis habet hanc autoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quòd Ecclesia vniuersalis habet hãc autoritatem, nõ potest inferri nisi quòd potest in subiecta. quamuis enim multò plura sint subiecta vniuersali Ecclesiæ quàm Bononiensi nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla Ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa est ei subiectus: nec etiam habetur, vt superius dictum est, quòd habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas fuit. Quòd autem alicui gratiosè conceditur, non debet ab alijs trahi in exemplum: à Christo enim habent omnes Ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediatè.

¶Ad autoritates Augustini dicentis, ꝙ Petrus in persona ecclesiæ & vnitatis, &c. claues accepit. Dicendum est, quòd per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quòd nõ soli personæ Petri, sed officio suo perpetuò duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquũ: hoc officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum habeat. vnde & Leo Papa dist. 19. ca. ita Dominus. ipsi Domino attributi, Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitas officij cõmunicatiui toti Ecclesiæ claues accepit in persona Petri ideo dicitur quod Petrus personã Ecclesiæ gerebat, & quòd vnitas non vnus claues accepit, & quod ad omnes dicitur, Amas me, pasce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut senatoria potestatẽ acceperit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quæstion. noui & veteris Testamenti aperte dicens. Saluator cùm pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus fuisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magistrij: ita & post Saluatorẽ in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, ꝙ in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶Ad primam autem rationem dicitur, quod licet non minus iuris habeat Ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, dominium autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est à donatoribus hominibus trãsferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem Ecclesiæ, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in Ecclesijs particularibus, in quibus manifestè Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶Ad aliam verò rationem, quod Ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter autoritatiue definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius autoritatem & dicendum est, quod errore personali certum est quod Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quam totum reliquum Ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali, in fide est conuersio, quia magis potest errare communitas Ecclesiæ sine autoritate Papæ, quam Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius Ecclesiæ & veræ vniuersalis Ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid refellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimo septimo, autoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ, quæstione prima, articulo vltimo, probat ratione. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo autoritatiue errare in fide. Secus est in alijs, vt Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimoquarto, Spiritussanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iterum quod etiam vigesimaquarta quæstione prima, dicit. Innocentius Papa capitulo, quoties. Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem, seu autoritatem habentem, recurrendum est. Et licito, quod cum dicitur de errore iudiciali, quod sola vniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali Ecclesiæ, principaliter residet in Romano Pontifice, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ, quæstione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa authoritas, quæ vniuersalis Ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, vt ex inducta autoritate ex quæstione prima Secunda Secundæ, (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & Papæ vt synonymis vtitur, aperiens expresse quod sententiæ Papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certa nanque sumus, quod nec Papa, nec Ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando autoritatiue de fide. De Ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil authoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio authoritatiue, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei Ecclesia, imò Doctores Papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶Ad id verò quod additur, quod claues sunt propter Ecclesiam similiter, concedo ingenue quod Papa vt potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & Pacis Ecclesiæ, vt ex capitulo septuagesimoseptimo, quartu contra Gentiles sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa Pace Christi, quæ exuperat omnem sensum, & hoc est, quia Papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex duodecimo Metaphysi. habetur.

¶Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt tale) quod licet Papa quo ad personam & merita, sit pars Ecclesiæ vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quod potestas Ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum, vt totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesiæ vniuersalis, & aliæ potestates sunt participationes ipsius in partem solicitudinis datæ. Iam enim dictum est, quod non plus potest Papa & Ecclesia quam Papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quam Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesiæ sic est, vt non solum quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare id his quæ sunt superioris ordinis, qualis sunt Iesus Christus, & eius Vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶Ad illud verò Hieronymi, quod orbis maior est vrbe, respondetur quod verum est quo ad multa puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est, consuetudo orbis præualet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quod hæc sit intentio Hieronymi; ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, qua Diaconi sub Presbyteris sedent, loquitur.

¶Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic Ecclesiæ: quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (vt pro Ecclesia prælatus vt sic intelligatur cum sacris Doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quod Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extenditur se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus verò iudiciales non extenduntur se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quod non ad omne peccatum in proximum, ex eo luciditissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis nõ possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis factõ coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmativum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: nec illud, Dic Ecclesiæ: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec Dic Ecclesiæ: vanum enim hoc esset.

¶Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt præseruem me à casu in quo potest deponi.

¶Et quod hæc sit vera expositio ad literã, probatur ratione & autoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, vt non sit plus quam frater: cæteri namque prælati tui non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Quia ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinction. decimanona, quæstione secunda, articulo secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quod si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. Hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc nunc infinitæ ferè authoritates afferentur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶Ex quo patet quam temerè quidam dicant, quod super hoc rextu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ & vsum potestatis eius.

¶Hęc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea, & dicẽtes hęc, nesciunt discernere, quod præcepta quæ dantur de actibus iudicialis, intelligũtur tam in factis quam in personis subiectis, & non aliis: & quod ista præcepta nõ probãt subiectionem talis facti, vel talis personæ ad Ecclesiam: sed de subiectis illi quæcunque & quicunq; sint, disponit. Ignorãtię ergo est ex hoc text. subiectionẽ Papæ arguere. Et vt cõuincãtur isti, practicetur text. iste sic. Primò text. non magis loquitur de Ecclesia vniuersali, quam particulari puta

Universidad de Deusto
Biblioteca

puta Mediolanensi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quod peccare in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere Ecclesiæ illi, & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, & cætera. indistincte ergo de Ecclesia loquitur, Tunc vltrà cùm dicitur, Dic Ecclesiæ, aut sumitur Ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodo libet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut sumitur Ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo etiam Ecclesia vniuersalis, cùm sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo præcepto Domini intellecto proportionaliter de Ecclesia vniuersali, Papa comprehendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed Ecclesiæ iudicantis, quia Ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu Ecclesiæ suæ, quàm quilibet Episcopus respectu Ecclesiæ suæ, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur Ecclesiæ suæ acephalæ, sed Ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Ecclesiæ Catholicæ, cuius est Episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus citò facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quam iudex terrestris, vt ipse testatur Lucæ decimooctauo.

¶ Negandum est igitur, quod Ecclesia Vniuersalis, sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & consequenter quod sit simpliciter & absolutè illius iudex, & consequenter, quod quemcunque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euètu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quòque Sacris Canonibus, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex Papæ in puniendo absolutè, manifestè patet, quia sic de quolibet peccato Papæ in proximum posset denuntiari Papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum, si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona quæstione tertia, (scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, scilicet Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiatur fortè glossam quod loquitur de particulari iudice, & non de vniuersali Ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi sunt de sede apostolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non est iudicium. Similiter capitulum, aliorum. vbi sunt hæc verba, Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo fine quæstione reseruauit arbitrio. vbi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extravagantem Bonifacij octaui vnam sanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali, si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de Ecclesia, capit. nonagesimoquarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonaventuram, Petrum de Tarantasio, Vltricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andræam, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quod Papa non potest contra statuta Patrum, responsionem habeo Diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est, aduertendum quod Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

¶ Quod autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituûtur cùm promulgantur, firmantur autem cum moribus vtentium comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, tsu magis quã responsione dignum est. Relinquitur igitur certum. & indubitè tenendum, quòd Papa est supra Vniuersalem Ecclesiam, non solùm secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAPVT X.

De noua quadam fictione, quã imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

MACTENVS simpliciter est disputatum & concluſum, quòd Papa habet potestatem super vniuersali Ecclesia & concilio, vt caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate Ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu Papæ, tractanda confutandaque est: quoniam periculosa est valde, & sanctæ Matri Ecclesiæ plurimùm nociua. Et vt melius obseruate se ab his omnes possint, rectrandaque est sua imaginatio.

¶ Ponit imprimis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia Vniuersalis. Vultque præinde in Ecclesia & concilio Vniuersali sine Papa sit, siue non, clandi autoritatem Papalem, quam supremam Potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ, formaliter potestatiuè & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fateur quoque Ecclesiæ regimen à Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi. Primò, secundum ipsam, vt Papatum, secundum se. Secundò, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, vt quod Papatus sit in Ioan. vel Martin. Tertiò, secundum exequutionem, vt quod Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et appolita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quod licet quælibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantùm in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quilibet Ecclesiastica Potestas est in Ecclesia Vniuersali seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primò, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundò, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertiò, sicut in regulante vsum seu exequutionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quòd Potestas Papalis data est in ædificationem Ecclesiæ. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hæc potestate in destructionem Ecclesiæ abuti, similiter sacrum Collegium Cardinalium est in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet vt aliqua sit regula inobligabilis & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundùm quã possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autè est Ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia Vniuersali est Papatus, vt in regulante exequutionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij stat ad Ecclesiam seu Concilium, vbi est sapientia indeuiabilis. Et hinc inquit, fundantur multa, vt quod Papa iudicari potest & deponi per Concilium, quod cõcilio subiicitur quo ad vsum suæ potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in concilio est etiam Potestas Papalis. quarto modo, scilicet suppletiuè, quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa, vt Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea Potestatem Papæ in eam, quæ sibi à IESV CHRISTO tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quam iurisdictionis in foro voluntario & litigioso (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & potitiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, vt supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo verò multiplici, & in propolito ipsius Ecclesiæ seu generalium Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse authoritatem interpretandi dispensandique in statutis Concilij generalis, prout occurrens necessitas vel eaidenis vtilitas postulat, vbi pro tunc recursus ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex autoritate sibi à Christo attributa.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, habereque vim coactiuam super illum, possèque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab exequutione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papæ, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius. Constat enim, quòd Ecclesiæ seu Concilij Vniuersalis authoritas maior est authoritate Papæ in sex. Primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua potestate: quintò, in causarum fidei difficilium vltimata decisione, ferè, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Cõfirmat dicta sua ex Apostolorũ actibus pluribus: quia scilicet Iacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Actorũ decimoquinto: & ibidem nõ Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiæ. Act. octauo, & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimooctauo authoritatibus, Die Ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram. & concilio Constantiensi. Et concludit quod luce clarius ex principijs Theologiæ conclusa est subiectio Papæ ad concilium. Et vsque adeò progreditur, vt pestiferam pernitiosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

Quòd secluso Papa, in Ecclesia non est papatus suppletiuè, or sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo, declarabimus. primò, id super quod tota hæc consurgit fabrica: falsum esse scilicet, quod secluso Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius, quantum ad vsum & suppletiuè. Deinde ostenditur falsum esse, quod papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus authoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabitur manifestata prius veritate, circa potestatè applicandi potestates Ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso papa, Sic enim audijt de Ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic vocabula intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia, cum Ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quòd datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata à Deo nesciamus, nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principijs theologicis efficiter probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur sed oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad oppositum, si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

est erronea, scilicet quòd Papa potest errare, & reliquum Ecclesiæ non. Confirmantur hæc authoritatibus suprà allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur, quòd non magis communitas quàm vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quòd sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imò ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt San. Thom in 4 senten. distin. 19. quæst. 2. dicit. Ex quo patet, quòd voluntariè dicitur, quòd papa habet pòtestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, concilium determinabit. In his enim quę sunt fidei secundùm diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundùm prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex consilio sanctorum patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, often sunt siquidem statuta iter papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ Sanctę Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte verò causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur, suprema autem potestas in Ecclesia repugnant dari in Ecclesia superiorem, quia iam nō esset suprema in Ecclesia, sed potestas in Ecclesia, regulariua papatus quò ad vsum est superior papatus, ergo in Ecclesia Dei non est talis potestas, & cōsequenter non est in illa Papatus, sicut in regulariuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secūda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vous papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus papæ constituendo leges coactiuas circa vsum papatus, & suspendendo ab exequutione, quòd potestas Ecclesiæ nō sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro, quum loquens de dispensatione facta à papa dicit, Tenet, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa papalis vsum potestatis per generale concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est, quòd quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, nō inueniretur aliquis vous iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secūdo de Anima, vnicum & communem omnium sensibilium iudicem altiorem omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concesso, quòd in Ecclesia inuenirentur omnes potestates Ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera, si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset, misi quòd secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera, posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentijs iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali etiam cum papa, non plus potest apud sapientes tota Ecclesia cum papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus papæ, nec tota ecclesia hoc potest, misi fiugatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas ecens, iudicet de singularum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibipsi, qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu, &c. componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corriget consilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis, Constantiensi, & Basiliensi, & in multis alijs errare potest, propter quod à concilio ad papam conceditur appellatio. vt Sancti Thomæ in quæstio. de po. Dei, quæstio. 10. articu. 4. ad decimumtertium dicit. Et de concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notorie, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, in spiritu sancto legitimè cōgregata, per nullum quauis authoritate, etiam si papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui (quæ-

lia sunt tempus & locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summum Pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur, & quòd concilium rité esset congregatum authoritate Romani pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio concilij illius decretū, omnium decretorum illius authoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus, quòd si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis, & pacis, qua vna est ecclesia, & peruenitur ad patriam cœlestem, melius custatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu consilij sui, (quo sit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic dispoſuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ, dando communitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est in supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis firmitas respuit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quartò, quia cùm gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen Ecclesiæ suæ, vt vious non vt defunctus: propter quod nō ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communicauit Ecclesiæ non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens, Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum comuisit fidelem: Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quàm ex regiminis sumatur: ostendit tamen, quòd ad consequendum Ecclesiæ finem ex eo modo regiminis non conuenit in Ecclesia talem potestatem. Quia ergo posita potestas ista in Ecclesia sequitur Papam, regimini Ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni Ecclesiastici iudicij deuotio ad verum Ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem conrectionis omnium errate potentium non assequitur, rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium ingitur, quæ sunt non obstat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci assistentia torque sanctorum testimonijs aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignoranter, temerè atque impiè prædicatur, scribitur & defenditur.

CAPVT XII.

Quòd seclusa Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

QVONIAM autem præter dictam potestatem duas alias in concilio locat seclusa Papa, scilicet potestatem applicandi potestates Ecclesiasticas ad personas & potestatem condendi inter præcepta (quæ authoritatiuè leges) de his aliquando tractandum est. Authoritas ecclesiæ in condendis legibus conuenit ecclesiæ secundum illum modum quòd est communitas perfecta. Vnde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius authoritate poſſunt mutari conditæ ab ea leges: sic in Ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quòd Ecclesia ubique Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus quòd quia Ecclesia vniuersa distincta contra papam est communitas subiecta à Iesu Christo papæ (vt patet ex authoritatibus inductis) testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, & caput remque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicæ Ecclesiæ) consequens est quòd Ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione authoritatis prælatorum illius, & ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi authoritate illius pontificis implicitè, vel explicitè roboretur. Vnde San. Thomas, vbi superius adductum est) inquit, Sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere, misi interueniente authoritate Romani pontificis. Et, (vt prædictum est,) recte dixit, Sancti patres quia multa tres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Papæ, ficti summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à Tho-

Thoma in prima secūdæ. q. 90. vbi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonū commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex Ecclesiæ nihil aliud est, quā rationis ordinatio ad Ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis Ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas Ecclesiæ, cui suipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ, non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscēres sancti patres à Papa robur decretorū suorum recognouerunt, vt etiam exorto errore post electum Martinum Papam quintum: ipsa requisito oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur decisa in materijs fidei à Martino testatur, vt pater in sessione vltima. Et Basilienses multum insisterunt apud Eugenium quartum, vt decreta Basiliensis Concilij approbaret, & nunquam obtinuerunt: vt dominus Iohannes de Turrecremata refert: & in gestis Basiliensis Concilij reperitur.

¶ Amplius, Autoritas Ecclesiæ determinatiua de his, quę sunt fidei, principaliter resident in summo Pontifice & non solū principaliter sed finaliter, ita quod ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Concilium, sed Concilij sententia à Papa confirmatur, & à Concilio, ad Papam appellatur: vt sanctus Thomas in allatis locis, & Secunda secundæ, & quæst. de potentia Dei: & contra errores Græcorum docet. ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter ipsa: cætera statuere, & frustra à Concilio ad eum appellarentur, nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶ Amplius, Consuetudo Ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solū dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse à Concilio in interpretādo pendet, sed econuerso. Et ex hoc patet quòd capitulum frequēs in Concilio Constantiensi decretum, nisi apostolica autoritate firmatum sit, non habet certam vim obligatiuam: quoniam in sessione 39 ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

¶ Quòd potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in Ecclesia seclusa Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est quòd potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in Concilio seu Ecclesia. Et in Papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationē potestatum inferiorum patet, patet tum ex gestis Apostolorū, dum singulos Episcopos per loca instituebant: tum Ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa facientes suscipit absq; conscientiæ scrupulo, tum ex ratione officij: nā ad eundem nanq; spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorū in partem solicitudinis, vt patet Exodi decimo octauo, vbi Moyses dux populi ex consilio Iethro elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones, & decanos. Quòd ad applicationē verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli ibi à Christo institutis Clementē Papā vt habetur octaua quæst. 3. si Petrus. ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Mauritij Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nāq; solus est ad quos spectet electio, & mutatio & limitatio sic actum electionis, vt oppositio modo sit irritus. In Ecclesia autē, seu Concilio non est hanc autoritatem seclusō Papa, ex hoc patet, q; tota Ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quòd electio nō spectet ad Cardinales veros, & indubitatos quod electus à minus, quàm duabus partibus Cardinalium, sit Papa, sed hoc econuerso Papa posset statuere, quòd electus à minus, quàm duabus partibus Cardinalitū, sit Papa: & quòd electio spectaret ad solos & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius autoritatiuè est cōstituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, q; electio spectet magis ad presbyteros & diaconos taliū Ecclesiarum Romæ, qui vocātur Cardinales, quam ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri: magis ad Episcopos Hostiensem, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanensem & Portuen. quàm ad alios Episcopos. Hoc enim nec à diui nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in Ecclesia, seclusō Papa, posset Ecclesia mutare statuta Papatus circa applicationem huiusmodi. Vnde secundū veritatē, Concilio seclusō Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates eius in eo cōtentas potest: nec vnū quidem, & illum minimū potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere, defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos vbique terrarum sua sola autoritate: quæ non sua, sed illius est, qui gratiur in multitudine fortitudinis suæ.

Hoc autem casu permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similium eventuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore malefici summi inchoati sub Vrbano sexto cōtigisse videtur) in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendū est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hęc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad repręsentandum illā in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quòd Ecclesiæ cura non sibipsi, sed Petro à Christo commissa est: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ prævalet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate sit.

¶ Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferiùs tractabitur, Domino concedente. Hæc autē dicta sunt, vt pateat, Concilio seclusō Papa, nec regulatiuam vsus Papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc etiam satis clarum restat, quòd Concilium non habet papalē potestatem suppletiuē. Et sit contra hæc afferantur gesta in Concilio Constantiensi, iam dictū est quòd propter incertitudinē Papæ & electorū in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest cōgregatio illa post vnionem trium obedientiarum. Veruntamen perfectū ac indubitatum Concilium absque vero, & indubitato Papa, & vno eorū contradicente, esse nō potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAP. XIIII.

¶ In quo soluuntur rationes cōtra Papam, quòd Ecclesia sit totum, & autoritas eius maior in sex.

VOD VERO Dicitur, quòd comparare Ecclesiā Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut vnitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tā vnitate, quàm dualitate: ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas Ecclesiæ est maior potestate Papæ: sicut totum parte. & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quàm potestas Papæ: quod gratis cōceditur. Sed ex hoc non sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit maior, id est plus possit quā Papa in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticę in papatum, cardinalatum, episcopatū, &c. inferatur, quòd quærere an Ecclesia sit maior Papa, est quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quòd etiam dicitur q; Ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in sex, falsum & erroneum est: quoniam si sumatur Ecclesia vt distincta contra Papā, nullo modo est maior Papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: quia Papa est vna potestas, illa multæ. Ex quo enim ostensum est, q; papatus, seclusō Papa, non est in Ecclesia nisi potentia ministraliter electiua (quia scilicet potest sede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quā spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, quòd vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad Concilij spectat: & tantò magis erroneum, quantò de Concilio dicitur distincto contra Papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in Ecclesia, & hic adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens & omnem potestatem virtualiter continens, consequens est quòd autoritatiuè Ecclesia non sit maior Papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicēs q; iuce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstruimus erroneam. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinā Sanctorum, anno 140. approbatā, pestiferam & pernicioſissimā. Nec excusatur nisi affectata fortè ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in vna tantùm obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAP. XV.

¶ Opinio aliorum, quòd in Ecclesia seclusō Papa est autoritas congregandi generale Concilium.

ET quoniam inter singulares autoritates Romani Pontificis potestas congregandi generali Concilij computatur: & hanc aliqui putant aliis conuenire posse, idcirco in hac quoque Concilij Papæ comparandum specialiter est.

¶ Est igitur nonnullorum opinio, q; quamuis regulariter congregatio Concilij spectat ad Papam (vt in capit. significasti. de elect. & distin. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale Concilium potest, Papa non consentiente: ac etiam inuito. Fundant hoc super illo principio, scilicet, Regulę generales patiuntur exceptiones præsertim vbi casus particulares incidunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

variabiles modis infinitis: quod probatur ex ἐπιεικείᾳ in 5. Ethic. & gnome in sexto Ethic. virtutibus positis ab Aristo. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, quòd quandocunque obseruatio legis distraheret vnitatem, quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessariùm congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quòd ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito cõgregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio generalis Concilij fit legitimè sine Papa. Primus est dum desinit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem, vt si cadat in perpetuam μανίαν, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando Concilio, renuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ præsertim si tãgat ipsum. Tertius est, si Concilium postquam à Papa est legitimè congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiã vbi Papa renueret. De autoritate autem Concilij sine Papa, dicit quòd fulcitur & vtitur autoritate primò Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundò legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt, pro quo facit autoritas Domini Marci 11. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, colũna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decimaseptima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitimè deponi: quia ex quo Concilio contra Papam distincto inest potestas deponendi Papam, oportet q̃ possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cũ Papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de Papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere Papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

¶Quomodo verificetur, quòd Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

EVIDENTIAM Propositę ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest Concilium: & aliud est loqui de cõuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodò congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad auctoritatiue disponendum de vniuersali Ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad Papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fiat: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & cõtra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorũ, quòd Concilij potest congregari sine Papa, & quòd Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vltimo distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit; pro quanto ad modum iuris positiui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendũ est, quòd duplex est Concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectũ simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existẽte: & potest quo ad aliquid tantùm de vniuersali Ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter, & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cùm adhuc superfit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia Concilij confirmatur, (vt patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (vt de Concilio Basilien. patet,) haberet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit Concilium Constantiense. Licet inquantilatitudo sit in vtroque, quo ad congregationẽ: tamen sic se habet, quòd Concilium perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente Papa, potest Concilium perfectum simpliciter absque Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas Ecclesiæ sine Papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si communitas Ecclesiæ absque Papa constitueret Concilium perfectum simpliciter, cùm ad tale Concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur q̃ communitas Ecclesiæ esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non solùm est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertiò quia cùm Papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis Ecclesiæ ex iure diuino conuenit soli Papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis Ecclesiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ, quæst. 100. artic. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solùm in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio, quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab Ecclesia, quòd coniunctio cũ hac nõ sua sit quandoq; licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus potestatem cũrã vniuersalis Ecclesiæ: & nõ reliquit ipsi Ecclesiæ curam suius: & ad curam vniuersalis Ecclesiæ spectat Concilij cõgregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quoniam expressè in 5. Ethi. dicitur q̃ est directio iustitiæ legalis, quã nos ius positiuũ vocamus: quod quia ab homine est non potente præuidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tunc gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in voluntate supplent non interpretando ambigua sed manifesta specialiter & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæst. 120. art. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicę: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimaseptima, & propterea dixit S. Thomas quòd sancti Patres nihil posuerunt in Conciliis congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesiæ statũ potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus nõ vult ipse aliud cõgregare, sed non habet potestatem ad ordinandã vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Ecclesiæ casus humani variabiles sunt infinitis modis, puta si contingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (quòd electores non possent eligere sine conuocatione Concilij, ad requirendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, affero, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus: tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, pollunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesiæ, sed tantùm depositiua potestas Papæ & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cùm de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est, quando Papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit Ecclesia, illa membra Ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest scire & si sciri nequit, prouidendi, quòd electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cùm electio ad Ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, vt in Concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilij, nam si non sanę est mẽtis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniã mortuus est Papa vita rationali non solùm in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autẽ quòd Papa eligitur in pastorem Ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea, non est trepidandum timore, vbi non est timor. Et si dubitet esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quòd Papa insanus ex-

factus, tanto tempore expectetur: & si post nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum indicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo namque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret: & eam non reuocaret, tacito consensu renuntiare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo tamen rite cecidisset. Ex eo autem q̃ Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus namq; seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex Actibus Apostolorũ) & tamen nõ est electus alter, sed oratio facta fine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domino, contra quẽ debeat liberare Papã? vt fecit Oziæ cũ illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tẽpus miserationes Domini, & in arbitrium vestrũ eum cõstituistis eo: vt patet Iudith septimo, & octauo. Posset tamen in hoc & in præcedenti casu, pontificio statuto prouideri, quòd à Cardinalibꝰ eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice, vel suo, vel detento.

¶ In casu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, renuit requisitus congregare Concilium, & statutum esset concilij generalis cũ omnibus clausulis derogatoriis (vt Constãtienses cõperunt, & Basilienses apposuerũt) nescio ad quid cõgregatio ista fieret, cùm nihil posset facere, q̃ renitẽs Papa nõ posset irritare. Pro ergo ergo habenda est omnis opinio, dicens Concilium perfectũ, si est habens autoritatẽ disponendi, & statuẽdi simpliciter de vniuersali Ecclesia, posset absq; Ro. Pont. autoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: cõcessæ à Christo immediatè, vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, quòd quia Concilij Constantien. in sessione 38. & post Basilien. in sessione 11 constituit cap. frequens. ideo etiã absq; Pontifice de decennio in decennium potest celebrari Concilium, etiam perfectũ, propter autoritatem statuti: respondendũ est, quòd sunt in magno errore, & quòd in veritate schismati operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur quoniam rebelles sunt Romano Ponti. qui est supra totum ius positiuum, & constat quòd determinato tempori & loci Concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sentiẽtes, quòd quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quòd Concilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quòd Papa non tollat aut interpretetur, aut dispenset aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum Concilium, quia tantùm ponderatur, sciendum est quòd oportet hic discretione vti: nam si requiritur à viris probis, quos præsentia & perseuerans vitæ, ac morum integritas commendat, & fidei causa Concilij (puta hæresis vel schisma) debet Papa annuere, & nunquam credo q̃ fuerit Papa, qui negauerit, sic reb⁹ se habentibus. Si autem requiritur à viris, qui volũt alligare onera alijs & digito suo nolunt mouere ea, qui Priscorum Conciliorũ statuta pro nihilo seruant ambitiosis, insatiabilibus suarũ passionum sectatoribus, & huiusmodi pro reformatione Ecclesiæ: nõne respondeo Christi conuenit? Hypocrita eijce primũ trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucã de oculo fratris tui: præsertim q̃ melius potest Papa solus reformare Ecclesiã inchoando sponte à seipso & suis, quam per Concilium: oportet enim primò seruare quæ Papæ sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoq; est causa negandi consensum Concilio probabilis timor vi urpandæ autoritatis à Concilio supra Papam. vt Basilienses mox ostenderunt scilicet eum primum inchoatum est Concilium, sessione 11. & iterum redintegratũ fuit ab Eugenio sessione 18. Finis enim Concilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de cõgregatione & celebratione Concilij absq; Papæ consensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet q̃ Concilium perfectum simpliciter, quoniam perfectum verò Concilium secundũ præsentem Ecclesiæ statum quandoque sine Papa, & contra ipsum cõgregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa vis, dicta doctorum saluare.

CAP. XVII.

¶In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primò de modo quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum veram opinionem.

POST collatam potestatem Papæ cum autoritate Ecclesiæ, & Concilij generalis simpliciter & absolutè, & manifestationẽ superioritatis Papę supra Ecclesiã vniuersalem, & Concilium vniuersale: consequẽter comparanda est autoritas Concilij ad Papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis & aliis casibus, & demum in cuentibus.

¶ Et quoniã innata est nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa supponamus cũ doctoribus, & communi animi cõceptione ex c. si Papa dist. 40. quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi à Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis. & potestatem depositiuam, vt sic nosse possumus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesiæ vniuersali.

¶ DE MODO Quo Papa propter crimen hæresis deponitur, varia est opinio. Quidã dicunt quòd hoc fit propter defectũ subiecti. Subiectũ namque papatus dicunt esse hominem fidelẽ ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem, definit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim definit subiectũ papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, q̃ fides constituit viatorem in hoc quòd est esse membrũ Ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet q̃ negatio prioris inducit negationẽ posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiuè. si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrũ & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata quòd esse membrũ est prius quam esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrum: sed non ecõuerso: quod igitur nõ est membrũ, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) nõ est membrum Ecclesiæ: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cùm Papa nihil aliud sit, quã caput Ecclesiæ, eo ipso quo sit sine fide, sit non Papa. Et hoc est, q̃ sub aliis verbis ab aliis dicitur, q̃ cùm Papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo sit distinctus fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quãdo per Ecclesiam propterea deponitur, nõ iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit, secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria volontate transitus est extra corpus Ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primã autẽ propositionẽ radicẽ huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundãt super autoritatibus plurimis: quibusdam directè ex ratione fidei & Ecclesiæ, quibusdam ex consequẽtibus ad esse extra fidem, & Ecclesiam id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petrã ædificabo Ecclesiã: siue enim per Petram intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare Ecclesiã. Secũda est Abacuc 2. & Apostoli ad Rom. 1. & Heb. 10. Iustus ex fide viuit. Sic autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarũ substantia rerum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thomæ in tertio senten. distin. 13. quæst. 2. artic. 2. expressè dicentis, quòd homines infideles non pertinent ad vnionem corporis Ecclesiæ, secundum quod est vnum simpliciter. & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quòd sunt vnibiles corpori.

¶ Ex ratione Ecclesiæ affertur diffinitio Ecclesiæ, scilicet quòd est collectio fidelium, de consec. distinct. prima. capitulo Ecclesia. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & Ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & Ecclesiam consequi extra communionem fideliũ, sine clauibus, sine potestate: sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul à communione fidelium hæreticos faciũt: imprimis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorũ Dathã, scilicet & Abiron, schismaticorum. Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euãgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema sit. Et secundæ ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundũ doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugum ducere cũ infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cũ iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cũ infideli? Denum Ioannes Euangelista 2. Ioan. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distinct. 1. c. verbum) explicat. Dominus par ius, & soluẽdi esse voluit & ligandi, & subdit. Certum est quòd Ecclesiæ vtrunque licet, hæresis vtrunque non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

pacis obseruat, & se ab Ecclesiæ vinculo atque sacerdotū collegio separat, nec Episcopi potestatem potest habere nec honorē. Et 24. q.1. cap. didicimus, dicit omnes omninò hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in ca. Agathius. Ad idem est expressè S. Tho. in Secunda secundæ. q. 39. artic. 3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis, nec quo ad vtum, nec quo ad substantiam: ita quòd si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augustinus in sermone de past. tractans illud Cantic. 1. Pasce hædos tuos. & dicens, Manentu Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunti hæretico, Pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quòd fides facit membrum Ecclesiæ. Si enim secluso iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet: imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmaturque hæc positio, ex eo quòd Papa hæreticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in capit. Agathius. 24. quæstione, dicente, Hic est casus, in quo Papa Papam ligare potest: in quo Papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si Papa est hæreticus, est minor quolibet catholico, vt habetur duodecima quæstione 1. cano. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in capit. inferiori: distinctio. 21. Est etiam accusandus, adeo (vt glossa in capitu. si Papa. distinctione quadragesima, dicit) quòd Papa non potest statuere, quòd non possit accusari de hæresi. Est etiam iudicandus, vt in dicto capitulo, si Papa. habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse Papam, sed minorem. Et ad hoc est sanctus Tho. in quarto, distinctione decimanona, quæstione secunda. articulo secundo. quæst. tertia, ad primum: tractans illud ad Galat. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit, quòd non debent prælati à subditis coram multitudine corripi, nisi immineret periculum fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim quòd non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est commune omni peccato mortali) sed potestatis: quia prælatus præest subdito. ergo vt prius.

¶Ex his autem infertur, quòd in vtroque modo quo certus Papa viuens desinit esse Papa, eadem est causa destitionis, scilicet propria voluntas illius qui est Papa. nam renuntiando propria voluntate, abdicat à se esse caput Ecclesiæ: hæresim autem amplectendo propria voluntate aufert à se esse membrū Ecclesiæ, & cōsequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo destitionis Papæ viuētis habetur quòd Papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quòd Papa manens Papa, non habet superiorē in terris potestatem.

CAP. XVIII.

¶De modo quo Papa hæreticus subiicitur Concilio secundum aliam opinionem.

VAMVIS Autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt namque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quòd Papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd Papa hæreticus manens Papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solùm afferuntur, quia in his consistit vis. Primò ex facto Marcellini, & glos. distinct. 21. capit. nunc autem. qui idololatra nō fuit depositus, & fuit sanctus. Et glossa affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 14. quæst. 3. dicit Apostolus. Secundò ex cap. audiuim⁹. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autē in corde suo nouam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit. Antequàm igitur prædicaret hæresim, damnare potuit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertiò, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec Papa, cùm non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. quæst. 7. maximum. Quartò, quia (vt patet extrà de hæreti. cùm ex iniuncto) ad eundē pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio. absque ergo iudicio electorum nō destituitur Papa.

¶Secundam autem propositionem, q̄ Papa hæreticus, manēs Papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, Papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur dist. 40. si Papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem, coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quò ad secundā, ex eo quòd Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est suprà Papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

¶Examē illius propositionis, Papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS Duobus modis dicendi contrariis, quomodo Papa hæreticus desinit esse Papa: examinanda primò occurrit illa propositio, quæ est fundamentū primi modi, An sit vera. Et breuiter facilè ostenditur, q̄ est falsa simpliciter, quāuis fortè tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur q̄ nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione. Alij Episcopi si sint hæretici, nō sunt ipso facto priuati iure diuino, aut humano, ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non est deterioris conditionis quā alij Episcopi. Assumptū probatur sic, Episcopus discredens contra fidē solo actu interiori est verè, propriè & perfectè hæreticus, & nō est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto, ergo perfectè hæreticus Episcop. non est priuatus ipso facto. ¶In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, q̄ solo actu interiori constituatur perfectè hæreticus. Et hęc est manifesta per sē: quia hæresis est peccatū mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori, cui⁹ effectus est cōfessio exterior, iuxta illud ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore autē cōfessio fit ad salutē. Secunda autē probatur: quia potestas iurisdictionis ineſt huic homini, qui est Episcopus ex simplici cōmissione hominis, vt 5. Tho. expressè dicit in Secunda secundæ. q. 39. arti. 3. Ex hoc enim deducitur intentū sic, Episcopus hæreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditur, ex hoc est, quia sola⁹ Dei est iudicare de interiorib⁹ puris: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apostolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit cōsilia cordium. Propter quod talis hæreticus nō est excōmunicatus: non enim potest Ecclesia excōmunicare quod non potest iudicare. Ergo multo minus est priuat⁹ iurisdictionis potestate, quæ est ab hominis cōmissione: vtrunque enim est humani iudicij, cōmittere scilicet, & auferre illam. & dixi multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quàm ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem, sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur quòd potestas iurisdictionis nō est ab homine, quod est primò cōtra S. Tho. Est secundò contra sententiā omniū doctorum catholicorū sententium, q̄ à Petro omnis iurisdictio in totū residuum Ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis Papæ, c. ita Dominus. dist. 19. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnia Apostolorum officiū pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omniū summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi à quodā capite dona sua velut in corp⁹ omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendum vnitatē capitis & principis in Ecclesia militante: propterea quia immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, q̄ non est pari ratio de Papa & aliis Episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs Episcopis est ab homine: in Papa verò est à Deo immediatè. & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt quę foris sunt) & Papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facilè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quòd enim in patu sit potestas iurisdictionis est à Deo immediatè: iuxta illud Matth. 16. Quodcunq; ligaueris super terram, &c. Quòd autē papatus ipse habēs hanc potestatē, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona excepta, quē Deus ipse Papam fecit, Ioan. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quoniā cùm deponitur Papa, non auferetur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei (quoniā, vt dicitur ad Roma. 11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed auferetur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo nō fuit posita à Deo immediatè, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de Papa & aliis Episcopis, quò ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo, seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cùm sit mediante iudicio humano, consequens est quòd non auferatur à Deo immediatè, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non auferetur per id, quòd humano iudicio secundum se non subiacet, scilicet occultam in solo corde hæresim.

¶SI QVIS Autem hæsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hæresi interiori, Ecclesia non se potest impedire: propterea quia docet. dicunt quòd hæretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de hære. cap. multorum, excommunicantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest q̄ hæretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quantumcūque occulti, sunt excommunicati, & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interius, & solus secum loquendo verbo exteriori profert submississimè illam hæresim, est excommunicatus, quāuis sit omninò occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quamuis careat testibus. In elem. autē illa & similibus nō iudicatur actus interiores secundū se, in sua puritate manētes. sed vt sunt caulæ exteriorū commissionum aut omissionū: ad idē namq; genus pertinet cōmissio & omissio, sicut affirmatio & negatio. Termo autē noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertētia huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum. quia contingit in his quæ sunt per accidens etiam sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occultorū per se, quia ex propria natura habēt quòd sint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores sunt de genere occultorū per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanę: possunt nanq; sensibus percipi: sed ex hoc, quod sunt sine reste occulta sunt, propter quod nunquā, (vt dictum est,) ab Ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia præsens ratio conuincit intellectū meum: ideo concludo, quòd illa propositio, Papa cùm sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

¶Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis cōtrarium sentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quāuis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt glosa in dist. 21. c. tunc autē adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quomodo iterū fit Papa? imò quomodo ex sola non depositione perseuerat Papa? imò quomodo non deponitur? Huic enim contradicunt positioni anteriori, scilicet quòd sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficiēter dicitur, q̄ nondū Ecclesia non deponit, reēligitur: cum quia fallsum est q̄ depositio sit reelectio, vt patet: tū quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint iplum reēligere, dicerent q̄ non, ant quòd vellent meditari super hoc: sed non deponūt, quia ius videtur habere, q̄ si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt nō deponendo, sed subsistimēt quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinēt decepti. Et si quis eorum dictum suscipiat vt verū, quòd Papa factus hæreticus, paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifestè, quòd Papa manifestus hæreticus nō est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quòd non erat prius depositus.

CAP. XX.

¶Rationabilis sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non autoritatiuæ super Papam.

PRAEMISSA Certitudine trium (scilicet quòd Papa ex hoc quòd factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & quòd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris: & quòd Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa 40. distinct.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd sit depositus: cum iudex inquantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit, quis es, qui iudicas alienū seruum domino suo? stat, aut cadit. & sanctus Tho. in secunda secundę. q. 67. determinat quòd iudex non potest, nisi subditum iudicare. & in decret. distinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanq; à Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quòd Papa manens Papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec Concilium nec Ecclesia est superior ipsum, statim sequitur quòd Papa deuius à fide, sit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus virtuq; extremum: non est quòd diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attinctione consistit virtus, quod multas conuenit soluere quæstiones.

¶Dicamus igitur: quòd hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, quòd Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, quòd Papa manens Papa habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet absolutè non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicens, q̄ Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua Ecclesiæ super Petrum Papam in casu hæresis: oportet enim subditū esse, qui iudicatur, & cogi posse & hæc est via communis quantū vidi hactenus. Contra tamen hanc viam est, quia cùm Papa diuino iure sit supra Concilia, & Ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quòd ex diuino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure nō exprimitur subiectio, sed separatio, cū casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacræ Scripturæ inductis. Num. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. 1. Anathema, id est separatum, sit. 2. ad Thessal. 3. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corint. sexto. Nolite iugū ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed; separationē. constat autem quòd separare se potest Ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sancitum est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quā ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis, propriè loquendo non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariò sequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniā imminens scissima opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verò non sequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

¶ERIT ergo media & vera via, quòd Papa factus hæreticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorē se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt.

¶Primò quòd in Papa inueniuntur tria: scilicet papatus, persona, quæ est Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque, scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus Papa. Secundò, quòd discernendo, & applicando proprias causas suis propriis effectibus inuenimus, quòd Papatus est à Deo immediatè, Petrus est à Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro Petrum primùm à Christo immediatè institutum, nō est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionē hominum. Concurrit autē duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores voluntariè eligere, & personam electam acceptare electionē, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo (vt applicans ignem stipulæ) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans quoniā nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorū, & electi: nō facile enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cū ipsa cōstituat Petrum Papam, sequitur quòd licet Papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen Papa dependet etiā ab homine in fieri. sit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertiò, quòd quia iam nihil ram naturale est, vt vnaquæque res per quascunque causas fit, per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcircò Petrus Papa qui ex consensu suo, & electorū causatus est, ex consentibus ejusdem, scilicet suo & electorum ad contrariū dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renunc. cap. 1.

¶EX HIS Tribus præmissis habetur primò absque omni hæsitatione certum, quòd Petrus Papa, & in fieri & in corrumpi dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi, & electorum. Nec fit curæ in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueantur: sat est in proposito quòd facta tenent, ita quòd in veritate Petrus sit, aut non sit Papa. Quòd etiam ista potestas sit minor potestate Papæ, absque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo Papa nullo etiam præsupposito staruto iuris positiui, ista potestas est in Ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis autoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cùm par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cum irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec minorem, nec parem, sed inferiorem potestate Papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris autoritatiuè, ita quòd si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habetur secundò certo certius, quòd aliud est posse supra cõiunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem & huiusmodi potestas, cùm sit minor papatu, non potest supra Papam, manifestè conuincitur quòd aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionẽ papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò, quia paparus opus Dei immediatè est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illã ex parte materiæ, non oportet quòd possit super formã, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctione eorũ ex parte papatus, & consequenter vtriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solùm: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantũ. Et quoniam amotio Papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionẽ, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶Quod vt clarius pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu. primò, per electionem à Domino Iesu Christo: secundò per renuntiationẽ sponte à seipso: tertiò per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab Ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differens tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori nõ solùm respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim auctoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior Papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Aracleti Papæ distinctionis septuagesimænonæ, can. electionem, dicentis electionem summorum Pontif. sibi Dominus reseruauit. Differentia nãque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eiici tanquam à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum electionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eiiceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nihil autem potestas in Ecclesia relicta est à Domino, quæ posset hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solam: quia nec voluntas Petri, nec voluntas Ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis caulatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia, & Ecclesiam nõ habere potestatẽ supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrũ & papatum, vtpote opus suum, oportet dicere, quòd cum Petrus Papa factus hæreticus incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

¶Discussio praedictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ hæretici.

QVAMVIS Autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu cõiũctionis inter Petrũ & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionẽ talem construere & destruere pari consensu & posse coniunctionem eãdem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per viã diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solùm obscurum & falsum multipliciter apparet. Primò ex ipsius potestatis natura: nam, quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantùm non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionẽ construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterũ consensum tantum, sequitur quòd & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non potest deponere: quod repugnat potentiæ depositiuæ. Malè ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inest, ergò nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri papæ possit se facere non Papã, quàm solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc nõ potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet semper est Papa donec renuntiatio sua accepteretur: sicut econtrariò quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in Ecclesia minor papatu, nõ est Ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc nõ potest inuitus Papa deponi quacũque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶Secundò apparet falsum ex modò eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus iudicandus est, iuxta cap. si Papa dist. quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam in papa Petrũ Papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶Tertiò apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: quia cùm consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶SED HORVM Solutio magis proposito confirmabit. Si namque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cùm enim aliqua imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in ipsa prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci facienti iurisdictionem quæ propter dispensationem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente disposito: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi cõcurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis papatu, restat vt consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quòd non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quòd est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt

sic nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶Ad confirmationem dicitur, quòd si Papa sola sua renuntiatione absque acceptatione Ecclesiæ non potest à se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiratur est quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centum, potest renuntiare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quãuis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptãdo papatum, obligat se Ecclesiæ ad regimen ipsius. vnde iuri Ecclesiæ, quòd habet in Petrum Papam, non potest ipse renuntiare inuita Ecclesia, cui tenetur. Et cõfirmatur, quia papatus non coniũgitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesiæ dicente Domino in creatione Petri primi Papæ, non aliud, quam pasce oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de cõsensu solo electi quòd possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum Papam, sed super coniunctionem papatus & Petri non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quòd potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri vel dissoluibiecto existente dispositio) est autoritatiua: ita quòd sententia diffinitiua ex hac autoritate procedens super cõiunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit autoritatiue coniunctionem illam. Sicut enim electio Ecclesiæ autoritatiue super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & voluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cùm homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cùm vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quòd eadem autoritas extenditur ad ea præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum super Papæ, sed sufficit, quòd sint intimatiua, reprehetiua & huiusmodi, iudicũ enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, tormentis, aut tormento, sed ex euidenti facto, vel verbo hæretis incorrigibiliter expectatur, quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorem potestatẽ indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, nõ video quare erraret, cùm Petrus Papa hæreticus incorrigibilis, iam sit in corruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatẽ dispositiuam in casu hæresis abliq; necessariis præambulis non dederit Ecclesiæ, quæ nũquam deficit in necessariis. Ex hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: q̃ iuristis discutiendũ relinquo. Bene tamẽ aduertatur, quòd nõ loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessariis ex occasionibus euentuũ, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶Ad tertium dicitur, quòd potestas ista depositiua nõ est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctione Petri & papatus nisi limitare, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem vniuersali est potestas super cõiunctione ista absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales nõ possunt deponere Papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem Ecclesiam. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quòd ipsi repræsentarẽt vniuersalem Ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponẽdo quãdo deponẽdus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quòd dictum est. si quis namque Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissimâ autoritate, ordinans, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia cõfirmatione, &c. cõstat, quòd canonici nullam autoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito. nam pastor, & Episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ante ascensionem dicens ei, Pasce oues meas: & eius effectu exhibens promissam sibi priùs potestatem amplissimam. Tibi dabo claues: & quodcũque ligaueris, &c. Et ordinauit vt si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, Ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare. 40. distinct. capitu. si Papa.

¶Ex hac igitur concessa potestate patet: quòd Ecclesia nihil potest super Papam absolutè, nec in casu hæresis propriè loquendo, potest supra Papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quòd potestas Ecclesiæ est super cõiunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente dispositio ad fieri, per fidem & voluntatem, ad corrumpi verò per hæresim vel voluntatem: & cùm hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quòd Papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAP. XXII.

¶In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis. in cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, sit ipso facto depositus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quòd scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, propriè loquendo Concilio, aut Ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc Papa, sed in casu hæresis connexio papatus cũ persona ipsa subdita est determinationi Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, ita q̃ potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustriũ virorum tenentiũ, Papam ipso facto depositum, & propterea subditum Concilio.

¶Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, q̃ baptismus, quo primũ regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quod est Ecclesia, tres quantũ ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primò imprimit characterẽ indelebilem: secundò fidem: tertiò charitatem. Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quòd licet cõstituat mẽbrum viuum Christi, nõ tamen exigitur ad habẽdam iurisdictionis, vel ordinis potestatem. oppositũ enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶De secundo autem, (de quo tota est quæstio.) quòd non exigatur ad potestatem ordinis etiam clarum est: quoniam hæretici cõficrãt verum corpus Christi. & faciunt veros sacerdotes si seruata forma, & intentione Ecclesiæ hoc faciant. & ex hoc ipso inchoat splẽdor veritatis: quòd, scilicet fides informis cõstituat membrũ Christi secundum quid, vt dixit in tertia parte S. Thom. quæstione 8. articulo 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in mẽbris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros cõficeret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc enim à solis Christi membris non quibuscũque, sed in magno sacerdotij, scilicet vel episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & q̃ tanta est vis characteris baptismalis, vt etiam fides formata eius vices non suppleat, vt patet ex hoc q̃ presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. cap. si quis presbyter. Et quòd ipse character cõstituit mẽbrum Christi dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non solùm per sacramentum fidei, sed per fidẽ sacramenti efficitur quis proculdubiò membrum Christi. Constat enim, quòd propriùs & inseparabilis effectus sacramenti fidei, (quod cõstat esse baptisma) est solus character, vt patet, cùm aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem Ecclesiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶Et si altius adhuc mẽtis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens solùm fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & Ecclesiæ, & extra membra Christi & Ecclesiæ, diuersis respectibus. & propterea à doctoribus diuersã & contraria de eo dicuntur. Habens namque solùm characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est, & extra membra Christi, & Ecclesiæ, quoniam voluntariè discredit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & Ecclesiæ velit nolit ipse: vtpote non valens abdicare, aut abiicere à se susceptum semel fidei characterem. Propter quod à diuo Thoma, in secunda secundæ, quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cũ dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando cõtumeliam facit, & in eiusdem quæstionis, articu. quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solùm characterem ab habente etiam fidem informem quò ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo, capite quò ad hunc actum vitalem, qui est credere: vt sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, articu. tertio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad secundum. Habens autem characterem solùm, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius, sed tantùm quò ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest quis vti ad alios percutiendos vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primùm in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quòd ipse à solo baptismo cum sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primò membra Christi & Ecclesiæ: oportet quòd sit vltimum in resolutione membri Christi & Ecclesiæ: & consequenter quàdiu character manet, non definit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquã desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorũ Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc differt à purè infidelibus dãnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuiuam & humanam, attributum alicui causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secũdũ id quod illi causæ proprium est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi, oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quo differt à cæteris, hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei. hoc enim solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solus essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamen retinet sacramentum fidei etiã inuitus, quò constituitur primò quis in hoc quod est esse membrum Christi: ideo rationes & autoritates quæ fundantur super hoc, quòd fides saltem informis requiritur ad esse membrũ Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis ex defectu fidei informis optimè inferatur, quòd ipse quantum est ex se, est extrà latitudinem membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregandus per depositionẽ ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

¶SIGILLATIM Ergo respondẽdo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt ei, vt glossa ex Aug. sumpta exponit. & hoc ex parte meritorũ: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Chrisost. dicit: & ex parte claræ cõdemnationis in vltimo iudicio absque examine, vt Greg. explicat.

¶Ad illud verò, super hanc Petram. id est fidem, dicitur ꝙ sacramẽtum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidẽ, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanẽte lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶Ad id autem: ꝙ iustus ex fide viuit, si de fide informi admittatur, dicitur quòd sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cùm dicitur viuere viuentibus est esse.

¶Ad diffinitionẽ fidei. Fides est substantia: ac per hoc primũ dicitur, ꝙ fideles habent rationẽ primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, ꝙ ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶Ad autoritatem allatã ex tertio sent. S. Thomæ dicitur, ꝙ doctrina S. Tho. ibidem est malè intellecta, & est cõtra istos in ꝓposito: nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui nũquam actu fuerũt de Ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundũ scilicet quòd sunt vnibiles corpori. Constat namque quòd respectu baptizatorum hæreticorũ Christus est caput aliter, quàm in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: nõ ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

¶Appellatione quoque fidelium peccatorũ ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramentũ in vno numero obiecto, fidei vnionẽ illã (quam vnionem simpliciter autor nominat:) retinent vtcunq; velint nolint. Et hoc in sinuatur ex hoc quod dicit, ꝙ velut membra arida possunt non in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantũ tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶Ad diffinitionem Ecclesiæ dicitur, quòd quia hæreticus ex ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cùm hoc tamen stat, quòd secundum quid sit in Ecclesia ad tempus vt abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶Autoritates omnes testamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hęreticis, non probant quòd sit depositus ipso facto, sed deponendus vt non communicemus cum eo. sic enim sufficienter satisfit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, nõ dixisset Apostolus ad Titum 3. cap. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionẽ deuita. Amissio clauiũ apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

¶Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesię foro hęretici. sic enim interpretanda sunt S. Thomæ, & aliorum in communi loquentiũ dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis. si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione, & hæresis proprię exactione, est priuãdus humano iudicio, à quo coniunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, inquantũ hæretici sunt, Augu. adimit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, inquantũ hæretici officiũ exerceat, pascat oues Christi. Possibile tamen est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat, officium Petri non hęretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶Illud demum, quod ex glossa decreti affertur, quòd Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura, (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuum nõ habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excõmunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, ꝙ Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsque adeò docent hoc doctores, vt dicat S. Thomas, in 4. senten. distin. 19. quæstio. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non potest committere alicui, quòd excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Cre. de istis refert. Vide audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est soli depositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alij.

¶Ad probationem autem (scilicet ꝙ si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptã ex cap. audiumus 24. quæst. 1. & S. Thom.) dicendum est, quòd cum hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solùm per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen fit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore & de maiore secundum iurisdictionem de facto perditã (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum ꝙ quilibet catholicus est maior, ꝉm ista sint correlativa. sed quilibet catholicus nõ est maior secundũ iurisdictionem: nõ enim ex hoc quòd Papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ergo vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquiro super eũ, aut alios, oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quantò super his verbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto. ideo dum est igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam scito primò, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, consequens est, quòd oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito secundò, quòd cùm sermo sit intelligẽdus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè fit comparatio inter prælatum & subditum, non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quòd prælatus labitur in infidelitatem fit minor simpliciter & absolutè, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolutè. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolutè, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infideli, cum quo tamen stat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundũ quid, (scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quòd etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantũ est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra mẽbra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatẽ fit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertiò, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quòd prælatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide minor fit ille in officio executiuè defendendi fidem, & subditus fidelis econtrà maior fit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literę decreti & intentioni S. Tho. & concordat cum dictis suis altibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud coneludit, nisi quòd iudicem habet superiorem, non Papa (vt isti putant) sed coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur Cõcilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in capit. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur Papa, quòd sequens capitu. declarabit.

CAP. XXIII.

¶Quomodo cum Papa in hæresim lapso parate corrigi, agendum sit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate concilij ad depositionem Papæ in casu hæresis, scire conuenit quòd duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera ꝙ Papa propter crimẽ hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporũ, vt patet in vigesimasecunda distinctione, capitulo nunc autem. & sunt verba Nicolai Papæ. Cùm enim idololatriæ crimen incurrisset Papa, congregatum Concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes nõ iudicabitur à quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò sumitur ex glossa in dicto cap. & in cap. si Papa. distinct. 40. & multis doctoribus. Tertiò super ratione: quia cùm hæreticus nomẽ sit virtij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit, quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæst. prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in capit. nullus. Quartò, super autoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominem post vnam & secundã correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶Altera opinio est, quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo, vt patet inductiuè. Qui enim semel homicidium commisit, reus est pœnæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed Papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt communiter doctores ex cap. si Papa. 40. distinct. moti dicunt. Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adultertio deponendus forer, sufficeret ipsum adulterium commissum quia pro deuatione à fide deponendus dicitur, sufficit quòd hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurrunt hæresim, in foro Ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cùm eenties in veritate possit relabi & resurgere: set uertur quod eenties relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

¶LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad modum tamen expositæ discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quod Papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secũdam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est alsignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi glo. interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, quòd quia iudicium humanum datur secundum id, quod vt in pluribus inuenitur & secundum communem cursum, qui ab ea, quam vera sponte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionẽ secundo, & post secundam correctionem, tertiò, abiiciendus tanquã incorrigibilis censetur, idcircò Papa hæreticus post primã & secundam monitionẽ delinquẽs in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare Papam manentẽ cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat: vt dicitur 40. distin. si Papa. Quia ergo Apostolus hæreticũ hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit: consequens est primò, quòd quantumcunque Papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, nõ solũ potest, sed debet deponi. Et meritò, ne in infinitũ protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autẽ terminus est statutus trinus error cum trina monitione: prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis, ita quòd tertius error, tres monitiones cõtempsit. sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, nõ ampliùs admittuntur ab Ecclesia. Consequens secundò est, ꝙ ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim excommunicatus, sed excõmunicãdus depositione. Et proptera in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quòd in aliis inferioribus propter adiũctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apostoli, sed excõmunicandi, post duas correctiones deuitãdus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure, rigoriosius procedendi cõtra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatẽ Ecclesiæ inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid secluso humano iure seruãdum est. Propter quod, quia Papa vt patebit, solo diuino iure iudicãdus, deponendusque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab Ecclesia excõmunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur ꝙ hæretici etiã tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gala. 1. Cùm enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & consteret quòd nullus superiorem, sub quacũque conditione excõmunicare potest: consequens est, quòd non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, ꝙ à Deo anathema fieret quicunque etiã Angelus de cælo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denũciare separatum esse à Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex S. Tho. ibidem dicente, ꝙ sententia illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata. Ioan. 10. cap. Sermo quem ſum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat namque quòd excommunicandos ab Ecclesia non excommunicatos ab eadem cõstituit sermo diuinus contradicens sibi.

¶ADRATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, ꝙ Papa post secundam correctionẽ deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & forte in veritate fit correctus.

¶Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, ꝙ vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonũ, & stylo Ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tã excellentis dignitatis. De aliis autem Epi. copis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiæ excommunicationẽ, quã redditi sunt statim vitãdi, & propterea possunt declarari priuati propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thomas in Secunda secundæ, quæstio. 11. artic. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAP. XXIIII.

¶Opinio, quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizante Ecclesiam, subiaciatur Concilij potestati, ita quod possit ab eo deponi.

EXPEDITA Relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus decernere, si Papa subest potestati depositiuæ Concilij in alio casu, quàm in casu hæresis. Et nunc quidẽ vere casus, qui peccata sunt, tractandi sunt. postmodũ de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quòd Papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probaturque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis Papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela. tamen primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis, & hoc non: quia odium Dei est grauius pec catũ hæresi: vt patet in Secunda secundæ San. Tho. quæst. 3. artic. secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lux, blasphemiæ, auaritię, &c. notoriè plenus, quàm si pertinaciter sentiens, quod Spiritusſanctus non procedat à filio, rectè aliàs viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specificè expressum, ꝙ Papa possit deponi magis pro hæresi, quã alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum & canonum. Et sicut Bonifacius Papa & martyr expresit casum hæresis. distin. 40. si Papa ita potest casus incorrigibilis notorij & scandalizãtis Ecclesiam criminis, excipi: vt glos. ibidẽ sentit. Tum tertiò, quia qui potest in maius, potest in minus: vt dicitur in capit. ex parte, extra de decimis. sed Concilium potest iudicare Papam de maiori crimine, puta hæresis: ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

¶Secundò, ex parte abusus potestatis. constat namque, quòd gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & occi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiâ poni, quantò magis sæuiens in perditionem animarum Papæ gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquàm phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gala. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si Papa vellet mulierē opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cū moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori si opprimit Ecclesiam, si occidit animas, resistendum primò: & si opus est occidendus depositione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ędificationem est, & non in destructionem.

¶Tertiò, ex parte obligationis ipsius Papæ. tenetur enim Papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hieron. de viris illust. & de Sixto, Leone & Symmachio 2. quæst. 7. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas: & constat q̄ scandalum depascit oues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est. igitur Papa potest ab Ecclesia de alio crimine, quàm de hæresi iudicari. Et cōfirmatur autoritate Grego. in cap. si quis. secunda quæstione septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos cōtenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi, ante confessionem beati Petri mecum iustè disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

¶Quartò, ex parte Ecclesię: quia sicut Papa sponsus potest dare libellum repudij Ecclesiæ suæ sponsæ, renūciando papatui: ita econuerso, cùm non debeant quò ad hoc impari iure censeri: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quærit quantum in se est, vel tyrannide sæua laniando eam, vel palcitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciē filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad cōmunitatem totam spectat principis correctio, vel destitutio, apud Aristotelem in 5. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inauferibilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quantò magis hoc habebit Ecclesia.

¶Quintò, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cùm enim Dei perfecta sint opera, & Ecclesia opus ipsius immediatè sit (multò magis quā synagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Esaiæ quinto.) oportet Ecclesiæ regimini, & corpori perfectè prouisum esse. Constat autem, quòd perfectum non est corpus, quod non potest putrida à se membra abiicere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfectè dispositum regimen, quod non potest commune bonum & necessarium conseruare, abiiciendo manifestè & notoriè commune bonum vsurpantes, diripientes, &c. Hæc enim omnia Papa notoriè scandalizās, simonia, luxuria, blasphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifestè facit contra bonum charitatis commune Ecclesiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶Sextò, ex parte decretorum & gestorum Concilij Constantien. & Basilien. In Concilio namque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipsi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientiæ. In Concilio quoque Basilien. depositus fuit Eugenius 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Christophorus, Benedictus: Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste autoritate multorū doctorum sententium idem quod Concilia ista: vt patet de glos. in cap. si Papa. dist. 40. & sequacibus.

¶Septimò, ex parte naturæ iudicij humani, scilicet secundum allegata & probata, vel præsumpta iudicātis. Quo fit, ratione præsumptæ hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam: iuxta cap. cùm contumacia, de hære. lib. 6. Vel per mansionem excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta cap. excommunicamus, extra de hæret. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantùm fecit: vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hęreticalia absque intentione protulit: vel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: vel dum suam excusationē in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

CAP. XXV.

¶Discussio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus in quibus iudicio Concilij subest Papa.

DICTAE AVTEM Opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd si sit Catholicus Papa non iudicatur à quocunque iudice in terris, iuxta capitul. si Papa. quadragesima distinct. capitu. oues. le-

cunda quæstione septima.

Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primò videre si quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, contingeret quidem aliquem verum assequi, sed nescire se verum assecutum.

¶Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in casu criminis, quodcunque sit illud, deponendus sit potestate Ecclesiæ, seu Concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet q̄ in casu criminis hæresis possit ab Ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur, statuens quòd propter tale crimen, puta notorium, scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solùm ius humanum sufficit ad statuendum, quòd Papa in casu hæresis est deponendus, solùm quoq; ius humanum sat est ad statuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundāt se super hoc, quòd licet Petrus potestate ministeriali Ecclesiæ sit iunctus papatui, factus iam Papa diuina lege est supra Ecclesiam & Concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter in casu) Concilio, aut Ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati Ecclesię, ministeriali vel vt aliis placet autoritatiuæ: ideo in solo hoc casu iudicari deponiq; potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacræ Scripturæ, expressè separationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quòd autem solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23. Super cathedrā Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: omnia ergo quæcunque dixerint facite, secūdum autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus apertè statuit subditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quòd doctrina ad fidem spectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro Apostolo in 2. Epistola 2. ca. Obedite præpositis vestris, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, sed Deus reliquit hoc in manu consilij humani, sicut & multa alia, fundat se super hoc, quòd opus purè humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenariè legi humanæ. coniunctio autem inter Petrum & papatum est opus purè humanum, quandoq; bonum, quandoque malum. ergo subiacet plenariè legi humanæ ac per hoc lex humana disponere potest de illa cōiunctione. quòd quando est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur. Dixi, Opus purè humanum, ad differētiam operationum sacramentalium, quæ non sunt purè humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrumq; supponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd si cessat à papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data. sine pœnitentia namque sunt dona Dei: vt dicitur ad Roma. 11. Dixi, Secundum se nec bonum, nec malum moraliter, ad differentiam actuum secūdum se bonorum, (vt credere, amare que Deum, &c.) & secūdum se malorum: vt blasphemia Dei, mendacium, & similia: hæc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu, quandoque bona est, vt patet in tot sanctis Romanis pontificibus: & quandoque mala, vt patet in multis eisdem sceleratis quos vtinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existēs in Ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege si nō seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius Papa & martyr promulgauit, quòd in casu hæresis potest Papa iudicari & deponi, potest alia lege humana promulgari, q̄ pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto humanę legis, locū habent gnome & interpretationes) posset Papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

¶SI QVIS autem diligentius perspiciat, videbit, quòd diuina lege opus est statuente casus depositionis Papæ, nec vlla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissimè & clarissimè, sic, Omnis lex Ecclesiastica potest tolli & mutari à Papa: ergo nulla lege humana potest contra Papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo, quòd est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidens: quia ex quo potest tollere legē, & non vult subire ipsam, tollet eam: & sic cōtra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris, attamen ex pro-

ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum, idem ostenditur. Quadruplex nanque potestas hic nominatur. Primò, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet solicitari. Secundò, potestas Ecclesiæ seu Concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hæc nihil est, sed chimera: vnde nullum effectum iq mille quingentis annis in Ecclesia Dei habuit: omnia enim iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ (velit nolit Concilium) testante hoc vniuersalis Ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertiò, potestas auctoritatiua Concilij supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen attestatur proposito: quia ponentes eam in solo casu, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quę habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionem Petri & papatus in facto esse, sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum Papam, vtpote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, quòd ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniuncti, scilicet Petri Papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt cōiuncto iam facto, ad id quod non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri Papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actū dissoluendi, vtpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam, illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum, scilicet Petrum Papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet q̄ lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quòd Papa ex crimine notorio scādaloso, & incorrigibili deponi posset, vt glos. super canone, si Papa. distinctione quadragesima, & super canone Agathius. & vigesimaquarta quæst. prima, nescions quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet nanq; ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absolutè est supra Concilium, & vniuersam Ecclesiæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac aqueque amplius vagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quòd Papa non potest statuere, quòd non possit iudicari de hæresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure in dicili hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

¶RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiici humanæ legi, potest intelligi dupliciter. primò quò ad modum fiendi: & sic est verum. Secundò, quò ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa: vt patet de abscisione ligni vel ferri. præcidi siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinari potest, quando bene & quando male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiā præcisoris, & dispositionem subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum ex aliori pendet principio. Nam non potest exire in actum cōiunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis verò nisi dispositio subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario, vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quod non potest lex humana statuere, q̄ coniunctio papatus & Petri, quādo est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: nō potest, dico effectiue statuere coactiuè: quia Papa criminosus posset illam legem tollere: cùm par in parem non habeat imperium.

CAP. XXVI.

¶Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam deponere.

VIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis Papæ. Et vt patebitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo Papa potest deponi ab Ecclesia, siue autoritatiua, siue ministeriali potestate, non curando in proposito.

¶Probatur hoc tripliciter, scilicet ratione ex principiis theologicis certis, & autoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Ratio est ista. Constat quòd secluso Papa, in Ecclesia est potestas electiua Papę, seu applicatiua papatus ad Petrum, quomodocunque vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personæ, & papatus in fieri & in dissolui, vt patet de actu electionis, quo Petro Papæ, & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiā, q̄ ad hoc q̄ Petrus fiat papa effi-

caciter, ita quòd sit papa, & consequenter ad hoc quòd potestas illa Ecclesia exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ: simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum. nūquam enim aliquis quantumcunque electus, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secūda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ præsupponit ordinē naturæ, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitæ autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi: sine his enim Petrus si est electus & acceptat, est papa: quāuis ineptus & malus. Constat etiam, quòd quia facilius est destruere quàm construere duabus simul requisitis necessariò conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui potest coniunctio ista. Nanque si Petrus non vult amplius esse Papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desiit quātum est ex se esse membrum Christi: sicut in primo casu desiit esse voluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessariò sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ nō sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nam dispositiones illæ, quę non requiruntur in subiecto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ. sed tam eīs, quàm si suis contrariis vniri potest formæ, & constituere cōpositum, non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad diffolutionem compositi. Quod est dicere, quòd si Petrus sceleratissimus & criminosissimus, & scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est Papa, si eligatur oportet, quòd huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ, aut perseuerantia, etsi reddant ipsum malum Papam, & non solum malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse Papæ requiritur bonitas, & non ad esse Papam, consequens est, quòd malitia ad malè esse Papæ, & non ad non esse Papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariò requisitus ad esse Papæ reddunt Papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessariò requisitis ad esse Papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit Papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, quòd depositio est non esse Papæ, & vnum quodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superueniat. Nunquam enim homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in aliis. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse Papæ. Hanc rationem vellem in statera ponni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶AVTORITATES Sanctorum sunt in primis Anacleti Papæ & martyris: & habetur septuagesimanona distinctione canone electionem. Si namque Papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quòd electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij Papæ & martyris. & habetur quadragesima distinctio. capitu. si Papa. Nisi si, inquit, à fide deuiauerit Papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solùm infidelitatis crimen subiicit iudici: à quo Papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem Ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eusebius Papa, (& habetur secunda quæstione septima, in capit. oues) dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius Papa & martyr, (& habetur nona quæstione tertia, in capit. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt (qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his qui substantiam aliorum prædiaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæstione tertia, canon. Episcopo) tranctans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio secundo scribens, inquit, Quis faciet mihi iustitiam de vobis: si haberem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiens loquor, quid mihi imminet. extat quidem tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. sentent. distinctio. decimanona quæstio. secunda. articulo 2. quæst. 3. ad secundum, dicit. Quamuis Prælati sint corripiendi à subditis, non tamen est pœna infligenda, sed recurrēdum est ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ad superiorem denuntiãdo, vel si non habet superiorẽ ad Deũ, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primũ exceperat crimen infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur, secundæ Petri. capitu.) ad maiorem tamen firmitatem debilium adfunt Symachus Papa in cap. aliorum 9. quæstio. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed istdis istius præsulem suo fine quæstione reseruauit arbitrio. Et quòd loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantùm debere innocẽtiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionẽ subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinẽ, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innoc 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, Intantum mihi fides est necessaria: vt quum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab Ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus, Vlricus, Aug. de Ancha. & alij quos refert dominus Ioan. de Tur. Cre. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt quibus magis credendum est, quàm canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secũdariò de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis Ecclesię, hęresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶ DIVINA Scriptura solùm casum hæresis apertè excipit, dum, (vt supra allatum est,) hæreticos separandos ab Ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quàm dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quò ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apostoli & Ioannis Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini Matth. 23. Super cathedram Moysi &c. & Petri Apostoli. Obedite præpositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Lucæ 22. manifestans iudicium Papę mali in seipsum & in proximum, agendũ per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quòd si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua nõ sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò, quòd ad litteram loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glos. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (vt glos. dicit) inter subditum & prælatũ beneficientem: quia subdito promittitur quòd præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quòd super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundò, quòd distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehẽdit omnia. In seipsum per crapulam & ebrietatem. scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam. Ecclesiastici 37. In proximum per percussionem suæ curæ commissorum vtriusq; sexus. In Deũ per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet quòd quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autẽ Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quòd super apposuit suis subditis aliis causis criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papæ: qui quia solo diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subijcitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constitutuendam legẽ, quòd non potest iu licari aut deponi, multò magis expressa tolerato casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandũ, alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positiuo, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia, tantum interest. quòd in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius nõ statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab Ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrãte, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quòd propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, (vtpote cõstitutũ super reliqua familia Domini ablentis.) promulgata est hæc sententia, Quod etiã ex eo habetur, quòd constitutus super familiam absentis Domini neminem timere debeat, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus superiorem præsentem in hac vita, non consonat, quòd in sola mora Dñmini cõfidãt, quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hęc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quòd pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubiò de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. Si pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quòd si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habẽte officium capitis sentiebat, nunquã dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proijce abs te. Hanc autoritatem qui eredit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, nõ spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum mẽbra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præscindendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa Ecclesia. quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præscindatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quòd nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAP. XXVII.

¶ In quo respondetur rationibus factis in capit. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, q̃ scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab Ecclesia pro quocunq; alio crimine quantũcunq; notorio & scandaloso, illi pereat allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primũ ergo motiuum ex parte criminis negãda est sequela, quia nec maior, nec pars ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio ista est, quia scilicet infidelitas spectat ad nõ esse, alia autẽ crimina ad male esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione generalitatis, aut nocumẽti, dico q̃ diuisio nõ est sufficiẽs: quia datur tertiũ, scilicet q̃ est ratione status. Infidelitas enim mutat statũ hominis: quia facit quantũ est ex parte hominis, de Christiano nõ Christianũ. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quòd hæreticus habeat Christianus inuitus ex charactere: quia q̃ non volũtariè habetur, non est ab homine inquantum homo: vt in principio Primæ secundæ San. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & charitas non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt: compleré, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, scilicet charactere, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris, & infantibus) conseruatur, vt patet in hæreticis. Propter quod subtilitate mutatur status Christianitatis, inquantum erat humanus: quod etiam mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimẽ hæresis nõ ratione materiæ gravitatis, sed mutationis status deponẽdũ constituit Papã, alia autem crimina non. Et licet hæc respõsio sufficiat etiã ad alterum membrum de nocumento: sciendum tamen est, q̃ aliud est loqui de nocumẽto per se annexo peccato, & aliud de nocumẽto annexo per accidẽs: quia scilicet est in isto homine sic dispositio. Si enim loquimur de nocumẽto per se, maius nocumentum est annexum hæresi quàm ipsius Papæ, quàm cuicunq; alteri crimini: quia hæresi quãtus est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, inducet hæresim in Ecclesiam vniuersalem, quo maius nocumentum inferri nequit. Si verò loquimur in tito, qui non docet hæresim, & bene gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quòd non inuenitur in Scriptura sacra expressum, quòd magis sit pro hæresi Papa deponendus, quam pro alio crimine: iam patet responsio, quòd non inuenitur quòd magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quòd pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quòd ut hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explanantibus, quomodo etiam articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad terciam probationem dicitur, quòd illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu, quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum minorem, puta odorare. Similiter vitus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem scilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamẽ non potest in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, (vt Innoc. 3. in dicto cap. ex parte, el 3. inducit sub aliis verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quòd intelligẽda est cæteris paribus: modo autem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est maius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in aliis verò criminibus minoribus subiectum permanet in eodẽ Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Christianitatis de adulterio, quàm iudicare ipsum à Christianitate ex euente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, vt patet.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, quòd fallacia consistit in hoc, quòd aliud est auferre gladium, referre, impedire, & huiusmodi. & aliud est facere ipsamet autoritatiuè. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet, & debitum est vt actus virtutis, sed facere ista autoritatiuè, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in proximum vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis quilibet liceat posse Papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt auctoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendumque: nisi quis adeò desipiat, vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilaniati Ecclesiam. verbi gratia, qua non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia nefanda est possessio taliũ beneficiorum his qui emerunt, & allenanda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine dubio principes sęculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebellione principes mundi & prælati Ecclesiæ, si vellent vti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somniando, cur conquerantur quòd non potest deponi? cur opponunt, quòd potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando illustres ad increpandũ exẽplo Pauli, & præcepto eiuldẽ, (Dicite Archippo, Vide ministeriũ qd̃ acceepisti in Domino, vt illud impleas, ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quòd etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur Papa dare diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generalicone Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda quæstione septima: nos si comperẽter. Et Gregorius ipse fatetur, quòd ex humilitate ex hibuit se ad iudicium: vt patet secunda quæstione septima. capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officij (quæ posset dicere, Oues pastoris sum non accusent, nec reprehendant) Sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritũ sanctum, respondit. vbi apparet, quòd ipse imitatus est Petrũ Apostolum, nõ vtendo potestate sua, & quòd potuisset illa vti.

¶ Ad quartam ex parte Ecclesiæ vt sponsę, breuiter dicitur: primò, q̃ Papa non potest inuitã Ecclesiam delerere: quia non potest iuri Ecclesiæ renuntiare: Prælatus enim est propter Ecclesiam, & non econuerso: vt super Epistolam ad Col. 1. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundò, quòd non est par ratio ex vtraq; parte: quia Ecclesia est subdita Papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moysi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilatione: quia scriptum est, Portæ inferi non prævalebũt aduersus eam. Ex parte verò Ecclesiæ vt communitatis liberæ, breuiter dicitur, quod licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa Ecclesia nõ abdicauit à se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus Ecclesiæ non subiecit eam ipsius communitati Ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis communitatibus, de quibus affertur Aristo.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operationis immediatè, & perfecti operis,) dicitur, quòd Deus perfectè Ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: rita vt ordinatissimum optimè extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum Ecclesiæ remedium contra Papam fidelem criminosum, &c. concedẽdum est. Sed cùm infertur, Ergo Ecclesia potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quòd est sophisma consequentis à Superiori ad suum inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio communi ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium. Dicendum est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium reliquit in Ecclesia ad repellendum sui proprij vicarij incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est, quòd sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & Ecclesiæ super illam fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cùm causæ effectibus proportionalitates sint, vt superioribus effectibus superiores causæ respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana Ecclesia autoritate fulta, inferioris ordinis causa sit, quàm oratio, quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est à Deo (quod ex eo patet, quòd tota creatura corporea & in corporea subiecta est illi) & prouisio supra Papam fidelẽ sit inter supremos effectus in Ecclesia: consequens est, quòd sapientissimè Deus disposuit remedium in Ecclesia supra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum Ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa secunda ratio Ecclesiæ, pro se petens necessaria ad salutem perseuerantes, quàm prouidentia humana: cum constet quòd cuiuslibet particularis personę oratio pia perseuerans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis: vt diffusè habes in tertio contra Gent. à beato Thoma. cap. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem Ecclesiæ, quòd Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, quòd auferatur, quid causamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit, quòd nollemus? Si est necessaria eius oblatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, quòd nihil deesset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo volenti illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimooctano docet, quòd Deus multò magis quàm homo faciet citò vindictam electorum suorum clamantium ad se. Constat enim Ecclesiam electos clandere, & vindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israël, qui naticulæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiam liberauit, Assueri cor mutauit, Nabuchodonosor præuaricatorem suum fecit: Anastasium secundũ oratione Ecclesiæ percussit. Leonem etiam Papam (seu Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia temporalia bona superabundantia promisit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis veniens inueniet fidem in terra? nam prouisio istius tam excellæ, & tam efficacis causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia nostra puniri Papam, non diuinæ prouidentiæ soli, & orationibus reliqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciæ? quare hoc dicunt, nisi quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quò fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in propriis vitiis, manentes subditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhibeãt

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas) quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verùm ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus, & tamen velimus orationis fructum: nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque Ecclesiæ (cùm cōtingeret talem præsse) superabimus. Sed qui nolinet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solùm tectum non transeunt, sed nec orantium capita propria penetrāt? Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labijs honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quā diuinum officium, nihil tam ecleriter persoluitur, quàm Missa. Tempus diuini officij & Missæ, onerosum est valde: loci autem & negotia ac commoda secularia distinctè dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quòd aut absciscio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem Ecclesiæ: & oratio fit sine intermissione ab Ecclesia: & sic habetur certa, & multò celsior, ac efficacior prouisio, quàm si autoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessarijs abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vti autoritate, si eam haberet, vel si nos ipsi concessio remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam nō sit abbreuiata manus Domini, vt nō possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicunt. Et si contra hæc instetur. Quia oratio communem est remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus, vltra communem causam propria assignanda est: videtur, quòd suprema causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamē propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas supernaturales respectu inferiorū est causa communis respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vtpote effectus referuatus Deo) est causa propria & remedium proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in lib. de Ecclesia ca. 106. Cum his tamen omnibus memento, quòd pessimus Papa fidelis toleratus à Deo non potest totum corpus Ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinibus corporum & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est, Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.

¶Ad sextam, quantum ad gesta Concilij Constantien. iam dictum est, quòd Concilium perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ potest deponere incertum Papā: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta Concilij Basilien. respondet vniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium à Consilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalē, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum debrent, qui Papam Concilio submittunt. Ad priscorum temporū gesta dicitur, quòd licet multi legantur depositi Pontifices summi, aut non erant iudubitati Pontifices summi, aut de facto non legitimè depositi sunt, vt in c. 103. secundi libri de Ecclesia, domin. Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffuse. Ad autoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, quòd glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Constat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparanda est veræ hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa, quia sobriè loquitur, dicens, Credo, &c. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac, (quia priuilegiata est theologica.) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quàm modernorum autoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tanto perspicaciores. Cū igitur hęc sit materia fidei (quia immediatū opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina renelatione scibile, in quæstione est) consequens est, vt sanctorū autoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus Concilijs & Theologorū vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis ponenda sit.

¶Ad septimam ex parte iudicij humani dicitur, quòd conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædā à iure positiuo. Inter quas hęc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo, nō possunt in inuitū Papā exerceri, quia non subest positiuo iuri: illę verò, quę sunt à naturali vel diuino iure, habent etiā locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticū, vt post primam & secundam monitionem euiteturac per hoc (vt dictum est) potest cōtingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiā naturæ est, vt homo videat quę foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè hæretica cognita, &cet. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matth. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, &c. Vnde ex nō suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur, & similiter si sua sponte se confiteretur hæreticū, quamuis corā Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autē positiuo contumax & perseuerans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locū in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruāda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanū iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christū, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatus instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam ibi nil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad Concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAP. XXVIII.

¶Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subest Ecclesiæ, ita quòd deponi possit.

VT PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit Papa Ecclesiæ, seu Concilio vniuerso, ita q̄ possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus Ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶Primus est cùm coram vniuersali Ecclesia testibus cōprobaretur, quòd Papa qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & Concilij determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono Ecclesiæ etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim q̄ sum captiuum sine spe reditus deponere.

¶Secundus est, cùm propter indispositionem corporalē, (puta dementiam,)esset inutilis, & Concilium per eum cōgregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶Tertius est, quando Cardinales omnes statim post canonicā electionem Petri in Papā morerentur: ita q̄ non possent publicare electionem, tunc Ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eligeret: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶Quartus est, quādo Cardinales etiā viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonicain vnū: vt videtur accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc Ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in Concilio Constan. factum est.

¶Quintus est, quando propter communem errorem, aut æstimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem: præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rité electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si forte Græci vellent ad vnitatem Ecclesiæ redire, dūmodo tollerētur Papa iam existens, & nouus ritè canonicè crearetur. Et cōferatur hoc ex autoritate Iuristarū dicentiū religiosum professum posse vxorē ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidē. ¶Sextus est, quando Papa vetus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorū putantium ex tali facto Papæ, quod nec ipsū votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. cōgisse videtur in principio Concilij Constantiensis.

¶SED EX NVLLO euentu Concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinādo tamē singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primitiuæ Ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vinctus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo: & sic per Ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, quod constito per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm quòd constito per testes, quòd maritus Marthæ mortuus est, licitè ipsa Martha nubit alteri, filiosque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eam oportet, alioquin adultera esset. Sic namque esset in casu hoc: redderetur quippe Papæ viuo sponsa sua, etiam nō veniens (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus Papa cessaret.

¶In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur quòd Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cū sit mortuus quo ad officium, & cōmunitas Ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est Papa certus Ecclesiæ: & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat Papā in foro conscientiæ. Hoc autem non solū posse, sed debere Ecclesiam facere, ex eo patet, quòd ille posset eam decipere dicendo se Ecclesiam, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quòd Papa incertus Ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud Ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cōmunis, dicitur q̄ quia non sunt faciendā mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subuenienda est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debēt mali ex iniquitate reportare commodum cū iniuria innocentis, non potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem solicitudinem suā in eum proiicientes, cui est cura de Ecclesia, impossibile est vt desit diuinū adiutorium: scriptum est enim, Timete Dominum omnes sancti eius, quoniā nihil deest timentibus eum.

¶In sexto euentu dilatę cessionis post votū & iuramentū, breuiter dicitur, quòd licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: Ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestas coactiua super fidelem Papā non habet. Et bene hic cauetur: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad il lud per Ecclesiā cogi. patet nanque q̄ tenetur ad solicitè vigilandū, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab Ecclesia: vt in canone, si Papa. distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundū vero opera eorum nolite facere.

¶Et sic patet q̄ Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est, vt eū ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, Ecclesiæ singula membra & cōmunitas subiecta sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nulloq; casu nisi hæresis propriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, Ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi. Rodie duodecimo Octobr. anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimotertio. Rogoq; lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, sectas, patrocinia, traditiones, casus, volūtarias glossas, omnemq; nebulam à mentis acie abiiciant: & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & Apostolorū Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOlogiæ primæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ, quo communitas Ecclesiæ supra Papā in potestate exponitur.*
2 *Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam cōmunitas Ecclesiæ Papæ in potestate præfertur, et inde quo Ecclesia sumitur, cū dicitur, Dic Ecclesiæ.*
3 *Discussio quid significet Ecclesia, cùm dicitur, Dic Ecclesiæ.*
4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Ecclesia habeat potestatē iurisdictionis, quæ in verbo Domini continetur: an scilicet, ratione sui totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligę possit, quòd Ecclesia ratione suæ totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI Thomę de Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xisti, de Cōparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ, Pars Prima ad Eundem in Sex Capita diuisa.

¶Prologus in quo ratio, intentio, ordóque operis est.

CHARITAS IESV CHRISTI, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendiss. in Christo pater, protector & domine, cogit me virum periculosum, eneruatorē ecclesiasticę potestatis, falsariū, adulatorem atque blasphemum, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cùm malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ & Concilij per me edito, tuæq; reuerendissimæ dominationi dicato contentā pro veritate respondere.

¶Et licet plura obiecta sint, quæ à viris doctis, pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus, facilè soluerētur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur: erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, meditenturq; diutius, antequàm sententiā proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam cōmunia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaq; est, quòd cùm iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi cōcessi facultatem duo sola sunt fundamēta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quòd Papa sit illi subditus, sustinetur, quæ si euulsa fuerint, ruēt omnia. Primò igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinē respondendum.

CAP. I.

¶In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igitur iure stabilitur autoritas cōmunitatis Ecclesiæ supra Papā in hoc, quòd de iure naturæ est, q̄ cōmunitas perfecta, & libera est, ad quā spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eū quādo in destructionē vtitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illū quādo demeretur. Huic enim principio si adiūgatur, q̄ Ecclesia vniuersalis est cōmunitas perfecta & libera, & q̄ ordo gratiæ institutus à Iesu Christo nō tollit, sed perficit naturā: manifestè concluditur, q̄ ad Ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eū, & punire, ac etiam deponere illū, & vniuersaliter esse supra illum.

¶HAEC RATIO quamuis in cap. 27. soluta sit, ex eo q̄ Dominus Ecclesiā nō reliquit in hoc liberam: alterius tamen eadē tractando dicimus, q̄ natura regiminis cùm sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nam quoddam naturaliter in vno, qui est naturale caput communicationis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius autoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam verò

natu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturaliter in ipsa cõmunitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticũ regimen cùm domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Ffilis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia (quomã non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deũ potest quidquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti cõtemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiasticũ regiminis naturam ex ipso sui speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostendit, libet intueri quòd Ecclesia non à singularibus aut à communitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod Ecclesiæ suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natuitate est: non vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cùm princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem Ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis Ecclesiæ (quæ vtpote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis Ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam cælos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quòd sicut princeps Ecclesiæ non à communitate Ecclesiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab Ecclesiæ communitate, sed à Iesu Christo autoritatem naturaliter habet.

¶Patet ergo primò, quòd Ecclesiæ communitas secũdum propriã naturam cõsiderata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶Patet secundò, quòd Ecclesiæ communitas secundum propriam naturam sumpta nõ est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si Ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶EX HIS autem facilè patet euulsum esse fundamentũ iuris naturalis pro potestate Ecclesiæ supra Papam, quoniam falsum assumit dicendo Ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita Ecclesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est: Vnde ordo gratiæ non tollit in Ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in Ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratię ordine tolliture: sed in Ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturæ ordinem in Ecclesia, consequẽs est quòd gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem Ecclesiæ ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propter ea quæ ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum autem infallibile seruitutis Ecclesiæ cõmunitatis, quo ad ius principatus est, quòd non potest sibiipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere: hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triũuiratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod Ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatẽ iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiæ Ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam Ecclesiæ naturam, non instituit Ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino Ecclesiæ cõmunitas hoc habeat ius.

CAP. II.

¶In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo Ecclesia sumatur, cùm dicitur, Dic Ecclesiæ.

ET LICET hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliẽsi Concilijs diffinitum sit, quòd ab ipso principe Iesu Christo Ecclesiæ communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc habeti asseritur: nisi Matth. xi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic Ecclesiæ: & si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quęcunque solueritis super terram, erũt soluta & in cælo: & quæcunque ligaueritis super terram, erũt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quòd Ecclesia non alicui eius membro (Ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quęcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam Ecclesiæ autoritatem.

¶Ex hoc textu apparet primò, quòd Ecclesia habet immediatè autoritatem à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit Ecclesiæ, non minus quàm Petro cùm dicit, Pasce oues meas: &, Quidquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quòd quæ vicarius principis huius sit frater cuiusq; fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) q; si peccauerit in me, potest denũtiari Ecclesiæ, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertiò, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicẽ vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum Ecclesiæ, & ordinare de illis, q; ex hoc eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & aliis Ecclesiæ membris.

¶HAEC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primò quomodo oportet hic sumi Ecclesiam, quum dicitur, Die Ecclesiæ: & si Ecclesia non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de Ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni Ecclesia, aut singulariter de Ecclesia vniuersali, seu de Ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata Ecclesia, aut de Ecclesia indistinctè non determinando hanc vel illã. Cùm enim sermo sit de Ecclesia in actu audiẽdi & iudicãdi, alius mod' esse nõ potest, quo de Ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui Ecclesiæ, aut toti vniuersali Ecclesiæ cõpetere iudiciũ hoc à Domino traditũ. Et quidẽ quòd nõ singulariter de sola vniuersali Ecclesia sermo fit, ex hoc conuincitur quòd præceptũ hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem Ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernitioso, dicã Concilio vniuersalis Ecclesiæ, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali Ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum Ecclesię vniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiæ vniuersali.

¶Amplius, Si in hoc text. data est potestas Ecclesię vniuersali, cùm non sit ei data maior intensiuè potestas quàm Petro: vtrique enim eadẽ potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo Ecclesię communitas maiorẽ sibi quàm Petro potestatẽ iurisdictionis vsurpat? Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas equales intensiuè potestates in Ecclesia absq; tertia supra ambas instituit? mutuò enim seimpedient: cùm par in parem non habeat imperiũ. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediãt cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola Ecclesia vniuersali.

¶Et per idem patet, quòd non est sermo de Ecclesia simpliciter vt distinguitur cõtra Ecclesiam talem (vtputa Mediolanensem, Bononiẽsem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de Ecclesia vniuersali, quod ex clusum est. Et quia nõ est maior ratio de vna Ecclesia quàm de alia: ideo patet quòd non est sermo de aliqua Ecclesia determinatè, nec de omni collectiuè aut distributiuè propter prædictam rationem: quia nõ teneor denuntiare omnibus Ecclesiis peccantẽ in me fratrẽ: sed sermo est de Ecclesia indistinctè seu indefinitè. Ita quòd Ecclesiæ datũ est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forũ rei, determinatur in qualibet Ecclesia à fratre peccante, ad Ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, die Ecclesiæ illius: & si illam nõ audierit, &c. Et ad hoc proculdubiò obligat præceptum absque vllo inconuenienti, & cõmuni animi conceptione ac consuetudine Ecclesiæ roborantur: disponit nanque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligendo Ecclesiam peccantis fratris: quoniam Ecclesia illius est non sola sua propria, sed quæcũque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet.

CAP.

CAP. III.

¶Quid significet Ecclesia cùm dicitur, die Ecclesiæ.

DE HOC rursus vocabulo Ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Die Ecclesiæ. Et ne in inultitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur Ecclesiã propriè (ut mos conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt autẽ isti quòd Ecclesia hoc in loco significet communitatem fidelium non in se ipsis, sed in prælatis eorum, siue Papa interfit, siue non.

¶Sed quòd hic non sit sensus literalis, ex eo patet, q; in vna & eadẽ significatione oportet intelligere in hoc textu Ecclesiæ nomẽ respectu cuiuscunque peccantis Ecclesia sit. Quũ enim, vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Die Ecclesiæ peccantis fratris (quã ille tenetur audire) & non magis de vniuersali quàm particulari, aut econtra oportet vniuoce significare Ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem q; cùm denuntiandus est frater Ecclesiæ illius, id est communitati, siue Episcopus interfit, siue non. Ergo cùm præcipitur dicendum Ecclesiæ indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

¶Vade sciẽdum est, quòd licet ex vi vocabuli, Die Ecclesiæ, significet, Die conuocationi, proculdubio fidelium ex contextu tamen literæ (quia subditur, Amen dico vobis, quæcũque solueritis super terram, &c.) sumitur quòd de quacunque conuocatione fidelium, seu de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Meldolan. sine eius prælato haberet à Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Die Ecclesiæ, & Die autoritatiuæ conuocationi. Constat autem inductiuè in singulis Ecclesiis quòd autoritatiua conuocatio non est, vbi Prælatus illius cõuocationi deest: igitur nec autoritatiua, conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quàm per alium. Et est sermo de autoritatiua conuocatione, seu Ecclesia simpliciter & absolutè, & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatẽ simpliciter & absolutè.

¶Explanatur autẽ amplius quod dicimus, scilicet quòd in nomine Ecclesiæ in hoc textu claudatur illius Ecclesiæ prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in Ecclesia aliqua particulari habeat etiã inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem ex communicandi, &c. aut quòd non de communitate sit dictum. Dic Ecclesiæ, & similiter quòd non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram, &c. Sequela patet: quia Ecclesiæ data est autoritas, & si nomine Ecclesiæ intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolit, Episcopi autoritatem habet: & si nõ habet, relinquitur quòd ipsa non significatur Ecclesiæ nomine, hoc in loco. Primum autẽ eorum affirmari non potest: secundum igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic Ecclesiæ, id est Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum est ipse, qui est Papa, dicere potest crimẽ alterius Ecclesiæ, id est autoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus Papa II. quæst. tertia, cap. præcipiuę, Lothario regi commina do scribit. Nec obstat, q; ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet quòd denuntiatos, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandẽ personam. Et si bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex autoritate autem Prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit sermonem ab Ecclesia ad Prælatos: cùm enim prius de Ecclesia dixisset, Die Ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quidquid solueritis Ecclesia super terram: sed subdidit, Amen dico vobis, quidquid solueritis, in similes per hoc communi quidẽ consuetudini Concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate soluendũ ligandumque (iuxta cõclusa) per Ecclesiã esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus Ecclesiis, de quibus indistincte dixerat, Die Ecclesiæ.

CAP. IIII.

¶An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè potestatem Ecclesiæ, & quantum ei dederit.

VAMVIS autem ex Ecclesiæ in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, quòd ad Ecclesiam vniuersalem non restringitur præsens litera, sed quòd indistincte de Ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ indistincte, & quantam autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si Dominus dedit immediatè potestatem iurisdictionis Ecclesiæ fratris peccantis in me: quũ quælibet Ecclesia sit talis, sequitur quòd quælibet Ecclesia habeat immediatè potestatẽ iurisdictionis à Domino, quod non bene sonat: si autẽ non dedit omni Ecclesiæ fratris peccantis in me, quũ non sit maior ratio de vna quã de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secũdo est: quia æqualem potestatem continẽt verba dicta in hoc textu Ecclesiæ: & verba dicta Petro, scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Non consonat autem æquales esse in Ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatuum enim pluralitas mala est.

¶PRINCIPIVM autem huius claritatis fumendum puto à destructione sensus opinati, vt vel sic veritas eluceſcat. Dicendum est ergo primò, quòd ipsum dominum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, communitati vniuersalis Ecclesiæ, repugnat ordini inter Papam & Ecclesiã: quia (vt dictũ est,) ponit duas æquales intensiuè potestates iurisdictionis in Ecclesia, non habentes tertiã supra se in eadem Ecclesia, à Domino immediatè ordinatas: scilicet communitatis Ecclesiæ vniuersalis, & Papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (vt dictũ est) eadẽ verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundũ se inconueniens: maius tamen ostenditur, si attendamus quomodo Christus æterna sapientia, principatuum pluralitatem in Ecclesia instituit, quomodo mutuò sese impedirent duæ potestates, quomodo perplexæ essent oues Christi, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad cõtraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hęc etiam ponerentur data immediatè potestas vniuersali ecclesię, vnde sibi potestatẽ supra Papam habentẽ æqualem cõmunitas Ecclesiæ vendicaret: cùi par in parem non habeat imperiũ. Quum enim potestas intensiuè equa sit, qua ratione Ecclesia supra Papam, quia membrũ eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic Ecclesiæ: eadem ratione, quia Ecclesia est ouile Papę, quia dictũ est: Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Papa supra Ecclesiæ communitatẽ iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

¶Dicendum est secundò, q; ipsum dare immediatè potestatẽ illã, Quæcunque solueritis, &c. communitati cuiuscunq; Ecclesiæ, repugnat consuetudini Ecclesiæ, & est semper sermo de cõmunitate Ecclesiæ, vt aduersari intelligunt: scilicet siue prælatus adsit, siue non omnino. Patet hoc ex communi Ecclesiæ consuetudine, quia talis communitas inuito suo Episcopo, & Papa nõ potest absoluere & ligare: quę tamen posset si à Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiusque Ecclesiæ.

¶Dicendum est tertiò, quòd ipsum dare immediatè potestatem, Quæcunque solueritis super terram, erũt, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicunque Ecclesiæ autorizatæ proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat Ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa autoritas cuicũque Ecclesiæ autorizatæ proprio capite (vt Dominus loquitur) indistincte data asseritur à Domino immediatè, oportet dicere duo. primò, quòd quælibet Ecclesia immediatè habet autoritatem à Domino. Secundò, quòd quælibet Ecclesia habet æqualem intensiuè à Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiuè vna excedat alteram, & vniuersalis Ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia Ecclesię indistincte, immediatè & inæqualiter datũ est, (vt patet in litera & ex dictis,) & nõ magis vni quàm alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vlterius vtraque pars contradictionis: scilicet, quòd vna Ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet Ecclesia habet à Domino in suos potestatẽ, sequitur q; Ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter qualibet Ecclesiã particulari (vtpote eius mẽbro) ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo verò quòd quælibet Ecclesia habet à Domino immediatè potestatem æqualem intensiuè, sequitur quòd Ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis Ecclesiæ particularis: potestas enim data alicui à principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quòd Ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundũ potestatẽ iurisdictionis respectu Ecclesiæ particularis. superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quę sequũtur ex æqualitate intẽsiua potestatis iurisdictionis in qualibet Ecclesia (vtputa quòd subditus non tenetur magis vniuersali quàm particulari obedire, quòd par in parem habet imperium, quòd quidquid ab vna fit, à reliqua potest impediri, & reliqua) vitis meliocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autem Ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruante, vel prohibente, &c. Ecclesiæ reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis, &c. se non habere confiteatur: quod non verè dicerent si illam

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

¶EX QVIBVS Omnibus collige, quum hæc potestas tam ampla soli Petri Ecclesiæ conueniat, & hęc verba non soli Petri Ecclesiæ dicta sint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tam ampla vt est illa data Petro. Et verè sic est. verba siquidem Domini manifestè continent potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non continent quòd per ipsa data sit à Domino talis potestas, vt discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio, perinde enim est, Dic Ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius à Domino indici. Per illud demum, Amen dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tùc potestatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eisdè verbis scilicet, Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est, Pasce oues meas, Ratione autè. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc Ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cũ contradictorię opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si est data tunc Ecclesię, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui Ecclesiæ nomen verè cõuenit, data est à Domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium q̃ vbi sunt fideles cõgregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo q̃ potestas sequitur sanctitatẽ personæ: solùm enim differt ab ea secundum vnũ & multa Sequela autem patet: quia Dominus indistinctè de Ecclesia loquẽs ad quãcunque Ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamq; extendit. Constat autem collectionem, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesiæ nomen verè habere. Et cõfirmatur, q̃ de talium collectione oporteat istos concedere Ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habenti non datur quod habet. si ergo Ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ non habet autoritatẽ, sed hinc accipit. Et cùm non sit maior ratio de vna quàm de alia: sequitur idẽ quod prius, scilicet quòd quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatem iurisdictionis. Si dicatur, q̃ Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelũ autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali Ecclesiarũ. Et obstat ipsum dare. quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

¶QVIA igitur ex prædictis patet, quòd autoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data, dicendum est, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptũ de correctione fraterna, denuntiatione illiusq; ordine, efficaciã ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literam expressit per illa verba, Si Ecclesiam non audierit, &c. &, Quæcunque solueritis super terrã, &c. ostendit enim tantæ efficacię Ecclesiæ esse sententiam, vt indubiè à nobis seruanda, & in cælo rata sit. Et hoc solùm per illa verba Dominus fecit: potestatem enim Ecclesiæ alias supponebat. Et potest admitti, q̃ promisit illam per illa verba, Quæcũque solueritis, sed ad vtrũque horum scilicet quòd potestas suppolita est & promissa sat est, si quandoque data est: & similiter quo ad modũ, si mediatè, vel immediatè data est. Petro siquidẽ, ac per hoc eius Ecclesiæ immediatè potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis verò Ecclesiis mediãte Petro secundũ cursum ordinariũ: quamuis dispensatiuè mediantibus aliis Apostolis, quibus potest cõcedi hoc esse pmissum. Est ergo sensus literalis verborum Domini, quòd tanta esset futura Ecclesiæ cuiusque autoritatæ potestas in fibi subditis vt sic, vt sententia eius & corã hominibus & in cælo esset valida. Et hic sensus est amplectẽdus: vtpote cui omnia consonant, & series textus, & sensus verborũ: vt autoritates Sanctorũ, & cõsuetudo Ecclesiæ, & euitatio omniũ inconuenientiũ: quę omnia propter iã dicta hic & in libello illo prosequẽda omitto. Satis enim patere puto hæc, & q̃ promissioni Domini sufficiat exhibitio quã mediante Petro ordinariè & mediantibus aliis Apostolis per viam legationis omnibus Ecclesiis fecit.

CAP. V.

¶Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, qua in verbo Domini continetur, an scilicet ratione sua totalitatis, an ratione partis.

VIA Autem constat Ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantuncunque per illa verba non sit ei data, & variis modis intelligi hoc potest, opportunum videtur discutere modũ, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶Sciendum igitur est, quòd dupliciter potest intelligi Ecclesia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendũ mandat Dominus habere potestatẽ iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo.) iuxta duos modos, quibus de Ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundò ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiã quoddam totum est, dicimus quod videt, quod audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, quòd perfectissimum est animaliũ, quod est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidem quod de Ecclesia ratione partis, (vtputa capitis,) verificatur quòd habet potestatẽ iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solùm, (vt probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euãgelij, quod Ecclesia habeat potestatem. Quòd autẽ de Ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò acciipiendo Ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum prout Ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles inquantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, q̃ Ecclesia, id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et in hoc sensu intelligatur, Dic Ecclesiæ, sequitur quòd cum in fide non sit differentia sexus & status, quòd Ecclesia laicorũ & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si cõtingat in aliqua Ecclesia mori clericos omnes, remanet ibi verè Ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secundum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imò si bene consideretur sumẽdo Ecclesiam vt totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi toti, quòd aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo tota vt sic potestas ponitur. Secundò ergo potest intelligi, sumendo Ecclesiam vt totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout Ecclesia constat ex omnibus membris officialibus (puta Episcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet assignandis membris) hoc enim totũ est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic Ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorum Ecclesiæ. Et sic in hoc sensu intelligatur, quòd ipsum totũ ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria. primò q̃ æqualis potestas intensiuè ponderetur in qualibet Ecclesia: quoniam vna tantũ potestas à Domino nominata est, & non magis de vna quàm de alia Ecclesia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundò, q̃ esset maior intensiuè potestas in Ecclesia, quàm illa, Quodcunque ligaueris, &c. Et renet sequela, quòd potestas totius Ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autẽ consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcunque solueritis, &c. Tertiò, q̃ non esset data à Christo immediatè, Matt. 18. quod tamen est totũ fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacramentum ordinis, quod constat esse institutũ simul cum Eucharistiæ sacramento, Pridie quàm Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc Ecclesiæ, id est communitati Sacerdotum, Diaconorum & Episcoporum (qui integrãt generale Concilium) potestatẽ iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et si dicatur, quòd Dominus tunc non dedit, sed promisit le daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quòd sub libi in sacra Scriptura habetur, quòd Dominus per semetipsum immediatè Ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si insteatur: quia quod promisit, seruauit: patet responsio, quod nõ promisit per semetipsum immediate se daturum (vt patet in litera) & ideo non oportet, quòd hoc obseruauerit: satis namque fecisset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis Ecclesiis. Quia igitur de Ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum fit fundamentum ex autoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quòd cõmunitae Ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediatè à Domino: consequens est vt verba Domini verificentur de Ecclesia ratione partis (puta capitis) vt prædictum est, Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic Ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius Ecclesia ipsum potestatem habet.

CAP. VI.

¶Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi, quòd Ecclesia ratione suæ totalitatis habeat potestatem & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoque est, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iurisdictionis ecclesiasticæ in Ecclesia ratione suæ totalitatis: & proterea falsa iudicemus prædicta. Nõ enim docuimus aut docemus non cõuenire Ecclesiæ potestatẽ quandoque ratione suæ totalitatis, sed sic non esse datam et à Domino Iesu Christo immediatè per illa verba Matth. 18. Non nego enim quòd Episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subticiendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet super illas Ecclesias, actusq; iurisdictionis exercebit. Sed tamen mihi poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis consurgere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano Pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶Et similiter omnes vniuersi orbis Prelati, mortuo summo Pontifice, vel sine illo, si conuenirent communicando in vnũ corpus, & vnanimes in constituẽdo, cõstituerent in tota synodo illa potestatem vnã super omnes Ecclesias, his tamẽ exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoq; modo, quũ Papa, cũ reliquis prælatis orbis Concilium celebrando simul cum eis constituit, absolvit, damnat, &c. cõmunicando cum aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus nõ est aliqua potestas immediate data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis consurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorũ, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: sic potestas papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista potestas in tota synodo per viam communionis seu accumulationis in cõmuni à singulis partibus liberalius, vel min' liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nũquam totam suam autoritatem accumulare in cõmuni intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signũ non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantũcunque statutis synodi consentiat, communibus membris Ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quòd si tota Ecclesia, excluso Papa, aliquem præficeret curæ Ecclesiæ, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod non esset, si Ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, excluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta Concilij generalis, etiam de consensu, & autoritate sua facta: quod nõ esset si Ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euidens iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesię supra Papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ secunda pars in nouem & viginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

1. *Responsio ad obiectionem contra illud, quòd Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquũ Ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd Apostolis alia via prærogatiuam gratuitæ potestatem dedit.*
2. *Responsio ad obiectiones contra illud: quòd Papa est caput vniuersalis Ecclesiæ & non solùm singulorum membrorum.*
3. *Responsio ad obiectiones contra illud: quòd Concilium autoritatiũ à Papa, non est maioru autoritatis, quàm ipse Papa.*
4. *Responsio ad obiectiones contra illud, si cõmunitas Ecclesiæ seclusa Papa haberet potestatem supra Papam, Ecclesiæ regimen esset populare.*
5. *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatẽ totius Ecclesiæ ex illa autoritate, Pasce oues meas: & quòd Papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & non solùm singularum unum.*
6. *Responsio ad obiectiones contra illud, ex illa autoritate fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.*
7. *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ cathedrę, quàm quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.*
8. *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet suprema potestatem in Ecclesia, ergo est super vniuersalem Ecclesiam.*
9. *Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus successor Christi, ergo nulla habet in terris potestatem priorem se, &c.*
10. *Responsio ad obiectiones septẽ cõtra illud, Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilij generale, vt distinguitur contra Papã.*
11. *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Constan. Concilij pro tẽpore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verũ Concilij vniuersalis Ecclesiæ, & quòd Basilien. Concilij errauit illud sequendo.*
12. *Responsio ad obiectiones contra glossam datã ad illa verba Augustini, quòdo Petrus claues accepit, Ecclesiã significauit: quòd per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successoribus datas esse.*
13. *Responsio ad nouem obiectiones cõtra illud, quòd Papa non potest errare errore iudicali in fide, qa ad ipsũ spectat finale determinatio de fide.*
14. *Responsio ad obiectiones cõtra illã rationem, quare Papa nõ potest errare in fide: qui scilicet esset error vniuersalis Ecclesiæ, quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide.*
15. *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hiero. Si autoritas quæritur, orbis est maior vrbe.*
16. *Responsio ad obiectionem contra multas autoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.*
17. *Responsio ad septem obiectiones cõtra illud, quòd Ecclesia Deo seclusso Papa nõ est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matt. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*
18. *Responsio ad obiectiones contra illud, quòd Ex missum esse, nõ sequitur esse subditum.*
19. *Responsio ad obiectiones cõtra illud, quòd ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto c. tria. habetur, q̃ Hier. autoritas innixa fuit scripturæ praualuit Concilio.*
20. *Responsio ad obiectionem cõtra hoc, quòd ex autoritate decret. de electione c. sigmficasti. dicitur quòd Concilia à Papa habent autoritatem.*
21. *Responsio ad obiectiones multas contra illud, quòd Concilium generale legitimè congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente vel nõ consentiente.*
22. *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personã, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non missim casu in Concilio.*
23. *Responsio ad obiectiones cõtra illud, quod in Ecclesia est potestas autoritativa super cõmunionem Petri & papatus, nõ autem super Papam.*
24. *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa posset cõmittere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*
25. *Responsio ad obiectiones cõtra rationem datã, quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.*
26. *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.*
27. *Responsio ad obiectiones contra hoc, quòd solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, vta quod possit deponi.*
28. *Responsio ad obiectiones contra illud, quod propter scandalum non est præcindendum caput iuxta Domini sententiam, Matth 18.*
29. *Responsio ad obiectiones cõtra illud, quod Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum Papam veretur, non autem depositionis potestate.*

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA Apologiæ secundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

ETSI CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, scilicet & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAPVT I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominũ ordinasse Ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquũ Ecclesiæ potestas deriuaret: & q̃ ipse Dominus via prærogationis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶OBICITVR contra, in Ecclesia fuit potestas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparẽtia diceretur, Christum cùm fecit Petrum summum Pont. præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quod præuenerit Petrũ, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in Ecclesia à Christo, Matth. 18. &c.

¶RESPONDEO, Quòd assumptum est falsum: nam, cùm electio Papæ sit vicarii principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuscuiusque principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cùm Dominus vsque ad diem ascensionis, vt princeps præsens fuerit in Ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquã inuenitur q̃ in Matt. 18. ca. nec alibi Dominus dederit Ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsente, Vnde Dominus non præueniendo, sed instituendo & exequẽdo quod promiserat Matt. 16. Tibi dabo claues regni cælorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum Papam, & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. potestas electiua Papæ non est data Ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ sit in Ecclesia, inferius in capitulo 22. dicetur.

¶Et aduerte hic, quòd præuentio, quam ego dixi super ipsius Ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim a Petro ordinariè potestas in reliquum Ecclesiæ corpus deriuanda sit, Leo in ca. ita Dominus, dist. 19. manifestat. Quòd etiam Dominus ipsum ordinaria via instituerit, ex hoc quòd non ipsum solũ, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuẽris, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Aposto-

Universidad de Deusto
Biblioteca

los in propriis tantū personis, & non in successoribus suis legatos vniuersales fecit, ad prœuentionē gratuitā spectat. Hæc enim Ecclesia fatetur Petri solius successore vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in Ecclesia ante institutū Petrū Papam, potestatem electiuam Papę. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum Papa non posit illam auferre, & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit prœueniendo secundum illos in institutione Petri, Quemadmodum igitur poterat tunc quemliber alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum, quām Romanum Papam instituere. Et sic Rom Pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab Ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis, distinct. 21. Sancta Roma Ecclesia catholica & apostolica, nullius synodochis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam Papæ vniuersali Ecclesiæ, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam Papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus? qua conscientia tot sancti viri electionem toti Ecclesiæ à Christo cōmissam irrequisitis aliis à paucissimis tractauerūt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerūt? Sed de his latior erit sermo: hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAPVT II.

DIXI in cap. 4. eiusdem, quòd prœualuisset sententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in capit. 13. tractabitur.

DIXI in cap. 6. eiusdem, Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis, non solùm singulorū membrorum vt inimici veritatis glossant.

¶OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis collectiuè sumptæ. Tamen, quorū Ecclesia nō est Petri, sed Christi: iuxta illud Matt. 16. Super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister Ecclesiæ, nō Dominus: Ecclesia autē est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recūbit, quām qui ministrat. Tū quia omnes autoritates dicentes Papam esse caput Ecclesiæ, intelligūtur de Ecclesia p̄ singulis Ecclesiis particularib⁹, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota Ecclesia collectiue.

¶Secundò, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius Ecclesiæ vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatē capitis in eo saluari: & specialiter superioritatē in autoritate respectu totius residui. Et hoc præcipuè, quia tota Ecclesia nō dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Rō. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶RESPONDEO. Et ad primi quidem probationē primam, quòd Ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrū non esse caput eius: sed Petrū non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet. Ad secundam verò probationem, quòd Petrum esse ministrum Ecclesiæ, vt cui ministrat, non est esse inferioré potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, p̄ venit ministrare, & Papa vocat seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem Papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quòd est esse melius: in his enim, quæ nō mole magna sunt idem est maius quod melius secundū August. papatus siquidem est propter Ecclesiam, & non econtrariò. Vnde ex hoc, q̄ Papa non est Dominus, sed minister, & Ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quā tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quòd licet multæ autoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

¶Ad secundum autem dicitur, q̄ Ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus nō solùm caput mysticū eius, sed mysticum suppositū ipsius est: vt patet ad Ephe. 1. Vbi de Christo duo dicuntur q̄ est caput Ecclesiæ, & quòd Ecclesia est corpus eius. Et 1. ad Corint. 12. expresè dicitur, Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, quòd Ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur quòd Petrus non sit caput loco Christi, sed quòd Petrus nō ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex esse qualitercūq; caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cùm multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, quod est Pastor, Episcopus, & rector totius Ecclesiæ, & non solùm singularum: vt autoritatibus & ratione sibi probatum est. Dicitur secundò, q̄ sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui depēdet à regno collectiuè, nō est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiuè non dependet (vt est Rex regū) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in Papa, non est rectum: eo quòd Papa non dependet à regno Ecclesiæ, nec vices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIXI In eodem capitulo sexto quòd potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Sed quia in capitulo vigesimosecundo, latius tractatur, ibidem obiecta soluentur.

DIXI In eodem capi. 6. q̄ non est maioris autoritatis Concilium antorizatum à Papa, quàm ipse Papa.

¶OBIICITVR Contra. Primò ex glossa in cap. legimus. 93. dist. Statuta Concilij generalis prædicate staturis Papæ, si contradicant.

¶Secundò, quia constitutio Calcedonensis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in ca. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

¶Tertiò quia consuetudo generalis Ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

¶RESPONDEO. Et de glossa primò dico, q̄ ipsamet nō asserituē dicit illam sententiam, sed argumentū ad illam dicit: vt patet etiam ex seipsa in cap. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶Secundò dicitur, quòd verificatur de statuto Concilij superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet Papa tuendo priori cōtrariū, illud tollit (vt patet in ca. licet, in fexto) ita etiam Concilij autorizati à Papa constitutio, Papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶De vigore autē Concilij circa sedem Constantinopolitanā, dicitur q̄ non concludit superioritatem Concilij supra Papā, sed tolerantiā Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatū: quamuis si potestate vti vellent, cōpescere possent. Quibus de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, immo ibi humilis est loquutio dicentium, Petimus, &c.

¶De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quòd si hoc concluderet Ecclesiam supra Papam: cōcluderet etiam Ecclesiā supra seipsam Ecclesiam: quoniam etiam statutum vniuersalis Ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat. vnde abrogatio istiusmodi non fit potestatiue, sed executiue, ex parte Ecclesiæ, & negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIXI In eodem 6. cap. quòd, si Ecclesia, hoc est communitas Ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatē supra Papam, quòd Ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota autoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

¶OBIICITVR Contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo sit vnicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnicus, qui omnes populi vices gerit quolibet particulari superior.

¶RESPONDEO, Quod sequela est optimā formaliter tenet lectis terminis: quia, si in tota communitate sola est autoritas: ergo vt sic constituit regimē populare: quamuis inquantum aliquem præficit, constituat aliam speciē regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine Ecclesiæ de quo est quæstio: quoniā, si in tota cōmunitate & sola est vniuersalis Ecclesiæ potestas, summum regimē, summūq; tribunal eiusdē, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quidquid esset de regimine medio & vltimo. Vnde, si in regno aliquo populꝰ est supra regē, manifestè sequitur, & q̄ cōmunitas populi vt sic regimē est populare, & quod summum tribunal est populare: quāuis exerceat per aliā regiminis speciē ipsa per regale) supra alios iurisdictionē suam cōmuniter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniā cum regimine regali medio, illatur supremum, populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAP. V.

DIXI In cap. 7. probando q̄ Papa esset supra communitatē totius reliquiæ Ecclesiæ, ex illa autoritate, Pasce oues meas, &c. q̄ Papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ, & non solū singularis cuiusq;.

¶OBIICITVR Respōdendo duplicem. Primò per interemptionē negando scilicet hoc. Secundò per limitationem, q̄ Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad administrationē pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

¶RESPONDEO, Et negatio quidē irrationabilis inferius 70. cap. ratione monstrabitur: nunc autoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat: nam singulæ, & omnes luæ oues sunt. Secunda autē responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum: quod papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad ministrandum verbum Dei & sacramenta. primò autoritatiue: secundò ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si autoritatiuè, ergo ipse vere superior tota Ecclesiæ communitate est: nam autoritatiuè pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absoluté respectu illius, qui sic pascitur, vt patet inductiue: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo nō habet Papa ex se in pascendo plus quām in actibus iuridicis: potest siquidem, & actus iuridicos omnes vt minister Ecclesiæ communitatis apud illos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa vere pastor autoritatiuè vniuersalis Ecclesiæ, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem 7. cap. ex illa autoritate, Fiet vnū ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & nō econuerso.

¶OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro, Pasce oues meas, non tuas: & quòd Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

¶RESPONDEO, Quòd Petrum esse pastorem ouium non negarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neq; loco Ecclesiæ communitatis: vt obiicientes dicūt: quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt cōmunitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cui⁹ solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi quòd Petrus præest ouili nō suo, sed Christi: nō ex se, sed loco Christi. Quod autē additur, Christū dedisse autoritatē ouili supra pastorem, volitarie dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiā cōstituit. Singulare est autem vt pastor præsit ouili, & non ecōtra. Repugnat autem, vt ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini cōstat dicentis, Pasce oues meas, & quòd vnus tantum sit, eiusdem autoritate Domini patet: consequens est vt alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

DIXI in eodem 7. cap. quòd non minus Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ: quam quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: ex hac propositione inferēdo superioritatem eius super Ecclesiam catholicam, & non solū super singula membra, sicut est in aliis Episcopis respectu suarum Ecclesiarum.

¶OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis Ecclesiæ: quę est supra suā communitatem. Tum quia Ecclesia particularis, cui præficitur Episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum Episcopum.

¶RESPONDEO, Et primò, q̄ ratio non fundatur super similitudine: sed super ꝓprietate huius sententiæ, Papa est Episcop⁹ Ecclesiæ catholicę: quamuis declaretur ex simili, imò eadē ratione in aliis Episcopis, Ambr. est Episcopus Ecclesiæ Mediolan. & c. Vnde, cùm ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse Episcopum communis Ecclesiæ satis habetur intentum.

¶Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, non in causa vt causa. sam in eo, quod est esse Episcopū catholicæ, vel talis Ecclesiæ, posset considerari quid importet esse Episcopū, & potest considerari a quo fiat Episcopus. Et obiecta quidem procedūt considerando à quo fiat, vel fieri debeat Episcopus: ratio autem procedit cōsiderando quid est esse Episcopū. Constat autem, q̄ ad iudicandum de natura rerū, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vnde quęque fiant effectiue: siue enim homo fiat à Deo, vt Adā, siue ab alio homine, vt nos: vnius naturæ sumus. Et similiter siue Episcopus fit à Papa, siue ab vniuersali Ecclesia, siue habeat superiorē, siue non: vnius naturæ est, inquantū Episcopus: quāuis alterius naturæ sit, inquantū subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de Episcopo, vt sic loquitur: obiectiones autem de Episcopo, inquātū subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cùm Papa sit vere Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur, vt ibidē dixit, q̄ est verè Episcopus ipsius Ecclesiæ catholicæ, & secūdario singularis. Tamen quia non minus est ipse catholicæ Ecclesię Episcopus, quā Ambr. Episcopus Ecclesiæ Mediol. esset eum longè minus, si non esset Episcopus totius, sed singulorum membrorū tantūm. Tum quia actus proprius Episcopi, qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholicæ Ecclesię, & secūdariò super bono singulorū: vt patet ex hoc, quòd Papa ad hoc tenetur sub peccato mortali ex hoc quòd est Papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video responsionem: nisi dicere tur, q̄ Papa habet hunc actum, inquantum gerit vices vniuersalis Ecclesiæ, cui primò conuenit, iste actus, & ex eius cōmissione conuenit Papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primò q̄ Papa habeat hunc actū dependenter ab Ecclesia: sicut Rex creatus à regno, & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius Ecclesię, & non immediatè ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi quòd Papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod Ecclesiæ cōueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAPVT VIII.

DIXI In eodem 7. cap. quòd Papa habet supremā potestatem in Ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsum esse supra vniuersalem Ecclesiam.

¶OBIICITVR glossando. primò, q̄ potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatū particularū, non autem respectu potestatis communitatis totius Ecclesiæ.

¶Dicitur secundò, q̄ ex hoc quòd ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in Ecclesia, nō sequitur, q̄ sint duæ supremæ potestates in Ecclesia Dei: quia potestas Papæ est propter Ecclesiam: iuxta illud, Potuit vos Deus regere Ecclesiam, vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum: vt patet in Topicis.

¶RESPONDEO, Et glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundū quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, quòd habet supremā potestatem in Ecclesia Dei, vt patet in tex. allegato ibi, glossa autē ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas, & nō ad omnes potestas in Ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est non habens superiorem, & omni alia superior. & vtroque modo repugnat glossæ illi.

¶Quod autem obiicitur sequelæ, nihil est: quoniam si cōmunitas Ecclesiæ est tantæ potestatis, quod Papa subest ei, oportet q̄ obiectum proprium potestatis Ecclesiæ, & obiectū propriū potestatis Papæ se habeant secundū supra, & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum, ex eo, quòd cōmune bonum Ecclesiæ totius est propriū obiectū potestatis communitatis Ecclesię: bonum autē singulorum est propriū obiectum potestatis Papæ, consequenter loquendo, quia potestas sua propria secūdum illos est primò respectu singulorum: & respectu boni cōmunis totius, Papa non intromittit se, nisi vt vtēs potestate Ecclesiæ, vt instrumentum illius. essent ergo verissimæ duæ potestates supremæ, & subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶Ad id verò quod dicitur: Potestas Papæ est propter Ecclesiā, dicitur quòd secundum veritatem est verum: & nihil iuuat: sed secūdum hypothesim eorum nō esset propter Ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa Ecclesiæ: quia ista propter Ecclesiam collectiuè, illa verò propter Ecclesiā distributiue. Vnde cùm regula ex vnitate obiecti non obstet, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem 7. cap. quòd Papa est proximus & immediatus vicarius Christi: ergo nullā habet in terris potestatē priorē se: & inde intuli, Ecclesiam nō habere immediatè ordinariā autoritatē à Christo, & Papam nōn mediante Ecclesia habere autoritatem, &c.

¶OBIICITVR Glossando, q̄ Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicaria sui est immediatè instituta à Christo & Ecclesiæ collata: & non ꝓpterea q̄ habeat à Christo nō mediante Ecclesia, ita q̄ Papa est immediatus vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo sunt.

¶RESPONDEO, Et glossa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatū: & medium in principando. differunt enim hæc sicut cælum & terra. Et esse immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante Ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdiaconatus secundū aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa absque medio: vicarius autem legati cum medio in principando: dependet enim principari huius à principatu legati, & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quòd, scilicet negatur medium in principando, vt patet inductiue. Vnde cùm Papa absolutè, & absque limitatione aliqua asseratur proximus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & Papam inferior Christo & superior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis est, vt ijsti concedunt ponentes Ecclesiæ totius communitatem esse talem principatum licet Papa posset dici vicarius Christi: non tamen potest vere dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed immediate vicarius Ecclesiæ, & mediate ipsius Christi. Immediatus autem institutionis potestatis Papæ à Christo, non facit ipsum Papã Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis institutionem: sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta à Christo. Constat autem, quòd aliud intendit determinatio Ecclesiæ & Sancti patres, cum asseruntur Papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶Ad id verò quod additur de simili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter est de Papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quòd inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datũ à Deo, vt Dauid: & Papam factum à Christo, vt Petrus: & Papam electum ab Ecclesia, vt reliquis tãta est in præsentando populum differentia, quòd Rex tam creatus a populo, quàm datus à Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet nanq; in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo præficitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguũtur. Nam quemadmodum organũ naturale (puta manus) sit a Deo miraculosè, perinde est ac si esset a natura: ita organum politicũ, putà Rex cùm est à Deo perinde est ac si esset à populo. & propterea eius potestatem vtroque modo factus repræsentat & exercet: alioquè vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio Ecclesiæ mediante factus, eius dem etiam est naturæ & potestatis: & non repræsentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum: sed Dominum Iesum Christũ immediatè, & illius solius vices gerit immediatè. Et ratio diuersitatis in Rege & Papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regẽ: potestas autem papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, non in cõmunitate primò est: statuente Christo, Ioan. 10. formam supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cũ dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnũ ouile, & vnus pastor: & determinante eodẽ talem formam ad personã Petri in sua perpetua successione, Ioan. vlt. cùm dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solus Christi vicarius est, & non Ecclesiæ & propterea diffinitum est per Ecclesiam, quòd Papa in beato Petro officium suũ vniuersale susceperit, vt patet ex allatis in libello, &c.

CAP. X.

DIXI in cod. 7. cap. conclusionẽ hanc, Papę potestas est supra Ecclesiã vniuersalẽ & Cõciliũ generale, vt distinguitur contra Papam.

¶OBIICITVR. Primò autoritate Augustini in epist. ad Glorii Eleutiũ, Felicẽ Grammaticũ, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Episcopi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarunt, nõ bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarij Ecclesiæ vniuersale Concilij, vbi etiã cum ipsis iudicib⁹ causa posset agitari: vt si malè iudicasse convicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. Et inter Episcopos Romæ iudicantes, cõprehendit Melchiadem Papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, q̃ à Papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilij vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶Secundò, autoritate octauæ synodi, can. 21. cuius pars habetur vigesimaseconda distinct. in capitulo diffinimus, vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Rom. sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanũ Pontificem dicere. Ex quo patet: quòd licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶Tertiò, autoritate Damasi Papæ, quę ponitur inter epistolas Ambrosii, epistola septuagesimasecunda, vbi Damasus dicit respõdendo, Cùm huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q̃ nobis iudicandi forma cõpetere non posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiã ferte: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infrà, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò q̃ Papa dicit se nõ posse de illa causa cognoscere: de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil commisisset. Secundò, quòd Papa confitetur non solùm Concilij esse in eo in iudicãdo superius, sed etiam deputatos per Concilium, in ea causa in qua deputati sunt.

¶Quartò, autoritate canonis in cap. si duo. dist. 79. vbi dicitur, q̃ si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunque: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

¶Quintò, ratione, Papa & reliqui prælati quidquid iudicant, &c. faciunt vt ministri Ecclesiæ, non solũ finaliter (id est, Propter Ecclesiam) sed effectiuè autoritate Ecclesiæ: ergo in Ecclesia est primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundũ intentionem Ecclesiæ. Sequela autem est manifesta: & confirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excõmunicatus, & indulgentiæ nõ sunt prælatorum, sed Ecclesiæ. Et confirmatur iterum quia sicut Deus condẽs humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idẽ ad finem supernaturalem, dedit potestatẽ spiritualis regiminis ad illum finem communitati Ecclesiæ, &c. Et sicut quandoq; prouidit populo, dando principem, vt Moysem: ita prouidit Ecclesiæ, dando Petrũ. Et confirmatur tertiò: quia aliter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nam ista potest prouidere sibi, principe potestate abutente in destructione: Ecclesia autẽ non posset si non esset superior Papa. Et confirmatur quartò: quia ipse Papa esset miserabilior cæteris, si à malo cõpesci non posset. Et confirmatur quintò: quia Papa est ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deũ patrem, qui noluit habere ecclesiã matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrem suam.

¶Sextò etiam ratione, Si Papa habet potestatem super totum restiduum ecclesiæ collectiuè, ergo potest aliquẽ actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: sed hoc est falsum: quia nõ potest illud totum excõmunicare aut interdicere. nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud Augustt. Leges instituuntur cùm promulgãtur: firmantur cum moribus vtentium comprobatur. dist. 4. ca. in istis.

¶Septimò: quia potestas ecclesiastica prius tẽpore est in ecclesia, quã in aliquo summo Pontifice: quia illa fuit institutа & Ecclesiæ collata Matt. 8. ista autem Ioan. vlt. Petro data est. Et ideo si Christ⁹ Petrum Papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: eo mittendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

¶RESPONDEO, ex autoritate illa Augustini non sequitur Concilium esse supra Papam, sed dupliciter argumentũ ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de Concilio. nã quæstio nostra est de Concilio distincto cõtra Papã, seu secluso Papa, quod est Concilij acephalum. Augustt. autẽ loquitur de vniuersali cõcilio cum Papa: vt patet ex hoc, q̃ ponit præsentiam iudicũ, id est Episcoporũ, qui iudicauerant. Constat autẽ q̃ non licet arguere à concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, q̃ restabat refugium concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim recursus iste haberi propter multas causas, scilicet exclusionem suspitionis, plenioré discussionem, maiorem sapientiã, personalẽ tractatũ & quidquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantiũ ad eundẽ iudicem (puta Papam) plenius informãdũ, & causam per alios tractaturũ iudicet, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustinis: vbi propter præsentiam omniũ prælatorum potuisset causa ita discuti, vt etiã iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romæ iudicarũt, personaliter præsentes rationes iudicij conferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiã dissolui prius malè iudicatũ. Ad minus enim horã exigitur maior autoritas intensiuè, quàm Papæ: sed hoc sufficit cum maiori discussione, sapiẽtia, &c. vt quotidiè videmus. Est etiam cum his omnibus in concilio vniuersali maior autoritas extensiuè, & maior solennitas iudicij: quæ omnia sententiã eius contineri exceptione maiorem reddere videntur.

¶Ad secundam ex auctoritate octauæ synodi, dicitur q̃ malè ergo nuntur verba synodi, dicendo q̃ synodus negat modum iudicandi Papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quòd hęc exclusio positio sit mala, probatur: quia Audacter, aut importat vitiũ audaciæ, aut importat auctoritatem. Si primũ, cùm illud sit vitiũ respectu cuiuscunque, & non solùm respectu Papæ, ridicula esset decisio synodi, q̃ ipsa non debet vitiose, vel ex passione iudicare Papam, &c. si secundũ haberetur contrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiam in Romanũ pontificem est audaciæ vitium: illa siquidẽ negatio præpositiua nõ modum solùm, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamẽ audacter dicere sententiam in Romanum pontificem, significat q̃ non tali audacter dicere potest sententiam in Romanum Pontificem. Sicut eũ dicimus, quòd de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire: nõ intẽdimus negare modum diffiniendi tantũ (puta temere,) sed intendimus determinare, quòd ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in Papam: sicut ly Temere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, ly nodus dicit sibi competere audientiã & progressum in quæstione de Papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuã, quam non subiunxisset, si etiam sententia cũ reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectũ ostendit. Cùm autem legeris hæc, memento quòd sermones morales de iis sunt, quæ regulariter accidũt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iudicũ depositiuum Papæ absq; audacia esset.

¶Ad tertium ex autoritate Damasi, dicitur, quòd neutrum deducitur ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionẽ suam, sed indecentiam: vt patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum diceret, & à consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quòd indecens est determinationes Concilij etiam prouinciales soluere: quantò magis Concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conscientiæ ligant, non minus quàm propriæ vndę, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem, contrà arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam Papæ tantam, quòd eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur q̃ gratis conceditur, quòd Papa incertus subditur Concilio. Duobus enim contentibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & iudubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum, obediendo, & non damnando antipapam, &c.

¶Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesiæ, dicitur q̃ prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ. Christi quidẽ & effectiuè (quia ab illo habent suam potestatem effectiuè) & supernaturaliter, mystice tamẽ: quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud Augustt. super Ioan. Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ) id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiã dupliciter dici possunt, scilicet effectiuè ratione partis, scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ à capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolutè, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quòd prælati Ecclesiæ propriè loquendo, nõ sunt ministri Ecclesiæ effectiuè, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesiæ vt dominæ, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donaui, in persona Christi. & rursus, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. Ex hoc autem quòd ministri Ecclesiæ dicuntur agere secundũ intentionem Ecclesiæ, non plus habetur quàm dictum est: quia, scilicet agunt secũdum intentionem Ecclesiæ in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem Ecclesiæ, id est secundum intentionẽ Ecclesiastico officio debitam: hæc enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

¶Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorũ, sed Ecclesiæ dicitur, quòd falsum est suffragia non esse prælatorũ, vel pẽtatorum: quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab Ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositũ ab Ecclesia integra ad Ecclesiã, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quòd aperissimè contrà falsum assumi, & dissimiliter Deũ instituisse. Nam non vni, in ordine autem ad finem supernaturalẽ, potestatem deuenti, & non communitati, præfecit enim Iesum Christũ, secundum quòd homo est, in principẽ & caput omnis Ecclesiæ, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituendo, vt patet. Et scito, q̃ argumentum deficit ex eo, q̃ non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanę: sed declinat ad ordinem secundarium Ecclesiæ, qui est in tẽpore absentiæ principis, qui abiit in regionẽ longinquam accipere sibi regnũ & reuerti. Quæ declinatio manifestè defectiua est: quia primario in vno, primarij in altero reddẽdum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in Ecclesia si sequitur principalis, absque omni contradictione optimus videtur. Sic autẽ potestas in vno principis vicario nõ in communitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, q̃ non præuenit princeps Ecclesiam, sed suapte natura ordinẽ regiminis spiritualis profecutus, in Petro & eius successoribus vicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, q̃ optime prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autẽ vicarij illius optimè quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale nanq; regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalẽ defectionẽ & remedũ sibi vendicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiue reseruãdo electionem, & Ecclesiæ reliquæ ministerio orationũ instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, vt in loco suo inferius amplius mõstrabitur. Vnde falsum est Dominum Iesum Christũ minus bene ordinasse politiam Ecclesię etiam sub suo vicario q̃ politiã ciuilẽ in humanis, quoniã vtrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita q̃ Ecclesia potest se & contra illum tueri, & deponere votis & operibus Ecclesiæ proportionatis, scilicet orationibus, ieiuniis, eleemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriè vniuersali saluti Ecclesiæ, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartã confirmationem, dicitur quòd immediatè susceptus sub cura Christi viuẽtis, & specialiter de ipso curam habentis, nõ est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Fœlicitatis enim quædam inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo nõ sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in papatu contingit. Ad quintum dicitur, quòd Papa inquantũ singularis persona est filius Ecclesiæ, quia regeneratus, nutrit⁹ & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, inquantum autem Papa, est filius Ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesiæ. sed in his & similibus aduertetu, cui hæc & similia obijciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicũtur de Ecclesia integra (siue cum capite siue cum vices capitis habent) ad Ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶Ad sextum argumentum principale dicitur cũ Apostolo, Quòd omnia mihi licent, sed non omnia expediũt: & rursus: Omnia possum, sed nõ omnia ædificãt. Conceditur igitur, q̃ papa potest quãtum ex potestatis suæ autoritate est, actũ iurisdictionis etiã in inuitam Ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si nõ ædificaret. Nec valet argumentum. Non potest illam excõmunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitã exercere: vt patet. Ad probationem autem ex autoritate Augustt. dicitur, q̃ potius probat oppositũ. Si enim leges instituuntur cũ promulgantur, Papa promulgando legem in totam Ecclesiam instituit absq; Ecclesiæ consensu: potest igitur ipse solus instituere legem in illam. Firmitas autem ex cõsensu vtentiũ, non ex parte autoritatis, sed exquutionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, q̃ statutum vniuersalis Concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita quòd nõ ligat quando est à dissensu vtentiũ infirmatũ: & tamen nullus dubitat vniuersale Concilium integrũ firmitatem autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vtentium etiam ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerandò dissimulant, & implicitè reuocant quod fecerunt. Et merito: quia ler (vt dicitur dist. 4. cap. erit) debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

¶Ad septimum dicitur, q̃ falsum assumitur: nã potestas ecclesiastica primò fuit in primo summo Põtifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorũ bonorũ, æternã redemptionẽ inuenit. Falsum quoq; monstratũ est esse q̃ Dominus per illa verba quę habentur Matt. 18. potestatem ecclesiasticã dederit Ecclesiæ, quãuis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffuse discussum est. Æquiuocatio demũ incidit iam dicta ab Ecclesia, ad Ecclesiã secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (scilicet q̃ Ecclesia potuisset instituere Petrũ Papam) quàm falsa sint, ex supradictis patet. quia si potuit Ecclesia vnquã instituere papatũ in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoq; illum instituere in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. cap. quòd Concilium Constan. pro illo tẽpore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, nõ erat verum Concilium vniuersalis Ecclesiæ. Et quòd Basiliẽ. errauit illud sequendo.

¶OBIICITVR dupliciter. Primò q̃ blasphemaui. Secundò, quia Concilium Constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat verum Concilij vniuersale: quia succedebat Concilio Pisano, in quo fuerat vnio Ecclesiæ, deposito vtroque Papa (scilicet Gregor. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶RESPONDEO, Et primò quo ad Constantiense cõsilium.

¶Si ego blasphemo, quare Gregorius 12. qui expresse recusauit in actu vnionis Ecclesiæ recognoscere Concilium illud pro tunc, vt Concilium illud, nõ blasphemus, sed vir pacis, & Ecclesiæ amator

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitus est? vt patet in gestis eiusdem Concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Ecclesiæ recusationem talis pro tunc Concilij volens & faciens, nõ blasphema, sed catholicæ vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præsidet illi Concilio, vt satisfieret recusationi illius Concilij, nõ blasphemus, sed defensor Ecclesiæ habetur? Quare demũ ipsummet tunc Constantien. Concilium, cùm negauit facto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiam Imperatoris, & autorizari se in Concilium à Gregorio 12. secundò in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permittit debet qualibet singulari persona, quã veritas deseratur, quomodo Concilium vniuersale à Spiritusancto rectũ, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quàm scandalum permittere voluit iam narum? Ex his autem recto consideratis patet, quòd Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat dans operam vt vnũ certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubiis incertisque habuisse nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatisque autoritatẽ eis tribuere nephas est.

¶Ad secundam obiectionem de successione ad Conciliũ Pisanum, dicitur, quòd nec illud Concilium constat fuisse certũ & indubitatũ: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, Conciliũ illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quàm certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cũ suis obedientiis? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundo: quia ipsum Constan. Conciliũ sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale Concilium succedens Pisano, non tamen hoc pro certo & indubitato tenere se cõtestatum est facto suo: vt patet ex dictis.

¶Accedit ad hæc, q̃ sine Papa diffiniunt: & propterea si fuisset eriã tota reliqua Ecclesia repræsentatiue potuisset errare, nec fuisset Concilium generale perfectum simpliciter: vt patet in libello.

¶Quo ad Concilij verò Basilien. vniuersalis Ecclesiæ responsione replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam à blasphemia?

CAPVT XII.

DIXI in ca 9. glossando verba Aug. Petrus quidẽ claues accepit, Ecclesiã significauit, & similia, q̃ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis ppetuo, in Petro, & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶OBIICITVR, Quòd non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & nõ formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶RESPONDEO, Quòd sequela nõ tenet: imò sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datur capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentũ prẽtér hoc fallitur in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnũ integrum, cuius Papa sit vicarius: quod est fictitium. Firmatur autem sensus à me assignatus, ex eo q̃ exposui Aug. ex ipsomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Nõ sine causa inter Apostolos, Ecclesiæ catholicę personã sustinet Petrus: huic enim Ecclesiæ claues datæ sunt cũ Petro datæ sunt. & cũ ea dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Constat enim q̃ Petro vt distincto ab aliis, & pro se & successoribus datus est papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauiũ: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi August. dicebat quòd personam Ecclesiæ gerebat.

CAPVT XIII.

DIXI in eodem cap. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decre. primo: & S. Tho. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

¶OBIICITVR primò, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorũ errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorũ vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in cõmuni nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶Secundò, Quia Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniugum ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secũda vota trãsire: vt patet in cap. quanto. de diuortiis & glossa ibidem.

¶Tertiò, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui cõstituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerẽt, quæ in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quã constitutionẽ quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregor. primus eius successor: vt patet in dist. 31. cap. ante triennũ. in textu & glos. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶Quartò, Quia sequeretur quòd summus Pontifex nõ posset fieri hæreticus circa propositiones nõdũ determinatas, vt erat articulus de processione Spiritussancti à Filio. Et tenet cõsequentia: quia nõ posset esse pertinax contra suipsius determinationẽ. Sequeretur etiam q̃ determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiã, quòd Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, q̃ sententia Ioannis Euangelistæ prævaluisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non potest errare in iudicio fidei: hæc enim contradicunt, quia nõ prævaluisset sententia Ioannis, sed tantũ fuisset standum sententiæ Clementis Papæ quantum sententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶Sextò, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæreliarchas, puta Niceni, Constantinopolitanum, Ephesini, & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia sufficisset solius Papæ decisio: imò apud aduersarij tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

¶Septimò ex Occham, Quia Innocẽtius tertius (vt habetur extra, qui filij sint legitimi in cap. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt q̃ ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidem in cap. 13. & 14. non sunt seruanda. Si verò mysticè intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mysticè seruanda sunt: vt legitur distin. 6. capabit itaque.

¶Octauò ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatẽ, extra verò oppositum.

¶Nonò, Quia non est verisimile, q̃ homini potenti in iis quę sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

¶RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur q̃ falsum assumitur, scilicet quòd vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in cõmuni. Nã manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborũ significatione ex qui seminat) dicit, Egit nanq; Christus & docuit perfectionis opera: ergo etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & loculis, sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quòd Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectis se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quòd Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacræ Scripturæ veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶Ad secundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificũ diffiniuit determinauit, Nam de Celestino in ca. quanto. de diuortiis. Innocentius dicit, Licet quidã prædecessor noster (sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositũ. Non credimus quòd in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videtur aliter fonisse, & Non credimus) ostendunt quòd nõ diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶Ad tertium dicitur, quòd Pelagius, si statuit illud, nihil cõtra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestè patet ex hoc, q̃ statuit illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si eos tinerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

¶Est autem hic aduertendũ, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim inam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quòd diaconus autoritate tamen Papæ hãc prohibitionem fecit (vt patet 27. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium. dist. 31. Glossa verò ibidem auget, dicens, quòd Pelagius hoc fecit, & quòd illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶Ad

¶Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet q̃ Papa non possit esse in non decẽtis hæreticus. Nam si ille, qui est Papa, teneretur pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere à Filio, etiam si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quòd ab ipso vel alio determinato Ecclesiæ fieret, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandũ ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Et ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius Papæ in materia fidei ligat per se omnes personas Ecclesiæ, quarum sunt actus credendi. & sic persona propria & successoris ligatur ad tenẽdam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quòd cum id quod imputaretur Papæ pro hæresi, non esset decisum adhuc per Ecclesiã, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacræ Scripturę & fidei Ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quòd Papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istũ vel illum sensum.

¶Ad quintum dicitur, quòd nulla est contradictio in dictis meis al latis. Nam bene simul stat tam Ioannem quàm Clementẽ non posse errare, & tamen alterũ esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: vt patet apud omnes de Ecclesia vniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quòd sententia Ioannis prævaluisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quòd Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioãnis. Ad id verò, quod adiungitur, quòd sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cùm dicitur, quòd ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritussanctus. Et, quia Ioãnes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quòd magis Clementis quàm Ioannis esset standum sententiæ, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quòd scilicet non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacræ Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expresse aperui in libelli illius loco allegato dicens, Prævaluisset sententia Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modò prævalet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius Ecclesiæ.

¶Ad sextum negatur sequela: quòd scilicet frustra fuissent Concilia vlla principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intensiuam, sed extensiuam, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, ac si propter habendam solam autoritatem intensiuam Concilium congregandũ esset: quod falsum est. Nam licet Papa solus tantæ intensiuæ sit autoritatis, quantæ ipse cum residuo: non tamen tantæ extensiuę, non tamen tantæ sapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatæ ab omnibus (vt patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominũ multum valet ad persuadendũ quòd à Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oporteret enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, vt acceptabilia facillimè omnib⁹ sint: & ad hoc multum valent vniuersalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶Ad septimum dicitur, q̃ quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulũ illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex cõuenientia vocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc ex presso, ne intelligeretur q̃ absolutè cõcluderet, sed quãtum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentũ, non augẽs (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuationẽ intendebat, qua mandata in Deuteronomio, non ad literã, sed proportionabiliter secundũ conuenientiã ad tempus gratię seruanda erant, quãdo, vbi, &c. expediret. Vnde ipse mãdatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractãs, non ad literam, sed iuxta conuenientiã ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quòd omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, concedituir enim q̃ nihil speciale de Deuteronomio intenderit nisi persuationem ex conuenientia nominis.

¶Ad octauũ dicitur, quòd quia potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo fuit potestati duo conueniũt, primò, quòd non est directè respectu temporalium: secundò, quòd est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quòd ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem omnes dirigere: vt est Christi vicarius. primum autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autẽ sequitur, quòd vtrunque vere potest determinari de Papa, & quòd habet supremam potestatem in temporalibus: & q̃ non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verũ est ad sanum intellectum. Affirmatio nanque est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directè, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamẽ, q̃ quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nam primũ importat determinare quid credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt) & constat, quòd cùm determinatur quæstio aliqua secundo modo, non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cùm dicitur, quòd Papa non potest errare in iudicio fidei, nõ accipio dictum esse missi de iudicio fidei formaliter, quando, (scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fugere videar, sigilli stim solutæ sunt omnes.

¶Ad nonum dicitur, q̃ non verisimile, sed verum & humanæ diuinæq; rationi & autoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundũ seipsum, non autem vt directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra Scriptura cõmiserit. Cum enim non sit differentia apud Deũ in vno & in multis saluare, & omnes in Concilio præsentes secundũ se & proprias vires cõsiderati, possint errare, male determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquẽ alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritussancti recurratur, magis attestatur assistentiæ Spiritussancti & eius virtuti, salus fidei per vnũ quàm per totum Concilium: hoc enim humanæ sapientiæ opus esse videtur (propter omnia Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoq; fidei vnitatẽ quoque iudicis qui præest toti Ecclesiæ exposcit: vt in Secunda secundæ, q. 1. art. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI in eod. 9. cap. rationem quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis Ecclesię: quia tenetur sequi diffinitionẽ Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatem S. Thomæ, & post Decretalis in cap. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, Petre.

¶OBIICITVR Negando, q̃ Ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ definitiuæ Papæ in materia fidei: & dicẽdo, quòd sicut Papæ præcipienti contra Euangeliũ, non est obediendũ, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De autoritate S. Tho. non est cura.

¶Ad capitulum, maiores. dicitur dupliciter, primò, quòd non pro vltima & necessariò credenda determinatione habenda, sed regulariter ad Papam est recurrendũ, quia regulariter non est Ecclesia congregata. Secundò (& in idẽ redit) quòd referendæ sunt summo Pontifici causæ fidei, vt cõuocet Concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶Ad verbum Domini, Ego rogaui pro te, Petre, dicitur q̃ non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali Ecclesia per Petrum repræsentata.

¶RESPONDEO, Negationem illam consuetudo Ecclesiæ autoritatesq; sanctorum confutant, & ignis experientia cõprobaret, si quis nõ teneret, quod sola Rom. Ecclesia determinaretur, hæreticum esse, vt patet, extrà, de hæreticis. ad abolendam in textu & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateãtur ipsi se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ aliquo corpori Ecclesiæ, vel Concilij.

¶Quod autem ad dictur, quòd sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhærendum esset, verissimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quàm cõditionalis veritas habetur, scilicet si determinaret erroneè, si præciperet contra Euangeliũ, non audiretur. Hoc enim non solùm de Papa, sed de Angelis sanctis verissimum est, iuxta illud, Si Angelus de cælo Euãgelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quòd antecedens, aut consequens possit esse verum, vt patet.

¶Quòd autoritas S. Thomæ paruifiat, nonnihil est: quoniã Ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd S. Thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidẽ allegati etiã paruifient. Hieron. quoque dicens ad Damasum (vt habetur 24. quæst. 1. canone, hæc est fides) si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. manifesteq; in his verbis contestans, q̃ ex approbata fidei cõfessione à Papa aliquis obstans non catholicus sit, paruipendendus erit.

¶Ad expositionem verò dictam de cap. maiores. dicitur, quòd literæ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem Petri in confirmando fidẽ & indefectibilitatẽ eius in eadẽ propter orationẽ Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quòd ideo ad Papam referendas esse maiores causas dicitur, quia ipse cõstitutus est indefectibilis iudex in fide.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quia eũ, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur ꝙ sententia Papæ in fide est finalis determinatio & necessario credenda, secundum illam Decretalem. & sic vtraque expositio ruit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & male intelligi. Male quidem, si intelligatur quòd Christus pro ecclesia, siue cũ Papa siue sine Papa orasse se dixerit: quoniã expresse Christus dixit hæc verba Petro, vt distincto ab aliis, vt patet ex cõtextu in quit enim Luc. 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua: & eu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifeste patet, quòd distinguit tentationis actũ ab oratione quo ad hoc, quòd communiter expetiti erãt, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro commisit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorũ curam habeas. Bene autem si intelligatur Dominũ orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediatè, pro aliis autem mediante Petro. pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et iii hoc sensu magis confirmatur intentũ nostrum: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur (vt dictũ cap. maiores affert) satis habetur intentum quòd Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cùm hoc non sit verum de errore personali, sequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe. quod verũ est quo ad multa: puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

¶OBIICITVR, Tu glossas de maioritate meritorũ, & Hieron. non dicit, si merita quærantur, sed si autoritas quæritur: & sic de maioritate potestatis, non meritorum loquitur.

¶RESPONDEO, Satis diminutè glossa mea adducitur, nã, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & ꝙ in proposito & ad literam Hieron. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maximę est in Ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hieron. textus optime intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quàm vrbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si autoritas quereretur ratione materiæ de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maioritatem meritorum non potestatis in causam autoritatis afferebat. Facilè tamen contendentibus in verbis dici potest, quòd orbis autoritas maior est extensiuè, nõ intensiuè autoritate vrbis, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eo. c. 9. multas autoritates ex lib. decretorũ, quòd Papa nõ habet superiorem in terris.

¶OBIICITVR Duab' glosiis. Prima est, quòd intelligitur hoc in criminibus non scandalosis Ecclesię. Secunda est, ꝙ intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorẽ summi Pontificis, Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

¶RESPONDEO, Quòd prima glossa est volũtaria & falsa, Voluntaria quidem, quia Ecclesiæ Canonũ, aut Sanctorũ autoritate non roboratur: falla autẽ, quia sit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim ꝙ ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia excepuo fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen excepti ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia incluſa sint. Secũda autem glos. manifestè falsa cõuincitur ex eo, ꝙ etiã de crimine hęresis papa diceretur nõ habere superiorẽ: quoniã regulariter Concilium nõ est congregatum. Tertia autẽ glos. ꝙ autoritates istæ sunt summorũ Pont. qui vt in pluribus fimbrias suas nimis extẽdentes, sibimet tribuerũt quòd Ecclesiæ est propriũ: quia non procedit de Theologię aut sacrorũ Canonum, &c. autoritate: quàm bene sonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales summorum Pont. in Ecclesia sunt. Et tantò plus, quantò multorũ sanctorũ Pontificum autoritates refutandæ sic essent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quòd Ecclesiæ Dei, secluso Papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matt. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

¶OBIICITVR, Quòd Dominus ibidem dixit, Si Ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim Ecclesiæ iurisdictionẽ ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quòd pluribus in Ecclesia nomine contentis, dabat illam potestatem.

¶Affertur etiam ad hoc vsus primitiuæ Ecclesiæ, quãdo Act. 15. dif finitum est ab Ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil am plius oneris vobis imponere, &c.

¶Affertur tertiò autoritas Gregorij, quæ ponitur in cap. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet Nicenũ, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Euangelium: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quilquis præsumit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce, quòd non dicit, quòd summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶Quartò, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶Quintò, capitulum, nimis. de iureiurando: vbi auctoritate sancti Concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

¶Sextò, Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro Ecclesiæ & non Papæ: ergo à fortiori Ecclesia potest dispensare.

¶Septimò, Ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de Concilio Carthagin. in cap. placuit. 8. q. 1. & habetur extrà de clericis nõ residentibus, in cap. ex gestis.

¶RESPONDEO, Et vt his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatibus assigno. Primum est, aliud est Ecclesiam seu synodũ habere potestatem plenariam ratione partis (puta capitis, sicut homo videt, audit, &c.) & aliud est Ecclesiam, seu synodũ habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendũ est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cũ dicatur nõ absolutè, sed respectu passiuè (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorũ omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodum accephalem seu trũcam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet.

¶Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa quæstionis istius argumenta facilè elucescent: sic, vt nullũ forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Ergo verba Domini, Matt. 18. dicitur (vt iam probatum est) ꝙ Dominus non dat ibi ecclesiæ autoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundũ se totã primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogũt ad autoritatem ecclesiæ ratione suę totalitatis: imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesiæ, scilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, ꝙ vtroque modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat enim euidenter quòd commune duobus abstrahit ab vtroq;. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futurã, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendũ, discutiendũ, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantium, suas autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstans dictis.

¶Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quòd gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an cõmunitatis per accumulationem in cõmuni, an alio quo alio modo (puta à Christo immediatè, vt isti falsò putãt, nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & cæteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia, seu synod' habet immediatè à Christo potestatẽ, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Domino mediante Papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multiplicitèr possit verificari synodum habere potestatem, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi quòd synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, vt à singulis huiusmodi seorsum determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excluditur habere potestatem à Domino mediante Papa, (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, vtpote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius soluit synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶Ad autoritatem Gregorij dicitur, ꝙ causa reddita à Gregorio ma nifestè fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa autoritatem immediatè datam à Christo, sed vniuersalem consensum: ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est, & propterea seipsum negaret Papa, illa negans: vt ibi dicitur. Ex hac quoq; Gregorij ratione habetur, quod dximus, ꝙ autoritas synodi includit caput: alioquin nõ faceret vniuersali consensu quę facit. Et inuitur quòd potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur ꝙ egans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quòd synodus habet potestatem diffiniẽdi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶Ad quintum verò dicitur, quòd cũ synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius Papæ absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodũ quilibet alius posset verè dicere autoritate sacri Concilij, statuto, &c. ita ipse Papa, cùm non sit deterioris cõditionis aliis. Neque enim per hoc, quòd affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena autoritate facere: licet enim sibi correcta, dum Papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare enim commune est potestati, sapientię, consensui nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit vt paret.

¶Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem est, non tamen eius sunt vt dominus, intensiuè verò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat Papa Concilio, quasi proportione sua. Papa enim præsens synodo non intelligitur (vt prædictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum tantæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis Papæ & reliquis potestatũ aliorum sit vna potestas, quæ intensiuè maior, quàm id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquã in subiecto. Dixi autem quasi intensiuè: quia potestas illa papalis, eo ꝙ cõmunicatur vt limitata sic, vt cum aliis potestatibus possit velut quædã singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potest vniuersale statutũ condere, diffinire, &c. quòd illa vt sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatibus habetur, ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellati. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum Papæ in synodo, quando per legatum Papa synodum celebrat, & videbis clarè, quòd quia Papa tunc nõ erigit legatum illum in Papam: sed potestatem committit quantã oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia Papæ in synodo non habetur quòd plus suæ potestatis synodo impartiatur quàm oporteat, quãtũt maior dignitas, & infallibilis absistentia Spiritussancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam Papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen dicere ꝙ Papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, autoritate sacri Concilij dicitur facere, quod tamen de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. Et, quoniã verba prędicta (scilicet facere autoritate synodi vel Concilij) in Papa habent sensum minorationis, ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similium locutionum sunt piæ interpretationi relicta, & consentiunt superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit vt paret.

¶Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem est, non tamen eius sunt vt dominus: quoniam ipsa est serua Domini Iesu, & quidquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cùm feceritis quæcunque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in vtilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, synodũ quæ vere synodus est, scilicet integram potestatem habere, deponẽdi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quęstio, sed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

DIXI in eodem 11. capit. quòd ex hoc, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, nõ potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missũ esse, non sequitur, Subditum esse. vt patet de Spiritu sancto.

¶OBIICITVR, Ista consequętia est optima, Spiritussanctus mittitur a Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab Ecclesia, ex quo non est inferior.

¶RESPONDEO, Quòd consequentia illa, quæ vocatur optima, non est verè optima, cùm nõ sit bona gratia materiæ, quoniã Spiritussanctus mittitur à seipso, (vt paret in primo sentẽ. dist. 16.) & tamen nõ est à seipso, nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur a Spiritusancto, qui est a Filio: vt patet in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia nõ est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI in eodem cap. 11. quòd ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto can. tria. habetur, ꝙ Hieronymi autoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictũ Concilij intelligentur pro diuersis temporibus: & ꝙ verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶RESPONDEO, Quòd licet certũ sit, quòd Hieronymus absolutè & non secundum hoc vel illud Concilium futurũ loquatur, & quòd Concilij generale posset prohibere quod non est absolutè prohibitum, verba tamen Concilij non tanquã constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non posset statuere. Veruntamen quidquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue autoritate Gratiani, siue quacunque alia, quòd Hieronymi autoritas præualuit Concilio: & ita hoc fieri iuxta Hieronymi, nõ iuxta Concilij autoritatem seruat Ecclesia.

¶Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguẽtibus nihil obstat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eod. c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in c. significasti, ꝙ Concilia à Papa autoritatẽ habent.

¶OBIICITVR, Dicendo, ꝙ illud est intelligendum de Concilio quantũ ad suum congregari, quia regulariter autoritate Romani Pontificis congregarur: sed ex quo cõgregatum est, siue autoritate Romani Pontificis, siue alias habet immediatè autoritatem à Christo.

¶RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nã ibi duo dicitur habere Concilia à Rom. ecclesiæ autoritate, quòd facta sunt, & quòd robur acceperunt. & primum, vt patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregati. Et cõuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare Conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim dependerent Concilia tantùm in congregari à Papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio alsignata ad intentũ inferendum. Patet nãque manifestè quòd ex hoc, quòd Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo nõ præfigunt legem Papæ: quia fiat, quòd congregata præfigant legẽ, si congregata non pendent ab ipso.

CAPVT XXI.

DIXI in eodem 11. c. quòd Concilia vniuersale legitimè congregatum errare potest diffiniendo Papa absente, aut non consentiẽte: & quasi dixi ꝙ potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

¶OBIICITVR, Quia ad Concilium generale spectat determinatio eorũ, quę sunt fidei: & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritussanctus omnem veritatem.

¶In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens Concilio Apostolorũ, cùm dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶Hoc satis innuere videtur Augustinus Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶Et in sexta synodo (vt patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, vt ammodo confirmata & rata sint canonũ Apost. 83. capitula. Hoc quoque dedici potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilium enim generale repræsentat Concilium Apostolorum & Seniorum.

¶Hoc idem patet ex eo: ꝙ quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiã catholicam: ex hoc enim sequitur, ꝙ ad eã vltima decisio eorũ, quæ sunt fidei, spectat. Cùm enim Papa fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam, non dicit se credere in semetipsum.

¶Prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Ecclesia vniuersalis nõ potest errare in fide: & Concilij gaudet eodẽ priuilegio, quo Ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cũ Ecclesia, vt dispersa nullũ actũ iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sentẽtialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregatæ in Concilio.

¶Et si dicatur, quòd papa repræsentat Ecclesiam sicut Concilium, diceretur quòd papa repræsentat Ecclesiam remotè, Concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet Ecclesia saltem sufficienter vocatus: & priuilegium Ecclesiæ transit in Concilium immediatè, eam repræsentans. nõ autem in summum Pontificem.

¶RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiũt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à Concilio declinant ad Concilium, seclusio Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Concilium quippe generale sine papæ cõsensu non diffinit) constat q̃ non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cum papa supremum in Ecclesia Dei teneat locum, officiũ, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitũ non est, proculdubiò à Concilio vt Ecclesiã vniuersalem repræsentat, diffinitum non est. Dico igitur, quòd propositio dicens, q̃ Concilium generale nõ potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de Concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de Concilio Acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantum ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, quòd ad Concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de Concilio ratione capitis, sicut de homine q̃ videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de Concilio Arimínensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Ario, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

¶Et quod amplius est notandum, illud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidem secũdo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Arimínen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifestum est, quod verbũ Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnẽ veritatem, non dictũ est Concilio dissentienti à Papa, quãuis legitimè congregato. Hæc rectè examinẽt omnes, qui hæc de re decernant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

¶Ad secundum dicitur, quòd etiam si Concilium illud Apostolorum, &c. fuisset Concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi q̃ Concilio integro cum Petro præsente & primò Spiritus sanctus præsideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, q̃ Augu. dixit, Nisi autoritas me admoneret Ecclesiæ, & non dixit Ecclesiæ acephalæ.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra affe-
rentes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de Ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab Ecclesia autem vel etiam Concilio eam repræsentante, ad Concilium acephalum, non valet argumentum.

¶Ad sextum dicitur, q̃ antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta Ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam Ecclesiam catholicam) & sine illa præpositione, q̃ melius iudicat diuus Thomas, dicendo, Credo vnam sanctam Ecclesiam catholicam. Et siquidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur Ecclesia pro Ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in Ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè valet consequentia: ergo ad huiusmodi Ecclesiam pertinet vltima decisio fidei. & quòd papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro Ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in Ecclesiam, vt diuo Thomæ placet. Et sic etiam patet q̃ optimè valet consequentia, quòd ad Ecclesiam catholicã iunctam Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in seipsum, sicut in Spiritum sanctum, vt est Ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo Ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt supra, quòd creditur vna sancta catholica Ecclesia: sed nõ valet, ergo Ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam Ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credẽdo Ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum. in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶Ad septimũ dicitur primò, q̃ Concilium etiam integrũ non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali Ecclesiæ) quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de Concilio autem nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona Concilij sit fides formata. Dicitur secundò, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iurisdictio. Et ideo non est priuilegium Ecclesiæ acephalæ, nec Ecclesiæ, id est collectionis fidelium, ad quã non spectat potestas iurisdictionis, quã tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræsentat, & cui promisit Dominus quòd secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si Ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet quòd sicut iurisdictio conuenit Ecclesiæ ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, cõcernit vniuersalem Ecclesiam, ideo conuenit Ecclesiæ ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis Ecclesiæ: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertiò formaliter, quòd Concilium integrũ gaudet eodem priuilegio officij non personæ, quo gaudet Ecclesia, & eodẽ modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶Quod autem dicitur de repræsentatione immediata & remota duo importat, scilicet repræsentationem ecclesiæ per papã & Concilium, & modum repræsentandi. Et quo ad repræsentationem dicitur, quòd inter papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quòd Concilium repræsentat vniuersalem ecclesiã integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quòd caput Concilij repræsentat Christũ caput ecclesiæ, & corpus Concilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo Concilij vniuersalem ecclesiam repræsentare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam Concilium integrum quo ad potestatẽ repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria. quo ad vota verò, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij supra inducta. papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesiæ potestatem & vota differmiter repræsentare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiue, papam in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter repræsentat. De differentia autem obiectã. tacta, totum oppositum est, quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam repræsentare dicitur, & solus papa immediatè à Christo prælatus est, reliquũ autẽ ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro minus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatus repræsentat ecclesiam, quam Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autem mediante Christo & Papa.

CAPVT XXII.

IX1 in cap. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in papa, & nõ nisi in casu in Concilio, seu ecclesia, & in ca. 6. idẽ sub aliis verbis, scilicet quòd potestas electiua papæ in papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæst. 1. ca. si Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, scilicet contra hoc, quòd talis potestas est in papa: & contra hoc, in casu tantum est in ecclesia seu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶Primò ergo arguitur contra primum ex Occham, Si potestas electiua papæ esset in potestate papæ, sequeretur, q̃ papa posset reliquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis, vel priuatis electoribus papa nõ ordinaret electores. Et si dicatur, quod in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contrà, quia tũc sequeretur q̃ ecclesia esset superior papa: quod tu negas. Et tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi fit simpliciter & absolute superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu haberet potestatem electiuam, quæritur à quo habet immediatè: eum à seipsa non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quòd in illo casu habeat, & non regulariter.

¶Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, q̃ Dominus voluntati vnius hominis committisset potestatẽ ele-

ctiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies dicitur, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dũ quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶Tertiò, Quia sequeretur, quòd etiam potestas destitutiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habet generari & destrui potestates istæ.

¶Quartò, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quòd per semetipsum potest successorem eligere vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quod esset in potestate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeligeret eundem, & sic deinceps.

¶Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciosam Ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quòd aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶Contra rationem ex facto Petri allatã, dicitur primò, q̃ Petrus nõ instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secũdò, quòd hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam prouidit morti. Dicitur tertiò, quòd Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶Contra rationem autem, ex hoc quod Papa statuit circa actũ electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quod Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia vniuersalis in sexta synodo in cap. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa nõ propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abutererentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborũ meorũ in libello illo: secundò quid in hac materia mihi videatur: tertiò, satisfacere curabo obiectis.

¶Quòd ad primum nunquã dixi, quòd Papa potest sibi eligere successorem, nec quòd potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec quòd potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in Papa regulariter & principaliter. Constat nanq; apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris quæ nõ sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorum potestates, nõ tamen formaliter, nec sic q̃ possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cælestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter nec sic q̃ eorum opera possint per seipsa exercere. Stat igitur, q̃ huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & nõ sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, q̃ potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quòd est in potestate Papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam Ecclesiæ viduæ: in qua est huiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiã eiusdẽ Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solũ eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in lib. De Somno & vigilia,) & electionis Papæ actus simpliciter & absolute non est Papæ, ideo potestas electiua Papæ non conuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papã. Et tenet consequentia: quia quòd fit, nõ est: si enim esset, tam non fieret. Tunc vltra, Ergo electo papæ nõ est papa. & tenet sequela: quia electo papæ est electionis papæ nõ est papæ. & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papę. Ex hoc igitur patet, q̃ potestas electiua papę, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua tunc papæ, non est in potestate papæ formaliter. Et confirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit vt elections Papatus non fiant nisi vacationis tempore, necnon diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: craftinus enim dies solicitus erit sibiipsi. In subiecto igitur opportuno temporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & nõ in papa: qui solũ præueniendo solicitudinẽ craftini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandũ est. Apparet autem absque omni ambiguitate, q̃ electio papę ad Romanã Ecclesiam spectat computando intra Romanam Ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certis quę existentibus Ecclesiæ Romanæ mẽbris, in eadem regulariter est potestas electiua Papæ, non minus quam in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim q̃ Christus, Dominus Romanam Ecclesiam elegit in Petri Ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum trãsferre, inhibuit (dicens, Venio Romam iterum crucifigi) Ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam papæ non positiue, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autẽ incertorum electorum, Ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadẽ ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodẽ modo, scilicet negatiuè edidisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractũ per viam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. papa enim ex eminentia potestatis, curię ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsamq; sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo: irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificũ, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶Quò ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militãt aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinqui absque papa & potestate electiua papæ: quoniã decedente papa absque vllo decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuã ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, q̃ per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propriæ negligentiam, contra quam obiicitur, sed communiter. & propterea non sic arctatur Deuolutionis vocabulum, quin sine deuolutionis sine successionis, sine suppletionis, sine cuiusque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundaui: & in illo casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia vniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamẽ pars claudit in toto, & in ecclesia vniuersali claudit ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesię eligeret in tali casu papam, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatẽ electiuam papæ, & non regulariter, facilè patet. Nam constat quòd haberet à Christo, & eius vicario negatiue: quia, (scilicet neuter oppositum est, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundò, cum successio carnalis in nouo testamento cõcilio castitatis, maximè conuenięti perfectissimo statui (qualis papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuãdus relinquitur successor Petri, proculdubiò ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse Papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam repræsentent in eligendo, determinationi ipsius Petri & Domini, quo facto, morte, (scilicet Petri in episcopatu Romano determinatum est, & Ecclesia Romana repræsentet Ecclesiam vniuersalẽ in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinẽ) stando est. Vnde nõ oportet solicitari de autore potestatis electiuę in casu, & non regulariter in Ecclesia.

¶Ad secundum dicitur, q̃ non est contra sensum declaratũ. Argumentum tamen nõ est ostensiuũ, nec ducens ad inconueniẽs ex natura potestatis: sed ex abusu, ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶Ad tertium dicitur, quòd quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, q̃ in papæ potestate eminenter contineatur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & q̃ posset constituere, & quòd à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quòd par in parem habeat imperiũ: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cũ persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrupi ex diuino iure.

¶Ad quartum dicitur, quòd propriè loquẽdo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductũ respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶Ad quintum dicitur, quòd non potestas: sed abusus potestatis, si data

Universidad de Deusto
Biblioteca

si data esset à Christo: esset pernitiosus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem, tradēte sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest quamuis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritus sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis Papæ fatuet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossam instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminētia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, nō fem per erunt Petrus & Clemens (vel potius quàm tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertū, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Ecclesiam Romanam ante Clementem, testari videtur, quòd verba illā Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua credīti facti accipiēda sint, & non vt autoritatiua factum quod narrator, propter quod autoritate illa vtimur. Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossā ibidem de Clemente dicens,

¶*Disponat hoc mundus quantus fuerit ue secundus.*

¶Ad obiecta demum cōtra rationem ex hoc, quòd Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo cano. in nomine Domini, quòd propria autoritate Papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernens autoritate apostolica, inquit, Mitum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumq; sanctorum Patrum autoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd Papa non propria, sed sanctorum Patrum autoritate statuit: cum ly autoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, q̄ Papa autoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione papæ, quòd summus Pontifex etiam in synodo fecit propria autoritate fecerit: & sancti Patres in synodo cōgregati nihil possint sine autoritate Romani Pontificis statuere. Hæc quoq; ex autoritate Papæ fieri comprobantur, dum statutum Gregorij decimi cū Concilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculū disponens de electione Papæ reuocatū per Adrianum & Ioan. 29. ne deinde reassumptū Celestinum quintum & Bonifaciū octauū) robur autoritatis habet: vt gl. in eodem c. dicit. Clementinā quoq; ne Romani, de electione Papæ, à Papa nō à Concilio generali factam esse patet, in clementinis de elect. Multa quoque circa electionem Papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouū edidit de electione Papæ absque Concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in Papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in Ecclesia Dei est potestas autoritatiua super coniunctionem Petri & patris, non autem super Papam.

¶OBIICITVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ est in Ecclesia, non sit autoritatiua supra Papam.

¶Primum ostenditur sic, In c. 6. & 13. dictum est, q̄ potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo Papa, nunc dicitur, quòd potestas autoritatiua super cōiunctionem est in Ecclesia. ergo contradictio.

¶Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cùm nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super Papā, quam posse papatum ab ipso autoritatiuè separare?

¶Tertium autem (quòd scilicet Ecclesia autoritatiua super Papam ipsum deponi) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa hæreticus citatus non tenebitur cōparere, nec erit contumax non cōparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionē super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, meipsum scilicet, Ecclesia potest excōmunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedēs ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excōmunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excōmunicare: ergo non potest deponere. & ista: potest deponere. ergo potest excommunicare.

¶RESPONDEO, Et ad primum dicitur, quòd nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de autoritate eminentiæ erat sermo, vbi Ecclesiæ potestas Papæ potestati cōparabatur. Vnde dictum est ibi, quòd Papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de autoritate efficaciæ, dum dicimus, q̄ potestas Ecclesiæ autoritatiuæ potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi q̄ talis potestas ranquam superior coniunctione illa potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quòd sit vt sic. Cùm hoc nanque patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

¶Ad secundum verò dicitur, q̄ hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & nō super Papā, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et papa significat aliquid maius coniunctione: quoniā significat formam papatus, sicut dominus formā dominij. Propter quod retorsio exēplide homine nihil valet. nam non conuenit papæ significatū æquiparare significato hominis & simile de vtroq; ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositū ex anima & corpore, papa verò significat formaliter purū papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum Petrus Papa se habet vt ly homo, & conceditur. q̄ potestas illa potest super Petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autē super Papam: quia nō potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & q̄ aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papā: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶Ad primum autem cōtra tertium hoc, scilicet quòd potestas Ecclesiæ non est supra papam, respondetur, q̄ Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quę sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello ca. 21. expresè dictum est, vnde mirādum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuæ Ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequētibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum Papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quòd, vt patet in cap. 13. libelli, vnde impositum est mihi q̄ dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquā somniani connexionē inter excommunicationem & depositionē: imò oppositū expresè senſi. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori puretantuli duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi q̄ si ex hac radice sequitur nō esse excōmunicatū, multò magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autē procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIIII.

DIXI in capitu. 21. quòd Papa posset committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶OBIICITVR quod non possum sic dicēdo sitinere, quin par in parem habeat imperium.

¶RESPONDEO, quòd facillimè patet ex hoc nō sequi: quia in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est superpra Papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par Papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua Papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab Ecclesia à Papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra Papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare Papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.

¶OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶Primò, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse Papæ, cum Papa si fiat hæreticus, adhuc sit Papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶Secundò, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, q̄ pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse Papæ.

¶RESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta: vt est, studiosè nanq; non posui inter conditiones requisitas ad esse Papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpsi, q̄ infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ adesse Papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessariò ad esse Papæ. Et in libello eodem, capite & manifestiùs differentiam inter Christianitatem & fidem: & clarè manifestiùs differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam Ecclesiasticus exercitio re & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intenta, aut deducta conclusio ex

ex illa ratione, quòd Papa habet non esse propter infidelitatē, sed quòd est dispositus, p̄inquissime ad non esse: quod significat conclusio dicens, quòd est deponendus. Et propterea non oportet, q̄ infidelitas sic opponatur Christianitati, quòd auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleret, non deponendum, sed depositū Papam inferret, sed sat est, quòd opponatur Christianitati. sic, q̄ constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc quidem non esse Christianitatis in Petro Papa, cōstituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cùm enim Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cùm habet fidem formatā vel tanquam viuit in papatu: cùm autē habet fidem informem ob peccatum charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantus: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sit: aut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inutilidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet eum esse Papæ: vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quòd fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quòd constituit Papā in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quòd constituit Papam in esse deponibili.

¶Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur, quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, quòd esset deposticus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera positā, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. cap. iuncto 25. quòd ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.

¶OBIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminosum esse separandum, vt patet primæ ad Corinth. 7. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matth. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerūt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, q̄ quandiu bene docent & remanent Prelati sunt audiendi.

¶RESPONDEO, Quòd quū sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina lego diuinæ, non est glosiis, sed textui attribuendum quū ex cōiunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur esse aucto est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitioli multi separandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absque nostris glosiis, quòd reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prelatis & subditis: quia nulla est exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶Ad reſponsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (quam dō exceptus est prælatus Matthæi vigesimotertio. Super cathedrā Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite præpositis discolis,) dicitur quòd reſponsio illa, scilicet quandiu bene docent & sunt prælati, potest be & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quòd quandiu per eos bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina. & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quòd non ideo prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audiendo quoad effectu, & obedire eisdem quàm tolerare (vt patet) consentiendo quoad effectum. Et sic patet solutio ad primum.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. concluſiuè, q̄ in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

¶OBIICITVR, primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apostoli ordinatur, q̄ Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quòd sufficit.

¶Secundò, quia cùm Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Matt. 18. & ibi non cōmoretur magis peccatū hæresis, quàm quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quòd non solùm in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ.

¶Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, cōmunitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere vicariū Christi Domini, si tyrannicè regat.

¶RESPONDEO, q̄ Epistola illa eadem facilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicitur, vt patet ex opposito decreto. 40. dist. si Papa, vbi manifestè, propter negligētiā papa nō iudicādus dicitur, quāuis pernitiosam: vnde non sufficit illius autoritas.

¶Autoritas autē Domini secundo loco allata, potestatem Ecclesiæ supra subditos sibi vt sic manifestat. Et propterea cū papa ex aliis locis sactæ Scripturæ nō sit subditus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, vt ea illa sententia Domini nō habeat Ecclesia potestatem super eū, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

¶Ad tertiū dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primò, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat. & ideo non est mirū, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, vt per scripsum audiat querelas contra Vicarium suum ab Ecclesia & membris singulis: & propterea non est ab Ecclesia eius vicarius deponendus, sed recurrēdum est ad principem audientē, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. q̄ propter scandalū non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matt. 18.

¶OBIICITVR, Quòd licet non sit auferēdum caput totaliter sic, quòd nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est istud caput: sine quo in corpore remanet vita, immo quòd corpus inficit quantum est ex se.

¶RESPONDEO, Quòd ex verbis Domini, negatiuè tamē (vt in libello dictū est,) sumitur q̄ nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quoniā expresse dicitur. si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quòd de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatū accipimus q̄ præscindatur. Falsum quoq; est, q̄ sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, vt in c. si Papa. dist. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendum caput, sed illius abusui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in ca. 27. Quòd Deus optimè prouidit Ecclesiæ, dispōnens, q̄ orationis remedio contra Papam malum vteretur, non autem depositionis potestate.

¶OBIICITVR tripliciter. Primò, quia minus bene instituta esset politia ecclesiastica, quàm ciuilis. Et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannicè regentē pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶Secundò, quia Deus ademisset cōmunitati Ecclesiæ potestatē sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam cōuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶Tertiò, quia quum Deus opportunius remedium, quàm orationē Ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatē depositiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquisse, est dicere politiā ecclesiasticam non bene institutam, & effectam seruam strictissima seruitute.

¶RESPONDEO, Quòd Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticā rempublicā, quàm ciuilem: quoniā illā instituit cū proximo & homogeneo capite viuo in perpetuū sine potentia errandi, præsente spiritualiter votis omniū, & singulorū vbiq;, hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autē ad tēpus, scilicet corporalis absentię principis nostri, dicitur etiā, q̄ optima est, quando consonat primarię institutioni. Et quoniā Respu. Christiana secūdū suā primariā institutionē serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè consona institutio ad tēpus est, vt non communitati, sed vicario principis potestas plena cōmittatur, (vt prædictū est,) & quòd

Maximam orationis virtutem cogitare potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter quod sit per esse Christianum simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quòd contingit homines in hac re falli quasi à negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam cõtingat multis modis scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ persuerãtem, & neutro modo opus sit nisi in casu vere necessitatis, ex hoc quod Ecclesiæ non est concessum, quòd possit deponere per viam prouidentiæ humanæ: non sequitur Ecclesiæ non esse concessum quòd possit deponere Papam: quoniã alia via, scilicet orationis perseuerantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quanto magis quæ per patrem possumus?

¶AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationẽ dicitur, ꝙ vtraque politia (scilicet tam ciuilis ꝙ ecclesiastica) potest deponere tyrannice regentem ipsam, sed diuersimodè: quæ ciuilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanã: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam, quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus est melior, & propterea nõ minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abiiciẽdi à se malum ministrum quàm ciuili.

¶Ad secundũ negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est seruã, ac per hoc naturali iure sibi non cõpetit potestas super principem suum: & consequenter nec super principis vicariũ, nisi à principe sibi cõcedatur. Vnde licet verum sit, ꝙ ecclesiastica communitas diuisincta contra principem nõ habeat super principẽ & eius vicarium tyrãnizantem autoritatiuam potestatem, non tamen adempta est sibi à Christo, aut quocũq; alio modo, sed ex natura sua: quia seruã nata est, cõtraxit hanc negationẽ. Ad tertiũ autem dicitur, quòd nõ fuisset opportunius remedium prouidẽtia humana, quàm oratio Ecclesiæ perseuerans. Tum quia prouidẽtia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerãs falli nõ potest. Deponeremus forte, quando non oportet, non præuidẽtes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem Ecclesiæ perseuerans non deponet quãdo non oportet: quia bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat ꝙ mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans pro se in necessariis ad salutem Ecclesiæ, quàm tota omnium hominũ prouidentia: hæc enim difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: descripta autem oratio facile consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet ꝙ dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficax simpliciter relictum dicimus existentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quũ naturaliter ex eisdẽ tueamur, ex quibus sumus & cõseruamur, & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in vno ouili constituta (dicente Patre ad Christum, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam) & ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum, Ego rogaui pro te, vtnõ deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendẽda est, contra tyrannice regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationẽ Ecclesiæ perseuerantem pro se in vera sua necessitate posse deficere, quòd propriè infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouidentiæ, quàm in specie de Ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesiæ seruandis: vt patet ex descriptis conditionibus orationis? Mirum demum dico, quoniam si efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remedium indubie creditur, cur insufficiẽter prouisum Ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam tyrannum ab Ecclesia satisfit omnibus quæ obiicitur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus. Ad omnia siquidem sat est oratio perseuerans Ecclesiæ. Pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepi: arbitratus quibuslãm licet non omnibus friuolis obiectis responsum fuisse, vituperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt quos se præbeant interpretes aut censores: nihil enim hic aut alibi mihi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX.
DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOstoli, libellus Thomæ de Vio, Caietani Cardinalis sancti Xisti.

ILLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, quia ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cęcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidẽ euangelicæ claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt Ecclesiæ vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studiũ est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successoremque eius Romanorum Pontificum principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgẽs, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere, atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis splẽdoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculã hãc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruatur.

CAPVT I.
IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 Quid, quomodo, & quo ordine trãctandum est.
2 Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues.
3 Persona Petri in se, & nõ soli in persona Ecclesiæ promissus esse claues.
4 Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.
5 Apostolis alijs non esse alias collatum quod Petro.
6 Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, Ecclesiã accepisse claues.
7 Promissum esse Petro totius Ecclesiæ pontificatum in antedicto promissionibus.
8 Persona Petri quãuis charitate qualificata dicta esse, Pasce oues meas.
9 Soli Petro, ita quòd non alijs Apostolis, dictum est, Pasce oues meas.
10 Petro soli vniuersam committi Ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.
11 Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum esse à Christo pontificatum totius Ecclesiæ.
12 Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ.
13 Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.
14 Autoritates sanctorum antiquorũ & Conciliorum, affirmantes et Romani Pontificis successorii Petri pontificatum super totam Ecclesiam à Christo institutum à Petro.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de Vio, Caietani Cardinalis S. Xisti. de Romani Pontificis institutione & autoritate in quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi Ecclesias, quamuis quæstionibus vndiq; pulsatus fuerit, nostro tamẽ proposito vnica investigatione absoluendus occurrit. Non enim veritum hic in dubiũ an Rom. Pont. sit de facto caput Ecclesiæ: nec an idem potestatẽ habeat à Deo eo modo quo iuxta Apostolũ Ro. 13. Nõ est potestas nisi à Deo, & quę à Deo sũt ordinatæ sunt: & sicut potestas regia in veteri testamento erat à Deo: iuxta illud 1. Reg. 8. Audi vocem eorũ, & constitue super eos regẽ: eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. sed vertitur in quæstione, an à Christo institutus fuerit Rom. Pont super omnes Ecclesias principatus in beato Petro ante ꝙ instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandũ omnes Christi Ecclesias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanũ Pontificem fuisse, seu esse caput omnium Ecclesiarum, à præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶QVIA verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioan. 21. expresse de hoc mysterio loquentes: ideo primò iuxta vtrunq; textum inuestigandũ est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundo, an per hæc soli Petro Pontificatus totius Ecclesiæ à Christo cõmissus sit. Tertiò, an hic totius Ecclesiæ Pontificatus Petro à Deo cõmissus, sit ab eodẽ Domino datus successori Petri. Quartò an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pont. vt Petri successori. Vt autem primi clara fit soluti, Matthæi textus prius discutiendus sic efficax in primis tractetur opinio dicentiũ verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentiũ nõ Petro, sed Ecclesiæ: po stea dicentiũ Petro & Apostolis aliis, demum negantiũ soli Petro, quia Ecclesiæ dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidam nanq; adeò restrinxerunt verba hæc, vt personã Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximentes Petri personam, ad solam Ecclesiã in Petro significatã Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: sed à nonnullis sunt admittẽtes soli Petro hæc dicta: quamuis comparatiuo tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quòd similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Ioan. 20. Quicunque alibi legeritis super terram: & alibi. Hæsitant denique alij qui, quo pacto soli Petro claues datas esse verificarentur, & eidẽ datas quoque Ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quo circa ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponendo vbique rationes dubitandi, vt oppositis iuxta se magis eluceſcant.

CAPVT II.
Petri persona, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissæ sunt claues, &c.

NON desunt dogmatizãtes pontificiã potestatẽ homini non immediate collatã, sed dono virtutis mediante. ita ꝙ perdito virtutis dono perire simul pontificiã potestatem necesse sit, tanquam virtus glutinũ quoddã sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non Petro personæ, sed eius dono collatæ sint in alio singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

¶ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij verbis multipliciter.

¶Primò quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicẽs, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc nõ à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui alius præficiatur in Christiana fide erudiendis.

¶Quarto, ex eo quòd Dominus addidit, Tu es Petrus: & nõ dixit, Tu vocaris Petrus, vt glos. ibi notat, ob fortitudinẽ fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedẽtibus ad virtutum munera spectant, quæ vt dictũ est, aut impertinenter præponderata sunt, aut principatum tunc subsequẽter promissum opportuna reddita sunt.

¶Vnde & quintò arguunt ex subiuncta prima promissione. Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniã vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Augu. in lib. retractat. refert seipsum dixisse, quòd in Apostolo Petro tanquam in petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypr. quoq; vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrũ, Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã: super vnum ædificat Ecclesiã, &c. Quum inquã hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediate, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personã Petri pertineat vtipsa Domini verba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc Petrã, hoc est, super te petram ędificabo Ecclesiam meam, cõsequens est, vt subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solùm est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesiæ. Ex hoc autem quòd hęc promissio est prima, & principalis: consequens est vt aliæ promissiones consequentes sequãtur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanę, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶NON est difficilẽ catholico doctori monstrare falsam esse relatam sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauesque Ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi, Ecclesiamque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verùm, ne hæretici causentur se opprimi autoritate prælatorum, & non Euangelij, ex ipso Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium: & personam, seu personæ condritionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu præmium pronuntiat, dicendo, Simon Bariona, personam ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicẽdo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Merito ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quum ad cognoscendum Trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi aliis factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibiipsi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testantur verba Petri: testatus est Dominus: confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. confessus fuerat olim Nathanaël, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quòd esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primo, vt sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolutè: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur Pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quòd est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quòd sumus filij Dei, (secũdum quòd de nobis scriptum est Ioan. primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

Profundissima fidei Petri expositio quam Christus ex præsit dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es Christus, tu es filius Dei viui, id est filius Dei naturalis: et coessentialis Patri & Spiritui sancto, qui Christ. confessus est.

¶Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus est esse: vt dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quòd viuere viuentibus est esse, idem est, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen Petrus non Dei esse, neque Dei

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam cuicunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet filius Dei viui: quum enim constet ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est (vt habetur secundo de Anima) manifestè videbis quòd dicendo Filius Dei viui, significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd filius Dei, inquantum est viuus, ponitur, quia naturalissimum opus viuenti quatenus viuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solùm duas Trinitatis personas Filium scilicet & Patrē; & rationem ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatem ac coæqualitatem vtriusque. nam ex eo quòd naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei viui, significatur quoque quod ipse est Deus viuus: & quum non sint multi dii, consignificatur quòd est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritussancti persona omissa est, Christus enim sonat vnctum Spiritusancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo sit vt hac confessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualius, dum ad immaterialem, intelligibilemque gradum penetrauit, Petrus tamen personas nominibus propriis Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Originem, Chrysostō. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana veneratione repetens prima diei hora Christe filij Dei viui, &c. Merito quoque ad eandem reuelationem spectat Barionæ dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bariona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quòd filius) vel quòd vitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar ioannæ: id est, filius Ioannis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioannis primo. Simon filius Iona; tu vocaberis Cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Fuit ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatē personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat: ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualis maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis memimit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quòd patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus qui sque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysost. dicēs, Vanum est dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantię cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmium, &c. vt Petri confessio vera habeatur: & sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus. nūc autem vt à Deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem versatur: & ad probationem fidei de ipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronym. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnius, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse. nam prima promissio constructionem respicit Ecclesiæ, ædificabo Ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo claues regni cælorum, & quodcunque solueris, &c. illa ad Ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrum, vel confessionem Petri, vt Chrysostomus exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnicus est sensus literalis: hoc est, quòd per hanc Petram demonstratur Petrus. Augustinus enim in libro primo retractationum ca. xx. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior, Petrusne, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram ædificabo. Si enim ipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed ædifico: quoniam tunc vere super ipsum ædificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc sed post resurrectionem ędificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si aperte diceret, Te quem nunc facio Petrū, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmatur quę hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es Petrus qui tamen pro maxima te hoc Petro dictum Euāgelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur. Et super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, Secundum autem metaphoram petræ, fecte dicitur, ædificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysostomi confessionē Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum solliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: nam enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat quòd Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quā fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te solliditatem fidei, in te Christū credituri, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones, nam singulæ veræ quidem sunt, sed partem tantum veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul sungitur, ita quòd & Petri personam & Christi seu fidem simul significare exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstrato suppositum sicut quòd heet aliud in Petro existēs indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

¶Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc, quod omnes sunt factæ vnicæ personæ filij Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestatur que sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primò, Tu, secundò, Petrus, tertiò, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud Grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu demonstratur vnica persona: vt patet. Ex coniunctione propterea, ius quod est esse Petrum ad ly, tu cùm dicit, Tu es Petrus, significarat aperte affirmari à Domino illam vnicam personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram quam tunc pronomine demōstratiuo monstrabat, Tu es Petrus. Significantissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandē petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomen, Tu es Petrus, monstrabatur: & hoc tantò clarius, quantò nulli alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurum Christi Ecclesiæ fundamētum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu oportet inteligere, quòd esse Christi Ecclesiæ fundamentum, permittitur vnicæ personæ demōstratę per, Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoanit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autē promissione clarissimè patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valdè notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus fucata, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram id est fidem recta, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram id est fidem fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt, sed dimittunt quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solùm dixit, sed additit articulum, hanc, dicens, super hanc petram quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidū absolutè ędificaturus esset, nō dearticulasset fidē, sed dixisset, super fidem. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatē ad personā illā. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem ad

tatem à Christi Ecclesia tollere, per hæc commenta niruntur, Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine diæsit, inchoās, Et ego tibi dico. & subdēs, Tu es Petrus: tu, nō beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, nō vos, vt vnitas fundamēti Ecclesiæ, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dum dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram, id est te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia. prima est, quòd esse fundamentū Ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues autem regni cælorum promittūtur personæ Petri absolutè. Et habes hanc differentiā ex Euangelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā non dixit, Super te ædificabo Ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrū ædificabo Ecclesiam meam. De claues autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petræ, sed simpliciter & absolutè, Tibi dabo claues, monstrans per hoc, quòd dixit, tibi, quòd personę nō qualitati eiusdem Dominus Petrum non defecisse in fide, Luc. 22. dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: constat enim Christū in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia, vt dicitur Hebr. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi non à fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

¶His præmissis ad obiectiones in oppositū dicendū est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quòd impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quę in eis afferuntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis ver bis, Tu es Petrus & super hanc petrā ædificabo Ecclesiā meam, dicitur quòd hæc quidem spectant ad pontificalem gradū, nō secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex opposito Dominus dixit, Nō tu vocaberis Petrus, sed tu es Petr⁹, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus: firmus, constans, &c. in fide tanquam petra: vt Leo, Greg. Beda, exponūt. Nec ex hoc aliud potest inferri, nisi quòd soli habenti fidē cōuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiam in fide, q̄ gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd esse fundamentum mediāte charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur, quòd esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè: ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inueniatur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam, adiungens ly, hanc, dicendo, super hāc petram: proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, repetitur: vt qui modo est Petr⁹ futurū sit fundamentum. Quocirca claré patet, quòd sicut solus Simon demonstratus est dicēdo, Tu es Petrus, solus quoq; repetitus est Domino. Et super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolutè: sed sola prima inter eas: scilicet ædificatio Ecclesiæ facta est dono fidei, non in quocūque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

Ad confirmationem.

¶Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudiciū de officio clauiū & officio fundamenti: respondetur, quòd ex differentibus verbis Domini manifestè declararum est nō esse simile de vtroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturā principalis cæteris paribus: vbi tamen (vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas: non oportet secundariū alsimilari principali Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium nō dixit, Ego aperiā, aut claudam, sed absolutè, Tibi dabo claues regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolutè. Contentanea est autē huiusmodi differentia à Christo institutā humanæ etiam rationi: nam vsus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redundat Ecclesiam: officiū autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non pręualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cęlorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

¶Personæ Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NON longe prioribus recedunt affirmantes claues regni cælorū nō Petro, sed Ecclesię à Christo promissas, dicēte, Tibi dabo claues regni cælorū, tanquā dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significatæ per te, nō tibi, dabo claues regni cælorū. Nam istis cum prioribus cōmune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues: solùm in hoc differunt, quòd priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerant, eo quòd Petro nō vt vni homini, sed vt personā gerebat Ecclesiæ Christū dixisse contendunt, Tibi dabo claues regni cælorū: nituntur q; hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues, dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, nec; sanguis, nō Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat nécne reuelationem Patris: Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶Secundò, ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapis ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui claues accepit, nō fuisse Petrum filium Barionæ, sed Ecclesiā filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbū Dei audit & cōfitetur perseuerāter in finem nō aliquando non sapiens quæ Dei sunt: nec vnquam retrò abire iussa sicut Petrus.

¶Tertiò, ex eo quòd Christus dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā: hoc est, super fidē à Petro totius Ecclesiæ personā concessam: ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fides petræ, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione: quoniam mox post acceptas claues errauit: & tamen non sunt ei claues rursum allatæ: quare nō in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit.

¶Quartò, Quando Papa eligitur, an secum affert claues vel non? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si nō affert, à quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab Ecclesia? Item, quando papa moritur cui reliquit claues, nisi Ecclesiæ à qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam optimam Euangelij interpretē claues, nec Petro nec successori, sed soli Ecclesiæ datas? à qua tanquam ministerium accepit vsurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶Quintò, formatur argumentum simile formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicens, quòd licut Abrahę ex fide reputata est iustitia ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. Quare etiā hic similiter: si Petro habenti reuelationē Patris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Christum confitenti claues dantur: ita necesse est homini similiter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse: quòd nulli nisi Ecclesię conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter, certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶Sextò, quia non solùm (vt Aug. primo li. de doct. Christia. cap. 17. testatur) bas claues Christus dedit Ecclesiæ suæ vt quæcúq; solueret in terra, soluta essent & in cælis: sed etiam, vt ipse testatur super Ioan. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatú Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personã, in persona ergo non sua, sed Ecclesiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petrum proprię pertinet, (nam unus homo erat gratia unus Christianus) abundantiæ gratia unus, idemq; primus Apostolus: sed quando ei dictú est, Tibi dabo claues regni cælorũ, vniuersam significabat Ecclesiam. Confirmatur q; eadem sententia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quędam dicuntur quæ ad Apostolum Petrum pertinere videntur: neq; tamen habent illustrem intellectum, nisi quũ referuntur ad Ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personã propter primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo claues regni cælorum: ita Iudas personã sustinet inimicorũ Christi. Ex his enim verbis apparet Petrũ non in sua, sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dũ hic dicitur non haberi illustrẽ intellectũ, nisi ad Ecclesiam referatur. & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictũ est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et cõfirmatur rursus autoritate Euangelistæ describentis interroganti Christo, Quem dicũt homines esse filium hominis? nullũ certum discipulum respondisse opiniones, quæ de eo erant interroganti verò de se Apostolos, vnũ certũ Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt verã Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesiæ vnitatis figurã. Accedit ad hæc Cypriani autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentus, Quanuis apostolis omnibus post resurrectionem suã patrem tribuat potestatem: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originẽ ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vniq; erant cæteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio prædíti & honoris & potestatis: sed exordiũ ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit, vt attestatur etiam capitula, omnibus, & quodcunque. 24. quęst. 1. ex Hieronymo & Augustino.

¶AD EVIDENTIAM Horum considerandũ est, vnũ dici à sanctis: scilicet Petrum significasse Ecclesiam, quum claues accepit. Duo autem exponi seu deduci primum est, Ecclesia accepit claues, quum Petrus claues accepit: secũdum est, quòd persona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum Ecclesiã significasse, est contradicere expositioni sanctorũ. Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse claues, q̃ persona Petri non acceperit, error est plusquã hæreticus: quoniã Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam vertitur. Parũ dixi, quoniã omnis etiam veteris testamenti historia in parabolã verteretur. Declaro singula: si enim Petro nõ in persona propria, sed solummodo in persona significatæ per eũ ecclesię promissæ sunt claues, quum dictum est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quũ dicitur, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos: cum reliquis quæ sequuntur. Et eadẽ licentia qua hęc historia vertitur in parabolam, omnis alia historia non solùm noui, sed etiam veteris testamenti in parabolam verti potest: scriptũ est enim, Omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figurã gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebãt vitæ actiuæ & cõtemplatiuæ: parabolæ quoque erunt refuscitationes trium mortuorum à Christo: quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuo peccato: ista nos in nouitate vitæ significat. & breuiter vniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari: vno modo per modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam, significãt cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de aliis) alio modo per modum rei gestæ: ita q̃ res verè gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebręorum per mare rubrum significat transitum nostrum de vitiis ad virtutem: & aduentus Magorum adorãtium Christũ, significat viatorum progressum ad cælestem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tantùm describũtur: quemadmodum apud Poëtas fit in comœdiis & tragœdiis. Quum autem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quæ geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo secundum Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historiis res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Christi fidelũ: nõ ad comprobandũ ea fidei, quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum historicũ tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicã, quũ de fide agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historiæ, quando venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primò ac secũdò, audiunt responsiones primo discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitque claues regni cælorum. Et firmata veritate sensus literalis, quòd personæ Petri dictum promissumque est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat Ecclesiã, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris circa plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est, Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & sic de aliis. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues, verum est sic, vt personæ ipsius Petri primò, & ad literam promissæ sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarũ ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatũ, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanquam impertinentia longè sunt à proposito secundũ literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mystica interpretatione ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis veratur in parabolicam personam.

¶Ad secundum verò dicitur, falsò interpretati fidẽ, cur post tanta commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundũ planã literæ sensum cõmendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprij sensus, neutrum autẽ secundum historiæ fidem spectat ad aliam quàm ad Petrum: quoniã tam cõmendatio quam reprehensio personalis fuit. Secus autẽ est secundum sensum mysticum: quo quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinæ reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶Ad tertium dicitur, per hanc petram demõstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quilibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter datæ sint claues: sed sufficit cuilibet fidei ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quam Christus ędificat ecclesiã suam. Et ad confirmationem dicitur, q̃ licet Petrus errauerit, nõ tamen desiit esse petra: tum quia per illa verba, quę obiiciuntur, Abi à me Domine, nõ erit tibi hoc, Petrus, nec fidem nec charitatẽ perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentatori diceret, sed modificauit dicens, Vade post me Satana. tanquã diceret, Sequere tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum est, quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

¶Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neq; secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illamet, quã tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat: Christ autẽ ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquit mortuus: verbum enim Christi semper viuũ dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatem ipsius credentis & iusti: claues autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & confitenti Christum, immo nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide debent claues: id est, potestatem aperiendi & claudendi aliis: sicut nec cuilibet imitanti fidem Abrahæ datur, quòd sit pater multarum gentium, quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti data sunt. Quòd autem addicitur, sulli Ecclesiæ conuenire posse constanter, certò ac perseueranter Paulus bere Petri confessionem, si ad singulares personas referatur Paulus Apostolus ad Romanos octauo, cõfutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contra rem, sed cõtra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile latisfit per hoc, quòd Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ei, quæ est fidei & humani moris, à fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

¶Ad sextum dicitur verũ esse & quòd Ecclesiæ datę sunt claues, & quòd Petrus personam Ecclesiæ figuratæ gerebat, & quòd vnitas Petri vnitatem Ecclesiæ significauit. Sed in hoc fallũtur argumenta, quòd ex his veritatibus in aliam veritatem inferunt: hæ siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria persona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primũ quidem & vltimum, vt sexto patebit cap. ad veritatẽ sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, quòd etiam Ecclesia accepit eas. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spiritualem quidem sensum, vnus Petrus vnitatẽ Ecclesię significat, & vniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypr. Hiero. & Augustinus dicta, quæ obiiciẽdo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauiumque promissionem accepit. Ad clariorem tamẽ notitiam habendam verborum Aug. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cælorum.) Et mysticum quo verificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cælorum esse ab Augustinus comparatum non penes verum vel falsum, sed penes clarũ vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat quòd Petrus gerat in figura personam Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literã autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vnde Augustinus quia sensus mysticus clarior est, quam sensus literalis, in proposito (vt testãtur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant claues esse Ecclesię, comparauit sensum literalem (iuxta autem claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesię) ad sensum mysticum, iuxta quem claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, quòd mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, Non habẽt illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: volens enim exponere Psalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudęorum inimico Christi, præmittit, si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videntur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videre quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc q̃ sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neq; enim solus est tex. iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura consodales: quorũ sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoq; verba Augustini super Ioan. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues: sed affirmant, Petro in persona Ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non sequi negationẽ illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autem, quæ fit in coniũctione aduersatiua, respondetur quòd coniunctio illi augmentativa, est iuxta frequentatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtuosum bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Augustinus quibusdam personalibus Petri conditionibus, asserit conditionem Petri, transeundo ad extẽsionem eius in vniuersam Ecclesiam significatiuè, cum qua significativa conditione stat, quòd per proprietatem pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat Ecclesiam: quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiuæ, iste contemplatiuæ vitæ personam gerebat. Vnde quũ inferitur, quòd non vnus, sed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepisse, verum dicitur, sicut verum est Ecclesiam accepisse claues: quatenus verò negatur vnum Petrum accepisse claues, aut falsum dicitur, aut pie exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solutus personalis, hoc est, vt Petrus non acceperit claues secum sepelendas, sed vt in ipso Ecclesia vsque ad finem seculi duraturas claues acceperit, verum dicitur: sic enim non vnus, id est, pro se tantũ, sed vnitas Ecclesiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista. Non vnus claues accepit. Et ex his quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obiici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

Claues intelligentia Scripturas diuinas.

CAPVT IIII.

¶Verba Christi, Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractãda est eorũ opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum à Christo, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis.

¶Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respõdendo. Vnde Chrys. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respõdisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omissæ responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis?

¶Tertium ex fructu: quia claues regni cælorũ datæ sunt omnibus Apostolis.

¶Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ANTEQVAM autem ad hæc respõdeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directa esse hæc domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Domini ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bariona: hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundũ carnẽ filius dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tũ quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christũ: vt testatur Io. 6. c. refert Dominũ dixisse. Sed sunt quidã ex vobis, qui non credũt: & statim subdit fationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem cap. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nõne ego vos 12. elegi, & ex vobis vn⁹ diabolus est? nõ potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui est in cælis. Nam ex his Domini verbis constat, Petro reuelationem factam esse à cælesti patre, ita quòd hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc cõstat aliis Apostolis huiusmodi reuelationem esse factã: scriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Constat igitur hinc quod ad Petrũ verba dirigũntur, & non constat, quòd ad alios extenduntur. Tertiò, ex subiuncta affirmatione, Tu es Petrus: monstrãt enim & pronomẽ, tu, & nomen sibi prius impositũ à Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstrativum ad sensum, adiũctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simõ, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominat⁹ est à Christo à principio discipulatus, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat aliis fuisse concessum) non sufficienter signatum est quòd ad ipsum solũ est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euangelista, q̃ ad solũ Petrum erat sermo? Et cõfirmatur: quia eodem pronomine demonstrativo ad sensum usus est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, q̃ non pluribus nec maioribus circũstantiis describũtur & nominantur à notariis personæ hæredes, aut legatariæ, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filiũ Ionæ Petrum ex interna reuelatione cõmendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli Petro esse, Tibi dabo claues, &c.

¶AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquũ sermonem dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut econuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexterã, & alter ad sinistrã: Dominus autẽ ad filios respondendo, sermonẽ dirigit, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euãgelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, quòd nõ omnẽ sermonẽ ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quòd primò & secundò interrogauit discipulos communiter, deinde ad Petrũ sermonem vertit: & rursus ad discipulos sermonẽ conuertit: nã subditur, Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euãgelista huiusmodi variã conuersionem sermonis. Nec officit, quòd communis Petro & aliis causa effecta Domini interrogatione fit, cũ hac enim cõmunitate stat, quòd appropriata sit Petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solius Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicēs, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticū: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expetitos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Orauj, inquit, pro te, non pro vobis: imò aliōs Petrō commendauit.

Vnum pro multis respōdere tripliciter contingit.

¶Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respōdere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserūt Petro vt in persona omnium pro omnibus respōderet. Vel per viā ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit cōmuniter Apostolis, vtpotè congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quod nondū erat constitutus pastor eorum: neque propriè erat caput eorū, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, nō solùm ex eo patet quòd huiusmodi commissio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expresse testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solùm omne humanū consilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiam, qua Christum Filium Dei viui confessus est, attribuit. Si enim ex consolatione cū aliis Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatum tam à remotis, scilicet in cælis. Hæc enim omnia manifestè testātur Petri cōfessionem non ex Apostolorū cōmissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filiū hominis?) quia responsio fuit communis, Euangelista dicit, at illi dixerūt: in secunda verò interrogatione eorundem (Vos autē quem me esse dicitis?) quia repōsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam apertè notare possumus inter Petrū in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquēs Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omniū, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nónne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi cōferendo textum Ioānis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannē in persona omniū Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quē ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit nō Petro: sed eis, hic verò apud Matt. omnia sunt in numero singulari cū pronominibus demonstrātuis solius Petri, tam in responsione Petri, quā in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcunq; ligaueris, non quodcunque ligaueritis: tu es Petrus, non vos estis Petrus vt patet in litera. Huiusmodi enim differentia manifestat q̄ Petrus ex propriis totus à cælesti Patre habitis solus respondet, solusq; à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandē esse lectionem apud Matthæum & Ioānem: quoniā ista Matthei fuit postea, quæ referuntur a Ioanne. Quod ex multis patet: alia enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solū post miraculum de quinque panibus, sed etiā post aliud miraculū de septē panibus: vt patet Ma. 15. & 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omniū, sicut frequenter cōtingit, q̄ collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respōdisse primum frequentissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & glo. interli. & quorunc unq; aliorum dicentium, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim os omniū tanquā ratificatū ab omnibus. Vnde Chry. Homil. 55. super Matt. subdit: Solus Petr⁹ respondet: & confestim præsiluit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. Et Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, respondit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex vnitate omniū: quia scilicet omnes erant fratres, & quòd primus eorum optimè respondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitas, ac vnanimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnib⁹ ratū habetur, & vt ab omnibus dictū sumitur. Et hinc patet responsio ad cōfirmationem subiunctam. ex eo enim, quòd Christus Petri responsionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt auditur alibi. quis enim aliud

Quo intelligatur Petri respondisse primo pro omnibus Apostolis cū ipsum vnus interrogauit, Vos autem quē me esse dicitis?

Ad confirmationem.

dictorus esset quàm quod diuinitus reuelatum, & sic rem ueratū videt. Vnde nec remanserunt non respōdentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Insinuatur autem Petri responsionem aliis Apostolis gratā fuisse non solùm ex hoc, quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiūctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

¶Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumentū promissas per verba hæc omnib⁹ Apostolis claues. principiū petit: hoc enim est quod probandū erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis aliis claues regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

Ad tertium.

¶Ad quartam obiectionē dicitur, q̄ autoritatem illam, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verūtamen vbicunq; inuenitur, dicitur q̄ ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili c. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quod vni do omnib⁹ do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare est inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cælorum: & propterea autoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Matt. 18. solus Petrus promissionē accepit clauium regni cælorum.

Ad quartam.

CAP. V.

¶Apostolis aliis non esse aliàs collatum quod Petro.

QVAMVIS fateantur multi præmissum textū Euangelij ad solum Papam pertinere, affirmantes tamen nonnulli totum hoc, q̄ Petro promissum est, datū esse à Christo aliàs reliquis Apostolis, idq; verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò Matt. 23. Apostolis cōmuniter dicitur, Quęcūque ligaueritis super terrā, erunt ligata & in cælo: & quęcunque soluueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbique apparet potestatē prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶Secundo, Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶Tertio, Ioan. quoque 20. Apostolis cōmuniter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Matt. vlt. omnes cōmuniter missit ad docendū, prędicādū, &c. Deinde manifestatur idē ex facto: nā Act. 8. Petrus missus cū Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legali⁹ obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoq; 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum.

¶Afferuntur demum mille autoritates Sanctorū sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. t. loquitur Dominus 5. dicentis, q̄ parem potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtiq; erāt cęteri Apostо. quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hiero. cōtra Iouin. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super Petrū fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apost. fiat, & claues regni cęlorū cunctis accipiāt, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶AD EVIDENTIAM horum, scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Orig. addidit textum. Primū est, Super hāc petrā ædificabo Ecclesiā meā. hoc enim soli Petro promissū legimus. Secūdū est, Tibi dabo claues regni cęlorum, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertiū ab Orig. notatū est, quod Petro dicitur, Quodcunque ligaueris super terrā, erit &c. in numero plurali: & similiter, Quodcunq; solueritis super terram, &c. Apostolis autem cōmuniter dicitur, quòd erunt ligata, aut soluta in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis, sicut Petrus.

¶Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab aliis differētia clara est: nā constat aliud significari per fore Ecclesiæ fundamentū (quod explicat, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam) & aliud per habiturum claues, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter claues regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) nō est vsquequaque nota. apparet siquidem iuxta literæ superficiē per claues potestatem, per ligare autē & soluere explicatos esse actus potestatis: et efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque soluueris super terram, erit solutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluendi & ligandi differunt, sicut promisit io potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium: quidā enim sunt actus adæquati ipsis clauibus: quidam verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autē clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quòd aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, claues enim solummodo ad aperiendum & claudendū dum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quàm de nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo cla uem domus Dauid, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testātur. Quòd autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habēt ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnū cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat, claudit, sed non omnis qui claudit, ligat.

¶Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramēto pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnū cęlorum. Et quidem, quòd cælorum regnum multi claudāt alijs absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi nō introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Quòd verò regnum cælorū aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidētia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispēsatione, commutatione, &c. continue aperitur Ecclesiæ regnum cælorum. Differt ergo promisio clauium (Tibi dabo claues regni cælorū) à subiunctis duabus reliquis (Et quodcunque ligaueris, & quodcunque soluueris: secundū rem promissam, non solùm sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadęquatis, seu minoribus & partialibus: ita quòd quum promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunq; solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus) vt percipiemus: q̄ si partialium actuum tanta est efficacia, multò magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cęlos. Quocirca promittendo claues, promittitur totū: promittendo autē actus soluendi & ligandi non promittitur totū, sed promittitur actus partialis. Et propterea ex hoc, quòd soli Petro promissæ sunt claues regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum: non quòd solus aperire & claudere possit cælorum regnū: nam vt prædictum est, quicunq; soluit aliquem, aperit illi regnū cælorum, sed quia solus potest quidquid pertinet ad aperiendum & claudendū regnum cælorum, non istis vel illis, sed Ecclesiæ ædificatę super eum à Christo. Hunc sensum, hanc q; differentiam ad literā verificari ex tribus vltra prędicta declaratur: primò ex interposita semper, coniunctione copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus, & super hanc petram, &, tibi dabo claues, & quodcūque ligaueris, & quodcunque soluueris: diuersitatem enim promissam rerū cōiunctio copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus nō dixit, & cuicunq; aperueris, & cuicunque clauseris, sed dixit, quodcunq; solueris, & quodcūque ligaueris. Si enim claues exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponendæ erant: sed vbi ad ligandum & soluendū descendit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertiò, ex eo quòd nūquam Apostolis promisit, aut dedit claues regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnum cælorū: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: dicendo, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. Et si insterur, quòd nec etiā Petro Dominus actus adęquatos clauibus dedit, aut promisit: quia clauiculariter illi promisit, sed nunquam promisit, quòd aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, vt silentio inuolueret actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent claues, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubiò actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, vt exponeretur, quòd claues sunt regni cælorū, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quòd promisit soli Petro claues regni cęlorum, promisit soli Petro adęquatos actus clauiū: seu, quod idem est, claues secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunque soluueris: vt prædictum est. Ex Euangelij igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum Ecclesiæ, (super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cęlorum. Et tibi dabo claues regni cælorum.

¶Nec carent hæc obiectionibus. Nam cōtra primam promissionē opponitur aut solùm Christum esse fundamentum Ecclesię (iuxta illud 1. ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positū est, quod est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est Ecclesiæ fundamentū, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephe. 2. Superædificati super fundamentū Apostolorū: & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Oppositio contra primā promissionem. Prima oppositio contra secundā promissionem. Secunda.

¶Contra secūdum verò opponitur primò, Si promisione clauium promittitur tota potestas, cur post totū promittūtur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque solueris? fuisset enim hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. dist. 4. ten. de clauibus tractādo, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertia. Quarta.

¶Tertiò, Cur claues, apostolicæ in ordinatione presbyterorū dari affirmantur, si illis non cōferūtur nisi minores actus clauiū? Quartò, Cur claues dicuntur claues Ecclesiæ, & nō dicūtur claues Petri, si soli Petro primò datæ sunt?

Ad obiecta contra primā promissionem.

¶Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectis quidem cōtra primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentū Ecclesiæ, respondetur, quòd esse Ecclesiæ fundamentū simpliciter, id est totaliter propriū est Christo: esse autem fundamentū Ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secūdū aliquam rationē particulare, communicatum est aliis. Et sanctis quidē quibus reuelata est doctrina fidei pro Ecclesia, communicatū est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prędictam rationem promissum est fore fundamentum secundū rationem pastoris totius Ecclesiæ Christi: secundum quam rationē non conuenit aliis Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimodè dicitur fundamentū de hoc triplici modo. de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamētum aliud nemo potest pōnere, &c.) de Apostolis verò & Prophetis dicitur cū additione fundamēti totalis, id est Christi: dum & ad Ephe. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (vbi Aug. dicit, Ne Apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerēt in se, in Christo totum inntitur primo fundamento: quod fundamentum in summo est non in imo, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. subiūgitur. Et agni id est Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo Ecclesiam meam, vt ostēdatur ex Christo principaliter pendere Ecclesiæ ædificium.

Ad primū contra secundā promissionem.

¶Ad quæsita verò circa promissas claues respōdendo, dicitur ideo post promissum totum per claues, promissas quoq; esse partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcunq; solueris, vt mōstraretur diuersitas rerum promissārum. (Si enim sub vnica promisione omnia cōprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solæ claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & ex haustas claues per hæc duo, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris. Nunc autē, quia tam apertè promissārum rerū diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantùm quòd tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde videres manere primas promisiones apud Petrum solùm.

Ad primū principale.

¶Ad secundum verò quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabāt: vt patet in tex. Magistri sent. tam in principio dist. 18. (vbi attertur Amb. dicēs) Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus) quàm in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæ claues per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalē recipit ordinem simul, & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quæsitum.

Ad secundam.

Ad tertiū.

¶Ad quartum, autem quod non de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quòd claues dicuntur & Ecclesiæ & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidem sunt vt capitis vtentis, vt per quem ad Ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt finis (quia propter Ecclesiam Petrus habet claues) & vt vtentis in suis Episcopis & sacerdotibus: ita tamen quòd secundum earum totalitatem Ecclesia vtitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur in Episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

Ad quartum.

¶AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominū per illa verba, Quæcunq; alligaueritis super terrā, &c. nō adęquasse promissiones, quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut Ecclesiæ claues regni cælorum: quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo claues regni cælorū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde ex hoc ipso, quòd aliis Apostolis Dominus dixit, Quæcũq; alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifestè habetur quòd non totum quod promiserat Petro repetiit in potestate aliorum, tanquam Petro totum, aliis verò partes commissurus.

Ad secundum.

¶Ad secundum verò dicitur, quòd post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidẽ Apostolis claues, sed non in sua totalitate: quoniã datæ sunt tantùm claues, ordinis, vt communiter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad litera quum dicitur, Quorũ remiseritis: cõstituitur iudex ecclesiasticus in sacramento pœnitentiæ, quantũ est ex parte ordinis: quũ verò Matth. 18. dictum fuit eisdem, Quæcunque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & cõmuniter dicitur & bene, quòd tunc fermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adæquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partialis sunt actus clauiũ Petro promissarum: ideo per vtramque potestatem simul nõ adęquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant à sophistis, opponentibus claues iurisdictionis adæquare claues Ecclesiæ. Venenum latet hic: quoniam, proprię & formaliter loquendo, claues Petro promissæ superiores sunt & clauibus ordinis, & clauib⁹ iurisdictionis: & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas expoſuit, sed per regnum cælorum proculdubiò aperiendum vel claudendum. Ita quòd perspicacius intuendo (vt prædictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni cælorum: per illam particulam, regni cælorum, expoſuit claues per actum adæquatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: conſtat autem, quòd aperire & claudere regnum cælorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quàm clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesiæ claues: hactenus enim non sunt auditæ nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertię claues in Christi Ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hæc cum obiectis, inuenientur obiicientes seipsos arguere. nam neque claues ordinis, neque claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: claues autem regni cælorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalẽ perspicacius intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes conſiderare subtilius Doctorũ sensum, & vel ex hoc ipso quòd doctores distinguunt regni cælorũ claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cælorum vtrũque, & vtrasque significare partes clauium regni cælorum, ac per hoc claues regni cælorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolutè dicuntur, vt Petro promissæ sunt: quoniã verò ad partes applicantur, significare tam claues ordinis, quàm claues iurisdictionis: vtræq; enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni cælorum absolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinẽ vel iurisdictionem loquuntur.

Claues ecclesiæ, Petro, & cæteris collatæ, non eadẽ prorsus sunt.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium dicitur, quòd ipsa Domini verba testantur quòd de apostolatus auctoritate sermo est, quũ dicitur, sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatũ spectat: iuxta illud Ioan. 13. Non est seruus maior domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt parciter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem supra hæc omnia promissum est, & quòd foret Ecclesiæ fundamentum, & quòd sibi darentur claues regni cælorum.

Ad auctoritatem. Act. 2.

¶His autem quæ ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisfit. Docent siquidẽ concorditer Theologi in primo sententiarũ non oportere missum minorẽ esse mittẽte, neque etiã esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor, & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apostolos segregaret, vt vnus ex illis: & non volebat vti potestate quam habebat: & propterea tanquã vnus ex Apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illũ disceptabãt alij fideles ex circuncisione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæst. 7. cap. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus quetimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex auctoritate diuinę virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

¶Et per hęc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec a Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quòd Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est, quam constat ab omnibus factã: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est acsi dixisset, Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri auctoritas. Quòd dexteras demum societatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solùm, vt socios, sed vt fratres habens.

¶Ad autoritates denique Doctorum sanctorũ, fopantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatum: fuerũt enim æquales omnes in auctoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactiua, quòd dato quòd vera esset huiusmodi comprehensio ex ea tamen nõ sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum: esset enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli quidem potestatẽ à Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, supra apostolatum promissa est (vt infra manifestabitur) potestas vt ordinario pastori Ecclesię. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quàm maior extensio: quoniam extẽdebat se ad ipsos etiam Apostolos vtpote Christi ones. Nec parui facias differentiam penes modũ habendi: magni quidem lapsus periculum est si cõfundantur. Aliud quippe est habere claues vt Apostolos, & aliud habere claues vt caput & pastore etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentiæ: hoc autẽ ipsum Petrum super omnes statuit, omnibus, præficit Apostolis ac toti Ecclesię. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro claues promittit, alijs autẽ non dat claues, sed ea quæ sunt clauiũ, legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. vlt. siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut dispoſuit mihi Pater meus regnum. Et vt allatæ primò autoritates manifestentur, pater Cypria. ita pares fateri Apostolos vt tamen super vnum Petrum ædificari dicat Ecclesiam { ex verbis Domini, Super hanc petram } & autoritate sua Dominũ dispoſuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoq; verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locum, vbi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primò fundati Ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Superędificati super fundamentum Apostolorum: secundum verò quòd sicut licet cuncti Apostoli claues regni cælorũ accipiant, Mar. 18. Quæcunque alligaueritis. & Io. 20. Quorum remiseritis habetur, tertiũ autem & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut ex alijs similibus textibus sumptum est: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando Ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & vitæ, Ecclesiæ fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctæ præponitur Ecclesiæ. Vnde & Hier. ibi subiungit Ephetin, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & cõstitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habẽdi spectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuisse vt Apostolos, præter hunc autem modum, Petrũ singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autẽ his autoritatibus declaratis facilè esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autem hunc esse verũ sensum doctrinę sanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicitur Apostolos: non solùm potestate, sed honore: quod nisi ad apostolatum referatur, constat esse falsum: quum Petrus primatũ honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex testibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandã huiusmodi qualitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quàm æqualitatem secundum Apostolatum. Tertiò ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona Ecclesiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas Ecclesię hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedem: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem Ecclesiæ per Petrũ vnitatem commendatam, primò, vt significata sit Ecclesiæ vnitas in Christo capite vno, vnitatęque articulorum fidei, sacramentorum Ecclesię & spei ac charitatis. Secundò, vt significata sit Ecclesię vnitas simpliciter & absolutè vnitæ in capite vno Christi in terris vicario. Petro, scilicet, Primum sensum eligũt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sępè vnitatem ecclesię per ea quæ in primo numerãtur, sensu explicãte: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis: scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptato capite, intelligi cõsuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

¶Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem Ecclesię in suo capite eęlesti Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & infficiebat & decentissimè cõgruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Ædificabo Ecclesiam: & iterum, Dabo claues. Diuinam autem sapientiam, (quæ est Christus,) dispoſentẽ omnia suauiter, conuenientissimè per vnitatem Petri, vnitatem Ecclesię in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatẽ. Secundò, ex eo quòd historię fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocãs ad se Dominus statuit in medio discipulorum, dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum, seu similitudinem humilitatis, ita Petrus no minatus esset ad exemplum, seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historię curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Ecclesię esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesię aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundũ historię fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro claues sunt promissæ, vt res rem significaret, vt vnus Petrus primò accepturus claues vnitatem significaret Ecclesiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet saluare non solùm significationem, sed etiam deriuationem: hoc est non solùm vt vnitas Ecclesię significetur per vnitatem Petri, sed etiã vt vnitas Ecclesię proficiscatur ab vnitate Petri: vt Cypria in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Pettus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam: super vnum ędificat Ecclesiam. Et quãuis Apostolis omnibus post resurrectionem suã parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamẽ vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua dispoſuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua dispoſuit originem vnitatis Ecclesię ab vno incipientem: non solã significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno affertam. Nam ad significandam autoritatem non erat opus: sed ad hoc quòd initium habeat Ecclesię vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituere vnitatẽ Ecclesię a multitudine Apostolorum proficiscì. Quartò, quia vnitas Ecclesię catholicę non solùm opponitur hæresi, sed schismati. Si verò vnitas Ecclesiæ attenderetur solùm penes vnitatem cęlestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatę, creditę & amatæ, vnitas Ecclesię, non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi vnitate stat schisma: vt pater ex eo, quòd schismatici habentur qui ab vnitate Apostolicę sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas Ecclesię per Petrum vnũ significatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrum significatur, iucluditur, quòd Petrus vnus claues accepit, vt Ecclesię vnitatem non solùm significaret, sed etiam inchoaret ac cõseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quòd est Ecclesię vnitatem accipere claues, verius perfectiusque & fit, & significatur accipiẽdo claues in suo vno capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolutè Ecclesia illas acciperet: quoniã vnitas capitis claues accipiens, vnitatem Ecclesię nõ solùm significat, sed constituit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si de vno nõ fuisset illi capiti prouisum à Christo Domino. Ex hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

¶Solum Petrum accepisse claues, consonat ei, quòd est ecclesiam accepisse claues.

Scripulus confutat.

CCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his, qui quærunt quónam pacto stant hęc duo simul, Solus Petrus accepit claues, & ecclesia accepit claues. Apparet enim, quòd si solus Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus Petrus. Augeturque quæstio ex Auguſt. verbis super Ioan. recitans 24. quæstione. 1. quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis: si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia: si autem & in ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit.

Accepit Petrus claues, verè est hi florice, tanquã caput Ecclesia nõ in Petro vt in capite corpus, & vt in quo inchoaut, & significata fuit.

¶HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quòd secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependet à prima, secundum Sanctorum doctrinam. Conſiderandum siquidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propoſitum est differentia. Prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius Ecclesiæ. Secunda est, quòd penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis à capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & secundum vtrum que accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit claues. Ad significationem quidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam Ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse claues vt ex re gesta significetur vnam solam Ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambros. Certum est quòd Ecclesiæ vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi, licet hæresis vtrunque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figuram gereret vnius ac solius Ecclesiæ vniuersalis. Dependet ergo catholicæ Ecclesiæ significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, quòd solus Petrus accepit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quòd conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solùm Petrum accepisse claues, est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues in suo capite. Quocirca solùm Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem Ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrumque modum, scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis Ecclesiæ à Petro docuit: dum dixit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua dispoſuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna monstretur: vt prædeclaratum est. Auguſtini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primo ex eo quòd aduerbio tantùm vtitur ad excludendam extensionem Petri ad Ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantùm, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantùm: & non secundum quòd se extendit ad Ecclesiam significandam vel figuratè vel connotatiue, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Auguſt. ex secunda veritate, scilicet Ecclesia habet claues, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit claues, sed expoſitionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens claues significauit Ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantùm, sed vt extenditur ad Ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Auguſtini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in Ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in Ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubiũ non est.

Modus autoritatis clauiũ susceptus ab ecclesia ex Petro tã in capite per successionẽ quàm in membris per participationem. Ad obiectionem.

¶Iotendit ergo Auguſt. Petrum secundum rem gestam accipientẽ claues, inferre Ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem in quo Ecclesia per Petrũ vsque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispoſitus à diuina sapiẽtia: nam vniuersalis Ecclesia sicut distribuitur in caput & mẽbra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet claues regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, claues habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

¶VNDE PATET Oppoſitum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cælorum, socij compares excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam Ecclesia quam successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit claues regni cælorum, infertur eisdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatã in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successionem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, in mẽbris autem per participationes: vt sic verè vnũ sit corpus tota Ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquã monstra fingentes, dũ Ecclesiæ caput Petrũ dicimus: quandoquidẽ Christus est caput corporis Ecclesiæ (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Petrus quoq; caput Ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniã Petrus alia ratione caput Ecclesię dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesię: Christus enim est caput ratione supplus, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolutè caput: Petrus autẽ ideo caput, quia est vice-caput: est enim loco Christi in cælis residẽtis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantũ ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud ea put, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit mõstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus fere manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus cõmune esse vnũ errãdi iter: inter omnes siquidẽ discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personã: secunda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personã Petri significãtem: tertia ex affirmata Petri principaliter, negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi pario, Apostolatu, negauit voitatẽ pastoralis officij in Petro: quinta ex affirmatis Ecclesiæ claubus, negauit solum Petrum accepisse claues: sexta ex affirmato voico Ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quũ ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiãtur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶Promissum esse Petro totius Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

VATVOR Promissa esse Petro à Domino Matth. Euangelista in suprà allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoq; à Domino aliis Apostolis idẽ testatur: prima verò duo, Super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propria Petro perseuerarunt. In quibus promitti Petro totius Ecclesiæ Pontificatum declarandum est postquàm ambæ promissiones amplius di lucidatæ fuerint.

Dixit Christus Petro, Ædificabo Ecclesiam meam, non Ecclesias meas: non aliquã, nõ omnẽ, non Ecclesiam, non ecclesiæ, non aliquod addendo, sed, ecclesiam meam.

¶QVOCIRCA In prima promissione notãda sunt sex: significantius enim vide primò, Ecclesiã meam, non, Ecclesias meas: secundò, Ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertiò, Ecclesiam meam, non omnem ecclesiam meã: quartò, ecclesiã meam, non indefinitè: quintò, Ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, Ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiã meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas cõprehendat partiales Ecclesias, nõ propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbũ Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesiæ. & Cant. 6. Vna est colũba mea. Dixit non aliquam Ecclesiam meam, sed Ecclesiam meã: vt non de parte Ecclesię, nõ de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeres. neque enim decebat diuinam sapientiã aliquam Ecclesiã ædificare super vnum Petrũ & aliquã non: Dei siquidẽ perfecta sunt opera. Non dixit, omnem Ecclesiam meam: tũ quia multitudinẽ Ecclesiarum supponere distributiuũ signum, cõtra Domini sententiã Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnũ ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distribuĩ vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & inferius nihilomin⁹ declarabitur, quomodo partes Ecclesiæ ædificatæ sunt super hãc petram. Dixit, Ecclesiam meã: non indesinitè, vagũ relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset Ecclesia Christi ędificanda super hanc petram: sicut dubiũ reliquit intellectum, quũ in cœna dixit, Vnus vestrũ me traditurus est: certificati enim sumus per hęc verba, ꝙ vnica tota Christi Ecclesia ædificata est super hanc petrã, & non sumus suspensi relicti. Dixit ergo, Ecclesiam meã: vt singularem vnicã solamq; suam Ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, ꝙ est vna Ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meã, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna Ecclesia loquitur, quæ est Christi Ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis Ecclesia vocatur Christi Ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solùm secundũ moderniũ vsum, sed secundũ sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusq; Epistolæ ad Corint. vbi dicitur Ecclesiæ quæ est Corin. & in principio ad Galat. Ecclesiis Galatiæ: & ad Thessal. Ecclesiæ Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam Ecclesiam catholicã.

Obiectio.

Non desunt tamẽ sophisticæ importunitates ex eo quòd quælibet particularis Ecclesia verè est Christi Ecclesia: arguentes. De illa Ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est Ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari Ecclesia verificatur, ꝙ est Ecclesia mea: ergo de qualibet particulari Ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã. Po-

Soluitur.

test siquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis Ecclesia est quidẽ Ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolan. nec ita est Ecclesia quin sit pars Ecclesiæ: Christus autem loquitur de Ecclesia integra, quæ non est Ecclesia talis, nec Ecclesia aliqua, sed est absolutè ipsius ecclesia. Nihilominus dicendũ est, ꝙ eo modo quo quælibet Ecclesia est ecclesia mea, i. Christi, illo eodem modo verificatur de ea ꝙ est ædificata super hanc petram.

¶Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo Ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis Ecclesia est Christi: cõueniunt siquidem omnes partiales Ecclesię cũ ecclesia catholica in hoc, ꝙ sunt Christi (nã quælibet partialis est Christi Ecclesia & Ecclesia catholica est Christi Ecclesia) sed differũt in modo: quia Ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autem Ecclesiæ est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ędificata vt totum super hanc petram: quælibet autẽ ecclesia particularis est ædificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Ecclesia particulari, ꝙ est Ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quod est ædificata super hanc petram, & propterea quia est Ecclesia mea vt pars, est quoq; ædificata, vt pars super hanc petram. Ecclesia verò catholica, quia est Ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partẽ, & ad partes se habet vt perfectũ ad imperfecta & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Ecclesia, vt pars vnius Ecclesiæ catholicæ ædificata super Petrum sicut ratione vnius Ecclesiæ catholicæ quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo Ecclesia mea, tanquã pars ecclesiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitate Ecclesiæ diuisa esset, non esset Ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis, quæ sonare videntur Ecclesiam Rom. ædificatam esse à Christo super hanc petram. Appellatione siquidem Rom. Ecclesiæ, (vt multi putant) ex verbis Concilij Constantiẽsis in condemnatione articulorũ Ioannis Vicleff, intelligitur quandoq; Ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic nõ cõsonat intentioni scribentium de Rom. Ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem Ecclesiã, distinctam contra alias particulares Ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. Ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: cõmune siquidem est cuilibet particulari Ecclesiæ esse partem. Et hinc fit quòd non per prioprietatem verificatur de quacunque particulari Ecclesia, sed tãtummodo de Ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicẽs, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi Ecclesiæ clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. Ecclesia ab aliis partialibus Ecclesiis propinquitate ad caput Ecclesię catholicæ: nam Ecclesia Rom. in suo proprio cepite non solùm proxima, sed eadem facta est cum capite Ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est Pontifex Rom. & Pontifex Ecclesiæ catholicæ: secundum seipsam verò immediate hæret Pontifici Ecclesiæ catholicæ. Alia autem quæcunq; partialis Ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori Ecclesiæ catholicæ, nec secundum suum caput coincidit cum capite Ecclesiæ catholicæ. Ob hanc igitur proximitatẽ & coniunctionem Ecclesiæ Rom. ad pastorẽ Ecclesiæ catholicæ, appropriantur verba Christi ad Rom. Ecclesiam potius, quàm ad alias: non ꝙ illi sint propria, sed Ecclesiæ catholicæ: vt dictum est. Promittitur igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum Ecclesiæ catholicæ.

¶PER SECVNDAM Autem promissionem, (Tibi dabo claues regni cælorum,) plenitudinẽ potestatis ecclesiasticæ eidem promittit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per claues regni cælorũ: potestate scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, nõ his vel illis, sed absolutè: vt comprehendantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cælorũ potest. Huiusmodi si quidem potestas quadruplex potestatis genus sub se cõprehendit: hoc est iudiciariã tam in foro pœnitentiæ, quã in foro Ecclesiæ: quoniã omnis ecclesiasticus iudex vtriusq; fori, soluẽdo vel ligando aperit, vel claudit regnũ cælorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuã Ecclesię catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel claudit regnum cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quòd licet Christus nõ dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni cælorum, aperiendi etiam vel claudẽdi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terrã dicens, Quodcunque solueris super terrã, & quodcunq; ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terrã amplius non sunt, a iudiciali potestate Petri. Loquens autem de claubus regni cælorum: nullum exemit viatorem, cui per Ecclesiam Potest aperiri vel claudi regnum cælorũ: sed absolutè & illimitatè dixit, Tibi dabo claues regni cælorum: vt posset Petrus cuicunque viatori regnum cælorum aperire positiue, claudere verò saltẽ negatiuè. Hæc autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicãdum etiam defunctos, euentes oppugnamus: imò hinc quod dicimus, cõfirmamus. Nam Ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluuntur vt communicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum, ad defunctorum animas respicit, quibus verè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cælorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem denique imperatiuam vniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cælorum: exigit siquidem recta ratio, vt potestas, quæ supremum sortitã est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facile manifestatur inducendo tam in artibus, quàm in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorẽ sortitus finem, ordinat alios artifices, rectores, duces, principes ad suũ finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, præcipit. Constat autem regnum cælorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quam aperire & claudere regnum cælorum, vt de se patet. Ex re igitur promissa per claues regni cælorum, patet primò, quod plenitudo potestatis ecclesiasticæ Petro promissa est a Christo, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacræ Scripturæ. Isa. quidem 22. de Eleachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & nõ erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apocal. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habetur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidẽ quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: manifestè habetur, ꝙ ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quòd nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quòd nemo soluit: & similiter quòd in terra solutum: in cælis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quòd nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: æquũ est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt gloriosi dicit. In cuius signũ Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrãs illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaiæ 10. ca. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndiq; percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonij à cõsuetudine in figuram enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, cum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (vbi in Petro officiũ sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ autoritas inhærendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitatem habeat inhærendi petræ, super quam fundatum est) ex altera verò Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit, manifestè infertur promissum huiusmodi verbis Petro Ecclesiæ catholicę pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius Christianæ Ecclesiæ Pontificẽ constat. Ex Matthæi Euangelistę igitur verbis,

Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac discussis, manifestarum credimus soli Petro Pontificatu Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

CAPVT VIII.

¶Persona Petri, ꝙ amuis charitate qualificata, dictum esse, Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus sũ li Petro factis à Domino apud Matt. tractãda oc currit commissio quã Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor discutienda occurrunt, hoc est, quòd personæ Petri, ꝙ soli dicta hæc intelliguntur ita quòd nusquam alias ceteris similia dicta sunt, quòd tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quod per hæc pontificatus Ecclesiæ catholicæ datus est Petro.

Primò.

¶Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duob⁹ in primis apparet, ꝙ nõ personæ, sed qualificatę personæ dictũ est, Pasce oues meas. Primò, ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiæ: neque enim frustra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysteriũ insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, ꝙ non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

Secundò.

¶HOC In loco obseruandi est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatæ personę officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sunt, hæretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinẽ vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt, tanquam potestas & rectus potestatis vsus idẽ sint, vel saltem vtrunq; qualitati, hoc est charitati cõmissum sit: vnde latius aberrantes, cuilibet insto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem (quorũ infinitus est numerus) rectitudinem vsus parui dentes, si personę ecclesiasticam tribuunt potestatem, quidquid sit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta verò ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personæ qualificatæ darã & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati verò rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ cõmittitur, vt rectè vtatur ecclesiastico ministerio: & si cõtingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati, aut fallaciæ periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatæ debet personæ committere rectum vsum officij, hoc maximè decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus respicit, & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes cõmuniter Docto. fonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionũ: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicãtur, & viuunt. Oues dixit, nõ hœdos, nõ boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, ꝙ actum optimum committebat Petro dicẽs, Pasce oues meas: & quia (vt dictũ est) actus optimus nõ potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate à Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur (vt hæretici fingũt) quòd qualitati cõmissum est pastorale officium: sed charitati quidem cõmissa intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personę commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: sic quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientiæ submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, contristatus est Petrus, &c. vt ex his sibi propriis, Petri personam apertè intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastora-

Sensus huius capitis hic est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exclusio obiectionū

storalis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali rectè vti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticū verò sensum (vnde efficax non potest argumentum trahi) spectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatę charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: quomiā à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

¶*Soli Petro ita, quòd non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.*

QVOD autē soli Petro dictū sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tū ex nomine proprio suo & patris carnalis tertiò repetito, tum ex comparatione appolita ad alios, Diligis me plus his? cōparatiuum enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus comparatur, tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictę sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec antè, nec posteà inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, q; Ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti præsse pastores) quando hoc ad Apostolatum manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dominici gregis, quo ad Apostolatum spectat pastoralis cura: vt autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi: & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex suprædictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi verba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

¶*Petro soli vniuersam commisit Ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*

VNIVERSAM autem commisit Ecclesiam Petro per hæc verba, Pasce oues meas, sophisticè in dubiū vertitur ex sex.

¶Primò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gētes, Matt. vlti.

¶Secundò, Quia nihil impolsibile cōmissum est à Christo, vniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab vno est impolsibile. Et si dicatur, quòd vnus per alios posset pascere totum orbem, contra, quia Dominus dixit, Pasce, & nō dixit, fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet aliis, vt pascerent oues Christi.

¶Tertiò, Quia peccāsset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commisse sunt.

¶Quartò, Quia Petrus, nullum Apostolū misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absq; Petri autoritate.

¶Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mūdi partes tanquam suas portiones distributos.

¶Sextò, Quia Petrus circuncisiōnis tantū oues sortitus est: vt patet ad Gal. 2. Vbi dicit Paulus, Quū vidissent, quòd creditū est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶QVOD manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, vel vagè oues cōmitti pascendas. Et quidem quòd non has vel illas determinatè cōmiserit, verba ipsa testantur. q; verò nullas veritati aduersatur, quòd autem vagè reliquerit, & Christi sapiētiæ derogat, & veritati pronominis adiunctā contrariatur. sapientis enim gubernatoris & potentis difinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quòd ex hoc ipso, q; solo pronomine Meas demonstrat oues, nō vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, q; nullas suas eximit, omnes suas cōprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatem exponendi, quando apud Matt. dicitur. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore cōprehēdāt. Ibi rē singularē, vnā scilicet Ecclesiā catholicā, cōtrā omnē rationē distribuūt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas fallos esse eorū sensus: falsum enim etiā à seipso dissonat. Et p oppositū: quia verò omnia consonāt, ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur Ecclesia catholica, vt cōprehendātur omnes Christi particulares Ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi ita intelligūtur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehendātur.

¶ET PROPTEREA non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, cōprehenduntur: quum dicitur, Pasce oues meas: sicut Ioan. 10. omnes comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meā audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessariò appositum patet: & propterea nō esse simile iudicio de hoc tex. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas: quàm non suas per electionem gentes docendas mādauit, hic verò, oues suas pascendas cōmisit sufficienter, per ly meas, cōprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissimè constare ex eodem Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniā quod ibi Christus promisit: hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiam promisit, hic omnes oues cōmisit. Et confirmatur rursus ex verbis Domini. Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnū ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnū cōstare debet sub vno pastore, consequens est: vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas illius vnius ouilis cura cōmittatur. Dubitandū enim forte fuisse si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis ouibus loqueretur: quum autem vnum tantū ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat: nisi quis adeò desipiat, vt de parte tantū ouilis curā committat. Et cōfirmatur rursus hic sensus ex Sanctorū expositione: quorū autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouiū mundi Petro commendat, non alij.

¶Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impolsibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ Ecclesiæ capit. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicæ Ecclesiæ, clauditur quòd Christi oues à diuersis coadiuuantibus membris pascātur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus aliis membris. Vnde non est dicendum, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia commembra coadiuuātia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput Ecclesiæ, fieri constat. Tantoque polsibilius est à Petro pasci omnes Christi oues, quantò Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis & alsistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

¶Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: cōmissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquā caput catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues. & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si conaput Ecclesiæ catholicæ sustineret.

¶Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolū quia præuentus est à Christo Domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant autoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

¶Ad quintam dicitur, quòd distributio Apostolorū ad apostolatum exequutionem spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationē, illud verò ad exequutionē pertinet.

¶Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantū ad exequtionem apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cùm his enim diuersis exequtionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAPVT XI.

¶*Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.*

ECCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶Primò, Quia pascere nō significat principari aut esse primum.

¶Secundò, Quia verbum Christi est vel exhortatorij vel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendū oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quære locū vbi verba sunt cōferentia Petro potestatem super Ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

¶VERVM Difficilè non est pontificatum monstrare sub his verbis datū. Pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascēte, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo nanq; ipso q; Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit aliis vt pastorem ouibus.

¶Non oportet ergo aliū quærere locum, vbi Petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vsque adeò desipiat, vt Petro dictum putet, Pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia confu-

fundatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues cōmittūtur, procul abest amor mercenarius. Vnde etli pascere nō sigmficat principari, significat tamē actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit pastore. Vnde & bene respondebatur, q; pascere nō potest nisi superior. Et quum dicitur, Quid ad me? respondetur multum profectò ex ipsa rationis connexorū: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cur datū est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quòd non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super Ecclesiam: quoniam hic clare habetur.

¶Affirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbū Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprū earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternū, & in seculum seculi, præceptū posuit, & nō præteribit) par est vt in creatione Christianæ Ecclesiæ primum eius membrū eodem verbo perfecerit, præcipiendo summū pontificatus opus, & instituēdo ipsum pontificatū. Eo verò ipso, quo Petro, vt patet Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues iubetur se habere ad Petrum: frustra enim committerentur oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino. Vnde necessitas non solum pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quū dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solū docere, sed regere, dū dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasq; committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrū curā suscipe. & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiāt, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cū verbo prædicationis impendere, aduersarios obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere nō significat principari: significat tamē Christi oues regere, in quo clauditur principari. etli nō significat principari: trahit tamen secum principari. sicut trahit secum requirere, reducere, alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauritium, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶Et si quæratur quare Dominus cōmisit pontificatū Petro nō sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis, seu actus pascēdi suas oues? In prōptu ratio est, & ex parte rei, quia prælatio, seu autoritas est propter pascere oues Christi, & nō ecōtra. Et ex parte appetitus regulandi, quia nō locus superior, nō dignitas, aut autoritas ambienda est, sed pastus ouium Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatū desiderat, bonū opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante passionem Luc. 22. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non æstimandum nisi propter vtilitatem ouium Christi: cuius oppositum continuit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶Porrò commissum inter actus pōtificios opus præcipuum, Petri monstrant pontificatū: pascere siquidem electos præcipuus est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentiæ partem spectat cura electorum (ad quorum fœlicitatem non solū cæli motum ordinauit testante Ioan. in Apoc. cap. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicū tempus, donec impleatur numerus conseruorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cęlis, & homo factus, crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summā ecclesiasticam curā, quam pontificatū vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autē solos electos significari, quū dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meę vocem meā audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternā do eis, & non peribunt in æternum, & nō rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extēdat, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pōtificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicus cæli motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinē gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam poluit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mūdi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos electos, & idem non electos cōprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quę sunt ad finem: vita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Tim. 2. sustineo propter electos, & ad Ro. 8. Omnia electis donata testatur. & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matt. 22. Nec silentio inuolutos proteret de terris præsectos: quoniam sub agnorum nomine comprehendi aliquos præsciti non incōuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascēdos simul cum ouibus hoc est electis, cōmisit Petro. Vnde bis cōsulit agnos, & tertiò oues: non solùm quia imperfecti maiore egēt cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorum suorū, hoc est Christianorum cōmunem vitam docentium, dum alij reprobi, alij electi sunt. oues autē semel & vltimò committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summum terminatur. Et quū omnes pastorali Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ cōmittuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur canendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiā si solū fuisset illi commissum: Pasce oues meas: propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Rom. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrēdo per pastoralia pontificiaq; opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos, scilicet requirere q; perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod contractum fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinat: testatur Dominus, argues de his pastores dicens, Væ pastoribus Israēl, qui pascebant semetipsos, nónne greges à pastoribus pascūtur: lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & nō oues, sed semetipsos pastores malt pascēt, tanquā omnium horum operū ratio sit vacare ad pascendū ipsas oues. Actus quoq; iudiciales, qui in Ecclesia fiunt tam in foro pœnitentię, quàm in foro cōtentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demū & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant, quòd aperire regnum cælorum est pascere oues Christi: claudere autem illud, ad pastum earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum, quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promisionem, Pasce oues meas, commissum Petro esse totius Ecclesię pontificatū. Nec vt noua hæc cudimus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes: vt in vlt. patebit cap.

CAP. XII.

¶*Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ Catholicæ.*

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ Catholicæ, oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differētia inter catholicos & schismaticos, prænotandū est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidē fatemur Petrū Apostolorum principem &c. fuisse Rom. Pontificem, sicut Iacobus Apost. fuit Pont. Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. Ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymit. Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Concorditer quoq; affirmamus Hierosolymitanum Episcopū non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Rom. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Ro. Ecclesiæ: fatentur enim catholici Ro. Pontificem succedere Petro non solū in Episcopatu Rom. Ecclesiæ, sed etiam in pontificatu Ecclesię catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutari fuerimus, videbimus duo supereſſe tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorē in pōtificatu Ecclesiæ catholicæ, & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici enim negant Ro. Pontificem Episcopū esse Ecclesiæ catholicæ: & pernegant oportere institutione diuina aliquem vnū succedere Petro in regimine totius Ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo Pontificē Ecclesię catholicę. Quum autē iam declaruerimus huiusmodi Petri pontificatū, superest vt primò an habeat aliquem successorem, & demū an ille sit Ro. Pont. tractemus.

¶ET IVXTA præfixum modum afferenda censui argumēta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ insurgitur.

Num catholicæ Ecclesiæ sit aliquis Petri successor. Primo.

¶Arguitur ergo primò ex coniunctis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo claues regni cælorū, Matt. 16. &, Pasce oues meas Ioan. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequentia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori. sed hoc constat esse falsum: vt patet figillatim discurrendo. Nam apud Mat. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Satana, quia non sapis quæ Dei sunt, similiter apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia cõcomitanter interponuntur cũ Petri responsionibus: & postea subiungitur, Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autem horũ spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literã dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores, ita & hæc.

¶Secundò ex similibus, Verba Christi Luc.22. Ego rogaui pro te, &c. nõ sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claues, & Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili: præsertim quum iste textus à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ti enim de quolibet successore hæc dicta sint, oporteret successorem quemlibet auersum quãdoque esse vel fuisse, vt de ipso posit verificari, & tu aliquãdo conuersus: sicut Petrus auersus fuit negãdo Christum cũ periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶Tertiò ex aliis eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequã gallus cãtet, ter me negabis, Matt.26. &, Vade ad mare & mitte hamũ, &c. Matt.17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita ꝙ non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, &, Pasce, ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶Quartò ex omissis, Nullibi siquidẽ dixit Christus se loqui in illis verbis Petro pro se & successore: quũ tamen debuisset hoc docere, quum hoc vt vnũ de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ: & ipse Isa.5. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totũ quod debitũ erat, effecit synagogę Iudæorum, multò magis totum effecit Ecclesiæ Christianæ.

¶Et augetur hoc argumentũ ex hoc, quòd Dominus Matt.vlt. dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cũ ecclesia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, manifestapit quòd ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, ꝙ si Petro & successori intẽdisset hęc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuat ibi successores discipulorum.

¶Quintò ex coapostolis, Quænam ratio est, vt nullus aliorũ Apostolorum habeat successorẽ in Apostolatu, & solus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorũ successores sint, & dicantur Episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocantur,) & vnus tantũ Episcopus successor sit Petri super totã Ecclesiam? Et rursus vt prætactum est, quæ ratio suffert, vt Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autẽ Petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius Ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ratione, aut voluntate factum videtur: quum Scripturæ desit autoritas.

Primò. ¶Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi verbũ: ergo nõ ad successorem: & iterum, ergo cũ Petro claues venerunt & abierunt. Et probatur sequelæ: quia non potest ad plus pertinere quòd ad vnum tantũ dicitur. Secundò: Quia si ad successorem extenditur. ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes, successores autem Petri nondũ erant. Tertiò: quia ridiculum esset, quòd omnium Ecclesiarũ idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadẽ Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitẽtiæ, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadẽ fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potẽtia vni tributa esset successori Petri per verbum Dei quod commune est omnibus. Quartò, Si vnus Episcop' iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hieron. in epistola ad Euandrũ, quæ habetur 93.dist.ca. legimus. hæresim docet, non solũ ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi Episcopos eosdem esse cũ presbyteris, & Episcopos æquales esse. Quintò: quia idem Hiero. super epistolam ad Tim. & habetur 95.dist.ca. olim. dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere Ecclesiã regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor Episcopus maior est aliis.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Quintò.

Non modo Petro sed successoribus dictũ est, pasce oues meas.

¶AD HVIVS rei euidentiam considerandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non solũ pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quũ dixit, Pasce oues meas, procedit. Nam dicendo, Pasce oues meas, vnum ouium suarum pastorẽ instituit (vt ipsa verba testantur, absq; vlteriori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorem ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenarius vel pastorem esse, sed mercenarius non est: quia cùm videt lupũ venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus: quia mercenarius est: vt dicitur Ioã.10. Relinquitur ergo quòd is, qui ordinariè curã ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, vt institutio pastoris sit institutio perpetui officij. ac per hoc ꝙ in prima institutione pastori tributur, pro quolibet successore eidem datur. Vnde ex hoc ipso, ꝙ Dominus dicendo, Pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastorale officiũ totius Ecclesię statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quòd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicendo. Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite mõstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad consummationem seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsq; ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicẽdo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsq; ad consummationẽ seculi. Habemus ergo duplicitер ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesię in ipso beato Petro.

¶Secunda via ex rationibus fundatis super sacra scriptura procedit, tum quia decipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouiũ pro parte temporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo durãt suæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas tẽporis cointelligatur vniuersalitati locorũ: & proinde quia dicendo, Pasce oues meas, oues suas vbiq; terrarum comprehendit, consequens est vt eadem pro quocunq; futuro tẽpore cõprehendat. Tum quia Christus fynagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meę, & nõ feci, insufficienter, quidisset Christianæ Ecclesiæ cõstituens eã vnũ ouile sine vno pastore coæno ouili conuersante cũ ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secundũ modũ ipsarum ouium: vtpote, quę viuunt non sola spirituali, sed sensitiua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapien.8.

¶Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta Ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim interius de verbo ad verbum afferrẽtur autoritates, manifestè habetur, ꝙ in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris Cõciliis vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totã Ecclesiam à Christo facta. Certo autem certius est illum esse verũ Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedẽte habemus. Fatemur igitur absq; omni hæsitatione quemlibet Petri successorem institutũ in beato Petro esse pastorem totius Ecclesiæ.

Ad primũ.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppositũ de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitãtia & subsequẽtia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officiũ, vel nõ pertinẽtia ad hoc. Et de pertinentibus quidẽ ad pastorale officiũ (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) nõ oportet esse solicitũ an spectent ad successorẽ: de pertinentibus autẽ dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officiũ pastorale, eodẽ modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. nõ spectant ad pontificatũ, sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hãc petram, &c. quia ad pontificatum totius Ecclesiæ necessariò pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorem Petri esse Petrũ, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet Ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in Tequenti tractabuntur cap. Quod autem dicitur apud Ioannẽ, dilegis me & amas me, quodammodo ad pastorale officiũ spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autẽ pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quantum ad rectitudinem vtendi pastorali officio: non autem quantũ ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem: quantum tamen ad insuatum præparationem animi pastoralis ad ponendum animã pro ouibus Christi, & frequentẽm euẽtum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atq; fortitudinem pertinet.

Ad secundũ.

¶Ad secũdũ dicitur ꝙ verba illa dñi iuxta regulã de ptinẽtib' vel impertinẽtib' ad officiũ pastorale (quia ad pastorale spectat officiũ confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autẽ Petro dixit, eo ꝙ superbire poterat in his, q̃ promissa erant à Christo. Et rursus. Postquã me negauerit, autparẽ rationẽ, ꝙ extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erãt præsentes, q̃a dsuccessoré Petri: quomã quilibet successor, licèt in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadẽ officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertiũ.

¶Ad tertium dicitur, quòd non ridiculũ, sed diuinę rationi cõsentaneum est, vt omnium Ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnũ numero ouile institutũ à verbo Dei cõmuni omnib', ita sit vnus numero pastor illius vnius ouilis instituendus ab eodẽ verbo de cõmuni omnibus. Hoc siquidem diligẽter perspectũ, nõ est vni particulari Ecclesię aut personæ cõsulere, sed vnitati ouilis prouidere, ac per hoc sicut vnitas ouilis cõmunis est ecclesiis omnib' particularibus, ita vnitas pastoris ad omniũ est vtilitatẽ Ecclesiarũ. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1.Cor.3. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas.

Ad quartũ & quintũ.

¶Ad quartũ dicitur simul, & ad quintum, cõsequẽtias nihil valere, vtpote ex impertinentibus ad propositũ deductas. Dicta siquidẽ à Hier. in vtroq; loco, impertinẽtia sunt ad propositũ: vtpote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicuntur: æqualitas namq; seu idantitas diuino iure inter Episcopos & presbyteros, siue sit, siue nõ sit, nihil refert ad vnitatẽ pastoris totiꝰ Ecclesię: nõ enim ideo vnus est pastor totiꝰ ecclesiæ: quia Episcopꝰ maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Aequalitas autẽ diuino iure Episcoporũ inter se quatenꝰ Episcopi sunt, non egeet probatione: quoniam illã asserimus, sed impertinẽs est proposito, quoniã non ideo vnus est pastor totius ecclesię: quia vnus Episcopus est sacrator altero (oẽs enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis aut plus Episcopus successor Petri quicunq; alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quàm quicunq; alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius Ecclesiæ, & reliquis prælatus episcopis atq; presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, ꝙ diuino iure à Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris Episcopis & presbyteris, imò toti ecclesiæ præfertur, non sequi Hier. & allatos à Hier. Petrum, Paulum, Ioannem, Lucam, hęresim docere: vt arguentes audeat inferre, sed prudens lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad propositum.

CAP. XIII.

¶Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totꝫ Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesię, habet enim proprias difficultates an is sit Rom. episcopus.

Primò. ¶OBIICITVR, igitur in primis ex parte temporis quia Ro. Pont. natus est per multos annos post Petri pontificatũ: quũ prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absq; particulari aliqua sede fuerit.

¶Et confirmatur hæc ratio arguẽdo sicut arguit Aposto. ad Ro. 4. vbi probat ex circunstantia tẽporis & facti Abrahã non ex circuncisione, sed ex fide iustificatũ nulla alia ratione vsus, quã ꝙ Abraham ante circuncisionem fuerit iustus apud Deũ per fidem. Si hoc eius argumentũ valet, necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quãdo claues accepit à Christo, nõdũ erat Episcopus verbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo claues non sunt ei datæ. secundum ꝙ postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantùm.

Secundò. ¶Secundò, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius Ecclesiæ (de hac tantùm successione, ne cõtingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quandoq; explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. ponti. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo ꝙ Romanus Pontifex potest labi in hæresim, & sic non verificabuntur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia: nõ inueniretur: nec, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est. Tertiò, quia nõ omnis Rom. pon. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. Quartò, quia non omnis Rom. Pont. pascit oues Christi, sed multi eorũ pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatem, & alia huiusmodi pontificatũ exercent. Dicẽte autem Domino, Pasce oues meas: significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouiũ Christi, ipsum amãtes & illas pascentes, doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si nõ amant & docent, nihil hoc verbũ ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. Quintò, quia prisci Romani pont. recusauerũt se vniuersales appellari. Greg. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cũ aliis noluit vocari Episcopus vniuersalis, cõsequens est quòd non erat aut nõ se credebat vniuersalem Episcopum, idẽ autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesiæ. Nõ

Tertiò.

Quartò.

Quintò.

succe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sextò.

Septimò.

Octauò.

Nonò.

succedit ergo Roman. Pont. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ. Sextò Concilium Niceenum (vt scribitur lib. 10. ca. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandriā vel in vrbe Roma vetustā consuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum Ecclesiarum solicitudinem gerat. Sienim Rom. Pon. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesiæ, nō præsumpsisset Niceenū concilium fines suæ solicitudini decernere in suburbanis Ecclesiis. Septimò, si Roma, Pont, Christi institutione præsit toti Ecclesiæ, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui nō fue runt, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuā Ecclesiam totā errasse: quū adhuc nō esset Ro. Pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 40. annos post Christū, errasse: quum tunc non recognosceretur Rom. Pon. vt pastor totius Ecclesiæ. Sequitur postea Asiam, Aphricā, atq; Græciā in damnatione fuisse: vtpote nō recognoscentes Rom. Pon. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Persida, India, Scythia, totoque Oriente, damnari: eo quòd non subsunt Rom. Pont. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. Pon. eo quòd nō ab ipso seu eius autoritate eorum Episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata. Octauò, Hiero. de viris illustr. scribit, quòd Achatius episcopus Cæsarienfis discipulus Eusebij Pamphili, impetrante Constantio Liberium Papam depouerit, & Felicem cōstituerit. Constat autem hoc repugnate primatui Rom. Pont. si totius ecclesiæ Antistes esset. Nono, Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarū, & à Christo Domino immediatè fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quę per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesiis etiam Romana collectæ soluebantur ecclesię Hierosolymitanæ.

Romanus Pontifex non diuina institutione, sed facto Petri caput est vniuersalis Ecclesiæ, et Petri verè successor.

¶ AD HVIVS rei euidentiam consideranda sunt duo, primū vnde est, secundum vnde scitur Rom. Pont succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non euangelica constitutio, sed subsequutum factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis, quòd aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro huic, scilicet Rom. Pon. Ratio enim quòd Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officiū, vt in precedentibus manifestum est. Ratio verò, q̄ Petro succedat hic, hoc est Rom. Pont. non est institutio euangelica: tum quia euangelica voce nō est Ecclesia Rom. appropriata Petro, fed tota ecclesia commissa sibi, dum dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseuerasset vsque ad finem, vt incepit absque appropriatione alicuius particularis ec clesiæ, nec Rom. ponti. nec aliquis alius particularis Episcopus esset Petri successor: sed migrante ad cælum Petro fuisset vnus electus in Episcopū catholicæ Ecclesię, qui successor fuisset Petri. Tū quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, non Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma, non tantum loco, sed sede, ita quòd alibi sedē elegisset, non successisset Rom. Pont. Petro, sicut nec modo succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solùm locum, sed sedem. Ex his enim patet, non ex euāgelica institutione ortum habere, quòd Rom. Pontifex succedat Petro; euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequentibus factis dispo nēdum hoc reliquit. Quocirca ex eo, quòd appropriatione firmata, Rom. Ecclesia Petri pontificatui addicta est, inde ortum est, vt Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt Ecclesia cātat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib 5. Epistolarū Amb. post 32. Epistolam asserit, & anteipsum in lib. 3 de excidio Hierosolymitano, cap. 2. Egesippus affirmat) volenti Petro de vrbe Roma discedere obuiās Christus iussit, vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi, vt non nuda Petri mors Romæ, sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortū itaq; atque initium successionis Rom. Pontificis Petro spectes ratione succedendi inuenies fuisse ecclesię Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quòd autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem ecclesiæ catholicæ, non duos intelligas pontificatus: nō enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo Episcopatus vniti: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiam euexit in pōtificatum, non aliū, quàm suum, quem secū vehebat: ita quòd pontificatus Petri, qué à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autem nonnihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idem sit Romanus Pontifex, & Pontifex Ecclesiæ catholicę: non solum vnitate personæ, sed identitate pontificatus: In cuius signum non dantur Romano Pontifici duo pallia, sed vnum tantū: quum tamen plura dari cōstet habiti plures pontificatus, quibus debētur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermō, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidem Pont. Petro succedens autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuilibet Petri successori, in Petro dixit Christus. Pasce oues meas. Liceat itaque apostolicam sedem Rom. esse Pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesiæ Rom. ad Petrum: ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. Pon. verus est Pon. Ecclesiæ catholicę à Christo in beato Petro institutus. Manifestū est igitur, vnde Rom. Pontī. est Petri successor, ac totius ecclesiæ pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tū vniuersali Ecclesiæ, tum sanctis Doct. innumeris, tum sacris Conciliis. Nullus siquidē Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quidquid ad fidei Christianę rationem spectans (de quorū numero hoc constat per Decre. vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit, Rom. Pon. sedem solam esse sedem apostolicam: hoc autē nihil aliud est quàm fateri Rom. Pon. Petri successorem esse rectorem catholicę Ecclesiæ, nam in apostolica sede (nisi quis propriā ignoret vocem) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiā includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeò est clarū, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbē commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicunq; constitueret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorū etiam gesta testantur. Vnde cū 2 Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in Ecclesia primū Apostolos: dicit glo. interli. omnio ordinatores & iudices: manifestans apostolicā autoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium, ex eo etiam comperitur, q̄ solam successoris Petri sedem Apostolicā confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est Episcopus Hierosol. cur sedes illa, in qua Iacobus Apostolus sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoq; sedes apostolica. nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & infra est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, a Christi fidelibus sedes apostolica, dubiū non esset, q̄ multæ essent sedes apostolicæ: & Hieroso. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, modò autem, q̄ vnicam tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eamq; Rom. Pont. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali autoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur autoritas apostolica: ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitetur. Porrò in professione fidei apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio: nam quia secundū veritatem, Apostolica tam sedes, quàm autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm Apostolis instituere: sicut non minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitetur sedem, à Iesu Christo immediatè illius esse autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes quòd Doctores confitentes Rom. Pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut autoritatem apostolicam, fatētur Rom. Pontificem esse totius Ecclesiæ rectorem: quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum, &c.

¶ ANTEQVAM autem autoritates adferantur, ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstare successionis Rom. Pon. Petrum, quatenus Rom. Pon. fuit. natum esse post acceptas claues: sufficit enim successori natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ: respondetur, militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ contenit ex fide, & non ex circuncisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesiæ cathol. (tunc enim datæ sunt ei claues, quando factus est pastor Christiani cuiusq;) & nō ex ecclesia Ro. seu Pon. Ro. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum

Ad primum.

Ad secundum.

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solū, &c.) ita acceptę claues extensę sunt ad subsequutum postea Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circuncisionis, sic, vt eius semen ex circuncisione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionū Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictę sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circuncisione natum) ita acceptæ claues appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, vt factus postea est Pon. Rom. sic vt per ipsam aperiatur regnū exlorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quòd ex huiusmodi argumento etiā habetur, quòd acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum, quòd erat tunc quum accepit claues, (erat autem non solùm Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quòd acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcisæ: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quòd claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pō sef. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio, appropriata est Petro Ecclesia Romana.

¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri esse Rom. Pon. nō posse esse infidelem seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicam: vel de ipsius persona se cundum seipsam. Et vtroque modo verificatur; & vtrūque expresit Dominus in Euāgelio. Fidem enim solidām in Petro & successoribus fidei, secundum propriās personas, significauit Dominus, & dixit, Tu es Petrus in præsenti, & dicens, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, in futuro. Fidem verò eiusdem in ordine ad Ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petrā ædificabo Ecclesiam meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obstat persona Rom. Pontif. fidei secundum propriam personam, quòd illa persona potest esse hæretica: quoniam quamprimùm desinit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est vt dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen ide habetur. nam ex hoc ipso, quòd ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur Ecclesiæ, manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorē secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius Ecclesiæ, & nō esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem fidei personæ Rom. Pon. in ordine ad Ecclesiā, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniā in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis Ecclesiæ, & per eam ædificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram fidei apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide siquidem constituit Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi fides apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide siquidem constituit Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actus respondet, vterque enim substantiam ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus tibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergūt, quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit fides apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quod fuit fides data contincture: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. Synodo dixerunt patres, quòd congregatis in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritusancto tradiderunt: non quòd minus esset in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Roma. Pontifi. sicut subest fidei: non quòd aliqui propterea de nouo subiicitur, sed quòd implicite credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quòd fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si eniquam mira in hac responsione dicta apparuerint, meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratię assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ Pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi adhuc dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen ide habetur. nam ex hoc ipso, quòd ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur Ecclesiæ, manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorē secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius Ecclesiæ, & nō esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem fidei personæ Rom. Pon. in ordine ad Ecclesiā, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniā in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis Ecclesiæ, & per eam ædificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram fidei apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica, fide siquidem constituit Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actus respondet, vterque enim substantiam ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus tibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergūt, quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit fides apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quod fuit fides data contincture: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. Synodo dixerunt patres, quòd congregatis in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritusancto tradiderunt: non quòd minus esset in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Roma. Pontifi. sicut subest fidei: non quòd aliqui propterea de nouo subiicitur, sed quòd implicite credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quòd fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si eniquam mira in hac responsione dicta apparuerint, meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratię assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ Pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi adhuc dicitur Ioan. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assistentiam peculiarem Pontifici esse reuclaret? Ad tertium dicitur, quòd exacta trina dilectio à Petro rectitudinem respicit pastoralis officij, & propterea, qui non succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione. Ad quartum dicitur, quòd amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione cōmissi & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas. & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eam spectat pascere Christi oues: ad quem spectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentem & amantem, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & meretur illo priuari: non esse tamen propterea priuatum, ex vtroque testamento dicimus. Exechie. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem: sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deū exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus Moysi, sederunt Scribæ & Pharitæi, quæcunque dixerint vobis seruate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. Ad quintum dicitur, Gregor. prædecessorum vestigia imitatum refutasse se vniuersalem appellari, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus videtur dici: & sic exteris episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Rom. Pontif. autoritas restricta fit, & ad vniuersalem non se extendat Ecclesiam: superbum enim vocabulum, vt pote reliquorum Episcoporum inuitum præ se ferens, horruit Grege. & non rem Apostolicæ autoritas extendentis se ad vniuersalem Ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem ad ferenda verba de Petri autoritate super totam Ecclesiam, subiungit de Petro, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmare curam totius Ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulum. Propter quod posteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquum transtulerunt: & subtexibunt se in hodiernum diem, Ego enim Episcopus Ecclesiæ catholicę. Ad sextum dicitur, quòd aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione, cum autoritate siquidem Rom. Pont. super totam Ecclesiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarum Ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et hæc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Niceenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi vetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Rom. Pont. aut læsam fuisse illius autoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut lædītur Roma. Pontif. autoritas ex eo quòd in multis prouinciis Rom. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt. Ad septimum dicitur, quod Rom. Ponti. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: vel quo ad rationem initij: & sic falsum est iuxta superius declarata. Vel præsuppositā appropriatione Ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic verisimum est: & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum nō cognouerunt vt prælatum. Et quum inferat primò, quod primitiua Ecclesia errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiæ Rom. ad Petrum: qua præsuppositā Pont. Rom. præest omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quòd tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesiæ pastorem: post appropriatam autem Rom. Ecclesiam. oportet recognoscere Rom. Pont. successorem Petri pastorem totius Ecclesiæ, nō quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quum verò inferat secundò, quòd tot Martyres & Sancti ad quadragintos annos peccassent, quia non cognouerunt Roman. Ponti. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos nō recognouisse Rom. Pontif. à principio enim Ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiue Rom. Ponti. ei succedens: vt subsequentes manifestant autoritates Sanctorum. Et similiter quum tertio infertur, Asiam, Aphricam & Græciam errasse, quia non fuerunt subditę Rom. Ecclesiæ manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur: plenum siquidem regis trum Greg. curis, Asiæ, Aphricæ, & Græciæ, testatur oppositum.

Ad septimū.

Ad primā illationē.

Ad secundum.

Ad tertiū.

¶ Quòd demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom. Ecclesiæ (nisi de solitmaticis sit termo) falsum esse, ex gestis in Concilio Floren. sub Eugenio IIII. patere potest: ubi videbis quidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificem vt pastorem totius Ecclesię recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiunctā: quia nec Episcopi ibi à Papa instituuntur nec Concilia eorum Papæ fiunt autoritate, tam patet quid dicendum est, scilicet, quòd huiusmodi exequtionum consuetudo in quibuscūque prouinciis, Papæ nec tollit, nec lædit autoritatē. Verūtamen pluries nostra ætate visum est, ab Orientalibus missum ad Ro. Pon. pro surrogando Episcopo, seu cōfirmando electo. & tēpore Alexādri VI. & Iulij II. Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obiiciunt damnatum violentiæ factum: vt ipsamet verba Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum

Ad octauū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Liberij Felicem Arrianum substituerut. Vnde felix ille in catalogo Pontificum non est cõputandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi si quidē Aug. à Petro vsque ad tunc tẽporis Rom. Pon. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit non Felicem. Ad nonum dicitur Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundū se, vel secundū suum caput: & q̄ licet Rom. Ecclesia secundum reliqua eius membra nō sit prima, nec mater omnium Ecclesiarum, nec immediatè instituta à Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater & magistra omnium Ecclesiarum: & immediatè à Christo euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primam, magistram, matremque Ecclesiarum omnium, aut a Christo Domino euangelica voce fundatā firmatamque sonantes, verę sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quòd eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rom. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesię Hierosolymitanæ non vt prælatę, sed vt indigenti ab alijs dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

Ad nonum.

CAPVT XIIII.

¶ Autoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ pontificatum institutum.

RELIQVVM Est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt a priscis Ecclesiæ Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratum esse Ro. Pon. vt totius Ecclesiæ patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omnium, sed tot vt sufficiant ad clarā notitiam, quòd Rom. Pon. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ. Et à Græcis incipiendo, Chrysostomilia 55. super Mat. exponens illud, Super hanc petrā dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorē cōstituit. Et infrà, Deus cōcedere solus potest peccatorum remissionem, & vt futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrumpetibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollitur daturum. Et infra, Hunc, scilicet, Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, id est fidem atque confessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. vlt. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omissis dunta-xat Petrum affatur, fratrum ei curam committi: neque negationis meminit, neque exprobat: tantum dicit, Si amas me, fratrum curam suscipias. Et infrà, tractans illud. Sequere me, ait, Inquit ei. Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem, hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem quid? dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiora, &c.

Græci cognouerunt Romanum pontificem Petri successorem, & eum venerationis fuerit.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquā me negato ploraueris, ac pœnituerit, corrobora cęteros: quū te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infrà, Quum esset Apostolus, denegauit: ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Ioan. vlt. cap. super illud, Quum ergo prandissent, ait, Finito prandio commisionem ouium mundi Petro commendabat non alijs. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quòd dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infrà, super illud, Donec veniam ait, Id est, dùm hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Theophilus.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit à Patre sceptrū Ecclesiæ gentiū, dux ex Israēl egrediens super omnē principatum & potestatem super omne quodcunque est, vt ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissime cōmisit, & nulli alij quàm Petro Christus quod suū est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus, Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota Trinitas plenissimā dedit potestatē quę vnus trium assumpsit in vnitatē personæ, transuexit ad Patrē super omnem principatum & potestatē, vt adorent eum omnes Angeli Dei, quem totū dimisit per sacramentū & potestatē Petro & Ecclesiæ eius. Et ite-

Cyrillus.

rum, Petro omnes iure diuino caput inclināt & primates mūdi tam quā ipsi Domino Iesu obediūt. Et iterum, ipsius Apostolici throni Romanorū Pontificum solius est reprehēdere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit. Maximus in Epistola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum syncerè receperūt: & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorum tanquā in Solem respiciunt & ex ipsa lumen catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt. Maximus.

¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus ex persona Christi loquēs dicit Petro, Tu cum fine & ego fine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plene & perfectè sacramento & auctoritate ero sicut sum & tecum. Cyrillus.

¶ Concilium Caleedō. (vt in eius gestis legitur) tēpore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorū (vt habetur dist. 21. nunc aute) quum Marcellinus papa, & postea Martyr timore ductus thuri ficasset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait Sacrosan. Rom. & apostolica Ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro apostolo dixit Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. vt habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idem dixit, In nouo Testamento post Christū dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eū, Tu es Petrus & super hanc petrā, &c. Et iterum, Electionem summorū Pontificum sibi Dominus reseruauit 79. dist. electionē. Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianū & Maximianum in eandē rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Concilium Caleden. Leo primus. Martyr. Marcellus Papa.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur. Dominus, quæ breuitatis causā non duxi repetenda. In illis liquidem Petri pontificatus latis patet vt declaratum superius est. Cyprianus. Ambro. dist. 50.

¶ Ambro. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione mutauerat, ceteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagē mollemque cōnexus. Et idem in hymno Domiciali Petrum petram Ecclesiæ appellans, ait, Hæc ipsa petra Ecclesiæ canente culpam diluit. Testatur item dem Aug. in lib. 1. Retrac. c. 21. hūc hymnū Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solam Ecclesiæ nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constituturus: dicente domino, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quæ nauis in altum seruit, vt pereunte mundo omnes, quos suscepit, seruet ad lætos. Cuius figurā iam in vetери videmus Testamento. Sicut enim Noë arca, naufragante mundo cunctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri Ecclesia cōflagrante seculo, omnes quos susceperit protegit: repræsentabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio ad eam Noë columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad Ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet: quia ipse colubba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud. Vt sciat quemadmodum oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, &c. ait: Quum totus mundus Dei sit Ecclesia, eamen domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus enim in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatem suam timetur. Et in si. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur eautelam ac sapientiam eiusdē in peregrinis partibus percunctantis, si Episcopus esset catholicus hoc est cū Ro. Eccle. conueniret: dicens ca. 7. Aduocauit ad se Episcopum nec vllam putauit verā nisi vere fidei gratiā: percunctatusque ex eo est, verā nam cūm Episcopis catholicis, hoc est cum Ro. Eccles. conueniret. Cum Ro. dixit non Hierosolymitana, nō Antiochena, non Constantinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Ro. cōmunis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidem apud Hiero. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur meus est. Hieronymus.

¶ Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petrā Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petræ re ctè dicitur ei, Ædificabo Ecclesiam meam super te. Hieronymus.

¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesimaquarta quæstione prima, quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communioni consortio: super illam petram ædificatam Ecclesiam suam scio. Et infrà, Quicunque tecū non colligit, spargit: hoc est qui Christi nō est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodē computare Christum & Papā quantum ad ea quę sunt fidei: de his enim eum loqui clarè patet: vt videnti Epistolā 4. item quoque 1. lib. contra Iouinianum ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite cōstituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra cōfessio apostolatus tui iudicio comprobatur quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel nō esse catholicum, quis hæreticum summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat. Hiero.

¶ Aug. non solùm Petrum principē Apostolorū affirmat: sed quum consuluerit ea sedes apostolica de fide contra Pelagianā hæresim, à quibus Concilijs Carthagi. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocentio Papa ad Carthaginense quide Concilij. Patrum institutā sacerdotali custodientes officio non censetis esse cauendā: q̄ illi non humana, sed diuina decreuēre sententia, vt quicquid de disiunctis, remotisque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiā peruenirent: vbi tota huius autoritate iusta, quę fuerit pronunciatio firmaretur: indeque sumerēt cæteræ Ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquæ cūctę procederent. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inemū dabili fordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret? Ad Cōcilium verò Mileuitanū, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & coēpiscopos nostros non nisi ad Petrū, id est sui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, q̄ per totum mundū posit omnibus Ecclesiis in cōmuni prodesse. Et idem ad Paulinum Epist. 106. referens hæc gesta, comentat Innocentij literas respōsiuas, subiungens, Ad omnia nobis ille rescripsit eodē modo, quo fas erat atque oportebat Apostolicæ sedis Antistitem. Rursus secundo libro de Baptismo, cōtra Donatistas c. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuilibet præfert episcopatui, quū cōparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuilibet episcopatui præferendum? sed & si dicat cathedrarum gratia, vna tamen est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christia. non longe versus principium, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scriptutas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum quàm plurium diuinarū scripturarum solertissimus indagator, autoritatē sequatur inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ea alij meruerunt accipere Epistolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel aliis misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicam sedem non solùm cunctis prælatam sedibus: sed diuinam vt pote fidei magistram. Cyprianus. Aug. Hiero.

¶ Greg. in regist. lib. 4. Epist. 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangelij scientibus liquet, q̄ voce dominica sancto, & omnū Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesię cura cōmissa est: ip si quippe dicitur, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetiit cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cōfirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc Petrā ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terrā, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terrā, erit solutum & in cælis. Ecce claues regni cælestis accepit: potestas ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur. Greg.

¶ Sanctus Leo primus in sermo. 3. de anniuersario suæ assumptionis dicit, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarū gentium vocationi, & omnibus Apostolis cūctisque Ecclesiæ partibus præponatur, vt quāuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamē regat Petrus, quos principaliter regit Christ⁹. Magnū & mirabile, dilectissimi, huic viro consortiū potentiæ suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cū eo cōmune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis negauit. Leo primus.

¶ Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ. Beda.

¶ Bernardus non solū pluries Ro. Pon. Iesu Christi vicariū & totius Ecclesiæ caput appellat: cum in Epist. 1. ad Eugenium Papam 237. in ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus

illius est, quem constituit Dominus dominum domus suæ & principē omnis possessionis suę: meritò tali pastori, tali nutritio cōmissa est Ecclesia, quū adhuc tenera, adhuc in cunabilis esset. Et in Epistol. 242. ad Ro. quando discesserūt à Domino Papa, ait, Cur regem terræ, cur dominū cæli furore tā intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dū sacram & apostolicā sedem diuinis regalibusque priuilegiis singulariter sublimatā, autu sacrilego incessere, fuoque minuere honore cōtendit is? Et in Epist. 131. ad Mediol. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens: fidele consilij & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potētia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debita ei reuerentiā ex hibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quasi ex hibeas debitā, & omnimodā. Plenitudo siquidē potestatis super vniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua apostolicę sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hactenus non fuerunt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ità vt de Episcopis ereare Archiepiscopos liceat, & econuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suā præsentiam: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit, Porrò in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam, si quis forte reluctari conatus fuerit.

¶ In gestis concilij Constan. inter damnatos articulos Io. Vvicleff, & Ioā. Huss reperiuntur hi duo, scilicet: Petrus non est nec fuit caput sanctæ Ecclesiæ catholicæ, nō est de necessitate salutis credere Ro. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares. Concilium Constan.

¶ Sanctus Th. in 4. contra Gen. c. 76. postquā multipliciter probauit vnum Episcopū prælatum à Christo, toti Ecclesię, subdit, per hoc autem excluditur quorundā præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successōrē eius Romanum Pon. vniuersālis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In concilio quoque vniuersali Florentiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacobitarum cum Ro. Ecclesia facta legitur vnio, habentur hęc verba, Diffinimus sanctam apostolicā sedem & Ro. Pon. in vniuersum orbē tenere primatum, & ipsam Ro. Pon. successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quēadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur. hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersaliū Conciliorū gestis, & propterea hoc vnum Concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis. Concilium Florent.

¶ Prætereo turbam Canonum & doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sentientiū. Tam euidenter liquidē ex his, quę attulimus, clarum est. Ro. Pon. Petri successoré, à Christo in Petro institutum esse totius Ecclesię pastorē, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autē post hæc hæsitans inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cū hæreticis seu schismaticis sapit, aut certè Christianus nō est, ineruditus, quippe valde & indocilis est quisquis certitudinem mathematicā in omnibus quærit, vt Philosophi tradūt. Hæreticorū atque schismaticorum proprium est sacra vti scriptura, secundū seu sum tamen quo ipsi faciunt illā sonare. Christianorū autē, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra Concilia, apostolica autoritate roborata interpretantur. Hunc sciendi Christianā veritatē modum quisquis repellit Christianus nō est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnā subsstantiam reuocare in dubiū cum Arrio fas est: Spiritum quoque sanctum pręlatum à filio, ambiguum adhu c e cū prisc is erit: panem in sacramento altaris cōuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum Conciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum adūnt, & Sanctorū doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante sacrorumque Conciliorum cum Apostolica autoritate inueniatur definitio, omnisque Christianorum ætas à Petro hucusque in sancta Ecclesia catholica hoc cōfessa inueniatur, reliquorumque Doctorum testimonia innumera sint: certum ita redditur Ro. Pon. Petri successorē in Petro à Christo institutum totius Ecclesię pastor, vt certior fides haberi non possit, Amen

¶ Romæ, anno Christianæ salūtis, 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS QVARTVS DE Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio possit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num Contritio non modò culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

ENTENTIO Mea in subsequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinari. Seruaboque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractandis primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

¶An Attritio possit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim ℘ non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primò dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertiò respondebitur quæsito.

Cõtritio & attritio displicentiã, non dolore significant: illa perfectũ, hæc imperfectum.

¶Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio proprie significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis sequenti vsu dicatur, quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status cælestis patriæ: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia. manifeste patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiæ capaces. Et hãc doctrinam habes superius ab Autore in q. 84 ar. 4. Hæc de primo.

Contritio & attritio duplex: perfecta atque imperfecta

¶Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de cætero non peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia cõmunis est vtrique. Siverò defecerit secundũ quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminũ quantitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositũ de cætero non peccãdi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionẽ cõtrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantùm: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, concubinariis, & alijs similibus: qui confitentur peccata sua displicentque eis peccasse, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restituunt vsuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi explicit, puta quia pœnitens est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habentur explicite: tertium autem, scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitæ suę: ad quod non explicitè extenditse hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicẽtia forte est valde communis: & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiæ conditionis aduertendum est, quòd in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia. Secundum est, quòd huiusmodi diligere ut informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei. Et si quidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primum adfuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet: ℘ sicut in potestate nostra est cõstituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnum: ita in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine: ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberive possint. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, ℘ hoc huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: insternitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quàm boni fideles, tam seipsos, quàm alios habent pro contritis, quũ hæc dilectio testimoniũ perhibet. Quod demũ huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam cõtritio, quàm dilectio non posset esse informis, manifestè sequeretur, quòd sciremus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis quòd habeamus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ intantum quòd propter similitudinẽ actuum censet diuus Thomas nõ discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deũ diligimus & proximũ, sit ex infusa gratia, vel non? Et ab hoc amore prouenit potest ℘ Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibũ pauperũ, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeam: charitatem autem nõ habeã, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tã displicentiæ peccati quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrumque horũ ex quantitate amoris Dei: ita ℘ sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositũ vitãdi peccati debet esse super omnia odibilia. Ac per eundem modum displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatũ, quàm aliquod aliud dãnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm à peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, non datur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

¶Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionẽ & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cũ velleitate non peccandi, in statu tamẽ peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso: & hæc est attritio pœnitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparationem peccati ad alia odibilia, quàm etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicẽtia condicto tam proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

CONCLVSIO.

¶Quanquam de attrito possit fieri contritus, attritio tamen imperfectorum & impœnitentium contritio fieri non valet: & informis contritio, qua perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.

¶Quo ad tertium, prænotandum est, quòd aliud est quærere an de attrito fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectoque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autẽ quæstio (de qua est sermo) non est vtique tam clara: quoniam permanentia actuum interiorum in idem stare numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impœnitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solùm, ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati non est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ, sed præcipue ex eo quod actus vnius speciei nõ transit in actum alterius

terius speciei: displicentia autem summi odibilis, quæ est cõtritio: displicentia odibilis, non summi, quæ est attritio, differunt specie: quia summũ odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo: & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hæc intelligo formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub ratione nõ summè odibilis, cõtritio autem sub ratione summè odibilis. Cui enim offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus non summè amatur, illi offensa Dei non est summè odibilis. Attritio quoque imperfectorũ non fit contritio ea de ratione, qua cognitio cõfusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectũ ad cognitionẽ distinctam: ita displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctã, quæ est contritio. De acquisita autem contritione, quę contritio informis dicitur dicẽdum est, ℘ potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idẽ numero actus acquisitæ contritionis vsque ad charitatis infusionẽ inclusiuè, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio aequam informetur charitate, vocatur etiãquandoque attritio: ideo tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes à diuo Tho. superius in q. 89. vbi dixit, quòd contritio est vltima dispositio ad charitatem.

¶Sed occurrit hic non disimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiã. Est enim quandoque non vltima dispositio: vt patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tã in naturalibus, quàm in gratuitis det semper vltimò dispositis formã, pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur ℘ homo habens huiusmodi contritionẽ acquisitã, certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autẽ est vltima dispositio: vt D. Tho. dicit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturã, ac per hoc rationabile est, vt animo acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quòd huiusmodi transitus & per motũ intentionis, ita ℘ acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa est attritio, & nõ habet rationẽ vltimæ dispositionis ad charitatẽ: si autẽ intenditur & crescit, est contritio & vltima dispositio ad charitatem: vt sic verificetur quasi commune dictum, ℘ contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentiũ quàm imperfectorũ, constat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusque materia est peccatũ mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatũ sub ratione summi odibilis: attritio autẽ tam impœnitentiũ, quàm imperfectorũ attingit mortale peccatũ non sub ratione formali summi odibilis. Et propter ea neutra differt à cõtritione penes magis & minus tum quia differentia secundũ magis & minus, nõ est differentia formalis: tamen quia quantũcunque creesceret displicentia mortalis peccati extra formalẽ rationem summi odibilis, nunquã esset cõtritio. Tertio verò modo sumpta attritio, nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt à cõtritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus, ex eo patet quòd minimus gradus huiusmodi displicentię sufficit ad charitatem operientem multitudinẽ peccatorum. Quod ex Ecclesię testimonio cõprobatur: credimus enim omnes tã nosmetipsos, quã alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiã quantũcunque remissam pertinemus. Vnde nec est verum contritionẽ & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secundum magis & minus in diuersis speciebus: sicut albũ habet magis de luce, quàm viride. Nec allata responsio satisfacit quęsito. Aliter ergo dicendũ mihi videtur, ℘ gratuita Dei motio est, quę huiusmodi acquisitã contritionem efficit vltimã dispositionem ad gratiã seu charitatẽ: ita ℘ ex hoc ipso, quòd Deus non per aliquod superadditum donum habituale: sed per gratuitam dilectionem, qua diligeret vti nostra acquisita contritione: vt dispositione vltima ad suũ proprium opus, quod est charitas, quæ infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hiere. Ad Deum postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: quòd quicquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorum in genere moris, seu meriti non infert vnum eundemque actum non posse esse sine tali principio, & cum tali principio: vnus namque & idem actus exterior, qui à principio nõ proprio: vnus bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio nõ est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad substantiã actus, sed sufficit quòd inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formaliter: hoc est non de actu simpliciter, sed inquantum est meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine meri-

to & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶Ad secundum dicitur, ℘ licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quàm imperfectorũ sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamẽ contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quàm informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectioue suæ informitatis deferere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶An exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, ℘ sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd sic.

¶Tum quia contritio debet adæquare cõfessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in cap. omnis vtriusque sexus: ergo.

¶Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortaliũ, & pœnitentiam venialium: ℘ ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia: ad remissionem autem mortaliũ exigitur vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia virtualis non sufficit ad remissionẽ peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

CONCLVSIO.

¶Non oportet contritionem, quæ ad sacramentum pœnitentiæ ordinatur, terminari formaliter, sed virtualiter tantum ad omnia & singula peccata mortalia.

¶AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur ℘ singulis secundum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facilè soluitur negatiuè: quoniam necquo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxtã multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica contritio potest quis simul cõfiteri mille mortalia: dicendo, Peccasi millies. Et similiter vnica displicentia potest respõdere mille peccatis, non minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorũ, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi nõ possit vna perfecta displicencia æquiualere decem milibus imperfectis: quum tamen etiã in sensibilibus videamus, quòd vnum numisma aureum æquiualet mille æreis.

¶Secundo verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à contritione: ita ℘ non sufficiat homini displicere sibi in generali quæcunque cõmisit contra Deũ, sed exigatur, vt displiceant sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de cõtritione relata ad sacramentũ pœnitentiæ: deinde de contritione absolutè. Multũ enim refert sic vel sic loqui, quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incepit: cõtritio autẽ absolutè, post Adæ peccatum, & ante scriptã legem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶Si igitur contritio relata ad sacramentũ pœnitentiæ, exigat ℘ terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oporteat quòd hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento pœnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione patet ex hoc ℘ vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quòd ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudicio, qui nõ potest iudicare, nisi de cognitis in cognitaue tem sibi vt iudici remanerent quæcunque non essent à pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locũ in contritione, quæ Deo offert cor: oui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam displicuerunt ei

Universidad de Deusto
Biblioteca

multa. Quòd etiã hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absque explicatione singulorũ. Quòd demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet, quòd communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorũ mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quòd licet aggregatũ ex contritione & attritione (seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶Et si dicatur, quòd contritio sequẽs tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifestè patet nihil valere illationem hanc, sed destruere communem dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quòd contritio sequens esset vna cõtritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quòd, proprie loquendo cõtritio relata ad sacramentũ pœnitentiæ, non exigit ꝙ terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit ꝙ terminetur ad ea virtualiter. Si autẽ spectemus ad cõtritionẽ simpliciter & absolutè, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolutè differt contritio remittens peccata ventalia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidẽ peccatorum mortalium, exigitur quòd cõtritionis displicentia sit adeò perfecta extensiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum pœnitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, ꝙ impium est dimidiã à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionẽ autem venialium non exigitur hęc extensiua perfectio: pòtest siquidem vnum peccatũ veniale dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quę displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo ꝙ contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionẽ eorũ concurrente charitate &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si fortè obiciatur contra hoc, dicendo, quòd huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus flaminis fert secũ propositũ baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis vt pote imperfecta, concurrit ad remissionẽ peccati, vt tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obiiciens, ꝙ voluntariè opponitur iste ordo cõtritionis perfectę virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tũ quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententiæ superius recitatæ aduersatur, nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur, ꝙ post omnes attritiones in speciali, subsequutà vna cõtritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutẽ: quoniã exigeretur, ꝙ post generalem contritionem perfectã virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secũ propositũ perfectæ formaliter, oporteret post illã hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, qualiud est dicere contritionẽ generalem perfectã virtualiter coëxigere ante vel post detestationes speciales peccatorũ mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionẽ generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundũ dicimus esse falsum tã nunc, quàm omnibus præteritis tẽporibus: primum autẽ sacri Doctores tradunt. Et verũ procul dubio est tẽpore euangelicę legis: in quo contritio fert secum propositũ confessionis sacramentalis, ratione cuius exigũtur speciales detestationes peccatorum: siue vt precedentes contritionẽ generalem virtualiter perfectã (vt cõtingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentũ pœnitentię fiunt de attritis contri) siue vt consequentes, sæpe dictam contritionẽ, vt contingit illis qui ex toto corde stătim conuertuntur ad Deũ habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tẽpore peccata sua. Verum autẽ hoc sacrorũ Doctorũ dictum, verũ etiam sit de contritione simpliciter & absolutè dictis apparere potest, quòd non. Nulla siquidem apparet ratio cogẽs ad huiusmodi detestationes speciales seclusa sacramento pœnitentię: nam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessariis virtutũ actibus, & pro peccatis potest perfectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: vt patet ponendo peccatorẽ pœnitentem, qui totum se diuinæ dilectioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim, ptisea tẽpore perfectè satisfeciſſet pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quòd terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendũ esse affirmatiuè: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certũ est oportere sub contritione cõprehẽdi omnia mortalia peccata cõmissa: siue sint sibi cognita siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd propriissime loquendo, contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessionem quo modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ assumptum verum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter intelligenda sunt verba diui Thomæ.

¶Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionẽ displicentię requisitam ad remissionem mortalis & requisitam ad remissionem venialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic ꝙ actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autẽ venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam. Sed cùm hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalẽ displicentiã de omnibus suis venialibus, stat quod ex aliquo seruore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent cõtrariantia venialia, consequatur remissionẽ venialium illorum, quę displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem, quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionẽ quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quære ibi, fac de hic scire paremus negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

¶An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus fertè habet satisfactionem annexam.

¶Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionẽ culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

CONCLVSIO.

¶Contritio non modo culpam sed pœnam damni delet, non autem pœnam sensus nisi æternam: charitate autem formata pro gradu suæ quantitatis omne pœnam delere potest.

¶AD HVIVS Euidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad pœnam infernalem ibit) dicit potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Aliter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non nisi per accidens hoc verificatur. Contritio enim vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ vtrique, siqua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dicit potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitentiæ non significat cõmutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quę in cõtritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam sensus, & æternitatẽ pœnæ: iuxta tria quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommunicabili bono, cui respondet pœna damni, separans animã à Deo, & fit conuersio ad cõmutabile bonũ, cui respondet pœna sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respõdet æternitas pœnę, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit cõtritio pœnã damni, quę separationem à Deo ponebat, & quia per eandẽ charitatẽ amicus Dei constituitur, tollit contritio æternitatẽ pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam infernalem: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad pœnam sensus.

¶Vbi vides, quòd non est alia pœna, quę debetur alicui contrito, ab illa quæ subimet incõtrito debebatur: sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primũ modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem: sed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶Vtrum autem restans dubitatio (an, scilicet contritio remittat pœnam sensus) soluatur, sciendum est, quòd hic certa sunt duo. Primum est, quòd quantò contritio est maior, tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est, ꝙ tanta potest esse contritio, ꝙ tolle tertotam pœnã sensus. Ambiguum verò est, an quantulacunque eõ critio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa pœna sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet ꝙ pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quælibet verificata sufficiens est. Potest enim cõtritio ex duplici ca tollere in toto, vel in parte pœnam sensus. Primò ex pœnalitate annexa, displicentia enim cõmissi criminis non fert secũ necessariò pœnalitatem: quum sit in patria, vbi nulla est pœnalitas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ, fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandã: dolemus enim communiter de nostris, quę nobis displicent. Et quoniã huiusmodi pœnã parere, contritioni conueniret secluſa relatione ad sacramentũ pœnitentiæ: ideo secundum hoc caput dicendũ est, ꝙ contritio quęlibet simpliciter, & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliqd pœnę sensus: habet enim satisfactoriã vim pœna voluntariè assumpta secundũ Deum. Secundò ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuũ suis membris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primò apparet in Baptismo: vbi quia passio Christi totaliter cõmunicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota pœna tollitur. Apparet deinde &in sacramento pœnitentię actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti cõmunicatur meritũ passionis Christi ad remissionẽ aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacramentũ pœnitentiæ: ex hoc ꝙ contritio fert secũ votum sacramenti pœnitentiæ, coniungit meritũ passionis Christi per sacramenta nobis cõmunicata. Et secundũ hoc caput dicendũ est, ꝙ quęcunque nostra cõtritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi, nam rationabile est, ꝙ plus pœnæ tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramẽtum (qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni & æternitatẽ pœnę, ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto, vel in parte pœnã sensus: ergo charitas pœnitentiũ in noua lege, quę est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autẽ facilè suadetur ex eo quòd pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim consequens est, vt idẽ ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritũ, aliquid huiusmodi pœnę remittat. Simile enim quid perspicimus in Baptismo: quòd, scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiosè. Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur, quòd charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem. extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, scilicet ex vi charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quòd huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia

hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quæsitum, quòd contritio ratione charitatis, qua formatur, non solùm tollit culpam, sed & pœnam damni, & æternitatẽ pœnę: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus: & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid pœnæ sensus. Et iam vehemens, inquit diuus Thom. in 27. cap. 4. contra Gene. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quòd tolleret totam pœnam sensus.

¶AD PRIMVM Ergo argumentum in oppositum, dicitur, quòd satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quę communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quàm lex mortalis secundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶Ad secundum dicitur, quòd iam ex dictis apparent duo capita, vn de quantulacunque contritio tollat aliquid pœnę sensus, inter quæ capita cõiunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet: quoniam illud est de ratione contritionis: annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS, DE Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in solo corde latentia sint necessario confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4 *Num peccata semel inter confessa, subsecuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.*
5 *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESSIONE Quæ secunda est pars pœnitentiæ, quæritur primò circa eius necessitatem an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd sic: quia extrà, de pœnitent. & remiſ. expresse dicitur, Omnis vtriusque sexus quũ ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur ꝙ Ecclesia in hoc statuto presupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quòd omnis vtriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo præcepto quo ad confessionem.

CONCLVSIO.

¶Ex vi sacramenti, & Ecclesiæ institutione non tenentur confiteri, nisi mortalia peccata Christi fideles.

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæstionem respondetur distinguendo & benè, de necessitate, vel sacramenti, vel præcepti ecclesiastici. Et dicitur, ꝙ de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatũ mortale certum, vel dubiũ: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentũ pœnitentię in re vel in voto. De necessitate autẽ præcepti Ecclesiæ duplex est opinio. Vna est, quòd carẽs peccato mortali tenetur cõfiteri semel in anno aliquod veniale, vt sic impleat Ecclesiæ præceptum. Altera est, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non cõprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio sit tutior secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio enim ecclesiastici præcepti non est præcipere confessionẽ, sed præceptã diuino iure confessionẽ determinare, quo ad tempus executionis: & propterea sub Ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio, quàm illa, quæ à Christo est præcepta, sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium confessio præcepta est. Secundò, & est con

Universidad de Deusto
Biblioteca

firmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata. nō enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium cōfessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præceptæ omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

¶Tertiò patet idem ex pœna subiuncta, scilicet q̄ viuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ non sunt à pia matre Ecclesia perfectioribus viris, quales sunt virgines sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialiū, ad quam alij non tenentur infligendę: quinimò ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deteriores cōditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantiæ ęgritate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialiū locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clement. ne in agro dominico, de statu. monacho. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque exphcatione materiæ. non enim dicitur q̄ confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mēse, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligātur ad aliaquę absolutè sunt bonæ supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam à mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religiōibus qui statutis diebus nō confitentur, quantumeunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primā confirmationem dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideò Ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt excluderet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia sibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶An peccata mortalia tot aliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA Materiam confessionis queritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia nō sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim Ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, q̄ occultorū confessio cadit sub præcepto Ecclesię indirecte, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno fit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniā sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio homini cōmisso à Christo cōprehenduntur: sed nullum iudicium cōmissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hęc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet quoniam iudicium fori pœnitentialis homini cōmissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tēpus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc nō se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali contrà dupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinarium vel delegatum iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò: quia vnūquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secūdum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, q̄ homini commissum est, modificari oportet secundum conditiones ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordiū. hæc enim soli Deo sunt reservata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hęc ratio ex hoc, quòd quū apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminute, sed plenissimè. & vtranque inueniatur Ecclesiæ suæ commisisse non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi 18. & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt solo corde peccata sint.

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi fortè rationibus, aut melioribus mori opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij pœnitentialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo Apostolis sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quoad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non potsit intelligi ita nudè, vt sonat littera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non potuerunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione eorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea eorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub eis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est tam latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatū omne, sed exteriùs tantùm, quod solum potest alium offendere: & propterea illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quarenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntarię reum ministro Dei offensū: vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat subiicit ad recompensandum non de quibuslibet sic, & de quibusdam non sed omnes acculando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret finis cordis occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitriū offensi recompensare, oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶Tertiò, ex vsu Ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij primò Lateranensis sub Innoc. 3. Vbi dicitur, quod omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Floren. sub Eug. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiā si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tēpus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnē, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue nō. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo. sed tēpus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis finitimis.

¶Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quòd cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fuerit intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentialem potestas ordinis currit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis pure extendit se ad externa tantùm: ideo non est mirāda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demū ex hac diuersitate modi cognoscēdi, proueniat differentia dicta inter materiam, & materiam, ex supradictis clarè patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum spontanea rei cōfessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantūcunque occultissimū & per oppositum, quia solum peccatū testificabile est materia iudicij exteriōris: ideo peccata in solo corde manētia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis: admitto istud. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis committitur homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum committit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quòd iudicium se extendat, prouenit enim ex modo acculandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, nō excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd non est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶An oportuerit confiteri in speciali singulas species & numerum certum peccatorum.

CIRCA Materiam rursus confessionis quæritur tertiò, vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quam de vigesimo secundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nullas species nullaque singularia, aut quasdam species & quædam singularia tic & quasdam ac quædam nō, necesse est explicari. & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quędam tic, & quædam non.

¶Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitens quam quòd submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica cōsistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis, ergo.

¶PRO PARTE Autem negatiua videtur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac pœnitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiusmodi discussione, quàm sine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliti impediuntur à multorum confitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

CONCLVSIO.

¶In salutari pœnitentia iudicio confiteri oportet singulas peccatorum species, & numerum certum prout expediens ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentia præmissa.

¶AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est, cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustū absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit ad a quare punīēdo. Ad alterum verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secūdum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicia, quòd nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secūdum se, sed vt medicinalem, eo quòd præsentis vitæ tēpus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. iudicium autē futuræ vitæ est id, quod ad punitionē secundum seipsam tendet: quoniā ad adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶Nec puter aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinū, quàm humanum, & confessor in tantū personam Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quòd scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis vitæ tēpus spectat, ac per hoc non est ex ptum à cōmunissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicēs, Io. 3. Non enim misit Deus filiū suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, q̄ Christus non venit in primo aduentu ad iudicādum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum. Idem est autē iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutē, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶Et quia hoc proprię est officium cōfessoris, ideo hinc perspicere oportet, quāta debet esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cium, Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singulariū, consequens est, quòd oporteat pœnitentē hæc explicare iuxta possibilitatem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quòd non oporteat pœnitentē hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium, esse & salutare: ita & secundum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicio absolutè differt (vt dictum est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolutè intendit ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secundum se consistit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cōmensuratione pœnæ ad pœnitentem & illius salutē (sicut medicina consistit in cōmensuratione tam ad infirmum quàm ad sanitatē acquirendam (& commensurata pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantū ad peccatorum species & superstitionis seu diuinationis, & similium speciebus) absque discussione harū, commensurata tam pœnitenti, quàm eius saluti punitio atque prouisio fit. Quantū verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicij, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de alijs. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori; quæ, qualis, & quanta, pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autē rectè dispositō: quia licet aliquis pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc commensurata sit in dispositō pœnitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet per ducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet tibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi enim indispositio pœnitentis: quia est per accidens, non variat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali nanque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species que peccatorum & quæ genera oportet confessorem in salutari pœnitiæ iudicio cognoscere.

¶Et quoniā practica nimis est valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendēdo dicim⁹, q⁹ species peccatorū mortalium sunt in duplici differentia. Nam quedā sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in cōmuni habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, cōtumelia, detractio, &c. Quædam verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de alijs, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter omnes latentes: quas forte vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus sub alternis: puta peccaui in necromantia: & sic de aliis.

¶Circa numerum verò peccatorum sciendum est, q⁹ dupliciter accusandus occurrit, primò secundum se, secundò vt circūstantia peccatoris. Et secundum q⁹ est circūstantia peccatoris, differentia quodāmodo inducit in iudicio salutari: & quodāmodo non inducit: nā aliter iudicandus est & medendus qui semel tantū, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eger probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt faciat differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiā in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illū crassa quadā æstimatione: nā salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Committit quis furtum multoties: videtur sibi q⁹ parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, nō est opus solicitari, forte fuerunt viginti duo, forte 19. sed sat est, ita confusè numerū explicare vt oe currit. Quo circa numerum peccatorum tā vt circunstantiam peccatoris, quàm secundū se, si certus non est (nam ad certū numerum oe cultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodā verisimili numero: vel quum consuetudo peccādi præcesserit, explicato tempore, puta q⁹ per decennij fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oporter inhuiusmodi numeris pœnitentem aut confessore multum solicitari: quoniā pars est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cū pronitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centū, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiā conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrādo discursum vitæ suæ in annis meretriciis: nec oportet solicitari quoties cū coniugatis, quoties cū clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discrete manifestato arbitretur & medeatur prudēs confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimēda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum est, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quod explicare species, vel individua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, quòd sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus sum, hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quòd aliter iudicandus est & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac solicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedēdum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæstii aliqualiter est vera: & autoritati Doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul defertur.

¶AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra conclusa militant respondendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quod intelligitur quando certus est numerus peccatorū: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratioquare non debeat numerū illum explicare: de incerto autem numero in folis forrō verbis ab aliquo Doctore discordare credimus. De speciebus verō dicitur, quòd Deo communiter notis speciebus verificatur eorum dictum: talio juin nō relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmōdi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ cōfirmationis: nam non dicimus quædā singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdā occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, illas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda: sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, excessiuæ tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem in substantia: incerta autē excessiuæ multitudinis sufficit in cōfuso significare, vt prudens cōfessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudiciū: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorē perpēdentem inde totum quantum sufficit ad iudicii salutare, qui alteri nō sufficeret. Similis quoque accidit quandoque diuersitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, vt ipsimet secum proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur quòd, vt iam dictum est, adæquare pœnam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se vel quodāmodo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnę ad culpam consistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionē culpæ & pœnæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis pœnæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij prudentis vitæ: ideo ad confessorem non spectat actus iste: & quum pœnitentis sit propter actum, non est opus vt confessori sic exactè notificant peccata, vt possit pœnam culpę adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorem spectat commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commensuratio in quadā proportione media inter pœnitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis temporis) ideo & vera est Doctorum sententia dicentium, quòd cōfessor debet posse adæquatum pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim cōmensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quòd peccatorū notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO IIII.

¶An peccata semel vtè confessa, subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERITVR Quarto adhuc circa materiā confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterū fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶Primo, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramēto: ergo.

¶Secundò, quia oportet saluari veritatē efficacem in formis sacramentorū, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum nanque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, & c. quoniā non absolui tur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶Tertiò, quia hoc sacramentū quum ministretur per modum iudicij, exigit cognitionē vinculi: quę in proposito non haberetur, si cō fitens denuò, peccata alias confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse alias ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astrictum vel non astrictum: quod est inconueniens.

¶Quartò, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa sequeretur q⁹ aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ alias in proposito pœnitens ritè ac dignè suscepit sacramentum, & c. ergo si proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentum, & c. ergo est illi fructuosum sacramentū: quod est intentum. Maior est per se notū: positis enim omnibus tā ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentū. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facilè patet discurrēti per singula requisita ad sacramentū pœnitentię, tā ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius non est remissa. Similem enim fructū habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit, augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantā partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶AD PRIMA Ergo argumenta quæ contra primum militant, quæsitum, respondendo dicitur, q⁹ materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nā remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus pœnitentis (scilicet confessio) non inconuenit super eadē materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia cōfessio non est eadē: licet sit eorundē peccatorū, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentem petit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quęsito, quid scilicet soluit quādo totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima cōfessione ad sacramentum pœnitentię, eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadē responsione satisfit vtrique, dicēdo, q⁹ quia sacramentū est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua vt expiabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligatum: ideo Ecclesiæ minister absoluat, id est sacramentū absolutionis impendit licitè profitenti alligationē. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnę. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod cōmuniter inuenitur, leges respiciūt: subiungendū tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à pœna, quòd ipsa gratia augmentata, quę per sacramentale absolutionē cō fertur, habet rationē magis absolutorij. Quia enim sacramentū pœnitentiæ ex propria ratione habet q⁹ sit medicinale, & curatiuū infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit nō solùm in culpa, & vocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis aliis malis (vt clarè patet in augmēto vulnerū originaliū) ideo absolutio sacramentalis, nō solū extendit se ad culpā, & pœnā, sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eoipso, quòd extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consequutus baptismalem gratiā ex Baptismo flaminis, esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius lauame Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouū me introducere de effectu sacramenti pœnitētiæ doctrinā. Vide superius dinū Tho. in art. 1. q. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorū, quæ, scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiā sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶Ad tertium dicitur, quòd quia confessio fit de actibus peccatorum & non de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quòd fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub percato non simus: sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quòd subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quātumcunque fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet, quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuositas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quòd Deus iterabile iuſtituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eoipso quòd sunt nū iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVAESTIO

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO V.

¶An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quæritur an confessio informis sit iteranda? videtur enim quòd sic. Primò quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet à ministro exercere, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinã: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicii, vt instrumentum motum à Deo, principaliter absoluente.

¶Secundò, Confessione existẽte informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterãdum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur: tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absoluto fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramẽtum ad pœnitẽtem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramẽtum, & consequenter iterandum est.

¶IN OPPOSITVM Est autoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 17.

CONCLVSIO.

¶Informis illorum confessio, & sibi data non abest gratia, si fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.

¶Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quòd vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quòd omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè si quidẽ pateat confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quòd nulla confessio informis est valida, ita quòd non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuo confitendorũ quũ tamen oportet nos esse solicitos ad plures confitendum, vt quandoque fiet et confessio formata: & sic nũ quàm finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis Ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quòd non ad ipsam informitatẽ, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, q̃ aliqua informis cõfessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliũde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, q̃ aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniã causa hæc se tenet ex parte pœnitentis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionẽ, scilicet contritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius eluescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quòd dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informẽ, non tenentur iterare confessionẽ, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis Ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsque ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro: non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantùm eis dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum nõ offendere) in eorum tamen animo non ita dominatur effectus tam vitandi offensam in futuro, quam detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hæc habeant. De horũ numero vtinam non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hęc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quòd confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt nõ sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad eor altum, vt habeant peccatũ pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quòd in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solùm secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autem si vellet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis consurgens, confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contrito, sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur validari: ita quòd non est necessarió iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipiẽtes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando cõfessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic eruditi: fatuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogare iubet, si quid velit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi statum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo decætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur à diuo Thom. quia sacramentum pœnitentię verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur sacramentum, non solùm secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quòd contritio non secundùm se, sed relata ad confessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc autem in proposito confessione inuenitur, dum quilibet spontè eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & ministeri debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quòd autem existente vero sacramento, infortunitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & vere sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optimè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen, si incontritus suscipit quis extremam vnctionẽ, & post horã conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionem Ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, q̃ informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructũ sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentũ. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritũ quę Ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: D. Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

¶AD PRIMVM in oppositum dicitur, quòd sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramentale iudiciũ exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilegè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit sim pliciter & absolutè. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo prõcedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis at ctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶Ad secundum dicitur, q̃ in cõtritione duo sunt: scilicet velle recõ pensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidẽ sacramenti pœnitentiæ absolutè, sufficit cõtritio quo ad primũ, respectu autẽ eiusdem fructuosi in ipsius presentia, cõcurrit contritio etiam quo ad secundum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis desit vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionẽ, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionẽ esse iterandam. Aduerte tamẽ hic, quòd sicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauiter aliquę intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magnalesio incursa minus æstimata, detrahendi actum in detractionis naturã reducat) ita potest contingere q̃ ex nulla aut tã crassa & supina conscientię dissolutione: aliquorum peccatorũ mortalium confessio omittitur, vt matarialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem minimè tenendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, q̃ licet sacrilege, sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quando tamen erit dispositus pœnitens percipietur. Vnde nõ fuit sacramentum vanum, quod Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quam primum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum presens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

¶Secundò, quia ritus Ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶Tertiò, quia secundum Ansel. in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ nõ possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiã si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

CONCLVSIO.

¶Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus aliàs Deo debitis, vel ex præcepto diuinitus iniuncto, vel positiui.

¶IN OPPOSITVM est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: nõ derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse alias debitum.

¶Ad huius euidentiam sciendum est plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniã pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstrãda est, assumendo pro fundamento, quod vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominẽ & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionẽ pœnitentialem: quoniãnulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secũdum diuinã acceptationem. probatur ergo primò intentum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna alias debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat alias debita, ergo pœna alias debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus penitatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnę, quam pura iustitia consideraret.

¶Præterea vnum & idem opus cum hoc q̃ est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternę vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitę. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo q̃ ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem alias debitum, si potest cũ hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an forte plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quàm circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶Præterea, ad particularia descendendo, & discurrẽdo per concilia, quando sunt in præcepto, idẽ apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali & similiter in casu quo præbere alceram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitã pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hęc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maioremque virtutem humanę intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fideli æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorũ consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustinès, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quòd aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitię quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶Ad se-

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali in duas quæstiones diuisus.

1. *Num pœnitentialis satisfactio de aliàs debito fieri possit.*
2. *Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶An satisfactio pœnitentialis possit esse de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur quod non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliàs, id quod fit, esset debitum. minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est (qui non intuetur eor, quem lateat pœnitentis charitas,) ideò prouide ad tutiorem partem iudicij suum declinat: & id quod est amicitiæ prætiens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd fit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia aliàs debita, sed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, q; si opera, ad quæ aliàs pœnitès tenetur, imponeret in satisfactione peccatorũ, prodesset laltè virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶Ad tertiũ dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniã ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per pœnalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurat, illud vnum opus præceptũ, quatenus est pietatis esset meritoriũ, vt est à charita te, & gratiarũ actio Deo, vt est à superexcelléti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactoriũ, quatenus esset à pœnitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, q; etiã per ea quæ si homo non peccasset, esset exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

¶An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECVNDO Circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶Primò ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundũ plenam iustitiã m punitiuã semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nũquã pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta, nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundum legem abscisio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶Præterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccãdi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vt pote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam, peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satis factionis: ergo, &c.

¶Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet q; huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirẽt quo ad pœnã æternam. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

CONCLVSIO.

¶Quæuis pœnitentialis satisfactio à confessore pœnitentibus imposita, in foro militantis Ecclesiæ, quamuis extra charitatem fiat, sufficiens tamen est, & si pro tunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redibit.

¶IN OPPOSITVM est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Nec quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in 1. quæstio. dist. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeste deducitur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tãtummodo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersãle ac communiter principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsum, & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæritur an huiusmodi actus pœnitentiales per relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorij, sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non intercenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis pœna pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Coneludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis. ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquatur soluetur: quia quòd amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanaque cõpassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest verificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis, quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel eleemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola. & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quod omnes negamus, dicentes cum Augustin. quòd peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramẽtalitate & effectu relicto & hoc nõ: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam nõ est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis, sed vt est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: pura quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuentus posset à charitate viuificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præteriit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam pœnitentiã peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim pœnitens bene se conformauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis pœnitentialis satisfactio à confessore impositа etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis Ecclesiæ. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solùm ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quãuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quam vsu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationẽ pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex suprà dictis satis probatũ est, & a Magistro seu. iuuris autoritatibus in 15. distinctio. 4. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale vt pote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex claubus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur post quam sortita fuisset si in charnatem peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti, Cuius oppositum accidit in alijs: vt pater in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium in satisfactione verò sacramentali opus est præcipue pœnitentis, & tam parum habet sacramenti, vt multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶AD PRIMVM Ergo in propositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum est, reperitur diuendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati sic impositа fit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quę de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccandi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicatum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secũdo, quòd huiusmodi ratione in quacunque materia fiat respondenda est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo qui exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & contemnicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quæ tangitur de peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confessore pro mortali", quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quòd est indicata & præcepta à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui semper non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & aliquando gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quod est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iustitiæ, pœnitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut iuxta sius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc monstratũ est, non habet omissio,

quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegiũ, ex eo apparet, quòd Ecclesia vtitur pœnitentiæ sacramento quandoque absque hac tertia parte (vt patet de pœnitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis in sua sponte ante confessione satisfeciſſet, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desimt dicentes posse pœnitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, oin vt descripta est, & vt sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes) nõ tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatem ve omittat.

¶Ad tertiũ dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternati non iniconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se pœna æterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in pœna venialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perseuerantiam venialium in inferno est æternitas culpæ: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio pœnæ nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS, DE Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

¶An sacramenti pœnitentia minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitẽtiæ quæritur an possit esse sacerdos absq; iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia cõfessor summi pontificis ministrat ei sacramentum pœnitentię sola potestate ordinis: quũ potestatẽ iurisdictionis super eũ habere nequeat. Tum quia videtur cõmuniter dici, quòd sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. tum quia videtur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam essent limitatæ iurisdictiones.

CONCLVSIO.

¶Sacerdos sola ordinis potestate fultus non est idoneus sacramenti pœnitentiæ minister, sed necessaria est illi iurisdictionis autoritas à superioribus sibi collata.

¶IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus.

¶Ad euidentiam huius sciendum est, quòd licet multa Doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solùm per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. quòd minister huius sacramenti est sacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est, quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale. quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quòd potestas ipsa iurisdictionis, sit prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefaciēdi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte eius qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quod illis se submittunt in illa causa. In ministro verò sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandū tamen sacramentū pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditū: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicūque potest se subiicere in foro pœnitentiali cui vult, nō egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim q̄ sum mus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa pœnitentē, à Christo, vel Ecclesia, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationabile est: quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiuè: quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionē ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursa: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quę est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed ii illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, q̄ erant sacerdotes, poterāt omnes absoluere: vel quod omnes sacerdotes instituebātur non solūm sacerdotes communes: sed iudices cōmunes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est verus, suppositā veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum: &c. sacerdotes vtranque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprij: vt patet de his, qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum Thesauro in quatuor Quæstiones diuisus.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2 *Num & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3 *Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.*
4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quendam aliàs editum, & plures quæstiones in secundo quolibet. positas, iam tertiò scribendum occurrit tripertita consideratione. Primò de thesauro. Secundò de causa. Tertiò de suscipientibus.

¶Circa thesaurum occurunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundò, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertiò, quorum sint vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò, an dictus thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

TRAC. VIII.

QVAESTIO I.

¶An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLVSIO.

¶Non minus necessarius est ad indulgentiarum efficaciam aliquis thesaurus, meritorum Christi, quàm sacramentorum.

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hęc oritur. vel ex eo q̄ creditur Papam posse facere effectum indulgentiæ autoritatiue, sicut potest absoluere ab excommunicationes sic quòd ita potest absoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absoluere à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitētias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. dist. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcunque solueris super terram &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianæ Reipubl. constituturn: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatorib⁹ in sua politia, infert Papam posse remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmaturque hoc, inducendo quòd sacerdos absoluendo transfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus triplicitèr errat. Primò in hoc, quòd non distinguit inter forum pœnitentialem & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticę iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, vt princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari à sacerdote in foro pœnitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ, pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum pœnitentialem. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis aliis partibus quæ remissæ sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem pœnitentiæ lem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorū: nā si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitū remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatū: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatē principatus eius spectat remittere pœnam ex peccato debitam. Tertiò errat nō discernens modum potentiæ: aliud est enim Papā posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, quòd Papa possit sicut rei veritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quòd potest hoc alio modo, puta per ecclesiasticī thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili: nam sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non valet, Papa potest quodcunque soluere super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimodè, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum pœnas apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶Secunda autē opinio verborum sonum habens pro se (pro quanto indulgentiæ sonant pro iniunctis pœnitentiis) fundatur super hoc, quòd pœna debita à pœnitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinę iustitiæ per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi papa posset super ius diuinum: quod constat esse falsum. Et hæc opinio triplicitèr errat. Primò diminutissimè exponendo remissionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum pœnitentiarū, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quod impietatem tribuit Ecclesiæ: nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione pœnitentiæ, impiè ageret Ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo à vinculo iniunctionis, transmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent

exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertiò errat in hoc, q̄ non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritatiue. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

¶HIS IGITVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (finitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliēdus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniam certū est omni hoc attestante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum: consequens est, quòd idem est effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Conitat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiā (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentē, si vetaciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantūm de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquialet indulgentia acquisita. Et hęc ratio non egeret ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde cōsiderandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpā, siue quo ad pœnam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autē in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, q̄ miseriam peccatoris cōputat Christus quasi nō: iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi cōmunicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi cōmunio nē acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorū remissio, quia plenissimè commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorū, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione, ergo à fortiori ad remissionem peccatorum quo ad pœnā tantūm per indulgentiā, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposcit q̄ diuina prouidētia sic fabricientibus se sacramentis ordinauit, non remitti pœnā peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, imò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multominus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quę sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est, superfluarum, quæ per pœnalia opera & meritoria fiunt, quæ superflua sunt.

¶AD CVIVS euidentiam non aliunde quam ex fundamento posito procedendū est, ex hoc, scilicet, quòd indulgentiæ succedunt loco pœnitentialiū satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium, habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operātem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem q̄ à charitate procedit, meritorium est vitæ æternæ & ex eo demum q̄ pœnale satisfactorium est pro pœna temporali pro peccato debita. soluitur enim pœna absq; omni contradictione per opus pœnale vt sic: indulgētia autē non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nā ex vi indulgentię non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solūmodo soluit pœnam quam per pœnitentiā soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longe melius esse prædicant quàm indulgentiā. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgentiæ: quoniā salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cælestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cōtelligatur opus sanctum quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorū inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, q̄ in dulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solūmodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, q̄ thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionū, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiūt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedēti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria ex eo q̄ vnus pro alio & in temporalib⁹, & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio. sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quòd autē non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodē recondite sint, ex eo patet, quod satisfactiones ille, quibus satisfacientes indiguerūt pro seipsis: iam cesserūt in solutionem pœnarū debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus: quæ pro quibusdam determinate obtatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitę suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ith quòd nec pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶OBIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quòd non solùm sint satisfactiones superfluæ, sed etiā non plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurū indulgentiarum esse: thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorū, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum & meritorum Christi, & sanctorum thesaurus est.

CIRCA tertium de thesauro quæsitū (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, q̄ sunt Christi & Sanctorū: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidem autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto dist. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortē, propter quod & Deus exaltauit illū, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto dist. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorū verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imò vltra cōdignum: quoniam non sunt cōdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶Secundò, quia ad hoc q̄ satisfactio vnius valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionē illam ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, q̄ habuerit intentionē satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶Sed horum opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoando, falsissimū est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui nō proprio, sed Christi merito ad cælestem peruenīunt patriam. A ratione

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoque hoc alienum est:quoniam Christus est caput mystici corporis,quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis; & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suũ: & propterea sicut quilibet homo meretur non solùm animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibiipsi non meruit:sed sine merito à principio conceptionis suæ habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit,meritа Christi fuisse plene remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli : sed cõmunicando in vocabulis eũ arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquẽdo siquidem de remuneratione communiter, siue sit propriè remuneratio, siue non, distinguẽdum est ꝙ merita Sanctorum quo ad aliquid,sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis : quo ad aliquid verò nõ sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: & quo ad hoc superfluunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerati in ipsis Sanctis : secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali : ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur ꝙ non sit capax talis remunerationis,scilicet quòd satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnę pro se.Si supponamus ergo(quod postea probabitur) Sanctos plus satisfeciſſe, quàm pro propriis peccatis erant debitores:oportet consequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantum excedunt sua debita,non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis:quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis,abusiue (vt dictum est)de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendum est, quòd merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quòd etiam ipse eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ,vel remunerandæ in ipsis Sanctis : quoniam quicquid inde meruerunt,totum eorum erit,siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliis:quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces,aut remuneratio quæcunque : actus enim satisfaciendi, quis à Sanctis procedat, pro quãto fuit mereri remuneratus est vita æterna,&c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali:gaudebit enim de hoc, ꝙ plus passus est,quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdã generibus operum ex ipsa exequutione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni:imò quum contingat superfluam satisfactionem Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cęlo habebit de hoc quòd satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quòd satisfacere,seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam,inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti,quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi resíduas pœnas si contingat inueniri in damnatis,posse solui in inferno : vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina,tenẽs in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum:si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria,quam ipsi essent debitores,nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem sancti plus satisfecerint,quam demeruerint testatur Iob 6.c.dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in statera:quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob plus passum fuisse,quàm pro peccatis suis debuerit pati:in superabundantia satisfactionum : vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudicium,nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quòd scilicet fuerit pati pro nobis,testatur Apostolus ad Colos.1.dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi,in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia.Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia,& hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandũ:quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum,seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan.2. Ipse est propiatio pro peccatis nostris:non pro nostris autem tantùm,sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionẽ Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo:ac per hoc quũ exequutiue pro paucis tantũ satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis : quibus eadẽ Christi passio satisfacit. De sanctorũ autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter Ecclesia Rom.determinauerit.

¶Et ũ quęratur,ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum,quanta secũdum prædicta superierit post vniuersale iudiciũ,quãdo nulli amplius proderit,dum pro nullo amplius soluere poterit pœnã pro peccato debitam:dicendũ est, quod hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorũ vt satisfactoria,tã excellenter superare omnes quę soluẽdę fuerant,pœnas, non est vanũ sed ad gloriã Christi & Sanctorum,& ad commẽdandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorũ attestatur ꝙ non ex insufficiẽtia satisfactionum Christi & Sanctorũ damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficerent, sed ex propria iniquitate dãnati sunt reprobi, pro quibus sufficiẽs remanet satisfactio si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficiẽtissima sit pro toto mũdo: respondendũ est, hoc propterea esse, vt Christi mẽbra simillima essent capiti:videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quòd Christi membra præsertim præcipuæ, sibi assimilarentur quantũ licet. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores,quidã aliorum doctores,quidam qui pro aliis meręur,de congruo tamen : quidam qui pro aliis impetrãt: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores ita vt assimilẽtur Christo etiam in hoc, quòd pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QVAESTIO IIII.

¶An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter,quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationẽ) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramẽti sine sacramẽto,spectat ad claues excellentiæ,quas cõstat non esse cõmunicatas Papæ,sed reseruatas soli Christo:remissio autẽ pœnæ tẽporalis pro actuali peccato debitæ,est effectus sacramẽti quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ,quæ est satisfactio.

CONCLVSIO.

¶Aliter quàm per sacramenta dispensari potest indulgentiarum thesaurus à Papa & cæteris Ecclesiæ prælatis.

¶IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc,an thesaurus iste sit dispensabilis per Papã, sed in hoc,an aliter quàm per sacramentorũ collationem possit Papa thesaurũ istum communicare:quoniam nulla autoritate Scripturæ,qualẽ ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidem illæ,Quodecũque solueris super terrã,&c. quorum remiseritis peccata:intelliguntur proculdubio secũdum subiectam materiam, vt scilicet ea, quę spectãt ad remissionẽ peccatorum commissa sint soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quòd communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentẽ Ecclesiæ : eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ,sed non quomodolibet:sed certo modo hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens,puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum extra repositæ essent in thesauro : quia illæ non communicantur per sacramenta,sicut satisfactione Christi,nec possunt dispensari sine sacramentis:ergo vanæ sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur,dicendo quòd sunt in thesauro Ecclesię,vt à Christo dispensentur membris Ecclesiæ militantis,& quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum reseruata videtur summo Sacerdoti Christo,qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

¶LICET Autem difficilis sit notitia quæstionis huius:quia tamen vniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ prælatos posse huiusmodi thesaurum, siue sacramentis dispensare(dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij:sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniũctarũ: ex hoc enim,vt in superioribus manifestatum est:oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgentiæ succedere pœnitentiis iniunctis) ideo absque hæsitatione aliqua etiã, si nulla adesset ratio,fatendum est dicti thesauri dispensationem,non solùm per sacramẽta,quo ad merita Christi, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorũ commissam esse prælatis Ecclesiæ:& præcipuè Papæ. Et hoc tanto magis fatendum est, quantò per Leonem 10.determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio,tantò acceptabilior,quantò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum vt superabundanter satisfactoria,sunt communia bona præsentis Ecclesiæ cõmunicabilia aliter, quàm per sacramenta:ergo sunt à Præsidente Ecclesię dispensabilia aliter quàm per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quòd hæc bona sunt communicabilia aliter, quàm per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo,quòd hæc eadem bona potuissent ũ voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis membris Ecclesię in particulari:ex hoc enim ipsũ potuissent hoc efficere aliter, quàm per sacramẽta,sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles aliter,quã per sacramenta. Hinc quoque monstratur validã esse ad propositum autoritatem illam, Quodcunque solueris: nam verus intellectus est, Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramẽtum solubile,solueris,per sacramẽtum:& similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramentum solubile,solueris etiam aliter,quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumendo, quòd pœna temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per aliam satisfactionem sine sacramento applicatam,infertur quòd huiusmodi pœna potest à Petro solui,non solùm per sacramentum,sed etiam per aliam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ:quoniam vera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona cõmunicabilia per sacramenta solùm,potest per sacramenta cõmunicare:bona autem communicabilia etiam aliter,quam per sacramenta cõmunicare. Illud verò quod glossando,seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorũ commissa esse præsentis Ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verum est de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter : non autem de his quę spectant ad remissionem peccatorum secundum quid.de quorum numero est remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitę:presupponit enim peccatũ simpliciter remissum,& secundũ minimum quid tantùm,puta temporalem pœnam remittendam.

¶ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectũ simpliciter, seu totalẽ,spectant ad claues excellentiæ:conferre autẽ sine sacramẽto id,quod pariter potest esse effectus sacramẽti,potest pertinere ad claues ministerij. Sic autẽ est in proposito:quoniam remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitæ,nullius sacramẽti est simpliciter, seu totalis effectus:licet sit partialis Baptismi effectus: & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramẽto effici, & sine actu clauiũ. Quia constat, ꝙpotest, vel per proprios actus pœnitẽtis, vel per amicorũ satisfacientiũ pro eo actus fieri:vt patet quũ aliquis mortificat seipsum ieiunãdo,peregrinãdo,&c.pro peccatis suis:vel amicus similia facit,vt pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE causa indulgentiarum in duas quæstiones diuisus.

1. *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2. *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

¶Vtrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessariò requiratur causa rationabilis:secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso,quòd est expressa,sit rationabilis.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiæ tam secundum se, quàm secundum suam quantitatem non subiacent libero imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabilis dispendendi causa.

¶CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ,licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ,quę ex causa non rationabili procedunt.

¶Præterea dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsenti, est valida etiam sine causa rationabili facta:ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorũ:si enim indigni aliqui promouentur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam,&c. quamuis promotor peśimè dispenset huiusmodi ministeria facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud,Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶IN OPPOSITVM autem est,quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactiõ è pœnitẽtialem,vt dicitur extrà,de pœnit. & remiss.ea,quum ex eo non eneruarent autem,ũ essent validæ,sed supplerent,adimplentes in veritate,quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶IN Hac quæstione aliquid supponitur,& aliquid quæritur,supponitur enim cum doctrina cõmuni,quòd vnum requisitorum necessariò ad efficaciã indulgentiæ,est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur,ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam(puta pro eundo ad theatrum) constat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem venitur an quemadmodum ad collationem indulgẽtię requiritur rationabilis causa, ita necessario quòd sine illa indulg-ntia non est valida ita ad efficaciã tantæ indulgentiæ(puta centum vel mille annorum,&c.)exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitatis indulgentię,ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgeniæ est inualida.

¶Ex communibus autem applicatis ad hoc,non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiuè.

¶Verũm ad minus communia descendendo considerandũ est,quòd licet potestas Papæ super communia Ecclesiæ bona tam spiritualia, quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est:tres tamen subiectæ huiusmodi potestati, diuersimode illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera scilicet valido rum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclelia:quæ quãuis ad hoc quòd recte fiant, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis,si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt de quibus iura dicunt, ꝙ multa fieri prohibentur, quæ tamen facta teneot. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum,dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur:nam quædam inualida ex solo imperio,attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti:quædam verò sunt inualida ex solo imperio:quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantùm. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorũ Ecclesiæ.si enim Pontifex pro suo libito Ecclesię terras,&c.donaret,donatio esset inualida:quoniã ipse non est dominus bonorũ Ecclesiæ. & si facto & bullis poneret eos,quibus donauit in possessionẽ,non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim vorum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam:& circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborũ exequutionem cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingt aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facile patere potest quòd primum genus duplicitèr à potestate pontificia attingitur,scilicet dispensatione regulata,& dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia voico modo attingitur, scilicet dispensatione,hoc est rationabili operatione:esse tab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dispatione, dilapidatione, &c. Tertiũ verò sola dispensatione id est rationabili operatione(seclusis verbis,sicut & in secundo)attingi potest tam à potestate pontificia, quam ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facilè est discernere. Quædam enim sunt sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqualiter probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona rēporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesię sunt bona cōmunia spiritualia quàm tēporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multò magis inualida erit horū effusio ex solo imperio. Nec solvitur hæc ratio, dicedo, q̄ donatio temporaliū est cum damno Ecclesiæ: donatio verò horum spiritualiū est sine damno Ecclesiæ: nā habere damnum annexum, vel carere annexo dāno, per accidens, se habet ad potestate dispensatiuam: vt patet ex hoc, q̄ etiam in quibusdā habentibus annexum damnum Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est validа: vt attestatur distributio prælationum. Vnde nō penes damnum, vel nō damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

¶Quia igitur communia Ecclesię bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, nō continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distāt, quòd per viam facti nullum operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest tranferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporaliū) restat, vt sub tertio genere thesaurus cōtineatur indulgētiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pōtificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgēntia, quàm tāta indulgētia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedēs probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia verò quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispēsationis potest attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispēsationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgētiæ: tum quia si quātitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per veram dispēsationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili nō fiunt, ita nō est valida tanta indulgentia, puta mille annorum: nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

¶AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd sentētia illa scilicet indulgētiæ indiscretę sunt validę, verificatur de indiscretis quo ad euētum: nō autē de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgētiæ indiscretæ ratione euentus, quādo indulgentiæ alias bene cōcessæ pariunt propter earum multitudinē quasi cōtemptum, aut ipsārum aut satisfactionum pœnitētialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

¶Ad secundum iam patet respōsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentię sunt in alio dispēsabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

¶An ex hoc ipso, quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentia, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quęsitum (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentię, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secūdò, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgētiæ tantum valent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab Ecclesia: audiēs tantam indulgētiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quãquam indulgētiarū causa in bulla exprefsa minimè manifestus sit error sit ratio habilis: tãtatamen in dulgentia nō oportet

¶QVAESTIO Hæc nō est mota propter difficultatem, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquēdo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi vt dictum est error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in iis errare, quum non sit hæc sentētia iudicialis de his, quæ sunt in fide. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiiæ sacramentum est, quòd sub hostia rite consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quòd ista hostia sit rite consecrata, neque est quòd sub hac hostia, quæ præponitur adoranda, contnetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias nō curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quòd indulgentiæ rite datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit rite data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solùm potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesię, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgētia, errare facilè potest. Nec est recurrēdum ad Spiritumsanctum assistentiam, & propterea pie deberet credi, quòd nō potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritussanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt habetur extra, de sponsa. duorum in cap. licet) Alexander 4. dicit, quamuis alter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquādo iudicatum, q̄ longè plus est quam dare indulgētiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actū est: indulgētiæ autem possunt dari passim sine cōsilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur nō spectet ad subditos, discutere & iudicare de pōtificijs indulgētijs, aut causarum meritis: dubium tamē non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, q̄ prędicatio Ecclesię quo ad indulgētias, tripliciter se habet. Primò narrative: prout scilicet narrat contēta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniā narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docēdo doctrinā fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extēdit ad istā indulgēriam aut istam causam istius indulgētiæ, ita nec doctrina Ecclesiæ extendit se ad hęc singularia. Vel docēdo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicara est falsa: & propterea ad præseruādam prædicationē ab huiusmodi falsitate, debent prędicatores, aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

¶Ad secundum dicitur, q̄ aliud est loqui de doctrina Romanæ Ecclesię, seu Romani Pōtificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidē Romani Pontifices multi indulgētias ex causis rationabilibus: dari in qua doctrina cōtinetur q̄ etiam tanta indulgētia debet procedere ex causa rationabili tantæ quātitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum cōtinetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ Ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶Ad tertium dicitur dupliciter. Primò q̄ illa sentētia communis intelligitur negatiue, hoc est nō pl⁹ valēt quàm sonāt: diuulgata enim videtur sentētia illa ad excludēdas extēliones indulgentiarum ad ea, quę sub earum tenore non continentur. Secundò dicitur, quòd vera est de indulgentijs discretis: nō autem de indiscretis quò ad causam. Potest & tertiò dici, q̄ vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

¶Ad quartum dicitur, q̄ populus potest quidem decipi in huiusmodi sed nō decipitur ab Ecclesia, sicut etiā potest decipi adorādo hostiā propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dātis indulgētiam, vel ab omnibus simul: & non ab Ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia sicut nec ad eius fidem.

¶TRACTA-

TRACTATVS DECIMVS, DE Suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

1 ¶Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.
2 ¶Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

QVAESTIO I.

¶An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA Suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiā requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶In oppositum est, quod ad plenariam remissionē pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentię sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum, alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuitum infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus illis minimè prodest, qui tametsi sint in gratia constituti, negligunt tamen per seipsos satisfacere: vt autem illis prosint, necessaria tamen illis est, præter gratiam quam habet, dispositio, & solicitudo satisfaciendo per seipsos, quantum sibi possibile fuerit de suo iuncto pœnitentiæ.

¶IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quę cōsueuimus, censorem desidero intellectū mundum ab opinionibus. Videtur siquidē mihi rationabiliter dici quòd nō sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter cōsequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam solliciti ad satisfaciēdum per seipsos pro peccatis suis, quidā negligētes satisfacere per seipsos. Primi cōdignas pœnitētias vel petunt à cōfessoribus sibi imponi, parati eas implere, vel sponte illas assumūt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orādo, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò parūm pœnitentiam aut rogant, aut læti suscipiunt: & quum parūm impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciēdo reputātes sibi sufficere, quòd nō ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgētiæ nō profunt iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, cōsequitur veraciter fructum indulgētię: sed quilibet ingratia cōstitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus cōstitutus ingratia negligēs satisfacere per seipsum, acquirit fructū indulgētiæ. Maior, ppositio intelligēribus terminos est euidēs: indulgētia enim per satisfactionē alienā (hoc est Christi, & Sanctorū) parit fructū, qui est remissio pœnę temporalis pro actuali peccato debitę ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgētia non cōsequi veraciter frustum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione nō egeat, apud intelligētes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶Ad euidentiam autem minoris præhibanda sunt duo: primum est, q̄ satisfactionis pro pœna tēporali actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secūdum est, quòd licet tam cōtritio quam cōfessio sit ita personalis, q̄ non possit per amicū suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ cōputantur amici, ita est onus personale, q̄ capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor primò sic: Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed cōsti gnus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed cōstitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quoniam amicitiæ ratio posit, q̄ amicorū sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peteret vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque rectè huiusmodi negligētes, quærentesque per indulgētias satisfacere, verbo Domini reprehēdi, Alligāt onera grauia & importabilia in humeros hominū, id est amicorum: digito autē suo nolūt mouere ea. Nec obstat q̄ Sancti iam passi sunt: quoniā similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præterite, pro quibus patiēdum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligētibus nō fuerat ab amicis patiēdum, nec postea q̄ passi sunt, illis amicorū prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad cōmunem Ecclesię thesaurum: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcūque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamē soluere, indigni censerētur adiutorio thesauri: ex eo enim, quòd possunt de suo soluere, & nō curant, indignos se reddūt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligētia: quoniam alij horū exēplo ad similem negligētiam prouocarētur: legis autem est facere nō negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, æquum nō est, vt spiritualis dispēsatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset enervare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgētiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgētia, sed oportet vltra gratiā dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionib⁹: fiunt autem digni per hoc, q̄ sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciēdum parati autem ad satisfaciendū per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum volūtas sic est ad satisfaciendum parata, quòd nō retardat opus nisi impedita. Confirmatur autē hoc ex antiqua forma indulgētiæ, quum dicitur, Vere pœnitētibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo cōtrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existēs in gratia, est pœnitēs, etiam si sit negligēs ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundum veritatem viget & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Veré pœnitentibus, nisi superfluè, seu ad maiorem expressionem appositum sit ly, Vere, denotat indulgētias nō cōsequi pœnitētes negligētes sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitētes, significante Participio actum pœnitendi qui nō inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoque suadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quū dicitur, de iniunctis pœnitentiis: constat enim cōmuniter, quemlibet pœnitentem patatum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illā. Et propterea ex hoc verbo duo habētur, alterum est, quòd indulgētia nisi noua forma detur, nō absoluit nisi à pœnitentijs iniunctis. Alterū est, q̄ indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicite secundum autem implicitè (inquantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶Et hinc sequitur primò, q̄ frustrà faceret quis sibi iniūgi magnas pœnitētias à confessore, nō vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exoluerer. quoniā hoc nō est esse paratū ad satisfaciēdum, sed ad imponendū amicis iugum suum. Sequitur secundò, q̄ si forma indulgētiæ mutaretur, & ad nō iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamē fulcipientis nō propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte susceptis esse paratū ad satisfaciendū secundum vires per seipsum: vt declaratū est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendū ita strictè, quin per aliquid æquiualēs, aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc q̄ contingit quādoque causam pro qua datur indulgētia tale, ac tantum exigere opus vt ex cedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi. & tunc causa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam Ecclesiam: nam dato quòd causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum Tho. spectat, quòd aliorum opiniones sequitur est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantūverò ad communem doctrinā, quia non nisi opinatiua est (cùm bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adiuuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quòd iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quàm de omittendis suffragijs pro plenarie absolutis in morte, quàm de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, quòd oporteat accedentes ad illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hiunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

¶An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti Ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in præcipiente illã. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum propósita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶Tum quia non minus valet huiusmodi opus prosse, quam pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quãdoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLVSIO.

¶Eo tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.

¶IN HAC Quæstione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet q exigitur gratia etiam tempore operis. Probatuŕque hoc dupliciter. Primò ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrúque exprimitur, tã quòd primo loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, nõ qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantẽ: dicitur enim sic omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis nõ nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vt pote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa cõmunicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

¶Et confirmatur ex hoc, q reliqua requisita ad dispensationẽ thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiæ, viuit particeps indulgẽtiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enimcõuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶Nec obstat q Pontifex dans indulgentiã, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniã ipse minister tantùm est, & velut instrumentum Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: est enim opus illud viuũ non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶Ad secundum dicitur: q opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita nõ sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, q eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur q eleemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptũ est enim: Abscondite eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Aug. testatur, reprehendens verbũ cæci nati. Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuæ, non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirẽda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ: supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRAC. XI.

TRACTATVS VNDECIMVS, De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quam ordinis, nihil mihi scribendum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines: Nam, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæ ve ratio autoritasque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister senten. 24. distinctione 4. sentent. dicit instituros esse ab Ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia nõn constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & viduarum instituros esse ab Apostolis actuum sexto, quin potius oppositum ibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus: & primę ad Thimotheum tertio, describens Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse illi. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quęsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia postimpositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formã verborum: sed tunc non imprimi characterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset ferendum Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo. Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullã pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramẽta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationẽm episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, quia non Episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

¶HAEC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & nõ velit plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, velit contentus consueto pontificali Ecclesiæ in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sint addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarium cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum, huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contractus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus iosis mis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in Episcopum, vt utiorem viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori Episcopi tantum pepercit vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis tiquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues vel librum Episcopus, dicens, de exorcista verò habetur: Accipiat librum de manu Episcopi dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi Episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materię: & quòd materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMVS, de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.
2 Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.
3 Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

¶De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

CIRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij cõtractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimoniũ contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus nõ propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

¶An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

IRCA primũ ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autẽ huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratũ: ergo est ibi sacramentum.

¶Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de duortijs, cap. gaudemus: ergo a fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam Ecclesiæ sacramentum non sit, veruntamen est tale coniugium sic contractum, quod durante eodem contractum postea consummatum, & non nisi apostolica autoritate factum de consensu partium dissolui potest.

¶IN OPPOSITVM est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primũ directè respondendo quæsito, q matrimonium contractum tantũmodo per procuratore non est sacramentũ Ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratore: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratię sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionẽ, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et cõfirmatur ex hoc, q sacramentum pœnitentię non potest suscipi per procuratorẽ: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in cõtractibus, ita sacramẽtum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus, tam autẽ in iudicialibus quam in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorẽ, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractũ facere de propria persona per procuratorẽ, sed nõ sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentũ, sequeretur, q dormientibus ambobus coniugibus dũ procuratores cõtrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramẽti circa ipsos tunc fieret: quod non solũ est absurdum, sed non intelligibile stante cõstantia sacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, q dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentũ in peccato mortali, si contigisset vt iussisset tunc dormitũ in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentũ, donec coniuges ipsi coram positi primò ratificant cõtractum: quod tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶Secundum est, quòd licet huiusmodi cõiugium per procuratorẽ contractum non sit sacramentũ: est tamen verum coniugium, diriment́s quodcunque aliud postea contractũ consummatũ, multo magis quam primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra de duor. g. gaudemus. Potest tamẽ facilius dissolui de cõsensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum dicitur, quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores cõtractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶Ad secundam dicitur q vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentũ coniugij pro cõiugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & nõ propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

¶An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CONCLVSIO.

¶Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est, vbi adsunt omnia scandala.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicendũ est, q quum contractus clãdestinus nõ sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidẽtium ex illo consequentiũ: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto plures casus iste quãdo matrimoniũ contractum est in facie Ecclesiæ & consummatum, & tamẽ fuit in veritate nullum propter aliquod occultũ impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineã vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimẽtum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

¶AN VERO ante contractum in facie Ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, q sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oporteat contrahere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fieret coniugati, possent personę habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinũ matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis proprię, oblata commodiate non valens habere testes præsentes, contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsã & vir contractum: & sic prævalebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

¶An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

CIRCA tertium verò (an matrimonij contractus) non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: si nis autem pro priùs sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLVSIO.

¶Contrahere matrimonium non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cum non hæc tantum sint matrimonij fines.

¶AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositũ spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius cõtractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentię: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hinc est mutua potestas corporum: ad hoc enim sit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur a contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed cõtrahentis tantummodo: hoc est quòd esset motiuum finis ad hoc, vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid cõtraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahẽdum coniugium vt per mulierem calefieret, quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam, duo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Primũ directè respondendo quęsito, ꝙ contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vtrũque finem suũ proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundumse, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio. Et propterea, etiã si non intendant, prolem, neque remedium concupiscentię, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶Secundum est, ꝙ communiter extranei, seu accidentes fines alterius duorum modorũ contingunt, vel vt ratio non coniugij, sed conjugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo cõmuniter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicẽs socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidẽ sæpe contingit, & clarus est omnibus: secũdus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nolet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita siquis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibimet vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illã habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ET PER Hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus monetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eoipso nanque quod intendit cõiugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intẽdens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS TERtius de Vsu Matrimonij, in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO. I.

¶An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶Videtur enim quòd non. Tum quia fit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: vt patet 30. quæst. 5. in pluribus cap.

¶Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem conflat constituere peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶Vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit, à venialitate alienum non est.

¶AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est cõsuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolute dicendum, ꝙ huiusmodi actus nõ est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptũ obligans ad mortale: imò expresse in fine c. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare nõ est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tãto minus hæc consuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quã nulla fiat ibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniã nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponũt virginitatem in benedicendis saltem in sponsa: vt patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secrete ab alio nihilominus licite nuptiale benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinã obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam nõ omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem ante debitam, nõ plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A veniali autẽ peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel cõsuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶Ad secundũ dicitur, falsum esse, ꝙ vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO. II.

¶An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an vsus clandestini cõiugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua ponaretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autẽ Ecclesiæ non facit peccatũ mortale, quũin præcedenti art. conclusum fit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autẽ matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

CONCLVSIO.

¶Vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum, si aliqua turpitudinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.

¶AD HVIVS Euidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malũ, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt cõiugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quòd licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpitudo in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit ꝙ coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexũ habet scandalum vitæ socialis dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur cõiuges: nec etiã sine scandalo appareat mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinũ annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter cõiugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicẽdum: quòd quando actus huiusmodi habet annexum scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis consurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequẽs actus, qui vsum constituit, impossibile est, mortaliter loquendo quòd careat scandalo: nã frequens secreta cõuentio personarũ, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis Ecclesiasticę mortale peccatum videtur quoniam Eucharistus Papa (vt habetur 30. q. 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel cõtubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verũ esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimoniũ non est matrimoniũ ex autoritate Papę promulgatum, damnabilẽ constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquẽdo, vsus matrimonij clandestini peccatũ mortale est: vt pote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & à iure dãnatus vt adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicarie, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona & multominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij, tum quia adiungitur periculũ homicidij vtriusque, aut alterius cõiugis: vt plures vidimus nostra ætate, consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem nõ solùm inhibet, sed damnat vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui cõiugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & cõiuges conjugales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur: & propterea actus coniugij clandestini meritò reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij nõ reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo verò clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solùm vsus sed etiam actus vsus coniugij per se clandestini, etiã cum sterili seu vetula, quæ nõ potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem Ecclesiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem hanc speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVS QVARtus de Delectatione morosa in tria Quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2 *Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu praterito peccet mortaliter.*
3 *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commẽtarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quędam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I

¶An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an volũtaria delectatio de cogitato actu licito cõditionaliter sit mortale peccatũ. Verbi gratia, cogitat quis de actu cõiugali cũ tali muliere si esset vxor sua, & volũtariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similib⁹ sit peccatũ mortale. Et est ratio dubij: quoniã pro parte negatiua est ꝙ delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLVSIO.

¶Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cum sit de concubitu peccati mortalis.

¶AD HOC dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolutè vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exerciti: unumam potest quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione, puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum siue absolutè, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolutè delectatio. Vnde cùm aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectæ rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis moroſæ de illicito cõcubitu. Ex hoc nanque quòd actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

¶ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectatione sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodẽ actu eadẽque delectatione cogitata. Nec est verum, ꝙ præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu praterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium est, an vidua quę voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLVSIO.

¶Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.

¶AD HOC Dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij nõ est peccatũ mortale. Et ratio est, quia eiusdẽ moris est delectari de præsenti, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentię nõ variant speciem moris de bono in malum: & propterà sicut simpliciter, & absolutè, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hęc ratio sufficiat, manifestatur tamẽ ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta quam exercuit occidẽdo perturbatores Reipublicę: nec solùm intus potest delectabiliter memorari, verùm potest etiã delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autẽ est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione de facto vindictæ, & cuiusęque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodẽ more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexũ habet malum aliquod (puta pollutionẽ, vel delectationem interiorem, consequentẽ vellet actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quãtumcunque licita, quũ cogitantur annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si vidua delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIVM est, An volũtaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed volũtaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCLVSIO.

¶Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.

¶AD HOC dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta nõ est mala. Verũm inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc quòd visus mulieris pulchræ secundum seipsum delectabilis, non est libidinosos nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactũ talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum advenerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc deleBiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

¶ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Tho. vtilitatẽ autem Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribẽda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianę salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. RO. ECC. PRES. BYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELlarium, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti.

PROLOGVS.

SATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ professorem opiniones esse animaduerterẽ, libuit mihi pro mea cõsuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ vtilitatẽ semper contuli, pro virili mea hic quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: vt sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeãt. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Ro. Ecclesiæ Senatum accitus, inclytæ familię vestræ in vniuersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibiq; præsertim (quę præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicãdos esse cognosco. Adde etiam q; quum tu Ro. Ecclesiæ vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officiũ sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodã suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus Ecclesiæ thesauris, vt patronus ac præses tibi vẽdicas & ascisceris. Oro itaq; amplitudinẽ tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINtus de Indulgentijs in Decem Capita diuisus.

1 *Quæ à Prisci constant de indulgentiis.*
2 *Quid sit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentia.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. posita, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio:*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quòd indulgentia sit de iniunctis pœnitentiis.*
8 *Responsio ad quæstionem de indulgentiis causa 4. cap. posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore vera pœnitentiæ 4. cap. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. ca. positam de tempore cõfessionis.*

CAPVT I.

¶Quæ à prisci constant de indulgentijs.

DE ORTV Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagãdæ opẽ ferret: verũm quia nulla sacrę Scripturæ, nulla priscorũ doctorũ Græcorum, aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostrã deduxit notitiam: sed hoc solum à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, q; beatus Greg. indulgẽtias statuonum instituit, vt in 4. sen. diui Tho. habetur. Longè tiquidem post Greg. legimus, q; quidã indiscretas & superfluas indulgentias dabãt: vt Inno. 3 in ca. quũ ex eo. extra de pœ. & re. dicit. Et per 40. forte annos ante ab Alex. 3. propositã de indulgẽtijs datis ab Episcopis quæstionẽ solutam inuenimus ibidem in ca. quod autem. Ex verbis quoq; Inno. 3 in c. excõmunicamus: extra de hære. & catholici: apparet cõcessam fuisse indulgentiã euntibus in subsidiũ terræ sanctæ. Et quũuis non inueniatur in iure, indubie tamẽ tenetur cruciatę expeditionẽ fultã fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad deliberãdũ extra de Iudæis.

¶Ex his autẽ textibus non solùm habetur, q; indulgentiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & nõ noua adinuentio, sed habetur clarè quatuor. Primò, q; dare indulgentiã alicui est illum absoluere. Secundò, quòd ista ablolutio spectat ad forum pœnitentiale. Tertiò, quòd ista absolutio est à pœnitẽtijs iniunctis. Quartò, quòd quãdoque sunt indiscretæ. Et primũ quidem eorum habetur expresè in dicto ca. quod autẽ ab Alex. 3. respondere Archiepiscopo Cantuarien. q; quia nullus potest ligari, aut solui à non suo iudice, ideo indulgentię cõcessæ ab aliquo Episcopo, non se extẽdunt ad nõ subditos sibi nisi de cõsensu propriorũ iudicũ. Hæc enim respõsio clarè docet, q; quia indulgẽtia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri ratum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inno. 3. in c. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quòd enim spectet ab forum pœnitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, q; eneruat pœnitentiales satisfactionẽ indiscretæ indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentis, clarè ibi habetur: & similiter, quòd superfluę & indiscretè quandoque fiant.

CAPVT

CAPVT II.

¶Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inuestigandæ quidditatis indulgentię ex his quæ constant sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicamus, q; indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, nõ reddidisset per se rationem iuis, quare indulgẽtia nõ prodesit nõ subdito: quia ligari absoluive nõ nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiã consistere in absoluendo aut ligando. constat autẽ q; indulgere nõ est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem assererẽ rationẽ canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur ecclesiastica indulgentia) colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quãuis prima facie videantur hęc nõ sufficere ad indulgẽtiæ diffinitionẽ deferendo tamẽ singula subtilius, apparebit sufficies. Differt siquidẽ imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit pœnitẽtiam pro alio aut seipso) quàm ab actionib⁹ cõmunibus personis publicis & priuatis: puta cõpensatione vnius ad alterum, aut subuentione damno alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacunque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, nõ solum in profanis, sed etiam in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: Vnus homo existens in charitate, potest facere pœnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existẽte. Quod Ecclesiæ consuetudine approbatur, ieiunia aliaque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à personis in charitate existentibus fiant vbi patet opera satisfactoria priuatarum personarũ absque vlla iurisdictione ecclesiastica cõpensari pro pœnis animarum quæ purgãtur, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium quòd priuatæ personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curam habẽs boni communis distribuit illud partibus eiusdem communitatis: vt qui distribuit princeps, aut communitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet eriã in hac materia, quum dator indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic., fit secundum æquali tatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest, vt quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantũ quandoque honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quantò aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causæ, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam autoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine autoritate) quam rationem: non enim prò libito, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alexan. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed numeria circa quam exercetur, per subiunctam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pœnitentiam nõ in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita quòd ly, in foro pœnitentiali determinat duo, scilicet absolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus q; indulgentia est absolutio in foro pœnitentiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Et enim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquem forum spectat: liquet autem q; nõ contentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentialis ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verũm quum pœnitentialis absolutio fecerur in eam, quę est ordinis, quæ sacramentalis est (vt pote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunque, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) pœnam temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis pœnitentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia, q; scilicet sit vere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitẽtiæ non ligat ad pœnam facere dos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluẽdo à culpa: & prius natura absoluit, quam ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ, absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & cõfessus) ideo ex hoc ipso, q; indulgentia est absolutio à pœna iniũcta in foro pœnitentiali, monstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse vere pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarũ: in qua dicitur, verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Tho. propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentiis sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ conuerrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

¶Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

MAGNA Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contẽta. ¶Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgẽtias est actus iurisdictionis, opponitur à Durãdo in 4. sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia autem aliis data potest concedens vti sicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgẽtias dare, vt patet in cauit. nostro: extra de pœnitent. & remiss. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offic. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentię dantur etiã defunctis existentibus in Purgatorio: qui à iurisdictione Ecclesię sunt exempti, vt pote extra hãc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantùm.

QVAESTIO.

¶Num absolutio potius quàm distributio, vel compensatio sit indulgentia.

¶CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communis tam theologorum, quam canonistarũ doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus. de pœn. & re. decernentiũ indulgẽtias fieri per modum distributionis, & cõpensationis, seu solutionis. Dicunt enim q; thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt nõ pro seipsis, distribuitur per indulgẽtias in Christi fideles, ita q; pœnitẽtiæ nostræ cõpensantur per pœnas Christi & sanctorũ, dum ex thesauro illo cõceditur cunque quasi pretiũ pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitẽtiam. Hæc autem patet contrauenire sentẽtiæ, qua dicitur, q; indulgẽtia est absolutio: quum longè distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus nõ iudicij proprij, sed communes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamen differentia ab absolutionis actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quòd quidem potest verificari ponendo, quòd est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita, & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia

¶CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Tho. cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentijs.

¶Tum quia indulgentiæ tantùm valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem, quòd in plenarijs indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro defunctis, non dantur pro iniunctis:nã non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfeciſſe eos, qui ſunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romę iniungeret pœnitentiã plenariã indulgentiarum cõſequutus,accepit mandatum à Papa,vt non iniungeret pœnitentiã:vt refert Petrus de Pal.in 4.ſent.diſt.20.q.4. in calce. Tum quia in forma plenariæ abſolutionis,quæ conceditur in morte,cõtinetur reſtitutio ad innocentiã baptiſmalem, quæ non eſſet vere efficax,ſi ab iniuncta tantum pœnitentia abſolueret.

CAPVT IIII.

¶Quæſtiones tres circa aſſignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶Num quæuis cauſa indulgentiæ ſit etiam cauſa quantæcunque.

¶VNT Præterea circa dicta in ſuprapoſita diffinitione indulgentiæ tres queſtiones. Prima omnium difficillima eſt circa cauſam effectiuam indulgentiæ. Dictum eſt enim,q̃ oportèt dantem indulgentiam fultũ eſſe autoritate & ratione. In dubium autem non paruum vertitur,an quælibet rationabilis cauſa dandi indulgentiam,ſit etiã rationabilis cauſa quantęcunque indulgẽtiæ:ac potius quædam ſit rationabilis cauſa tãtæ indulgẽtiæ:(puta vnius anni)quę nõ eſſet rationabilis cauſa multò maioris indulgẽtię puta viginti milliũ annorum.Eſt autẽ ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc eſt q̃ cauſa legitima indulgentiæ eſt etiã ſufficiens cauſa quantæcunque indulgentiæ,extat autoritas diui Tho.in 4.ſent.diſt.20. expreſsè dicentis,quòd indulgentiæ ratio ſeu cauſa nõ exigitur ad menſurandã indulgẽtiã. Et probat hoc: quia eadẽ ſtante ratione Eccleſia modo maiorem,modo minorẽ dat indulgẽtiam. Et tandẽ dicit,q̃ licet dãs indiſcrete indulgẽtias,ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitẽtiæ retrahãtur,peccet:nihilomin9 cõſequuntur homines plenam indulgentiã dãtam.Extat(& quam continua experientia Romę docet autoritas Eccleſię)dantis indulgentiã plenariam pro ſola viſitatione alicuius Eccl.ſine manib9 adiutricibus:& in die ſancto Paſchę data benedictione à Papa ſuper plateas S.Petri pronuntiãt duo Cardinales indulgentiã plenariã omnibus preſentibus.Si enim hæc cauſæ ſunt legitimæ cauſæ indulgẽtiæ plenariæ,nulla reſtat cauſa pia tã parua,quæ non ſit legitima cauſa quantæcunque indulgẽtiæ. Extat & autoritas veritatis eccleſiaſticæ:ſecundũ quam oportet indulgentias tãtum valere quantũ ſonãt: conſtat autem quòd ſonant ex quacunque cauſa etiam plenariam indulgentiam.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt:quia à ratione diſſonat indulgentiam exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in cauſa, ita q̃ ſine legitima cauſa indulgentia eſt nulla,& tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex partæ legitimæ cauſæ.

¶Contra quoque rationẽ eſt,q̃ poteſtas Eccleſiæ quæ non niſi miniſtri & diſpenſatoris eſt, nulla ratione diſpenſandi arceatur in quãtitate tam pretioſi theſauri. Et cõfirmatur: quia ſi in prophanis poſſunt Eccleſię miniſtri ita diſpenſare,vt diſpẽſatio ſit nulla(vt ſi Papa donaret totũ ſtatum temporalẽ Eccleſiæ filio ſuo,quamuis eſſet rationabilis cauſa donandi ſibi aliquid)multò magis videtur q̃ errare poſſit in diſpẽſando theſaurum ſpiritualiũ bonorũ, ita vt diſpẽſatio ſit nulla.vtriuſque enimeſt diſpenſator nõ dominus in ædificationẽ corporis Chriſti myſtici,non illius diſsipationẽ.Accedit ad hoc autoritas apoſtolica Clementis 6.in dicta extrauagante vnigenitus:de autoritate data à Chriſto diſpenſandi hunc theſaurum,dicentis.Quẽ quidẽ theſaurum per beatũ Petrũ cęli clauigerum,eiusq̃ ſucceſſores ſuos in terris vicarios cõmiſit fidelibus ſalubriter diſpenſandũ: & propriis& rõnabilibus cauſis,hunc pro totali,nũc pro partiali remiſsione pœnę tẽporalis pro peccatis debitę tam generaliter,quàm ſpecialiter prout cum Deo expedire cognoſcerent, verè pœnitentibus & confeſsis miſericorditer applicandum. Vbi patet quòd non ſolùm rationabiles, ſed proprias oportet eſſe cauſas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶Num & quomodo,& quando pœnitentia ſit neceſſaria pro conſequenda indulgentia.

¶SECVNDA Quæſtio eſt,an vera pœnitentia exigatur tempore,quo indulgentia cõceditur,aut opus exercetur,an extendatur ad tempus aliud,quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia quo ad conceſsionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præſentibus , quum infra miſſam in capella ſua ſingulis diebus dominicis aduentus & quadrageſimæ abſolutionẽ facit,ſi teneor tunc eſſe verè pœnitẽs,an ſufficiat quòd intẽdo verè pœnitere:& tũc, vt iſta indulgẽtia quinque annorum. Et ſimiliter quo ad exercitiũ operis,dat Papa quòd dicens ſeptẽ Pſalmos,vel dans tantam elemoſynã habeat plenariam remiſsionẽ ſemel in vita & ſemel in mortis articulo,an teneatur eſſe verè pœnitens tẽpore quo dicit ſeptem Pſalmos, aut dat eleemoſynam.

¶TERTIA Quæſtio eſt,an oporteat eſſe confeſsum,ita quòd nullum ſit in cõſcientia mortale peccatum commiſſum non confeſsum tẽpore,quo acquirit quis,& vtitur indulgentia,an ſufficiat eſſe confeſſum ſecundum præceptum Eccleſiæ: hoc eſt ſemel in anno. Et eſt ratio dubij:quia hinc apparet quòd verba iudicum ſunt ſecũdum iura interpretanda,ac per hoc quòd ſint illo anno confeſsi. Inde verò apparet, quòd ſi non requireretur confeſsio alia ſufficeret dicere pœnitentibus:quoniam in vera pœnitentia clauditur propoſitum obſeruandi præcepta Chriſti & Eccleſiæ.

CAPVT V.

¶Soluuntur obiectiones in 3. cap. poſitæ, contra hoc, quod dare indulgentiam,eſt actus iuriſdictionis.

¶NON EST Autem difficile ad obiecta,primò contra aſsignatam diffinitionem reſpondere.Falſum namque eſt quod Durãdus dicit, omnem iuriſdictionis actum poſſe in inuitũ exerceri, quũ abſolutio ſacramentalis ſit actus non ſolũ ordinis,ſed iuriſdictionis (vt pote à nõ proprio iudice ordinario,vel delegato facta nulla exiſtens)& tamen nõ poteſt exerceri in inuitum.Sed quòd nullus poſsit exercere actũ iuriſdictionis in ſeipſum abſoluendo & ligãdo ſe,verum eſt: & propterea licet alij aliter ſentiãt,concedo ego, q̃ dans indulgẽtiam aliis,nõ acquirit illã: quia abſoluens alios,nõ abſoluit ſe. Nec tamen eſt deterioriscõditionis,quàm alij, quia & ſi non per iſtã viam:per aliam viã poteſt eandem indulgentiam conſequi, ſcilicet cõmittendo cõfeſsori ſuo:vt ſic abſoluat ipſum, ſicut ipſe abſoluit alios: hoc enim modo Papa ſubiicit ſe abſolutioni ſacramẽtali, & ſimiliter indulgentię eadẽ ratione.Archiepiſcopi quoque poteſtas ſuper totam prouinciã ex hoc ipſo,quòd in quibuſdam articulis affirmatur,manifeſtatur extẽdi ad dãdas indulgentias in tota ſua prouincia: quandoquidẽ ille eſt vnus illorũ articulorum,qui in iure numerãtur, vt Panor.ibidẽ ſcripſit.Defunctos autẽ in purgatorio exiſtẽtes,extra iuriſdictionem Eccleſiæ quidã negant: ex eo quòd ſicut ſunt medij inter nos & beatos(dũ nos viatores ſumus quo ad meritũ, vel demeritũ,& quo ad pœnam & præmiũ,& beati extra viã totaliter ſunt:qui purgantur autẽ quo ad meritum,vel demeritum extraviã,ſed quo ad pœnã, vel præmium in via adhuc ſunt) ita ſunt quodãmodo ſubditi vicario Chriſti viatoribus dimiſſo:vt ſicut quo ad punitionẽ adhuc ſunt in via,ita quo ad releuationẽ à pœna adhuc ſubſunt iudici viatorum. Sed hæc opinio multa vera dicens non infert efficaciter intentũ:plus enim requiritur ad ſubditũ iudici viatorum,quàm adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim q̃ poſsit cauſa ſua quantũ ad illud quod ſapit vię cognoſci à iudice viatorũ:nullus enim poteſt eſſe iudex cauſę omnino incognoſcibilis ab ipſo:cõſtat autẽ à Papa cognitione omnino eſſe alienas cauſas exiſtentiũ in purgatorio: & ideo patet Papã non poſſe abſoluere, aut ligare exiſtẽtes in purgatorio.Manifeſtatur quoque hoc idem ex verbis Domini:limitantis Petri poteſtatẽ ſuper terrã:ita q̃ licet effectus poteſtatis Petri penetret cælos,dicẽte Domino,Erit ligatũ aut ſolutũ in cęlis iuriſdictionis tamẽ actꝰ terminatur ad hoc,vt ſit ſup terrã dicẽte Domino,Q̃cũque ſolueris,aut ligaueris ſup terrã.Scriptura autẽ ſacra mortuos nõ eſſe ſuper terrã vocat:vt patet Ge.42.Vbi de Ioſeph tanq̃ de mortuo loquentesfratres & pater,introducũtur dicentes,q̃nõ eſt ſuper. Purgatoriũrursum nõ ſuper,ſed ſub terra eſſe ex eo patet q̃ Chriſt9 deſcẽdit ad inferos:vbi erat limb9 Patrũ:neq; enim fas eſt credere q̃ de purgatorio exeuntes animæ ante Chriſti mortem:& ad limbum Patrum euntes,ad inferos ąſuperis deſcenderint:ſed econtra exiſtimãtes inferiori ad infernum ſuperius aſcenderent: quum etiã ſecundũ Philoſophos loca quãtò ſuperiora,tãto nobiliora ſint. Quoeirca nõ dat Papa defunctis indulgentiã autoritatiuè abſoluendo, ſed per modũ ſuffragij. quod etiã ipſæ Apoſtolicæ literæ atteſtãtur, clarè apponentes iſtam clauſulam,per modum ſuffragij, quũ pro defunctis dantur indulgẽtiæ. Et potes videre q̃ ex hoc ipſo diuerſo modo dãtur indulgentiã viuis & defunctis,inſinuatur intentum:nam ex eo q̃ nõ audens Eccleſia defunctis autoritatiuè remittere pœnas ſicut viuis,ſuffragantis perſonã induit,cõcedendo defunctis indulgẽtiam, monſtratur q̃ indulgẽtia ſimpliciter & abſolutè remiſsio eſt autoritatiuè ab Eccleſia facta. Niſi enim eſſet autoritatiua remiſsio, ex applicatione eccleſiaſtici theſauri, non oporteret ad ſuffragij modum deſcendere,quum ad defunctos extenditur:quibus Eccleſia nõ niſi ſuffragari poteſt.

CAPVT VI.

¶Soluitio obiectionum in tertio cap. contra hoc quòd indulgentia eſt abſolutio.

AD EVIDENTIAM Autem ſpecificæ naturæ ipſius indulgentię oportet noſſe duo cõcurrere ad indulgentiam,abſolutionem à pœnitentia iniuncta & diſpenſationem ſpiritualis theſauri, applicando pœnam Chriſti & ſanctorum adhunc,cui datur indulgẽtia. Et primum quidem probatum eſt ex canone Alexan.3. ſecundũ autem non ſolùm ex communi Sanctorum doctrina,ſed ex allata extrauagante Clementis ſexti patet.Verũ multum intereſt ad naturã indulgẽtiæ cognoſcẽdã,an primũ indulgẽtia ſit abſolutio, an diſpẽſatio. Nã ſi indulgẽtia primò cõſiſtat in abſolutione,diſpenſatio theſauri acceſſo-

acceſſoriè concurrit ad indulgentiam : vt quia Eccleſia non poteſt liberè relaxare debitam Deo pœnam pro peccato in illum cõmiſſo, ad hoc, vt remiſsio ſua ſit efficax: iungit abſolutioni diſpenſationem pœnarum ſolutarum à Chriſto & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi :vt ſic & remiſsio ſiat efficax ex additã ſatisfactione Chriſti & Sanctorum pro iſtis quibus indulgẽtia datur,& Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autem primum indulgẽtia ſit diſpẽſatio prędicti theſauri, abſolutio ab iniuncta pœnitentia acceſſoriè cõcurrit ad indulgentiam:ex eo nanque quòd applicatur mihi per indulgẽtiam tãtum de pœna reconcita in theſauro,ſequitur quòd ſum abſolutus ab æquinalẽti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius ſit,non ex ratione,ſed ex facto pendet. nam rationi cõſentaneum eſt, quòd Eccleſia vtroque modo poteſt indulgẽtias facere: ſed an de facto indulgẽtias altero tantum, & quo aut vtroque modo faciat, ſcire oportet ſi indulgentiæ natura cognoſcenda eſt. Apparet autem prima facie inſpicientibus doctores & dictam extrauagẽtem Clementis,primum in indulgẽtia locum tenere, diſpenſationem Eccleſiaſtici theſauri, & abſolutionem acceſſoriè comitari. Sed referenti verò poſteriores indulgentias priſcis, apparet Eccleſiam olim fuiſſe viam indulgẽtiis principaliter per modum abſolutionis, quam neceſſariò comitatur diſpenſatio theſauri : à tempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis Iubilei vſam fuiſſe, principaliter indulgẽtijs diſtributione theſauri, & comitãter abſolutione à pœnitẽtia:quoniam tãta abundãtia indulgẽtiarum plenariarũ quãtũ vix credi poteſt palsim data:ſuper hoc fundari videtur. Et ſecũdum hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus,quam aſsignauimus, non eſt diffinitio indulgẽtiæ quæ modo ſit ab Eccleſia S.o.ſed illius quę olim fiebat:quoniam ſacri can.loquũtur de indulgentia,quæ erat conſueta in Eccleſia, & non de illa,quæ poterat reperiri de nouo.Sunt enim diuerſarum rationũ iſtæ & illæ quo ad naturas:quamuis ſint vnius & eiuſdem rationis quo ad vltimũ effectum,qui eſt remiſsio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et ſic dicendo cõcordia fieret inter noua & vetera.Sed hæc opinio ponẽs de facto indulgentias diuerſarum rationum in Eccleſia,diſſonat ab vſu Eccleſiæ & Doctorum:nam Bonifacius ipſe 8. indulgẽtiam Iubilei inchoat ab indulgẽtijs magnis cõfeſsis à prioribus,manifeſtãs per hoc ſe ſectari veſtigia prædeceſſorum. Ro.quoque Pont.in hodiernum vſque diem indulgẽtias tot annorum,adiunctis tot quadragenis dãdo coram ſe in capella põtificia,teſtatur apertè ſe modo priorum dare indulgẽtias : & apponẽdo ſemper explicitè clauſulam ſcilicet,In forma eccleſię cõſueta,nulli dubitanti relinquit locum quòd antiquam intẽdunt ſequi indulgẽtiæ formam, & nõ in dicere indulgẽtiam alterius rationis. Doctores quoque omnes ſiue Theologi ſiue Canoniſtę quantum hactenus memini me vidiſſe,de indulgẽtia,vt devna quadam eccleſiaſtica actione, & nõ vt de actionibus diuerſarũ rationum tractãt. Vnde vnius rationis de facto eſſe indulgẽtiam nũc & olim colligimus:& ipſam primò eſſe abſolutionem cõmitatam applicatione theſauri ad hũc,cui datur indulgẽtia, & nõ econtra:hoc eſt ipſam eſſe applicationẽ theſauri ad hũc comitatam abſolutione ipſius canõ ſæpe dictus Alexandri 3. monſtrat & concinit. Nam ſi principaliter natura indulgẽtiæ conſiſteret in diſpenſatione & applicatione theſauri eccleſiaſtici ad hũc poſſet Episcopus Bono. indulgẽtiam cõcedere alieno:quoniã ad cõmunicandum alicui theſaurum non exigitur aliquis actus iuriſdictionis ſuper illum, ſed ſufficit autoritas ſuper theſauri diſpenſatione: vt patet in diſpenſatione theſauri temporalis. Abſolutio autem à pœna,per viã ſequelæ cõmitaretur abſque aliquo alio actu iuriſdictionis,quia iam exoluiſſet pœnã debitam,ex pœna Chriſti & ſanctorũ cõmunicata.ac per hoc alienus, qui ſolùm ad 40. dies pœnitentię reneretur,ab Epiſcopo Bonon.per indulgentiam 40.dicrum abſolueretur,quòd ſaltem coram Deo ad nullã pro peccato pœnam teneretur,cuius oppoſitum in canone habetur, dum dicitur, quòd alieno non prodeſt indulgentia niſi de conſenſu proprij iudicis.At ſi quis dixerit,quòd quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice,quia liberat ab iniuncta pœnitentia : & alienus Epiſcopus licet communicando pœnam theſauri non ſubdito pœnitẽtiam iniunctam proillo exoluat coram Deo,nõ tamen corã proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice(ſicut ſi ſine indulgentia aliqua per alia opera ſatisfactoria totam pœnam exoluiſſet peccatis ſuis debitã, & pœnitentiam iniunctam à ſacerdote non peregiſſet,remaneret obligatus in foro Eccleſiæ ad pœnitentiam iniunctam peragendam) idcirco Alexander 3.dixit quòd indulgentia non ſubdito non prodeſt, ſcilicet in foro eccleſiaſtico, quo iura ſiunt. Aduertat ſic dicens quòd ſi indulgentiæ natura principaliter cõſiſtit in cõmunicatione theſauri exoluẽtis pœnam coram Deo, & abſolutio iudicialis comes ponitur, nõ debebat cõcedere indulgẽtiam alterius rationis. Doctores quoque omnes ſiue ſolum Alexander reſpondere negatiuam ſimpliciter & abſolutè, dicendo quòd non prodeſt niſi de licẽtia proprij iudicis: ex quo oppoſitum verum eſt ſimpliciter & abſolutè:quia vnaquęque res ſimpliciter & abſolutè iudicatur ſecundum ſuam naturam, & non ſecundum concomitantia. Imò hæc ipſa reſponſio monſtrat intentum : quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Eccleſiam & Deum, ſcilicet diſpenſatione & communicatione theſauri pœnam debitam exoluentis coram Deo:altero pertinẽte ad Eccleſiam tãtum, ſcilicet iniunctæ pœnitentiæ ſolutio in foro Eccleſiæ)ſi indulgẽtia eſt principaliter & eſſentialiter illa theſauri cõmunicatio,debebat affirmari q̃ prodeſt nõ ſubditis,ex quo illã quo ad principale & eſſentiale cõſequuntur. Et quia negatum eſt illis prodeſſe, dicimus inde q̃ indulgẽtia principaliter & eſſentialiter eſt abſolutio,quàm quia nõ ſubditus cõſequi nequit, ideo indulgẽtia ab alieno nõ ſibi prodeſt tãm quo ad Deum, quàm quo ad eccleſiam.Et hic eſt planus ſenſus illius decretalis abſque extorſione aliqua vt patet intuenti. Eſt igitur indulgẽtia quæ de facto olim vſa eſt,& nũc vtitur Eccleſia vnius rationis:& eſt principaliter ac eſſentialiter abſolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexam habens communionem theſauri paſsionum Chriſti & Sanctorum. Et cõfirmatur hoc ex forma plenariæ indulgẽtiæ,quando per viam cõmiſsionis fit. Concedtur ſiquidem quòd poſsit plenariè abſolui in vita & in morte: conſtat enim quòd non eſt ſermo de abſolutione ſacramentali,ſed ſpectante ad indulgentias.& conſtat quòd per modum & verbum abſolutionis confertur. Et conſtat quòd eiuſdem eſt rationis indulgentia collata ſine miniſtro medio abſoluẽte, cùm Papa dat indulgentiam præſentibus, aut viſitantibus, &c.& quum per miniſtrum medium cõcedit quòd ſemel in vita,& ſemel in morte plenariè abſoluatur. Tenet igitur abſolutio primum in indulgentiæ ratione locum.

¶AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Roman.Pontificum, dicitur, quòd non contrariatur doctrina hæc aſsignatæ diffinitioni : quoniam non docet principaliter indulgentiam eſſe applicationem theſauri: ſed docet vnde eſt valor,& efficacia indulgẽtiæ ad remiſsionem pœnę Deo debitæ pro peccato videlicet ex theſauri ſpiritualis diſpẽſatione. Et ad hãc efficaciam ſpectat modus ſolutionis,compẽſationis,diſtributionis, communionis,diſpẽſationis & ſimilium,quum dicitur quòd indulgẽtiæ valent, aut dantur per modum diſpenſationis, & huiuſmodi, & nõ ſpectant hæc ad principalem actum indulgentiæ,qui eſt iudicialis in foro pœnitentiali abſolutio : propter quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice : & ſi eſt non a proprio iudice facta,nulla ſit:vt ex ſæpe dicti Alexandri 3.canone patet. Nec ſuſcepit canon ille obiectam prius expoſitionem,ſcilicet, q̃ indulgentia eſt diſtributio inter ſubditos:quoniam diſtributio arctata ad ſubditos partes communitatis,eſt actus iuſtitiæ,diſtributiuæ, exigens æqualitatem proportionalem in ſua forma: vt patet in 5. Eth. quod alienum conſtat eſſe ab indulgẽtia ex ipſo Eccleſię vſu tam moderno, quam antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expoſitionem, ſcilicet quòd ſit eſt illi, quòd indulgentia eſt abſolutio cauſaliter: hoc eſt, quòd eſt diſpenſatio theſauri cauſans abſolutionem:quoniam ſi ſic eſſet, nõ eſſet opus proprio iudice ad conſequẽdam remiſsionem pœnæ peccato debitæ ab alieno Epiſcopo indulgentiam concedente,quandoquidem abſolutio per viam ſequelæ comitaretur ex applicatione theſauri facta à potenti diſpenſare theſaurum. Diſpenſatio ſiquidem theſauri nõ exigit iuriſdictionem ſuper perſonis,quibus donatur,ſed ſuper theſauro: ſat enim eſt perſonis illis,vt ſint capaces communionis illius,quæ quidem capacitas in propoſito cõſiſtit in hoc,quòd homo ſit verè pœnitens & cõfeſſus. Vrgetque tãtò magis canon iſte,quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas pœnitentias non iniũctas cõſtat enim quòd reſpectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis conſenſus, ſi indulgentia eſſet eſſentialiter communicatio theſauri. Communicato ſiquidem mihi ab alieno Epiſcopo theſauro, coram Deo ſoluiſſem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus, quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiam. Quia igitur hoc eſt falſum,reſtat vt indulgentia ſit eſſentialiter abſolutio : cui annectitur diſpenſatio Eccleſiaſtici theſauri ad hoc, vt abſolutio à pœna, ſit efficax,nõ ſolùm quo ad Eccleſiam,ſed etiã coram Deo.Et ſi perſpicaciter intuiti fuerimus ordinem manifeſtati vſus theſauri ad vſum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, ſcilicet quòd indulgentia eſſeſſentialiter abſolutio. Nam quum viderent Doctores Eccleſiam abſque ſacramentali medio remittere pœnas peccatis confeſsis debitas, nec ab eccleſia inſtructi eſſent quomodo huiuſmodi remiſsiones valerent, ſupponentes Eccleſiam abſoluere à vinculo pœnitentiarum, in varias incidẽrunt opiniones de efficacia huiuſmodi remiſsionis, ſeu abſolutionis: quibuſdam neſcientibus hunc Eccleſiæ militantis theſaurum:opinantibus abſolutiones has in foro tantum militantis Eccleſiæ liberare à pœnitentiis, aliis non curãtibus de hoc theſauro9, putãtibus ex poteſtate data Petro poſſe Papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita q̃ nec hic, nec alibi oportet illas exoluere,aliis dicẽtibus, quòd abſolutio ſeu (quod idem eſt)remiſsio efficaciã habet etiam coram Deo ex applicato theſauro paſsionis Chriſti & Sanctorum:quorũ dogma approbari meruit ab Apoſtolica ſede. Hæc ſiquidem manifeſtant, quòd

pre

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiæ, q̃ esset remissio, & ad inuestigandũ ipsius efficaciã, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes cõuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

¶ Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quòd indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad cuiusdeotiã habendam de pœnitẽtia, à qua absolut indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniũcta mentionẽ faciunt: Doctores autẽ ad iniunctas & nõ iniũctas extendunt. Et licet Doctorũ opinio, quam etiã sequutum se dicit diuus Tho. magnifacienda sit: quia tamẽ huius rei veritas ex facto pendet, & in facto cõsistit, & sacri canones solùm de iniuncta faciũt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittẽdo incertum, diffinita est indulgentia, q̃ est absolutio à pœnitentia iniũcta. In Concili siquidem Latera. sub Inno. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiã, & expresse post tẽpora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat, in ca. quum ex eo: de pœnit. & re. Vbi secundum textum & omnes Doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset verum, si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & episcopalis potestas est restricta solùm quo ad iniunctas pœnitentias, consequens est, q̃ respectu pœnitentiarum nõ iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textum esse constat, obuiantem expresse indiscretis indulgentiis simpliciter & absolutè: & contra Doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolutè. Quòd etiam patet in cap. nostro. eod. titu. Vbi Archiepiscopum dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi quòd restricta potestate qui ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis econtrario restrictio, quo ad minora, a fortiori refrænet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quàm non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simplum hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quòd limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iniunctas. Nec potest rursum dici, quòd quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgentię, ideo prohibitio indulgentię de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed non sola est pœnitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quòd rectè diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vt pote principalem materiam) & quòd iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, vt ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria. ac per hoc si indulgentiæ non substernitur iniuncta pœnitentia, intelligitur non substerni eidem pœnitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque pœnitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoque Ecclesia multo tempore hunc stylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentijs: intantum vt Durandus cùm dixisset in 4. sẽten. quòd indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonãt autem quòd ab iniunctis pœnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundũ formam iuris in iure autem solùm fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantùm pœnitentiis intelligenda est indulgẽtia data simpliciter & absolutè. Expositio verò dicens, quòd ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur sub intellecta cõiunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis pœnitentijs) non est expositio, sed diuinatio: nam si licet in textibus apponere, ly, etiam, infiniti text. subiecti essent diuinationi quandoque etiam contra textum: vt facilè patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligẽdum, ratione Ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Rom. Pontif. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus presentibus quinque vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimẽdo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones pœnitentiaels loquuntur, taxantes prenitentias per annos & quadragenas. Cumque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, mõstrat ab iniunctis pœnitentijs tantũmodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, q̃ communis forma indulgentiarũ fit per tempora: puta dies, quadragenas, annum vel annos: quia sic taxatæ sunt pœnitentiæ in sacris canonibus. Nec obstat quando fit plenaria indulgentia. quoniã plenitudo etiam plenissima nõ mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantię: vt patet. Et propterea si pœnitentia, à qua liberat indulgentia, est substantialiter pœnitentia iniuncta, quantũcunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorũ, aut dierum: plenissima autem liberat à tota iniuncta, sicut si per quotã data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur, an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tam à iudice, quàm à iure, an de iniuncta tantum à iudice, respondetur quòd quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta sed taxata iniungenda, ideo dicendo, quòd liberat solùm ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quòd dicitur, quia ad pœnitentiam inũctam ille, cui iniuncta est, tenetur nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponantur: igitur pœnitentiæ illæ non sunt iniunctæ. Sed Ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarum pro suis peccatis, ita præsupponit verè pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & aliis meritò pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis pœnitentijs: dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum pœnitentialium. Quocirca multum verisimile ac rationi consentaneum est, vt ortum habuerit indulgentia à pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à confessoribus iuxta canones pœnitẽtiales: hinc enim perseuerat vsque hodie, vt dictũ est, indulgentia tot annorũ & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam à proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quãuis falsa, quòd indulgentiæ solùm valent quo ad forum Ecclesiæ militantis: hinc non est consonantia canonum. Cum his tamẽ scito, quòd licet indulgentiæ tam pro viuis quam defunctis sic sint secundum iura interpretãdę: quum non sint melioris cõditionis defuncti, quàm viuis quo ad cõsequẽdas indulgẽtias (imò sint deterioris, quia ad eos nõ perueniunt nisi per suffragia) si tamẽ Papa daret alio modo indulgẽtiam, scilicet nõ solum ab iniũctis, sed etiam à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicẽdum secus esse: potest enim absoluere à pœna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Verum autem hactenus Põtifices sic dederint indulgẽtiam, nescio. Si enim verum est, quòd Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubileo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione Papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, quòd non solùm ab iniuncta, sed iniungẽda intendebat liberare per illam indulgẽtiam plenissimã. Sed vereor, ne Bonifacium nõ vt Pontifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorẽ minus benedixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidem, quòd indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod constat non nisi extortè posse benefitelligi, perspecta illa lubilei extrauagãte. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non cõstant apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto, quo cõfessor iniungere debet pœnitentiã, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenarie à pœna.

¶ Ad id verò quod ex forma plenariæ absolutionis obiicitur, dicitur q̃ de autoritate talis forma quicquid sit potest dupliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita secũdum opinionem illam valde, vt videtur, cõmunem scilicet q̃ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur si Ecclesiæ ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur Ecclesia opinione dicẽtium cælos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inseruit, dicens, Matheum tuum laudãt Angeli, adorãtque dominationes, tremũt potestates, cæli cælorumque virtutes, ac beata Seraphim. Et q̃ cum formadine aliqua vtantur Ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, q̃ ibi opponitur, quãtum se extẽdunt claues Ecclesiæ: tũ tubantis enim sunt verba hæc. Secundò, quòd intelligatur ex meritis indulgẽtiæ: ita quòd restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolutè, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim Ecclesia arbitraras ac iniunctas esse verè pœnitentibus & confelsis condignas pœnitentias ac per hoc absoluendo ab iniunctis præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & conse quenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligẽdum atteſtatur: quia procul dubiò præsupponit in hac forma Ecclesia pœnitẽtem esse contritum de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatẽ baptismalem locum nõ haberet. Et quia vtraque præsumptio est facti, & tenet ex parte pœnitẽtis: ideo forma illa efficax quãtũ ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiẽte bene disposito per iniunctas pœnitẽtias, efficax simpliciter & absolutè inuenitur. Et ab effectu testatur, si de facto pœnitẽs non requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniũctis, fit absolutio ab omnib⁹ simpliciter debitis pœnis habeat: q̃d tũc accidit, quãdo nõ est per susceptas cõditiones

genas pœnitentias dispositus. Quæ dispositio pœnitentibus merito imputatur: quia ob communem pœnitentium imperfectionem, cõdignæ non dantur secundum sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debent æquiparari illis qui condignas acceptarunt secundum sacros canones pœnitentias: quorum mistica mater Ecclesia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et meritò: quia iam sponte susceperant peragendas hic condignas pœnitentias: quod constat non amplecti à modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitentia sufficit. Conſonat autem hæc doctrina Eccleſi. Rom. consuetudini: quũ in illa viua voce, indulgentiæ concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma Ecclesiæ consueta: constat enim quòd forma Ecclesiæ non potest melius interpretari quam forma ecclesiastici iuris secundum quam clausula hæc non solum denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed etiam ly, ab iniunctis pœnitentijs. Et confirmatur: quia consentaneũ rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet nõ nisi de delatis ad suum iudicium, & nõ de relictis ab eodem se impediat, illa enim quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt sicut nõ ligat nisi pro cognitis in foro Ecclesiæ. ita non absoluit nisi à cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionẽ, & à iudice minori pœnitentia puniri, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim Ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibipsis relinquendos, quo ad reliquum satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo sit, vt sicut ad ecclesiastici iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita nõ redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi soluendique ritus passu currat. Ab iniũcta igitur tantũmodo pœnitentia Ecclesiastica indulgentiæ est adimplerio satisfactionis pœnitentialis: cõsequens ne deficiãt pœnitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas pœnitentias: non enim debent æquiparari illis qui condignas acceptarunt secundum sacros canones pœnitentias: quorum misericordiã igitur dicentiũ indulgentiã ad iniunctas & non iniunctas pœnitentias se extendere, vera est quantũ est ex efficacia populi cõmunis indulgentię: nos autẽ dicentes indulgẽtiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia ſecundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

¶ Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa, primò proposita in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quãuis temerarium forsan cẽsebitur dicendum tamẽ est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & Ecclesiæ prædicationẽ saluare, vt vera est, & fideles pascere pabulo intellectus. Dicendũ est igitur ad quæstionem, q̃ nõ quæcunque causa sufficit ad indulgẽtiam dãdam, sufficit etiam ad quãtumcũque indulgẽtiam dãdam: ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad debitum tantam indulgentiam nõ valet quo ad quãtitatem, in qua excedit limites legitimæ causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Cõcilij Latera. sub Innoc. 3, vt enim habetur extrà, de pœ. & re. cap. cũ ex eo. per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitẽtialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgẽtiæ indiscretæ & superfluæ nõ adimplẽt satisfactionẽ pœnitentiale, sed eneruãt: nisi quis adeò desipiat: vt isdẽ putet adimplere & eneruare, quæ cõstat esse cõtraria. Et quum constat, q̃ proprius fructus indulgentiæ est adimplerio satisfactionis pœnitentialis: cõsequens ne cessariò est vt per indiscretas superfluasque indulgentias (quę proculdubiò sunt illæ quæ ex quacunque pia causa fiunt magnæ valde) non cõsequatur pœnitentialem satisfactionem à nobis debitã, adimpleta esse pronobis à Christo & Sãctis: nã si per indiscretas huiusmodi indulgẽtias hoc cõsequeremur, nõ eneraremur: sed adimplemur pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscrete huiusmodi indulgentiæ infructuosæ sunt secundum veritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplendam, & pœnitentes putando sibi eas posse, omittunt satisfactionem pœnitẽtialem, eneruatur in veritate pœnitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idem secundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus quoniã dicit, Et propriùs & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ tẽporalis, &c. vt allegatũ est in ca. 4. Si enim non solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè quòd non sunt communes omnes causæ indulgentiæ ad totalem & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ non est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed communis partiali & totali: cuius oppositum literæ apostolicæ sonant. Probatur tertiò ratione idem. Legitima causa in indulgentiis requiritur secundum omnes ad saluandam intentionem Christi & Sanctorum: vt scilicet applicentur consequentibus indulgentiã passiones Christi ac Sanctorum: ac si pro illis ex intentione specialiter illas sustinuisset: sed intentio Christi & Sanctorum non saluatur ex qua cunque pia causa quo ad quantãcunque quantitatem: ergo non quæcunque pia causa sufficit ad quãmcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro Ecclesia in communi: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoque Sanctorum fuit pati vltra proprtam expiationem pro Ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, q̃ est esse communem, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sãctorum est consummatio passionum Christi: teste hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus Ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorũ ab Augustin. super Psal. 61. dicente ex hoc loco: Tantũ ergo pateris, quãtum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passionis Christi: ad cõmunem hanc quasi remp. quisque pro modulo nostro excolimus quod debemus, & pro posse virium nostrarũ, quasi canonem passionum inferimus: paritoria plena passionum nõ erit, nisi quum seculũ finitũ fuerit. Quãuis quo ad passionem Christi ex infinitate personæ patientis sunt probetur, & ex autoritate. Io. in 2. ca primæ suæ can. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nõ autem pro nostris tãtùm, sed etiam pro totius mundi: cõstat enim, quòd propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à cõsequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facilè potest, intentionem Christi & Sanctorum quo ad pœnas in thesauros recõditas esse, sicut bonum cõmune Ecclesiæ per q̃ currant cursu boni cõmunis, cõstat autem q̃ bonum commune dispensandum suapte natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita cõtrariatur incommẽsuratæ distributioni: dispẽsationis siquidem rationem absque mẽsura intelligere nequeo. Est igitur intẽtio Christi & Sanctorũ, vt passiones suæ nõ pro libito applicentur huic, vel illi, sed iuxta mẽsuram opportunam ad finem Ecclesię dispẽsentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõmunitatib⁹ cõmunium bonorũ dispẽsatio ex mẽsura opportunorum ad bonũ, quod est finis illius cõmunitatis, sumitur. Constat autem manifestè, quòd nec omne opportunum ad bonũ ecclesiæ est æquale, nec Ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunque opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mẽsuram opportunitatis, seu opportunorum ad Ecclesiæ bonum applicetur passiones in thesauro Ecclesiæ recõditæ, non saluatur intentio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, quòd variæ mẽsuræ opportunorum ad Ecclesiæ bonum, nõ omnis pia causa respondet, per species q̃ non quælibet pia causa sufficit ad quantamcunque indulgentiã. Et cõfirmatur: quia dispensatio creditа Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factã ab ipso Christo: omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imò sic agendo formam instituit nostrarum actionũ. Constat autem, quòd Christus eundem thesaurũ dispensat cõmensuratè iuxta cõcurrentes cõditiones causarũ mediarum: vt patet ex differenti dispẽsatione eiusdẽ per sacramẽtum Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentũ pœnitentiæ, quo nõ tota pœna soluitur: ergo ipsius vicario cõmensuratã quoq; applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rationabile est. Et est tãtò probabilior hęc ratio, quãtò actio sacramentalis eminẽtior, & efficacior causa media est, quàm actio iurisdictionalis, qua datur indulgẽtia. Et cõfirmatur rursus: quia constat prælatos oẽs Ecclesiæ non nisi ministros & dispẽsatores esse: tota igitur eorũ potestas supra thesaurũ Ecclesiæ infra limites dispẽsatiuæ potẽtię clauditur. Ex quibus habemus, q̃ nõ saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispẽsando applicentur passiones in illo reconditæ huic vel illi.

¶ AD OBIECTA autem in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ: non est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimam causam quãtæcunque indulgentiæ, extremi quoque sunt, cõtra quos procedimus. Media autem via est opinari, quòd causam indulgentiæ oportet esse legitimam causam tantæ dispensationis: ita quòd causa indulgentię,

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia non est propria causa remissionis pœnæ, ideo non quantificat illã: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationẽ: quantitas enim effectus propriã causam consequitur. Quòd autem causa indulgentiæ sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quòd actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiæ, non est dispensatio, & secundum communem Doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiẽte actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quòd causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiungeris, vt iam dictum est, q̃ propria causa quantificat effectum, apparebit quòd sicut dispensationem oportet causari à causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima tantæ dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis nõ dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiæ processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causæ illius rei respondet: ima genus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quòd remissio pœnæ attendatur penes quantitatem causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quòd actus dandi indulgentiam oportet quòd habeat causam insufficientem ad hoc, quòd tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. fit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, vt propriam causam, bonum Ecclesiæ seu pietatem, dicimus consequenter, quòd non quodlibet Ecclesiæ bonum, seu non quęcunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suæ causæ. Magnitudinem autem causæ dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad Ecclesiæ bonum, nam idem labor, eadem elemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque vt parua ratio indulgentiæ, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quòd sit eadem causa totaliter, & nõ est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolutè.

¶Verbi gratia, visitatio Ecclesiæ sancti Petri æqualis est secundum se hodie, & in anno Iubilei, sed non est æqualis relata ad bonum ecclesiæ: quoniam relata ad professionem vnitatis Ecclesiæ sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilæi refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiæ. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione, non est absolutè ratio magna indulgentiæ, sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & vnam conseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Roma. Ponti. immensa est ratio indulgentiæ, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadẽ ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quãnis etiam hæc varietas posit aliunde prouenire: ex hoc, scilicet quòd causa legitima tãtæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiã si indiscretè prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate Doctorum & Rom. Ecclesiæ.

¶Ad id verò quod obijcitur ex autoritate veritatis Ecclesiæ (puta scilicet non valerẽt, vt sonant) dicitur q̃ quia causa indulgentiæ sortitur magnitudinẽ ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo Ecclesia rationabiliter præsumit pro dante indulgentiã, vt pote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem prædicat: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum ritè canonizatũ, ita quod dato, quòd iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, Ecclesiæ doctrina aut prædicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & prædicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit enim Ecclesia canonizationem ritè factam, & similiter indulgentiã ritè datam: & sic prædicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (vt S. Thom. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Rom. Pont. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritualium Ecclesiæ) putet quoque ipsum non esse hominem. Verùm quia nulla fortè est tam parua secundũ se pia causa, quæ non possit esse maxima ex altqua relatione: ideo nolã velle iudicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis, aut applicationis thesauri Ecclesiastici: quoniam hęc dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fideliũ insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationabilitas causæ tãtæ indulgentiæ, ideo scrupulũ incurrunt, & admirari nõ desinunt quomodo verum sit, quòd pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

¶Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

SECVNDA Quæstio in 4. ca. proposita de tẽpore veræ pœnitẽtiæ, facilè soluitur, dicendo q̃ tempus veræ pœnitẽtiæ proculdubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quãdo quis vtitur indulgẽtia, tunc esse verè pœnitentẽ: alioquin non reciperet remissionẽ pœnæ peccato debitæ. Sed quũ sint in proposito tria tẽpora (scilicet cõcessionis operis, & vsus) quæ patet diuersa esse quum Papa dat danti eleemosynam talẽ, vt semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus eleemosynæ fit eras, & absolutionis plenariæ vsus fiet fortè hinc ad annum, constat quòd hæc tẽpora cõcurrunt quandoque simul, vt quum pro actu præsenti datur indulgẽtia absoluté, vt quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiã differre vsum illius, quum absolutè datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, vt ionant verba. Et similiter dicunt aliqui de tẽpore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadẽ ratione: quia scilicet non absolutiter tunc à pœna. Sed salua eorũ reuerentia oppositum est verũ. Tum quia consueta forma Ecclesiæ quæ semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimatur) continet expresè, q̃ opus fiat à verè pœnitentibus: ait enim, omnibus igitur verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint, vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet op̃ præsupponere verè pœnitentẽ. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, q̃ est ratio cõmunionis passionum Christi & Sanctorũ cum membris viuis, oportet q̃ sit infra latitudinẽ operum viuorum: quę enim est conuentio tenebrarum ad lucẽ, aut mortis ad vitam? cõstat autem q̃ opus factũ à verè pœnitẽte est opus mortuũ: non potest ergo esse legitima causa indulgentiæ: quam constat cõsistere in communione vitali Christi & membrorum, non aridorum, sed viuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, q̃ dicendo 7. Psal. vel visitãdo tot Ecclesias, vel faciendo tale opus pium etiam si sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, nõ acquiritur apud Deum indulgẽtia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causæ indulgẽtiæ est meritum communionis remissiuę, ita q̃ nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: debetur enim adimpleti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ. Constat autem q̃ meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum. Oportet ergo verè pœnitentem esse consequutum indulgentiam nõ sũm tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ: vt ipsa indulgentiæ verba sonant.

CAPVT X.

¶Responsio ad tertiam quæstionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias propositæ de tempore confessionis, à multis soluitur dicẽdo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptum Ecclesiæ. Et licet hæc solutio rationabilis multum appareat propter dictum rationem, quia verba iuris nõ sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstãt. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiæ contineãtur duæ conditiones simul: scilicet pœnitentiæ & cõfessionis, si tempus confessionis intelligitur secũdum formam iuris, tempus quoque pœnitentię intelligẽdum est secũdum formam iuris. Constat enim præceptum pœnitẽtiæ sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, nec sitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & Ecclesiam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum præceptum Ecclesiæ, sequitur vnum maximè absurdum: hoc est, quòd indulgentiæ non dãtur nisi cõfessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum Ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violasset præceptũ Ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiæ datæ: constat enim hoc esse contra communem animi cõceptionem omnium & sapientum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter & consequenter loqui debet, ideo cùm bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cũ ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitentiæ, & tempus cõfessionis est vnum, & idem ad capessendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessariũ: quia vera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tãtùm autoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentię forma ab Ecclesia, vnde Papa dare posset indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum Ecclesię simpliciter & absolutè, sed anno illo voluntariũ est, quia nec ex forma iuris, nec ex formia iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertinaciũ sunt aure, detrahẽtes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accusantes, eo quòd eras existimantes quęsitum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iunctas extendi pœnitentias, confessisq; anno illo modo verè pœnitentes sint conferri obtinebunt. Audiant bi primum, non frustrà fuisse tantillum laborem, si occasionẽ tanti fructus Christiano populo cõtulerit: neque enim est scriptum ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaq; discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasque fidelũ mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones à confessoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & Sanctorum soluant Deo pœnitentias, quas pronto animo à scipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Aderirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum secula.

¶Et hæc de indulgentiis dicta secundum propriã ingenioli vires, saluo omnium meliùs sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. põtificatus S.D.N. Leonis XI. quintotertiatis verò meæ 43. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti, viginti septem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVSSEXTVS, de Indulgentiis in sex Quæstiones diuisus.

1 ¶*Num indulgentia fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.*
2 ¶*Num dare operam ad consequendas indulgentias sit eis perfectionem.*
3 ¶*Num occurrenti pauperi negans eleemosynam, quã tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.*
4 ¶*Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 ¶*Num indulgentijs hęrentur defuncti à pœnis Purgatorij.*
6 ¶*Num Papa autoritate clauiũ det indulgẽtiã animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

¶*De thesauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, q̃ non.

¶Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quòd concedẽs indulgentias teneretur se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret sed satisfaceret per alios.

¶Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi, Quodcunque solueris. Et vltrius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesię, non permittuntur ouiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶Tertiò, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia secundum hoc opera supererogationis huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundũ hoc supererogationes non remunerarentur in Sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, q̃ eadem opera sunt etiã in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶Quartò, Nullus sanctorũ sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabũdans, ergo nihil reliquerũt pro indulgentiis. Antecedens probatur primo per illud Christi, Quũ feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra feciſſe intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quòd sapientes virgines noluerunt cõmunicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imò vltrà quàm potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶Quartò, Sancti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt vltra quàm debent, imò vix faciunt quod debent, ergo multò minus in aliis operibus plus fecerunt quàm debuerunt.

¶Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primò August. omnibus sanctis cõuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶Secundò autoritate Hieron. tractantis cõtra Pelag. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatũ: infrà, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaque sancti per orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶Tertiò, Aug. lib. 1. retra. cap. 19. Omnia mandata implentur, quando quidquid non impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos implesse perfectè mandata Dei, dicens, Magis ignoscẽte Deo quàm implente.

¶Quartò, Aug. confes. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: sed vltra illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶Quinto, secundum August. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶Et si dicatur quod sanctis habentibus aliquod veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt, contra, Opus bonũ optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Aug. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

DEINDE arguitur, q̃ dato q̃ sint superflua sanctorũ merita, non prodessent: quia vnusquisque propriam mercedẽ accipiet secundum proprii laboris modum, non secundũ aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab Ecclesia expenderẽtur: quia solutio pœnæ est vilissimum Ecclesiæ donum. Nec piè Ecclesia ageret relaxãdo pœnas castigare enim alios potius est pietatis quàm remittere pœnas.

DENIQVE probatur q̃ merita Christi non sint thesaurus indulgentiarũ. Primò, quia assertio illa est sine autoritate Scripturæ. Et si afferatur autoritas Roma. Ecclesiæ, remaneret periculum exponendi Ecclesiam hæreticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶Secundò, quia locum habẽt primò inductæ rationes etiã hic, scilicet quòd indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales satisfactio enervatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed enervatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues non solnere: si soluunt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶Tertiò, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solùm pro pœnæ relaxatione expenderentur cũ ipse per ea fuerit exẽplũ omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnæ.

¶Quartò, sanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentiæ. & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quã opera nostra bona, constat ergo q̃ meliores sunt indulgentiæ quàm nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ sectandæ sunt, scilicet Christi merita.

Quintò, Confuitur communiter à doctoribus. quòd post indulgentias nihilominus sit iciunandũ: quia nemo scit vtrum odio, vel amore dignus sit. Tunc sic, aut illa sententia est impia in Deum & Ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues Ecclesiæ nihil faciũt certi: quod est blasphemia: & indulgẽtia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab Ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi, & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impendũtur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorũ, aut credo opera Christi applicata & denata mihi esse sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, tam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum & sanctorum inanis cõsonat, quasi merita Christi non sufficiant.

¶Septimò, Nulli datur gratia cõtritionis, quin simul ei dentur merita Christi, ergo sine indulgẽtiis habet quis thesaurũ meritorum.

¶Octauò, Si meritũ Christi est thesaurus indulgentiarũ, ergo remittet mortem eius q̃ pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potens est remittere pœnam æternam.

¶DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgẽtiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiã absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & Ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Præterea, Si absoluere in indulgemiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurū Christi: quod tamen nō spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

¶IN OPPOSITVM Est sententia sacrorum doctorum.

¶Ad euidentiam huius quæsti, monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, autoritate apostolica tenemus, in extrauagāti siquidem Clementis sexti de pœn. & re. vnigenitus, dicitur de thesauro meritorū Christi. ¶Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli claugerum, eiusq; successores suos in terris vicarios commisit hūcibus dispensando: & propriis rationabilibusq; causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitę, tam generaliter quām specialiter prout eum Deo expedire cognoscerent vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidē thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorū merita adminiculum præstare noscūtur. Hæc ibi: Post multa de superabūdantia meritorum dicta. Et autem ex duobus huius decretalis auctoritas pensanda. Primò, ex decretis distinct. 19. in canonicis: vbi epistolis decretalibus Romanorū pontificum primus auctoritatis locus post sacram Scripturam decernitur: & ibidem cap. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quod de vna parte sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet: constat nanq; extra de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Ro. Ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubiū aut opinionem vertendū sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurum illum indulgentiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certaq; inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum à satisfactione diuersū.

¶Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritū & satisfactionem prælibenda est. Meritū condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quod debetur sibi illa tanquam illud Apostoli, Bonū certamē certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio pœnæ: tunc enim debitor pœne facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquando enim solutione debito, satis procul dubio facit. Nec meritum & satisfactio adeò à se inuicem elonguntur, vt non coeant sæpe in vnum idemq; opus. nā de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quātum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quātum habet mali pœnæ, tantum habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonū est meritorium idemq; vt est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructuum: nam meritum non excedit personam quæ meretur soio Christo excepto, nullus enim potest mereri fœlicitatem æternam alteri, sed sibi soli. excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & non aliorū per sacramēta communicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nūquid Paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem pœnitentiam pro altero. Et ex hac differentia provenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedē suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt. primum quidem solnerūt debitam pro illorum peccatis pœnam: deinde si plus pœnalitatis habuerūt, quām pœna ipsorum peccatis debita exigeret, remanūt illud plus rāquam ipsis Sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis Sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius Sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabūdanter passa est voluntarie. Ex eo nanque, q; persona patiens non habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit q; satisfactiones superfluæ non possūt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo non possūt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniā constat Sanctos multos multò plus passos, quā ex peccatis suis debuerint pati: cōsequēs est, vt multa satisfactoria remāserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactorie plus exoluisse quā debuerāt pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subiit: teste enim vita cunctis illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptum est, Et tuā ipsius animā pertransibit gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram meruī, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hęc grauior apparet. Et q; est tā mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquosq; tanta passos martyres, omnibus illis pœnis indigusse, vt satisfaceret pro pœnæ peccatis suis debitæ? Superflunt igitur multa satisfactoria sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mūdi peccatis, vt Ioānes Euangelista testatur, fuit: & non est etiā ex hoc patet, q; si totus mundus post omnia peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euaderet ad cœlum. Et tamen constat, quod tanta hominū multitudo dānata ingressa se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorū quatenus satisfactoria superfluis, thesaurū indulgentiarum constituti intelligito, si nō vis errare. Et quidē q; huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: q; verò remanerint pro nobis, & quod remanserint dispensanda per militantem Ecclesiam, manifestari oportet.

¶Et primum, scilicet quod ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis cōmunicata, pro nobis satisfacerent tanquā ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tū ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autē vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent privata, nō per accidens, puta quia desunt hi, in quibus fructificet per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operantibus, nec in aliis effectū habere possent, eo ipso q; satisfactoria superogationis sunt. Tum quia vnitas Ecclesiæ exigit, vt quælibet membrorū ciuis, quæ possunt esse vtilia reipublicę Christianę, ordinata à Spirituali capite Ecclesiā regente, sint ad vtilitatē ipsius Ecclesiæ. Constat autē satisfactoria supererogatiōis posse ad vtilitatē Ecclesię cedere: vt patet ex eo, q; per propriā intentionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendū pro illo vel illo Ecclesiæ membro, debentę satisfacere pro suis peccatis. Cōsentaneū igitur ratiom est, quod hæc satisfactoria supererogationē facta Sanctis, ad vtilitatē aliorū membrorum Ecclesię ordinata sunt. Vtilitas autē propria eorū est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerūt, satisfacere nō possunt, dixit autem, vtilitas propriæ quia nō ex communibus, sed propriis iudicandum est de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur dicēs, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Vbi clare videre potes, intentionē adimplentis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad conficiendā mensam à Deo definitā pro Ecclesia. Idem autem est iudicium de Paulo & aliis Sanctis: vt ex Augustino per Plal. 28. afferente dictam Apostoli sententiam, patet.

¶Secundum autem, f. q; thesauros istę meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificē, facile manifestatur quoniam cōmune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit cōmunium bonorū illius Reip. nam sine omni cōtradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidē quoq; credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quædā communia ipsius Ecclesiæ: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius Ecclesiæ curā habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor pra cæteris Ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispensare, nō pro libito donare thesaurum istum. Et quoniā per indulgentias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorū (valēta ex trauagans dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorū ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagāte, & facti doctores theologi Spiritus sancti lumine illustrante cōcludunt & rationabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatē Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quod indulgentia absoluendo hunc à tanta pœna q; suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoris quantum æquiualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnā: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionē aliorum pro eo, sic enim terre filius Ierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam veritas & via Domini misericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, quod indulgētia secundū diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nā secundū q; est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicem actus est & dicitur, secundū verò quòd est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundū quòd effectū exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiā per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinā iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio sed non ab hoc, & illud est maximæ gratiæ, quod soluatur debitum meum non à me. Nec hoc

hoc est mirum, aut nouum in mysteriis Ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicā, Tanto vinculo iustitiæ Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suę iustitiæ satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt nō solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac misericordiæ, ex hoc quod interuenit ibi etiā solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum verò procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quæ, vt dictum est, ie consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clare patet. Ad vlteriorem verò sequelam (scilicet, ergo cōcedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonum sensum admittendo, quod Papa dando indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorū satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionē, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est vouere, & aliud sedere.

¶Ad secundam negatur, quòd sic virtute clauiū nihil fiat: sit nanq; non solum applicatio operum sanctorum ad istum, sed & absolutio illius à pœna pro peccatis suis debita sit: vnde & verbum Christi, Quodcūque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quòd sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sunt, non relinquuntur à Spiritu sancto otiosa, respōdetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro Ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.

¶Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quòd communicando in abusu vocabulorū, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est, non sortita sunum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est, q; opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remunerāda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignæ passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autē respicit opera & passiones vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus præmiat vltra condignū, tū quia Dei præmio operū: vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: quia nō ex defectu largitatis præmiātis, sed ex excellētia sancti operantis prouenit, q; opus suum vt satisfactoriū non remuneratur in ipso Sancto, hoc est, non satisfacit pro ipso: quia ipse non est debitor pœnę pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, q; opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniā opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunque supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi. Sed inquantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullū inconueniens sequi, sed omnia cōsonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod nō debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, q; diximus eade opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorū opera irremunerata in ipsis. Nā quū dicitur, quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non sit dictum operum, quasi quædam fuerint eorū opera remunerata, & quædā alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & male: sed fit distinctio conditionū etiam vnius & eiusdē operis. Et est sensus, q; opera sanctorum inquantū sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: inquantum verò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantū ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.

¶Ad quartum dicitur, quòd vir sanctus potest iudicari dupliciter: primò inquantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo inquantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mādata Dei in his, quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferātur, respondetur, & ad primam dicitur, quod si verba Domini integrè afferātur monstrant oppositū. nam Dominus dicit, Quū feceritis omnia quæcūque præcepero vobis, dicite, Quod debuimus, fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quòd dicēdo, Quod debuimus, fecimus, monstrat eos impleſſe mandata sufficienter, alioquin non fecerunt quòd debuerunt: nā debuerunt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum, qui fecit quod debuit inutilem extrà fecisse: quoniā si extrà fecisset, iam non fecisset quod debuisset. Sed verū est, q; est vt sic non supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi q; sancti ex hoc, q; impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt, cū quo stat, & quòd sufficienter mandata Christi implere potuerunt, & supererogare, vt sic non solùm fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secūdum dicitur: q; oleum, quod sapientes Virgines tinuerunt sibi non sufficere, ad meriti cōsecutiam spectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quàm possit: Maledictus, inquit Hiero. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. Falsum quoq; est sub præcepto de Deo diligendo, cadere q; homo diligat quantū potest: intelligendo sic, quòd si dilectionis aliquem actum possibilē sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectāt ad opera supererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum. perfectionis siquidē est hoc, nō præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quòd nihil contrariū diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quò tendere debemus, monstrat secundum Aug. Vnde pater quòd sancti impleuerūt hoc præceptum, & supererogauerunt.

¶Ad quartam dicitur, q; sancti per martyriū extra necessitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitante ad martyriū pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionē: dū plus patiuntur volūtariè quàm pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, q; doctrina hæc, super scripturas & rationes & autoritates Rom. Ecclesiæ sanctorūq; doctorum fundatur. Et non solùm temeratiæ præsumptionis est contrarium dicere, verum indisciplinatæ mentis est non acquiescere tot allatis, vltra autoritatem sanctorum Tho. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virū docilem in morali tam theologia, quàm philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi consentanea, simulq; à communi doctorū sententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omma.

Ad sanctorum dicta.

¶AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus sanctorum respōdendo dicitur, q; cùm hoc, q; omnes sancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quandiu viuūt orare possunt. nō q; oporteat eos semper peccatum habuisse cōcupum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, fatur quòd multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quamtum est ex parte nostra: quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, q; sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò secundum se, & secundum propriæ vires: & sic sunt semper debitores, & dānabiles, non implētes mandata Dei: iuxta illud Esaiæ, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secūdum gratiam Spiritus sancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, quàm assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vitæ æternæ ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habētes, & cauxta illud 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatū, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil dānationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Tim. Bonum certamē certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quando scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secundum q; sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & nostris secundum q; sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: vt patet ex his scripturæ locis & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequentiū, & similium obiectionum. nam cū hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuinā gratia operando, supererogant. Et similiter, q; sunt impij ex se: & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dante impleat mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quidquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter væ vitæ hominum laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam iudicem meum deprecabor. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

similiter omne opus bonum optimè factum, inquantum est ex nobis factum peccatum est, sicut pannus mēstruatæ: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritorū & supererogatiuū bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & non secundum quòd ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum est peccatum veniale, non responsione, sed sensu aut igne opus est: nam secundum hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen Augustinus dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quòd etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorū ex autoritate Sanctorum.

¶AD OBIECTA Autem contra naturalē vtilitatem ex superfluis Sanctorū meritis, respondetur. Et ad primū, Vousquisque propriā mercedē, & secundū proprium laborē, dicitur, ℭ vt patet, de mercede loquitur: merces autē merito respondet: & nos idē dicimus ℭ quilibet sibi soli meretur. Nos autē de pœnarū remissione loquimur, dicentes quòd vnus potest satisfacere per alium.

¶Ad secundū (ℭ non dignē expenderet illa Ecclesia) dicitur quod dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt digniùs expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & cōmensuratum donum meritis Sanctorum, inquantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶Ad tertium (quòd nō pie ageret Ecclesia) dicitur, ℭ piissimè mater Ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in aduptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

Ad eos qui obijcunt cōtra meritā Christi.

¶AD OBIECTA Deniq; contra thesaurū indulgentiarū ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, ℭ cum autoritate nō solius Rom. Ecclesiæ, sed sacræ Scripturæ, Sanctorum & doctorū hoc dicitur. Et si solius Ro. Ecclesiæ autoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationē reddēdā de ea, quę in nobis est, fide, non minus, quā si autoritate generalis cōcilij diffinitū esset. Hęreuici autē sicut refutare possunt Ro. Ecclesiā, ita & Conciliū. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papā dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū se experietur qui contradixerit. Et in Cōcilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicētium, Approbamus quod approbat Rom. Ecclesia, & reprobamus quidquid reprobat Rom. Ecclesia.

¶Ad secundū iam dictū est, nisi ad subiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, ℭ sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶Ad tertiū similiter dictū est & probatum, ℭ nulla sit irreuerētia.

¶Ad quartū dicitur, ℭ opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarū: & nō meritis Christi & Sanctorum, quæ nō sunt indulgētiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, vt non sit mirum si seipsum interimit.

¶Ad quintū dicitur, ℭ Concilū illud piū est, ℭ claues Ecclesiæ, sicut & alia sacramēta, facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primò, quantū ex seipsis: & sic dicitur ℭ faciunt certū quid, & oppositū est impiū. Alio modo per accidēs, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic cōtingit non solùm claues Ecclesiæ, sed & Baptismū non habere certū effectum: puta si adultus suscipiat ablutionē occulto animo nō suscipiēdi Baptismū: tūc enim nec characterē recipit. Et si cū animo solùm peccādi moraliter accedat, licet characterē suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sum certi quòd claues habent certissimū effectum in subiecto dispositio ad earum effectum: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illam. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè pœnitentibus, nec insufficiētia meritorum Christi & Sanctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ cōsistit in facto non hominis solius, sed Dei miserētis, donando verā contritionē, prouenit ℭ non quiescimus à nostris pœnitētiis post indulgētias. Et quum secūdò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficiētia, aut dubito, respondetur ℭ plus oportet addere, scilicet suscepta in me, seu participata à me. Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficiēter exoluēta debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autē dubium est sanctū. Et rursus si credo me partipasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanquā meliores satisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quā vna tantùm: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantùm. Ad confirmationē dicitur, quòd merita Christi non sunt indulgētiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas consequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarū per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarū non sunt præterēdæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut Ecclesiæ ita nec indulgētiæ: & tamē cū hoc stare liquet, quòd remissiones fiant per merita Christi.

¶Ad sextum dicitur, ℭ appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, nō quod insufficiēs sit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

¶Ad septimum dicitur, ℭ non est hæc Ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorum Christi & Sanctorum ita cōmissus sit Ecclesiæ dispensatiōni per indulgētias, ℭ fine ipsius non dispēsetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quòd multis modis participari possit à Christi membris.

¶Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficiētia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionē ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurum Ecclesiæ ad remittēdum pœnam mortis: & propter disparitatē pœnarum ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarum quędam sunt pœnæ naturales, & quędam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quędam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur vlq; ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse morte nostram vtranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniā ipectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cū suis pœnalitatibus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorū Christi, sed ex natura pœnæ & status præsentis prouenit, quòd pœna mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoris absolutè, & aliud de eisdem, vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensandā relinquuntur: ipsa enim absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantię, quā per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostili pœna puniēdus est, quod est tollere pœnam æternam. Soli enim hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suaptè natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, vt satisfactoria exhibet.

¶Ad decimum obiecta contra hoc quòd absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respondetur: Et ad primum dicitur, ℭ non est par ratio de actu absolutionis in indulgētiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramēti pœnitentiæ partem, scilicet pœnitentialem satisfactionem (supplet enim eam) Christi autem merita directè ad sacramēta respiciunt: reliquæ autē absolutiones nō respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram pœnitētiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶Ad secundum dicitur, quòd sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiuē, ligandi autem negatiuē quo ad clauem potentiæ, quamuis positiue ad vtrunq; se habeat clauis scientiæ, ita in indulgētiis inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionē & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absolutit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nō absoluere ex indicio & autoritate clauis sciētiæ. Vnde non soluere absolutè nō est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quòd licet effectus solutionis & ligationis sit fine clauibus: ipsum tamen soluere, vel ligare non est in militāti Ecclesia sine clauium exercitio. Augustæ die 7. Octob. 1518.

QVAESTIO II.

¶Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et videtur ℭ sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶Secundò, quia indulgētiæ sunt relaxationes pœnarū debitarum: perfectorum autem est pœnas amplecti, nō fugere: quoniā sitiunt crucē Christi: vt de sanctis, Andrea, Laurētio, & Vincētio legitur.

¶Tertiò, quia secundū doctores sacros, habes indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctā pœnitentiā, quàm si propter indulgentias omittat illam: perfecti autem æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est indulgentiis incumbere.

¶Quartò, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad relaxationem pœnarum canonicarum: sed non nisi criminosis publice imponuntur canonum pœnæ, quia sunt publicæ pœnitētiæ partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLVSIO.

¶Operam dare indulgentijs, communis est adhuc perfectis, & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt.

¶AD huius euidentiā sciendum, ℭ indulgentiarū fructus propriè est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnā temporalē propter peccatis debitam ex pœnis Christi & sanctorum, secundū tradicionē Ecclesiæ Ro. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorū Pon. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probāda, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) consequenter dicendum est, quòd quū actus iste, qui est satisfacere per alium nō sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionē moralem ad nec exam: quoniam cum feruenti charitate & promptissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quòd tali modo, scilicet per sanctorum pœnas velit satisfacere, & nihilominꝰ operibus tūc tantùm sit tantò magis intēdere, quantò liberior à debita pœna, & gratior esse debet propter hoc cumulatò beneficij. Sed est actus de genere bonorum moralū: est enim appetitu recto appetibilis, vtpote ablatiuus impedimētorum ad cælestem patriā. Pœnæ enim peccatis debitæ impediunt ingressum ad æternā beatitudinē, vnde tantū oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis omnibus debitis pro suis peccatis, liberæ ab omni malo pœnę, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequantur. Nec solū est moraliter bonus, sed etiā meritorī", si fructuosus est: quoniā non nisi existentibus in charitate indulgētiæ prosunt, vt ipsa confessionis forma mōstrat (dicēdo verē pœnitentibus (omnes autē actus humanos ex charitate procedētes meritorios esse confitemur. Nec solùm est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiā perfectis viris: quoniā continuè suspirātibus ad cælestē patriam, & cupientibus dissolui, & esse cū Christo consonāt omnia recta accelerantia cælestis ingressus: cōstat autē exolutionē pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuā esse cælestis itineris: quoniā impedimenta ingressus ad felicitatē tollit. Omni igitur ex parte apparet, ℭ dare operā indulgentiis, est actus cōmunis perfectis & imperfectis in charitate cōstitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et confirmatur: quia omnibus quantūcunq; perfectis contigit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero cōstet esse debitum pœnæ pro peccatis, quod autē consonat petere, consonat & quærere. Consonat igitur etiam perfectis quærere debitum pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

¶AD PRIMAM autē obiectionem dicitur, ℭ sermo doctorum dicentiū indulgētias nō esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quòd indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Cōmune est enim satisfactoriis omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per aliū viatorem, vel sanctum) ℭ meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in prōptu, quia satisfacere, nō est aliud, q̄ liberari à debito: ex hoc autem, ℭ aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cùm hoc autem, quòd indulgentia, quæ, quo ad fructum, satisfactionem per alium, hoc est Christum, & sanctos sonat, non est meritoria, stat, ℭ aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, nō solùm ex genere operis (puta subuenire Ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶Ad secundam dicitur, ℭ perfectorum est pœnas promotiuas sui vel aliorum ad ęternā vitam amplecti. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, non est perfectorū iterare, sed quàm citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditus semper inueniatur pro cælestis patriæ ingressu. Constat autē pœnas pro peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressꝰ cęlestis: & ideo à perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluendæ.

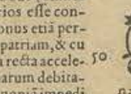
¶Ad tertiū dicitur, ℭ nihil obstat dictis cōsilium de meliori bono: quòd, scilicet melius facit consequutus indulgentiā, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubiò melius est duobus modis satisfacere, quàm vno, scilicet per alium, & per se, quàm per alium tantùm. Et rursus, per alium satisfit solùm, sed per seipsum, & satisfit & medela adhibetur: pœnitentia enim per seipsum impleta est, non solùm satisfactio, sed medicina. Cum his enim stat, quod perfecti æmulādo chrismata meliora, sectentur etiam indulgētias, vt expediti sint ad vitam æternam.

¶Ad quartam dicitur, quòd multa falsa cōtinet. Primum est, quòd indulgentiæ non prosint nisi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones pœnitentiales impositæ sunt: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma conceptionis, sonantis remissionem pœnarū iniunctarum: iniunctæ autē sunt siue secundum canones, siue secundū arbitrium confessoris. Aliud falsum est, ℭ pœnæ canonū pro solis criminibus publicis imponi possunt: quum stet in foro pœnitentiali posse imponi: vt pro secretis secretè pœnitētiam agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatū in alia quæstione, scilicet quòd sub pœna canonica non meludatur etiā pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum: ℭ non iudicat Deus bis in idipsum: iudicaret autē bis, si semel per seipsum, & semel per suū vicarium temporalē pœnā satisfactoriā pro peccatō exigeret, quod contigeret, si pœnitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfactoriā apud Deum. Et hinc est quartū falsum, scilicet ℭ remissio pœnitentiæ iniūctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pœnæ debitæ pro satisfactione peccati apud Deum: vt in alia quæstione manifestauimus.

¶Quocirca cuicunque obnoxio pœnæ temporali pro satisfactione cuiusque actualis peccati prosunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue confessoris arbitrio, Et etiā si nō sunt actu iniunctæ dummodo Ecclesia seruaris seruandis in forma indulgētiæ etiam ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: vt alias hoc, scilicet de non iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti quàm imperfecti, tam sani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam impediti, quàm non impediti in charitate cōstituti, rei possunt esse alicuius pœnę temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum qui voluerit earum particeps fieri, rariò, videntur esse adeò satisfacientes per seipsos, qui non egeant indulgentiis: qui tamē tutius agunt si per indulgentias etiā à debitis se absolui current. Augustæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶Num occurrenti pauperi negans eleēmosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

VAERITVR vtrū occurrēti pauperi negās eleēmosynam, quam tamen dat pro indulgentia cōsequēda, peccet. Et videtur quòd sic.

¶Primò, quia agit contra ordinē diuini præcepti: quo qs primò seruare tenetur præcepta, seu mandata Christi, quàm acquirendis vacare indulgentiis: vtpote quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

¶Secundò, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? 1. Ioan. 3. Et si dicatur quòd sola extrema necessitas obligat ad mortale: contrà, tum quia secundum hoc charitas nunquam vel rarissimè locum haberet operandi, tū quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in aliis.

CONCLVSIO.

¶Negans eleēmosynam, quando tenetur eam facere, vt seruet ad tempus indulgentiæ, peccat.

¶AD euidētiā huius cōsiderandū est, ℭ ad hoc, ℭ aliquis actus humanus sit peccatū, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin nō daretur gradus in actibꝰ bonis, sed soli summè boni actus effugerēt rationē peccati, sed exigitur ℭ sit inordinatus: nisi enim à diuino ordine declinaret, peccatū nō esset. Deordinatio autē actꝰ effusiuæ pecuniæ sicut & cæterarū moralū actionū, tunc tantum est, quū vel non fua, vel ad id quod nō debet, vel quum non debet, &c. impēditur pecunia: nisi enim aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio non saluatur: quocirca ad debiti rōnē oportet spectare peccati iudiciū. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in eleēmosynas daret, quā si expenderet eas in humanis officiis defunctorū, quæ sunt consolationes viuorū, nō tamē peccaret expendēs eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiārū humanus iuxta statū personæ & patriæ morem non est deordinatus. Vnde in proposito, quū dare eleēmosynam sit præceptū affirmatiuū, obligans tantū pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo præceptū de eleēmosyna obligat, non est dubium ℭ

Universidad de Deusto
Biblioteca

negans illã, vt det pro indulgentia peccet: non enim sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autẽ sumus extra casum, in quo præceptũ de eleemosyna obligat, quãuis pauper occurrat petẽs eleemosynã, licite potest quis omittere eleemosynã & dare pro indulgentia nõ minus, quàm posset illã simpliciter omittere, & quã posset pecuniã illam in vsus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obijcientibus ꝙ pretiosum vnguentum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanũ opus perderet: affirmans ꝙ bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, ꝙ concurrentibus duobus bonis, altero cõtinuo, altero pro instante commoditate, licitũ est omissio pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operã minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

AD PRIMAM autẽ obiectionẽ dicitur, ꝙ ordo præceptorũ ad consimilia est in præcepto tunc tantũ, pro quanto præceptũ affirmatiuum obligat: extra tẽpus siquidem pro quo obligat, liberũ est cuiq; consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur.

¶Ad secundã negatur, ꝙ talis agat cõtra doctrinã Ioan. Euan, quia Ioannes loquitur pro quanto præceptũ affirmatiuũ obligat: certo autẽ certius constat, ꝙ non quælibet necessitas fratris vita constituit tẽpus, pro quo præceptũ eleemosynę obligat. Vnde glossa ibidẽ dicit in verbo necessitatẽ victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habẽtes victũ & vestitũ: vt patet de Gabelo apud Tobiã. Et rursus glossa ibidẽ de substantia superflua exponit, dicens, Si superflua nõ potes dare fratri, animã tuã nõ potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiã huius mundi, sed de superfluã substãtiam habẽte, iuxta verbũ Domini: Quod superest, eleemosynã date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quãuis tenear dare eleemosynã: si recta ratio moraliũ actuum regula est. Vtrũ autẽ sola extrema necessitas, tẽpus, ꝙ quo præceptũ obligat determinet, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomã, quòd quantũ est ex parte necessitatis pauperis: sola extrema necessitas determinat tẽpus, pro quo præceptũ de eleemosyna obligat ad peccatũ mortale. Sed extrema necessitas nõ intelligitur, quãdo prope mortẽ homo est, tũc enim nõ potest sibi subueniri, sed quãdo est adhuc tempus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me nõ vbi succurritur: tũc enim necessitas est extrema, licẽt longè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatũ mortale omittentẽ eleemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiã ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quod est prope mediũ, ad virtutis actũ spectat: ita in oppositis nõ solùm qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui propè ad vitium appropinquat. & secundum Theologos non solùm qui contra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas, proximi visa quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat pec catum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatem Dei non manet in illo. Quãuis assertiuè intellecta verba illa, secluſa superfluitate bonorũ, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tãtùm debita negatur subuentio in notabile damnũ proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autẽ necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua dãni notabilis proximo. & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quũ contra hoc arguitur: primò, quia secundum hoc charitas nũquam, aut rarò haberet locum operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiã sine præcepto operari potest & frequentissimè eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundò, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremã subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quòd volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciãt: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium, dici non tamen propterea sequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de aliis. Augustæ die 7. Octobris 1518.

QVAESTIO IIII.

¶Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentijs absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitẽtijs, absoluat à pœna debita peccato apud diuinã iustitiam. Et videtur ꝙ non. Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶Secundò, quia pœnitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda posi Christum.

¶Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo nõ potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶Quartò, satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundũ statuta Ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶IN OPPOSITVM Autẽ est communis Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

¶Quicunque absoluũtur per indulgentias ab iniunctis pœnitentijs, absoluuntur à pœnis debitis peccatis suis apud diuinam iustitiam.

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendũ est, ꝙ pœna canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secũdum diuinã iustitiam, non sẽper habent sicut duæ pœnæ, sed se hãent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptũ de confessione faciendo editum à Deo & ab Ecclesia, non præcipit duplicem confessionẽ, sed se habet Ecclesiæ præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit Ecclesia, sed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, Ecclesia idem præcipiendo determinat tẽpus, scilicet singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta à Deo & Ecclesia. Et proculdubiò vnica cõfessione implet, qui, licet præceptũ Dei & Ecclesiæ, ridiculum quippe esset semel confiteri: vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur Ecclesiæ. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatè per istam vel illam pœnam, nam potest satisfacere per eleemosynam, vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatã pœnam, puta ieiunium septem annorũ. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alterã satisfactoriam Ecclesiæ: sed implendo iniunctã ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si impolita à sacerdote adæquat debitã secũdum diuinã iustitiam) vel pro parte illa quæ correspondet impositæ, si pœna imposita minor est illa quæ secundum diuinã iustitiam determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus, sed euidẽter monstramus discurrẽdo per oẽs actus præceptos ab vtrisq;, scil. Deo & Ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorũ, & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnũ enim atque idẽ est quod à Deo Ecclesiaq; præcipitur, ab illo indeterminatè, & ab ista determinate: & dum Ecclesiæ obeditur, nõ remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implẽdum circa illud. Et simile est in aliis. Quocirca Deo Ecclesiaq; idem præcipiente, vnus atque idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiæ. Et propterea putari potest, ꝙ si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solũ vt est debita ex vinculo Ecclesiæ & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quũ Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, quòd non impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed ꝙ non arctetur ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad pœnã nouum adiicẽdo vinculum determinandoq;, per qualem quantamque pœnam satisfacere debet pœnitens: ita absolueret per indulgentiã tollendo vinculum Ecclesiæ & determinationem ad talem pœnã. Fallitur autem opinio hæc in hoc, ꝙ non discernit inter absolutionem per viã indulgent. & absolutionem per viã licentiæ. Absolutio enim per viam licentiæ cõmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dũ quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt nõ teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similium. Sed quòd non sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, ꝙ innititur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terrã: certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cõmunis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio sed statim vt quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modũ licentiæ, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: potest enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius, vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cælorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cælorum) & specialiter culpę (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. Amplius, si ineo vobis, quęcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ non essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credentium non solum vinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolu-

tionẽ per indulgentiã fieri, ex eo cõuincitur, ꝙ indulgẽtia verè acquisita, tenet communis Ecclesiæ & doctorũ sensus satisfeciſſe hominem illum, ac si pœnitentiã correspõdentẽ illi indulgentiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifestè sequitur, ꝙ indulgẽtiæ absoluendo ab iniunctis pœnitẽtijs absoluũt non solũ à vinculo per quod facerdotem, aut canonem appositio: sed etiã à pœna temporali debita secundũ diuinam iustitiã peccato, quãta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est parui momenti ratio sumpta à cõmuni sensu Ecclesiæ & doctorum sacrorum: sed est tantę autoritatis, vt non nisi temerè liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniã sic verè relucet operatio priuilegij Petro concessi, Quodcunq; solueris super terrã: absoluere enim à pœnis peccato debitis in foro diuinę iustitiæ, nõ principis, nõ iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro communicatæ à Christo. Amplius, Clemens 6. tradidit expresè, ꝙ indulgentia remittit pœnã temporalem pro peccato debitã: vt patet in extrauagãte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoq; anno: & habetur in extrauagantium communiũ titulo, de pœn. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionẽ dicitur, ꝙ pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt excõmunicatio, carcer, & huiusmodi: & hæ non ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædã verò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solùm quo ad quãtitatẽ & qualitatem, vt suppositas pœnas euacuent. Et iste obligant partim in solo foro Ecclesiæ, pro quãto non tenẽtur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiã in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfeciſſet. Vnde sicut pœnitẽtia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶Ad secundam dicitur, ꝙ Ecclesia potest absoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi cõcessa ex priuilegio, Quodcunque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirũ, si potest absoluere à pœna debitæ ex præcepto Christi, & ad quã obligat interior pœnitẽtia, & quę est de necessitate salutis, quia potest absoluere à culpa: quę tantum excedit pœnã vt ludæi dixerint, Quis põt peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa & remittit peccata confitentiũ sibi: dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere à pœnis: quũ enim culpa & pœna impedimenta sint regni cælorũ (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & absterget Deus omnem lacrymã, nec dolor erit vltra, &c. Ad claues regni cælorũ spectare necesse est vtrunq; impedimentum tollere: alioquin apertę regnum cælorum fidelibus nõ sufficerent. Constat autem sufficere in patiente dispositio, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca pœna, ad quã peccator ex Dei præcepto tenetur, & quã pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ absolutionem verè acquisitam sublata, desinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absolutionem indulgẽtiæ, & hoc Christi autoritate per suum ministrũ rite exequuta. Quod autem dicitur, quòd pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à prisci solutum est doctoribus dicentibus, quòd pœnę inquantum sunt medicinæ passionum, non supplentur per indulgẽtias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquisitis pœnitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum: Inquantum verò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atq; soluendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia etsi est par quantum ad materiã (quia vtrobiq; Dominus dixit, Quodcunque, sicut enim dixit, Quodcunq; solueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris) non tamẽ est par quo ad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatiuo tollit, ita quòd absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, ꝙ alio modo soluit quàm ligat Petrus quando ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Ponti fex liget, quàm soluat pœnas. Absoluit enim ministerialiter & p sacramentalem absolutionem, & per indulgentias à pœnis secundum diuinã iustitiã debitis: ligat autem ad pœnam sicut ad culpã. Nam sicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius trãsgressio constituit peccatorem: ita ligat ad pœnã, vel non remittẽdo, vel agendo, vnde per seipsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dicitur ad minorem, ꝙ si sermo sit de posse, quibusuis modis Papa potest ligare ad pœnam canonicã, & non canonicam, hoc est absolutè loquendo apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, i. directè imponẽdo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habẽt quo ad modum claues in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod nõ potest directè imponere: vt in culpa.

¶Potest & nihilominus ad minorẽ aliter responderi, dicendo, ꝙ in canonica pœna quæ in foro pœnitẽtię iniungitur in satisfactionẽ, claudit ur pœna debita peccato eorã diuina iustitia: quoniã eadem est pœna suppositа, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligãdo ad pœnam canonicã, ligat ad pœnam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluẽdo ab huiusmodi pœna canonica, absoluit & à pœna simpliciter. Nam absoluendo à pœna qualificata per hominem vel canonem, absoluit & à pœna & à qualitate, qui enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte: quia toto includitur pars. Et sic dato ꝙ non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentum, ꝙ ligat & absoluit in pœnam simpliciter debitam in satisfactione pro peccato. Potest & tertiò dici ad eandẽ, ꝙ quia actus & potentia diuiduũ ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu, & album in potẽtia & album in actu: & sic de aliis: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicã in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quod Ecclesia non solùm potest super pœnas canonicas in actu sed etiam super pœnas canonicas in potentia. Imò de facto Ecclesia per canones pœnitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quę sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicã, puta tot ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, quòd potest super pœnas canonicas tam actu quàm potentia, potest super omnem temporalem debitã pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet Ecclesia in indulgentiis non consueuerit nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorumque doctorum.

¶Ad quartam dicitur, quòd ly simpliciter, in duobus sensibus sumi cõsueuit. Primò, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops nõ dicitur albus simpliciter, sed cũ additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si Simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramẽtalis quandoque satisfacit simpliciter, & quãdoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dũmodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia nõ solùm satisfacit Ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti à pœnis purgatorij.

QVAERITVR vtrum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberẽtur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim quòd sic: quia indulgentiæ tantùm donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modũ solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modũ solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti, liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à pœnis purgatorij.

¶Præterea, Doctorum sententia est, quòd concurrentibus tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

CONCLVSIO.

¶Num omnes defunctorũ animæ in purgatorio existẽtes per indulgentias quas hic viuentes pro illis suscipiunt, liberantur, sed qui vita hic viuentes satisfecerint, vt diuinæ misericordiæ placeret, illos liberari.

¶IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad cuius dictam huius difficultatis supposito (prout rei veritas est) indulgentias nõ nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondẽdum quæsito. Primum præmittendũ est de ista indulgẽtia in se, qd sit plenaria indulgẽtia

Universidad de Deusto
Biblioteca

per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipiendæ indulgentiæ fructum.

¶Quo ad primū, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium ſignificat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modum ecclesiastici auxilij denotat: ita ꝙ indulgentia per modum suffragij ſignificat indulgentiam per modū ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiæ suffragia perfecta fuerint: quoniam ad horum simultudinem indulgētia suffragij modū induit. Et quū trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus, de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciēdo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantiū in ecclesia passionum, seu pœnalium operū, consequens est, ti singula ſingulis reddenda sunt, vt indulgentia quæ pœnarum solutionem ecclesiastica auctoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, nō cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modū induat. Nam quū indulgentia, inquantū indulgentia, nō ſit nisi meritoria, neq; impetratoria, sed satisfactoria: consentaneū rationi est, vt nō induat modum suffragij meritorij, neq; modum suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quòd indulgentia per modum suffragij, est cōcessa ex thesauro Ecclesiæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Indulgentia per modum suffragij prosunt defunctis ex diuina misericordia & gratia.

¶Quo ad secundum, qua scilcet via indulgentia per modū suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, ꝙ indulgentia modū ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadē est via, per quam Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducētur, & per quā indulgentia per modū suffragij ad illas perueniet. Et via hęc nō est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordię: quoniā vniuersa Ecclesiæ suffragia diuinā efflagitant gratiā: qua hæc accepta sunt pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primò ex hoc, ꝙ pœnæ nostræ (vt diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarū separatarū: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruitus pecunia nō redimitur secundū iustitiæ rigorē, sed secūdū Domini acceptationē: ita pœnæ animæ separatæ pœnis nostris nō redimuntur secundum iustitiæ rationē, sed secundum diuinæ misericordiæ dispēsationem. Secundò ex hoc, ꝙ alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo aīæ separatæ puniuntur: noster est for' mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea ſi quis hic ob debitam pecuniā in seruitutē redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forū sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendū illum, nec pœnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici vitā: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciendū ꝓ pœnis animarum in purgatorio, quę tamen nostræ passiones fuisse essent ad satisfaciendū pro eorundē delictorum pœnis in hac vita soluendis, antea scilicet, quā in pœnas alteri' rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ: spectāt enim illarum pœnæ ad statutū pœnarum inferni. Nec putes propterea Ecclesiæ suffragia satisfactoria ꝓ defunctis esse vana, aut incerta, sed scito esse vtilia & certa: sicut etiam vtilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidē nobiscum, & eū illis agitur, ſi diuina gratia acceptaræ, Ecclesię suffragia satisfactoria ad releuamen animarū, quę in alia vita puniuntur, deducuntur. Non est nobis via iuris aliqua adeundi forum illum ad aliquius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoq; fit quod dicimus, locū habere in indulgentiis pro defunctis, ex differētia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis: nā defunctis conceditur per modum suffragij: viuis autem per modum absolutionis: vt patet extra, de pœ. & re. & cap. quod autem. Vbi videre potes, quòd ecclesiasticus princeps vtrobiq; auctoritatiue habet actū dispensandi thesaurum Ecclesiæ, sed respectu viuorum superadditi actum absolutionis, respectu verò defunctorum nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actū modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniā nos, qui viuimus, sumus subditi Pontifici, & pœnæ nostræ ad forū præsentis vitæ spectant: & propterea seruatis seruandis: indulgētia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actum, scilicet absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (vtpote extra Ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari. & ideo **indulgentia, quā autoritatiuè ex thesauro ecclesię confert illis per** modum auxilij, ad eorum sublenationem mittit confidēs in diuina misericordia ꝙ acceptabitur ad sublenamē eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile acti sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus oēs ciues ęre alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dominio, alij in alieno iā propterea seruituti addicti essent. In hoc n. casu princeps ex publico ærario autoritatiuè nūmos dispēsaret pro istis & illis sed degentes sub sua iurisdictiōe etiā iudicialiter absolueret à debito: ad degentes autem alibi seruos non posset nisi per modum auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiā ac absolutionē expectāre. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro Ecclesię vniuersum ac defunctorū pœnas pro peccatis debitas solutoras vtrisque thesauri opes dispēsat: sed viuis applicat absoluēdo illos, defunctis autē applicat auxiliando, hoc est, vt Ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autē dico, Ecclesiæ: quoniā satisfactiones ex thesauro Ecclesię dispensari intelliguntur, ſi propriè loquendum est: non ita vt sint ipsorum, quibus conceduntur, tanquā ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro illis: sed tanquā ecclesiæ cōmunia suffragia appropriātur ſingularibus pſonis. Est siquidē inter sacramētorum & indulgētiarū efficaciā differētia ad ꝓpositū: in hoc ꝙ remissio pœnæ p̄ sacramētū fit ex intētione ipi' Christi, cuius est sacramenti operatio: ita ꝙ iste suscipiēs sacramētū releuatur à tanta pœna, ac ſi ipse pal' fuerit pariēte Christo: vt sacramētū Baptismi testatur: docēte hoc Apostolo ad Ro. 6. & diuo Tho. in 3. par. q. 69. Per indulgētiā aūt, remissionē pœnæ cōsequimur, tāquā Ecclesia pro nobis illa passa fuerit quoniā abūdātia passionū Christi & Sanctorū Ecclesię dispēsatiōi credita, intelligitur dona Ecclesię, vt cōmune ipsius Ecclesię bonūm: ac ꝓ hoc per Ecclesię rectores, vtpote Ecclesiæ sunt, ex intētiōe Ecclesię applicāda his vel illis. Deuenerūt ſigdē passiōes ipsæ ad thesaurū ecclesiæ ex intētione Christi & Sāctorū ad cōmune ecclesię bonū in generali, & commissa sunt, vt ex intentione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarū pro defunctis, quū per modū suffragij proculdubio ecclesię cōceditur. Deducitur igitur indulgētia ad defunctos non iustitia, sed gratię diuinę acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶Quo ad tertium prima fronte apparet, ꝙ indulgētiæ sicut & alia cōmunia ecclesię suffragia omnibus in Purgatorio existentibus ꝙ quibus fiunt, prosunt, quoniā omnes tales inter valde malos & valde bonos medij sunt: quibus secundū August. doctrinam ecclesiæ prosunt suffragia. Si tamē diligentius perspexerimus, opposītū apparebit, sectādo August. doctrinā in Enchiridio, & in libro de Cura pro mor. agen. recitatā à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim ꝙ Ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ vt specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quoniam fructus, quem ex suffragiis animæ quæ purgantur percipiunt, ad præmium accidētale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio: consequens est quòd non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt suffragia prosint in alia vita. Et ſi his adiunxeris', quòd huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perspicuum erit, ꝙ non omnibus in Purgatorio indulgētię & alia specialia suffragia prosunt: quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis prodesse: quamuis omnes hic meruerint, vt hæc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritū essentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt, vt Sanctorum cōmunione iuuari interim, & tandem frui possint. Videntur autem ad accidentalia hæc merita spectare, deuotos magna ad claues Ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, licitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandum defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus autoritate diui Tho. dicentis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primū, quòd in descensu Christi ad inferos non solūm liberati sunt illi, quorū tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionem ad Christi aduentū, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, ꝙ omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt Ecclesiæ suffragiis & indulgentiis iuuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgētiis nō omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illic iuuarentur. Communibus autem suffragiis pię puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos oblivioni dant, satisfacereq; propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atq; incuriam. Hæc de tertio.

¶Ex omnibus autem præmissis facilè patet responsio ad quæstū. Liquet nanq; non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiusmodi

huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tum quia non constat, ſi huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM Ergo argumentū dicitur, ꝙ indulgētiæ tantum donant, quantū sonāt: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnę pro peccato actuali iniunctę. Et ſi extenderetur ad non iniunctā, temper subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit rationē plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria sit auxiliaris tantūm.

¶Ad secundū dicitur, ꝙ indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutē indulgētia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenarię suffragando tantūm: ac per hoc expectādo diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria soluere etiā nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur a principe, cuius interest.

¶Quamuis posſit etiam dici vltra plenariam solutionē requiri, ꝙ ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in ista vita quòd hæc plenaria solutio ei prosit: vt declaratum est.

¶Ad tertiū dicitur, ꝙ cōcursus illorum triū proposito nihil officit: quoniā non est hic sermo de indulgētia simpliciter, sed de ipsa per modū suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiā, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniēdi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importat modus suffragij.

¶Ad confirmationem autē de prædicatoribus dicitur, ꝙ prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesię doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt Ecclesiæ personā: & ideo non est mirum ſi in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

¶Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa autoritate clauium der indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur ꝙ nō. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris vel ligaueris super terram.

¶Secundo, quia ipse ſtylus literarū indulgentiæ pro defunctis expresse habet, quòd per modum suffragij indulgētia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauiū, sed ad suffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Indulgentiæ debito modo fidelibus collatæ, ad clauium potestatem & autoritatem spectant.

¶IN OPPOSITVM Videtur autoritas literarū apostolicarū. ¶Ad euidentiam huius sciendum est, ꝙ quum actus clauiū sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cælorū Petro concessum sit aperire regnū cælorum, proculdubiò ingressuris in illud, quos cōstat oportere esse mēbra Christi. Aperiri siquidem regnū, quum nihil aliud sit quàm tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimēta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christ' per seipsum regnū cælorum per passionē mortemq; suam (in qua etiam portas abstulit, vtpotè nunquā claudendas) & per Baptismū, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimēta verò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrum aperire regnum cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpam per sacramentū pœnitentiæ: dicente Domino, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnā, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraq; enim impedit ingressum hominis ad regnū cælorum: alioquin claues non sufficienter aperirent: dum non sufficerent ad tollendum vtrunque genus personalis impedimenti ad regni cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunque solueris super terrā: nam ſi pœna excipiatur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cùm sit aperire regnum cælorū Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgentiæ autoritate Ecclesiastica datæ sertur ſi, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertinēat. Et ſi his iunctum fuerit, ꝙ indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiā debitam) consequens erit quòd indulgentia quæ pro defunctis cōceditur ad potestatē clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgētiam pro viuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quòd apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipsa per modum suffragij opitulatur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quòd apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauiū: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cælorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cælorum: vt patet. Et ꝙ ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiā impedit viuis: vt patet extra de pœ. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa viuis & defunctis, hoc habet cōmune, ꝙ vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorū pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitę conceditur. Sed modus, quo perueniat indulgentia ad vtrosque, diuersus est: quia ad viuos, qui illā consequuntur veraciter, per modum absolutionis perueniet, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, ꝙ Papa non potest autoritatiuè absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiuè illas: & aliud est dispensare autoritatiuè thesaurum Christi & sanctorum pro illis, vt per modū suffragij absoluantur illæ. hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiuè per hoc, sub terra.

¶Ad secundam dicitur, ꝙ stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantūm: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgentiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modū suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶Ad tertiā dicitur, ꝙ hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex conditrice canonū Romana Ecclesia explicatum est, quòd modis diuersis claues aperiūt regnum cælorum Christi membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis. Augustæ die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

¶Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

VAERITVR Vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionē. Et est ratio dubij: tum quia partem affirmatiuā multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quādo peccata memoriæ occurrunt, quum præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo ar. 4. c.

¶Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale vt à se commissum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶Tum quia nec per momētum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quòd quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

CONCLVSIO.

¶Memoria commissi peccati mortalis secundum se non obligat ad contritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittendū est quòd non est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, quoniā hoc iam deletum prima cōtritione est: & sicut peccatum semel ritè confessum non tenetur homo iterū confiteri, eadē ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (vt dicitur Naum primo) tam quo ad vindictā exteriorem, quam per confessorē exerceat, quàm quo ad vindictam interiorem, quam per actū ipsius pœnitentis conterendo peccatū, exerceat: sufficit enim semel cōtrito, ꝙ nō placeant sibi cōmissa à se peccata. Et hoc siue contritio fuerit de aliquo mortali, siue in gene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rali:dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem vsque ad tepus confessionis,quando singula detestando in confessione cõteretur in speciali. Est autẽ cõtritio generalis sufficiens ad salutẽ, ad confessionem, illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei nutat liberate cor ad præponendum Deum omnibus,etiã propriæ vitæ,intendens congruo tepore confiteri. Et est sermo de contritione ipius peccati secundum se,non secundũ suum effectum,qui est retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tempus præsentis vitæ est tempus contritionis: quia tẽpus peccato occupatum irreparabile effectum est pro fœlicitate. Nec est hic quæstio de cõtritione in veritate, hoc est dolore charitate informato:quoniã, quũ nemo sciat vtrũ amore , vel odio dignus sit, ſi exigeretur certitudo veræ contritionis, semper esset homo perplexus, aut nũquam cessaret obligatio contritionis:quod est falsum.Sed est quæstio de contritione quantum est ex parte pœnitentis , hoc est ꝙ quantum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte pœnitentis est vera contritio quamuis nesciatur , an sit charitate informata:quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali à se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum æstimationem.

¶Quibus præmissis sciendum est,præceptum habendę contritionis & esse per se primò affirmatiuum,& claudere in se præceptum negatiuum.Nam præcipit actũ contritionis habendum,& per hoc est affirmatiuũ,& præcipit non esse retinẽdum odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurritur & per hoc est præceptum negatiuũ. Et propterea primò tractandum est de vinculo eius , quatenus est affirmatiuum,& deinde quatenus est negatiuum:& demum quatenus est ex vtroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper, sed nõ ad semper,sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis(vt diuus Tho. in 4.sent.dist.17.q.3.art.1.q.4.dicit) consequens est vt præceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem,quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis:quoniam non remanet amplius tempus pœnitendi)quam tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrationẽ : quoniam nisi tunc esset contritus,mortaliter peccaret suscipiens sacramẽtum ,aut exercens actum,quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempꝰ autẽ occursus,quia ſi memoriæ occurrit cõmissum peccatum etiã practicè(puta vt detestandum,seu conterendũ)nulla apparet rõne esse tẽpus necessitatis: quoniam cũ tali occursu stat hominẽ se habere circa cõmissum peccatũ neutraliter,ac ſi non meminisset,ac ſi dormiret. Nã occurrente peccato cõmisso,vt materia detestationis habẽdæ à me,possum tripliciter me habere,vel cõsentiẽdo in detestatione,vel aspernando detestationẽ,vel nec amplectẽdo,nec contemnẽdo: sed vel nullũ actũ volũtatis circa illã excendo,& tunc essem neuter:vel habendo actũ velleitatis circa illã,puta quia vellẽ habere cõtritionẽ, quãuis in veritate nõ velim:quia nõ intẽdo abstinere,&c.Si occurrens ergo memoria nõ necessitat hominẽ ad articulũ aliquem,quo oporteat ipsum actũ aliquẽ exercere (quo pacto tẽpus necessitatis cõstituit)& ſi rationem præceptorũ affirmatiuorũ perspexerimus, apparebit occursum nõ cõstituere tempꝰ necessitatis:nã in præcepto baptismi quantũcunq; memorię occurat baptismus,vt suscipiẽdus cũ cõmoditate oblata, nõ propterea obligatio fit ꝓ tũc ad Baptismũ. Et similiter in præcepto cõfessionis,& in præcepto eleémosynę de ſuperfluo,nõ tenetur quis tũc cõfiteri,aut eleemosynã dare, quãdo memorię occurrit cũ cõmoditate parata,vt patet ibidem ex duo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occursus exercẽdi actus cõmodi,nõ cõstituit necessitatis tempꝰ,cõsequẽs est, vt nec in præcepto cõtritionis habẽdę occursus peccati,vt cõterẽdi cõstituat tempꝰ necessitatis.Oportet enim oppositũ dicẽtẽ rõnẽ reddere, quare à cõmuni regula occurrentis actꝰ & materiæ cũ reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiatur occurrens cõtritionis cũ sua materia actus:vt,ſi ipse ſolus habeat vim cõstitutiuã tẽporis vrgentis ad seipsum exercendũ,reliqs hãc vim nõ habentibꝰ. Et quia nulla apparet exceptiõis ratio, sequamur generalem regulã,tãquã cõmunem huic & alijs præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligãt semp & ad semper:prohibẽt enim mala,quę nullatenꝰ cõmittenda aut incurrenda sunt. Et licet oia negativa præcepta cõueniãt in obligatione ad semp, quo ad esse illicitũ.differentia tamen quædã inter ipsa præcepta extenso præcepti nomine est in obligatione ad semp quo ad actũ peccati. Nã negativa præcepta de actibꝰ peccatorũ obligãt ad semp non solũ quo ad esse illicitũ,sed etiã quo ad actũ peccati:quia,prohibent actũ peccati,puta mẽdacii,adulterii,blaſphemiã & ſimiliaquę nõ solũ sunt illicita,sed quãdo adsunt peccati actꝰ cõmittitur. Nullus enim trãsgreditur præcepta hęc, Nõ mẽtieris, Nõ adulterabis, Nõ blaſphemabis,nisi qui mẽtitur, adulteratur aut blaſphemat actu exteriori,vel saltem interiori. Negatiua aũt præcepta de habituali statu peccati obligãt ſecũdũ se ad semp ſolũ quo ad esse illicitũ,& nõ cuo ad actum peccati: quia nõ ꝓhibent actũ peccati,ſed perseuerãtiã in statu peccati talis vel simpliciter.Præceptum aũt,verbi gratia,de nõ retinendo alienũ inuito Domino,dupliciter intelligi põt:primò,de detẽtione habituali: q nõ est actꝰ,ſed effectꝰ peccati. & ſic nõ est ꝑceptũ ꝓhibẽs actum aliquẽ. Quod patet ex eo,ꝙ qui absolutè etiã ſi dormiat,retinet alienũ inuito Domino:sed ꝓhibet pseuerãtiã in statu peccati talis.Similiter & ꝑceptũ nõ de retinẽdo habituraliter odiũ erga Deũ , non ꝓhibet aliquem actũ,puta actũ odij diuini,sed ſuppoſito,ꝙ homo peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ , ac ꝑ hoc pseuereꝝ vſq; ad cõtritionẽ in statu diuini odij nõ ſolũ paſsiuè, qa altilsimꝰ odio habet peccatores,sed ꝙ peius est,actiuè, qa pseuerat in statu peccati mortalis includẽtis in se diuinũ odiũ ,ꝑter contrarietatẽ ad dilectionẽ charitatis, prohibet perseuerantiã in statu peccati mortalis ſimpliciter:quo ſit,vt quia ſtatibus,sicut habitibus,non meremur, nec demeremur,sed actibus nullũ nouũ peccatũ contra hoc negatiuũ ꝑceptũ incurratur,nisi ſtatus talis de nouo acceptetur: puta ſi de nouo cõſentiatur in pseuerantiã talis ſtatus. Secũdò,de detentione actuali,quę nihil aliud est,quã cõſensus efficax in detentionẽ habituale,seu quę est effectus peccati, & ſic ꝓceptũ est prohibẽs actũ peccati:& cõstat ꝙ obligat ſemper & ad ſemper, sicut reliqua negativa, & ſic ꝓprię habet vim & nomẽ præcepti:quoniã præcepta proprię de actibus ſunt. Discutiẽdo verò ꝓceptũ cõtritionis, vt mixtũ ex affirmatiuo & negatiuo,sicut præceptũ de restitutiõe, inuenimus ꝙ obligat ad ſtatim habẽdã cõtritionẽ, sicut præceptũ de restitutione obligat ad ſtatim restituẽdũ. Et ratio est:quia tẽpus huiuſmodi actuũ dilatũ annexã habet cõtrarietatẽ ad virtutẽ. Restitutio.n.dilata annexã habet retentionẽ alieni inuito Domino, q cõtrariatur iuſtitiæ: & ſimiliter cõtritio dilata annexã habet retentionẽ diuini odij,quę cõtrariatur charitati. Nec propterea huiuſmodi mixta præcepta exorbitãt à cõmuni regula præceptorũ affirmatiuorũ,sed ſequitur eã obligãdo tantũ ad tẽpus necessitatis: nã implicatio inhibitæ contrarietatis ad virtutẽ , determinat tempus necessitatis ad ſtatim:tẽpus quippè necessitatis exercẽdæ affirmationis est tẽpus ad actionẽ illã vrgẽs,ſic ꝙ nisi fiat,incurritur peccatum. Sicut igitur ꝑceptũ de restitutione propter implicitã detentionẽ alieni obligat ad ſtatim restituendum : ita præceptum de contritione propter implicitam detentionẽ odij cõtra Deum obligat ad ſtatim conterendum.Et hæc proculdubiò,est veritas.

¶SED exurgit difficultas,Quando peccatur cõtra hoc præceptum? Dicere enim,vt prima facie apparet,ꝙ cõtra præcepta affirmatiua obligãtia ad ſtatim peccetur ſtatim (puta cõſummato furto, ſi non ſtatim fiat restitutio, peccatur cõtra præceptum restitutionis,omittẽdo ſtatim restituere:& ſimiliter consummato peccato mortali,agitur cõtra præceptũ contritionis, ſi non ſtatim cõtritio habetur)irrationabile videtur: quia huiuſmodi præcepta obligant ad ſingula ſtatim, & nõ ad primum ſtatim tantum, vt patet ex eo,ꝙ transacto primo, Statim, non absolvitur à vinculo præcepti, ſed remanet semper obligatꝰ ad ſtatim, donec adimpleat præceptũ. Si autẽ obligãt ad ſingula Statim,ſequitur ꝙ infinities peccat mortaliter,non restituendo qui furatus est,& non restituit ſtatim,iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionẽ, ſi tandem ſit. Magis autem rationi consentaneum est,vt contra huiuſmodi præcepta tunc ſolùm peccetur ex præteritione temporis, quãdo non ſolum omittitur , ſed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

¶Pro cuius elariori notitia aduertendum est, ꝙ tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitiũ præcepti affirmatiui. Primò,vt actus illius mensura ſimpliciter & absolutè:ſicut tempus diei festi determinat præceptũ de audiendo Miſſam , & Quadragesima ieiunij præceptũ. Secundò,vt actus illius mensura ex præparatione ad alium:ſicut tempus præcedens ſuſceptionẽ vel administrationem ſacramenti determinat præceptum cõtritionis: non enim tempus illud vrget absolutè ad conterendũ, ſed ſi ſuſcipiendum,aut administrandum est ſacramentum. Tertiò vt actus illius mensura ex cõnexione alterius actus : ſicut tẽpus ſignificatum per ly ſtatim,determinat præceptum restitutionis,quia actus differendi restitutionem habet annexũ actum voluntariæ detẽtionis alieni interim. Inter hæc autem tẽpora differentia vna ad propoſitum inuenitur: quòd ſi tẽpus vrget ad actum, vt illius mensura absolutè, aduenięte illo tempore, ſi omittitur actus, ita ꝙ omiſsio vt voluntaria priuatè(quia ſcilicet potuit,& ſciuit exercere actum illum puta audire Miſſam,& non audiuit)incurritur peccatũ omiſsionis contra præceptum illud. Si verò tempus vrget ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum , aduenięte quocunq; tempore,niſi ille alter actus,propter quem tempus vrget exercẽatur,non fit contra præceptum: quantumcũque enim aliquis ſit administraturus ſacramẽtum niſi administret illud, aut proponat administrare illud in contritione , nunquam agit propterea contra præceptũ contritionis:vt patet. Et ſimili modo eadem ratione quantumcunque aliquis non conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat quòd commiſsionis peccato incurrat detentionem diuini odij , non peccat mortaliter quãuis perſeueret in ſtatu peccati mortalis:ſicut qui nõ ſtatim restituit,niſi ad hoc deueniat, ꝙ cõmiſsionis peccato incurrat detentionem alieni, non peccatur de nouo mortaliter. Contra præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum ſint negativa , commiſsionis peccato oportet quòd agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur cõtra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo,quia contra hæc negativa agitur, nõ est ſatisfactum ad præceptum affirmatiuum, niſi adsit commiſsio cõtra negativum. Et hæc absque omni ſcrupulo veritas amplectenda est.

¶Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motã quæstionem principalem:patet nãque ꝙ præceptum contritionis non determinatur ſecundum se ad tempus memoriæ, ſed ad ſtatim. Et propterea niſi memoria afferat vrgentẽ cauſam ad actũ actualis detentionis odij Dei,non occurrit noua omiſsio contritionis,ſed antiqua perseuerat. Nulla autem apparet ratio,quare memoria,aut occursus commiſsi peccati vt detestandi, conſtituat tunc tẽpus necessariæ commiſsionis ad detinendũ odium Dei magis quàm ſi nõ occurreret, niſi forte aut ad diuinæ inſpirationis ſequelam dicatur occursum obligare(ſed aliud est præceptũ de ſequela inſpirationis diuinæ,aliud de restitutionis aut cõtritionis tẽpore)aut occursum, ſeu memoriam tanquã appropriãs materiã conſtituere dicatur tẽpus agẽdi:quia tempus agendi est,quãdo materia est præsens: ſed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de cõmoditate , ſeu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberũ, non conſtituit tempus necessitatis, ſed commoditatis ad agendũ, nos autem, vt patet ex dictis,tẽpus necessitatis agendi,ita ꝙ niſi agatur,nouũ peccatũ incurritur,quærimus. Vnde reſtat,vt recordatio peccati commiſsi quantumcunque practica non obliget ad contritionem , ſicut nec in præceptis aliis occursus materiæ obligat ad actũ. Et hoc loquẽdo de memoria ſecũdum ſe : nam ſi ſit sermo de memoria ſecundũ suum effectum,quẽ vt in pluribus habet (quia ſcilicet parit aut detestationem:aut approbationem peccati commiſsi occurrentis)ſic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel cõtritio,ne in approbatiopem laplus ſiat.

¶AD PRIMAM Autem obiectionem in oppoſitum dicitur ꝙ vox dicentis,ꝙ homo tenetur conteri,quãdo recordatur,veri-ficatur ſecũdũ id quod vt in pluribus videtur accidere:quia ſcilicet communiter practica memoria in nõ dolẽte parere approbationẽ videtur. Diui autẽ Tho.verba ſi exactè librẽtur,non dicunt hominem teneri ad contritionẽ, quãdo recordatur: ſed vnũ quando determinant per alterum quando. Nam dicunt,quãdo peccata memoriæ occurrunt quũ in periculo mortis exiſtit , aut aliquo articulo, vbi apparet ꝙ tempus memoriæ determinatur per tẽpus periculi mortis, vel per tẽpus alicuius articuli, &c. Nec obſtat ꝙ apponitur ly præcipuè:quoniam ly præcipuè,principalitatẽ denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuæ ſcilicet, aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur contritio in periculo mortis:quia non restat locus pœnitẽtiæ.Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita quòd tempus memoriæ est quædam ratio conterendi : ſed quia non est ſufficiẽs ratio obligandi ad conterẽdum, ideo additur principalis ratio obligandi,dicẽdo quum præcipuè periculum,aut articulus,&c.& redit eadem concluſio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio,qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt,ſuam culpam,& confitentur quandoque circa abſolutionem,& velleitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus sunt boni & diſpoſitiui ad pœnitentiam , adeo vt Eccleſia tales confeſſiones ſuſcipiendas dicit extra de pœ.& re.quod quidem.& tamen ſemper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, ſi tempus memoriæ esſet tempus contritionis : quum iſti actus non ſint ſine memoria peccatorum. Nec obſtat, ꝙ iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem,dicentes ſe esſe impœnitentes:quoniã narrare ſe habituali voluntate esſe perſeuerantem in ſtatu peccati , non est peccatum: quoniam non approbatur : ſed narratur in pœnitentia: nec proponit tunc meretrix peccare, ſed narrat tũc miſeriam ſtatus ſui cum voluntate illius.Nolle autem abſolui,actus bonus est in diſpoſito tunc ad abſolutionem.

¶Ad ſecundam obiectionem dicitur , quòd etiam quando peccatũ occurrit vt committendum,ſufficit non cõſentire:nec tenetur homo diſſentire.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati:non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati:vt patet ex dictis. Romæ,4. Martij,1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAVVS de Confeſsione in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num confeſſurus peccata ſua,id potiſsimũ debeat cogitare,quid faceret, ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*
2 *Num præſumptionis ſit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3 *Num circunſtantia dei feſti ſit neceſſario confitenda.*
4 *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*
5 *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ.*

QVAESTIO I.

¶*Num cõfeſſurus peccata ſua,id potiſsimũ debeat cogitare,quid faceret, ſi non eſſet præceptũ confiteri,an etiam vellet,& exinde iudicare cor ſuum.*

TRVM confeſſurus peccata ſua,id potiſsimũ debeat cogitare, quid faceret ſi non eſſet præceptũ confitendi an etiam vellet cõfiteri, & exinde iudicare cor ſuum. Et videtur ꝙ ſic :quia niſi paratus ſit confiteri ſecluſo præcepto, iam nõ ex amore nouæ vitæ,ſed ex timore præcepti confiteretur.

CONCLVSIO.

¶*Vana & inanis prorſus tentatio eſt, cogitare quid faceremꝰ homines ſi ſibi non fuiſſet præceptum confiteri.*

¶AD EVIDENTIAM huius cõſiderandũ est , ꝙ actuum humanorum eligibilium duplex est differẽtia. Quidã enim ſecundum ſe boni ſunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, benefacere proximo,& alia huiuſmodi. Quidam verò ſunt propter aliud boni,& ſimiliter propter aliud eligibiles : vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mẽtis eligeret, niſi ꝓpter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiuſmodi. Actus autẽ iſte de quo est quæſtio(ſcilicet proponere ſibi ipſi quid faceret ſi non esſet præceptum de confeſsione) conſtat ꝙ non est ſub primo genere bonorum. Tum quia actus iſte ad malum & bonum est ſecundum ſe:est enim via ad bonum, ſi ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, ſi ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniã actus iſte non propter ſe,ſed propter diſcuſsionem præparationis perſonæ exercetur ad inuentiendum, an ſit impræparatus homo ad confitendum etiã ſecluſo præcepto. Reſtat ergo,vt ſi est eligibilis,ſit propter aliud eligibilis. In his autem,quæ propter aliud eligenda rectè ſunt,oportet duo conſiderare,alterum est,vt conſona ſint fini bono: alterum est,vt conſonent eligenti. Videmus enim medicinas,vel quia non conſonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non ſunt cõplexionibus infirmorum,ſecundam rectam rationem repelli,&c. Et quidem,ꝙ actus iſte,ſcilicet proponere ſibiipſi quid faceret ſi,&c. diſſonet à diſpoſitione infirmorum(quales credimus communiter esſe confeſſuros peccata ſua)ex eo patere potest,ꝙ actꝰ iſte nihil aliud est, quàm tentatio periculoſa. Multi enim ſunt caſti,qui ſi tentarentur, virginitatem perderent: & multi abſtinent,qui ſi tentarentur,non abſtinerent,& ſic de aliis. Non conuenit autem infirmis periculũ: ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni confitentiſi. Quòd diſſonet etiam à fine,ſ.bono conſcientiæ ex eo patet: quòd licet tentari, vtile ſit ad bonum virtutis,tamen tentari à ſeipſo diſſonantiam importat ſecundum rectã rationem : quia est ſeipſum exponere abſq; neceſsitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deum : Deus autem neminẽ tentat:vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum esſe conſtat tẽtare ſeipſum:ergo & in hoc. Antecedens patet:quia male faceret, quis ſi proponeret ſibi quid faceret,ſi mulierem in lecto,&c. haberet,& ſimiliter ſi regnum mundi vno mendacio poſſet comparare, & aliis ſimilibus conditionalibꝰ ſeipſum tentaret. Tum quia officium Diaboli est tentare:& huiuſmodi conditionalibus deiicere mentem humanam. Amplius tentare ſe huiuſmodi conditionalibus est ſuperfluum:ergo peccatum. Antecedens probatur:quia perfecti non egent hac ſe tẽtatione diſcutere:quoniã ipſorũ charitas est adeò radicata, vt dicere cũ Paulo poſsint, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?certꝰ ſum enim, ꝙ neque mors, neq, vita &c. Infirmis autem ſufficit ſi teſtimoniũ habent conſcientiæ ſuæ ꝙ Deum ſuper omnia ament opere & veritate:hęc enim notitia humano more ſufficit hominibus ad accedendum ad ſacramẽta Eccleſiæ , quamuis non in hoc iuſtificentur. Et hæc in communi dicta ſint de huiuſmodi tentationibus conditionalibus: quas opera Diaboli eſſe teſtatur infinita multitudo peccatorum,quæ fierent,ſi huiuſmodi conditionales ſibi homines ꝓponerent in variis & diuerſis materiis:inciderent enim in velleitates innumeras, quæ proculdubiò eſſent peccata mortalia , vt de ſe patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiuſdam reſponſum ad conditionales huiuſmodi propoſitas, Scio quid facere deberẽ,ſed neſcio quid faceꝛem. Optimè dixit: quia neſcimus,ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrum.

¶Ad propoſitã autem conditionalẽ ſpecialiter deſcẽdendo , apparet ꝙ multò vanior est.Tum quia præceptum de cõfeſsione faciẽda,est de ſecundo ordine diuinorũ præceptorum, ſ. de bono,quia præceptũ:ac per hoc ſublato præcepto, nõ teneretur quis cõfiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis.Quędã de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt ſunt præcepta de dilectione Dei & dilectione ꝓximi: hæc enim ſunt præcepta,quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio: ſunt enim hæc de prohibitis,quia mala ſunt. Alia verò ſunt de bonis,quia præcepta:vt præceptum de Baptiſmo, Baptiſmus enim niſi inſtitutus eſſet,nõ eſſet de genere bonorum:& potuit inſtitui à Deo, ita quodcunq; aliud, ſicut Baptiſmus: ſed ex quo inſtitutus est, bonus est. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis , quia prohibita :vt ſunt contraria ſacramentis

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentis, non baptizari enim, & non communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, fadueniēte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent, sicut stulte, inaniter, & superstitiose ageret, si quis ad Baptismum propter æternā salutem iret: ita si quis confiteretur, & alia quæ nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, ꝙ sacramento confessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tūc dicitur ꝙ inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc ꝙ non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri nō est prohibitum, quia malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentādum se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum cōfessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit ibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

¶AD obiectionē autem in oppositū negatur sequela: cum hoc enim ꝙ seclusō præcepto, non cōiterer, stat, ꝙ ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorē, & præceptū, & finē præcepti, & amore moueor ad impledum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarē patet, & experiētia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nō facerem: vtpotē vel nescientes Patris voluntatem, quæ per præceptum innotuit, vel scientes paternam amicitiam, nō offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si cōfessio esset nō sub præcepto sed sub concilio. Falsum ergo signū ad discussionē amoris assūmetur ex hoc in similibus, non operaretur quis sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundū se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discussione ideo examinadum: quoniā sufficit homini habere cor paratum ad implendū diuina præcepta ex amore Dei: non curando si Deus nō præcepisset, & alia huiusmodi incitamēta ad malum. Plena est enim sacra Scriptura, ꝙ est amādus, quòd præcepta sunt seruanda: & nunquam in eal-gi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

QVAESTIO II.

¶Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVAERITVR Vtrum sit præsumptionis cōfiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶Secundò: quia in primitiua Ecclesia solū manifesta mortalia confitebantur, vt patet 1. ad Cor. 2. Si quis inter vos est formicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cū huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶Tertiò, quia nulla sunt opera nostra etiā bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudiciū intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudiciū cum seruo tuo Domine: quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Itē, Omnis homo mendax: ergo, &c.

¶Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus: igooscēdum: quia nō confidere in eo, sed in cōfessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

CONCLVSIO.

¶Non vanum, sed necessarium est pœnitentem omnia mortalia confiteri, humiliter autem venialia.

¶AD EVIDENTIAM Horum, scito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, tit præsumptionis. Et de primo quidē clare patere potest, ꝙ non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad cōfessionem requisitis secundum cōmunem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, ꝙ sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autē integra, si quædam mortalia essent confessa, & quædā non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quęcunque simul in vno homine sunt, sic se habent, quòd sunt connexa ex parte auersionis à Deo, ita quòd vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augustī. Impium est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quæ est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrarium, affero textum rotūdum de pœ.re.omnis vtriusq; sexus. Vbi expresse præcipitur quòd quilibet omnia sua peccata solus cōfiteatur, ꝓprio sacerdoti. Et quū ly omnia nō distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus, quę sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autem ly omnia, ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communem sententiam doctorum, rationiq; consentanea fit restrictio ista. Imò in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, ꝙ sit actus præsumptionis: quum clarē liqueat, ꝙ accusare se in cōfessione de venialib⁹, est actus & humilitatis, & iustitię virtutiuę in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: cōsilio autem nō datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutum, scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus cōfitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam, acquisitiuam gratię ex virtute sacramenti, habet vim conferuatiuæ hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶AD PRIMAM autē obiectionem dicitur primò ꝙ Ecclesia nō præcipit, ꝙ quilibet cognoscat, sed ꝙ confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorū memoriā habet: hoc enim constat nō esse impossibile. Dicitur secundò negando, quòd sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quū sit voluntarium, non secundū primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui cōmisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeò minimæ entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere cōceditur: tum quia nō est quęstio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nā sufficit pœnitentem cognoscere, ꝙ ipse cōmisit talem actū, puta rapinam, licet nesciat distinctiuè quid sit rapina, tū quia actus humani deliberati contra Dei legē non sunt tamē minimę entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo ꝙ a primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsq; ad quemcunque diem suæ confessionis, nō fuerunt exercitati à quocunq; infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui cōmisit: & hoc etiam non est necessariū ex eo patet, ꝙ multi sunt, qui diarium operum suorū scribūt ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominē cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quòd sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quòd sciat se commisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hęc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorū memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collatione omnium suorum mortaliū, siue sint manifestę mortalia, siue sint ambiguę mortalia: tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim ablq; nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur communis mos pœnitentium ars; confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfacere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confiteretur de illo consensu vt opinato.

¶Ad secundam autem obiectionē dicitur, quòd ex neutro illorum textuū habetur, quòd in primitiua Ecclesia, sola manifestę mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: vt clarè patet.

¶Ad tertiam dicitur, quòd opera nostra bona possunt dupliciter cōsiderari. Primò, vt ex nobis sunt. & sic licet dicātur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: non tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniā in veritate etiam, vt ex nobis sunt, nō sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, nō intres in iudicium cū seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quantū est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo consideranter opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiam, vt patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quā reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nō solùm autē mihi, sed & his, qui diligunt aduentū eius, vbi vides secundū iustitiam à Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt damnabilia quantùm est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerētiam diuinam, gratiarum actiones, laudesque diuinas exercendas considerata, omnia nostra vt sunt ex

ex nobis multum prosint: & non solùm in nobis sed etiā in beatis cōsideratio hæc creaturæ vtilitatē seu nullitatē efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremūt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

¶Num circunstantia dies festi sit necessariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessariò confitēda. Et videtur ꝙ sic. Quia circunstātia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicāda secundum omnes, sed tēpus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambro. super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato nō homines curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari ꝓhibet. Tum autoritate S. Tho. in Secunda secundæ q. 122. arti. 4. ad tertiū. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertq; ad hoc autoritatem Augustī. in lib. de Decem Chordis.

CONCLVSIO.

¶Non oportet confiteri circunstantiam diei festi illum, qui in festo mortale quippiam commisit.

¶IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶RESPONDEO. In hac quæstio. duæ sunt opiniones. Vna est tenentium partē affirmatiuā, & hi mouētur ex ratione, quā tangit S. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatum mortale sit magis opus seruile, q̄ opus corporale (pura arare) magisquàm contrarietur peccatum mortale sanctificationi ad quam ordinatur festum, quam opus corporale: vtpotè per se & directe excludens illam: consequens est, quòd vtriusque prohibitio sub præcepto cōprehēdatur. Aliorū verò opinio oppositū tenuit: & hi mouētur ex eo, ꝙ ex solo sensu literali secūdū Dionys. & Aug. potest trahi efficax argumētum. Opera autē seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: vt S. Tho. expresse dicit in 3 sent. dist. 37. arti. 5. q. 2. ad 2.

¶Et quoniā hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam dicendū est, ꝙ quum obseruatio festi ad literā partim sit mortalis & partī ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quidq̄ obligationis in ea est. Ex morali quidē præcepto ꝙ obligatio talis nō ꝓueniat: patet, ꝓptereà quia nulla certa ꝑtis pars est, quā cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicauerit: quamuis enim morale sit in hoc præcepto, ꝙ aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen ꝙ hoc vel illud tempus. Vnde quum singulæ partes tēporis possint ab hac dedicatione absolui, quandocunq; peccatū cōmittatur, nunquā tēpus aliquod diuino dicatū cultui pollnitur, aut impeditur à diuino cultu: ꝓpter quod dicatū cultui pollnitur, aut impeditur à diuino cultu: ꝓpter quod quidē alio tpe debitus cult⁹ exolui. Et eadē ratio est de operibus corporali: solū enim peccatū omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autē mandato nō prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, ꝙ ecclesia nō plus ꝓhibet, q̄ id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibebatur: imò minus, vt S. Tho. placet. Ex præcepto autē hoc ad literā ceremoniale triplex erat, s. certum tempus, puta dies septem & certus cultus, s. memoria creatiōis mūdi in ipsa quiete (quali quies ista esset professio quædā diuinæ quietis à creādo) & determinatus operum, à quibus cessandum esset, s. ab operibus seruilibus. Ex quibus autē horum peccatū specialitet ꝓhiberi cōuincitur: sed oppositū potius ratione suaderi pōt. Tum quia, vt allegatū fuit ad literā: opera seruilia tātum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, ꝙ aliquod certū tēpus dedicatur cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur, ꝓhiberi nisi id, quod repugnat tali cultui: illo tēpore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tēporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat diuino modo cultui exteriori exhibēdo in die festo: nō ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quòd enim macula, ei nō contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali existēs, trāsgrederetur præceptum hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuentione nō est inducendum, cum his q̄ credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti nō cadit sub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide, spe & charitate colitur) sub hoc præcepto nō cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed Ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quādo tempus sacramenti pœnitentię & Eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec Ecclesiastica doctrina, aut cōsuetudo hoc habet: quòd tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶Quod verò actus moralis etiā nō repugnet tali cultui: ꝓbatur ex eo, ꝙ si cultui Dei exteriori certo tēpore statuto repugnaret peccatum mortale illo tēpore cōmissum, hoc nō esset quandoq; sic, & quandoq; nō, sed vniuersaliter: sed apertè videmus, ꝙ sub præcepto quo Deus quotidie colēdus à clericis horis canonicis statuitur, nō cōprehenditur, ꝓhibito ab actu peccati mortalis quocunque tpe, ergo nec in ꝓposito. Vterq; siquidē cult⁹ exterior est, & eūdem habet finē. Et habēs aliqd morale & aliqd ceremoniale, s. certū tēpus & certū cult⁹ modū, nec minus facer est secūdus primo, aut minus sub ꝓcepto cadēs. Nec obstat si dicatur nō esse aliquā certā horam diei sub præcepto taxatā ad horas canonicas, sicut totus dies fest⁹ deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficacię ꝓcessui facto: cui⁹ vis nō cōsistit in determinatiōe tēporis actu tā præcepta, sed possibili, vel suppōita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub ꝓcepto deputaret horis canonicis exoluēdis, nō ꝓpterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto cōprehēderetur, sed satisfieret tēporibus debitis horas exoluēdo: sicut modo satisfit intra diē deputatū dicēdo, quātumcunq; alias peccetur. Vnde quū ecclesia circunstantiā legis præceptū mutādo impleuerit, ꝙ die septimo Dominicū dié, & ꝙ cultu Missam, & quietē in memoriam resurrectiōis Dominicę determinādo, & ab operib⁹ seruilibus nō sic arctē cōsueuerit abstinere, cōsequēs est, ꝙ non indicat speciali præcepto quietē à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruili. Et cōfirmatur, quia quū ecclesia nō iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerumq; cōmittitur peccatū mortale (sat est sub eius ꝓhibitione cōprehēdi illorū impedimētorū amotionem, quę Ecclesiastici fori sunt: quia voluersaliter nō sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quātis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti, peccatū mortale quàm opus corporale licitū secundū se: quia tamē sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc nō cadit, consequens est, ꝙ nec exclusio ipsius, quæ per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, ꝙ eius opposita negatio prohibeatur, quamuis prohiberi possit.

¶AD EA verò quæ in oppositum obiiciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Ambr. dicitur cum S. Thoma quòd sensum mystícum, & non literalem tangit.

¶Ad autoritatē ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, ꝙ loquitur de ꝓcepto quo ad suū finē, q̄ sub ꝓcepto nō cadit, & nō de ipso ꝓcepto absolutè: instantū enim dicit repugnare huic præcepto peccatū mortale, inquantū excludit sanctitatē & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secūdò, ꝙ loquitur de ꝓcepto hoc indistincte, s. & literaliter & spūaliter intellecto, vnde eodē cōtextu de operibus seruilib⁹ corporaliter & spūaliter, doctrinā tradit. Et tamē cōstat ibidē in respōtione ad primū cessationē à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic nō numerari inter præcepta decalogi, sed tantum secundū sensum literalem, quantū ad id quod continet de iure naturæ. Ex hoc autem ꝙ aliquid repugnat præcepto huic mysticè, nō potest trahi efficax argumentum, sed rationabilis ex hortatio, vt & à peccando in festis abstineatur (ne de nobis dicatur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum lōgè est à me) & cōmissa confiteātur in fine cōfessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuereantur. Mediolani, die 24. Aprilis, M. D.

QVAESTIO IIII.

¶Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentiæ exigatur fides, qua pœnitens credat certissimè se esse absolutum à Deo. Videtur quòd sic. Primò, quia oportet fidem habere in verbum Christi, Quodcunque solueris super terram.

¶Secūdò, qa si p impossibile cōfessus nō sit cōtritus, aut sacerdos nō seriò, sed ioco absoluat, si tamen credat se esse absolutū, verissimè est absolut⁹: tāta res est fides in verbū Christi. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cum pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Item quidā mimus, vt placeret Imperatori, ludicro Baptismo est baptizatus.

¶Tertiò, quia nō sacramētū, sed fides sacramēti iustificat: secundū illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

¶Quartò, qa plus est à cōfitente requirendū an credat sese absolui, quam an sit verè contritus: quia contritio nunquā est vera satis: qā si esset vera, nō tamē certa, & si certa, non tamen satis: fides autē & verbum Christi sunt certissima, verissima, & sufficientissima.

¶Quintò, quia non solùm attritus absq; obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶Sextò, quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptū est autem, Quidquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

¶IN oppositum est communis Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

¶Nō est necessariū ipsum pœnitentē tūc habere fidē se esse absolutū, quāquā credere oporteat absolutiōi beneficiū per pœnitētia sacramētū cōferri.

¶AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD EVIDENTIAM Horum sciendum est nouitatē superexortā esse, ꝙ huiusmodi fides adeò exigatur, vt plus quā contritio requirenda sit, & damnandi sint omnes, qui nolunt cōfidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primo super cōmunissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe in verbo Dei: quta, Memor esto verbi tui, in quo spē dedisti: & similia infinita. Secundò super communibus de efficacia sacramentorum, scilicet ꝙ fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò, super specialis Christi verbi ad propositū pertinentis efficacia certissima, Quodcunque solueris super terram, &c. Ex huiusmodi fi- 61
quidem efficaciæ certificatione deducitur oportere consitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue nō erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiunguntꝫ dicendo, Quodcunque solueris, dedit potestatem dicendo, Erit solutum, excitauit fidē de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab Ecclesiastica doctrina, facilè patet distinguendo de duplice fide, quam habere possumus: s. vel acquisita, vel infusa. Nā si sermo est de fide infusa (quæ est vna de theologalib⁹ virtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quā Sancti vice- 20
runt regna, operati sunt iustitiā, constat, ꝙ illa est necessaria ad sacramentū pœnitentiæ: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramēta se extendat, vt patet in Symbolo: non tamē extēdi se ad hæc singularia: puta ꝙ hoc sit sacramentū, & ꝙ in hoc sit effectus sacramentiverbi gratia, tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed nō tenemur credere, ꝙ dum iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæum, dicens, Ego baptizo te in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, tit Ioseph verè consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occul- 30
tè fuisse simulatio talis, ꝙ non intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere Baptisma, vt temporib⁹ nostris de facto contigisse sibi quidam Iudæus corā me confessus est, & hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quòd Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committendi, Baptisma susceperit, ac per hoc gratiæ Dei obicē posuerit. Similiter possēt dari exemplū de Eucharistia: quamnis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, esse verū corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit ritè cōsecrata. tum propter intentionem ministri, tum etiā pro- 40
pter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia, est quia fidei infusæ (vtpote diuinę veritati innixæ) non potest subesse fallum: est enim non minus circa verum, q̄ quæcunque scientia acquisita, quæ nō nisi verorum est. Esset autem quandoque circa fallsum, si extenderet se ad hæc particularia, vt patet ex infinitis similibus, quę possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectū in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factam, 50
efficacem esse, & in suscipiēte dignè gratiam operari. Hac siquidē fide nullus potest errare, sed credendo effectū in me vel in illo determinatè, possum errare: quia potest adesse impedimentū aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcūque solueris super tertam, in subiecto dispositō: sed nō habemus infusam fidem, quòd in me effectum sortiatur, quòd ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei (quæ non nisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fi- 60
des infusa per illud verbum: Erit solutum in cælis, de effectu absolutionis in subiecto dispositō, & non in me, qui forte non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

¶Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nanque fide credimus hanc Hostiā ritè cōsecratam esse, & hunc rite baptizatū, & similia) sed hæc fides nō est illa 70
qua in verbo Christi confidimus, quę in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum. Quodcūque solueris super terram: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nō potest acquisita fides cōcludi nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiā per absolutionem in effectu corā Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum communē legem nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositū per gratiā Dei, quæ per absolutionē cōcediturque illud Iob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hæretico aliàs bene confitēte: esset igitur iste verè absolutus, si errās sacerdos ipsum absolueret, & consequēter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolutus coram Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, vel schismatic⁹: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanū (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitentiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, Ecclesię traditione, sacrisq; doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur, non videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt respōdeas, habeto præ oculis hanc distinctionē: scilicet vel ex parte sacramētorum, vel ex parte suscipiētis. Et dicito, ꝙ fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramēti particulari in me, quantum est ex parte sacramēti: sed ex parte mei suscipiētis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet dum in orationibus post communionē petit sacerdos, ꝙ susceptum sacramētum non sit ad reatus pœnam, non ad iudiciū, &c. Consequēter etiā docet omnē quantumcunque credētem post confessionē & absolutionē dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, vt puto, causa dictæ nouitatis.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionē dicitur, ꝙ in verbo Dei & Christi sufficiēs fides habetur, quū quis credit omnes articulos fidei, nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me: vt dictum est.

¶Ad secundam dicitur, ꝙ peccat argumentum secundū non causam, vt causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerunt veré baptizati, quia credebāt se baptizatos, imò credebāt fortè nihil recipere gratiæ: sed ideo Baptismus iocosè factus est verè Baptismus, quia intētio iocosa nō ad Baptismū, sed ad exercitiū Baptismi refertur. Simile est n. delectādi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaretur: vtrobiq; enim est verū Baptisma: quia delectatio & auaritia nō Baptismi: sed ꝙ iste exerceat, vel suscipiat Baptismū, causa est. Secus autē esset, si intētio iocādi ad Baptismū referretur, tic ꝙ nō Baptizare, sed similitudinē Baptismi exercere, aut suscipere, iotēderet: ioci aut auaritię gratia. tunc enim nullū esset Baptisma. Quod autē assumitur, ꝙ non cōtritus si absoluitur credēs se absolui, est verē absolutus, nisi fit ita attritus, ꝙ saltē virtute clauiū de attrito secūdū quod dam fiat cōtritus: impossibile est. Nā ex eo ꝙ ponitur incontritus, & virtute clauiū non factus de attrito contritus, oportet ꝙ aut sua fide acquisita fit iustificatus, quod est erroneū: aut ꝙ simul fit incontritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶Ad tertiā dicitur, ꝙ sacramētū abluit, nō quia fit, hoc est nō secūdū substantiā factis: sed quia creditur, hoc est secūdū virtutē credi- 40
tam in eo, & nō quia creditur à suscipiēte, effectus suus in eo certus simè ab hoc. Et no. ꝙ nō dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur, hoc est propter rē creditā: nā nō intēdat quis facere quod facit ecclesia, nō baptizaret. In hoc autē quod est imitari in illo actu, ecclesiā, includitur res credita: quāuis nec à suscipiēte, nec à baptizāte: vt patet, si infidelis baptizaret cō- 50
fantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

¶Ad quartā dicitur, ꝙ assumptū non solùm fallsum, sed & præsumptuosum est valde, cōtra vniuersalis ecclesię ritū: cōtritio enim est summè necessaria. Ista autē fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requisēda à confitēte: qui nisi crederet se absolutū, absolutionem se nō submitteret. Nec obstat, ꝙ cōtritio sit incerta: iuxta n. Deum ipse, vt cū nostra hac incertitudine accedam⁹ ad sacramēta. Quod 60
autē dicit, ꝙ nunquā est vera satis fallsum est: vt patet in multis cū vera & sufficiēti cōtritione confitētibus, quāuis incerta ess. Et quid subditur, ꝙ fides Christi & verissima & certissima & sufficientissima respōdetur ꝙ talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed nō de impertinētibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorū effectus sacramētorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia nō est eorū: est enim fides infusa de gratia per sacramēta certissimè conferēda suscipiētibus dignè illa: vt in Concilio Florēt. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptū est, dicēte, Qui māducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundū quid reputare se homo debeat dignū vel indignum, præmittit dicēs, Probet autē seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, ꝙ si nosmetipsos iudicaremus, non vtiq; a Domino iudicaremur, patet ꝙ probare seipsum est seipsum iudicare, cōtra se vindictā exercere: quod vocatur contritio communi vsu Ecclesiæ & doctorū: & propterea falsum ac temerarium esse constat, ꝙ plus est à pœnitēte requirēdum, si habeat crudelitatē de effectu in se futuro sacramēti: quam de illius contritione: propter quam enim seipsum (quod est cōtri) iustificat Apostolus, iubet Ecclesia, exigunt omnes cōmuniter confessores. Credere autem se pœnitētem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur, ꝙ duorum, quæ ibi tanguntur, primū, ꝙ attritus non ponēs obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi

atiā credat (vt iam patet ex dictis) voluntariè dicitur, apponēdo nouellū, & impertinēs accidens, ꝙ dispositione necessaria ad gratiā Dei per absolutionē sacramentalem. Secundum autē, quod cōtrito in damnationem sum sacramenta, nisi credat se absolui, non est reiponsione, sed correctione dignū: quoniā sacramentum pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessione, contritione & satisfactionem, dānabile cōstituit sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente. Hoc enim est nouam Ecclesiam cōstruere.

¶Ad sextā de oratione dicitur primò, ꝙ ratio digreditur ad accidēa, quæ sunt extra essentiam sacramenti: oratio enim constat ꝙ à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quę est terti pars sacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de oratione ipsa etiā dicendum est ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. Primò ex parte ipsius diuinæ misericordiæ, gratię, potentiæ, prouidentiæ, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absque hesitatione ali qua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic niti pię quandoq; dubitare de effectu petito, pleruncque fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui ablq; hæsitatione credēdo, q̄ accipere id quod peteret, iuxta Domini doctrinā. Roganteter, vt stimulus carnis à se discederet, & nō est con- 20
secutus effectum petitum: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic enim patet ꝙ fides, q̄ accipiamus quidquid petimus, non refertur ad rem petitā aeternendam simpliciter & absolutè, sed quātum est ex parte diuinæ misericordiæ, & caliquin esset quandoque falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua parte nostri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens promittit, habeute fidē Dei, & subdit, Amen dico vobis, &c. ostendens per hoc, ꝙ firmitas nostræ fidei de effectibus particularibus debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVAERITVR. Vtrum sacramētalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur quod non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

Secundò, quia culpa est remissa à Deo proponenti cōfiteri antequā pœnitentia sacramentalis absolutionis iuxta illud, Dixi, Cōfitebor 40
aduersum me iniustitiam meā, & tu remisisti impietatē peccati mei.

IN OPPOSITVM Est, ꝙ sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

CONCLVSIO.

Effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ, & à debito ministro, deformis, & super debitum materiam, est remissio peccatorum.

¶AD EVIDENTIAM Huius quæstionis, scito antiquam esse hanc questionem: & in 18. dist. 4. sent. tractari. Vbi quia obscuris satis sunt autoritates antiquorum doctorum applicatæ ad hoc, 50
magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum a Deo, & ad Ecclesiæ cōmunionē admittere. Nouitas autem quædam opinio addit super hoc effectu pacē conscientiæ quoniam ante absolutionē inquieta est anima de remissione peccatorum, accepta autē absolutione cum fide, quod vere absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantiq; fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis, quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: nō sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

¶Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quū potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, nō enim dixit, Cōfitum declarauerit is remissa peccata, sed dixit, Quorū remiseritis peccata: & simpliciter dixit, Quodcunque solueris, neque dixit, Remittuntur eis, aut solutū erit, quo ad Ecclesiā: sed Solutum erit, & remittūtur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini, & verba hæc Domini ad sacramentū pœnitentiæ spectāntia proprio sensu verificentur, & ꝙ verba eiusdem ad sacramentum eucharistiæ pertinētia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificentur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena faciamus: præsertim quum maius miraculum sit, ꝙ de pane fiat corpus Christi per ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint compulerimur vt fateamur hoc, id est conterum hoc est corpus meum, scilicet Christi: non minus compellimur ad verificandum hęc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis) in sensu proprio, credere ꝙ sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quam eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum, vterq; igitur operatorius est eius, ꝙ significat seruatis seruandis, scilicet cōcurrente ex parte ministri autoritate (nō enim quilibet homo, sed sacerdos ordinarium vel delegatam autoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione, vt scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus: vt pro nostro arbitrio dānare innocuos & absoluere noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis tritici tantum, consecrari per illa verba, non dicam, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quum daret potestatē remittendi, retinendiq; peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctū subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, remittūtur eis, & non spiritu vestro inflligante. Mouet & dirigit procul dubio Spiritus sanctus ad absoluendum vel ligandum, dum seruatis vndique seruandis minister Christi absolut, vel ligat. Credendum est igitur & confitendum, ꝙ effectus sacramentalis absolutionis ritè factæ (scilicet à debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitentē dignum absolutione) est peccatorum remissio, quam autoritatiue quidem solus Deus facit: ministeriāliter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic enim ad literam implētur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non ꝙ prius Ecclesia remittat, quam Deus, tanquam Deus Ecclesiæ iudicium sequatur. Non enim dicit, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittūtur in præsenti: ad denotandum, quod ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione, quam fecit Deus. Illam quippe vnā & eandem remissionem peccati, quā sacerdos ministeriāliter facit, & effici Deus autoritatiue: sicut eandem conuerstionem panis in corpus Christi, quā sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus autoritatiue. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tamen determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rursus, effectus Sacramenti huius, dicit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, ꝙ sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per viam sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quāto efficaciam admisit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniā remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est, nec intelligibile, manere, scilicet peccatum etiam remissione facta, & gratia donata, nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solùm eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorū impugnationem seruādum est illud Philosophi, Quodlibet proferente contra, solleitius esse, siultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes ferè tremore Domini referios semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacti doctores laudant: & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantiæ.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes huiusmodi autoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiue: cum quo stat, quòd minister euangelicus autoritate à Deo concessa, peccata remittat ministeriaiiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶Ad secundam dicitur, quòd sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confessionem remissionē consequitur, ex sacramentali absolutione in voto cōsequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quā tendens. Dixi, Confitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed fat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiā meā Domino. Et si quidem ante absolutionem consequitur pœnitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si verò non prius consequitus est veniam, cōsequitur per absolutionem, si tamē (vt dictum est) dignus absolutione tunc est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa ecclesia accipimus, confitente vnum Baptisma in remissionem peccatorum: per omnia similiter intelligendo, vt diximus, scilicet quod Baptisma in exequutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in voto, & digne ad Baptismum accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participantium sacramēta prouenit. Augustæ, die primo Octobris, 1518.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS DECIMVSNONVS
de Excommunicatione, cuius est vnica.

QVAESTIO.

¶Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM excõmunicatio priuet à participatione interiori fideliũ. Et videtur ꝙ non. Primò: quia excõmunicatio nõ tollit plus ꝙ Ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest cõferre: est enim excõmunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quã non dedit Christus maiorem in auferendo, quã in concedendo, quũ ipse sit magis pronus ad inferẽdum bona quàm mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas nõ potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶Secundò, quia excõmunicatio cõmuniter se habet ad iustã & iniustam: est enim vtraq; efficax ad ligandũ: quia, vt Gregor. dicit, & habetur 11.q.3. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timẽda. sed excõmunicatio iniusta nõ priuat excõmunicatum cõmunione interiori, sed solum exteriori: ergo excõmunicatio simpliciter nõ priuat nisi externa cõmunione fideliũ. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquã inuenitur excõmunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cũ sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolas Ioãnis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitũ nisi extrinseca cõmunio: nam quũ tradebantur Satanæ, solũ extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, 1.ad Cor. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis Ecclesiæ.

CONCLVSIO.

¶Excommunicationis sententia communionem fidelium tollit tam intrinsecam quàm extrinsecam, quo ad communia suffragia, ablatam sanctorum per charitatem communionem supponens.

¶IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. dist. 4. quem cõmuniter doctores in hoc sequi videntur.

¶Ad euidentiam quæst. huius sciendum est, ꝙ oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorẽ incidamus. Tria liquidè inueniuntur in communione fideliũ, quatenus fideles sunt. Vnum est cõmunio extrinseca in simul orãdo, vt fit cõueniẽdo in ecclesia ad Missarũ, aliorumq; diuinorum officiorũ solẽnia: & hoc est vnum extremũ. Aliud est Sanctorum cõmunio, quæ fit per charitatem vnientem Christi membra secundũ fidem formatã capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est cõmunio fidelium secundum cõmunia suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicendo ꝙ excommunicatio aufert solam intrinsecã communionẽ, vel dicendo ꝙ excommunicatio tollit directè omnẽ communionem, vtrunque enim est falsum; vt patebit. Veritas autẽ est, ꝙ excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad communia suffragia cõmunionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorũ intellectu (quia de externa communione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandũ est deinde, ꝙ altera earum per excõmunicationem aufertur. Communio fidelium quũ consistat in cõferendo & recipiendo: oportet ꝙ interna etiam cõmunio cõsistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atq; suffragiis apud Deũ adiuuantibus & intercedentibus pro aliis. Receptio autẽ fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiã, vel gratiæ augmentũ, vel protectionem diuinæ assistẽtiæ à malis præseruãtis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verũ collationes horũ spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa: nam quãdoque oriuntur ex charitate immediatè: vt quũ in charitate cõstitutus ex priuata intẽtione orat, operatur, affligit, q; se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentũ, vel adiutoriũ contra tẽtationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesiæ, vt quũ ex Missis diuinisque officiis aliquis adiuuatur ad bonũ operandũ, vel ad malum vitandũ: hæc enim ex charitate, sanctæ matre Ecclesia instituente sunt, & pro cõmuni ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius membris agitea, iuxta singulorũ fidem deuotionemq; differentium. Et ad hoc collationũ genus, spectat sacramentorum collatio, quę Christi fidelibus dispensantur: quoniã actione ecclesiastica conferuntur. Quoirca inter communionem internã secundum charitatem immediatè & cõmunionem internã mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorũ non est differentia secundum substãtiam: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunione, possum recipere ex alia, & econtra: excepta (vt dictum est) sacramentali gratia, vt puta character in sacramento confirmationis, & similiter in sacramẽto ordinis: hęc enim non potest quis accipere ex communione solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum Ecclesiasticam sacramenti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad cõmunionem actionis ecclesiasticę spectat. Et hinc patet, quòd receptа differunt secundum magis & minus: quia constat ꝙ maior gratia habetur, quum sacramẽta actualiter sumũtur, quàm cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secundum subst ãtiam, quoniam interna cõmunio charitatis immediatæ, in meritis, orationibus, suffragiq; priuatis consistit. Communio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisq; cõmunibus (hoc est in ipsius Ecclesiæ & sacramẽtis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deũ, vt nõ solùm ecclesia, sed singuli fideles bonũ gratiæ, aut augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam communionem spectat illud, Participeps ego sum omnium timentium te. ad vtrumque simul spectat articulus fidei, Scilicet Sanctorum communionem, quoniam ad illã spectat communio in sacramentis. Prima communio non est proprié nisi existentis in charitate: secunda autem ad Christianos etiã in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc ꝙ Missas celebramus pro conuertione peccatorum. Hæc autem dicta sunt adeò notà, vt nulla egeãt probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶His autem præmissis manifestum est, quòd excõmunicatio: quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis communio consistit in actionibus, separat: & consequenter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniũt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: consequens est, vt excommunicatio à communione multorum interiorum bonorum separet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra Ecclesiæ communionem ponat, quo ad actionem ecclesiæ (ex qua cætera pendent) manifestatur ex eo, quòd Ecclesia non orat pro excommunicatis. Constat enim ꝙ non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bern. dicit, vide quàm mala sit excommunicatio, ꝙ in Paraleeue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probatur̃q; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim quòd ecclesia non orat secundũ communem legem nisi pro fratribus nostris: sed excommunicati non sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, quòd Salutator noster Mat. 18. (vbi excommunicandi autoritatem ecclesiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus, & Gentilis. Vbi manifestè apparet, quòd excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem: vnde Aug. dicit: Noli illũ iam reputare in numero fratrum tuorum. ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiam ponitur quo ad externa tãtũ, sequitur ꝙ excõmunicatio non egeret autoritate Christi: quoniã quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet communitas potest externã suam communionem petere. Constat autẽ Christi autoritate excommunicationem fieri, Mat. 18. vbi subiungit, Amẽ dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terram (glos. vinculo anathematis) vbi Chryso. dicit, Vide quoniter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quæ hic est, & projectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, ꝙ est esse ligatũ in cælo. Amplius, ecclesia extra seipsam excommunicatũ eiiciendo, ab omnibus his separat, quæ suis mẽbris cõferre, sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cõfert mẽbris suis communes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hęc tollit excõmunicando, & ad hæc admittit reconciliãdo. Maior patet ex eo, quod excõmunicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nõ esset autẽ suprema, si nõ tolleret totũ quod ecclesia dedit, quoniã adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separãdus excõmunicatus ab his, quæ dedit & dat cõtinuè ipsa, suis mẽbris. Minor probatur, quia Ecclesia instituit Missas nõ solum pro ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, Missæ. vbi dicitur, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primũ: & omnibus orthodoxis, atq; catholicæ & apostolicæ fidei cultoribus, quo ad secundum. Instituit etiã in Memento pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus: vt patet. Hæc omnia esse suffragia & ecclesia & in persona ecclesiæ qui dubitat, nõ eget ratione, sed sensu. Et sic patet excõmunicatum esse alienũ ab actionibus cõmunibus, quibus Ecclesia cõmunicat suis fidelibus. Et patet cõsequenter alienum quoq; esse à fructu illarũ actionum: hoc enim manifestè sequitur. Et quia fructus actionũ illarum sunt adiuuatri ad gratiam, vel gratiæ augmentũ, ad bene operandũ, ad declinandũ à malo, ad resistendum diabolo, &c. ideo patet quod à multis internis bonis excommunicatio separet. Et cõfirmatur autoritate Aug. de verbis Apostoli, serm. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vbi habes quomodo extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiã materialem, non extrinsecam communionem, sed extra Christum. Replicando autẽ dicit, quasi diabolo traditur: quia non traditur diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idem est autoritas Hiero. Quorum dimittentis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiã interdixerint, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cælestis clausa erit. Et habetur 11. q. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis tantum aperiunt) pro quanto priuat excõmunicatum à communibus Ecclesiæ suffragiis: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia dilponente ad nos descendunt.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primã in oppositum dicitur, quòd licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intẽtiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista nõ tolluntur directè per excommunicationẽ, sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem istã. Quædam autẽ suffragia procedunt ex charitate per Ecclesiæ actionẽ, vt sunt cõmunia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt: & horum cõmunio, spectat ad fideles omnes ab Ecclesia non præcisos: sunt enim hæc cõmunia fidelibus omnibus etiã existẽtibus in peccato mortali, vt probatũ est. Et hæc differẽtia inter hominẽ fidelẽ existentẽ in mortali peccato absque excõmunicatione, vel eũ excõmunicatione ꝙ nõ excõmunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus Ecclesiæ suffragiis: excommunicatus autẽ nõ adiuuatur per illa, sed ipsi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptũ: non tamẽ omnino deseriti illos mater Ecclesia: quia requirit illos, vt reprehendant: nec salutem eorum sicut nec Paganorũ negligit, vt Aug. vbi suprà subiungit. Et ad hanc solicitudinẽ vltra personale onus spectat, quòd Ecclesia obligat clericum excommunicatũ ad horas canonicas, sicut & omnes excõmunicatos ad ieiunia ab Ecclesia in communi, conceditur igitur quòd excommunicatio non nisi præsuppositiuè tollit cõmunionem charitatis: sed cum hoc stat, quòd directè tollit communionem suffragiorum communium Ecclesiæ: per hoc internorum bonorum, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad communionem charitatis immediatè: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri Ecclesiæ non præcisi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, quòd proprie loquendo excommunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro nõ crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absolute, sed secundũ quid tãtũ, hoc est in foro iudicij. Et ꝙ non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali. Iniustũ iudicium non est iudicium: excõmunicatio enim quoddã iudicium est. Et manifestatur facilè: quia excõmunicatio actus iudicij est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, quòd dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substãtiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iusta secundum se, quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est vere excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excommunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excommunicatus priuatus suffragiis Ecclesiæ secundum veritatem: quia non est verè excommunicatus in cælo: quia nõ est Ecclesiæ non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Matth. 18. cœpisti habere fratrẽ tuum tanquã publicanũ, ligas illum in terra, sed vt iustè alliges, vide: num iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tamen excommunicationi debet, ab extrinseca cõmunione se abstinedo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicẽs quòd sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita quòd inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio fit, & ista non, (neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorẽ inseparabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet concubinas, vel in iure, vt si excõmunicetur post legitimã appellationem ab eodem, & huiusmodi: vt habes in glossa dicti c. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens ad hominem verum & pictum. Et propterea non est de natura excõmunicationis iudicandum, secundũ quòd saluatur iniusta: sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra ratione & efficacia quam solùm significat excommunicatio, propriè & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationẽ dicitur, ꝙ ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cælorũ, Matth. 18. Ex eo enim ꝙ Ecclesiæ fit vt Gentilis, priuatur Ecclesiæ suffragiis: sicut Gentilis expers eorum est. ex eo autẽ quòd ligatus est in cælo, priuatur bonis soluẽtibus vincula cælestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nã ea, quæ extrà fiunt ab Ecclesia, sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, ꝙ Ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando, significat illam ab interna communione Ecclesiæ separari. In cuius signũ in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati dęmonum excõmunicati tradebantur, quasi à Christo exciſi. Nec est verũ ꝙ in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati mulctabantur: sed vltra internas addebantur externæ pœnæ à diabolo: sicut vltra interna bona in primitiua Ecclesia boni visibiliter visitabantur à Spiritu sancto, Loquẽtes linguis, &c. Nec obstat quòd dicitur, Vt spiritus saluus fiat: quoniã hoc spectat ad finẽ. constat autem quòd excõmunicatio priuat etiã suffragiis Ecclesiæ, & relinquit hominem sibi ipsi, vt resipiscat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de sen. excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS
de Iniunctis pœnitentiis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶Num pœnitentia iniuncta à confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum pœnitentia secundum canones impositа à confessore, si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur quod non: quia nec canones pœnitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi, nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et cõfirmatur, quia mortui sunt extrà territoriũ humani iuris: constat autẽ impune posse non parere extra territoriũ ius dicenti.

¶In oppositum enim est communis Ecclesiæ sensus.

CONCLVSIO.

¶Pœnam canonicam pœnitentibus iniunctam, si in hac vita non impleatur exolui, oportet in alia futura vita, non quidem secundum pœnæ qualitatem, sed secundum substantiam, cui ex hac vita decedens semper pœnitens obnoxius est, quousque eam impleuerit.

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd pœna rite imposita, quæ in hac quæstione nunc vocatur pœna canonica duo in se continet. Alterũ est id quod pro culpę satisfactione debetur: quoniam nisi pœnitens remaneret debitor ad fatis faciendum diuinæ iustitię, nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Ecclesiæ sicut nõ soluũt in veritate nisi dignos absolutione, ita nõ ligãt secundũ rei veritatem nisi alligatione dignos: si enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrũ, vtendo claue potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, scilicet autoritatis discretiuæ. Alterũ est id quod cõfessor apponit, ꝙ se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nã ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, ꝙ pœna sufficienter exoluatur: an autẽ tali, vel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta ꝙ ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et quoniã possunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum imposita pœnitentia cõmutatur, & substantiale debitum satisfactionis, quod erat quasi vestitum priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem: puta, si prius erat sub forma rationis, & postea mutatur in forma eleemosynæ) ideo vt accidentale ad substantiale, & vt determinatio ad determinabile se habet quod apponitur à confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam: sed vtrunque. Ita quòd inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè & pœnam canonicam, hæc est differentia, quòd illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appositas. *Pœna canonica pœnitentibus imponenda.*

¶Quoirca ad propositam quæstionem respondendũ cum distinctione est, vt vterque extremus error vitetur. Nam si dicatur quòd pœnitens non remanet posthanc vitam obligatus, errabunt multi inferẽtes ex hoc ꝙ mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dũmodo hic fuerint impositæ à confessoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes. hoc enim clarè constat esse erroneum. Et rursus si dicatur, ꝙ pœnitẽs remanet obligatus post hãc

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitam errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet, quòd mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, & cætera quod est ridiculum.

¶Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam quòd pœna canonica non remanet exoluenda quātum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quòd nō teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnam: & ideo sequitur, quòd post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est: quia satisfactio substātialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primò, quòd aut nunquā exoluetur: & sic peccatū remanebit absq; satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quòd exoluetur post hanc vitam: quod est verisimum, & à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundò, quòd non est eadem ratio de remanſione post hanc vitam pœniteotiæ sacramētalis quo ad substantiale, & de aliis pœnis, vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta quòd dicamus horas canonicas, quòd ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato, non hic tantùm, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam cælestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præsenti totaliter spirant.

¶ET PER Hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quàm ad secundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad il, quod ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo quòd ipsa claudit pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio seclusō. Augustæ, die 30 Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS primus de Sigillo Confessionis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

QVAERITVR Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

¶Videtur enim q̄ non. Tum quia confitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda a sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cùm confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: agitur licitum est reuelare, vt caueat.

CONCLVSIO.

¶Nullatenus licet confessori reuelare peccatum confitentis, etiam deliberatum occidendi summum Pontificem voluntatem habentis.

¶IN OPPOSITVM Autem est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenēt, quòd in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in S Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶HAEC Quæstio mota est occasionaliter quidē propter quēdam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc perconatus iussit, vt scriberem, complectiuē autem propter opinionem Panormit. in cap. omnis vtriusque sexus. de pœn. & remiss. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

Opinio Panormitani.

¶QVO AD Primum, Panormit. ex quibusdam Innocētij verbis in eodem c. motus, dixit, quòd cōfessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocētium: fundatque se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocētij, Illa tantū cadunt sub sigillo cōfessionis, quæ à pœnitēte, inquantū pœnitēs est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidēdum, non dicitur ab eo, inquantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatū & pœnitentem respectu eiusdē ergo. Præterea, ex parte peccati: & idē redit, Illa tantū cadunt sub sigillo cōfessionis, quæ reuelātur, vt occultabilia sacramento cōfessionis. Sed obstinatio ad futurū homicidiū non reuelatur, vt occultabilis per sacramētum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter pōt fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tātum se extēdit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extēdit: ergo. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdē rationis est cōfiteri peccatum vt absoluendum, & confiteri impedimentum prohibēs absolutionem, vt patet ex eo, q̄ ad eundē iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunque, quid absoluendum sit, & an adsit impedimentū aliquod, alioquin nō posset nisi cauſaliter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentū prohibens absolutionē: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatū reuelari à pœnitēte ministro Dei ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamēti opinionis aduersæ, quoniam pœnitens inquantū pœnitēs non solum dicit ea, quorum pœnitenti, sed impedimenta veræ pœnitētiæ, & sic dicit se obstinatū. Et similiter non solū quod proponitur vt occultabile per absolutionē, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis infra ordinē occultabilium clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet nō solùm absoluere, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circumstantia, & vniuersaliter quicquid dictum pādit hoc peccatū cōmissum & cōfessū huius personę, cadit sub sigillo cōfessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc cōmittendum, pandit peccatum iam commissum, scilicet voluntatem, quā deliberauit se homicidium cōmissurū: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim vidit, q̄ in cōfessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, scilicet cōmissum propositū, & cōmittendum factum: & q̄ similiter in reuelatione quā faceret confessor, non solū reuelaret cōmittendū factū, sed cōmissum propositū. Tertiò, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantū est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli confessionis, quicunque reuelaret aliquem obstinatū in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestè cōtra cōmunē Ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hāc opinionē erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶Errat secundò à cōmuni Theologorū doctrina in quarto vbi suprà, vbi etiā si aliquis obstinatus in hæresi cū periculo infectionis aliorū cōfiteretur, occultādus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia cōfessio immūda nihilominus cōfessio est sacramētalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentū est. Et tāto detestabilior est error iste, quātò materia hæc theologalis nō economica est, nisi per accidēs quia canoni inserta: sicut etiam materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hāc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet dux ibi distinctiones ponunturaltera de cōfessione, altera de fine cōfitentis. De confessione quidem: quia primò ponitur confessio sacramentalis: secundò confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in pœnitentia seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem pœnitentiæ suscipiendam, & orationum suffragia & consilium animæ suæ: aut propter auxilium, vel consilium mortis animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, quòd confessor tenetur occultare, & quod non placet sibi responsio dicentium, quòd non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit quòd tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quòd oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec primaria in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & suffīcit quòd manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda vere sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa angelica in hoc passu quia nescienS quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS secūdus de Pollutione ex auditione Cōfessionis proueniente, vnica Quæstione cōtentus.

CONCLVSIO.

¶Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

QVAERITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quòd sic. Primò, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶Secundò, Quia sicut tentatio carnis ex his prouenies, non excusatur à peccato veniali (dicente Aug. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem prouenies non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

¶PRAETEREA, Si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia

quia sic esset voluntaria causa, quòd non esset volūtarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunque enim vult antecedens, vult consequens, necessārium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimode, quia antecedēs directè, cōsequēs verò indirectè.

¶IN OPPOSITVM Videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione cōfessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalū cum pluribus inconuenientibus: puta quòd bonus confessor non posset vacare saluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omittendo, proter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manuducendus est intellectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

CONCLVSIO.

¶Non debet confessor retinquere confessionem si ex ea sequi animaduertit pollutionem, cum non sit simpliciter voluntaria, sed in sua causa.

¶QVO AD Primum scito, quòd aliquid est dupliciter voluntārū. Primò in seipso: cum scilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cū aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis nō hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, nō refert quo ad bonitatē vel malitiā moralē, an in somno, an in vigilia fiat: ex quo enim secundū causam tantū habet ratione boni, vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens, & cōsequēter per accidens erit, vtrū in somno, vel in vigilia effectus expleatur. Ex hoc aūt sequitur q̄ quādo pollutio est volūtaria in sua causa tantū, non refert verū pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno nō esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia nō auferret virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cùm autem in quæstione proposita seminatio non sit voluntaria secundū se ipsam, sed in sua tātam causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur q̄ sequitur stātim & vigilando, & si cognoscatur, q̄ sequeretur nocte sequēti dormiēdo. Ad hoc ergo quæstio omnis venit, q̄ si talis pollutio in somno nō esset peccatū mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, q̄ & in somno. Nec obstat his si dicatur quòd hoc nō sequitur, quia in somno homo non potest peccare, quia hoc nō est verū nisi de peccato voluntario secūdum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet nō potest tūc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo cōmittere in somno vt exequēs. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à cōsanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est, & virginitatē vtranq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus, vt medium conueniens ad perpetrādum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiēte ad peccandum, quā vtens ministri alicuius opera ad explendū homicidium, quod contigit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente ratione boni, vel mali in somno vel vigilia in proposito cùm constet ex S. Tho. in 4. sent. di. 9. quòd pollutio in somnis accidens, cùm secundum se non est voluntaria, secundum causam considerāda iudicandaq; est, & quòd pollutio proueniens in somnio ex cogitatione disputatoris, vel prædicatoris de materia venerea nō est peccatū, prouenies verò ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quòd si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quòd sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venercorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia testatur: tum propriæ naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis cōsiderare hoc auctualiter: & si cōsideraret, nō propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicator, aut disputator nō peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullum peccatum est: delectatio verò sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolutè: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolutè sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratū esse, q̄ huiusmodi pollutiones, quę secundum se non sunt volitæ, sed displicēt, siue in somno, siue in vigilia, tantū habent boni vel mali, quātū in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in cōfessione vel extrà sine peccato est, ipsa quoq; sequens pollutio sine peccato est: & similiter si ea peccato veniali ipsa quoq; venialis est: & si cū merito, ipsa quoque cum merito est. Cùm igitur confessor non solùm qui tenetur, (vt curatus,) sed quilibet vacans animarum saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa, interroget respondeatque: consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoque non solùm non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVO AD Secundum: iam habetur ex dictis vna ex cōmunibus ratio, scilicet quòd voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem, vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio,) est voluntaria in causa tantum. ergo, & cætera. Cùm igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta conclusio, & cætera, Voluntarium indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quòd potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sācti Thomę quæstione sexa, articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, vno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso quòd non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, inquantum desistit à gubernando. Sed sciendum, quòd non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quòd non agit, sed solū tunc cùm potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel nō esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo quod potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet voluntas non diuertit ab auditione, quę est eius causa) & voluntas quāuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis & similium: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret construētionem ferræ aut gladij ex eo, quòd rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro fiunt: & sic de aliis. Pollutiones autē & stimuli carnis in proposito cōtingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res venerea est materia purganda, lauanda, disputāda, prædicanda, cogitāda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solùm experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Arist. quòd quandoque intellectu nō præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Nō igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiæ venereæ, omittere non solùm necessaria, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositū ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tētatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad volūtatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit: omittere debet tam inchoationē, quām prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motū circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, euenirque actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habēte pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuxat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarū vacare sic debent, vt de huiusmodi cōmotionibus quas patiuntur quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quàm ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est quam de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauēda est, nō tamen tanquam

Universidad de Deusto
Biblioteca

pollutio: vnde nō excedit limites peccati venialis. Hæc de secūdo.

¶QVOAD Tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionū iam positarum, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causām, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam possit ad vtrunque argumentum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirectè: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quòd primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantùm secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶Ad secundū verò dicitur, ꝙ licet omnis cōcupiscentia carnis aduersus spiritum sit cū peccato: non tamen habet rationē peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quandoque meritoria: vnde hæc causa excusat quantū est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentia autem earnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco, die 13. Octobris, 1519.

TRACTATVS VIGESIMVS-tertius, de Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Num inpurgatorio possit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.*

QVAESTIO I.

¶An in purgatorio possit esse meritum, &c.

VTRVM In Purgatorio possit esse meritū aut charitatis augmentum. Et videtur quòd sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedēs, qui desinere nō potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ Ioan. 4. Probatur assumptum: quia horror mortis, qui imperfectè annexus est charitati, peccatū est: quia qui voluntariè non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶Secundò, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autē est esse statum in via in qua nō progredi reuerti est: vt Hier. dicit.

¶Tertiò quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶Quintò, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerātia nisi acciperet magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

CONCLVSIO.

¶Animæ in purgatorio existentes extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem statu faciendi.

¶AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet nō ex certis inuestigare quod quærimus. Certum autem est imprimis, quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter nō totaliter in termino, aut extra terminū sunt. Et quidem ꝙ non totaliter in via sint, ex eo patet, ꝙ extra viam communem ad inferos & superos, nō possunt incurrere amplius supplicium æternū. Et similiter quòd non totaliter sint extra viam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriam cælestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, ꝙ non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquāt, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina cōfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, vt certa cōmuniq; Ecclesiæ sensu cōfessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatorium sit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed quoniā status Purgatorij nō est per se, sed per accidēs medius inter nostrū & patriæ statū (vt patet ex hoc ꝙ medium per se est in ꝙ oportet ex altero procedētem extremo, primò peruenire quam in extremū: vt patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autē, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cælestē patriam peruenerunt absq; trānitu per Purgatorium (nō igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorū) & propterea ex ratione medij si processerimus, facilè fallemur: cōtingit enim in his quæ sunt per accidēs etiam sapiētes falli. Quocirca oportet videre penes quid est mediū Purgatorium, vt sic veritatē quæsiti sciamus: inuenimus autē ab Ecclesia diffinitū Purgatorium esse mediū quo ad satisfactionē pro actualib⁹ peccatis, tūc tantū qñ homo in charitate decedēs nō plene satisfecit, ꝙ illis in hac vita, ita ꝙ si homo in charitate decedēs satisfecit hic, nō trānsit per Purgatorium, & si nō satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulā nō Topicorū, sed Posteriorū Analyticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & cōtra in causis propriis, habemus ꝙ purgatorium per se & propriè nō est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendā. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, est causa affirmati trānitus per Purgatorium: & negatio debitæ satisfactionis in decedēte in charitate est causa negati transitus per purgatorium. Habetur autē hæc determinatio in Concilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro concordia Græcę & Latinę Ecclesię, vbi sic legitur, Si verò pœnitētes in Dei charitate decesserint, antequā dignis pœnitentiæ fructibus de cōmissis satisfecerint & omissis: eorū animas pœnis purgatoriis post mortē purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgatoriæ pœnæ: & subditur, illorumq; animas, qui post Baptismū susceptū nullā omnino peccati maculam incurrerūt, illas etiā quæ post contracti peccati maculā, vel in suis corporibus, vel eiusdē exutæ corporibus: prout superius dictū est, sunt purgatæ, in cælū mox recipi & intueri clarè ipsum Deum trinū & vnum sicuti est. Vbi patet negationē debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnę: dū & baptizatos sine adinuncta decedētes culpā & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cælū recipi & intueri clarè Deū sicuti est diffinitur. Ex his siquidem patet ꝙ nec pro formite purgādo, (quæ etiam in baptizatis remanet,) nec pro reliquis quibuscunque, nisi satisfactione debita pro cōmissis vel omissis, pœnæ sunt purgatorię. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritum, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quàm exoluere pœnas debitas. Credendū est igitur & pro determinato habendū, ꝙ animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. cap. 110. de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodessent. Et rursus: hic omne meritū cōparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cùm obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam reluari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet, ꝙ ponere meritum post hanc vitā, cōtradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis, Quò magis aliorū egent suffragiis, & quò minus fideliū proficere valent. Consonat autē hoc etiā rationi rectæ: quia ex eo quòd cōstat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

¶Quocirca cōsequenter ad determinationē Ecclesiæ loquēdo, dicendū est ex similitudine in naturalibus, ꝙ quēadmodū naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habēt determinationē sui ad proprium locū, à quo impediūtur propter aliquod prohibēs motū: ita decedentes in charitate habēt determinationē sui ad cælestē patriā, ad quā statim irēt, nisi prohibēs pœna debita tēporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, vel per ꝓpriam exolutionē, vel per aliorū suffragia, statim cælū adit: sicut graue remoto prohibēti, tendit deorsum: Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibētis (sed iuxta pristinā grauitatē tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibētis, iuxta sortitā prius charitatē, in cęlestis patriæ mansionē sibi paratā intrat. Et hæc exemplariter sint exposita: & vt nouit⁹ intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionē sui status quo ad meritū & demeritū: & cū hoc stat ꝙ impeditur à cōsequutione regni cælestis propter debitā pœnam: quæ absque merito exoluitur, & aufertur à suffragantibus, velut à remouente prohibens. Cōsonare siquidē discursum hūc determinationi Ecclesiæ de purgatorio, ꝓ sola satisfactione necessariò, cuilibet exercitato facilè patere potest. Quod tantò magis approbandū est, quātò illi omnia cōsonare videntur, quæ de purgatorio habentur: legitur enim 2. Mach. 12. Sācta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Solui enim vinculi absolutionem importat: detinentur enim pœnalibus vinculis suorum peccatorū. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est Ecclesiæ autoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoque nomen ideo accidit, ꝙ à peccatorū pœnalibus immūditiis animā purget: vt ido nea sit ciuis cælestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

¶AD PRIMVM In oppositū dicitur, ꝙ concessō in purgatorio timore nō dānationis, sed durationis magnæ futurę pœnæ (vtpote quia incerti sunt de affuturis suffragiis diminutiuis pœnarū) non propterea sequitur ꝙ oporteat charitatē augeri ad excludendum timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quātitatis pœnæ. Sed argumentū falsum assumit, scilicet ꝙ timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cū perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, ꝙ ꝑfecta charitas foras mittit timorē: quoniā non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum glos. de timore, scilicet seruili, vel initiali inquantū initiali. Falsum quoq; est, quòd horror mortis sit peccatū: quoniā naturalis est: & si cū imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuolūtarie voluntate naturali mori. Et similiter volūtarie volūtate rationali mori dicēdo cū Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortē, & submittere tamē se volūtati Dei: talis autē est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animā tristari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tristari, timere) cessant cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in glossā super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paruæ, scilicet in futuro laxantur, quæ quidem pœnā mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita, vt sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶Ad secundum dicitur, quòd animæ in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciēdum, & continue progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶Ad tertium dicitur, quòd ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim nō est virtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶Ad quartum dicitur, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū cælestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶Ad quintum dicitur, quòd ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maior rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, vt sit sensus, Nisi maior extensiue fit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continue extenderetur, desineret esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.

VAERITVR Vtrum animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et videtur quod non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij sunt eædem, ac per hoc tantus est pauor, & horror aliquarum animarum, vt impediat eas, vt nesciant in quo statu sint.

¶Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerūt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶Tertiò, Quia nullā ratione, aut autoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, quòd omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

CONCLVSIO.

¶Omnes animæ in Purgatorio existentes certæ sunt de sua salute.

¶AD EVIDENTIAM Huius quæstionis sciendum est, ꝙ quum quælibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quoniam directè intuitus ouis fertur in seipsam non impeditam à corpore, vt in hac vita cōingit) cōsequens est, vt anima existēs in Purgatorio videat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quòd est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quā hic habuit, ꝙ omnes in Purgatorio sunt de numero electorū: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur ꝙ sciat se esse in purgatorio: quia retinet certā fidē, quam hic habuit, secūdum quòd non datur gradus animarum separatarum baptizatarum, sed aut beatæ aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari eadem poterit ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus Purgatorij virtus non solùm charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosè, sed tūc maximè accensę ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quā in dānatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primò, ꝙ licet aliquæ pœnæ sint cōmunes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatorię, vt patet. Quia qui purgātur habent voluntatē rectā & conformē Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salutē dānati verò oppositò modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à dānandis & purgandis, & ad modorū diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & pœnarū propter peruersam voluntatem eorū, in Purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent pœnas propter diuinā iustitiam. Dicitur secundò, quòd sicut horror maximè in dānatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impediret purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno est.

¶Ad secundum dicendum, quòd doctrina Ecclesiæ non inhærer incertis visionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶Ad tertium patet ex dictis quòd certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-quartus, De pœnarum timore, in duas Quæstiones diuisus.

1 *¶Num imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.*
2 *¶Num iustus timendo peccet.*

QVAESTIO. I.

¶An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quòd sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnæ habet vt ibidem dicitur: ergo.

¶IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLVSIO.

¶Non oportet imperfectam charitatem cuiusuis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem pœnalem, sed filialem, qui beatis proprius est.

¶AD EVIDENTIAM huius sciendū est quòd quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem: scilicet, ꝙ si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quòd charitas imperfecta nō necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem. quoniam constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque cōmisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinę charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortē timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria cōnectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Florēt. Cōcilii, animas nō retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quòd quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerūt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post nō peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatē filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritū adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundū Apostolū) timor quicūque alius cum possibilis charitati nō necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliā positiuā causam apponere: puta aliquē malū imminēs. Sed stat ꝙ homini imperfectæ charitatis nihil imminētis mali occurrat post mortē: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalē secum ducit timorem: sed statim perficitur perfectio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne patriæ cælestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas cōpassa fuerit aliquem timorē: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusq; pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & nō nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶AD OBIECTIONEM dicitur, quòd glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrūque, & quòd timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primū de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet nō necessariò comitatur charitatē. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorē: quia timor pœnā habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionē charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositū sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶Ad id verò quod dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors non perficit charitatē: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶An iustus timendo pœnam peccet.

VTRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatū: charitas enim nō quærit quæ sua sunt: primæ ad Corinth. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tum tertiò: quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

CONCLVSIO.

¶Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserent quod rectum visum rationis deceat, nullatenus peccat.

¶AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, q̄ timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrūq; est de his, quæ nobis nolētibus accidūt (vt Aug. dicit) quāuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vñ sicut cōtingit rectè & nō rectè dolere de præsentibus malo pœnæ, ita cōtingit rectè & nō rectè timere futurū malū pœnæ: nā si dolor, quātumcunq; magnus sit, voluntatē hominis à diuinis præceptis nō auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunque clarè videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsq; ad mortē. Et rursus, O vos omnes qui transitis per viā, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quātuscunq. sit si nō auertit hominē à diuinis præceptis, rectus est: & hoc ena est videre in domino Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autē tantū tam dolor, quàm timor malus est, quādo hominē abducit à Dei mādatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negāt, vel quicquā aliud mandatorū omittunt. Ex quibus clarè patet, q̄ nec dolor de præsenti malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundū se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantūcunq; perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quandoq; vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶AD OBIECTIONEM Primā in oppositum dicitur, q̄ naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ cōsistens, non est timor, alterius quàm Dei vt infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

¶Ad secūdam dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationē præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum: & secūdum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnē suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auerſionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui nō est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, inquantum est malum: amor enim non nisi boni est.

¶Quocirca si timor ex amore sui secundū Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites, sistit, nullum peccatū est: sed testis est bonæ naturę, bonitatisque diuinorū effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentū ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quādo Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secūdo modo, & sic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipsos amātes, de amore sui, quamcū ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas nō quærit quæ sua sunt, multiplicater à glos. exponitur. Primò referēdo cōmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa inhabente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt: secundò exponendo de temporalibus bonis, & sic vel nō repetit ablata, vel nō est amatrix peruniam. Augu. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis, non propria communibus antreponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc autoritas dictis.

¶Ad tertiā dicitur, q̄ maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quam suam, quūm dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus rectè tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc Augusti. dixit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶Ad quartam dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maxime confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quòd non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS quintus de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruātias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

¶Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, instantq; quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

CONCLVSIO.

¶Ea tantum præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sunt quod ad Deū vel proximi charitatem spectat.

¶AD Euidentiam huius dubij sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quòd consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, non peccat: vt patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum omissio mala est mortaliter: soli enim illi vitutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius propositū est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui cōmissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quòd trifariā diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferētes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consulta agendo vel omittendo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatū sit, opponatur commissioni vel præcepto. Quo fit, vt euidenter hinc sequatur, nō quicquid clauditur sub præcepto, vinculū habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatū opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clare sequitur, q̄ aliquod peccatum est contra præceptū quod nō est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarandum restat. Scito ergo quòd præceptorum moraliū (de quibus solis est sermo) quę̄dam habent pro materia bonos actus quorū contrarij contrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod suum est: quorū contraria (vt infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædā verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non cōtrariantur charitati: vt patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & similium. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorū cōtraria (vt species gulæ & ruſticitatis) non sunt cōtra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem, quum discernendū est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solùm per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatū obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quācunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantùm tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmodo constat per id quod cōtrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentiū vinculū peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiūt aliquā cōmissionē vel omissionē necessariā ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autē dico vel simpliciter: vt in quibusdam præceptis naturalis iuris: vt Deum esse colendū, non esse adulterādum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: vt in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: vt, suscipitędum esse Baptismū, obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutē, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Qnædā habentium vinculum peccati *venialis tantùm: & hæc sunt, quorum violatio stat cū charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: vt, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positiuo: vt, benedicendam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim violātes hæc præcepta, sed nō mortaliter. Vnde patet, quòd nō omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non cōclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quòd non est in præcepto habere vinculū peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionē pro præceptis habentibus vinculū peccati mortalis, quæ si à patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: vt est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Aug. ex eo quòd in principio dicitur: Hæc sunt quę vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de conse. dist. 5. carnem, &c.

¶AD obiectionem ergo in oppositū dicitur, quòd quia nomnibus vtendum est, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secūdum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera: vt declaratum est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasticè dicitur solùm illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

QVAESTIO II.

¶Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAERITVR an religiosus factus Episcopus teneatur ex debito legali ad obseruātias regulares. Et videtur quòd non: quia in Decretis. 18. q. 1. c. vnico, dicitur, quòd monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glos. ibidem dicēte, quòd non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de aliis.

¶IN Oppositū autē est autoritas & ratio S. Thomæ in Secunda secundæ. q. 185. ar. 8. dicētis, q̄ tenetur ad omnia nō repugnātia episcopo: quia dispositio nō tollitur aduenīente perfectione, sed magis ꝓficitur. Et cōfirmatur hoc, quia aliter sequeretur, q̄ monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. vbi cōceditur in die natalis Domini clus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus. Consequens autem videtur falsum: quia constat excepti one illam cōprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

CONCLVSIO.

¶Religiosus factus episcopus non tenetur ex legali debito ad regulares obseruantias, sed tantum ad tria vota, moralitamen debito ad eas tantum tenetur certum est, quæ non dissonent episcopali statui.

¶AD EVIDENTIAM Huius dubitationis sciendū est, q̄ dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandū, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantùm. Dico autē tantum: quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum verò legale est vinculū ex lege. Ita q̄ vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt à coactiua virtute proficiscitur: siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendū: quia naturalis ratio sic dictat veritatē sectandā, vt contrariū secundū se prauum diffiniat & simile est de vinculo ad vitāda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis cōmunis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris: extra de consti. c. quum omnes: & Dominicam reprehensionem, Matth. 23. Dicūt & nō faciūt) quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habēs, occasionaliter ortum habet à lege extantenā nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis nō obligaret principem ad illius obseruationē, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secundò obligat, vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod à lege *vt à coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolutè, sed secundum quid, scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, q̄ princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolutè non est supra eū: quia nō ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum: quia pœna est proprium legis medium: per quod ad sui obedientiam inducit: vt San. Tho. docuit in Prima secundæ. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiuæ legis, qui legū pœnas incurrunt contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnā non incurrunt, quantūcunque contra præcepta legū agant, virtuti coactiuę legis nō subiiciūtur. Quocirca quia religiosus factus episcopus nō subiacet pœnis regulæ aut statutorū regularium (quod ex eo patet, q̄ si puniendus est, nō punitur secūdum regularia instituta, sed secundū sacros canones, sicut reliqui episcopi) cōsequens est, vt religiosus factus episcopus nō teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarum & peccati mortalis pœna advim coactiuā legis spectāt, ideo non incurrit cēsuras aut mortale peccatū, si huiusmodi ex regula, aut cōstitutionibus tantùm prohibeatur, oppositū faciendo, quāuis peccet mortaliter ali quod trium essentialium votorum transgrediēdo: quia ad illorum obseruationē ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruantias nō cōtrarias, aut dissonas episcopo: quia ex accessu ad pfectionis statū nō debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio sancti Th. monstrat. Perderet autē, si ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionē episcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidē accidit istis regularibus bonis in episcopo, q̄ accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis peruenīri per calorem disponentem ad ignē: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest vt consequens naturā geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propter rei doctor usi cāeri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitēdo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: qua adueniente, regulares obseruantiæ episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modò verò ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quòd per eandem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuersimode dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & quòd non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quòd monachus factus episcopus, licèt potest carnibus vesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa cuenit: quoniam à debito legali, quo sub iugo prohibentis regulæ

Potest monachus factus epis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scopus fenis 6. matrimonii ac Domini in ea conuenientia.

gulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non haberet locum. Quia conuenientissimum est, inquit diuus Thom. in tertia parte q. 40. artic. 2. vt qui cum aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesiæ sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solemnitate: in qua & sancti viri abstinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

¶ AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionè importat, sed non absoluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificanda est, q̃ absoluitur à iugo ieiunij, & non à ieiunij debito morali. Ad obiectionem primâ pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quòd intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ nõ nisi debita morale cõcludit: tum ex eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam Romanus, teneatur ad regulares obseruãtias nõ dedecentes ipsum: & tamẽ constat ipsum nõ teneri debito legali, sed morali tantũ ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius nõ magis militat pro aliis episcopis, quã pro Romano, quũ iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundã obiectionem dicitur, q̃ canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec voto nec regulari obseruãtia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regulare obseruantiã: & nõ de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundum vsum illius scientiæ: constat autẽ solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legib⁹, qui tamẽ secundũ morale debitũ subest legibus. Et quod magis viget ad propositũ monach⁹ episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, cap. statutum 18. q. 1. non cõprehenditur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in Commentariis super Secũdã secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 13. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS-sextus de Sacri ordinis Collatione vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.

VAERITVR, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post compleram prolationem verborum, in quibus cõsistit forma. Et videtur quòd sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absq; reprehensione, vtã fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicẽte semel tantũ formæ verba in numero plurali, Accipite potestatẽ, &c calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo nõ repetente, neq; continuante verba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secũdò, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquide manifestata sit veritas, ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquẽdus. Sed de simultate cõtactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de cõtactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: vt S. Tho. in 4. sentent. dist. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tenuerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶ Tertiò, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incõtinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinẽti secundum eius intentionem: quoniam episcopus etiã explicitè dicit, Ego intendo omnibus cõferre ordinem hic succesiuè venientibus: ergo, &c.

¶ RESPONDEO In hac difficultate: primò declarabitur veritas de necessitate contactus: secundò, de simultate contactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

¶ Corporalis contactus in sacri ordinis susceptione necessarium est, vt simul fiat cum prolatione verborum.

¶ QVO AD Primum scito, quòd non opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, q̃ contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solũ quia simile est in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquæ, cõfirmatio sine cõtactu manuum, vel chrismatis, & extrema vnctio sine cõtactu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidẽ verba, in quibus consistit forma ordinis verificari sic, quòd actus significati impleantur: alioquin ineficacia vanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus suscẽptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cũm sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio 4. Sententiar.) demonstrationes, iuxta quas sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantùm, sed ad sensum: ita cũm in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri susionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nõ solùm infert q̃ oportet corporalem susceptionẽ interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum vel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe Spiritũ sanctum: idem enim est vtrobique iudiciũ, quia idem est in vtrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis, sed demonstratur calix cõtinens illas species dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad infinuandum, quòd conuertio fit in sanguinem, vt potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur * quod dicitur pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) insusionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

*¶ Alias gl. dicunt.

¶ Amplius, Non minus oportet impleri quòd fit in sacramento, quam quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quòd non impletur quod fit: nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & verbo (vt dictum est) iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, vel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tantùm: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, cõtactum corporalem sustinendo, quamuis ex vi verborum Spiritus sanctus accipiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum verbis porrigere, sed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sanctate. cap. presbyter. Vbi expresè apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum scito, quòd oportet corporalem exactum fieri cum prolatione verborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore exacto significato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum, oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est, quòd tempus consignificatum sit præsens: alterum verò, quòd tale tẽpus præsens non extendatur extra tempus prolationis verborũ: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intẽtum. Primum autem horum euidens sit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurũ eiusdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipite) cõuenientia est in significatione: singula enim acceptionem significant. In modo autem significãdi differẽtia est, quoniã ly accipis significat acceptionẽ indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significant acceptionẽ imperatiuè. In tempore verò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentẽ in te indico: dicendo verò, accipe, acceptionem

præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quòd sicut verum non est dicere, accipis, te in præsenti nõ accipere (indicatur siquidem esse in præsenti quod non est) ita efficax nõ est dicere, accipe, te non in præsenti accipiente, imperatur siquidem esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur cõsignificati temporis in forma sacramẽti ordinis consistente in verbo imperatiuo præsentis tẽporis, apparet q̃ oportet impleri quod iubetur in præsenti tempore. Quod dante tale præsens non extendatur vltra tẽpus prolationis verborũ, probatur. Primò ex ipsa ratione tẽporis cõsignificati. ¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primum est q̃ differentia temporis verborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, sed ex parte significati, nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore præsenti accipiam, & accepi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsens tempus vnius anni, mẽsis, vel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationẽ verbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam considerauerit, inuenies, quòd tẽpus consignificatum vt mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quòd consignificatum tẽpus est, & dicitur præsens, præteritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significans profertur, quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quãdo hoc dicit. Et similiter si dicendo, credidi, scit se nunquã nisi tunc, quando dicit, habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur præsentis temporis significant actũ coexistentem ipsis verbis quando dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium est, quòd licet secundum veritatem nihil de tempore sit vnquam præsens nisi instans, apud Grammaticos tamẽ tempus præsens dicitur & consignificatur, quod cuicunq; parti orationis coexistit, ꝓpter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidẽ, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiuè, quam passiuè in quacunque parte mensurante prolationem verborũ coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur cõsignificati temporis euidenter patet, quòd tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur vltra mẽsuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistiæ consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meũ, ly est non consignificat tempus extra prolationem verborũ, ita in sacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non consignificatur tẽpus extra mensuram prolationis verborum, vtrobique enim est verbum præsentis temporis, & non differũt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est vtrobique ratio. Et ex hoc habes non solùm, q̃ ex proprietate verbi se tenet, sed q̃ talis rigorosa proprietas in sacramentis Ecclesiasticis seruatur, intenditur & exigitur; idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tẽpus præsens cõsignificatum intelligatur præcisè terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc præsens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decẽ millibus hominũ, Ego vos baptizo, &c. per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod cõstat esse falsum. Hæc de secũdo.

¶ QVO AD Tertium, ad primum in oppositum dicendum est, quòd non est mirũ, si Spiritus sanctus permittit aliquos episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submittunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen mutantes numerum singularem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentibus, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizãs pluribus simul aspergẽdo & dicẽdo, Ego vos baptizo, &c. illi quoq; qui in cerdicendum semel verba formæ pluribus succesiue tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si non tantum tradant dicendo, accipe: non exigitur quòd à principio formæ vsque ad finem semper adsit cõtactus: sicut etiam in Baptismo non oportet ablutionem vnius durare: quandiu durant verba formæ: sed sat est si in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt, nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd autoritas rubricarum pontificalium, expresè statuentium contactum & eius simultatem cum prolatione. & rationes autoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

¶ Ad tertium autẽ iam patet, quòd non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui præsentis tẽporis, nisi illo tempore præsenti fiat quod imperatur: & quòd sacramentorum efficacia certa exigit tempus præsens, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio episcopi etsi in his, quæ iurisdictionis sunt, possit præsens ampliare: in his tamen, quæ ordinis sunt, non potest, sed oportet ipsum in captiuitatem reducere intentionem suam in obsequium Christi, & Ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorũ sentientium, quòd sacerdotes nouã in sua ordinatione formam cõsecrationis Eucharistiæ proferunt, & omnes referunt intentionem suam ad instans, quo terminatur prolatio formæ consecrationis eucharistię ab episcopo. Hoc enim non est intelligendum, quòd fiat ex vi intentionis nouorũ sacerdotum, quasi ipsi possint suspendere effectum verborũ in aliud tempus. hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia à Spiritu sancto gubernata, vt omnium consecratio efficax inueniri possit, humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen nõ persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSSEPTIMus de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

QVAERITVR Vtrum summus Pont. possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

¶ Videtur enim, quòd non. Primò, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum S. Tho. in Secunda secundæ. q. 83. artic. 2. dicitur, quòd summus Pontif. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

¶ IN OPPOSITVM est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

¶ IN HAC quæstione iuxta tria, quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Patriũ nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndum est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium: secundò de annexo voto continentiæ: tertiò de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impedira contingit sacerdotem à matrimonio.

CONCLVSIO.

¶ Potest summus Pontifex salua conscientia dispensare in matrimonio cũ sacerdote occidentalis ecclesiæ etiã si nõ adsit aliqua publicæ vtilitatis ratio.

¶ QVO AD primũ ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum scilicet q̃ sacerdotium impedit matrimoniũ contrahendum: alterum negatiuum, scilicet q̃ non dirimit contractum. Et primũ quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec autoritate probatur, quòd absolutè loquendo, sacerdos peccet cõtrahendo matrimonium, quia potius & ratio ad oppositũ ducit: quoniam, vt patet in 37. dist. 4. sen. nec ordo inquãtum ordo, nec ordo facer inquantum facer est impeditiuus matrimonij: & in Ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, vt dicitur capi. diaconi. dist. 28. Manifestè quoque in 31. dist. in canone, aliter: dicitur, quòd Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonijs. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, vt confirmat etiã aduersatiua subiuncta, scilicet quòd Occidentales non sortiuntur coniugia, & cætera. Secundum verò dictum intelligendum est, quòd non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (vt dixi) seclusis omnibus legibus Ecclesiasticis, stando tantum in his, quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quòd contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quòd in nullo casu quantæcunque necessitatis aut vtilitatis per Ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, quòd contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra auctoritatem: qua de facto vtitur Rom. Ecclesia. Consequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

¶ QVO AD secundum, duo discutienda occurrunt: Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidã putant sacerdotes Occidentales in hoc differre à religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam: q̃ religiosi altringũtur voto solenni: sacerdotes autẽ nõ voto, sed statuto ecclesiæ. Verùm hi manifestè errant: quoniã expresè mandatur episcopis, q̃ neminẽ ordinent, nisi voueat castitatem, vt patet di. 28. in c. nullũ. ex quo formatur talis ratio, Aut omnes episcopi occidẽtales sunt trãsgressores præcepti Apostolici, aut non. Nõ est dicendũ primũ: cũ cõstet multos esse viros timoratos & sanctos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec reprehendi se à conscientiis propriis, quòd in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptū, ergo suscipientes ordines sacros intelligūtur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunque ecclesiastica autoritate annecti votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd suscipientes ordines sacros absque peccato fictionis vouent castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictum est) eum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu opponitur intedentes. ¶De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal in 4. dist. 38. putant eande vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestque eorum positio fundari super hoc q; si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractū, nullo casu posset dispensari. San. Tho. autem & Ricar. vbi suprà tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimonium ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tamē in secunda secundæ S. Tho. 88. aliam rationem ex parte consecrationis, quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo, non potest in alios vsus passim conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam rationem, soluentis tam per interemptionem, dicendo q; non plus ponit in possessionem votum solenne quā simplex, eo quòd nihil intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori volūtatis, cuius est vouere. Hæc inquā derisio derisibilis est, quoniā manifestè patet, q; vouēs votū solenne, nō solūm promittit, sed mutat de facto statū, ac p hoc vouēs soleniter vt sic, acceptat interiori actu mutationē status, pmittens viuere de cætero in illo, &c. ¶Videtur autem mihi rationabilior via S. Thom. si tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius, & secundum veritatem distinguēdum sit cum ipso in Secunda secundæ, vbi suprà q; solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio religiosorum, & quoddam per accidens solenne, vt votū castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differētiæ, quia solēnitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidēs coniungitur voto suscipiētis ordinē sacrum. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur non ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statū, qui importat per se negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hæc verò distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quòd votū annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractū, & ratio est, quia est solēne per accidens. Nec etiā per accidēs sit ibi exhibitio corporis propriad aliquid repugnās matrimonio, sed promissio tantùm, vt patet in c. nullum. distin. 28. Altera est, quòd votum religionis per se dirimit matrimoniū contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitimè contractū & non consummatū, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationē bene notabis contra Doct. discrepantes à S. Tho. ipsimet enim vtuntur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cùm verò ad sequens matrimoniū dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem nō plus efficaciæ habere, quàm votum simplex, manifestè insinuantes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendum consequens matrimoniū, quàm antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedēs. Non enim post contractum matrimoniū per verba de præsenti, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutū est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere, cum tamen constet, q; si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, q; solennitas voti per solam ecclesiæ constitutionē est adinuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam ecclesiæ constitutionē adinuenta est. Cum hoc nanque stat, q; quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto cōsistit, sed in diuina benedictione, ita solēnitas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in Secunda secundæ. quæst. 88. dicitur, iuxta illud Num. 6. Inuocabit nomen meū super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd apud S. Tho. potest ecclesia dispensare in vtroq; voto, scilicet religionis & or linis, pro aliqua maxima necessitate. Et quòd Ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia scilicet summus Pont. Regem Aragonem (vt Pet. de Palo. refert) dispensauit, imò compulit, vt religiosè dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionē. Quòd autem hoc sit de mente S. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volēs concludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis, dicēs, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoque accommodasset rationem inobedientiæ sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

¶POTEST Igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere indispensabilitatem voti solennis religionis respondeni. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c. ¶Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, q; quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis vtilis, quàm possessio propter cōmune bonum, quod præeminet bono particulari. ¶Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶QVOAD Tertium (scilicet de ecclesiæ statuto) cōstat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quàm votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura sua impliciti (quia nō est solēne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, ideirco cum summus Pontif. possit ad libitum relaxare statui vinculum, sequitur necessariò, quòd si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Ponti. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse Ponti à mortali ex cusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, consequens est quòd summus Pont. non solùm potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiā cessante causa publicæ vtilitatis. Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolute, quòd absque tali causa Papa non potest. Cùm tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrobique matrimonium est validum. Romæ die duodecima Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR vtrum matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd nō. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionē per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitās, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indissibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est, quin resset inseparabilitas, sed nulla dispēsatio potest superimpositibile, ergo. ¶Secundò ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, vtpote institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundum quod est sacramentum Ecclesiæ sicut cætera sacramenta, vnde Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Christo & Ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficaciæ est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis Ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, nō possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges. Et confirmatur, quia sicut Papa non potest facere, quòd hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum. ¶Quinto ex parte talis sacramenti, Matrimonium inquantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & Ecclesiæ, vt patet per Magistrum 30. in 4. dist. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & Ecclesiā est inseparabilis, quoniam scriptum est Mat. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate San. Tho. in 4. distin. 33. q. 2. articu. 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum, est indispensabile, nisi forte à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum, id est indissibilitas. ¶Quintò ex autoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

¶IN OPPOSITVM Est autoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico de conuersione coniugatorum.

¶IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

CONCLVSIO.

¶Matrimonium legitimè contractum per verba de præsenti potest autoritate Papæ dispensari absque religionis ingressu.

¶QVOAD primum, sciendum est, quòd cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet vt est officiū naturæ, & vt est sacramentum Ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secūdum quòd est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimoniū esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidehū. Vnde à præsenti disputatione resecanda sunt quæcunq; spectant ad matrimonium, inquantum est naturæ officiū. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex cōmixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non cōnituunt intellectum ad consitendum indispensabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, secundum q; est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 2. & à S. Tho. 10 3. dist. 33. quæst. 2. articu. 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum quòd est Ecclesiæ sacramētum, tunc distinguere oportet singulas eius cōditiones. Sunt autē hæ quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentū, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentū tantum, vocantur actus sensibiles, quibus cōtrahitur matrimoniū, non absolutè (sic enim spectant ad naturæ officiū) sed vt ex diuina institutione signū & causa sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentū vocatur ipsum vinculū coniugij, non absolutè, (quoniam sic spectat ad naturæ officiū) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (quæ coniunctionē spirituale inter Deum & animam) & disponit ad gratiā. Res tantum significata & contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramēto cōfertur ad sanctè posse vti coniugio. Res autē significata & non cōtenta triplex assignatur, scilicet cōiunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animā, & coniunctio etiam per charitatē inter Christum & Ecclesiam, & coniunctio per vnionē personalem inter verbum & humanam naturam: quæ vocatur conformitas in natura Christi ad Ecclesiam. Si igitur ex nullo horū habetur indispēsabilitas, dissolubile erit: si autē ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autē inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officiū spectant, nisi signū & signatum, & causa & causatū: hæc enim tantum addit sacramenti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cùm non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet si alter religionē profiteatur: grātia quoque hic causata amitti potest, immo quandoq; sit sacramentū hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali in cōtrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et si quidem sacramentū hoc, primò significatū habet inseparabile, oportet inseparabilitatē sequisi autem primatium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notanter autem dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici à S. Tho. vbi supra, quòd contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi forte à Deo. Prima autē præcepta sigut circa primarium significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima præcepta cuiuscunq; gradus, vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentū matrimonij significat primo aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

¶QVOADSECVNDVM Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem senten. in 4. distin. 20. expresse tenet: quòd matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & Ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quòd matrimonium ratum etiā non consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramētum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed inquantum signum indissolubilitatis inter Christum & Ecclesiam ponit.

¶Sed hæc opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur: q; dupliciter ostenditur. Primo, Si matrimonium contractum ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & Ecclesiam, sequeretur q; maritus relictæ ante consummationem matrimonij esset vere bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnicus vnius: sicut Christus vnus vni tantum voitus est Ecclesiæ. Hic autem defectus manifestè adest secūdo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Falsitas consequentis patet ex determinatione Ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quòd sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidē ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit consequens in 27. distin. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius Ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositum antecedentis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & Ecclesiæ: hæc enim (vt supra ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & Ecclesiam, sequeretur quòd nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & Ecclesiam malum non est paruum, cùm sacrilegium sit. Et fieret per hujusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quòd significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, quòd nō dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò secundum sanct. Thom. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc: & (vt in ca. ex publico de cōuer. coniug. patet) Papa nō dispensando, sed sequendo Ecclesiæ morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quæ infra afferētur. ¶Aliī igitur sequentes determinationē in præallegato ca. de bigamis factam, dicunt, q; matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsque ad carnalem copulam inclusiuè: ita q; matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatū verò coniunctionem Christi ad Ecclesiam. Et in quantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium contractum tantum solui potest, consummatum autem minime. vnde Dominus Mat. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apostolus ad Ephe. 5. non dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & Ecclesia, nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt referūt, Magister in 2. dist. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter cōmixtionem sexuum non habeat Christi, & Ecclesiæ sacramentū. Hec ille. Vbi clarè videas assertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Tho. quoq; in 4. di. 27. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q.1.arti.3.q.2.expresè dicit duo notanda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, quòd quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, q̃ quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probatur falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, inquantum est officium naturæ, aut inquantum est sacramentū, sed neutrum est, vt probauimus, ergo. Potest quoque idem probari sic. De sacramentis Ecclesiæ illud tenēdum est, quod Rom. Ecclesia tenet, sed Roman. Ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. eorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, quòd sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera rerū, quædā enim sunt necessariæ simpliciter, quas scilicet impossibile est aliter se habere, vt sunt motus cælestes, & quædam sunt cōtingentes simpliciter, vt res voluntariæ, & quædā necessariæ nō simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hęc differentia, q̃ necessaria nō possunt impediri, contingentia possunt fieri, vt habet, necessaria verò vt in pluribus possunt quidē impediri, sed rarò. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiū (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, vt patet, si alter coniugum ingrediatur religionem) restat vt sit de genere necessariorū vt in pluribus. Et vere sic est, essentia nanq; matrimonij annexam habet indissibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causę quasi eiusdem ordinis & hæc est professio regularis, vel superioris ordinis, & hęc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtrum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quę à desperatis coniugibus facilè procurari possunt, præsertim, cum hæc de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordię est, præsertim quia coniugij finis vnitas est. Et hæc de secundo.

¶QVO AD TERTIVM Respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indissibilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indissibilitas personarum sic non omnino, indissibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶Ad secundum verò iam patet ex dictis, quòd institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & nō inchoatum tantùm. Quamuis posset etiam dici & bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶Ad tertium dicitur quòd coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quàm per gratiam gratum facientem, & repræsentationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quòd coniuges nō fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficacię sacramentum quàm sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quàm facere sanctum ministerialiter, & secūdum quascunque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiā conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita duturnos habeāt effectus propter variam dispositionē subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionū non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra subsantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autē dicitur, q̃ peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde negāda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionē cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiā, necessaria namque connexio est, quæ impedit dispensationem.

¶Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad Ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, quòd coniunctio spiritualis Christi ad Ecclesiam potest considerari dupliciter. Primò secūdum suam rationem, & sic est solubilis; quia est coniunctio per charitatem viæ. Secundò, secundum extrema, inter quæ est, scilicet Christū & Ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideò potest dici, q̃ vnio illa est solubilis, vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secūdum esse diuinum hypostaticū. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationē verò ex autoritate S. Tho. dicitur, q̃ loquitur de matrimonio consummato, vt manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti, dicitur, quòd propriè & formaliter loquendo sacramentum quod est tertiū bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, vt S. Thom. docuit.

¶Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS de Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

VAERITVR An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quòd sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publice adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in ca. quemadmodam de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adulte. cap. si vir. & 32. quæst. 1. ca. 1. & cap. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 35. distinct. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut econtrario, quia vir est caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corinth. 1.

CONCLVSIO.

¶Vxor innocens & in amaritudine posita de viri adulterio, non amplius sperans per actus coniugij abstinentiā, seu emendationem, nō tenetur ad abstinendū ab eo, sed potest licitè vti matrimonio tam petendo, quàm reddendo.

¶AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quòd actus coniugij, quum secundū se licitus sit, ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculū aliquod nouum in innocente derivari ad hoc: vt teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest cōsiderari, primò inquātum offensiuum vxoris, secundò inquātum emendabile pro bono ipsius mariti, tertiò inquātum punibile pro bono cōmuni, quarto inquantum quandam mali speciē in coniugē ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandū sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare nō prohibetur à volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quāuis extinctis iure potest creditor petere à volūtario debitore, qui nō vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflicto afflictio, sat est q̃ quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus cōiugij, nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se, vel alios nō sufficit, (quū ipsa nō possit verbere virum adducere ad pœnitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinā, abstinēdo ab eo, & denūtiare Ecclesiæ, si hoc nō sufficit. Sed, quoniā præceptū de correctione fraterna nō habet locum, vbi nō est spes pœnitētię, (quoniam finis eius est bonū ipsius peccatoris,) ideo, si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus si credit q̃ peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor & solo crimine adulterij viri, quum hoc non sit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni cōmunis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, vel prodītionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quòd innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitentiæ per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita secundum veritatem, & quod si notum est, quòd vxori hoc valde displiceat, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur consideratiōnibus opportunis concluditur, quòd vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinētiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè potest matrimonio vti tam petendo, quam reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppositum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abstinendū, nisi subsit spes correctionis futurę & ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorē etiam factō, ideo tenetur ad vtendum omnibus remediis vtilibus, sibi tamen conuenientibus, puta ad verberandū eam, segregandumq; à practica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoq; magis ad euacuandum à se scandalum actiuū, quia non facile creditur vxorem publice adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes autoritates allatæ damnant virum nō separantem se ab adultera, vt patronū turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferūt. Et hæc de quæstione hac sufficiant. Romæ die 14. Martij 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS DE vsu sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ.

HARITATE Iesu Christi cogente, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quòd sic. Primò, quia Clemens sextus in Extrauagāti, vnigenitus, de pœ. & re. abutitur autoritate Prouer. ca. 7. dum ad thesaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam, dicēs, quòd est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Constat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei, sed solum modo satisfacit pro pœna debita.

¶Secundò, quia Pelagius Papa in Decre. dist. 21. cap. quamuis, probat sedem apostolicam esse prælatam cunctis Ecclesiis Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; solueris, &c. Et tamen constat per illam Domini sententiā non esse Petrū prælatū cæteris.

¶Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt tibi non vni, sed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in pluralem eandem sententiam, Quæcunque alligaueritis, Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico, omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, quia extrà de consti. ca. translato, affertur autoritas Apostoli, Translato sacerdotio, necesse est vt trāslatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum à Moyse in Christum, & à Christo in Petrum, sic interpretantur Iuristæ: & Pontifex permittit seu approbat. Constat autē impium esse dicere sacerdotium trāslatum à Christo in Petrum: abusiuè ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vimque illi infert.

¶IN OPPOSITVM Est ipsius Apostolicæ autoritatis dignitas.

CONCLVSIO.

¶Proprio sensu ac germano sacrarum Scripturarum Ecclesia semper vtitur in sacris canonibus.

¶QVAESTIO Hæc mota est charitate vrgēte, ne hi, qui minus eruditi sunt legētes: vulgatas has iniurias apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si forte hi, qui nouitatibus istis studēt, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Decet siquidē pastori & doctori omnium Christianorum Ro. Pontifici iam si quandoq; trāsumptiuè vteretur aliqua autoritate Scripturæ, vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare: publicè scribendo, q̃ abutitur sacra Scriptura, quòd vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustin. Hier. Ambr. aliisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse non refrænas linguam suam, &c. huius vana est religio. Reducēdus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo vicario; quando videntur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in cælum, præsertim quòd humanum sępe fallitur iudicium, & quòd vnus putat abusiuè dictum alter intelligit propriè dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum autoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo partuulum hunc laborem non subterfugi.

¶Clemens imprimis VI. non abusiuè, sed propriè vtitur autoritate Scripturæ: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est enim thesaurus meritorum Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunque thesauro hoc verè vsi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseuerantia sine qua quocunque thesauro vanè vtimur, verè participes fiunt amicitiæ Dei consummatæ. Cuius nullus potest esse particeps, quandiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocunque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in cælesti patria habetur in quam nihil pœnæ subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ consummatæ, vere & propriè dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vruntur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo potest quis vti sine indulgentiis. ergo indulgentiæ non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis, sed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode, propterea potest quis vti illo sine indulgentiis, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ consummatæ, & sine indulgentiis & per indulgentias. Non docet siquidem Romana Ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens: vt declaratum est.

¶Quod autem secundò obiicitur de autoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio Pontifici absque abusu suffragatur: nam quòd illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quòd eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solum Petrum cōstat à Domino cōstitutum caput Ecclesię, vt patet Ioan. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distincto ab aliis Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum: pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chrisostom. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis, &c. certum est enim, quòd ex hoc Dominus nō beatos dixit omnes Apostolos, nec quòd singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: vt Ioan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, quòd Dominus inchoauit sententiam à Petro: vt ab aliis distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quòd nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestant, quòd Petro singulariter dictum est, Tibi dabo claues regni cælorum: ac per hoc Pelagius Papa non abusiuè sed propriè vsus est autoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce: & sensu cæteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem direrat, vt habes in decreta. distinct. cap. sacrosanct. Ad primam obiectionem respondetur, quòd Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequentissimè siquidem accidit quod multis collegis præsentibus quod vnus optimè dixit, tanquam si ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius qui sapienter respondit. Sacri autē doctores accipientes hęc verba nō pro vno, sed pro vnitate nō obstāt: quia vera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquūtur, quę est vnitas ordinis, caput vnū habēs. Imò interpretatio hæc Pelagij sensum confirmat, quoniam verba illa dum vnitatē Ecclesię respiciunt, caput vnum designant: per quod vnitas Ecclesiæ claues habeat regni cælorum, & ordine quodam à Petro ad alios in partem solicitudinis assumendos potestas absoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus eū successoribus solus susceperit cla-

Universidad de Deusto
Biblioteca

claues, vt solus retineat, sed vnitas Ecclesiæ per vnũ suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitate Ecclesiæ. Quod autem affertur in argumẽto de vnitate æqualitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de vnitate æqualitatis sed Ecclesiæ, quã constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, quod nõ solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro & successoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad secundã verò obiectionẽ dicitur, quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cõmuniter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluendi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, quòd Dominus non dixit, Quòd vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod vni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad literam voluit cælestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupetur.

¶Ad tertium argumentum principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, quòd Decretalis illa nec somniauit vnquã quod sacerdotium sit translatũ à Christo in Petrum, quũ Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis, si iuristæ malè eã intellexerũt, nisi quis adeò desipiat: vt Pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignũ esset, quòd in Papã, in Decretalem, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorũ studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingẽtorum annorũ Christianos totius Orientis, & Africę nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chaleedonẽsem synodũ (vnam ex quatuor, quas sicut sanctum Euangelũ Greg. excipit) perlegissent, Patrumque decreta ac gesta librassent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatũ Rom. Ecclesiæ preferentia, falsissimumq; esse Africę Orientisq. Christianos Rom. Eccl. subditos non fuisse. Ad quod pro nũc sufficiãt duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Græcis, Cyrillus, scilicet in libro Thesau. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundũ hanc Domini promissionẽ Ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreneaq; conuẽtione manet immaculata, super præpositos Episcopos, & super omnes primates Ecclesiarum & populorũ in suis põtificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Cõstantinopolitanam Ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam, vt habes in Decre. distin. 22. ca. de Constantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS Ad Leonem decimum Pontificem maximũ de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipuè obiecta, quæ pro Martin. Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRActatus trigesimiprimi, Summaria.

1 De expositione quinque articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus est, Verũ est prouerbiũ, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est non amplius peccare, et quòd optima pœnitentia est noua vita. Secũdus, Nemini remittitur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quãdo Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorũ magnus est qui vadũt ad cõmunionis sacramentũ sub hac confidentia quòd sunt confessi, & quòd cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, nõ sunt merita Christi & Sanctorũ. Quintus, Si Papa cũ magna parte ecclesiæ haberet hanc vel illã opinionem & nõ erraret, tamen nec peccatũ est, nec hæresis cõtra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterũ per generale Concilium reprobetur vel approbetur.

2 Quid sentiendũ de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph à quodam Theologo prædicatis. Prima, q̃ Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christũ ipsum palpauit, et eo familiariter vsus est. Secũda, q̃ Ioseph sanctus fuit ver vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virũ Mariæ. Tertia, quòd fuit verũ matrimoniũ inter Virginem gloriosam, & sanctũ Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuã corporis donationem, quæ fuit inter Ioseph & Virginẽ. Quarta, quòd istud matrimoniũ fuit priuilegiatũ, quonia in isto matrimonio Virgo nõ dedit vsum corporis, licet per matrimoniũ dederit corpus, educta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractũ matrimoniũ datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi. Sexta, quòd hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatũ corpus Christi, id est ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ à Ioseph sancto datis per contractũ matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

3 An matrimonium contractum à iuuene, post quam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitã, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitã & habitum, sit validum.

4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

5 Ad quatuor dubia. Primum, An iuridicè inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundũ, An si ipse tales nominauerit, possit iudex cõtra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.

6 An ij, qui ex Iudæa originem ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, et si fuerint nouitij, negari possit professio absq; peccato mortali an sit hoc contra præceptum charitatis.

7 An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vita, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortẽ in illa particulari religione, & in illo particulari cõuentu in seruitiũ Beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est, post quam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculũ intra probationis annum redire.

8 An is qui in choro sic diuinũ officium persoluit, quòd sui chori versus submisse subsipsi sola dicit, alterius vero chori versus audit tantũmodo, satisfacit præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.

9 Ad tres quæstiunculas, primum, An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunia mutuò sit reddenda illi, qui solut. Secundũ, An peccati actum vsque ad mortem in aliquo venialis, non ex contemptu, sed quia est venniale, sit denegãda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictũ publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus corã iudice, aut quo alio modo.

10 An posit anima pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.

11 An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitalis saluo, assignet v. flo. residuo lucri sibi reseruato, licitè cõtrahat, & ad restitutionem illorũ in foro animæ nõ teneatur.

12 Ad v. dubia primũ, An sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentem cõfiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriã reducere. Secundũ, Quando circunstãtia loci sacri sit necessariò cõfitenda. Tertiũ, An si tam venditor, quàm emptor sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si res venditur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes terrarũ per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districtè prohibere dictarũ ferarũ captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiamsi capiat eas, vt se à dãno præseruet, quod inferat in bladu, vel huiusmodi.

13 Ad vij. dubia, primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere indulgentias quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad venditionem synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris, & autor homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæ sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, et licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur, Excusantur qui omnino ex naturis temporis ieiunij exhibent canam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se mebriare. Quintum, Quomodo hæc, Sicut in aliis iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in conuitijs & quando translatio non est omnino voluntaria, oportet nõ sufficere dolere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditionis inuoluntarij sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ secũdæ, tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum, Quid importet scrupulum conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

14 Ad quinq; dubita. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundũ, Quomodo verificetur, quòd non oportet restituere cum dãno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vt ex tali malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum, An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ viri irritari possit, sic vt vxor secura sit atque tuta. Quintũ, An sit mens diui Thomæ in 4. sentent. distin. 18. quæst. 2. arti. 1. quæst. 4. quòd excommunicatio iniusta priuat suffragijs Ecclesiæ.

15 Ad duo dubia. Primum, Quomodo sustinetur, quòd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, et q̃ religiosæ personæ venerei voluptates agant contra votum Secundum, An si qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione id eundum renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum cõmittat, an totum sit vnum numero peccatum & cætera.

16 Ad duo dubia, primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo hæc stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet cõceptum vnum simplicem, ad quem omnes prædicamenta & transcendentia adduntur in quem resoluuntur, qui est primo notus.

17 Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint restituenda tanquam habita pro derelicto.

Secundus est, An capta à priuatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus, vt nonnulle leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in omnibus scienter tota resolutio semenda sit ex intentione restitutis propria, vel Domini, & cætera.

Quartus est, An dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo, quòd teneatur ementi paratus reddere vero Domino, si comparuerit, credens tamen quòd non comparebit, & consequenter sperans pro se habitarum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum & aliis diuulgandum. Quintus est, An tutè licitè quis ex pietate caleet, & huiusmodi sacra dedignetur, quòd manent apud infideles, daturos propria autoritate ea occurrenti Ecclesia habito pretio, & an Dominus talium sit censendus animo ejusdem sciute notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apostoli vestigiis inhærentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, pie tredpidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherũ latos reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint, subnectendo sigillatim ipsos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Nuper quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera quæ sententia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS igitur articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de cõtritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, non amplius peccare, & quòd optima pœnitentia est noua vita.

¶Obiicitur, In hoc articulo, omnes sancti Patres videntur contentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

¶RESPONDEMVS Hunc articulum meritò reprobarum tam secundum illius articuli sensum, quàm secundum quòd à Lutthero prolatus est. Et quidẽ si ad propriũ sensum verborũ spectetur, falsus cõprobatur, nã nec summa, nec optima pœnitentia est, quia nõ fit remissio peccatorũ, promulgauit enim Saluator pœnitẽtiam Christianã esse remissionem peccatorũ, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiã in remissionem peccatorũ. Hæc autem dicto articulo posita (videlicet, Nõ amplius peccare, & Noua vita) constat nõ sufficere ad pœnitentiã in remissionẽ peccatorum, aliquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus enim post peccatũ cõmissum fleuit amare) & recursus ad diuinã misericordiam cũ publicano, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccasti, ne adiicias iterũ, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiã August. notauit, non sufficit dicere, Ne adiicias iterũ, sed adiunctã est deprecatio pro pristinis remittẽdis. Nõ est igitur summa pœnitentia, nõ amplius peccare, nec est optima pœnitẽtia, noua vita, quæ dolorẽ pro peccatis & deprecationẽ pro pristinis in se nõ claudit. Et videtur præcipitẽ daret pœnitẽtẽ hic articulus, nã secundum eundem summe & optime pœniteret auarũ, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberale deinceps vitã ageret. Et similiter acciderẽt intemperato, si à paßionibus intẽperatis cessaret, & deinceps cõtinenter viueret, & sic de aliis, hoc enim õgnificat nõ amplius peccare, & noua vita. Et si hæc summã, optimamq; pœnitẽtiam cõstituunt, humanis fides nostra tam de necessario fleu peccatorum, quàm de recursu ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Meritò igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

Non autem idẽ spectetur articulus vt à Lutthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbium nullum cõprobatur à viro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per huiusmodi prouerbium tendit vt tam necessitatẽ contritionis, quàm præcipuè cõtritionem tendit vt tam necessitatẽ contritionis, quàm præcipuè cõtritionem in dolore pro peccatis, quã satisfactionis tollat, vt patet in libris suis & aliis eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundũ seipsum, quàm vt à Martino emanauit, quãuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniatur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶Hic proculdubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶Obiicitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, vtpote quæ stabilimento fidei innitatur.

¶RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo, necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, nõ est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest pœnitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet digne susceperit illud sacramentum. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Isaiæ 14. dicitur, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Et cum hac pia dubitatione, stat quòd dignè susceperit sacramentum absolutionis, & consequatur remissionem peccatorum, quoniã huiusmodi pia dubitatio non contrariatur stabilimẽto fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam constat, quòd spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur, articulum comprobari falsum ex hoc, quòd alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed pie dubitat ex parte propriæ dispositionis remitti sibi esse peccata absque præiudicio stabilimẽti fidei Christianæ, quæ nõ est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi digne suscipienti sacramentum pœnitentiæ. Sicut nõ est fides Christiana, quòd sub hac Hostia est corpus Christi, sed quòd sub hac Hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessariò ad sacramentum Eucharistiæ, est corpus Christi. Non cõtinet igitur hic articulus synceram veritatem, sed meritò reprobandus fuit, vtpote falsus.

ARTICVLVS III.

¶Vana est illorum fiducia, qui ad cõmunionis sacramentũ accedunt putãtes se sine mortali accedere cũ sint cõfessi, & cæteris esterunis aclib⁹ dispositi.

TERTIVS est, Error illorũ magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, q̃ sunt confessi, & quòd agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & preparatoria præmissa, &c.

¶Obiicitur, Et hic articulus mutur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

¶RESPONDEMVS, Etsi ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam præseruatrice à peccato indigne accessus ad sacramentum Eucharistiæ nullus est error, sed consilium apostolicũ. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto quis ad dictum sacramentum non indigne accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probauit seipsum, securè ad sacramentum accedere, ita q̃ non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicũ sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtranq; Apostoli doctrinã audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentũ probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam pernitiosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scãdalosus, & inimicus apostolicæ doctrinę reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

¶Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

QVARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, nõ sunt merita Christi, &c.

¶Obiicitur, In hoc articulo nulla autoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

¶RESPONDEMVS Prænotando non vno atque eodem modo, nec æqualiter conuinci autoritate posse Christianũ hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quædam plus, quædã minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, cõuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentũ Baptismi autoritate conuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex autoritate, qua Apostoli imponebant manus, & Ecclesia vtitur, & simile est in multis aliis. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarũ, Lutherũ nõ posse cõuinci autoritate dicitur, quia nõ ita explicite sicut Baptismo in sacra habetur Scriptura, verũ dicitur, sed deliratur, quærẽdo æquale certitudinẽ in omnibus Ecclesię mysteriis. Si autẽ piè quæritur autoritas, qua

Lutherus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lutherus potest de Thesauro indulgentiarũ conuinci, non est difficile respondere, dicendo, cõuinci posse Lutherũ authoritate sacræ quidẽ Scripturæ radicaliter, vniuersalis verò Ecclesiæ implicitè, Romanæ autem Ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidẽ Scriptura habetur thesaurus superefluentium passionum Christi & Sanctorũ, quatenus satis factoriæ sunt. Et quòd Christus quidem plus patiendo satisfecerit, quàm exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidũ est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur, Ipse est, inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantũ, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, quòd passio Christi quo ad effectũ non satisfacit pro peccatis totius mundi, q̃ tota illa satisfactionum multitudo, quæ posset satisfacere pro his, qui pereunt, superabũdat. De passionibus verò Sanctorũ quòd scilicet plus passi sunt multi eorum, quàm satisfacere pro propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui & calamitas, quã patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipuè martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam, vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurũ istum ex intentione à Christo & Sanctis conditũ, vt Ecclesiæ vtilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Colos. Quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autẽ iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patientibus, quàm satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obviat alia eiusdẽ Apostoli sententia, qua ait, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passiones Sanctorum, quatenus meritoriæ sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quòd non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Eædem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quàm sit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quod ipsimet incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionũ, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est Ecclesia, relinquuntur.

¶Conuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacræ Scripturæ, & q̃ in Ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi & sanctorũ, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est Ecclesia. Et si his adiunxeris, q̃ vniuersalis Ecclesia probat indulgẽtias, vt pia matris Ecclesiæ dona suceedentia loco satisfactionis pœnitentialis, quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, perspicuũ fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis Ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut quod indulgentiæ ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuam habeant, aut quòd ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, quod autoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt autoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quisq; falsum esse quòd nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo, vel ipsã vel cum maiori parte Ecclesiæ, non est hæresis.

VINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte Ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.

¶Obiicitur, Qui hunc damnarunt articulum, sentiunt Papam esse super Cõcilium generale, quod nunquã vlla bona autoritate Scripturæ probari potest, vt apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad sacrosanctũ Concilium.

¶RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opininone superioritatis Papæ ad Concilium. Nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc scilicet, quòd summus Põtifex habet autoritatẽ determinandi quæstiones fidei. Quam autoritatẽ in summo residere Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicẽs, Quòd si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunq; me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticũ comprobabit. Et Dominus aperuit, dicẽs Petro, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquãdo conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidẽ iste propter latens venenum in ly, donec, alterũ per generale Concilium, &c. reprobatus fuit, vtpote dogmatizans, summi Pontificis diffinitiuã in quæstionibus fidei sententiam non ligare, sed contrà sentire nec peccatum, nec hæresim esse. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniã magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica fine generali Concilio, idcirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obediẽtiæ tuæ gratia ex prõpto animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obiicientibus, vt nemine accusato, cuiusq; in pectus, liberũ habeat veritas aditum. Romæ, die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

¶Super quedam dicta in laudem S. Ioseph.

¶Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Fliscо S. Romane Ecclesie Cardinalem.

VIDAM Magister in theologia in commendatiõe sanctissimi Ioseph & in laudẽ eius, dixit dũ sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶Primò, quòd Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est.

¶Secundò, quòd Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

¶Tertiò, quòd fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod nõ potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶Quartò, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniã in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per contractũ matrimonij dederit corpus, edocta à Spũ sancto, vbi regulariter p cõtractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis.

¶Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

¶Sextò dixit, quòd hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi. quam propositionem ita exposuit, Ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ, Ioseph sancto dicto per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISSIME Domine protector, vestã schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sed dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo quòd in tertio, quarto, quinto, & sexto punctum est non perspicacissimè dictum, quia non plenè discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuisset, nõ dictum esset hic, quòd verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalẽ non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore cõiugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. Vir sui corporis non habet potestatẽ sui corporis, &c. Vbi nota, q̃ dicitur corpora non habet potestatẽ sui corporis, &c. Vbi nota, q̃ dicitur corpora sui non alterius, dicitur & potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas vtendi eius, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perspicaciter in quarto dicitur, q̃ regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsus, & cætera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolutè, sed adiuncta consummatione datur corpus & vsus, immo si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia consentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo petendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum Ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium: vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodẽ fundamẽto patet minus perspicaciter in quinto dicto dictũ esse, quòd sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quòd corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius vt pars, quæ scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & nõ ex eo q̃d est alicuius possessiue, vt ager aut seruus, aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum tit simpliciter falsum: reliqua verò quo ad supradicta minus perspicacia, & breuiter quòd sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene post religionis ingressum & egressum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacitè vel expressè non fuerit professus in termino anni probationis, validum est matrimonium.

MAgnifice domine salutẽ, & cõmendationem. Ad casum mihi propositum. An, scilicet matrimoniũ contractũ à iuuene, postquã religionẽ post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitã, & intra nouitiatus tamẽ annum egressus est ad secularẽ vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, q̃ absque dubio matrimonium illud est validũ, quia, vt expresiè dicitur in 6. de voto. cap. 1 solum votũ, vel sacri ordinis, vel professionis tacitæ vel expressè, dirimit post contractũ matrimonium. Constat autẽ ex capitulo nõ solùm, de regularibus, lib. 7. q̃ iste casus distinguitur cõtra casum professionis tacitæ, vel expressæ per notã dissunctionis. Vel ergo iste casus nõ habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendũ. Textus autẽ in oppositum solũmodo facile ad literã: quia capitulum nõ solum, & in fauoré animę non tur facile ad literã: quia capitulum nõ solum, & in fauoré animę no tuitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum: cùm etiã votum simplex in secula illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, iuxta

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ & iudicare de illius circũstantijs, tũc iudex potest inquirere, & tenetur implicitus confiteri cõplicem, sicut quãdo in foro pœnitentiali pœnitens nõ potest aliter exprimere peccatum suũ nisi nominãdo cõplicem, debet reuelare cõplicem, puta cũ quis cognouit propriã matrẽ. Constat autẽ inter circunstãtias annumerari, quibus auxilijs aliquis fecit. Difficile tamẽ apparet accidere casum, in quo nomen cõplicis sit circũstantia propriꝫ actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitat, ꝙ reus fateatur id ꝙ non cõmisit, vt euadat fortè tormenta, quoniã tunc ex nominatis cõplicibus cognoscere potest, an verũ dicat: sicut ex alijs circunstãtijs, puta loci, vel tẽporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo cõplicis nomen nõ est actus sui circũstantia, quantum est ex parte ipius actus perpetrati. Similiter, si crimen pendet adhuc in periculem Reip. Ecclesiæ aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseuerãtes in malo pernitioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, ꝙ nõ facilè credendũ est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur ꝙ fingent se emẽdare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prælato potenti per se vel alium, & volenti saluare, non perdere oues suas, & curã famæ proximorum solito habere, vt pastorem decet, complices siue non complices tales reo notos reuelare. Si autem crimẽ in detrimentum aliorum non pendet, nõ tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, quòd quemadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c subintelligitur seruato iuris ordine: ita cũ quis inquiritur in genere de cõplicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia nõ potest plus prælatus, seu iudex præcipere. Et propterà non peccant prælati, seu iudices de cõplicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicũt se non habere cõplices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oporter, quod sit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN Secundo autem dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniã talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandũ, nec ad infamandum, seu clamorosè insimulandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

¶Ad id verò, quod de consuetudine opponis seruari: quia cõsuetudines patriarũ consistunt in facto, ipsi videriat si ita est. Non tamẽ credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

SVMMA.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudicariè nouerit.

AD Tertium autem dubiũ vtrum iudex sciens defectũ alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem: respondeo ꝙ quæstio hæc decisa est extra de accusa. ca. inquisitionis. Vbi expresè dicitur, quòd si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentẽ, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quòd non potest prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

SVMMA.

Non nisi de crimine, cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD Quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri: vt tenet Petrus de Pal. in 4. sent. respondeo ꝙ nõ potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dicta decretalem dicẽtem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantũ sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶Hæc sunt pater venerãde, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.

De Negando religionis ingressu, & professione iudæi alias idonei ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMA.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natis iudæis, aliàs ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

REuerende pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petis an illis, qui ex Iudæis originẽ ducunt, si in nullo culpabiles inuenti: nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens, paucis me absoluam: eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statũ, vt à prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatæ, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentes, sed etiã futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidẽ determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non alias coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Tho. in quolibetis dicit, quòd habens de superfluo, non tenetur obulanti pauperi, ac petenti eleemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare hunc. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quòd cadit sub præcepto, secundum quòd est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De cõditione verò personarum patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum siue eorum culpa ad religionem non admittatur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimẽ natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis, quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicite fiat magis hinc: quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrà de regu. ca. statuimus. nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perfectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præscire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire. ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdã minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiã in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, vel opere eos recusent recipere ad habitum, vel ignorãtes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt affecti, nisi quòd originẽ ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundũ carnẽ, & Apostoli & plurimi patres fidei; & ingrati inuenimur, sui generis filios repellẽdo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dũ intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi possint si in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem, non tenetur in ea manere nisi huic deliberato proposito fuerit admixta aliqua implicita promissio.

CHarissime Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis alijs respondendum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam medicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum pro-

probationis rediit. Scito ex duobus capitib⁹ procedi posse: primò, ex assumpto habitu cũ deliberatione perseuerãdi vsque ad mortẽ: secundò, ex intentione particulari ad hũc cõuentum, frustrata iuo pionatum successum malæ vitæ inuentæ in cõuentu illo. Et à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extrà de regu. & tran. ad religi. in c. cõsulti. & ab ipso distincta: & postmodum à Greg. 9. in c. statuimus, magis explicata.

Sit autem eorum sententia, ꝙ suscipiens religionis habitum volens absolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolutè mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per voluntatem absolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum per seuerandi vsq; ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, ꝙ votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est votum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis volens absolutè mutare vitam, tenetur etiã ad religionem, expresè assignatur in dicto capitulo: quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, ꝙ voluntas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est quã promittere perseuerantiã vsque ad mortẽ, quod est vouere religionem. Et si hãc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterũ cũ anno probationis, & alterũ sine vlla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos eũ proposito deliberato perseuerãdi vsque ad mortẽ, ingredi religionem illã, sed alterato per seuerãdi vsque ad mortẽ, ingredi religionem illã, sed alterum per illũ modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnius à voluntate alterius in hoc, ꝙ iste secũdus cum deliberatione promissionem: imò exhibitionem sui habuit, ille non: & videbis, ꝙ de primo nõ verificatur, ꝙ vult absolute mutare vitã, sed de secundo tantùm. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue alter) eũ deliberato proposito perseuerandi vsque ad mortem, ita etiam ꝙ vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixi autẽ nouitiorũ proper suscipientem voluntarie habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius cõtinue gestet habitum veterẽ benedictũ pro altero, etiã si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quæ sit propriè professionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. statuimus, sumitur.

ET Licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo, an etiam si interfecisset promissio, teneretur: respõdeo, comes fuisset, duo cõsideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendo inter intentum & attractiuum: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particulare religionẽ & Ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum, scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regulatia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur ingentionẽ non esse limitatam ad hunc conuentum solùm. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

¶Hæc sunt fili charissime, quæ mihi videtur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVAESTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, ꝙ sui chori versus submisse sibi ipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersũ diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur, & sic veritas elucescat.

¶Opinio igitur dicẽtium, quòd in casu proposito satisfit Ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit mẽdietatẽ dicere & medietatem audire secũdum alternationem versuum hinc, & inde: vt consuetudo Ecclesiæ testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed cõtra istam rationem militat: quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

SVMMA.

Persoluens officium sic vt in choro vnum versum dicat, & alterum audiat, non satisfacit diuino officio, sed tenetur secretè dicere.

AD CVIVS Euidentiam clarãm scito, quòd præceptum Ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrà de celebratione missarum, cap. presbiter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satisfit diuino officio: scilicet persoluẽdo sine alterius communione, & tunc, quia cum alio non cõmunicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet cõmunicans directe censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officiũ, scilicet alternatim aliquid concurrit per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, ꝙ iste partem dicat, & partem audiat. Constat autẽ, quòd quum aliquis sic partem suam dicit, nõ vt communem, sed vt propriam, nõ communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submisse, quòd sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quòd Ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quod dicit, vt partem ex quo id, quòd dicit vt partem communis officij sibi & alij, sed vt propriam sibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficiret dium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra præceptum. Romæ, die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura & in venali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiẽte sine necessitate pecunias mutuò, sit restituenda illi qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiã ex parte dãtis. Secundũ est, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, nõ ex contempru, sed quia est veniale, sit denegãda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Restituendo est vsura accipienti pecunias mutuò sine necessitate.

Non neganda est cæterorum peccatorum absolutio pariter non volenti etiam in mortis articulo de venali, quod venale est.

AD Quæ prout paternitas vestra exposuit, breuiter respondendo dicitur, quòd vsura sic soluta proculdubiò restituẽda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantùm, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quòd pertinaci proposito cũ venialium ordinem non transcendat, nec venialia remissionem mortalium impediant, nec vnum veniale connexionem cum alijs venialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶Ad id verò, ꝙ tertiò quæritur, dicitur quòd per se publicũ (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quòd probari potest, cùm hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quãuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc, quòd cõfessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim nõ solũ prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem, vt puta si delinquatur in communi hominum præsentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco 16. Octobris, 1509.

RESPONSIO X.

De Annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

SVMMA.

Annua pensionis pecuniam recipiens, vel certam pecuniarum summam, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

AMantissime Frater, quæstioni tuæ an possis annuam pensionẽ tibi ex quodã beneficio ecclesiastico debitam absque Simoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda vendere, respõdendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labẽ: quia annuæ pensionis ius pure temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo q̃ solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nã annua pẽsio nõ est beneficiũ ecclesiasticũ, propriè loquẽdo: sed beneficiũ ex quo tibi annua debetur pẽsio, illi est qui tibi debet annuã pensionẽ de fructib⁹: propter q̃ solus ipse beneficiũ hoc habẽs, tenetur ad diuinum officiũ horarũ canonicarum: tu enim ex pensione hac nõ teneris ad diuinũ officiũ, vt pote non propterea habẽs aliquod ecclesiasticum beneficiũ. Ex eo q̃ potest etiam laicis concedi: sicut & cõceduntur eis decimæ Ecclesiis debitæ. Vt enim D. Tho. in Secunda Secundæ q. 100. art. 4. ad tertium dicit, cũ concedit Papa decimas Ecclesiarum laicis, nõ intelligitur cõcedere ius spirituale decimarũ, sed temporale actionẽ circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, q̃ concessio annuæ pensionis non est nisi pure tẽporalis rei donatio, ac per hoc potest licitè pro certa summa pecuniæ beneficiũ ab onere pensionis liberari. Nec obstat, q̃ in bullis pẽsionis apposĩtum est, q̃ si non annuã soluerit pensionẽ beneficiũ sit tuum ipso facto: quoniã hæc & similia nõ ad ipsius pẽsionis naturam, sed ad pœnã non soluentis spectãt: iudiciũ autẽ de cõtractibus nõ secundũ adiũctas accidentes pœnas, sed secundũ eorum naturas attenditur. Et hęc accipe cessante fraude, quam scio in te non habere locũ. Nam si quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem, & extinguit pensionẽ pro tanta summa, nõ solũm apud Deum (qui venditionẽ beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiã in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale. Romæ, die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis, pecuniis quinque pro centum saluo capitali ad Magistrum Conradum Koelum.

SOlicitudini Tuæ pater reuerende deesse nequaquam possum, cùm ex fonte pietatis illam procedere video. Quæstionis igitur in qua meũ poscis iudiciũ, propterea q̃ nuper in partibus germaniæ est exorta, casus de verbo ad verbũ est ille: Vtrũ Petrus cõsignãs centũ florenos apud Paulũ mercatorẽ, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annũ quinq; florenos, residuo lucri sibi reseruato, licitè cõtrahat & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

¶Et est ratio dubij: quia iste cõtractus, vt proponitur: est manifestè illicitus, sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autẽ, q̃ cõtractus iste includit virtualiter tres cõtractus: primò contractũ societatis negotiatiuę inter Petrũ ponentẽ centũ florenos, & Paulũ ponentẽ industriã: secundo contractum assecurationis capitalis inter eosdẽ. Paulo assecurante Petrũ de suo capitali: nõ enim licet minus Paulo, quàm cuicunq; alteri assecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluum: tertiò contractũ venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendente lucrum sperատum Paulo pro certo pretio (scilicet quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licit⁹ Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶Hic est casus vt proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrũt: primò q̃ cõtractus iste falsò exponitur: ita q̃ non est capax istius expositionis: secũdò qualiter deberẽt adiungi alij duo cõtractus primo: tertiò quid absolutè respondendum est quæstioni.

SVMMA.

Consignans pecuniam apud mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum puta, quinque aureos residuo lucri sibi reseruato, illicitè contrahit, & in foro animæ & conscientiæ ad restitutionem tenetur.

QVOD Ad primum declaratur, q̃ contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suã formam manifestè est contractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex cõditionibus appositis. Non ex natura suа: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis alijs: sunt nãque omnes isti contractus velut singulares quædã species non ordinatæ sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, vt patet ex hoc q̃ singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis cõtractus alios duos ex natura sua. Nec ex cõditionibus appositis: quia ista cõditio, Saluo capitali, nõ infert cõtractũ assecurationis. Probatur, quia cõtractus assecurationis capitalis est cõtract⁹ cõmutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin cõmutatio nõ est: in proposito autẽ casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assecuratione: non igitur ex illa cõditione apposita, s. saluo capitali, habetur contractus assecurationis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera conditio, sasignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non infert contractum venditionis & emptionis lucri sperati incerti: quoniam contractus venditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autem, quòd tertia persona non emeret à Petro lucrum sperатum ex centum hoc modo, s. vt ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet. sed solã spem habendi lucrum vltra quinque pro centum. & ex ista sola spe obligaret se ad dãdum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centũ. Et circa hoc non oportet aliam probationẽ afferre: quoniã mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod vltra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio spetati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet q̃ non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum in illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

¶Quo ad secundũ, licet dicti tres contractus in præsenti in casu posito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs, dicendũ occurrit quomodo licitè, vel illicitè fieri possunt.

¶Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo cõtractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et quidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa, s. vt Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quòd esset societas hæc leonina. Si verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniustè aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractus societate habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem superadiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quòd teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alium faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientem mutuò vt teneatur remutuare: quãuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi condicto communi pacta hęc in cõsuetudinem deducta, vt licita essent (sicut pactum de retrouendendo introductum communiter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vsuras cũ damno virorum industriorum, qui hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, vt possint de suis industrijs viuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quàm cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶Sine pacto autẽ si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita vt contractus societatis fiat libere ex omni parte cũ debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparate superaddantur isti contractus, vt Petrus à cura, solicitudine quę se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit. quòd contractus assecurationis capitalis, & cõtractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis scilicet honestis pretijs secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tẽpore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis singulis individualibus cõditionibus, quæ scientificè determinationi nõ subsunt. Constat nanque quòd tali tempore, vel propter talem personam, vel propter talẽ artem in tali loco vix inueniretur assecurator, aut certificator lucri nõ solùm quinque pro centũ, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque vsurarũ fraude fieri si promissue præsupponatur cũ qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrũ certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolute loquẽdo in quæstione casus propositi, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniustũ est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societatẽ cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ, die Prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

ACCEPI reuerende pater scedulam quinque dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis à me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestræ & illius conscientiæ non deum, quamuis conualescens, respondere curabo repetere reuertuo latore responsionem breuem.

SVMMA.

Non opus est pœnitenti conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST igitur primum dubium, an ita simpliciter de necessitate salutis pœnitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea ũgillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. sent. tenire. Ad hoc dubiũ breuiter dicitur, quòd licet quidam videantur hoc tenire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quòd teneatur hoc tenire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quòd sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem contra Deũ, ita si integrè satisfacere debet, oportet q̃ sigillatim totties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter cõsideret, nec ad contritionem, nec ad cõfessionem, nec ad satisfactionẽ exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatum. Et de contritione quidem patet ex veteri testamento (quia in quacunq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatũ eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidẽ est, in quacunq; hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorũ non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusque ratio est: quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem & tanta posset esse quòd sufficeret ad omnimodam satisfactionem: vt de Latrone creditur. Non minus siquidẽ satisfacit debitor centum quadrãtum, si dat vnũ aureum valentem centum quadrantes, quàm si daret cẽtum quadrantes numeraliter. De confessione verò clarum est, q̃ vnico verbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: vnum siquidem opus pœnale magnum multis paruis æquialet, & tãto melius est, quãto maioris est virtutis vnum magnum opus quam multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

SVMMA.

Circunstantia loci per se est necessariò confitenda.

Secundum dubium, quãdo circunstantia loci sacri est necessariò cõfitenda secundũ doctrinã S. Tho. & secundũ veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, q̃ tunc tantum quãdo actus peccati cõmissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus cõsecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerum, & huiusmodi: quando ergo fit contra ista, tũc & non aliter venit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

SVMMA.

Tam vendator quàm emptor sciens naturam rei, & valorem peccati si rem maiori vel minori pacto veneat, quàm valeat.

Tertium dubium est, si tam venditor, quam emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm in æqualitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cum possint esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nobit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito scienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Possint principes per consuetudinem sibi terras suorũ feras appropriare.

Quartum dubium est, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur quilibet occupanti: vt patet instit. de re. diui. §. feræ. Et cõsuetudo cõtra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi iure introducta, non videtur iuuare principes.

¶Ad hoc dicitur, q̃ quum proprietas rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea le extendat, quę iuri subsunt positiuo, cõsequens est, quod sicut lege potitiua appropriari possunt alicui ferę, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quòd populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, q̃ solus rector posit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ nõ sunt ferę cõmunes, nisi negatiue: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cum quo clarè stat, quod à superueniente iure legis, vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales principes tantum iniustitiam habent.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessiones principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶Ad hoc dicitur, q̃ licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorũ: imò tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, q̃ non permittũt alios venari sicut habens boué cornupetam sibi notũ, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere cõfessiones talium principũ: cùm enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere, nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commen. Secunda Secundæ explanationes distributa ad eundem.

LEteris tuis, pater venerande, petentibus quædam in commentarijs nostris super Secunda secundæ tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarũ. Nactus verò nũc aliquid otij, satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitijs quibus hæc obscura videntur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res clarę sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in q. 10. arti. 4. dictum est, quòd licet vendere Iudęis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in q. autem 169. arti 2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reædificationem synagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs dummodo non sint per se superstiosa.

¶Facilè respondetur, in primo loco sermonẽ fuisse de his rebus, quæ nõ per se ordinãtur ad superstitionẽ Iudaicã: sed de rebus indifferẽtibus, quibus tamẽ ipsi Iudęi abutũtur ad superstitionẽ suã. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

Secundum est. In q. 11. ar. 4. dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in q. verò 69. arti. 1. dicitur, quod autor homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

SVMMA.

Occultissima vitia subiacent Ecclesiæ censuris, quamquam humano iudicio non subdatur, vt se prodat.

¶Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locum secundò allegatum, vbi expresè dicitur, quòd occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari; humano iudicio.

Tertium est: In q. 78. art. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q. autem 85. arti. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tamet si ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere sanctum est.

¶Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccandum: & aliud est inducere solũmodo ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est non solùm licitum, sed sanctum, imò Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit vt adulterum cum aliter non valemus retrahere, ad simplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, vt fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper ex primere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore vt sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum maius vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentissima exercitatione hoc à re limentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum est: In q. 147. dicitur: Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibet cœnam: & doctor sanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

SVMMA.

Volenti se inebriare, ministrare vinum non licet sicut exhibere cœnam cænaturis eo pore ieiunij.

¶Soluitur hoc, dicendo q̃ exhibens cœnam, ministrat homini, nõ vitio: exhibens autem vinum, manifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano: & deformitas vitij, solummodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est: in q. 72. art. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumeliâ. in quo autem, q. illa, an in vsura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino voluntaria: oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniuriis vt in contumelia veniam petere, propter quòd ibi subest aliqua honoris gratia.

¶Soluitur hoc, dicendo quòd petere veniam, dupliciter concurrere potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic ii contingat ad restitutionem honoris oportere ventâ petere, ita necessaria est veniæ petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra restitutionem dictincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniuriis sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis veniam, ad quam submissionem non facilè quilibet facti potest, ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem veniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commẽto totius Secundæ secundæ Tractatur de famoso murmurationis vitio.

SVMMA.

Omissa est in parte vitiũ murmurationis tractatio quia circuit omnia vitia, vt quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶Ad quod dicitur, quòd murmuratio non est genus aut species alicuius vitij, sed circuit multa vitia, vt imperfectum quid in multis speciebus vitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & speciebus vitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio vt imperfectum quid sonat in v tiis verborum (puta contumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas cõtumelias, susurrationes: & detractiões: & similiter quatenus sonat imperfectũ quid in vitiis actionum vel passionũ, intus vel extra (vt inobediẽtiæ, impatientiæ, vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobediẽtia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur oppositum.

SVMMA.

Putãs sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quàm illicitũ, quãuis ignoret aum licitum, vel illicitum sit, is non peccat operando sicut peccaret ex conscientia si esset, & dubitaret de licito tunc operando quod non malum & illicitum esset, quod licitũ per rationem nouit.

¶Ad hoc quæsitum dupliciter videtur ab alus respõderi. Quidam enim distinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita q̃ quũ quis scrupulum habet de aliquo actu exercẽdo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut æquè credit esse illicitum scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si verò plus credit licitum esse, cũ hęsitatione tamen liciti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitũ est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationẽ licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hęsitationẽ alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operãs cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quẽ licet agere, nõ est hæsitatio aliqua de oppotito: sed consistit potius in quadã apparentia.

¶Mihi autem occurrit dicendũ, q̃ siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timẽtibus peccare in aliquo actu, & nescĩunt quare) siue ex parte rationis. vt contingit ris, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hęsitatio seu vacillatio sit modo speculativo, vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, vel illicito secundũ se, vel vt est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen nõ dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quãtumcunque magna esset dubitatio apud eundẽ de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositũ si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo, & tamẽ fluctuaret de exercenda nunc à se pulsatione, ita q̃ ratio applicandi se ad pulsandũ cum ambiguitate applicat, illicite quis pulsaret: intellectus siquidem speculativus nihil dicit de operãdo. Et si certitudo speculativa exigeretur, non solùm rudes, qui sola certitudine adhæsionis alienæ doctrinę sunt contenti, sed doctores aliorũ falsim periculo se exponerẽt: eo q̃ innumera sunt dubia, quorũ alterum partem sic amplectitur, vt absque scrupulo operẽtur, & tamẽ an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristotiles nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opiniorũ circa aliquod vnum nata est reddere intellectũ speculativum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandũ ad habitationem magnam vel paruam, ad fidem certã vel incertam, de licito vel illicito absolutè, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, q̃ in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stãte licitè oppositũ operamur: si autẽ applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectũ vel obliquum moris, scrupulus est conscientiæ, contra quẽ illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiã, sed applicationẽ cognitionis ad opus exercendũ: & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur cõscientiæ in ipsa applicatione cõsistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationẽ non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformẽ reddat actionẽ, quoniam fit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actũ, alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi, si fluctuante illa quis vitatur. Fluctuans enim quantũ sapit fluctuationis, tantũ sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones fortè intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, vt est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij, anno salutis, 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento. Secunda Secundæ sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PVlsas venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt discas, qui alios gloriosè doces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

SVMMA.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonus esse, non tamen meretur peccando in opere substantialiter bono.

QVAERIS. Ergo primò, cur in commentariis nostris super Secundã Secundæ. quæstione trigesimatertia articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimatertia articulo quinto, in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde nanque consurgere videtur, vtiustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: vt Lutherani nouiter dogmatizant.

¶Huic quæsito respondetur primùm, non esse in cõmentariis nostris scriptum, vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malũ venialiter, vt patet intuenti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omisio: bonitas autẽ essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secundo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatũ autẽ veniale in obmissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectando quam ad verba, q̃ magna est differentia inter has duas conbinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima conbinatio frequenter simul concurrit in eodẽ numero actu, dum sæpe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cum aliqua circunstantia moraliter mala: vt cũ quis reddit mutuũ, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autem combinatio nunquã simul inuenitur in eodem actu: quoniã nullus peccando meretur vitã æternam. Est enim tantæ vis peccatũ veniale, vt tollat ab actu quẽ afficit meritum æternæ vitæ: quãuis non tollat æternæ vitæ meritum à personarmulti enim sancti viri absque hoc q̃ perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verùm per illos actus qui peccata sunt venialia, nõ merentur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quòd iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamẽ opere meritorio potest peccare.

SVMMA.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se prodere: etsi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentarijs q. 62. art. 6. circa respõsionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet restituere cũ damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quę ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantũcunque veri hęredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶Huic obiectioni respõdetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes dãnificantur, non teneri ad dammificandam sui ipsius in fama, vt quantum in se est, veros hæredes à damno hęreditatis præseruet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famã, aut vitã pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mitãdum potius mihi videtur de ipsis: cum decretalis de pœn. & remiss. cap. officijs. expresè dicat, mulieri, quæ timet viro suo hoc indicare, non esse denegandam pœnitentiam. Constat enim q̃ certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. cùm non solùm melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quàm eius infamia si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comm. q 78. circa art. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentẽ malitia alterius semper pertere debere aliquid absq; peccato præstabile, si solidũ est hoc fundamentũ. Nam videtur quibusdam hoc nõ oportere, ob id q̃ apud Aug. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita q̃, si per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentũ: vt proinde petitur inquantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, q̃ sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, non obstat idolatras nonnunquam petis posse per deos suos iurare.

¶Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimũ esse actum fundamentum, scilicet nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis: quoniã ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, q̃ quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit ab appetitu rationali, qui voluntas est, procedens. Sed constat q̃ non licet appetere peccatum alterius quantumcunque paratũ scriptum est enim de charitate, q̃nõ gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. August. autem, vt patet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, sed vellet iurare per verum Deum, non esse admittendum: sed vtentem fide Barbari firmata iuramẽto per falsos Deos, nõ communicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramẽtum ab idololatra petit opus sanctũ q̃ ille potest si vult absque peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest si vult, credendo in vnum solum verum Deum & iurando per illũ, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatẽ iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo, q̃ si vellet iurare per verum Deum, iuramentũ non admitteretur, nisi fortè obijcientes referãt hoc ad irrisoriam iurationem: quasi idololatra nõ vt iuramẽto, sed vt vana & superstitiosa iurandi adintentione, illo vteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor q̃ non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarũ exhibentium hoc non vt iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, nõ sequitur, ergo peccandum esset, vt iurarent per falsos Deos, sed ergo petendũ esset, vt iurarent, & non irriderent veră fidem. Et tunc, vt rius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quòd iurans, iniquitatem apponet iurando per falsos Deos.

SVMMA.

Non potest vir votis votum continentiæ irritare sicut votum abstinentiæ.

QVARTO quæris ex eisdem com. q. 88. circa art. 8. An sicut votum abstinentiæ vxoris sic, & votum continentiæ viri irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

¶Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationẽ de vxoris voto circa abstinentiam, & circa continentiam quo ad irritationẽ à viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris, spectat ad virũ, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autẽ continentiæ, vir & vxor ad paria censentur: & præterea non spectat ad potestatem viri irritare votum cõtinentiæ vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

SVMMA.

Sententia excommunicationis iniusta priuat Ecclesiæ suffragijs quo ad specialem Ecclesiæ intentionẽ pro illo orantis & c. facientis, non autem quo ad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

QVINTO quæris, an sit mens S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quòd excommunicatio iniusta priuet suffragijs Ecclesiæ, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶Ad hanc ambiguitatẽ respondetur, duos esse modos, quibus cõmunia Ecclesiæ suffragia participantur à Christi fidelibus. Primus est per cõmunem Ecclesię intentionem qua cõmunia suffragia pro Ecclesiæ membris cõmuniter fiunt. Secundus est per specialẽ alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intentionẽ, qua cõmunia suffragia dirigũtur pro isto particulari, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excõmunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuan lo suffragijs Ecclesiæ, hoc secundo modo: quia timẽda est, non solùm ab excõmunicato, sed ab alijs: ac per hoc alij prohibẽtur celebrare speciali intẽtione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere, Et iuxta hunc sensum intellige druum Thomam dicentem excõmunicationem iniustã habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs Ecclesiæ: quia rationabiliter interpretamur communem Ecclesiæ intentionem suffragijs communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatiuè militans Ecclesia à cælo) constat autem quòd excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione Ecclesiæ, qua excõmunicati priuantur communibus suffragijs apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuste: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quòd excommunicatio iniusta non priuat communibus Ecclesiæ suffragijs.

¶Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæsita tua scribẽdaque si satisferint, gratiæ referãtur Deo: sint aliter, suppleat perspicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romæ. die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vitate numerali peccati, actu exteriore. Ad priorem Sancti Minias.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, consuleras solutionẽ huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respõdere inter tot occupationes curaui.

¶Primum igitur dubium natũ ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, q̃ votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & q̃ religiosæ personæ veneris vacantes agant cõtra votum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

¶Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur voluntatis actus.

SVMMA.

Quanquam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religiosi venereos illicitu vtentes agunt contra votum.

AD primam dubitationem facile dici posset, quòd propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonũ necessitatis, nõ quatenus necessariũ, sed quatenus voluntariũ est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouisse habiturum se deum in Deum. Et multi voluerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoneus. Et si quis voueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, nõ solùm adulter is, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosæ personę non solùm abstinentiam à cõiugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt. testante hoc animi sermonis q̃, cõceptu ac vsu eri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus nãq; , & fatemur oẽs castitatis votum in omni esse religione. Constat autem q castitas continentiã non solum à coniugio, sed à cæteris venereis significat. & sic votũ castitatis nõ solum castitatẽ supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici potest, q quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, i. specialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum a se, vt cogitet quæ domini sunt, ideo non solũm si coniugẽ de facto accipiat, sed etiam si ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det sacrilegium cõmittitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatẽ alterius coniugij. Cognosci enim à quocũque non suo, omnino ei illicitum erat: nupta tamen non solũm alterũ de facto coniugium contrahit, sed si cuicunq; alteri consenserit, adulterii rea est propter dictam rationem: quia scilicet persona sua iã est alterius. Sicut igitur stat, q fides cõiugij nõ respiciat ad propriã materiam nisi debitũ coniugale huic & nõ alterius coniugi (alteri enim personæ cõiugi omnino illicitum ex se est) & tamen cũ quacunque persona alter cõiunx coëat, adulterium committit: ita stat q votum religionis, vt propriã materiam respiciat, abstinentiam à coniugio, & tamen quomodolibet religiosus coëat, sacrilegium committit. Et vtrobique (vt dictum est) ea dem est ratio: quia vtrobique persona fit alterius quo ad partem generationis, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel cõiugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

SVMMA.

Vnus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM vero dubitationem dicitur, quòd ibi est vnum tantùm numero peccatum, tantò grauius quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus individuetur, sed per quid peccatum sit vnũ vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnius numero peccatum: vt patet, cùm quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autẽ formaliter, cum deordinationẽ actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cùm autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quòd in eo est actualiter voluntarium deordinatum in spẽ homicidij, ita q & verũ est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & q voluntas eius est actualiter peccãs tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem nõ fit noua deformitas, sed multiplicantur actus voluntarij: ita quòd quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inuenimus augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quod inuenit, quãuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accidẽs eiusdem speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrunt. Superest, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ, die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

AMantissime Pater ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominũ vos perlegisse duoq; dubia de concepta entis mentẽ vestrã tenere, soluiq; à me familiariter flagitatis. Ego autẽ quamprimum cõpleui expositionẽ librorum de Anima (cuius fini incumbebã, cum vestras recepi) respondere curauisse præclaro ingenio tuo deesset. Primum igitur dubiũ fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in cõmentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis: & in tract. de Analogia nominũ videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo Analogum nõ Absolui ab his quibus Analogum dicitur, & D. Tho in q. de veri. 1. 1. arti. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quẽ omnia prædicamenta & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest à naturis rerum, nõ erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes ad sunt.

AD Eudentiam horum, & specialiter primi, recolito, q quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cùm vnum proportionabilitate vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet q habeat etiam vnum conceptum mentale repræsentatiuũ illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositũ teneo in trac. de Analogia nominũ, sed conceptus iste vnus numero in mẽte secundumesse subiectiuum, est vnus Analogia secundum esse repræsentatiuum: neq; repræsentat vnã solam naturam, sed vltra vnam, quam determinatè repræsentant (à qua est impressus) repræsentant implicite cæteras similes illi primo repræsentatæ secũdum id, in quo proportionabiliter eis similis est. Idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mẽtalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mẽtalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiã ipsum os non est simile spinę determinatè sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogũ habet vnum conceptũ mẽtalem: ac per hoc ens, cùm Analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus operę, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente repræsentans Analogum quidem determinate, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminate, verbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur Analogum explicitè. implicite autem tantum natura fundantes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus: non solùm dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad id nominis neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfectò, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum est, cum à me vel ab alio scriptum inuenitur, quòd non potest Analogum, vnum numero mẽtalem conceptum habere, sed vnum Analogia tantùm. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiectaretur, repræsentetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest obiici dupliciter, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectũ. Ens quoque habere cõceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cùm simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogia non sit vnum cõpositione aliqua, nõ habet ens ex hoc, quòd Analogum, compositionem admixtam. Et vt excitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resolure, si in conceptum distinctũ entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: q etiam est simplicissimum, cui etiam predicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum Analogia, sicut consueuit resolui in vnũ vniuocatione. Ita q quærunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis: cùm tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quòd & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuus & mentales, & omnia in conceptum obiectiuũ & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quod (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum est: cui quo stare potest, quòd ens secundam perfectam adæquatumque conceptũ nonabstrahit à naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogũ à fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis charitas rei huius vt semper animaduertatur secũdum Analogorum morem hæc dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus tuis satisfacere volẽs, cõsideraui in literis tuis quæstionẽ distinctã in quinq; articulos circa emptionem raptarum rerũ in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiã difficilli me reparabilia, sint iudicanda tãquam habita pro derelicto. Ad quem respõdetur negatiuè: quia nec veri domini (quãuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarũ: nec ex conditione rei, loci aut tẽporis derelicto huiusmodi consurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam seræ, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romę nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis (quum etiãm endentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidẽs: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè, ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt.

¶Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diem seu certũ tempus: vt nõnullæ leges admittunt. Ad quę respõdetur negatiuè in foro cõscientiæ: quamuis ciuiles leges impunitatẽ concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitę emptionis in vtroque arciendi est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶Tertius est, an in huiusmodi casibus in emẽtibus scienter tota re solutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel dominiti q emẽtes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malæ fidei possessores: ementes autẽ pro domini principaliter emolumẽto rectè faciãt, pretiumque repetere possint. Ad quę respõdetur, q per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini: & si quis emit, etiã bona fide, tenetur ad restituendum rem eam, quã habet, vero domino: nec potest pretiũ solutum perere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quę apud ipsum est. Nec hoc est verendũ in dubiũ loquendo per se, & proprie. Dico autẽ proprie: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet. sed redimit is solus qui vice veri domini redimit occupatã ab alijs rem illius: vnde nõ redimit, nisi qui personã veri domini induẽs, significatus est vero domino, vt rem suã recuperet redẽptionis pretio soluto. Nec solũ licet, sed piũ est redimere viliori pretio hmõi res. Emere aũt proprie & per se nõ licet. Dico aũt per se: quia per accidens põt esse licitũ vt si cognoscã res raptas fuisse cõsanguinei mei, impotẽtis redimere & de stituti omni spe recuperãdi res suas, & præsumens gratũ esse consanguineo meo, q ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶Quartus est, an dictũ cuiusdam doctoris dicẽtis sic, probabiliter credo, q taliter emẽs paratus reddere vero domino, si cõparuerit, credens tamen q non cõparebit. & consequẽter sperãs pro se rem habiturum, nõ peccat: quia veri similiter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet nec per se est licitũ (quoniã ratione rei alienę tenetur ad restituendũ vero domino sine pretio, quãdiu res est apud eũ: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum emẽti est, q res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantùm proponuntur in articulo.

¶Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra dedignatus, q manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis puta Vngariæ. Ad quam respondetur, quòd hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt heite quis hęc redimat de manibus infideliũ redditurus, etsi non illi ecclesiæ calicis domi næ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significando Ecclesiæ cui datur vt quantum in se est, & publicet & teneat pro Ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni Ecclesiæ de alia quàm mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa Christi Ecclesia. Hæc sunt filij charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1 5 2 9.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti.

FINIS.

TOMVS SECVNDVS
OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI CVIVS SVNT TRE-DECIM VTILISSIMI.

TRACTATVS.

1 De conceptione beatæ virginis.
2 De Eucharistia sacramento.
3 De celebratione missæ.
4 De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
5 De præcepto eleemosynæ.
6 De monte pietatis.
7 De cambijs.
8 De vsura.
9 De simonia.
10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De voto.
12 De solutione malefici opera malefici ad hoc parati.
13 De sposa beatæ Virginis.

TRACTATVS PRIMVS DE Conceptione beatæ Mariæ virginis ad Leonem decimum ponti. maximum, in quinque capita diuisus.

1 De publici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.
2 Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendo.
3 Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.
4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quam probabilis existat.
5 Quantum valeant argumenta quæ tenent oppositum.

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.

REGAVSTVM si lix quę sit, Leo 10. Pon. Maxime q de supremo potestatis tuæ opere prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiũculæ causa fuit obtulit. Definito secretorum Christianæ fidei, quæ nosse soli Deo natura cõuenit, in medium venit, propositum est, vt decernas in Lateranẽsi synodo, vtrum Deus beatissimam Virginem Mariam à peccato originali præseruauerit, an manducauerit. Quorum ea duo occurrit scribenda. Primò, viæ decernendi ea quæ sunt fidei modique quibus aliquid huiusmodi credendũ decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis egressus dirigentur.

Diuina reuelatio, vel in sacris literis cõtenta sanctissimis patribus facta, vel fidei apostolicæ synodo, vel sine synodo, vel diuus mos ecclesiæ in cõfirmatum est pro viris decernendi quæ fidei sunt vel ad fidẽ spectantia.

¶Duæ sunt viæ, quibus decerni potest religioni Christianæ quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacræ Scripturę contenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusque Apostolorũ in symbolo & alijs, quæ cõstat ecclesiã per Apostolos suscepisse: vt sacramẽtæ Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi, siue cũ synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solẽnitate & congruitatẽ spectat iudicij apostolici de his quæ sunt fidei, & nõ ad necessitatem: vt vniuersa testatur Ecclesia, Hereticos indubiè renens, qui ab apostolica sede damnatam hæresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his præcipuè, quorum & vita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi cõtentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tãquam necessarijs: ita quòd se hæreticum comprobat quicunque pertinaciter alicui horum aduersatur. Reuelatio autem factæ sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscepit, tanquam probabilibus in hæremus: vt diui Augusti. Thomasque scripserunt, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatum explicite (vt creatio mũdi incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicite vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacræ Scripturæ & aliorum quæ certa fide scimus: nisi cũ ingemio, labore, ratione, & intellectu opus sit, vt manifestentur hæc quæ implicite dicuntur cõtineri esse necessariò cõnexa illis in quibus contineri dicuntur. Quò fit, vt in ijsmodi rebus antequã constat quid necessariò connexũ sit certus & indubitatis fidei traditionibus, vnicuiq; liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamẽ. Et hinc rationib⁹ locus datur ad ea quæ sunt fidei: vt Iaffe rantur rationes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter cꝙ oportet oẽs rationes ad ea, quæ sunt fidei nõ ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinę reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prędictis contentam resoluere. Et ideo nõ ratio, sed diuina reuelatio, nõ cuicunque, sed prędictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundum eã oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinariaverò via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod vere miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magnarum ex parte operum mirorum: quoniam Angelus Sathanæ transfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nos vere miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorum, & similium. Vnde & Antichristus factorus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt si fieri posset, & electi fallerentur. Tum ex parte illustrionum, vt contingit in præthigijs, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Cor. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus. Ecclesiæ verò tanquã fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vndevia signorũ etiã est à Domino data Matei vlt. propter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidẽ p. rtionalem. s. dicentis se missum à Deo: vt in cap. eximiuncto. extrà de hære. tamẽ nihil coram Ro. Ecclesia euidentissime fieret, verum & indubitatũ non mirum, sed miraculum, expresse ad testificandum hoc esse verum, non deberet Romanus Pontifex determinare aliquã fidei ambiguitatẽ ex hac via. Et ratio est, quia habem⁹ a Deo ordinariam viam decretorũ fidei: in tantũ vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendum: vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (errant scilicet qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autẽ Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile oõ debet habere testimonium quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in trãsfiguratione Domini à se auditę proprio testimonio tãquam humano vtens, subiũgitur. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, subiungendo cꝙ non voluntate humana prophetia allata est, diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autẽ patet, non solũ decernendi via duplex, sed & modus duplex, quo credendũ esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquã necessariò credenda, ita cꝙ contrariũ sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita cꝙ contrariũ sentiens non est hereticus: vt de assumptione beatę Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & alijs huiusmodi communis Ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autẽ quare oĩs via tã ordinaria, q̃ extraordinaria decernẽdi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in prõptu est: quia scilicet ea, quę sunt fidei, Iumẽ humanæ mentis excedit, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent ijsmodi singularia. Verum est autẽ, cꝙ quę sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariò credendo.

Beatã virginẽ à peccato originali fuisse mundatam vel ab eo præseruatã opinio. 1. nõ sunt de necessario credendo.

DICTIS autẽ vijs, incendendo, vt propositum deinde fuit, manifestatur primò, cꝙ neutra pars quæsiti vt in dubiũ vertitur, est necessario credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessarijs explicite habetur, & vtraque pars sustineri potest cum veritate sacræ Scripturæ reliquisque necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidẽ illa, quæ tenet beatã Virginem à peccato originali mundatam, certum est quòd fidei consonat, tum quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus pure hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniã vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditę consonat, tum quoniã innumera sacrorũ doctorũ & sanctorum multitudo hanc partem explicitè tenuit, vt infrà patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginẽ præseruatã à peccato originali, licet quidam scripserit, quod contraria tur sacræ scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidam autẽ quod non: mihi tamen theologorũ minimo distingendum videtur circa sensum hui⁹ opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo sit præseruata totaliterà peccato originali, ita quòd fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatũ spectantibus. Secundò, vt beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam inter cœlum & terram. Nam cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solùm macula originalis peccati cõtrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rationalis creãdo infunditur, & infundendo creatur, prius secundũ naturæ ordinem caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta: vt pote geoĩra ex commixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur carni, contrahit maculã in se ipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solam maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia scilicet reatum clausæ cæli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima est, in qua fundatur ratio non potentię cõtrahendi originale peccatum, sed ratio cõtracti in propria persona debiti, quòd contrahatur in anima rationalis sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quę tũc simul concipitur, & cõcepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginẽ præseruatã totaliter à peccato originali dicit ipsam nõ contraxisse carnẽ suam infectã ac per hoc non solum sine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Posito verò deinde beatam Virginem præseruatam solùm à macula peccati originalis, & ijs quæ à macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatã virginẽ carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia, non remundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam & reatus clausæ ianuæ vitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc pœna scilicet mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa scilicet clausæ ianuæ erat natura ex parte tẽporis quia scilicet Christus adhuc non apparuerat per suam mortem in nua paradisi clausa per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quædam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INTER has igitur opiniones hæc mihi videtur ea ad fidem differentia, cꝙ positio dicens beatã Virginem esse præseruatam à peccato originali & reatibus, & est contraria fidei catholicæ: quoniam repugnat hijs quæ in sacra Scriptura & alijs documentis fidei certa & necessarijs cõtinentur. Oportet nãque de beata Virgine firmiter credere, cꝙ Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniã in sacra Scriptura habetur ista conditionalis, Si Christus est mortu⁹ pro omnibus, omnes mortui sunt: vt patet secundæ ad Cor. 5. c. Constat enim cꝙ omnis conditionalis vera est necessaria: & quòd à destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione clara apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram procedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt: sed vera per istã positionẽ, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo non est mortua morte peccati: ergo Christus non est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Nec potest hic locus glossari, cꝙ Omnes, distribuat generaliter, & cꝙ patitur exceptionẽ, & similia: quoniam constat cꝙ in hac propositione illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniã hæreticum esset asserere, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiã potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequentia: vnde Aug. in 6. cõtra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, cõcludendo dicit hæc verba. Consequẽs ergo esse voluit vt omnes intelligãtur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur, hoc oportet summarie ante oculos habere, quòd istæ quinque propositiones sunt omnino confitendæ, scilicet, Christus mortu⁹ est pro beata Virgine: beata Virgo est mortua morte peccati: beata Virgo est redempta per mortẽ Christi, beata virgo et post sanctificationẽ sui non nisi per Christi n. ortẽ aditum habuit paradisi apertũ. Quib⁹ adduntur aliæ aut per

per se notæ (scilicet cꝙ omnis reconciliatus fuit inimicus: & quod beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinatę per Ecclesiã, scilicet omnis homo redemptus à Christo sunt vere captiuæ, & mors est pœna peccati originalis. Primã enim harum refert Aug. ad optatã de origine animæ à Papa Zozimo decretã, dicẽs. In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redeptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuit ante captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit. In his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam verò, scilicet quod mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à Concilio Milevitano: vt patet de cons. dist. 4. cap. placuit. Vnde patet cꝙ distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesię determinationem: quamuis sanctus Bero. super canticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & alię vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, s. per vnum hominẽ peccatũ transiit in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adã peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominem aliquẽ esse putat cui necessaria nõ fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrarius est sacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis: de hac positione se impediuit, sed solùm de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expresse patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ asserit, ret beatam Virginem totaliter præseruant à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis, nemine adhuc sciam hoc renuisse.

¶ In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, scilicet quod præseruata est à macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculę, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi Ecclesiæ, nec aliquibus necessarijs ereditis, quoniã beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habens cætera quæ diximus, nõ est extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigentiũ remissione peccatorũ, captiuorũ, habentiũ carnẽ peccati, obnoxiorum morti & clausuræ cœli. Et consequenter non est extra latitudinẽ corũ pro quibus Christus mortuus est, recõciliatorũ, liberatorum, redemptorũ, mundatorũ, introductorũ deniq; per Christi mortẽ in vitam æternam animæ & corporis. Et in prompto ratio est: quia ex eo cꝙ habuit carnem infectam cũ fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo quod in propria persona habuit debitum contrahendi maculã originalis peccati imò initiũ, vnde redundare in anima suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo sanctificauit eam, ligando etiam fomitem habuit rationẽ gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redẽptiuæ, &c. Liberans nanq; animam a macula nõ actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non extra latitudinem liberantium à peccato, mundantiũ à sorde, redimentiũ à captiuitate. Neque enim vno modo tantũ quodlibet horũ dicitur sed latitudinem habet. Dicitur nanque captiuus non solùm qui totaliter in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habẽdi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, non solùm qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est: & sic de aliis. Nec puto quisquam de mea hanc phãtasia me proferre: sed videat diuum Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art. 3 (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatum transiit in omnes, & per peccatum mors) fustinentem cꝙ per mortẽ sufficit intelligere debitum, seu reatũ in propria persona mortis, quamuis nũquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cùm Apostolus duo simul dicat (scilicet, cꝙ in omnes peruenit peccatũ & mors sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona: quoniam si debitum aut initiũ peccati originalis non ponitur propriũ illius, qui cõcipitur sed commune, iam non saluaretur: cꝙ illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ scribit August. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorũ præsertim a peccato originali, quod habebant in debito communi: sed esset materialis differentia, quia ille gratiam præseruationis communem Christianorum filiis posuisset, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoq; manifestè in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, quod solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: non solũ ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbũ Gabrielis ad beatam Virginem. Quod ex te nascetur, sanctũ) sed etiã quia beata Virgo cõcepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluantur & omnes vniuerlales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus vt facile patet apparere exercitatis ingenijs ex dictis. Nec obstat dictis ii obiectatur quod reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc ii macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imò videtur quod sine maculæ incursu, iniuste anima rea remaneat, quum pœnæ istę propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquã non obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impediram esse consecutionem aliorum: sufficit enim, quod omnium horum cõmunis radix, scilicet infecta caro, sit in instãti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quod habeant culpã in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpã originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata virgo præseruata à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato concepta (ita cꝙ per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extrauagãti Xisti quarti edita in fauorem huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. dist. 3. q. 1. ad hoc tendentis, vt à culpa, offensa inimicitiaq; animã beatæ Virginis in cõceptione præseruaret: à quã pueri nunc per Baptismum, & olim per circumcisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatę Virginis conceptione præoccupãtem peccatum originale) idcirco, quæ de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca coërcedæ sunt prędicatorum linguæ, scriptorumq; manus in hac quæstione: & neutram debent damnare partẽ vt erroneã, vt fidei, vt sacræ scripturæ, aut Ecclesię determinationi contrariam: sed sobrie scribere & loqui debent, & non plus sapere, quàm oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum à Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quàm probabilio existat.

SVVM igitur neutra pars sit necessariò credẽda oportet videre, an altera an vtraque sit probabilis. Quòd enim pars illa quæ tenet beatam Virginẽ esse à peccato originali mundatã, probabilis sit, ex eo patet cꝙ tot sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserũt, hanc partẽ nõ in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquẽtes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita vt eorũ non solũ nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus Augustinus super Psal. 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quamuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrisostomus super Matthæum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice susceptit.

Sanctus Eusebius Emissenus Episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiã ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus respice dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per

Spiritum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia sup Missus est (& habetur in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernard. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in vtero iã existens sanctificatione accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctã fecerit natiuitatẽ, non conceptionem.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni & peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quæstione 27. articulo 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. sent. dist. 3. quæst. 1. argu. 2. dicit. Dicendũ est q̃ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quo eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior. Communior, quia fere omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum autoritati &c.

Sanctus Bernadinus ordinis Minorum in sermonũ suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in individuo beatam Virginem concepta in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia autoritates istæ, nõ de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in individuo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum autoritates intelligendæ, dicuntur de lege communi, & non de priuilegio singulari, locum hic nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege cõmuni, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in cõmuni, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solũm Christum à peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari individuo nominato, locum non habet glossa, quod intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorãtia, aut maleuolẽtia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorũ autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo q̃ sancti & doctores beatã Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in cõceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à cõmuni lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) constat quod sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, s. de facto, vel debitis, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint quod beata Virgo incurrerit peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originalem maculã, sed non contraxit de facto, similiter q̃ quantum est ex se, beata Virgo cõtraxisset peccatũ originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo s. præseruante per suam gratiã. Hanc, inquã, glossam excludunt, tũ quia ly de debito, & ly quantũ est ex se, est conditio secũdũ quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantũ est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solũm ex debito habet, secũdum quid habet: & si solũm quantũ est ex se habet, nõ habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt quòd beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab iis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanque explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltrà debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequẽs est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuę ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionumque Latinarum.

¶Repellunt etiam dictæ autoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ, vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores intendant, q̃ beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de cõceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quòd semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ non habet locũ peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, cõstat autem q̃ ante infusionem animæ nõ erat beata Virgo: Restat ergo, vt sola illa fuisse ita pro glossa Sanctorum & antiquorũ doctorũ admissione digna sit, si licet si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodũ verum puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatã Virginem conceptã esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuisse præseruatam.

ALTERIVS autem partis (scilicet quòd beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex picturæ opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus, Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

¶Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ è regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo 7. cap. secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catharina: quia canonizata est sicut cæteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tũ quia in iis, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introduxit hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. distin. 3. quæstione 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati Ecclesiæ, vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

¶Quod aut nouæ sint omnes doctores hanc opinionem tenentes patet ex eo, quòd Magister senten. de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. distin. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationis conuenientiã, ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, Hæc ille. Et sanctus Bonauentura in 3. sen. dist. 1. q. 1. loquens de autoritate sanctorum dicit, Nullus autẽ inuenitur dixisse de iis, quos vidimus & audiuimus auribus nostris beatã virginẽ fuisse ab originali peccato immunẽ in sui cõceptione. Et Adam angelicus in 3. sent. d. 3. dicit, Si credendũ est dictis Sanctorum tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorũ inuenitur dixisse contrarium

rium. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. arti. 4. dicit, q̃ non obstante q̃ B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamen Sanctorum possumus dicere q̃ aliquo modo peccatũ originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, q̃ dicta Sanctorum cogunt ad cõfitendum peccatum originale in beata Virgine. Ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sanctorũ testatur, q̃ sancti cõtrarii suæ opinionis sonant. Quãuis vanus sit eorum labor, nisi ad autoritates Sanctorũ, quę in cõmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illę nãque quæ de originali peccato in beata Virgine in individuo contracto loquũtur, glossati nequeũt, vt patet ex dictis. Propterea non est mirũ, si nullus Sãc, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi forte à falsarijs. Vnde autoritates quorũdam Sanctorũ. (s. Aug. quum de peccatis agitur de Maria propter honorem domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, decuit, vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Tho. in primo sent Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indignæ: à iudicio tamen veritatis procul esse debent: quoniã non ex dictis facilè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debent afferri autoritates Sanctorum & antiquorũ nõin genere, sed in specie peccati originalis maculã negantes à beata Virgine, non tẽpore conceptionis Iesu Christi, sed tẽpore conceptionis proprię: vt nos fecimus pro opposita opinione. prætermittendo cõmunia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expresse docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam: vt patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoque dicitur Basilien. synodum in sessione 36. q̃ hac opinione in hęc verba, Nos diligenter inspectis autoritatibus & rationib", &c. doctrinã illã asserentem gloriosam Virginẽ præueniente & operante diuini numinis gratia, singulari nunquã actualiter subiacuisse originali peccato, tanquã piam & cõtonã cultui ecclesiastico, fidei catholicę, rectæ rationi & sacę Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam foretenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulliquę de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1435. 9. 15. Cal. Octobris.

¶Sed isthæc determinatio multò minus prodest quam prima: tum quoniã congregatio illa Basilien. tunc temporis nõ erat synodus, nec Concilium, sed erat schismatica: vt pote scissa à capite Ecclesię Eugenio quarto: vt patet exordine sessionum: nam in 34. sessione, 7. Cal. Iulij depositus fuit de facto Eugenium. Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde non nisi synagogæ Satanę autoritas afferri potest: q̃ licet etiã ipsa verba allata contraria dictis Sanctorũ, vt in supra allegatis patet, manifestent, vniuersalis tamẽ Ecclesia adorans tũc & post continue vsque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. concinabuli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basilienses synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrimè contra Iulium secundum celebratum concilabulum: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam translatum Græcorum & Latinorũ sub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Ro. Ecclesia, neminẽ vnquam ex viro fœminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidẽ Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato cõceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitũ, quod primus homo peccato proprio cũ omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, vt appareat, q̃ illo tempore, quo res in quæst. erat, vniuersalis Ecclesia solum Christũ excepit ab originali peccato: quod non erat dicendũ, si beata quoque Virgo excipienda esset.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, q̃ iã per omnes fere Ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: in finu ando per hoc, q̃ non sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

¶Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesiæ sunt per orbẽ diffusæ celebrantes in illo die sanctificationẽ non conceptionem. Et in hoc Ecclesia vnumquenque in suo sensu abundare permittit. Secundò, quia constat q̃ à quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatę Virginis: & quòd fuit in vtero, & q̃ est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis in scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Argumentum ab indulgentijs.

INDVLGENTIA verò cõcessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorẽ beatę Virginis ob gratiã propriè sanctificationis in vtero fertur, relinquẽdo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa vt dictũ est.

Argumentum à sequacibus.

¶Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes fere catholici Latinæ Ecclesiæ arbitrentur obsequiũ se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilem: quia probabile est q̃ multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarẽ autoritatem non excedit: & eisdem contra ponitur, q̃ probabile in veritate est, quod videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

Argumentum à scandalo.

¶Qua scãdalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua à multis etiã vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniã vniuersitates cõtra tot Sanctorum & cõmunem priscorum doctrinam in his quę sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc non actium, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium imò Pharisæorum cõuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis fortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Argumentum ab amore pietatis.

¶Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniã pium valde est credere, q̃ beatæ Virgini quicquid gratiæ cõferri potuit sub Christo tamẽ, totum collatum est: quoniam illi dixit Angelus, quòd erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidẽ instituitur, sed non secundum scientiam: propter quod à fide ad denia multa abduceret: iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret cras credere, quòd beata Virgo fuit cõcepta de Spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & cõprehendẽs: & tamen sub Christo: quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamẽ sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redemptor per suam mortẽ, ipsa non. Et multa fortè alta erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanque vnigenito Dei credimus, quòd non ad mensurã datus est Spiritus: beatę autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout voluit, datum credimus. Si tamen restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio, & dicatur q̃ piũ est credere, q̃ beatę Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum autoritates obstarent. Quod Scotus timuit sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes de facili enuntiant.

¶Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hę siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere, quòd neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubiũ, est necessariò credenda: & quòd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum, & sacrorum doctorum priscorum quiescens, nihilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrarię in fide sentẽtiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Vicen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partẽ probabiliorẽ, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur, P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinum, Ambrosium aliosque. quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidum in causa hac Scotum, Franciscum de Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Lateranensi synodo religionis Christianæ vel veritatẽ firmiter amplectandam tradi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradere, vel à publicis locutionibus & scādalis consulere dignerisi memor illius oraculi, nō in multitudine, nec in cōmotione Dominus. Vale felix semper Auguste. Romæ anno salutis 1515.

¶Tractatus de conceptione beatæ Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti finis.

TRACTATVS SECVNDVS Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xisti De Erroribus contingentibus in Eucharis. Sacramento in duodecim capita diuisus.

1 Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistia sacramento locutus fuerit.
2 Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, non excluserit ab Eucharistiæ sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritualem manducationem.
3 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.
4 Quomodo non falso, sed vere existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vsque ad sensibilia.
5 Quod sibimutuo minime aduersantur hæc, in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.
6 Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.
7 Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistiæ.
8 Quomodo non falsum, sed verum sit delere peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.
9 Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel Apostolis.
10 Quomodo non sit idolatria adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.
11 Quomodo nullus vnquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in Eucharistia sacramento vt in signo.
12 Quod non due, sed vna tantum sit salutis via hæ, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

PRIMVM caput est, quòd Dominus Io. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominis in Christo. Tum quia ibidem dicitur, Qui māducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verū quidem est, ꝙ in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶Ad cuius euidentiam memēto, ꝙ tria inueniuntur in Eucharistia: scilicet ipsum sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramētalis, quę est cōmunis bonis & malis, dicēte Apostolo 1. Cor. 11. Qui māducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos māducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacrā vt sacramētum, non vt panē, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate quæ est profectio animæ secundum vitā spiritualem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus, ad Gal. 2. His autē tribus inuētis circa sacramētum Eucharistiæ, ex eo ꝙ in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non verè infertur, quòd excludantur reliqua duo, stat enim ꝙ de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramēti. Et quidem ꝙ loquatur, de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo, Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quòd de sacramento quoque ipso loquatur apparet, tū quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernaum: constat enim quòd sacramētum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare & bibere, dicēs, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitā in vobis. Si nanq; de fide solā mortis suę pro vita mūdi loqueretur, sat fuisset explicare mortē suā pro vita mūdi per separationē carnis à sanguine, quę in cruce facta est: sed vbi nōsolū carnis & sanguinis separationē provita mundi, sed carnē præcepit manducandā, & sanguinem bibendū, si vitā vellemus habere in nobis ipsis inunuauit, ꝙ sacramentū erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita ꝙ nisi spiritualiter māducauerimus, & biberimus carnē, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento cōtinenda: non haberemus vitā in nobis. Significatur siquidem per hoc, ꝙ de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

¶Accedit ad hæc quòd Io. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab alijs Euāgelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramēto Eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem vsum alij Euangelistæ expresserant, spiritualem autē cum illius effectu, ipse hic descripserat: dicens, Qui manducat meā carnem, & bibit meum sanguinē, habet vitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti ratione Ioannes habuisset, nō tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi & bibendi, ad declarandum vtrunque coire in vnam in præsenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusque vitam æternam, ad declarandā vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præse ferunt, ꝙ de manducatione & potat one spirituali nō solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶Ex his omnibus collatis cū textu euangelico, videre facilè potes, erudite lector, ꝙ licet verū sit & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & ꝙ non de manducatione sacramentali est sermo in ca. 6. Ioan. non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quod Dominus Ioan. 6. dicens, Caro non prodest quicquam nullo modo excluserit ab Eucharistiæ sacramento corporis sui veram ac spiritualem manducationem.

SECVNDVM caput est, ꝙ Dominus Ioā. 6. dicens, Caro non prodest quicqua, excluserit à sacramento Eucharistiæ veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta nō prodest quicquā. Et hūc esse naturalē sensum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquā. Ex hoc enim, quòd quæstio & sermo de manducatione erat, consequēs est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro nō prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento nō comedatur, quòd nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento sit missio totius erroris assumitur, & milies repentur, aduerte primò nō esse naturalē sensum literæ Caro nō prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euāgelico contextui. Nam ibidem, eodēque cōtextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternā: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternā. Non solū ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta nō prodest quicquam. At si quispiam excuser glossam dicendo, quòd mens glossatoris est non de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intentum: quia verba Domini sic glossata non excludunt catoem Christi ab hoc sacramento, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter māducari in hoc sacramento, Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri, Ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et vsque adeò spirituali comestioni hoc tribuimus, vt fateamur, ꝙ quantūcunque caro Christi sumatur in sacramento nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶Aduerte secundo, quòd germanus sensus dupliciter potest expli cari: & vtroque modo in vnam & eandem veritatis sententiam rēdit. Vbi nota, quod Christus nō loquitur in istis verbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter absolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam proculdubio ad viuificandum.

¶Alter itaq; modus intelligēdi est, Caro sola nō prodest quicquā: ita ꝙ ly sola excludat spiritū. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu nō prodest quicquā ad vitā æternā, quia spiritus est qui viuificat. Et hæc glossa fundatur, tum super verbū, Caro, absolutè prolatū: constat enim carnem simpliciter & absolutè sine spiritu: nihil conferre ad vitam

vitam æternā, Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hęc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitam æternam māducata, modo aperitur, quòd sine spiritu nihil prodest ad vitam æternā. Et verè sic est, quia caro Christi quātumcūque crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorū Dei. Tum quia Iudæis quærētibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directè respondetur, ꝙ de nō sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquā ad vitam æternā: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat. vt sic intelligere possent, ꝙ eius caro quidem esset manducanda, sed Spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationē carnis meæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶Alter modus est, ꝙ caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibum carnalē. Ita ꝙ sensus est Cibus carnalis non prodest quicquam. Et sic sensus ex eodē procedit fonte quia, s. de carne absolutè, nō de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquā, & caro distinguitur cōtra spiritum: & vbi de māducatione est sermo, & dicitur, Spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quidquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquā, spiritualis autē cibus est qui viuificat. Et hoc directè respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suā ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modū. respondet Dominus ꝙ modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, i. est cibus carnalis, non prodest quicquā ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶Quòd enim in scriptura sacra caro sumatur quandoque non pro substantia carnis sed pro officijs carnalibus, patet in Apostolo 1. ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnū Dei possidere non possunt. Constat enim ꝙ non excluditur à regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniam resurgemus, sicut Christus, carnē & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autē in hoc loco caro nō sumatur pro substātia carnis, ex ipsomet euangelico cōtextu patet. Nam eidem Dominus dixit de substātia carnis sue, Qui manducat meā carnē, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hinc enim patet, ꝙ substātia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: vt pote dās vitam æternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, ꝙ Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suā ad manducandum, directè respondetur, ꝙ caro, i. carnalis cibus prodest quicquā, sed spiritualis cibus facit vitā æternam, vt per hoc intelligere non possent ꝙ quum dictum est, Nisi māducaueritis carnē filij hominis, & Caro mea verē est cibus, &c. nō de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione spirituali, postquā eodem erat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem: Quod natum est ex carne caro est: & quod natū est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: significans ꝙ cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat: Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet comple ri, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritus autem prædita viuificat.

¶Et his omnibus habes erudite lector, ꝙ licet verum sit, ꝙ de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, ꝙ loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falsum quoq; est, ꝙ per hæc verba excludarur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos er euangelicis verbis vis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, ꝙ Dominus dicit, Caro nō prosit quicquā, non excluditur ꝙn caro Christi spiritualiter mā ducata posit. si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, ꝙ Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactā confessionē Berengarij, de consecratione, dist. 2. Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput cōstat falsissimū esse, ꝙ Theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autē confessionis Berengarij ex ratione decēdi interpretāda sunt. Quia enim Berēgarius erroré, quē iste suscitare conatur secutus est, (s. ꝙ in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & Ecclesia catholica fatetur carnem Christi non sōlum significari, sed cōtineri in hoc sacramento) ideo Patres in cōcilio decreuerunt in detestationē talis erroris, ꝙ cōfiteretur Berēgarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotū, trahi, & dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, ꝙ fideles sumendo Eucharistiā, sumunt nō solū sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumūt etiā speciē cōtinentē carnē Christi, quod hæretici isti negāt & impugnāt. Et nō intelligebāt Patres, nec volebāt intelligi, ꝙ caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, cōteritur dētibus, hoc enim nec somniāt Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc cōsistit, ꝙ qui prius cōfitebatur Christū māduari in signo tantum, coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in contigente sacramēto Eucharistiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed verè existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

VARTVM caput est, quasi Theologi errent in duobus. Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, ꝙ Theologi dicant primum: quoniā cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fatētur fidē donum Dei esse, ꝙ quia non confertur inuitos sed volenti, sed dispositō ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiuè verificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶Secundum autē dictū nostri posse bene & male intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquā ad res creditas, falsum esset: cōstat enim, ꝙ quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu nōdicunt Theologi fidē extendi ad sensibilia, nā fatētur cum Paulo ad Heb. 11. ꝙ fides est eorū quę nō apparent. Si autē intelligitur, ꝙ fides extēditur ad res sensibiles tanquā ad extrema rerū creditarū, optime dicitur, & pessimè reprehenditur, nam multę res creditę consistunt in cōiunctione rerum sensibilium cū rebus insensibilibus: hāc per hoc quū oporteat credere cōiunctionē rei sensibilis cū re insensibili, necesse est tunc fidē extendi ad rē sensibilē tanquā ad alterum extremum coniunctionis creditæ: Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis. Fide credimus, ꝙ Verbū caro factum est, & consistit mysterium hoc in coniunctione verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd si videremus Christū hic præsentem, nō crederemus carnem, quam videremus, sed crederemus cōiunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc ex tēderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est ex tremum inuisibilis coniunctionis cū Deitate. Vnde habes clarè ꝙ qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidē Christianā esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus, sed videmus, species sacramenti Eucharistiæ, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QVINTVM Caput est, ꝙ simul stare nō possunt hæc duo, in sacramento Eucharistiæ esse verū Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeò à se distāt, vt neutrū possit alterum esse: & dicere corporalē carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculum est argumētum, manifestè videre potes, prudens lector, ꝙ digrediturà re ad modū rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritū esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modū essendi spiritualē in hoc sacramēto: quia est quidē in sacramēto verū corpus, sed nō per modū corporis in sacramēto existit, per modū quidē corporis existit in cœlo, in sacramēto autē nō existit per modū corporis: nō enim existit occupādo locū: sed spirituali modo incōprehēso ab intellectu humano: sicut etiā incōprehēsus est modus vnionis verbi Dei ad humanitatē assumptā: sicut etiā incōprehensus est mod⁹, quo vnus Deus est trin⁹ in personis. Credimus enim hęc omnia, quāuis nō cognoscamus illa. Et similiter māducatur verū Christi corpus in sacramēto, sed nō corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictū, ꝙ māducatio corporalis non mastica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

masticat Christi corpus, quãuis cõterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus cõtinetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ, per animã fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysterijs Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum cõsilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tã ea quę sunt Trinitatis, quã ea quę sunt huius sacramenti & predestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, quòd in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum: verbum, est, nõ est intelligẽdũ secundum propriã significationẽ: sed vlurpatur extra propriã significationem, ita vt sumatur. Est, pro, Significat: & est sensus. Hoc significat corpus meũ, Vnde corpus Christi nõ est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quòd in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secũdo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis cõsecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorũ dicere: aut q̃ Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquã, quòd est impinm: aut quòd Est, sumitur pro, Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur proprie, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitã æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro nõ prodest quicqua. Tertiò assignatur alia ratio ad idẽ ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrãt, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationẽ. Quadrat quod Paulus dixit: Quotiescunq; manducabitis panẽ hunc & calicẽ bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrat quòd in primitiua Ecclesia defertur fieri, primę ad Corint. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra vsurpari quãdoq; Est, pro, significat, verum dicitur: sed in hoc erratur: q̃ non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidẽ quandoq; loquitur metaphoricè, & quandoq; proprię. Et quum sermones sunt metaphoricè, tũc Est æquialet ad Significat: puta: Petra autẽ erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostium, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendũ esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinem. Etin hoc genere constat cõtineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autẽ nõ secundũ similitudinem, sed secũdum proprietatẽ Scriptura loquitur, nunquã Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriã significationẽ, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autẽ cõstat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiã ipsi aduersarij confitẽtur. Erratur ergo vsurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro, significat.

¶Quum autẽ secundo affertur ratio, quia caro nõ prodest quicquã ampliore instructione nõ eget. Monstratum siquidẽ est insecundo ca. q̃ per illa verba. Caro nõ prodest quicquã, Dominus nihil aliud significat, nisi q̃ caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquã ad vitã æternam. Cum qua veritate optimè quadrat hæc etiam veritas, q̃ hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniã corpus Christi in hoc sacramento cõtentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶Quũ verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quòd quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quòd credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, q̃ascendit in cælum, credimus carnis resurrectionẽ: hęc omnia corpora sunt. Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶Quum demum quartò affertur, quòd omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenum. Verum siquidem est, q̃ sacramentum hoc est memoria recordatioq̃ mortis Christi: imò q̃ plus est, quòd est ſignum corporis Christi. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto sent. sonare, q̃ species sacramentalis est signum geminę rei. f. corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, vt rei nõ contentę, sed signi ficatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationẽ carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, q̃ in sacramento hoc sint ambo, signum. f. & signatum: quæ tamen constat verissimè stare simul: sed iste homoex veritate non integra excludit aliã veritatẽ. Et per hoc patet, q̃ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmãt quòd verum est: sed non negant alteram veritatẽ de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶Vbi etiam libet intueri q̃ cõuentus Corinthiorum ad cœnã Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, q̃ non erat cõuentus ad gratiarum actionẽ tantum, ad panem significatiuum tantùm, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter lumendum: alioquin nõ dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus domini, si ad signum tantum corporis Domini cõueniret sumendũ, non esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumẽs: quia cõstat nonesse reũ corporis & sanguinis Domini qui indigne pacẽ in Ecclesia sumit, qui panem benedictum (vt in multis Ecclesijs fit) comedit, qui diuinis interest officijs, vt Christianus. Et tamem ad hæc omnia cõuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vt pote Christianos: sicut apud istos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa istũ cõuentum, docemur cõuentum ad cœnã Domini plus importare, quã ad panem significatiuum: dum instruimur, q̃ re⁹ erit corporis & sanguinis Domini, q̃ indigne sumit. Quæratur ab istis, q̃bus verbis debuisset vti Apostolus ad significãdum verum Christi corp⁹ si hæc nõ sufficiunt: quib⁹ verbis Christus vti debuit, si illa nõ sufficiunt, Hoc est corpus meũ: Cõfunde demum istos, quærendo ab eis. Si hæc Christi & Pauli verba nõ sat sunt ad docendum verum Christi corpus esse in sacramẽto Eucharistiæ, dicite, quæso vos, quibus verbis vtendum erat, vt exprimeretur verũ Christi corp⁹ esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meũ) propriè, imò proprijsime significãtia substantiã demonstratã subiacẽtibus panis esse corpus Christi, nõ sufficiunt, si locutio secundum proprietatẽ sermonis nõ sufficit, nullus sermo sufficiet, Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circumlocutionẽ vsus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalẽ veri Christi corporis debebat explicare, dicẽdo, Qui mãducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi mãducat, & bibit, nõ diiudicans corpus Domini, explicãdo, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat: Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

CIRCA claram intelligentiã verborum cõsecrationis, Hoc est corpus meum recolito primo, q̃ verba hęc fortiuntur veritatẽ tũc in fine prolationis, & nõ antè. Et hoc nõ est propriumhuic locutioni, sed est cõmune ei & omnibus locutionibus enuntiatiuis. Et ratio est, quia veritas locutionis enunciatiuè comitatur significationem eius: constat enim q̃ non prius locutio enunciatiua est vera, quã significet: ac per hoc antequam habeat cõpletam significationẽ, nec est vera, nec falsa. Constat quoq;, q̃ vsq; ad finẽ prolationis non cõpletur significatio orationis: & cõsequenter nõ est vera nec falsa ante finẽ prolationis. Et hinc est, q̃ si sacerdos nõ finiret verba hęc nõ solum significãt verum, sed etiã efficiunt veritatẽ, quam significãt. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimũ prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona cõstat sacerdotẽ affirmare, hoc est corp⁹ meũ) efficiuntq́ue hoc esse corpus Christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant (efficientiã autem exercere fides Christiana confitetur: credimus enim verba hæc esse cõuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter, verificari in fine prolationis horũ verborũ quo simul. f. esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corp⁹ Christi. Nam significationi verè respondet esse, id est hoc esse corpus Christi, vel autem effieaciæ respondet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quòd simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in promptu canonem philosophicum de efficientijs instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit, & est tale: vt patet de aére, qui instantanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actu.

HIS præmissis patet primo, q̃ in istis verbis, Hoc est corp⁹ meũ, pronomen. Hoc, neque demonstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demõstrationi panis repugnat veritas essendi: nã sensus esse, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: quòd cõstat esse falsissimũ. nã nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniã nunquã panis est corpus Christi. Quãuis enim sacramẽto cõfecto, & ipso durãte, verũ sit, q̃ id quod fuit panis, est corpus Christi, nunquã tamẽ verũ est q̃ panis est corpus Christi. Demõstrationi aũt corporis Christi repugnat verum fieri, seu veritas efficientiæ: quoniã corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomẽ hoc demõstraret corpus Christi esset sensus, Hoc, id est, corpus meũ, est corpus meum: quod cõstat non fieri q̃ hæc verba, sed esse verissimã ante ista verba prolata. Verè ergo significationi verborũ repugnat, q̃ pronomen, Hoc, demonstret panem: quia panis nunquã est corpus Christi. Et verè efficientiæ eorundem verborum repugnat, q̃ pronomen, hoc, demonstret corp⁹ Christi: quia corpus Christi non fit corpus Christi, non cõuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demonstrari id quod cõgruit vtrique, f. & esse & fieri: vt illud demõstratũ simul & semel & hat & fit corpus Christi. Quod (vt prisci Patres docuerunt) est individuum substãtiæ absque determinatione naturę tam panis quàm corporis Christi. Nec hoc voluntarie asserũt: sed quia pronomen, hoc, est demonstrativum substãtię, procul dubio singularis, ideo affirmant demonstrari substantiam individuam. Et quia non plus exigit vis pronominis quum etiã apud grãmaticos significet substantiã sine qualitate: id est, sine determinatione naturę & huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri: quã respectu esse: ideo concluditur q̃ pronomen, hoc, in his verbis demonstrat substantiã, quæ sub illis est accidentibus, non explicando naturam panis aut corporis Christi. Quadrare autem hanc demonstrationẽ tam ad fieri, quàm ad esse, clarissimè patet. nã per hæc verba in fine prolationis substãtia contenta sub his accidẽtibus fit corpus Christi: & rursus verissimum est in fine prolationis, q̃ substãtia cõtenta sub his accidẽtibus est corpus Christi. Vbi manifestè videre potes iuxta hunc sensum verificari & veram significationem verborum, & eorundem verã efficientiã: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hęc substantia fit, & est corpus Christi.

¶Ampliato & magnificato hæc, eò quòd nulla in hoc sensu interuenit extortio, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed istitur infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionẽ. Hæc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.

OCTAVVM caput est, quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorẽ facilè deprehendes si vim rõnis inspicias. Ex hoc enim, q̃ sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet peccata. Sicut nãque ex hoc, q̃ solus artifex facit sphærã, nõ excludũtur instrumẽta artificis, quib⁹ sphęrã operatur: ita ex hoc q̃ sola mors Christi delet nostra peccata nõ excludũtur sacramẽta Ecclesiæ, q̃ sunt instrumẽta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oporter ex symbolo, Confiteor vnũ baptisma in remissionem peccatorũ. Si enim ex hoc, q̃ sola mors Christi delet nostra peccata, excluderẽtur sacramenta, Baptismus quoq; excluditur à deletione peccatorũ. Et sicut secũdũ veritatem nõ excluditur Baptism⁹, ita nec alia sacramẽta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium, & in Missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenẽs, q̃ Eucharistiæ sit sacrificiũ. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatũ sufficit in æternũ: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione cõsummauit in æternum sanctificatos. Et cap. 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia. nã Christus nõ offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli etiã ad Hebr. 9. dicentis, neq; vt sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mũdi, &c. Constat autẽ Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, q̃ existimatur sacrificiũ altaris esse diuersum sacrificiũ à sacrificio q̃ obtulit Christus in cruce: quũ tamẽ in veritate sit illudmet: sicut est illudmet corp⁹ Christi, & illemet sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cælo modò. Differentia aũt est in modo offerendi: quia tũc oblatum est corporaliter, mõ offertur spiritualiter: tunc est oblatũ in re mortis, nũc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referẽdo oblationem tã ad rẽ contentam q̃ significatã in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species sacramẽtales refertur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis hęc oblatio fit, q̃ insufficiens fuerit sacrificium Christi, sed vt in sacris mysteriis Christus eiusq; sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei cõmemorationẽ. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniã Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse vnam & sufficientissimam in æternum, quũ autem de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi trãitur. Et bene nota, q̃ nõ dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶Et hæc erudite lector intellige spectãdo ad rem contentã in hoc sacrificio, corpus. f. & sanguine Christi: nã si ad mortem Christi sacrificiũ altaris referatur tignum tantũ, & non res inuenitur: nã neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit, & regnat in cælo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterũ duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors verò eius significatur quidem, sed non continetur. Vnde nõ oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, q̃ Christus moritur, sicut oportet verificare q̃ Christus in eo cõtinetur, in eo offertur, in eo tanquam res existens contenta & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solùm quia verba cõsecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum a corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶Quum autem obiicitur, sacrificium altaris non esse institutum à Christo neq; ab Apostolis, aduerte, q̃ ex verbis Pauli Apostoli in epistò. ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificiũ, & tempore Apostolorum fuisse in vsu non solum vt sacramentum, sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniã Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primã Epistolam, quod accepit à Domino de Eucharistia duo dicimus. Alterum est, q̃ multa Apostoli tradiderunt Ecclesijs seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ Scripturæ libris. Ecce vides hic q̃ nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolam doctrinam Eucharistię, quã acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterũ est, q̃ id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis de Eucharistia, est illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquã ritus iam in Ecclesia Corinthiorum vsitati, dicendo, Fugite ab idolorũ cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nõnne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nõnne participatio corporis Domini est? quoniã vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. videre Israël secũdum carnem, nõnne qui edũt hostias participes sunt altaris? Quid ergo, dico q̃ idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? sed q̃ quæ immolant Gentes, dæmoniis immolãt, & nõ Deo, nolo autem vos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicẽ Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mẽsæ Domni participes esse, & mẽsæ dæmoniorum In quibus verbis, in quo textu & contextu charissimè patet, q̃ Apostolus supponit ritũ Ecclesiæ, qui tunc & nunc seruatur. f. q̃ sumentes Eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso q̃ sumũt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam Idolorum, affereus ex veteris ritu legis, q̃ edentes hostias, erãt altaris participes, & similiter Gentiles dæmonis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, q̃ calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant: nisi qs adeò desipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accurate allata putet. Et hic textus iuctus ei, quod dixit Apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium prohibendum quod Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quòd Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

¶Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credẽdum est, inuenimus Iacobum fratrem Domini Missæ celebrationem adiudisse, vt sexta synodus refert de conse. d. 1. cap. Iacobus. Inuenitur tẽpore Telesphori Papæ (qui VIII. cõputatur Papa à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: vt patet de conse. d. 1. ca. nocte. Nota hic, non institutionem, sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quia non Romanus Pont. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ & Constanti Iunioris imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatam: si vnius historici scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quòd etiam vt dictum est tempore Telesphori

Universidad de Deusto
Biblioteca

Papæ qui octauus à beato Petro Papa recenſetur(quando Eccleſiã Romana nullo tẽporali gloriabatur imperio, ſed triumpho martyrum)inuenitur ſacrificiũ miſſæ in nocte natalis Domini offerẽdũ vt patet de conſec.d.1.c.nocte. Et ſi geſtis martyrũ autenticis apud Eccleſiam fides ab iſtis datur, habes ante Conſtãtini tempora(quũ Eccleſia Romana non gloria temporali, ſed martyrio floreret)ſacrificiũ Euchariſtię viguiſſe:vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtũ: Quo Sacerdos ſanctę nõe diacono properas?tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Ecce quod Sixtus ſacrificiũ offerre cõſueuerat,proculdubio Euchariſtiæ. Vnde de ſe diacono ſubdit:Experire vtrum idoneum miniſtrum elegeris:cui cõmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.

¶Aduerte hic demum q̃ etiã ſi nihil eſſet ſcriptum,ipſã ſucceſſiua traditio nõ vnius partis mundi, ſed vniuerſalis Eccleſiæ toto orbe diffuſæ ſufficiens teſtimoniũ præberet ſacrificium hoc inſtitutum eſſe à Chriſto & traditum ab Apoſtolis, vt patet ex eo,q̃ autoritas Eccleſiæ ſufficit ad maiora.Ex autoritate ſiquidẽ Eccleſiæ habem⁹ omnes libros ſacrę Scripturę: nã Euangelia Ioãnis neſcirẽ magis, quàm Bartholomei niſi me autoritas Eccleſiæ admoneret:& ſic de aliis.Si ſacrificiũ hoc Latina tantũ Eccleſia haberet,aut de nouo in Eccleſia Dei eſſet introductũ,eſſet forte locus ſuſpicioni,q̃ adinuentio fuit Romanas:ſed vbi Græci,Latini, Barbari,&c.hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medij temporis : etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet,ſufficere deberet: quantò ergo magis, cũ tot ſcriptis teſtimoniis. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non ſit idololatria,adorare ſanctum Euchariſtia ſacramentum.

Decimum caput eſt, q̃ idololatria eſt adorare Euchariſtię ſacramentũ,Tum quia pura Chriſti humanitas non eſt adoranda,Tum quia ſolus Deus,quem nemo vidit vnquam,adorandus eſt, adorantes autẽ Euchariſtiam,adorant quod vident, Tum quia non legitur, Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna.

CIRCA hoc caput,facile patet error primæ rationis:quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Chriſti pura, ſed adoratur Chriſtus verus Deus,& veram habens carnem aſſumptam. Et per hoc idem patet error ſecundæ rationis, quia nõ adoramus accidentia illa panis & vini,quæ videmus, ſed Chriſtum cõtentum ſub accidentibus illis.

¶Circa id verò quod tertio affertur:quia non legitur,Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna,duo dicito. Primum,q̃ non legitur eos adoraſſe Chriſtum preſentem in cœna,quid mirũ nõ legitur, adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea q̃ non legitur, Apoſtolos Chriſtũ adoraſſe in cœna argumentum valet,ergo nec à nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito, nõ valere argumẽtũ vniuerſaliter:nõ legitur hoc factum ab Apoſtolis,ergo non eſt faciẽdũ. Nuſquã enim in ſacra Scriptura legimus,eos cõdidiſſe ſymbolum fidei,& tamen fecerũt illud: nuſquam enim legitur in ſacra Scriptura approbaſſe eos Euangeliũ Lucæ & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus vnquam Doctorum ac ſanctorum verbis ſuis fouet Chriſti corpus eſſe in Euchariſtia ſacramento,vt in ſigno.

Vndecimum caput eſt,q̃ Tertullianus, Auguſtinus, Origines, Hilarius,q; fouent, quòd in Euchariſtia corp⁹ Chriſti eſt,vt in ſigno,&c.

CIRCA hoc caput (in quo iſte homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoq; ex ſupradictis comprobantur inutilia ad errorẽ iſtius)aduerte,q̃ autores iſti vbi quãdoque affirmant ſacramentum eſſe figuram , aut ſignum corporis Chriſti,aut aliquid huiuſmodi, vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc ſigno inueniri etiam rem ſignatam figuratam & contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramẽtalium appellauerũt , & appellant doctores ſacramentũ hoc ſignũ, figuram,& id genus reliqua:non tamen propterea negant rem contentam ſub tali ſigno.

Vbi etiam aduerte, quòd ſapienter ſacri doctores frequentiam ſacramentorũ poſtponunt virtutibus:quia virtutes ſunt bona propria bonis hominibus , ſacramenta verò communia ſunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ,ſed vna tantùm ſit ſalutis via hiis, qui fidem habent de Euchariſtiæ ſacramento.

Vodecimum caput eſt, quòd ſi fides eſſet de Euchariſtia,eſſent duæ viæ ſalutis:vna fidei in Chriſtũ, altera fidei in ſacramentum.

CIRCA hoc caput ſcis, erudite lector,ridiculum eſſe. Non eñ duę ſunt artes in aurifice,altera operãdi aurea,altera vtẽdi inſtrumẽtis ad faciẽdũ aurea opera. Nõ ſunt duę fides:altera ad Chriſtum, altera ad inſtrumẽta Chriſti, quibus mediãtibus nobis ſuam virtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem Eccleſiæ inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem ab ipſo inſtituta, Et qui fidem ſacramentorum negat,deleat ex Euangelio, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, nõ poteſt introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno 1525.

TRACTATVS TERTIVS
de Miſſæ celebratione,in duas quæſtiones diuiſus.

QVAESTIO I.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione,licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ in calice vel extra remanentes.

VAERITVR Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licitè poſsit ſumere reliquias Euchariſtiæ , in calice vel extra remanentes. Et videtur q̃ non. Primò quia verè non eſt ieiunus ieiunio naturę: quoniam ſumpta ablutio vinum vel aqua eſt , quorum vtrumque ſoluit ieiunium naturæ.

¶Secundò, Quia ſi hoc liceret,cũ ita ſit perfectè corpus Chriſti in qualibet particula relicta,ũcut in tota hoſtia,pari ratione poſſet vnam aliam hoſtiã conſecratã ſumere:quod conſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliã miſſam celebrare , q̃ nõ eſſet licitũ, patet ex ritu Eccleſiæ in nocte Natalis Domini,&c.

¶Tertiò , Si liceret ſacerdoti poſt ablutionẽ ſumere reliquias Euchariſtiæ, liceret quoque communicantibus : ſed hoc non licet, vt patet:ergo,&c.

CONCLVSIO.

Sumpta ablutione poteſt Sacerdos ſumere Euchariſtia reliquiæ intra vel extra remanentes.

IN Hac dubitatione ſcito primò diuerſas eſſe opiniones. Quidam enim(de quorũ numero eſt Scotus in 4.ſent.d.8.) putant non licere poſt ſumptã ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem:quidam autem ſentiunt oppoſitum.

¶Et quoniã hæc opinio rationabilior atq; Eccleſiæ ritui conformior eſt,ideo declarãda firmãdaque eſt. Scito ergo,q̃ vnum(vt patet 5.Met.)cũ multipliciter dicatur, quãtũ ad propoſitũ ſpectat,dicitur dupliciter:ſ.ſimplicitate & perfectione:Quod non ſolùm eſt verũ in rebus,ſed in actibus:nã nõ ſolũ aliqua res eſt vna ſimplicitate(vt albedo) & aliqua perfectione (vt calceus cõſtãs ex omnib⁹ ad :ipſum requiſitis)ſed aliqua operatio eſt vna ſimplicitate, vt viſio & aliqua perfectione, vt prædere cõſtans ex multis operationib⁹ requiſitis ad prandiũ:vt ſumere panẽ,carnẽ,vinũ,&c. Qui igitur examinant actus ſacerdotis ſacrificiũ offerentis & ſumentis,ſecundũ naturam actuũ ſimpliciũ, coguntur cõſequenter dicere, q̃ ſumpta ablutione nõ poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias. Qui autẽ actus ſacerdotis ſecundũ naturã actuũ perfectorũ conſtantiũ ex pluribus ad ſui perfectionẽ,diſcutiũt,dicunt q̃ ſicut oblatio corporis & ſanguinis eſt vnũ perfectum ſacrificiũ, & ſumptio eorũde ſub ſpecie bus panis & vini eſt vna perfecta refectio cõſtans ex cibo & potu ita tota ſumptio Euchariſtiæ,reliquiarũ, & ablutionis eſt vnus cõſummatus actus:ac per hoc reliquiæ tũc ſumptæ ad eundẽ numero actum perfectum ſpectant, non vt neceſſariò requiſita ad integritatem illius,ſed vt partes materiæ.

¶Quòd aũt actus ſumptionis Euchariſtiæ & actus ablutionis, cõputari debeãt, non tanquam diuerſũ ſimplices actus,ſed pro vnico actu:ritus Eccleſiæ cogit omnes cõfiteri, ex hoc, q̃ non ſaluari rectè aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus, & hic optimè ſaluãtur. In primis non põt aliter ſaluari,quomodo reliquiæ Euchariſtiæ adhærẽtes palato,vel dẽtibus, poſſint licitè poſt ablutionẽ deglutiri. Et patet ratio,quia ſumptio cibi vel potus, quo ad ieiuniũ naturæ, & quo ad verã comeſtionẽ & potationẽ,non eſt abſq; deglutione. Cũ igitur in caſu hoc non ſit ieiunus, quomodo hoc ſaluabis, niſi dicendo q̃ totum pro vnico actu computatur? Nec officit intentio, ſi quis dicat,q̃ non eſt ſimile de reliquiis in calice,patena,& in ore: quia iſtæ ſunt ſemel ſumptæ, ille non. Nam ſatis eſt in propoſito,q̃ oportet acceptari ab omnib⁹ hoc, q̃ actus iſti nõ iudicãtur vt diuerſi ſecũdũ ſe, ſed cõputantur pro vnico, adhuc enim Euchariſtia etiã tota remanẽte in ore, eius abſolutione ſumpta,licitè ſumitur abſque diſpenſatione ieiunij nõ alia ratione,niſi quia totũ pro vnico actu cõputatur. Nam ſi ſingulj actus ſeorſum acciperẽtur , nõ poſſet ille ieiunus Euchariſtiã verè ſumere,id eſt deglutire: ſumptio enim in ore ſola, non eſt ſumptio,ſed inchoatio eius:quia nõ eſt comeſtio,neque potatio. Non poteſt quoque deinde aliter ſaluari quomodo in paraſceue, quãdo hoſtiæ pars in vino poſita remaneret in calice , ſumpto vino, ſumi à ieiuno rectè poteſt,niſi totũ pro vnico actu cõputando: ſecundũ enim ſimplices actus iam non ieiunus ſumeret. Non poteſt quoq; ſaluari , quomodo diſtinctis hauſtibus ſumpta etiam prima ablutione,licitè ſumitur à non ieiuno(quod tamen oportet)niſi totum pro vnico actu computando. Quòd autem oporteat primam ablutionem,ſi ſtatim ſumitur,ſumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi verus ſanguis Chriſti. Cùm enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptum ſanguinem : & illud non

non ſit ſine ſubiecto ſi vinum fuiſſet , proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem:& cùm non tam cito corrumpatur,reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino : qui non niſi à ieiuno ſumendus eſt , ſicut nec pars hoſtiæ mixta vino, &c. Non poteſt quoq; aliter reddi ratio , quare liceat ablutionem ſanguini mixtam ſtatim duobus hauſtibus ſumere & particulã hoſtię poſt primũ hauſtum in calice remanẽtẽ oporteat relinquere quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas , quã hoſtiæ poſt primum ablutionis hauſtum ſumere? Non poteſt aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominẽ ſumpta ablutione,& hominem,qui prius tantũdem bibiſſet. Et tamen qui bibiſſet,ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem ſumpſit,in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliũde,quam ex hoc,quòd abſolutio non computatur contra reliquias.

¶Quòd verò reliquiæ Euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeãt,ex ritu Eccleſiæ,& ratione apparet. Ex ritu quidem:quia non dicitur bis cõmunicare, qui poſt ſumptam hoſtiam ſacram particulas reliquas ſumit,etiã ſi credens ſe nihil amplius acceptурum, adoratum iuit ante ablutionem:vt in religione fit. Et tamen ſi aliam hoſtiam ſumeret,quantumcũque ieiunus, iterum communicaret,niſi forte vt reliquias communionis ſuſciperet:quod confirmaret intentum: quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur . Ex ratione autem: quia ſicut in aliis rebus duplices aſsignãtur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ,ita in Euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & vini:hæc enim in diffinitione cadunt:vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini:quæ etſi in diffinitione non ponerentur , ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli , ad integritatem tamen materiæ ſpectant . Vnde quamuis Euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine , perfectum ſit eſſentialiter, adhuc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ:quæ reliquę ſunt. Et quoniam ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶Ex prædictis igitur,tu ſtudiosè collige quid eſt in hac difficultate,ſuper quod rationes fundari & difficultates ſolui poſsint : & eſt q̃ ſumptio reliquiarum Euchariſtiæ & ablutionis earum ,p vnico actu cõputatur. Oportet enim hæc duo ſimul concurrere: ſ.rationem reliquiarum, & rationem ablutionis earum ad hoc, vt ad vnũ ſpectent actum: propter quod nõ eſt idem iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec de potatione præcedẽte & de ablutione: nec de ablutione quã pro reuerentia ſumunt cõmunicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali : quoniã iſta eſt ablutio reliquiarũ extra manentiũ ,illa non, ſed aut pro intus tantùm manentibus, vt pro reuerentia. Et quoniã ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierũ ſanguinis tantùm,ſed corporis:idcirco reliquię corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et quoniam particulæ hoſtiæ remanẽtes in patena vel corporali de numero reliquiarum ſunt,quamuis nõ ablutæ , ſumi ſicut ablutæ poſſunt, alioquin particula hoſtiæ ex ſtridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens non abluta ſumi non poſſet cum ablutis:quod eſt ridiculum. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarum quam ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes ſint actu ablutæ , omniũ ſumptio pro eodem actu computatur,&c.

EX His patet reſponſio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, q̃ ieiunium naturæ debęt præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti,& non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere,qui ieiunus cepit:vt dictum eſt.

¶Ad ſecundum patet reſponſio: quia licet quo ad rem ſacramenti: ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idem ſit de toto & partibus iudicium : non tamen quo ad ſpecies ipſas: quæ ſunt ſacramentum tantum,vt ritus Eccleſiæ conuincit.

¶Ad tertium autem dicitur, q̃ communicans ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit,refectionem ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentium:vnde eſt mirum,ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum ſumendis vacat, adhuc eſt in actu refectionis : propter quod non eſt mirum ſcilicet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarũ in vino calicis:poteſt enim poſt primum hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere,& hærentẽ ſacerdotis digitis particulam ſugere:quãdiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hęc dicta ſufficiant. Piſis,die 20. Nouembris,1509.

QVAESTIO II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus,ſatisfaciat pro ſingulis.

VAERITVR , Vtrum ſacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo,& accipiens eleẽoſynam ab altero vt celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo vnam tãtùm Miſſam pro vtroque.

¶Et videtur q̃ non. Primò,quia effectus miſſæ ,p quo habendo Miſſã petitur & promittitur,eſt finitus. Finitum autẽ diuiſum , manus habetur à ſingulis , quàm ſi totũ haberetur ab vno.

Quidquid igitur datur ſecundo, adimitur à primo,& ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum:ſcilicet quòd effectus Miſſę ſit finitus,Probatur ex eo,quòd pro eodem dicuntur plures Miſſæ.

¶Præterea , Cùm idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, ſi poteſt Miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero,ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus:& ſic Eccleſia non bene inſtituiſſet Miſſas pro aliquib⁹ determinatè, ſed debuit omnes pro omnibus offerre:vt bonum commune ſine detrimento particularium procuraret,communis mater omnium.

¶Præterea,Si ſatisfacit hic ſacerdos vnica Miſſa,p plurib⁹,pari ratione ſatisfacit etiã vnica Miſſa ,p quatuor miſsis ,miſsis eidẽ,acceptа ab illo eleemoſyna pro quatuor Miſsis. Hæc aũt conſtat eſſe falſa.damnaretur enim ab Eccleſia,qui vnica Miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe pro Miſsis B.Gregorij,quæ ſunt triginta:ergo,&c.

IN Oppoſitũ eſt: quia virtus Miſſæ eſt infinita : quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitum aũt poteſt quibuſcũque applicari, & ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno:ergo,&c.

CONCLVSIO.

Sacerdos ſuſcipiens eleemoſynã, vt pro aliquo celebret ſi accipiat à pluribus eleemoſynã,pro omnibus ſatisfacit,iuxta illorum deuotionem.

IN Hac quæſtione,quia Miſſa continet duo:ſcilicet orationem & ſacrificium Euchariſtiæ, primò de ſacrificio(quod eſt præcipuũ in Miſſa)deinde de oratione dicendum eſt. Rurſus quia effectus vtriuſque eſt multiplex:ſcilicet meritum , impetratio & ſatisfactio, ſigillatim definiendum eſt. Rurſus,quia effectus dupliciter oritur, ſcilicet ex opere operato,& ex opere operante.vt perfecta habeatur de quæſito notitia , ſingulis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶Sacrificium igitur Miſſæ dicit duo. Eſt namque ſacramentum & ſacrificium:& inquantũ ſacramentum,non eſt ad propoſitum:quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantùm. Inquantum verò ſacrificium eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operãtis, & ex parte operis operati. Et ſumptũ hoc ſacrificiũ ſecundũ opus operatum conſideratur dupliciter , ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolutè:& ſecundum ſeipſum applicatum huicſi enim conſideratur hoc ſacrificium ſecũdum opus operatum abſolutè, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti,ita quòd res oblata eſt Ieſus Chriſtus. Et quantitas huius ſacrificij eſt infinita, ita quòd eſt impetratiuum , meritoriũ, & ſatisfactiuũ infinitè.vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſſiones Chriſti:eſt enim Deo acceptius, quã ſint exoſi omnes peccatores, &c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi eſt ſecundum ſufficientiam , & non ſecundum efficientiam, & ſecundum naturam cauſæ vniuerſalis,indeterminatæ, ſcilicet & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc ſacrificium eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ,& indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſſionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum : ita efficacia huius ſacrificij per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificij, ideo loquendo de effectu huius ſacrificij ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, ſed tantùm in ordine ad Deum habet acceptibilitatem,gratiarum actiones, commemorationem,& ſi quid eſt huiuſmodi . Vnde in hoc videtur communis multorum error, quòd putant hoc ſacrificium ex ſolo opere operato habere certum meritum,vel certam ſatisfactionem, quæ applicatur huic vel illi:hoc enim non eſſe verum,iam patet. Et confirmatur:quia cùm ex opere operato ſit infinitæ virtutis, etiam in ſatisfaciendo nõ eſſet maior ratio ex ſe , quare magis tantam & nõ maiorem ſatisfactionem daret.

¶Si autem ſumatur hoc ſacrificium vt applicatũ iſti vel illi , ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ,vel eorum,pro quibus offertur: ita q̃ quia in applicatione huius ſacrificij duo ſunt: ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo,duo quoq; actus concurrunt ad hanc determinationem:intẽtio,ſ.& deuotio:intentio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi,deuotioni autem effectus reſpondet: vnde intẽtio propria eſt ſacerdoti,deuotio autem cõmunis eſt ei & aliis. Vnde & in canone Miſſæ ſacerdos auctum intentionis applicatiné huius ſacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Papa noſtro, &c.&, Memento Domine famulorum,famulaſque,&c.& omnium circunſtãtium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Hoc enim non ſolum ad circunſtantes, ſed alios refertur:ex his infinuãs applicationem huius ſacrificij non ſolum intentione,ſed deuotione adiuncta perficiẽdi:ita quòd quanta eſt horum deuotio,tanta applicatur eis ex illa infinitate ſatisfactio.

¶Et ratio eſt: quia in ſacrificiis & oblationib⁹ quãtitas deuotionis magis pẽſatur, q̃ quantitas rei oblatæ. Vt patet de vetulæ oblatione Luc.21.& ex autoritate Greg.in homi. Ambulans Ieſus iuxta mare Galileæ,dicẽtis, Non perpendit Deus quantũ in eius ſacrificio,ſed ex quanto proferatur. Et quoniam ex parte rei oblatæ,eſt infinitas in,hoc ſacrificio, & per vnicã deuotionem non exhauritur,nec mi

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuitur, consequens est vt non solū pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicum sacrificium sufficienter respondeat, cuilibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur admittur ahcui facienti pro se offerri hoc sacrificium, ex quantate effectus huius sacrificij secundum se & applicari ad ipsum, ex hoc, quòd alter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed vnicuique respondet tantundē, quantum si pro se solo diceretur: quia vnicuique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suæ.

¶ Et cōfirmatur hoc ex ipso canone Missę, in quo nō solū generaliter pro Ecclesia, ꝓ principibus & omnibus Christianis: sed specialiter ꝓ his q in Memēto cogitatur, & omnibus circūstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Constat nanq;, ꝙ nō est determinatus numerus cogitandorū in Memento: & multō minus determinatus est numerus circunstantiū: & ꝙ nullus ex alterius consortio minus habet de effectu Missæ. & ꝙ hæc nō referūtur ad orationē, sed sacrificiū: quoniam ibi expresse dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et ꝙ nō solū ꝓ impetratione, sed pro satisfactione offertur: quoniam expresse dicitur, pro redemptione animarum suarum: redeptio enim à malis est, & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Patet igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones. Caue tamē hic ne fallar: nō pucās ex hoc sequi, ꝙ vna Missa tantū satisfacit si dicatur pro vno quantū pro pluribus. Hoc enim nō sequitur ex dictis: quoniā non diximus, ꝙ effectus huius sacramenti respōdet intentioni, sed deuotioni. Non em ētō intēdo ex hoc sacrificio satisfacere tantū satisfacio, sed quātā deuotionē habeo, tantū ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificiū, habeo deuotionē tantā, ꝙ et respondet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intendo celebrare ꝓ satisfactione vnius, ille relcuabitur satisfactione vnius anni. Si aūt intendo satisfacere pro duob⁹ æqualiter quilibet releuabitur, ꝓ medio anno tantū, si pro tribus, pro tertia parte annit & sic de singulis. Et similiter etiā dico de satisfactione respondente deuotioni. Martini, qui facit celebrari eandē Missam, ꝙ si pro vno fit totā sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quodcunq; aliis faciētibus eandē Missam celebrari. Sēper enim satisfactio cuilibet deuotioni respōdens est finita, & si ad plures per intētionē applicetur, diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificatur Theologorū sententia, dicentiū effectum huius sacrificij finitū & diuisum minorari in eis quib⁹ applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, ꝙ Missa rogata à pluribus, plus satisfacit, cæteris paribus, q̄ rogata a pauciotibus: quia ex pluribus deuotionib⁹ offertur: & similiter Missa rogata pro aliquib⁹, plus valet illis, q̄ si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effect⁹ est iuxta deuotionē etiam rogantiū, hic nō. Et ex hac doctrina (quam accepi ex 3 par. diui Th. q. 79. art. 5.) soluūtur oēs difficultates accidentes in hac materia, quo ad valorē sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in vnoquoq;, & autoritas doctorum & ritus Ecclesię in celebrando pro particulari, & maior fructus in vno, q̄ in pluribus & cōsuetudo tam offerentium pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quā celebrantiū pro plurib⁹ peētibus eandē sine fraude, vt in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificiū ex parte operis operantis, sic etiā quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte nō est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur Missa (sola enim intentio sacerdotis applicativa sacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertranseo.

ET Ad secundā partē Missæ quę est oratio, descendendo, dicēdū occurrit, ꝙ oratio cū sit actus religionis, cui' est cultū Deo exhibere (vt ex Secunda Secūdæ, q. 83. patet: per orationē enim mēs ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Tho. dicunt) ex proprio genere infra latitudinē sacrificij cōtinetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorū nostrorum. & ad Hebr. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorū confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, inquantum est petitio: propter quod distinguitur de oratione, inquātū est mentoria, vel satisfactoria, vel imperatoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante, ex attētione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantū meritoria & cōsolatoria, vbi de oratione secundū eius communicabilem effectum est quæstio. Imperatoria autē vis, fidei pricipaliter inuitur ex parte nostri: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. ex parte verò Dei inuitatur ſue misericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantū imperatoria, non minus, si pro pluribus, q̄ pro vno fiat, valet: sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuinæ largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus, t. ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orātis, sicut cætera opera pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est, ꝙ satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentium (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum, in q. supradicta tertię par.) ideo idem est proportionabiliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificij Eucharistiæ, non quo ad quantitatem oblati, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis: & propterea sicut dictum est, ita de pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantę in orante, cùm sit personalis, & oratio de genere suo nō sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur proprię à sacerdote afflictio (vt in te. iunio) sed intentio applicādi orationes ad impetrandū pro se primò, & ad satisfaciendū: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, t. petitoriū postulatur. Ex his autem patet quid dicendum sit etiā de ipso sacrificio Missæ, inquantū imperatorium vel meritorij. Nec restes dubius propter meritum congrui: quoniam cū consultat in quadā condecentia (vt scilicet nobis facientibus ꝙ in nobis est, Deus faciat ꝙ ipsum decet) vis meritoria de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictum est. Et per hæc patet, quòd affirmatiuè respondendum est quæstito.

Vnum tamen dubiū restat in prędictis, an appellatione deuotionis eorū, pro quibus offertur, veniāt defuncti & remoti, nihil sciētes de hac Missa, quæ offertur pro omnibus secundū eorum deuotionem: quoniā si omnes intelliguntur, par erit cōditio procurantis, & nō procuratis Missam: omnino enim secūdū suā deuotionē erit cius particeps. Si verò nō omnes intelligūtur, non erit vniuersaliter verū, ꝙ hoc sacrificiū valeat secundū deuotionem eorū, pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit nāq; deuotio, vt causa quædā determinativa sacrificij ad hunc effectum: vnde Greg. in autoritate allegata, affectus deuotionē ponit vt causam, dicens ꝙ perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectū sacrificij non se tenet ex parte accipientis effectum, quanuis indūposito talium ad impediendā receptionē talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis vt sacramēta, sed per modū oblationis: sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petēdo, ministrādo, consulendo, adiuuando, fauēdo, &c. Quo fit, vt defunctis secundum præcedentem eorū deuotionē in communibus vel in specialibus, & secundum deuotionē viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circunstantibus tanquā seruitoribus ad minus: vniuersis autē tanquā communicātibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionē profit. Quū enim sacerdos oret, & offerat in persona Ecclesiæ, & quilibet fidelis sit mēbrum Ecclesiæ, consequens est, vt quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter cōcurrat ad sacrificium, ac per hoc quilibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorię iuxta eorū deuotionem, quam habent in communibus Ecclesiæ orationibus & sacrificiis: sicut habētes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personę participes fiunt illarū iuxta suam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua est rogantis & nō rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti æqua conditio: sicut nō est æqua vno tantū & vno & altero modo facienti sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleēmosynā pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorum tantūm, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primum argumētum in oppositum iam patet responsio ex dictis, ꝙ effectus, scilicet Missæ est finitus cuilibet secundum suā fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionē, quo ad satisfactionem, propterea vtrunq; dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respōdere, singulis suas satisfactiones finitas, & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas ꝓ particularib⁹, vt tamē semper pro omnib⁹ viuis & defunctis explicitè celebrētur: vt patet intuenti. Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotiōe sua omnib⁹ sacrificiū ꝓ deesset, & specialiter capitib⁹: & ex deuotionibus priuatis his vel illis ꝓdesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscūq; dāno excitat priuatas deuotiōes pro se vel aliis, vt iuxta eorū deuotiones fructus referāt speciales. Est etiā alius fructꝰ ex specialibus Missis: quoniam enim naturaliter vnicuiq; amabile est propriū bonū, & ꝙ cōmune est negligitur, excitamur magis. Adiūgitur quoq; nō parui pēdēdꝰ effectus in sacerdote, q̄ & de propria deuotione offert pro partieularibus à quibus suscepit eleēmosynas, vel quibus affeitur.

¶ Ad tertium dicitur. quòd si offerētes & pro quibus offertur haberent

tantam deuotionem in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfaceret pro tringinta. Sed quia non est sic (manifestè enim patet petentem habere maiorem deuotionē in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam in vna cæteris paribus) ideo qui promittit dicere trigiuta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæstione dicta sufficiāt. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS
de Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earū aliquā infra Missam ad quā in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanq; ꝙ non. primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur contra cultum horarū canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primā & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, ꝙ si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentē ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa: quia non diceretur interesse Missæ pluſquam dormiens.

¶ Secūdò ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partē temporis, ęqua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positiuū, ac per hoc nō licet occupare hoc Missæ tempus ad quēcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istę sunt de compossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiā, & hora exigit quòd attentè dicatur: constat autem quòd vtrunq; potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo ꝙ aliter tam surdus & cęcus, quā multitudo maxima vni præsens Missę, & vbi sacerdos submisse dicit (vt in Germania) nō satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltē quum sacerdos non auditur, aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iuncta pro pœnitentia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicendis in Missa Tertiam, aut Psalmos pœnitentiales, altero pro debito horæ, seu pœnitētiæ, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missæ, quod omnes negant: aut alter tantum, qui debitor erat horæ, aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, ꝙ quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter nonideo ille non satisfacit, & iste sic: hęc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impedit, si sponte, q̄ si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœnitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durū. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus amissionis horarum, quàm Missarum aut econuerso, quum alterum impedierit.

CONCLVSIO.

Quanquam minus liceat infra præceptam Missam orationes alias præcepti as dicere: dicens tamen illas, satisfacit vtrique.

AD Euidentiam huius quæstionis primò præmittendum est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quò ad primū, quia Missa principaliter importat sacrificiū & secundariò doctrinā (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechuminorū, puta ad eruditionem ordinatur: sacrificium verò vocatur Missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificiū offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mēte. Si enim sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire: & rursus posset mentē ad quæcunq; voluntariè diuertere: quorū vtrunq; est absurdū. Præceptum enim Ecclesiæ hominib⁹ factū de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano, vt t. intersint vt rationales. Ita ꝙ sicut clericos præceptum de horis canonicis dicēdis obligat vt dicant ore & mente. hoc est propositō, seu animo vacandi Deo: quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationali: nō colit autem ratione vtens, quia animum ad alia spōte diuertit: quia ratio ipsā dictat oppositum) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad missæ cultu interessendū tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

¶ Est autē in missæ cultu inter sacerdotem & populū conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus, t. in attentione & materia, t. Missa: nam vterq; tenetur attēdere missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autē vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, ꝙ ipū dicitur, Orate fratres, &c. vbi mādatur petitio: vt petat, t. sacrificij acceptationē. Secundò ex eo ꝙ eidē dicitur, Sursum corda: vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertiò, ex eo ꝙ idē dicitur, Gratias agam⁹, &c. vbi inuitatur ad gratiarū actionem. Quartò ex eo ꝙ institutio missæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt. ad populū enim (iuxta Patrū institura) spectat hymnū cantare. Sanctus, Sāctus &c. dū sacerdos agit sacra mysteria. Cōmunis est igitur vtriq; attentio ad missam. Sed differūt in exteriori occupatione. qa sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tā dicendo q̄ faciendo: populus aūt secluso auditu eorum, quæ altè dicūtur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad Missam relinquitur. Et quoniā imperfectorū, (qui sola mente circa Missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit vt licitè populus aliquā vocalem orationē, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dū altè dicit, si non intelligūtur quæ dicūtur, assumar ad excitādā, aut cōseruandam mentem attentam seu vacantem Deo durante sacrificij tēpore. Hæc enim in admiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio: fieri piè intelligūtur: melius enim, imò recta via esset vt sola mēte aut quasi sola mente circa tantū sacrificium occuparentur præsentes, petendo vt sacrificiū gratum sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentię ibi, &c. Nec ꝓpterea laqueū inicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab attētione: ita & populus: satisfit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad Missam, vt faciat quod Ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat obiicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, ꝙ hinc licitum est populo assumere quamcunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium missæ optimè ordinatur. Inde autem obstat, quoniā si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur, nisi vnus tā quo ad attentionem, quàm quo ad tempus: nam quum in missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur missa & dicātur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamē duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigūt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium duo occurrūt pro respōsione ad quæsitū dicenda. Primū est. Nō licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tū quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non suauiter exoluūtur. Tum quia oppositū faciendo interuenit confusio attentionū & temporū dū duæ attētiones confundūtur in vnā, & duo tēpora in vnū. Tū quia minus soluitur, quoniā pro duabus attētionibus soluitur vna & ꝓ duobus tēporibus dicatur Deo vnū. Tum quo ad horas, quia priuata autoritate nō licet vnū publicū cultū subordinare alteri publico cultui disparato: ꝙ tamē fieret, si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumererur ad habendā mentem vacantē Deo tēpore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenēs, ꝙ nō possunt hæc infra missam præceptā dici. Non tamē per hæc intelligas, quin dū cantatur Kyrie, possit licitè sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniā tunc non tam missa quàm missæ solēnitas agitur:

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ipse nihil omittit missæ, sed est tempus, & per accidens vacans: & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶Secundò est. Si infra præceptam Missam aliqua oratio aliàs præcepta dicitur, vtriq; satisfit: quamuis minus bene, vt dictum est. Et loquor quãdo secreta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur: aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandum pẽccatũ mortale omissionis vtriusque: non autẽ quantũ ad meritum: quia nullus peccãdo venialiter, meretur vitam ẽternã. Et propterea si peccatũ est dicere hæc infra præceptã missam, tollitur meritũ, quod haberetur per talem actũ, si rectè fieret. Hãc itaque conclusionem nõ pono, eo q̃ illius rationẽ affirmatiuã videã, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quãuis sufficere videãtur ad concludendum esse illicitum exoluere vtrumque debitum simul, non tamẽ sufficiunt ad cõcludendũ, nõ valere solutionem vtriusq; si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, nõ est dubium: nã si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implendi votum tempus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitiendę fidei teneatur exponere se martyrio, nõ est dubiũ, q̃ exponens se satisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione p̃ peccatis commissis. Potissima igitur ratio in oppositũ est, quia disparati debiti cultus non exoluũtur vt sunt (vt. s. diuersũ & disparati sunt) si simul exoluuntur. Sed hęc recipit distinctionem: quoniã disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorũ materiæ sunt simul incõpossibiles, vt duæ horę canonicæ, & similes, quorũ. s. vterq; exigit occupationem exteriorẽ: & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidã verò quorum materię sunt simul compossibiles, quia alter non requirit occupationem exteriorem & possunt vtroque modo exoluiri: & disparatè, & simul subordinando vnũ alteri. Et tunc licet nõ exoluãtur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamẽ disparata materia: q̃ vtraq; materia, Missa. s. & pœnitẽtialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur vt nõ valeãt, nisi exolnantur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa Missam, potest orationem pœnitẽtialem vel votiuã assumere ad mentem Deo vacantem habendam tẽpore sacrificij: sicut potest quãcunque aliã assumere: & sic cultui vtriq; faciet satis. Quòd verò de duabus attẽtionibus & tẽporibus obstare appareat, euaditur ex eo q̃ licet præceptum sit, q̃ quilibet cultus exoluatur attentẽ: non tamen inuenitur præceptũ, q̃ omnes duo cultꝰ duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti trãsgressio. sat enim est, q̃ quilibet exoluitur attentẽ. Et idem dicitur de duobus tẽporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus: propterea si multi possunt sub eodẽ exolui tẽpore, nullũ præceptũ violatur. Et similiter dicitur, q̃ licet minus quãtum ad numerum attentionum & tẽporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuũ debitorũ. Et similiter licet male faciat aliquis sub ordinando priuata autoritate horam canonicam Missæ, non tamen propterea euacuat alterũ cultũ. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primũ argumentum. Conceditur enim, quòd peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

¶Et idem dicitur ad secundum, addẽdo q̃ non est simile præceptũ de festo præcepto de Missa: quia illud datur directe de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipue considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tempus festiuũ habet indeterminatam materiam positiuã, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occuper. Istud verò datur directe de cultu Missæ, & tẽpus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus Missæ per se præciperetur, quum habeat materiam determinatam, scilicet Missam, non satisfieret vtrique cultui: quia non satisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, q̃ liceat vtrunq; simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam sed non solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶Ad secundam dicitur, q̃ non est par ratio: quia hic sunt duo cultꝰ disparati debiti, vt sunt: non sic autẽ est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad cõfirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit aliũ, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quòd vterque est debitus seorsum suauiter.

¶Ad vltimam dicitur, q̃ non interuenit mortale peccatũ: & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est Missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationẽ aliàs debitam: quia ad vacandam Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS de Præcepto eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

1 *Operis ratio ac intentio, atq; falsa quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.*
2 *Quãm falsa fuerit æstimatio eorum, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit necessitatem eleemosynæ.*
3 *Verborum D. Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*
4 *Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiã D. Thomæ imposterum confirmare videbantur.*
5 *Solutio obiectionum in primo capite positarũ pro fundamento illius falsæ opinionis.*
6 *Expositæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum autoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarũ largitione necessariò seruandã: intuitus siquidem sum, ob quorundã scripta minus bene doctrinã S. Thomæ intelligẽtiũ, multos facilè perscitari. Et quãuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat à vero deuiationẽ, & ea maximè timenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viæ: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facile est viã latam ingredi quũ multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quæstione tantò maius imminet periculum, quãtò vltrà prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessores reguntur, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostenditur, asseruerunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si verò. & frater Antonius Archiẽpiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, c. 14. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorũ qui Summulam fecit Rosellam nomine, inde eleẽmosyna & mutuo: non malitia: sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda secundæ. q. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thomã ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleẽmosynã: nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quòd dans habeat aliquid superfluum, nedum naturę, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quàm suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleẽmosynam faciendo, non tamẽ tenetur.

Concipere autẽ poterunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, q̃ art. 5. 32. q. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dãtur de actibus virtutũ, necesse est, q̃ hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundũ q̃ actus est de necessitate virtutis: s. secundum q̃ recta ratio requirit: secundum quam est aliquid considerandũ ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, q̃ sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: alias autem eleẽmosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quòd ad hoc q̃ eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo q̃ in sequenti articulo determinãdo dicit, quòd quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, quòd concurrente altero prædictorum tantum, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare: nisi vtraque supradicta conditio concurrat, Confirmatur hoc quia

quia ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hęc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & nõ cadit sub præcepto, sed sub concilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quãm falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Tho. quòd negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

QVOD Autem prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinam S. Tho. liquet primò ex eo, q̃ S. Thomas in 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 1. q. 4. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habẽs superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiã si non patiatur extremam necessitatẽ. Secunda est, Patienti extremã necessitatem tenetur de præcepto habens superfluũ naturæ, licet nõ personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quòd secundũ statum præsentem non est necessariũ sibi, vel his, quorũ sibi cura incũbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & nõ omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium non pertinet, vt dicitur tertio Ethic. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliquis iam spiritũ efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cùm apparent signa probabilia futurę necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeò clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista, Quum eleẽmosyna sit actus virtutis, oportet quòd aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes, Honor autem ille secundũ Augustinum ad reuerentiam & subuẽtionem in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quãuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore, & secundum alias determinatas conditiones. Quum autem vsus diuitiarũ sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet q̃ qui diuitiis non vtitur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, vel mordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attẽdi, quantum ad duo. Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primò sibi posteà sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, q̃ alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectã, sibi & sibi coniunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleẽmosynas expendat ad subueniendum aliis respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta & actu augmentatiuæ, in quo attenditur quasi necessitas conditionata, parat ad conseruationem speciei, generatiuæ virtuti submin-istras. Et similiter præceptum legis obligat, q̃ etiam necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, q̃ proprię vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quòd dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quòd est necessarium necessitate prima: quia hoc esset cõtra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quàm apertè suprадictas conclusiones asseratque confirmet: & consequenter manifestè cuique liquere potest, q̃ doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secũdæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quòd dixi in quarto sent. retractata ab ipso S. Tho. in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit retractet absque memoria, vel suę olim opinionis, vel illorũ, qui sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secundò, ex eo, quòd ista sententia nõ solùm sua, sed communis antiquorum fuit: vt ipse refert in suprадictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S. doct. reprobare suam olim, & communem aliorum opinionem, si nõ illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, q. 88. art. 2. opinionem, quam in 4. sen. dist. 38. q. 1. art. 4. secutus fuerat circa dispẽsationem vôti per professionem solemnizati reprehẽdens, expresse eius minuit. In tertia quoque parte, q. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. dist. 14. art. 3. circa scientiam animæ, Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter parte. q. 70. art. 4. opinionem, quam in 4. sent. dist. 1. q. 2. art. 4. circa gratiam circumcisionis secutus est, reprehendens, expresse etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius cõsuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam reuocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, q̃ non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & cõmunis opinionis verbis adeò obscuris & extortè exponendis, absque, vt dictum est, suę intentionis propalatione. Hoc siquidem & est contra promissionem à se factam in proẽmio totius Summæ: vbi diligide secundũ q̃ materia patietur, se prosequi cuncta velle sponder. Et est contra tanti doctoris prouidentiã: qs enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferentibus vteretur, potens claris vti: Nunquid timebat hic septum ac alios reprehẽdere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatẽ eos celare veller? Quartò, ostenditur hoc idẽ ex verbis S. Tho. in Secunda Secundæ ibidem concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, alias aut eleemosynas dare est in consilio. Quũ enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumendus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quemcunq; optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Præceptum est, vt fiat hoc, & fiat illud, respondẽbit certè, q̃ duo præcipiuntur: & q̃ scilicet hoc fiat, & quòd illud fiat. Quum autẽ verba S. Tho. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynam de superfluo, & dare eleemosynã ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cũ dicit, & q̃ detur eleemosyna de superfluo, & q̃ detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quinto, cõfirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundę. q. 66. art. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum sustẽtationi: vnde dicit Ambr. & habetur in Decretis dist. 47. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentũ est, quod tu reclusis: miserorũ redemptio & absolutio, est pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadẽ re omnibus subueniri, cõmittitur arbitrio vniuscuiusq; dispẽsatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum, elici potest. Sextò cõfirmatur hoc idẽ ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 87. art. 1. ad quartum: vbi ait, Tertiæ verò decimæ, quas cum pauperibꝰ comedere debebant. s. in veteri testamẽto, in noua lege augentur, per hoc, q̃ Dominus non solũ decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, non consuluisse Dominum Iesum superflua erogari pauperibus secundum doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 118. art. 4. ad secũdum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatũ mortale, arguit secũdo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimũ in auaritia est, q̃ aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale. dicit enim Basilius, Est panis famelici, quẽ tu tenes: nudi tunica, quã tu cõseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo creator iniurias, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumento ait. Ad secundũ dicendum, quòd Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtramque conclusionem potuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ reuocauit quod dixit in 4. sent. si in tot locis in Secunda Secundæ expresse confirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declarãda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba ei in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ. q. 32. art. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non cõseruatur. Ad dilectionẽ autem proximi pertinet: et proximo non solũ velimus bonum, sed etiam operemur: secundũ illud 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autẽ vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur q̃ eius necessitati subueniamus: q̃ fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarũ largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutũ: necesse est q̃ hoc modo donum eleemosynę cadat sub præcepto, secũdum quod actus est de necessitate virtutis, scilicet quòd recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte siquidem dantis considerandum est, vt id

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod in eleemosynas est erogandū, sit superfluū: secundum illud Luc.11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum nō solū respectu sumptuū (quod est supra id, quod est necessariū indigenti) sed etiā respectu aliorū, quorū cura sibi incūbit, quia prius oportet q̄ vnusquisq; sibi ꝓuideat, & his quorū cura sibi incūbit, & postea de residuo aliorū necessitatib⁹ subueniatur: respectu quorū dicitur necessariū ꝓsonæ, secundū q̄ persona dignitatē importat: sicut & natura primo accipit tibi, q̄ est necessarium ministerio nutritiuæ, superfluū autē erogat ad generationē alterius ꝓ virtutē generatiuā. Ex parte aūt recipiētis requritur, q̄ necessitate habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum nō possit ab aliquo vno omnibus necessitatē habentibus subueniri, nō omnis necessitas obligat ad præceptū, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatē patitur fuit extra statū nō potest: in illo em̄ casu locū habet q̄ Ambr. dicit: Pasce fame morientē: si nō paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynā de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: alias autē eleemosynas dare in cōsilio est, sicut & de quolibet meliori bono dātur cōsilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sentētia: Eleemosynarū largitio est in præcepto: qa dilectio proximi nō solū secundū affectū: sed effectū, est in præcepto. Tunc autem est in præcepto, quādo est necessaria virtute charitatis, ita q̄ sine tali eleemosynæ donatione charitas manere nō pōt: quia est actus eius. Tunc aūt est de necessitate charitatis, quādo recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autē secūdū rectā rationē ad eleemosynæ actū sunt duo: aliquid. s. ex parte dātis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est dāda. Ex parte quidē dantis necessitās ad eleemosynæ actū est superfluitas bonorum nō solūm̄ naturę, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autē eius: cui eleemosyna est danda necessitās ad eleemosynæ actū, est necessitas, seu indigentia, non quæcunq; (quia ab vno etiā habente superflua non potest omnib⁹ necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambro. Vnde & dare eleemosynā de superfluo est in præcepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynā ei, qui in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: alias autē est in cōsilio. Quōd aūt iste sit verus sensus, patet ex eo, q̄ secundū istū sensum nulla extorsio est literæ, nullū sequitur incōueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hic & in aliis locis supra allegatis: sed omnia inueniūtur consona, non solūm̄ supradictis, sed etiā aliis dictis S. Tho. In quæstionibus siquidē de malo, q.13. art.2. ad quartū, exponens supradictam autoritatē Basilij 21t, Basilius loquitur in casu illo, quādo aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluū secūdum illud Luc.11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoque, quolibeto 7. vel 8. apud aliquos codices, q.6. art.2. vbi quærit vtrū ille, qui nō dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandē primam conclusionē in hæc verba: Circa hoc distinguēdum est: supposito enim, q̄ aliquis habeat de superfluo & respectu individui, & respectu personæ, q̄ tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidētia signa extremę necessitatis, aut nō: si videt, certū est, q̄ tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Si verò non apparēt, tunc nō tenetur pauperi petenti: quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus, nō tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum quod sibi visum fuerit opportunū. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶Fundantur autē hæ conclusiones super rationes multas. Quum enim bonū consurgat ex causa integra, malū autē ex particularib⁹ defectibus (vt Dio. dicit 4.c. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga ꝓximum indigentē conseruari non potest, nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuū tollatur: contrariaruratur autē dilectioni proximi (vt ex dictis & dicēdis patet) ex parte dātis superfluū personæ indigentib⁹ negare, ex parte verò paupis extrema necessitas nō adiuta: & ideo quodcunq; illorum inueniatur, charitas non saluatur, & cōsequenter malum culpæ mortalis consurgit: & hæc est ratio quā tetigit S. Tho in q.32. loco prælegato: cū dixit, q̄ actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, secundū q̄ recta ratio requirit, secundum quā aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui dāda est eleemosyna. Amplius: Quū ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Tho. in Secunda Secundæ, q.44. art. vltimo,) & ex charitate diligēda sit vita corporalis proximi: secundū oēs plus tenemur diligere vitam proximi, quā bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quā corpus nostrum. Sed decentia status est quoddam bonum exterius: igitur tenemur de necessāriis ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illi⁹ qui est in extrema necessitate. Et similiter cū charitatis ordo exigat, vt decētiam status proximi superfluitatibus nostris præponamus (quoniā tale bonum charitas proximo vult) hoc autē malum abiicit, tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quā adduxit S. Tho. in 4. sent. vbi supra. Amplius: Cū virtuti duo sint extrema contraria. s. superbundantia & defectus (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autē licet secundū se extremo superabūdanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus est absque modo esse: ex eo q̄ obiectum non potest tantum amari, quantū est amabile) vtrunq; tamen extremum habet secundum exteriores operationes: vt ex Secunda Secundæ. q.26. art.7. habetur: vnde ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrūpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quā oporteat attribuere tā sibi, quā aliis: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quę sunt ad se, vt dicitur 8. Ethi. Defectus verò est minus corporalibus bonis, vti quàm oporteat & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturæ & personæ habens, nec indigentibus dispēsans, plus sibi, quàm oporteat huiusmodi bonorum applicet (aliter superflua non sunt) manifestum est, q̄ in charitatis extremum contrariū secundū superabuntiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis conuiuiis plus aliis, quàm deceat, tribuit, & consequēter vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus aliis, quàm oporteat, communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ humanæ primò, deinde cæteris commoditatibus) patet q̄ in extremum secūdum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsius ob suam miseriā corporali saluti subuenire negligit: vnde & vterq; à charitate recedit: & consequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in quolibeto 6.q.7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentiū res appropriauerit quo ad vsum, procurationem & dispensationē (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q.66. art.2.) constet quoque quòd à iure gētium nihil inordinatum vim sumit (quoniam à natura vt rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huic superfluunt quo ad naturam & personam, eius esse quo ad vsum (vsus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procurationem & dispensationem. Si autē ex iure gentium eius non sunt quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debētur: dispensanda tamen secundum arbitriū possidentis, cui (vt dictum est) dispensationem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium personæ sit habentis, etiā quo ad vsum, simpliciter loquendo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluū censetur eius vsus respectu istius patiētis extremam necessitatē, & iuris naturalis vis exigit, vt tanquā superfluum patienti debeatur. Non enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, ita necessarium personæ appropriat huic quo ad vsum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispēsetur patienti extremam necessitatē, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subuenire extremę necessitati de necessario personæ. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ, q.32. in hoc ar. in responsione ad secundū: & est sumpta ex verbis Basilij, & Ambro. Ille enim exponens verba Diuitis, Luc.12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea sumēs in vitam tuli sti? sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, q̄ ad communem vsum ordinatur: similes sunt diuites qui cōmunia, quæ præoccupauerunt, æstimāt sua esse. Si enim quilibet suæ necessitatis sufficientia recipiēs, relinqueret superfluum indigēti, nō esset dives, nec paup. Cæterū si fateris ea tibi diuinit⁹ ꝓuenire, an iniust⁹ est Deus, inæqualiter res nobis distribuēs? cur tu abūdas, ille verò mēdicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita cōsequaris, ille verò patiētię brauiis decoretur? Nōne spoliator es, q̄ dispēsanda sulcepisti, ꝓpria reputādo? Est panis famelici, quē tu tenes, undi tunica, quā in cōclaui cōseruas: discalceati calce⁹, q̄ penes te marcescit: indigētis argētū, q̄d tu possides inhumatū: quocūr ea tot iniuriaris, quor dare valeres. Amb. aūt eādē parabolā tractāt vt in Decretis habetur d.47. sicut Hi. ait, Proptium nemo dicat q̄ est cōmune: q̄ plus q̄ sufficeret sumptui, etiā violēter obtentū est. & subdit, Quis em̄ tā iniustus, q̄ qui tā multorū alimēta non suum vsum, sed abundantiā & delitias facit? neq; enim minus est crimis habēti tollere, q̄ quū possis & abundas indigētibus denegare. Concludēdo igitur secundum veritatē & S. Tho. doctrinā, duas diuisum radices necessitatis ad eleemosynæ opus producēdum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiā D. Thomæ imposītam confirmare videbantur.

ANTEQVAM Autem satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatē ad illius falsę expositionis robur afferenda censui.

¶Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quū eleemosyna sit ad alterū, oportet comūctim vtriusq; conditiones cōsiderare, derare, & nō diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethico. vnde & S. Tho. in hoc arti. ait, q̄ nulla est ratio, quare eleemosyna alicui detur, quantūcunq; alias habeat superflua, nisi iste egeat: ergo copulatim oportet intelligere, q̄ duo sunt cōsiderāda ad præceptū eleemosynæ. s. superfluitas: & extrema necessitas. Secundò, quia si non cōiunctim intelligatur, sequitur deficiēs doctrina, & quodāmodo impossibilis ad implerī. Deficiēs quidē quia dicit, quod habens superflua, tenetur largiri eleemosynaliter, & nō dicit cui: & similiter q̄ patiēti extremā necessitatē sub præcepto subueniēdū est, & nō dicit à quo, Impossibilis verò quandoq;, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertiò, quia post art. istū quærit S. Tho. vtrū corporalis eleemosyna sit dāda de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si in præcedenti art. iam determinatum est, q̄ patiēti extremam necessitatē tenemur dare de necessario personæ, quid opus erat dubitare vtrū sit danda eleemosyna de necessario? Quartò, quia S. Tho. in quolib. 6.q.7. seu art. 12. in responsione ad primum, dicit hæc verba, Non semper peccat mortaliter quotiescunq; non dat pauperi qui superfluū habet, sed quādo necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, q̄ obliget ad mortale, non potest ratione determinari: sed cōmittitur prudentiæ. Et in responsione ad secundū dicit, Dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundū animi præparationē: vt. s. homo sit paratus hoc facere, si necessitas immineat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda: tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ vt dictum est. Ex his enim verbis videtur q̄ superflua erogare secundum S. Thomā non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HAEC Respondetur. Et ad primū dicitur, q̄ aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ: & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemosynæ præceptum exigantur duo. s. superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel personæ ex parte eius cui est eleemosyna dāda: vel superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigētiæ naturæ, id est extrema necessitas ex parte patiētis (quia aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo, quòd superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo autē dico, excludendo non omnē sed extremā alterius necessitatem, quā hic S. Tho. superfluitati combinat, oportet enim q̄ si vni superest, alteri deficiat: vt Basilius dixit. Et similiter ipla extrema necessitas alicuius quantū est ex se, obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens autem est, q̄ hic, vel nunc quis nō teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, ideo disiunctim intelligendus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incideturr errores. Et si subtiliter aspiciat quis, videbit quod & ad ipsam obligationem præcepti duo concurrunt, scilicet superfluitas naturæ, vel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ vel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt: vt pluries Arist. in Ethic. dicit, Communiter autē imò potius semper, superfluitas vnius, est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neq; ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personæ dignitatem: ideo summariè loquens S. Tho. ea quæ complent rationes præceptorum, assumens, ad aliaq; loca tanquam ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & concluſit dicens duo præcipi, & dare de superfluo, & dare extremā necessitati patienti.

¶Ad secundū dicitur, q̄ doctrina sufficiēs est, & quia summariè tradita, & quia alibi explicata est, & quia facilè subinteliigi potest, cui danda sunt superflua (indigēti. s. & patienti extremam necessitatē) & à quo subueniendum est, ab eo. s. qui nouit & potest. Posse autē quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est verū, q̄ quandoq; impossibile sit hoc obseruare, quoniā secundū Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscū, & dato q̄ non appareret aliquis indigēs obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundò q̄ quia (vt dictum est) sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

¶Ad tertiū sufficienter respondetur quantū ad propositū spectat, quærēdo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. sent. dist. 15. post articulum adductum, in quo expresse has conclusiones determinauit, mouit illammet dubitationem (an. s. eleemosyna danda sit de necessario (in eadem q. artic. 4. Causa enim quam redditurī sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quum in 4. videant, q̄ talis articuli quæstio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateantur fallax assumpsisse signum in Secunda Secundæ ad suam expositionem probandam. Est autem in promptu causa, quare vtrobiq; talē articulum adiecerit, quia specialem. s. præ se fert difficultatem necessariorum distributio, quum enim audis necessarium, distribuēdum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, quòd necessariū personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶Ad quartū dicitur, q̄ oportet intelligere responsionū terminos secundum q̄ in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumētis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptistæ Luc. 3. quod inducitur scilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ: vt glossa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. dist. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalē secundum calidū & frigidum, serenitatē & intemperiem, tum propter communem humani generis morē. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, cōfirmant secundam conclusionē supra determinatam, quia necessariū personæ quod est naturæ superfluū, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶Secundum autē argumentū replica est contra hāc responsionem hoc modo. Dare omnia etiā necessaria natura, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tamen simpliciter est in cōsilio, ergo dare superflua naturæ, quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequētia, quia præceptum obligat plus quā concilium, ergo malè responsum est, q̄ præceptū illud de duabus tunicis, & similia intelliguntur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, q̄ vtrunq; est in præcepto secundum præparationē animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas enim obligans ad necessaria naturæ communicanda, est non quęcunq; extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam vitam propriam tenetur discrimini exponere propter illum, si enim pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequens est quòd priuare se necessariis vitę administris, cōmittēdo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptum sit. Necessitas autē ad superflua obligans naturę communicanda, est minor: sufficit enim ad hoc, q̄ pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum cōfirmatur. sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo adductarum.

ADEA verò, quę in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt, respondetur. Et ad primum quidem responsio ex dictis aperta est. Iam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo consideranda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

¶Ad secūdū verò dicitur, q̄ ly laudabiliter, pōt dupliciter sumi. Vno mō, vt distinguitur cōtra, Necessariò, & sic idē sonat laudabiliter q̄ bene, sed nō de ꝑcepto, sed de cōcilio. Alio modo vt distinguitur cōtra, vituperabiliter: & sic idē sonat quod virtuosè, in ꝓpositro S. Tho. accepit laudabiliter sc̄do modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi q̄ in illis casibus trib⁹, quos enumerat non inordinatè, sed virtuosè q̄s necessaria ꝓsonæ largiretur. Ex hoc autē q̄ virtuosè hoc fieri dicitur nō sequitur, ergo non de ꝑcepto: quoniam actus virtutis communis est ꝑceptus & consilius.

¶Et quia hoc verbū arbitror fuisse occasionē errādi aliis & falsam fouisse expositionē, propterea q̄ creditū est quod S. Tho. vteretur ly Laudabiliter, primo modo: adeo oſtēdo q̄ secūdo modo accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex art. tit. ac S. Tho. more. Quū enī cōsueuerit diuinū eius ingeniū quęstionibus respōdere sermone formali: ꝓpter quod vniuersaliter profundæ sunt eius sentētiæ, & occultę minus perspicacibus: & tit. art. nō sit, an de necessario fieri dare liceat eleemosynā, sua non intererat respondēdo dissērere, q̄ hoc sit in cōsilio vel ꝑcepto, sed q̄ hoc sit contra virtutē vel secundū virtutē, licet ad perfectionē doctrinā potuisset post subiūgere: & hoc nō solū est secundū virtutē, sed etiā in ꝑcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuosè exponendū est, si difficultati mote formaliter respōsum esse fateri voluimus. Secūdò, ex prima parte corporis illius articuli, ait enim ibi, quòd nō licet dare de necessario naturę, nisi ad sustentationē reipublicæ, vel Ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tunc enim laudabiliter, inquit, seipsum, & suos mortis exponeret periculo: quia bonum cōmune præponendum est proprio. Ex hoc arguitur sic: Certum est, quòd in aliquo casu tenetur quis, de ꝑcepto, non solùm mortis periculo se exponere, sed etiā mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu nō accepit. Laudabiliter, vt distinguitur contra necessario, seu de ꝑcepto, quia falsum dixisset, quum in ꝑcepto hoc esset non sit dubium in aliquo casu, accepit igitur, Laudabiliter id est virtuosè. Quòd si hic hanc acceptas glossam, quare non infra in proposito nostro? nulla siquidem est quæstionis aut styli disparitas. Tertiò, ex regula generali, ex qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

excipiens profert hæc verba, Quum enim distinxisset necessariũ in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulã tradidisset, q̃ non licet dare ex eo eleemosynã, & exceptionẽ fecisset ad necessariũ personæ trãsiens, ipsum absolutè considerans (vt quęst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, q̃ dare de necessario personæ, simpliciter. s. & absolutè cõsideraudo ipsum, est bonũ sub concilio tantũ, non præcepto. Secunda autẽ quasi adueniatiuè addita est, q̃ inordinatum est dare tantũ de necessariũ personæ, q̃ de residuo nõ possit cõuenienter vita peragi. Et ab hac secũda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationẽ, & extremã necessitatem priuatæ personæ, vel magnã reip. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, q̃ laudabiliter posuit contra inordinatũ. Regula enim erat, q̃ necessariũ personæ nimis à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, q̃ in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autem est dictum laudabiliter, vt distinguitur contra inordinatè & contra vituperabiliter. Quartò patet hoc idẽ ex 4 sent. dist. 15. q. 2. art. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulũ, eandẽ regulam tradit, & eosdẽ tres casus excipit ab illicitis. Constat autẽ q̃ ibi iam determinauerat, quod nõ solum licitũ, sed præceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatem patienti, nihil ergo obstat prædeterminatæ sentẽtiæ, q̃ id quod præceptum dixerat, post laudabile aut licitum dicat, exigente hoc nouã difficultate, quia formaliter sibi vult respõderi. Laudabiliter igitur, id est virtuose dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis,

¶Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad confirmationem dicebantur. s. dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed consilio. Quũ enim hæc verba in eodẽ sint articulo, accipienda sunt, vt quęsitũ formaliter determinat. Quæritur autẽ ibi, an nõ liceat de necessario dare eleemosynã in tali vel tali casu, sed, vt dictũ est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere, videtur, quæritur an cõsiderando id quod necessarium est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quęsitũ facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optime quo ad necessarium personę dictum est, q̃ licet seu bonum est de consilio, tamẽ non de præcepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita enim aliter à sapientibus determinantur solitarię sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si enim quæras, an occidere hominem sit bonũ, optime respondebitur q̃ non, quòd si addas in casu, quo iustitia exigit, respõdebitur q̃ hoc est in præcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonũ, optime respondebitur q̃ non, quòd si addas propter actum virtutis, dicetur q̃ hoc quandoque cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidenter apparet, q̃ aliam responsionẽ sibi vendicãt solitariè quæsita, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vnde ad infinuandum S. Th. q̃ dare de necessario personæ solitariæ sumptũ bonæ affectionis est, dixit q̃ sub consilio, non præcepto cadit. Ad infinuandum autẽ, q̃ hoc in aliquo casu subpræcepto cadit supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatum, q̃ de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quòd S. Tho. sententia est, q̃ duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibuslibet, & dare de necessario personæ patienti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Expositio opinionis S. Tho. ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

EST Quia hoc videtur multis fortè nimis graue, & S. Tho. quem prius imitabãtur sequendũ, non putabũt, & coaceruabunt tibi magistros pruriẽtes auribus, vt omnino inexcusabiles reddãtur, apponendos censui multos illustres doctores eandem tenentes sententiã, licet non paruipendendum sit verbum illud S. Tho. in 4. quãdo ait hanc esse communem sententiam.

¶Primã ergo cõclusionẽ. s. q̃ habens superfluũ naturæ & personę, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper nõ appareat in extrema necessitate, tenent imprimis Ba. & Amb. in verbis supra adductis. Aug. quoq; ad Macedoniũ vt habetur 14. q. 4. c. qd dicam, idẽ sentit in his verbis. Nõne omnes qui sibi vidẽtur gaudere conquisitis, eisq; vti nesciunt, alienum possidere cõuincũtur? hoc enim certè alienum non est, q̃ iure possiderur, hoc autẽ iure, quod iustè, & hoc iustè, q̃ bene, omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autẽ possidet, qui malè vtitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & personę alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum, aliter iniustè possidetur, quia habens non rectè vtitur illo. Eandem confirmat sententiã Hier. dist. 42. c. hospitalitatẽ, dicens, Aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere ꝓbatur. Hæc ille. Theophilus quoq; super illa verba Luc. 18. Facilius est camelũ, tractans an hęc Domini sentẽtia impossibilitatẽ ostendat circa diuitũ salutem: affirmans q̃ impossibilitatẽ, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconomus, nam diues est, qui sibi reseruat diuitias: œconomus verò siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porrò attendatur, quòd diuitem quidẽ impossibile dicit saluari, possidentem verò diuitias difficilẽ, quasi dicat Diues, q̃ captus est à diuitiis, & famulatur eis, non saluabitur, habens verò illas, qui. s. eis dominatur, vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua, & qui eis famulãtur. Quod autem talis famulatus excludens à vita æterna, sit ipsa custodia superfluorum, appareat ex verbis Chry. ibidem dicentis, Non prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt iu necessariis vtamur eis, non vt custodiamus, nã famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari eas vellet, non tradidisset eas hominibus, sed sineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex verbis Domini, Matt. 6. Non potestis Deo seruire & Mammonæ, vbi Hiero. exponens quid sit seruitus diuitiarũ, ait, Audiat hoc auarus, audiat hoc qui censetur vocabulo Christianus, non posse simul diuitiis, Christoque seruiri, & tamen non dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitiis, qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugũ, distribuit eas vt Dominus. Hæc ille. Vbi expresè apparet, quòd est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitiis enim amatis, se odio haberi necessarium esse, ibidem dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod supereſt, date eleemosynã, ait, Nec enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt teipsum consumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, sustentes, Hæc ille. Vbi iuberi expoluit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. ex presè ponit hoc cadere sub præcepto. Richardus quoq; in 4. dist. 15. q. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶Secundam autem conclusionem (quòd s. dare eleemosynam existẽti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce, confirmat dicẽs, Pasce fame morientem, si nõ pauisti, occidisti. Greg. quoq. in homilis suis ait, Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, minus proximum amare conuincitur, qui nõ cum eo in necessitate iliius etiam ea quę sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis est proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quòd necessaria, non communicata necessitatibus absque dubio extremis, minorem debito dilectionem Christi conuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionẽ non patitur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autem docemur, quòd ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deum, qui quæcunque possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat intenta sententiam, Iuniores quoq;, scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4. sent. dist. 15. intrepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Non absque temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem sequi. Quòd si mihi illud Rofellę obiceeris, quòd scilicet diuitũ confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Confessoribus autem, Si cæcus cęco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi nõ subest, sed prudẽtiæ committitur, quæ circa particularia versatur. Est autẽ magna opus circunspectione, vt cõcludatur hũc habere superflua, oportet siquidẽ considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuiuas, diuisionem, mundi scientiam, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, q̃ necessariũ personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, nõ apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS
De Monte pietatis in quindecim capita diuisus.

1 *Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.*
2 *Ex quibus & quomodo procedẽdũ est ad huius veritatis inuestigationẽ.*
3 *In quo genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes ista locentur.*
4 *Conditiones iustę commutatiui & distributiui.*
5 *Prima opinio dicentiũ, nihil vsurę, aut iniustitiæ inuenire in contractibus Montis pietatis stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.*
6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quòd in his contractibus committatur multiplex iniustitia.* Secunda

7 *Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutiõ rationum argumentium, quòd contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.*
10 *Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundũ formam iustitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinans, quomodo hic sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex iniustitia in hoc Monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprie mutuũ, sed societatem potius quandam piissimis capitulis, ad commune bonum vtilem.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiã nihil minus inueniri in capitulis Montis secũdũ hãc viã, quã secũdis aliis supradictis.*
15 *Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo in tantam sententiam.*

CAPVT I.

Quid sit Mons pietatis quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quædam pecuniæ ad perpetuum vsum pauperum deputata, hoc modo. Cõpatientes diuini verbi prædicatores aliqui inopiæ multorum pauperum quorũ facultates (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideant necessitatibus) ab Hebræorũ vsuris vocantur, induxerũt populũ, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblatis vna quædã fieret nũmorũ summa, conseruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuique mutuari possit, vnde sibi prouideat. Et quoniã charitate plena res est hæc, fructuosa fuit prædicatio, adunataq; est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quæ Mons pietatis dicitur, Quumq; modũ conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari possit, statuerũt bonos ciues ad hoc exequẽdum cum his capitulis.

¶Primò, q̃ custodiant dictã pecuniam, & stent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc vt bonũ possit esse communius.

¶Secundò, q̃ pignora ab accipiẽtibus mutuũ sumant, & suo periculo custodiat in domo ad hoc cõducta, & restituẽtibus intra annum reddãt, non restituentiũ verò publice vendant, & ex vẽditione pecuniã exigerent reddendã domino vẽditi pignoris, deducto ptius eo, q̃ Monti debet, & horum omnium & totalis suę administrationis rationes scriberent, & redderẽt. Et hoc totum fit, vt perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

¶Tertiò, q̃ vltra pecuniã mutuatã exigãt secundũ numerũ librarũ singulis mẽsibus tot denarios à prædictis debitoribus, ita q̃ quot libras aliquis mutuò susceperit à Monte, tot denarios singulis mẽsibus, quibꝰ illas retinet, dare teneatur. Et hoc non vt aliquid vltra sortem Monti accedat, sed pro recompensatione operarum custodum & ministrorũ, qui publico pauperum bono in supradictis cũ periculo & labore deseruiunt, & expensarũ quæ propensione domus, & emptione librorum, & cæteris ab eisdem fiuot. Hęc sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se notum est esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & si illicitum, an vsuram sapiat.

CAPVT II.

Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

PORTET Autem huius dubitationis, sicut & cuiusq; alterius verã solutionem ex eius propriis principiis indagare. Quũ autẽ quęstio hæc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, nõ est ex autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophię principiis tãtum procedendũ. Ex autoritate siquidem diuina in canonicis sacrę Scripturæ libris contẽta quædam per se ponuntur credẽda: & hæc sunt, quæ humani excedũt vires ingenij (quoniã fides est argumẽtum rerũ non apparentiũ) vt puta q̃ Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quædã quasi per accidẽs: & hæc sunt multa ratione naturali cognoscibilia tã credenda, q̃ operanda, vt citius, cõmuni⁹, & tutius veritas humano generi innotescat, vt puta q̃ Deus sit & q̃ sit vn⁹, q̃ adulteriũ est malũ, &c. In neutro autẽ horũ genere præsens contenetur quæstio, scibilis siquidem naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autẽ in ea si solui debet, oportet ad morales venire propositiones: nõ inquantã creditas, sed lumine naturali notas. Hoc autem est ex principiis moralibus, non ex diuina procedere autoritate. Autoritas verò humana tam canonica, quã ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quædã ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quædam ideo preceptа, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non cõtineri: in secundo autẽ claudi, nullibi explicitè habetur. Implicitè autem probari non potest ex iuris principiis, inquãtum humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶Ex hoc autẽ, q̃ nulla autoritas quæstionẽ hanc propriã sibi vendicat, euidenter quatuor patere possunt, Primò, q̃ præsentis quæstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum secundum quòd Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposcit, sed moralem philosophum. Secundò, quòd sapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi sunt doctores prædicti: sed ponentes potius falcem in messem alienã. Gratiæ tamẽ sunt eis habẽdæ, qui secundum iura, quãtum licuit, quæstionẽ hanc ventilarũt. Tertiò, q̃ nõ est mirũ si tot huiusmodi homines in re hac minus, bene dixerint: quoniam tractant fabrilia fabri. Quartò, q̃ ex eo quod tot & tales dixerint vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hæc intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatariis, nisi stultè committeret.

¶Nec obstat q̃ agere de cõtractibus & vsura, ad iura spectet, & ad Papam & principẽ decernere: hoc enim verũ est quo ad contẽtiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines siquidem summi Pontificis est vsurarum ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticũ iudicium spectat. s. per se, & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantum, quæ sunt fidei: eo q̃ ipse est cõstitut⁹ à Christo doctor & rector fideliũ, inquantũ fideles sunt, & non hominum, inquantũ homines sunt, & sibi promissa est omnis veritas de necessariis ad salutem fidelium: & nõ omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur Ecclesiæ iudicio per accidens, & secundum quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nesciatur, aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab aliis, &c. & de horum numero constat ex dictis quæstionẽ hanc esse. Et propterea sicut in his, quæ sunt fidei summi Pontificis autoritas omnibus præest rationibus: ita in his scibilibus supra tam ipsum, quàm quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola autoris naturæ autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes istæ locentur.

Opera quæ in Monte pietatis exercentur, non modo adcommutatiuæ iustitiæ rationẽ reducũtur, sed etiã distributiuæ.

HVMANA Opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædam enim sunt, quorũ bonitas vel malitia in ordine ad operantem consistit, vt cõcupiscere, irasci, timere, audere & vniuersaliter humanæ passiones. Taliũ siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in se ipso aliqualiter se habet, puta si passio secũdũ rationem refrenetur, &c. Alia autẽ sunt, quorũ propria & ꝑ se primò bonitas aut malitia cõsistit in ordine ad alterũ, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operãtem bona esse oporteat: vt reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem proprjam, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit quòd alteri æqualiter commensurata sint, puta quòd restitutio acceptioni æquetur. Non enim refert qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum intersit, si iustitiæ virtutẽ operãti attribuere volumus. Propter quod hoc est singulare in iustitiæ operibus, quòd iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cæterarum autem virtutum opera nemo absque virtute illa explere sufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet) accidit, quia cæteræ virtutes perficiunt hominem in his, quæ suot ad se, iustitia verò in his, quę sunt ad alterum, vt in 5. dicitur Ethic.

¶Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorum, quæ ad alterum sunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem, vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterum est, secundum æqualitatem ciuiliter debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quæ in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & ministrorũ defectiuę sunt, non enim attingũt ad opus secũdũ se, an iustũ vel iniustũ sit. Et q̃m iustũ non humana lege positũ (quoniã illud non est ad propositũ, eo q̃ non habet locũ nisi in differentibus) sed naturale, id est ex ipsa rei natura æqualitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species scilicet secundum iustitiam commutatiuam & secundum iusti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiam distributiuam, oportet non latere, secundū quā iusti species opera hęc examinare oportet, non enim eodē modo iusti ratio in vtraq; inuenitur. Quāuis autem primo aspectu ad cōmutatiuam iustitiā omnia huiusmodi opera spectare videātur (quia vel restitutionis, vel recompensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundū multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primò secundum formam iustitiæ commutatiuæ, deinde secundum admixtam distributiuam, & demum quandā singularem opinionē examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

Cōmutatiua iustitia exigit, vt aliquid detur & accipiatur inter singulas res personas secundum æqualitatē arithmeticam: distributiua verò exigit distributionē à principibus, vel ciuitate factam singulis personis secundum æqualitatē geometricā.

VIA Vero ignoratis rationibus terminorū, impossibile est intelligere cætera, prælibandū est quid ratio iusti in cōmutationibus exigat, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requirat, ad hęc enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quū totum quoddā sit triplex debiti ratio, sine qua iustum nō inuenitur, cōsiderari potest. f. partis ad partem, totius & ad partes, & partiū ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitia cōmutatiua, secundus à distributiua, tertius à generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, ꝙ neque helperus neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares personę, quarum & res & opera & personas cōmutare adinuicē oportet, vt quod vni deest, absq; dantis damno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad commune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

¶Sed omissa pro nunc tertia hac iustitia (quoniā vt pòst patebit, nō est ad propositū) sciendum est, ꝙ iustum secundū iustitiam cōmutatiuam requirit tres conditiones. Prima est, ꝙ ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi, aliter cōmutatio nō esset, & cōmutatiuæ iustitiæ (quæ directiua cōmutationū est) propria deesset materia. Secunda est, ꝙ sit inter partem & partē, id est singulares personas, aliter à distributiua, aut generali iustitia nō distingueretur, vnde seruitium cōmunitati exhibitum, recompēsatur ab ea, vt singularem personam induit, sicut & vendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, ꝙ seruetur æqualitas arithmetica, id est quantitatiua, vt scilicet quantum fuit seruitium, tanta sit merces, & quanta læsio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuanti enim quattuor, nisi quatuor restitueretur, iniustitia esset, & simile esset in aliis.

¶Iustum autem secundū iustitiā distributiuā, tria similiter exigit. Primò, ꝙ ibi sit distributio, quę propria iustitiæ distributiuæ materia, vt ex eius nomine patet. Secundò, ꝙ sit inter totum & partes, ita quòd à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio nanq; petitione sonat alicuius, ꝙ nisi totius esset, partibus debitū, vt distribueretur, nō esset. Vocamus autem totum cōmunitatem vel principem vt sic, partes autem ipsos ciues. Tertiò, ꝙ seruetur æqualitas geometrica, id est, proportionalis, vt scilicet talis sit proportio eius quod datur de communibus bonis vni personæ ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas, id est, vt quantum vna persona præcedit alterā in illa repub. tantum quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti tantò plus alicui parti debetur, quantò pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politiis secūdum diuersa attenditur, scilicet secundum virtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicentiū nihil vsuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montiu pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.

Mutuantes in Monte pietatis & quomodo nulla vsura, vel iniustitiæ macula incurrant.

HIS Igitur præmissis illorū occurrit opinio, qui termi nos cōmutatiuæ iustitiæ nō egrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vsurę nec iniustitię aliquid sapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda est, quæ hos contractus adeo secundum se iustos dicit, vt si de cuiusque priuatæ personæ intentione recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modò constat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶Vt autē huius ambiguitatis veritas clarius eluceſcat, ex quo non refert secūdū hanc viā, quis mutuet, publica. f. an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an. f. mutuātis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiēdū, præsupposita recta intētione mutuantis, quā tamen præsupponere non est opus, quia cōtractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in æqualitate cōmutationis consistit quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponēs 10000 ducatos, conducatq; ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatq; vnum denarium pro qualibet libra singulis mensib⁹ à singulis accipientibus, & retinentibus mutuū, supposito ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria. Primò, quòd hic sunt tres contractus, secundò quòd in his nulla interuenit vsura, tertiò quòd in his nulla inuenitur iniustitia.

¶Primum horū declaratur distinguendo cōtractus. Est siquidē hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantē & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioānem pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idē est, quia in mutuātis ꝑsona pignus suscipiunt. Est & tertiò cōtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendū, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶Secundum verò. f. ꝙ hic nulla sit vsura, probāt ex ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò, quia vsura est quando aliquid vltra sortē ex mutuo quæritur, ita quòd mutuum sit nō occasio aut causa sine qua nō, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione cōtractuū, quod hic nihil propter mutuum vltra sortem quæritur, sed tantum propter locatas operas ministrorum, cuius euidens signum est, ꝙ si ministri gratis hæc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò. Quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocunque redderetur, esset vsuraria, nō enim refert, an fœneratori vsuræ dentur ab accipiente mutuum, vel à principe, vel à quocunq; alio. Sed constat ꝙ prædictis ministris absque vllo scrupulo potest tanta merces pro his laboribus à cōmunitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo nō est vsura.

¶Tertiū autē. f. quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esse iniustitia ista ex parte ministrorū, vt ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsis gratis tenentur operas suas impendere & hoc non, quia non sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis tantæ ꝙ teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius ꝙ libra singulo mense, & hoc nō, tū quia multorū sapientiū & bonorum virorū sententia cōsideratis particularibus circunstantiis vna hæc æquissima iudicata est: particularium autē iudicium prudentiū viris cōmittendum est secundū moralem philosophiā. Tum quia huic modo ratio suffragatur, cōmensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tēpore retinetur, tantò plus periculi custodes subeūt & curæ & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperū, vt iniusta sit hæc exactio, quia à nō debente soluere exigitur, & hoc nō, propter duo. Primò, quia si pauper nō tenetur ad hoc cū aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans nō tenetur, quoniā damnū incurrere non tenetur ex hoc, ꝙ beneficiū mutui impēdit, quinimò si aliquod damnū ex hoc incurreret, posset à paupere accipiēte mutuū illius recōpensationem exigere, vt ab omnibus doctoribus cōcorditer dicitur. Princeps quoq; aut cōmunitas ad hoc non tenetur, tū quia sumus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleēmosyna nō est in præcepto, tum quia principes, etsi teneātur pauperum curā habere, & eis subuenire, nō tamen tenētur hoc modo subuenire, vt de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat ꝙ pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale principium, est ꝙ ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cū autem constet, ꝙ ministrorum opera propter paupes fiant, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est, quòd ipsi pauperes debeant ministrorū operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio præpositæ opinionis cum determinatione, quod in hiis contractibus commitatur multiplex iniustitia.

Nō sufficit vsuræ carere, nisi & iniustitia vitetur.

QVOD autem prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per se euidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hęc principia standa infra limites iustitiæ commutatiuæ per se nota sunt, quoniam ex seipsis æqualitatem iustitiæ clarè continet, & ideo indisciplinati esset quærere eorum probationem. Sub his autem principiis oportet subsumere propositiones minores, quas vbi difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & singillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integrè patebit. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponēs 10000 ducatos, conducatq; ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatq; vnum denarium pro qualibet libra singulis mensib⁹ à singulis accipientibus, & retinentibus mutuū, suppositò ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria. Primò, quòd hic sunt tres contractus, secundò quòd in his nulla interuenit vsura, tertiò quòd in his nulla inuenitur iniustitia.

¶Primum horū declaratur distinguendo cōtractus. Est siquidē hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantē & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioānem pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idē est, quia in mutuātis ꝑsona pignus suscipiunt. Est & tertiò cōtractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendū, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶Secundum verò. f. ꝙ hic nulla sit vsura, probāt ex ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò, quia vsura est quando aliquid vltra sortē ex mutuo quæritur, ita quòd mutuum sit nō occasio aut causa sine qua nō, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione cōtractuū, quod hic nihil propter mutuum vltra sortem quæritur, sed tantum propter locatas operas ministrorum, cuius euidens signum est, ꝙ si ministri gratis hæc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò. Quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocunque redderetur, esset vsuraria, nō enim refert, an fœneratori vsuræ dentur ab accipiente mutuum, vel à principe, vel à quocunq; alio. Sed constat ꝙ prædictis ministris absque vllo scrupulo potest tanta merces pro his laboribus à cōmunitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo nō est vsura.

¶Tertiū autē. f. quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, Si hic esset iniustitia, aut esse iniustitia ista ex parte ministrorū, vt ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsis gratis tenentur operas suas impendere & hoc non, quia non sumus in casu extremæ necessitatis, aut superfluitatis tantæ ꝙ teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius ꝙ libra singulo mense, & hoc nō, tū quia multorū sapientiū & bonorum virorū sententia cōsideratis particularibus circunstantiis vna hæc æquissima iudicata est: particularium autē iudicium prudentiū viris cōmittendum est secundū moralem philosophiā. Tum quia huic modo ratio suffragatur, cōmensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tēpore retinetur, tantò plus periculi custodes subeūt & curæ & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperū, vt iniusta sit hæc exactio, quia à nō debente soluere exigitur, & hoc nō, propter duo. Primò, quia si pauper nō tenetur ad hoc cū aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans nō tenetur, quoniā damnū incurrere non tenetur ex hoc, ꝙ beneficiū mutui impēdit, quinimò si aliquod damnū ex hoc incurreret, posset à paupere accipiēte mutuū illius recōpensationem exigere, vt ab omnibus doctoribus cōcorditer dicitur. Princeps quoq; aut cōmunitas ad hoc non tenetur, tū quia sumus extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, extra quos eleēmosyna nō est in præcepto, tum quia principes, etsi teneātur pauperum curā habere, & eis subuenire, nō tamen tenētur hoc modo subuenire, vt de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat ꝙ pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale principium, est ꝙ ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cū autem constet, ꝙ ministrorum opera propter paupes fiant, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est, quòd ipsi pauperes debeant ministrorū operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio præpositæ opinionis cum determinatione, quod in hiis contractibus commitatur multiplex iniustitia.

Nō sufficit vsuræ carere, nisi & iniustitia vitetur.

QVOD autem prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per se euidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hęc principia standa infra limites iustitiæ commutatiuæ per se nota sunt, quoniam ex seipsis æqualitatem iustitiæ clarè continet, & ideo indisciplinati esset quærere eorum probationem. Sub his autem principiis oportet subsumere propositiones minores, quas vbi difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & singillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integrè patebit. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponēs 10000 ducatos, conducatq; ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatq; vnum denarium pro qualibet libra singulis mensib⁹ à singulis accipientibus, & retinentibus mutuū, suppositò ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam

misceūdū, ꝙ hoc, vel illud opus in fauorē boni cōmunis, aut aliud huiusmodi, finis siquidē cōmunis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus cōmutationibus. Iam enim stabilitū superius est, ꝙ iustum secundū iustitiæ cōmutatiuæ formā attenditur secūdum æqualitatem commutationis huius ꝑsonę ad illam ꝑsonā, & non secundum ordinem ad communitatem.

¶Ex per se ergo & proximis cōsideratis, distinguamus in primis operas has ministrorū, dicētes ꝙ harū operarum quędā sunt quasi per se communiter intentæ & hæ sunt illæ, quę vsq; ad venditionem pignorū interueniunt. Quædā verò sunt ꝑcipialiter, & ꝑ accidens intectæ & hæ sūt subhastatio & vēditio pignorū, & his annexa, quę ex mora quorundā debitorum accidūt. Distinguēdo aūt sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc, f. custodiā pecuniæ, præparationem ad mutuandum actum mutuādi, sumere pignus, scribere hęc, eui annectūtur expēsæ pro libris, &c. custodia pignorum: cui conjungitur conductio domus pro eorum conseruatione, & tandē restituere pignora. Horū autē pars maior & periculosior in fauorem sit Petri mutuātis, aut vniuersitatis pauperum: custodia enim pecuniæ, acceptio pignorum, eorū custodia, scribere hæc expensæ pro libris conductioq; domus (in quibus totum periculum est) ad alterius vel vtriusq; ordinantur securitatem. Reliqua autem paucula, scilicet præparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuandi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

ET Vt clarius eluceſcant hæc, videamus singula. Custodia imprimis pecuniæ, in illius fauorē proximē sit, cui custodienda repo natur: pecunia autē hæc custoditur duobus, f. Petro mutuāti, cuius est directum dominium huius pecuniæ: & vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominiū vtile eiusdē. Nulla enim alia ratione hanc pecuniā oportet conseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quādo vellet rehabere pecuniā suam, & vniuersitas pauperū sit certa, ꝙ commūnis sit etiā futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio timiliter pignorum, quum ad conseruationē & securitatem capitalis proximè ordinetur, cōstat quòd in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc reſcribātur, aut quòd pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ cōsulens fieri vult.

¶In custodia autē pignorū considerandum est, ꝙ sicut pignus habet in se duo. f. ꝙ sit pigo⁹, & ꝙ sit talis res, (puta vestis) ita in ipla pignorum custodia distinguendū est, ꝙ ipsa est custodia pignoris, & ꝙ est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifestè patet ꝙ in fauorem Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proximè ordinatur in securitatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatē est in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionē eius, si etiā perdidit illud, vt cōuincitur ex illo morali principio restitutionum posito à S. Tho. in Secunda Secundæ. q. 62. ꝙ aliquis tenetur ad restitutionem nō solum ratione rei acceptæ, sed etiā ratione acceptionis tenetur restituere, etiam perdita re. Et in hoc differt accipiens depositum ab accipiēte pignus, ꝙ ille deposito perdito non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendum depositum ratione rei acceptæ, & nō ratione acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponētis iste autē. f. accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (qa pignus datur in securitatem perentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solum quādiu pignus habet, sed etiā si non habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut q accommodatum accipit eadē ratione, &c. Si autem cōsideretur cura talis rei, quæ est pignus (puta excussio vestiū & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigitur, ꝙ sit in ratione materia, sed sufficit sibi quòd sit tanti pretij, vt secura sit pecunia rehabenda, ideo nō est eadem ratio de solicitudine exercēda, & de ipsa custodia. Hæc namque cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis. f. & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium cōseruatur, vnde possis mutuatā rehabere pecuniam) similiter tamen & per se sit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imò hanc onerosam conditionē refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis, ꝙ ipse non vult solicitudinem hanc, sed ꝙ Dominus ipse mittat tēpore curæ rehabendæ ad excutiendas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstant, ꝙ si nullo interueniēte pacto vestes in pignus acceptas contingit lædi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo ꝙ retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius, sed ex eo ꝙ per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, ꝙ talis pignoris curā refutaret. Implicitè enim obligatur quilibet sumens pignus qualecunque ad eius curā, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autem conductio, inquantū deseruit custodiæ pecunię & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expansioni & curæ vtilis est, in horum pauperū fauorem sit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum, in fauorē manifestè fiunt Ioānis pauperis. Sed prima horum. f. actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, quoniā actui mutuādi respondet actus restituēdi acceptum mutuū, & actus restituēdi pignus respondet actui dandi ipsum pignus, sicq; par pari refertur. Tertium autē sub mercede esse per se patet, pecunia siquidē æstimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita. f. quę specialiter respectu quorundam accidunt, vt venditio pignoris, & cætera annexa, non opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam proprium est debitoris ab ipso soluenda sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cùm pateat vnū tantum actum mercenarium propriè, & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationem ad mutuādum, ex supradictis principiis facilè veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua. f. Nullus pauper tenetur ad reddēdam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecunię vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, ꝙ nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperū, vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua. f. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit cum mutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam cōduxi excussorum in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorātia siquidem hæc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi, certitudini par est) Mons habet, quòd pauperum indigentium mutuò alij afferent pignora excutienda, & alij non: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis meredem recepturus, si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua. f. Petrus mutuās, siue peribus in prima conclusione positis. f. custodia pecunię & pignorum mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, ꝙ opera ista in vtriusq; vel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorū pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta, (quæ ex prædictis apertè sequitur) est ista: Iniustè exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, &c. Clarissima est ista: quia cùm iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, ꝙ pauper quilibet nō tenetur ad omnia soluenda (sed ad vnum, f. obligatam præparationem ad mutuandum) consequēs est, quòd iniustè exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Pauperum vniuersitas ad cætera soluēda tenetur, quia pauperes iniustè solnatur.

ANTEQVAM Soluātur obiectiones ad oppositū factæ & examinetur, an vsura hic inueniatur, duo circa supra dicta relicta soluēda sunt: inferendaq; horum solutioni est secūda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterq; simul teneatur ad satisfaciendū ministris pro illis operibus, pro quibus loan. pauper non obligatur. Sed si prædicta diligēter inspiciātur, patere potest, ꝙ non Petrus mutuās, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum enim iam est principiū, dicens ꝙ ille, in cuius fauorē res agitur, tenetur ad mercedē reddendā: constat autē, ꝙ custodia seu cōseruatio pecunię integrę (ad quā cætera hæc opera ordinātur) non in Petri fauorē, sed paupe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pauperum vniuersitatis sit, quia Petrus nõ propter se custodiendã pecuniã deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniã ꝓpriã, nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniã suam custodibus exposceret. Patet etiã hoc idem ex eo, ꝙ pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerẽtis, quoniã restituenda est sibi non solum ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictũ est, ꝙ quando aliquis tenetur ad restituẽdũ ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniã mutuis, licet nõ donet, non tenetur, sed pauperum vniuersitas.

ET Tunc surgit secundũ dubiũ, cur iniustè dicatur exigi à Ioanne paupere particula quędã eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cũ Ioannes pars sit totius pauperũ vniuersitatis: sicut autẽ vniuersitas tenetur ad integrã satisfactionẽ, sic pars eius ad partẽ. Quinimò impossibile est, quòd aliter vniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶Sed ad hoc quoque dubiũ ex dictis responsio facile haberi potest. Iniustam siquidẽ esse huiusmodi exactionẽ ratio indicat cõmutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stãdo, à parte exigi nõ potest id, ad quod totũ tenetur, eo quod totũ vt extremum est cõmutatiui iusti partis rationẽ habet, idemq; est à parte exigere secundũ iustitiã cõmutatiuã id, ad quod totũ secundũ eã tenetur, ac si exigeretur ab vna parte, id ad quod pars alia tenetur qđ iniustissimũ esse constat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quòd omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ cõmutatiuæ formã modo examinantur. Quid autem dicendũ sit secundũ iustitiam distributiuam, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit tunc scire, quòd iniustè exiguntur hæc à Ioanne paupere, si infra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX Præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis defendentis cõtractus secundũ iustitiã cõmutatiuã, licet nõ ita amplè sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & nõ curans an singulari personę liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, casum in terminis pones, licet in cęteris concordet cum præcedenti, in hoc tamen differt, ꝙ Petrum ponit abdicanté à se proprietatẽ & dominiũ pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerũt, donant. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cũ eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperib⁹ mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodũ à populo & rectoribus ministri, &c. vt supra. In isto dicit casu, cùm dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, ꝙ absolutè loquẽdo, quicunq; eam distraheret, iniustè hoc faceret, vtpote cõtra expressam intentionẽ piam donantis, qui nõ nisi ad hoc donauit) cõsequens est, ꝙ obligatio ad mercedem reddendã ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cùm extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatũ modum subueniendi. Pater siquidẽ huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorũ, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuãtis, an communitatis, an vniuersitatis pauperũ, an etiã ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, ꝙ ipse non teneatur, ista negatio, scilicet quòd opus hoc nõ fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueniri probatũ fuit. Principium enim negatiuũ addũctum est, ꝙ nullus secundum iustitiam cõmutatiuã tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autẽ esse etiam ipsum pauperum collegium à singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuã stando, probatũ est prius.

¶Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperũ ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequẽter iniustè à singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidẽ ratio, qua vniuersitatem pauperũ ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam nõ ratione dominij ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, id est quia pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proxime fiebat fauore, ꝙ in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperũ ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorẽ Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM autẽ in oppositum adductarũ prius conuenit illas soluere, quæ iniustitiã ab his contractibus auferre conabantur, & postmodũ illos examinare, quæ de vsura eorũ agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiã ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum à quibus exigitur.

Ex parte siquidem pauperũ, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quòd ad aliquid tantùm. Nec est inter modica deputandũ id, in quo aggrauantur, quoniam, vt ex dictis liquet, nõ tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem soluendam eorũ, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendũ pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cum omnibus suis appenditijs si mercedis nunc exactè tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cũ grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imò si immediatè, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eũ necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secũdũ Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamẽ quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

A D Id autem ꝙ obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primò, quòd de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperũ, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperũ pecuniam custodiẽdam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur: scilicet quod nullus mutuans tenetur aliquod damnũ incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimò potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico ꝙ hoc commune dictum est summè verum, sed malè applicatur ad propositum, quoniã expẽsæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur & remotè ex mutuo proueniant, sed causantur ex cõtractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur & remotè proueniunt expensæ istę ex cõtractu mutui, sed non dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuũ nõ est causa, sed occasio harum expensarum, non proximè, sed remotè, nec habet rationẽ occasionis huiusmodi, inquantum est in fauorẽ accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intenti, eò ꝙ sicut iniquum est mutuantem ex hoc, quòd mutuat dãnificari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi, æquum enim est vtriusq; conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quod opinionem hanc plurimũ fouisse videtur, ad propositum nõ est. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani existens Ioannę petenti ibidem pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuum grauatis accipito, constat ꝙ Petrus nõ exigit iniustè à petente mutuum expensas illas, quia nõ teneatur incurrere dãnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo à simili, neq; in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositum, inquã, non est exemplum hoc, quia ea rẽ patet quòd expensæ istæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequẽter in eius fauorẽ per se & proximè ordinantur, in proposito autem nostro expensas istas nõ ordinant per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimè constat.

¶Propter quod aduertant cuiusq; ordinis viri, vt exemplis nõ fallantur, quoniã multa in eis dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primò, ꝙ sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tutè deuehantur, licitè potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit à Petro, seu communitate qui ad has expẽsas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoq; secundò, ꝙ sicut à petente mutuum licite potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuũ, chirographo esse facere tutum eligat, notarioq; in mercedem reddat, non iniustè grauatur, & tamen chirographũ fit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶Sed in his & hmõi plurima est dissimilitudo. Et primũ quidẽ est, quòd Petrus à Mõtis natura differt, ꝙ expẽsas illas Martin⁹ facit, & Bernardi pſonã induit indigẽtis subsidio tali, quasi sibi pignora accõmodãs, vt mutuũ inueniat, & ideo nõ est mirũ, si expẽsas tales Bernardo tenetur subire. nihil enim min⁹ tenetur quã si ipse p̃ seipsum in fœneratore mutuũ sumẽs, expẽsas illas faceret, ꝓpter hęc accidentia. In casu verò Mõtis, nec Petrus, nec cõmunitas in pſona Ioãpauperis expẽsas has facit, sed collegij pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniustè grauatur in huiusmodi expẽsis. Circa secundũ verò exemplũ sciẽdũ est, ꝙ vt dicitur in 4. Met. nihil cuique quęsito respõdeatur formaliter, omnis certitudo destruetur, eo ꝙ extra rationẽ formalẽ vagãtibus infinita occurrũt circa quilibet. Vnde in ꝓposito solicitè semp attẽdendũ est ꝙ formaliter quæratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud enim est petere securitatem rehabendæ pecuniæ, & aliud est petere talẽ securitatem, cuius habentẽ expensas annexas, puta Chirographum: quemadmodũ etiam supertius distinctum est, quòd aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim securitatẽ nihil petit in tui fauoré habẽs annexum damnũ eius, à quo petit illã: sicut nec petẽs pignus. Vnde si accidat, quòd petitã securitatem aut pign⁹ ego dare nũ possim, nisi cũ aliqua expẽsa, quã qualitas securitatis, aut pignoris à me electa parit, ego ipse dãnũ mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expẽsæ istæ per se prouenirũt. Et ideo teneor ego notario mercedẽ reddere: sicut & expẽsas illas subire, quæ ex pignoris emanãt accidentibus. Petens verò securitatẽ talem (puta chirographum) cũ in fauorem sui petat rẽ habentẽ expẽsas annexas, & iniquũ sit ex eo, quòd in fauoré sui agitur, alterũ damnificari iniustè, grauat eũ à quo illam petit, ad reddendã mercedẽ notario debitã. Vnde euidẽter patet, ꝙ Mõtis natura ab hoc exẽplo distat in hoc, ꝙ hic petens securitatem, nihil petit, ex quo per se oriatur expẽsa aliqua: in Monte autẽ volens pignus, vult sibi à Ioan. paupere solui pro custodia aliis, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quę ipse fieri vult non in Ioãnis pauperis fauoré, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atq; iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant: quoniã multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶Secundò dico, ꝙ nõ sufficienter arguẽdo probatur, cõmunitatem aut principẽ nõ teneri ad soluendã ministris mercedẽ. Licet enim recte concludatur, ꝙ nõ tenẽtur simpliciter: nõ tamẽ ex hoc concluditur, quin teneãtur ex suppositione. i. suppositò ꝙ hunc modũ mutuãdi statuãt. Et licet vt dictũ est, vniuersitas pauperum de iuris rigore non cõmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque publica autoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen à iustitia non multũ remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶Modus autẽ accipiẽdi, quòd etiã iniustitiam contineat, manifestatur. Cùm duo genera operũ sint, ꝙ quib⁹ hæc à paupere exigũtur (scilicet illa ꝓ quibus nõ tenetur) vel quia null⁹ pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic nõ tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit) de modo exigendi mercedem, pro istis nõ oportet probare, quòd sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modo eius iustus esse non potest. Sed & modus exigendi ꝓ his, ad quę Ioan. pauper tenetur. i. ꝓ obligata præparatione ad mutuandum, iniustus ostẽditur: ex eo ꝙ obligatæ præparationi ministri ad mutuandũ, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis, aut damni cõmensuratur diuturnitas tẽporis, quo mutuum acceptũ tenetur, aut quantitas acceptæ mutuò ipsius pecunię. Nisi quis diceret damnũ incertì ex eo, quòd non potest tam frequẽter mutuum iterare: ac ꝓ hoc cessat ministri merces à pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quòd ex hoc non habetur quòd oportet mercedem istã quantitati mutui & tempori quo retinetur, cõmensurare: sed quòd oportet cõsideratis omnibus, certum salariũ sibi statuere, & illud summariè ac verisimiliter, calculatis prudentiũ arbitrio pauperibus venturis ad suscipiẽdum mutuum, soluendum æqualiter taxare, eo quòd æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec incõuenit contingere pauperẽ pluries indigem plus soluere minus paupere, quoniã merces hæc redditur non mutuò, aut quantitati pecuniæ mutuatæ, sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quę æqualiter omnes respicit, & pauper pluries indigens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantùm submittere, quia scitiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictũ est, relinquitur quantitas stipendij ministris debiti, & taxatio quãtitatis pecunię à singulis soluendæ æqualitate suppositæ, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM quo ad hãc partẽ est, vt videatur, an in iustitia, quæ in his inuenitur cõtractibus, vsurę rationẽ habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶Primò ex eo quòd vsurã duob⁹ modis cõmittitur, s. augendo ex mutuo capitale, & exigendo recõpensationem damni, quod nõ ꝓpter mutui beneficium incurritur. Neq; enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuũ recompensationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quã velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem, cùm tam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniã Montis integrè & securè saluari, quicunque sit ille, exigere à Ioanne paupere mutuum petente expensas, quę non in illius fauorem fiunt, consequès est ꝙ exigat recõpensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quòd damnum hoc ex mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil

siquidem refert, vnde damnũ hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quòd sit in fauorem Ioan. Pauperis vt sic, nõ cessetur, ista enim negatio, sufficit ad hoc quod iniustè exigatur ab eo, & consequenter quòd vsurariè, ex quo vt dictum est, nõ refert ad vsuram, damnum indebitum à pendente mutuum exigere, aut lucrum quærere.

¶Secundò ex eo, quòd non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, nõ ex seruitio impenso ad mutui beneficiũ vt sic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunq; aliud lucrum vltra sortem petere, neque enim ab vsura remotius est grauare iniustè accipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri, quæcũque ex causa quàm sibiipsi mutuanti. Constat autem, quòd hic grauatur iniustè Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quãquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

A D Euidentiam verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quòd hic sunt duo, scilicet reddere mercedẽ ministris, seu (quod idẽ est) ipsos ministros accipere mercedẽ pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omni æquitate plenum, quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniam operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces possit.

¶Vnde prima ratio peccat, assumendo ꝙ hic nihil vltra sortẽ quæritur propter mutuũ, sed tãtũ propter locatas operas, quoniã secũdum veritatẽ ex mutuo, exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quod exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tũc bene sequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipiẽtis mutuũ fauorem facta, causa próxima est, ꝙ ab eo iustè merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius, quicunque sit ille, & tunc malè infertur: ergo non propter mutuum: quoniã causa proxima huius exactionis est vel mutuum, vel locatio operarũ: sed locatio operarũ causa secundum iustitiã esse non potest, eo ꝙ operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuum huius exactionis causa proxima est, ac per hoc vsura committitur. Nec obstat id quod conformando subdebatur, s. ꝙ si ministri donare hoc volunt, Mors nõ turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quòd Mõs lucrũ ex hoc nõ quærit, sed nõ habetur quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quòd rustico cultori vineæ mutuãtis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo quòd rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedẽ propriam.

¶Secunda autem ratio cõcludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur, ad illam & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo qui tenetur iustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo qui nõ tentur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur claré constat, quòd quamuis merces sibi debeatur, iniusta tamẽ exactio est, quia hic non tenetur. Et si adiunxeris, quòd exactio ista non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in casu isto contingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ cõmutatiuę terminos loquendo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formã iustitiæ distributiuæ.

SVNT Igitur alij subtilius naturã Mõtis hui⁹ speculates, ꝙ infra iustitię cõmutatiuę limites stãdũ nõ credunt, sed iustitiã distributiuã insertã dicẽtes secundũ eius formã iustitiã in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Mõtis pietatis illũ esse approbantes, qui in cap. 7. positus est: in quo. s. Petrus vocato populo donat 10000. ducatos nõ cõsumendos, sed mutuãdos, perpetuo tẽpore pauperib⁹, & c. vt supra. nõ inferunt iustitiã distributiuã ipsis cõtractibus mutui, vel pignoris, vel locationis operarum, sed inuẽtioni mercedis reddẽdæ operariis. Si nanq; superius dicta adunẽtur ad hoc deuẽtũ est ꝙ pauperũ vniuersitas tenetur reddere mercedẽ ministris Mõtis: & ideo ipsa vniuersitas pauperũ ex quo in cõmuni nihil possideat, inuenire volẽs, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruiẽtibus onus hoc distribuendũ esse in suas partes pauperes, scilicet statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquitur: sed intentio mercedis reddendæ secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum iustitiæ distributiuæ formam fieri secundum hanc opinionem pot-ſt, & de facto in Monte hoc fit.

¶Dicit igitur duo hęc opinio. Primò, quòd ſecundum diſtributiuã iuſtitiæ formam in vniuerſitate pauperum inuenienda eſt merces reddenda miniſtris. Secũdò, q̃ inuentio iſta iuſte ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniuſtè grauetur.

¶Primum probatur dupliciter. Primò, quia cùm vniuerſitas pauperũ teneatur de ſuo ſatisfacere his miniſtris, ſuum autem non ſit niſi altero modo, vel quia in cõmuni aliquid habetur, vel quia ſuarum eſt partium, & in propoſito vniuerſitas nõ poſſideat aliquid in communi, reſtat vt de his, quæ partium ſunt, ſatisfacere debeat, partes autem pauperes eſſe patet. inter eos igitur oporteret pecuniam hãc inueniri. Et cùm conſtet, q̃ cõmunia onera iuſtè diſtribuenda ſunt, cõſequens eſt q̃ ſecundum iuſtitiã diſtributiuam inuentio hæc fieri debet. Secundò, quia ſicut bonum totius partibus eſt debitũ, & ideo proportionaliter eis diſtribuendũ, ita & malum totius partes quoque proportionaliter ſuſtinere tenentur, onera autẽ omnia inter mala cõputãtur, onus igitur huius mercedis ſoluendæ partes vniuerſitatis pauperum proportionaliter ſufferre tenentur. Hoc autem eſt inuenire pecuniã iſtam in vniuerſitate pauperum ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã, quod erat probãdum. Secundum autem. I. q̃ de facto nulla iuſtitia in modo diſtribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiã dupliciter. Primò, quia in hac vniuerſitate bonum eſt ipſa ſubuentio & releuatio pauperum, malum verò eſt onus ſoluendi mercedem, æquũ autem eſt, vt qui, plus boni percipit, plus etiã mali ſentiat: cui igitur maior ſit ſubuentio, is magis onus ſolutiõis ſubire debet. Et ſic ſtatutũ eſt in hoc Monte, vt ſcilicet cui plus & maiori tẽpore mutuatur, plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat. Secundò, quia æquum eſt vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occaſionem ſubeundi talia onera vniuerſitati præbent. Illi autẽ quorum pignora maiori tempore & periculo cuſtodiuntur, ſunt huiuſmodi, quorũ maiorem mercedem tenetur reddere vniuerſitas miniſtris pro cuſtodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & ſimiliter illi, qui pretioſiora offerunt pignora, ex hoc quòd maius mutuum ſumunt, debent amplius grauari, quòd in capitulis Montis pietatis continetur. Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuæ violatio in capitulis iſtis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis, determinans quomodo hic ſit diſtributio.

Conſiſtit hæc diſtributio in mentione mercedis reddendæ operarijs, à quocunque hoc diſtributo mandetur.

VTrum autem ordine oſtendatur, opinionem hãc deficere, primum dictum examinãdo oportet ex cõmunibus animi cõceptionibus incipere, & oſtendere quomodo ratio diſtributiõis hic ſaluatur. Quia ergo, vt dicitur in 5. Ethi. iuſtum in diſtributionibus cõſtitutum omnes ſecundũ dignitatẽ quandã oportere eſſe, ita q̃ ſicut iuſtitia cõmutatiua dignitatem perſonę non conſiderat niſi inquãtum in quantitatem rei redundat, vtputa cùm conſiderat dignitatẽ principis perculſi, quia pereuſio ex hoc criminoſior eſt, ita iuſtitia diſtributiua quantitatem rei non ponderat, niſi inquantum redundat in dignitatem perſonæ, vtputa cùm magnificat virtutis egregium actum, ex hoc q̃ dignior perſona illa ex tali opere reddatur, ex hoc, inquam, conſequens eſt, q̃ diſtributionis ratio abſque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonũ hominis, ſed illud, ex quo homines ſortiuntur, quòd partes ſint totius vniuerſitatis, ſiue illud ſit virtus, vt politia, ariſtocratia, ſiue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in oligarchia * ſiue libertas, vt in democratia, ſiue quodcũque aliud. Et cùm talis partiũ dignitas ad commune aliquid opus, quod totius proprium eſt, ordinetur, oportet ſi hanc pauperũ vniuerſitatem in communitatem quãdam erigere velimus, inuenire & quid ſit totius opus, & ſecũdum quid partiũ dignitas attendatur. Eſt autẽ hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiũt, & hoc ſequitur mediate pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dicitur) integra conſeruatione. Dignitas verò indigẽtia eſt id enim in qualibet cõmunicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuſtè repelli putatur, vt diſcurrendo per omnes ſupradictas politias apparet. Sola autẽ indigentia exiſtẽte, meretur quis de hoc eſſe collegio, & iniuſtè expelleretur, ſuppoſitis ſemper his, quæ ſecundum legem ordinata eſſent, puta q̃ tantùm pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia p̃ dignitate in hac vniuerſitate habetur. Indigentiã autem dicimus nõ quancunque, ſed talem quæ ſ. pignoribus poſſit ſecurũ facere Montẽ. Hic eſt modus, quo vniuerſitas pauperum velut cõmunitas quædam diſtributionis eſt auſtrix & capax. Qui licet ſit ſuſtentabilis, clarius tamen & verius diſtributionis forma in ea ſaluatur dicendo q̃ ſicut ſi militibus vltra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro republica diſtribuenda ſtatuatur quædã pecuniæ ſumma, diſtributionis iuſtus modus erit, vt quanto melius hic illo egit, tantò maius ſit quòd huic, eo quod illi datur, & ſic modus & forma diſtributiuæ iuſtitiæ ſeruatur abſque tot difficultatibus. Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuẽda ſunt, vt hic accidit, ſufficit q̃ diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum eſt, quæ tunc tantum ſeruatur cum æqualibus æqualia, & in æqualibus inæqualia imponuntur.

¶Et quoniã ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio in pauperum vniuerſitate, nõ refert quo ad præſentẽ quæſt. idcirco concedantur diſtributionẽ inueniri in inuẽtione mercedis reddendæ operariis Montis à quocunq; diſtributio iſta mãdetur, ſiue à principe, ſiue à communitate, ſiue ab ipſa pauperum vniuerſitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.

RESTAT ergo cõſiderandũ ſecundũ, ſcilicet, an diſtributio iſto modo facta iuſta ſit. Vbi præmittendũ eſt, q̃ licet in diſtributionibus cõmuniter minus ſeruetur iuſtũ etiam abſq; cõſcientiæ periculo, quam in cõmutationibus, eo q̃ comparationes perſonarũ ſunt odioſæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præſtat, ſtatuta tamen diſtributionum diſpoſitiua tãto iuſtiora eſſe oportet, quantò facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipſa ſtatuta à iuſto declinare inciperent nimia poſtmodum in diſtribuendo elongatio à medio fieret, ſicque iuſtitia corrumperetur, & ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

¶Sciendum eſt igitur, q̃ aliter bonũ, aliter malũ diſtribuẽdum eſt inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum ſiquidẽ diſtribuendum eſt ſic, vt digniori maius bonũ detur. Et ratio eſt, quia bonum totius, q̃ eſt debitum alicui parti, tantò maius eſt, quantò pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tantò minus quãto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autẽ econuerſo diſtribuendum eſt vt ſcilicet digniori parti minus malũ, & minus digne maius malũ imponatur. Et huius ratio eſt, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethic. quia eligibilius eſt quàm maius malũ, eiuſdem rationis eſt, q̃ alicui debeatur plus boni & minus mali, & conſequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malũ & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendũ eſt. Et loquimur ſemper de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

¶Suadet quoque hanc diſtributionis eſſe æqualitatẽ naturæ operatio, quæ alimentũ diſtributa membris, ad principalia membra dignores partes, & ad viliora viliores tranſmittit, infirmitate autẽ ſi pateſt à principalibus membris ad viliora propellit, experientia continuè docet. Vnde ſi in pauperũ vniuerſitate, quæ ſuper indigentia fundatur, bona diſtribuẽda eſſent, quãtò aliquis eſſet magis indigens, tantò maius bonũ ſibi deberetur, eo q̃ maiorem principalitatem habet in tali toto, ſicut magis dues maiorẽ principalitatem habet in politia, quę fundatur ſupra diuitias, quę oligarchia vocatur. Et conſequenter quãto aliquis eſt magis indigens tantò minus æ li communis ſuſtinere debet. Et quia onus hoc mercedis ſoluendę inter mala connumeratur, oportet q̃ ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuę formam magis indigens minus ſoluat. Magis autem indigentem inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo, & minus eiro poteſt ſoluere. Non ergo iuſtè ſtatutũ eſt, q̃ plus mutui ſumentes & maiori tẽpore retinentes, plus teneãtur ſoluere. Nec impedit concluſio huius proceſſus, ſi quis cauillationibus forte adinuẽtis non ſuſcipiat, id quod tamen probatum eſt, ſ. vniuerſitatem hanc ſuper indigentia fundari, aut q̃ iſta non ſit verè cõmunitas quędã. Stat enim vis rationis in hoc q̃ diſtributio onoroſa non debet cõmenſurari indigentiæ, ita q̃ quantò quis plus eget, tantò plus cõmunis oneris ſuſtineat, hoc enim probatione nõ eget. Sub hoc autem principio, ſiue vera diſtributio, ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur quòd iſta diſtributio eſt onoroſa, quòd manifeſtè patet, ergo nõ debet quantò quis magis eget, tantò plus grauari. Sed ſecundũ capitula huius Montis quãto pauper magis eget magis grauatur, q̃ manifeſtè patet, quia magis grauatur diuti⁹ plus mutui retinens, hic autem eſt magis egens ergo. Committitur etiã vltra hæc iniuſtitia hic dupliciter & ea ſcilicet, ad quæ aliqui tantum ſecundum iuſtitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, ſcilicet mercedem pro excuſione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, ſcilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam ſeu modum diſtributionis, & quæ commutatiuæ iuſtitię ſunt confundũtur, & quæ diſtributiuę ſunt, violantur.

EX his autem facile eſt ſoluere rationes in oppoſitũ. Prima ſi quidem peccat, primo in medio termino, in quo tota vis rationis conſiſtit. Aſſumit enim æquum eſſe, vt qui plus boni totius percipit, plus etiã eius mali ſentiat, hoc autem falſum eſſe monſtratum eſt. Iniquum quippe ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã eſt, vt is plus communis mali ſuſtineat, qui plus boni ſuſcipere debet, quia vt dictum eſt, minus malum quoddam bonũ eſt. Sed aduerte diligẽter, q̃ dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quãtitate abſoluta ipſius boni, vel mali, loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonũ omnibus partibus de communibus dandum eſt: quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali conſiſtit: vt ſuperius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruum malum magis ædit nobilem partẽ, quã magnum vilem, vt patet in membris corporis: & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutione duorum ſolidorum, quã artifex minus egens ex ſolutione quatuordecim nõ vſquequaque falſum eſt illud aſſumptũ, ſæquum eſt, vt qui plus percipit boni, plus ſentiat mali: ſed vt iam patet, etiam ſic non eſt pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quòd ſubſumit, ſcilicet ſubuentio mutui eſt bonum cõmune huius vniuerſitatis pauperum. Releuatio nãque pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cauſatur. Mutuũ autem ad iuſtitiam cõmutatiuam adeò ſpectat, vt id iuſtitiæ diſtributiuæ attribuere ridiculum ſit, niſi forte diſtributio mutui ſtatueretur: quod hic non fit. Iniuſta deinde lex eſſet, ſi qua ſtatueret, q̃ ex ſubuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecuniæ æſtimabile mutuandi daret, & ſimiliter cuicunque alteri, cui ex alia cauſa non teneãtur. Ex hac ſiquidẽ cauſa nulli cuiliter obligatur, quãuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentũ, & eſſet ſermo nõ de ſubuentione per mutuũ, ſed de cõmoditate perpetua mutui inueniẽdi, quã totius cõmune bonum eſſe dictũ eſt, nõ poteſt adhuc concludi iuſtitiã ſeruari: quoniã ſi penes commoditatem illam, diſtributio oneris agenda eſt, cũ commoditas illa omnibus mutuũ ſumentibus æqualiter reſpondeat, inæqualiter diſtribui ſolutionis onus ne quaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniuſtum ſit, malum diſtribui, ſicut & bonum.

¶Secunda verò ratio, quæ mentitur onus ſoluendi iuxta datam ſoluendi occaſionem, facilè ſoluitur, dicẽdo, quòd aut occaſionis vocabulo propriè vtitur, aut cõmuniter, vt etiã cauſam occaſionẽ vulgariter dicimus. Si propriè loquitur, falſum eſt, q̃ huiuſmodi occaſionibus cõmenſurãdę ſint diſtributiones boni aut mali cõmunis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia. Iecus autẽ de gratuitis dicendũ eſſet remunerationibus. Si autẽ occaſionẽ pro cauſa ponit, tunc falſum ſubſumitur. cauſa enim harũ expenſarũ eſt vniuerſitas ipſa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ Montẽ ſaluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: qui pauper ipſe occaſio valde remota eſt, & nõ niſi ipſa mediante, & cauſante vniuerſitate, quę ſolam retinetur, vt pote nõ cõcurrens ad hoc niſi propter mutui petitionẽ, ex qua occaſionem ſumit mutuans, q̃ pignus vult, ex quo deinde prouenit, q̃ vniuerſitas teneatur ſoluere. Patet igitur q̃ occaſionibus huiuſmodi nulla iuſtitia diſtributiones æquari debent. Ex his autem formari alia poteſt ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo ſuſcepto, remota occaſione data, ſed ſumpta, alicuius expenſæ & indigentia: nulli horum diſtributio oneris huius iuſtè commenſuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iuſtitia diſtributiua non ſaluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum eſſe proprię mutuum, ſed ſocietatem potius quandam pũſitam capitulis ad commune bonum vtilem.

VRexit propter has forte rationum anguſtias opinio alia, nedũ hæc capitula: ſed alia quę ab omnibus repulſa videntur cõmunitatibus pietatis plena defendere volens. Hæc quantum ad propoſitum ſpectat, tria dicit. Primò, quòd hic eſt contractus ſocietatis poſitiuæ & perpetuò conſeruatiuæ. Secundò, quòd non eſt hic contractus mutui proprie, ſed temporalis vſus communis depoſiti. Tertiò, q̃ hic eſt cõtractus locationis operarum ad cuſtodiam pignorum, & ei cui à pauperibus merces reddenda inſte exigitur, &c. Primum declaratur explanando naturã huius Montis ſic: Pauperes ciues conuenientes media interceſſione prædicatorum, & cæ diuitibus & à ſe ipſis quandã pecuniæ ſummam don obtinent, non diſtribuendam, ſed perpetuo vſui eorum per modum mutui conſeruandam, eiuſque cuſtodiæ ac prædicti vſus diſpenſationi, & pignorũ cuſtodiæ, & curæ & cæteris, vt ſuerà, pro ſecuritate cõmunis pecuniæ miniſtris quidam à pauperũ patribus præponuntur, reddendoq; ſtatutorem eorum operibus merces aſingulis pauperibus, vt ſupra ſcilicet vnus denarius pro libra ſingulis menſibus, &c. Hæc eſt pauperum ciuium ſocietas, deponens ſummam illam ſub communibus cuſtodibus per modum mutui eius pauperibus diſpẽſandam, & reddens mercedẽ cuilibet debitam, &c. Et iuxta in ſocietate iſta iuſquam interlitur diuiſio capitalis cõmunis, ſ. depoſiti, nec ſecundũ totum, nec ſecundum partẽ, ſed potius procurare augmentum, & pro conſeruatione illius tuta quilibet aliquid ſoluisputa duos denarios pro libra, &c. ideo hic eſt cõtractus ſocietatis nõ iuſtitiæ ſed poſitiuę, & perpetuo conſeruatiuę. Secundum verò, ſcilicet q̃ non ſit hic cõtractus mutui: probatur ex parte ei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicunque nanque eſt proprie mutuũ, ibi & res mutuata aliena eſt à iure petentis mutuum: & mutuans omnino à petente mutuum diſtinguitur. Sed hic neutrum iſtorum inuenitur: quia pecunia, quæ mutuatur, cõmunis eſt eis quibus mutuatur, & mutuans eſt ipſum cõmune depoſitum, ſeu ipſa ſocietas, quæ à pauperibus ſocietatis membris nõ omnino diſtinguitur: ergo nõ eſt hic proprie mutuũ. Maior propoſitio aſſumpta: quo ad vtranque ſui partẽ ex ratione iuſtitiæ cõmutatiuæ in mutuis patet: quì iuſtitia cõmutatiua non eſt inter totum, & partes: & mutuũ non eſt, niſi de eo q̃ alterius partis, id eſt ſingularis perſonæ eſt, & cõſequenter omnino alieno ab hoc petente mutuũ: vnde quando pauper à Monte mutuũ propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vſum communis depoſiti ſecũdum veritatẽ petit nõ mutuum. Et ex hoc vlterius manifeſte ſequitur, q̃ vſura hic nõ eſt, quæ mutuũ explicite vel implicite cõtatur. Tertium autem, q̃, ſcilicet hic ſit, contractus mercenarius inter miniſtros & pauperes, & conſequenter, q̃ pauperes iuſte teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per ſe notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quam ſecundum alias ſupradictas.

VEruntamen quia hæc tanquam ſingularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt, vt, ſcilicet primò oſtendamus male formatum eſſe ab ea caſum Montis pietatis: & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admiſſo caſu, quòd iniuſtitiam non cognoſcat, manifeſtandum eſt, quòd contra ctus iſte non ſit ſocialis: vt ex Pauli ſecundi Pontificis Maximi literis ad Peruginum latum habetur: vbi monet ne vltra ſtipendia miniſtris debita aliquid accreſcens habeatur, ne forte vſuræ labes aliqua incurratur. In contractu enim ſocialiter hoc, quòd ſocio ad communis boni augmentum rẽdunt, ridiculum eſt, in dubiũ apud ſedem ma me aj oſtioſam verti, an ſit vſura. Quòd etiam ſit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorũ Pontificum patet. Semper enim mutuari dicuot pecuniam pauperibus à miniſtris Montis: & diſtributionem mutuũ ſic annectũ, vt vere mutuũ reſtet: quoniã mutuari ſecundum quandam diſtributionem dicunt vt ſcilicet plus egentibus, ſi conſtat, plus mutuetur, infra tamen ſtatuti latitudinem. Nec ſufficit fogiedo dicere, quòd penuria vocabulorum huius cauſa eſt. Tum quia in promptu vocabulorũ temporalis vſus, communis depoſiti vel boni erat. Tum quia expreſſe in literis huiuſmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur: & depoſitata pecunia apud eos, qui mutuatur pauperibus ſunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoq; mutatũ quoque eſſet, & ſa tem circunlocutione aliqua non eſſe mutuum inſinuatum eſſet: præſertim quia omnes forte huiuſmodi literę emanarunt ad inſtantiã eorum, qui vſuram in hoc Monte nõ eſſe contendunt. Qua enim facilìore & magis apparente via excludi vſura poturiſſet, quàm mutuum non interuenire declarando. Sed quid in probabilib⁹ morot⁹ probatur ratione nõ eſſe huiuſmodi contractũ facilem abſq; muteo, vt dicitur: Vbicunque iuſtũ eſt ſecundũ æqualitatem ſimpliciter ręi acceptæ ad datam, ibi vere eſt iuſtitia commutatiua: ſed contract⁹ ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem eſt iuſtus ſecundũ æqualitatem ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ. Sed iuſtitia commutatiua non verſatur inter totum, ſeu toti⁹ bonũ, vt ſic, & partem, ſed inter partem & partem: ita q̃ etiam totum, vt extremum commutatiuæ iuſtitiæ partis rationem habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Tho. expoſ. ſic habenturergo contract⁹ iſte non eſt inter Montem inquantũ eſt totũ, ſiue commune bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partem: ſed eſt inter totũ, inquantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnũ de populo, &c. & conſequenter eſt vere contract⁹ mutui. Ad iſſo aũt talis ſocietatis contractu, quæ ſi non eſt, poſſet tamen fieri: iniuſtitiam omnino ibi committi: ſic declaratur. In contractibus iſtis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites commutatiuæ iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitiæ diſtributiuæ, aut vtriuſque, aut neutrius. Si ſecundum iuſtitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cùm conſter, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non poteſt: & conſequenter quamuis ſocietas pauperũ teneatur ſoluere mercedem miniſtris, iniuſte tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in ei⁹ fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic cõiunc tur iniuſtitia & vſura, quo ſuperi⁹ infra iuſtitiæ commutatiuæ terminos probauimus inuenſri. Si ſecũdum iuſtitiam diſtributiuam puram procedendũ eſſe creditur: quoniam contractus locationis operarum non eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter miniſtros & ſocietatem pauperũ, vt ſuperius dicebatur: manifeſt⁹ error ſtatim patet. quoniam locatio operarũ & eius merces, & ſimiliter acceſſiõ pecuniæ, quę mutuata dicitur, & ei⁹ reſtitutio, fingi nõ poteſt quin æqualitatem commutatiuæ iuſtitiæ requirant. Si autem vtriuſque

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiæ forma miscetur, secundū veritatē idem est casus iste cū eo, quem superius secundū distributiuæ iustitiæ modū disputauimus, & conclusimus iniustū esse. In hac siquidē societate distributio nō aliter, quàm ibi miscetur: nisi q̄ ista opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui etiam distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes equales, ergo iniustè vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quā societas tenetur: quoniam secundū dignitatē iustū in distributionibus attenditur. Si inequalitas inter eos ponitur, cùm nō nisi ratione indigentiæ ponatur, quia plus egenti plus mutuandū statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorū: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, qua plus accipiens cōmunis boni, plus cogitur sentire communis mali: & distributio cōmunis oneris commensuratur singulorum indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quę in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Verobiq; enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa: quia. f. supportatio cōmunis oneris commensuratur necessitatio vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentiæ, & sic de primo ad vltimum perstitate seruata, oneris cōmunis distributio indigentiæ ciuiū & pauperum cōmensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, q̄ tantò quisque communibus grauetur, quantò magis propriis indiget. In hac enim societate quantò quis magis eget, vt propriis possit prouidere necessitatibus, tantò maius mutuū sumit, & diutius retinere cogitur, & tantò plus exigitur ab eo pecuniæ debitę à societate pro seruitiis sibi impensis: vt patet. Et ne iterū dicta repetantur, eodē est modo hic iniustitia distributiua, sicut superius esse dē ratiombus. Si autē neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tātum, quę cōmune bonū per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadā societate erraī in primis, ad fraternam societatem cōseruandā: quoniam operationes hic intercedentes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia cōmunia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum cōpotes: qui omne voluntarium iudicāt simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadūt nisi in differentia, & quę aliarum sunt virtutū & vitiorum. Expresse namque in 5. Eth. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constet, q̄ actus hi indifferentes nō sint, & non sint omne bonum aut omne malum, oportet quòd sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, q̄ scilicet spectant ad iustitiam, opo: tet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD Rationes ergo, quibus probatur q̄ hic non interuenit mutuum, dicendum est, q̄ inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quòd sit contractus rei inter totum vt sic, & eius partem, & q̄ sint secundū æqualitatē rei ad rem. Si namque est secundū æqualitatē rei ad rem, ergo est iustitia cōmutatiua: ergo inter partē & partem: ergo non inter totum vt sic, & partem. Et similiter si est inter totum vt sic, & partē, ergo est secundum dignitatem partiū in toto: ergo non secundū æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat autem, q̄ hoc seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum istam opinionē inter totū vt sic, & partē contractus est. implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia nō discernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quòd totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutuās hic est omnino alius à mutuum sumēte, si formaliter consideretur: quoniā singularis personarū quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ in quantum sic Ioanni pauperi mutuatur, quod communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit: sufficit enim, q̄ Ioannis pauperis sic non sit, q̄ ad eius restitutionem integrē teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitiis societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuæque societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt suprà patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertiò defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque societatis fit, non nisi remote sit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludentes vltimo intentam sententiam.

PEragratis omnibus his opinionibus quæ aliquid ad propositum ex moralibus rationibus adduxerūt: restat primò nominādā tantūm opinio dicens Montē hunc pietatis cum suis capitulis non mutuum facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus inestabilē, & propterea rationibus huiusmodi, quę humanos scrutātur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquētes, in aēre relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui cōtractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiūt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiā si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidē pietatis ab apostolica sede approbatū, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis coniicere potui. Appellatur autē Mons pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecunię pię collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperū mutuo mediante. Vbi nota quòd Mōs ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hac adnexione, f. sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus cōtraria, approbata nō sunt. Hæc autem esse ea, quę iniustitiam cōtinent, nullus dubitat. Nō sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius mōstratum est: propter quod si ea est, nō paruū peccatū fuit, facere imprimi summi Pōtifi bullas trūcatas absque illa particula. f. sacris canonibus nō contraria. Laqueus siquidem est animarum: in quem ego incidissem, vel saltem abscessuę suspēsione nō fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptā particulam illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex primilegiis & indulgentiis concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis cōseruationem, aut augmētum manus porrigūt adiutrices arguūt. Iam enim patet, quòd Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

Mons pietatis quatenus verificatur propositio.

EX Rationibus Ergo propriis iustitiæ commutatiuæ, & iustitia distributiua, clarum iam esse cuilibet patet, non solùm q̄ nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Mōtis huius, sed etiam quod quocunque alio modo casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Tho. adeò sumpta sunt, vt si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facile est omnibus satisfacere, vt omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 13. Iulij, 1498. per infinita secula seculorum. Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xisti de Monte Pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS
de Cambijs in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 De *tribus generibus cambiorum.*
2 De *opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.*
3 De *opinionibus dicentium, in cābijs realibus esse contractū permutationis.*
4 De *opinione singulari circa cambia.*
5 De *natura artis campsoriæ.*
6 *Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo seruetur.*
7 *An talia cambia proposita sint verè cambia & iustificata.*
8 De *alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantissimeque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs inuitans post auditos campsores, plerasque diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, vt hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, fiste nibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verūm vbi plures dies sectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina freti ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducenda sunt deinde opiniones aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

CAP.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

¶ Iustificata siquidem sunt, quæ fiūt his tribus modis. Primò, quū in cambio minuto cāpsor moderatè lucratur secūdum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, cum cāpsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dādo, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo q̄ industriæ & operæ campsoris ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium minūs ros liceat in commutationibus propriis laboris, industriq̄, mercedem componere, campsoribus, qui cōmutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere nō est dubium. Propter quod nō irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrū campsoribus tantum licitum: ita quòd priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numismatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cæteræ cōmutationes) sed determinata est: puta quod ducat⁹ aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniustū est, ita in commutatione numismatū. Vnde nisi vel propter mercedem seruitij, non in numerādo pecuniam, vt quidam putant (quoniam cōtingit sæpe minus numerare campsorem, quàm accipientem, & actus numerādi nō est propriè mercenarius, sed solitus gratis cēdi, vt vsus libri, & numerationi campsoris respondet numerato dantis aliam monetā) sed in arte cāpsoria Reipublicæ ministrādo, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitatem numismatum (infrà declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quā dētur. Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non campsoribus. Secundò quum campsor moderatè lucratur, ex eo q̄ Petrus habens certam summam pecunię Mediolani, dat eam campsori, qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campsor mercedem exigit, iusta est exactio: campsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò, quando campsor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primò ortum habuisse videtur ars campsoria, vt videtur in primo Politicorum. Et est licita sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Iniusta verò absque dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt. Primò, cum campsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quod Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cābij de Lugduno vel Londris: & tamen secundum veritatem ibidem restitutio facienda vtrinq; scitur, siue fiant literę cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimodè fit.

¶ Secūdò (& in idem redit) cùm campsor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidē hinc ad mensem tantū, quantum valebūt, tunc Venetiis: secundum eursum cambiorum decem, libræ grossorum, quæ æquivalent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quādoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum veritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cū probabili coniectura, quòd erit ibi lucrum: quia communiter solent tunc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed rarò minus valeant: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campsor haberet in promptu verum cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & cambium instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infrà erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Et parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt aut, scilicet appretiando numisma extraneum. de quo restituto fienda est, minus quam valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiando numisma proprium quod datur, magis q̄ valeat communiter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt: & in idem redeunt: omnia cābia sic ea reducētur pro quibus. cunque locis fiant. Ad primum enim modum spectat cambiū Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter valet sbi 60. scutos, cāpsor Mediolani dat 60. scutos, nō secundū valorē fcuti Lugduni, sed cum ibi cōmuniter valeat scutus 30. grossus, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tātam summam pecuniæ, quę ascendat ad 60. scutos ad rationem 28. grossorum pro scuto.

¶ Ad secundū verò modū spectat cābium tā Londrēse, quàm Brugense. in quo Petro egenti Ianuæ dat cāpsor Ianuæ 1000. ducatos, nō secundū valorem ducati currentē Brugis aut Londres, sed cùm ibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, vel Londres 52. grossos. Cætera autem cambia ex parte cāpsorum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quātitas monetarū non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auget autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim campsores, quòd quantò tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

¶ Ex parte autē accipiētium cābia, sex modis variātur cambia secundum differētiam eiusdem, vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim videntur aliquā per se differentiā in cambiis facere. Contingit primo modo, q̄ Petrus dat Mediolani campsori centū ducatos Florētinos aureos, & vult totidē florentinos Florentiæ. Cōtingit secūdò, q̄ Petrus pro dictis ducatis vult Florentię monetā argēteam: puta grossos Florētinos, sed tot quod æquivaleant florentiæ ducatis 100. florentinis aureis. Contingit tertiò, q̄ Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam auream, vel argenteā Florentiæ, secundum quòd tēpore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentiæ. Et quolibet horum cōtingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositum est: & cum adiucto aliquo certo lucro ita, q̄ Petrus vult non solē prædictos 100. ducatos Florentiæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte campsoris cōmuniter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

QVONIAM Autem secundum diuersa præsuppositā diuersimodè inueniuntur doctores locuti de huiusmodi cambijs, & ex aliis principijs procedunt suppo nentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

¶ Vnde eorū occurrūt primò opiniones, qui asserūt aut suscipiunt contractus cambiorum realiū secundum veritatem esse cōtractus mutui, licet cābia vocētur. Sunt autē contrariæ horum opiniones: dum quidam dicūt talia cābia esse iniusta & vsuraria, quidam verò q̄ sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamēto: quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adiicere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cābia facere. Quòd autem verè supponatur hic esse mutuum, probāt ex eo, q̄ cōtractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translationedominij, & recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractū sufficientes: muniturque opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuū hic esse, & tamen absq; vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarū locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiā in cōtractu mutui licet seruare se indēnem: constat autem, q̄ mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnum incurreret si Brugis restituuntur sibi totidē aurei, vel eis æquialens ibi præcisē. Tū quia plus daret, quā reciperet: ex eo q̄ ducatus aureus plus valet Ianuæ, quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi cōtractus mutui celebratus est: ergo licitum est estimare ducatum aliquid plus, vt mutuās nullum damnū incurrat: & hoc in istis cambiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus debeat propriis stipendijs militare, & campsor & ministri publicæ vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est quòd proptiam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia indulgentiæ accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem assequitur. Primæ enim fundamentum ruit: quoniā (vt infrà patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambijs illud plus sumi, vt vitetur interesse: hoc enim campsores testātur esse falsum, & dicunt quod non vt damnum euitent, sed vt lucrentur huiusmodi cambijs insistunt: & quòd si accipiētes cambia

Universidad de Deusto
Biblioteca

bia obligarent se ad restituendū præcisè quantum accipiunt in loco vbi accipiunt, ipsi non mutuarent, quia lucri causa aliter hanc exercēt. Et ex hoc patet, quod nec pro interesse stipēdij ministrorum plus sumitur. Si enim campsores ex cābiis nihil aliud quærerent, quàm se seruare indemnes, cābia non aggrederētur: sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet testātur. Consequenter autem non loquitur: quoniā non est licitum artem mutuatiuā in ciuitatibus exigere, & ministros statuere, & laborū industriæque ratione habita, inde etiā sustentationū lucrum quærere: quoniam hoc esset vsurariam artē facere moderatā, vt patet. Ministris autem Mōtis pietatis quomodo & qualiter liceat merce dē reddi, & à quibus oportet reddi, in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autē satis sit nossē, & quod nō est simile: quia in cambiis intenditur lucrum, & quod experientia teste nō licet artem facere mutuatiuā, vt operarum, periculorū & industriæ rationem habēdo, plus forte recipiatur, vnde ipse cum familia sustētetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vsura in his cambiis, si contractū mutui implicant. Propter q̄ Gof. & Host. sub Mutui nomine casum tractātes (cū scilicet mutuatur, vt restituatur alterius generis moneta cui spe lucri) sūrā esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentiū in cābijs reabus esse contractū permutationis.

Merito ergo propter prædicta forte aliorum opinio, dicentium in his cābiis non esse contractum mutui, sed innominatum, scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractū permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opiniones aliis afferentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidē, qui dicunt esse licita, studium suū adhibēt non tā ad probandā eorum iustificationē, quàm eorum naturā extra mutui rationem esse. Et quamuis multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatæ sortis in accipientem mutuum transfert; cambium verò reale, damni periculum campsori relinquit, si minus forte contingat accipere: vt quādoque (licet rarò) contingit. Secundò, ex diuersitate rei restituendæ & loci: nā mutui ratio exigit, vt eiusdē generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquinalēs: aurum enim pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de solu. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutatio monetarū diuersorū generum & in diuersis locis. Tertiò ex modo cōtractus: quia in cambiis realibus est venditio vel contractus similis vēditioni, dū ducatus vēditur 52. grossis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cum alia quod licere patet extra, de cens. cap. olim causam. & cap. cū canonicis. in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborū, periculorum, expensarumque ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamē mutuum non implicare, quamuis non inuenerim: ex dictis tamē ab his, qui absolutè cambia hæc damnāt, aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quod cambia hæc in fraudem vsurarum introducta videntur, cum permutationem monetarum campsor non intendat, sed necessitatibus indigētis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetę mutuū palliat, vt lucretur: præsertim cū plerūque contingat in eadem fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam: & periculum, quod raro accidit, pro derandum non sit in commutationibus, quę regulandæ sunt secundum communiter euenientia. Secundò, ex eo, quod ratio tēporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest: in huiusmodi autem cābiis, vt patet in casu posito, quanto distātius est solutionis tempus, tātò plus sibi solui pacisc̄itur cāpsor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quàm nunc aut hic valet, non est licitum: nisi vendens intendebat vsque ad tempus illud seruare, vt in cap. nauiganti, extrà, de vsuris: aut intendebat ad illum locum deferre. vt dicit Rayn. Inno. & Ioā. And. & Ioan. Calder. campsores autem non intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam à huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

Post prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens hūismodi cābia esse licita, & tria singulariter dicens.

Primum est, q̄ cōtractus iste, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt S. Thom. dicit in Secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratio. secundus vocetur venditio, &c & tertius cambium, ita quòd cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quòd in cambiis non cōsideratur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædā est. Cōstat enim secundū omnes vtroq; modo posse accipi pecuniā, vt patet de locātibus pecuniam ad ostentationem. Et quod campsores pecuniam vt rem considerent, ex S. Tho. autoritate probat in secundo de regi. prin. dicentis, quòd numisma potest accipi, & vt mensura, & vtq̄ædam res est. & hoc modo vtuntur eo cāpsores. Fabricatq̄e super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniam à campsoribus, vt pote rem quandam, & eius prętia variati sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quod licitum est campsoribus plus accipere, quando tempus solutionis distātius est. Dum: quit siquidem accipere plus ratione tēporis dilati dupliciter, vno modo, q̄ sola tēporis dilatio excessum prętij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quod res in dilato tēpore cōsiderata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarū. Si quis enim hyeme emit lanas assignādas sibi in vere, minus quam valeant in hyeme, eo quod lanæ tempore veris creditur minus valituræ, iuste emit: eo quod res in tēpore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat solutionē, vsurā cōmitteret: quia propter solam tēporis moram pretium variatur. Subditq; campsores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore consideratæ. Quoniam, verbi gratia, marcha auri soluenda in nūdinis Ianuarij, non ideo minus emitur à campsoribus Mediolani mense Octobri, quam Nouebri, quia lōgius distat secūdum tempus: sed quia marcha illa cōsiderata in tali tempore, minus æstimatur communiter à negotiatoribus, & magis in tempore proximiori. Et merito, vt dicit: quia cū negotiatoris finis sit commutando lucrari, nec ideo emat, vt empta habeat, si dv titerum commutet cum lucro: licitum est sibi considerare quāto tempore pecuniam occupatā in re empta tenere oporter, carius enim emitur quod citò distrahitur, quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem, quòd campsores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est quòd non semper secūdum temporis approximationem prętiū crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda, quàm fuerit vendita tribus mensibus antè.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet, vt Met. tradit Aristot. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Vnde si in cambiis pecunia consideratur vt res, non vt pecunia, vt dicit, contractus iste, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Tho. doctorum reponi, sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verum non sonat, & S. Tho. verba male interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi. prin. c. 14 sunt ista: Numisma quadis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si confletur, erit aliquid. videlicet aurum vel argētum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis speciebus pecuniarum: imò amplius, vt in campsoria, quæ nō proprié ordinatur, vt sit mensura rerū venalium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia consideretur à campsoribus, nō vt mensura, sed vt res: sed habetur quòd pecunia non vtuntur campsores vsu primario: propter quem est inventa, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsoribus conuenit: vt infrà patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

VT Autem natura cambiorum vniuersaliter & faciliter percipi possit, tali ordine procedendum erēdimus, vt scilicet primò de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de cōditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descēdendo videatur, an artis sint campsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitū est, obiectiones factas soluēdo. Sic enim de huiusmodi cābiis sermone cōpleto, ad alia proposita procedi libere poterit. Principiū autem ad declarandā cāpsoriam, oportet sumere ex primo Politicorū, eius vestigia sequēdo.

¶ Sciendum igitur inde est, quòd rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusq;, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quē ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad esum,

esum, & vinum ad potum, &c. Communis autem siue secundarius, est, quo res inquantum talis, alterī tamē à primo fine applicatur, vt commutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim cū venditur, inquantū calceus cōsideratur: nō enim pro simplici pelle venditur: non tamen propter venditionē est calceus, sed propter calceationē: & sic de aliis. Quemadmodum ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est cōmutatio pro rebus venalibus necessarijs, scilicet ad vitam humanam. scilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiusmodi enim cōmutationes numisma inuentum esse constat, dum eā quæ vni patriæ delunt, aliunde haberi nō possent, nisi datis pro eis æquialentibus: & multum incōmodi esset, res semper trāsferre æquales (ob hoc enim aurum, argentū, æs, & quicquid huiusmodi est facilè portatile & vtile statuerunt commutandis rebus adæquatū ri: & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitum est, in testimoniū qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis consueuit signum imprimi, testans earum iustificationē. Secundus autem numismatis vsus est commutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factū est: & tamen hanc commutationem subit, non inquantum aurum aut æs absolutè, sed inquantum numisma, vt continua experientia docet. Orta autem vidētur hæc commutatio ex inæqualitate numismatum, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebantur: vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autem ex numismatum cōmutatione primo quidem, vt Philosoph⁹ quidem dicit casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm deottur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum cōmutationes lucri vias cōposuit: sicque ars campsoria cōtexta est. Vnde nihil aliud campsoria est, quàm negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidē & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quāuis autem à Philosopho cāpsoria vituperetur, & ratione materiæ: qitia tantum numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod fine caret: & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumenta œconomicæ & politicæ, habēdæ quæredēque sunt nō propter se, sicut nec quodcūq; aliud organum per se appetitur. Si tamen exhominis cāpsoris fine honestetur (vt pote ad familiæ, & status sui decentē sustentationē ordinata) licita est, quēadmodum & aliæ negotiationes. Potest enim id quod solitariè consideratū consonum nō videtur, ex adiuncto fine honestū reddi: vt patet de hominis occisione, quæ absolutè repellenda est: si tamē addatur propter iustitiā, &c. præcipienda est: sicut ecōuerso ars ex se honestissimum finē habens, vt medicina sanitatē vituperabilis ex fine mēdicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia esse pateat, q̄ multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non cō modè possint absque cambijs negotia sua exercere, necessarium, & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse nō quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicęque ministra est, vt ex dictis patet. Et sic cāpsores non possunt seruare se indemnes, sed etiam lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oportet at numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solùm autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in cōmuni exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est: omissis tamē singularibus, quę scientificę determinationi nō subsunt. Quum ergo cāpsoria circa cōmutationem numismatum versetur, necesse est iustitię cōmutatiuæ canones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethi. patet q̄ vniuersalis regula cōmutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rē: vt, scilicet æquale sit datum accepto & ecōuerso: vnde si cōmutatio numismatū iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse commutanda numisma. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiam numismatum, & locorum & temporum, ideo potest æqualitate salua lucrum prouenire campsoribus. Quod quomodo cōtingat, videri potest, si prædictas differētiam scrutati fuerimus. Numisma igitur potest, si prædictas differētiam scrutati fuerimus. Numisma igitur cum vbique duplex esse consueuerit, scilicet expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambiū fieri. Aut dando numisma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunque horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius, cōmodius, & magis amatum cōmuniter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora compositis sunt, à primis inchoandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnum numisma expendibile cum alio expēdibili, quantum est ex parte cōmutationis, oportet numismata commutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrunque lege aut cōsuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cōtingit tamē ex parte æqualitatis numismatum in se vel in ordine ad campsorem, q̄ sit hæc cō mutatio iusta, numisma minoris pretij absolutè dando. Ex hoc est quando campsor dat bonam monetam pro mala non falsa, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campsor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, q̄ centum ducati in moneta sic bona, & portatili æquialent centum & duobus, Verbi gratia, in moneta tā vili, vt patet, si conflanda essent numismata, & ex vtilitate, que potest ex illis percipi in faciēdo ex eis vasa, & ex vtilitate expensionis secundum locum & tempus: bona enim numismata quāuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo, quoniam malæ monetæ, vt pote exosæ facilè possunt à principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouincijs benè ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legē: quoniā illa respicit numisma quò ad per se primum vsum eius, qui est cōmutatio pro venialibus. Lege siquidem vel cōsuetudine statuitur, q̄ aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutationibus œconomicis & politicis æquialeant: in quibus pecuniæ pro rebus cōmutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dmittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruatur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo q̄ danda à se numismata commodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rem carius, quàm absolutè valeat, ex eo q̄ vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureum, si à volente commutare paruam monetam pro illo, solidum vnum exigat quia ille sibi cōmodior, non peccat. Qui tamen non vult absque lucro cōmutare ducato Ianuenses pro alijs ducatis æquè pretiosis, & sibi commodis, quia petenti commutationem commodiores sunt Ianuenses ad deauranda sua vasa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex cāpsorum expensis ali quid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex istis cau sis licet in huiusmodi cambijs min⁹ pecuniæ dare, quàm accipere. Campsori autem vltra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quam det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat commutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrū prouenire: ex eo quod nō solum haberi potest ratio materię & commodi, sed etiā extraneitatis qua fit, vt tales pecuniæ in tali cōmutationis multū à numismatis ratione declinātes, quasi vt res quædā commutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet inquantum est talis res, puta aurū, & inquantū numisma) & de secundo excedēte primū, ex hoc q̄ aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est numismatis pretiū ibi perdit, magisque vt res quædam cōmutanda venit: quā tamen campsor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere ipsam commutādo, multum lucrari potest. Et quoniā pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac cōmutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

Loci autē differentia tripliciter potest omnibus prædictis cōmutationibus admisceri. Campsore enim existente & dante suas pecunia Mediolani, & recipiēte alias alibi, aut contractus cōmutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiēs cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si contractus fit primo modo, s. Mediolani & pro Mediolano, tūc cū accipiens cambiū exvi talis cōtractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorum ratio habenda est, sed tanquā cābium manuale agendū est, eorum, que supra dicta sunt, ratione habendo. Ex eo tamen quòd accipiēs cambium vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēdæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & cāpsor vult hæc subire, licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & cōductionis spectat, q̄ cābij, & ideo iuxta eorū canones reguletur, si accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si verò cōtractus sit se cundo modo, s. Mediolani quidē, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habēda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo cōtractus fit, rationē habere, non in quo fit, si pro alio loco aut tēpore tantum cōtractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani commutatio cōiectando verisimile pretium loci, pro quo fit. Et quamis talis modus cambij nunquam forte fiat: fieri tamen posset hoc modo, q̄ Petro habēti Venetijs Venetam monetam, & egenti Mediolani centum ducatis, campsor Mediolan. det 100. ducatos aureos recepturus de illa

Universidad de Deusto
Biblioteca

moneta Venetijs tantũ, quantũ Venetijs pro illis cõmutatur in cambio manuali, & non in cursu cãbiorum quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti quanti venditur in villa, vbi assignatur, & nõ quanti venditur assignandum Mediolani.

¶Si autẽ contractus fiat tertio modo (vt communiter accidit, s. Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusq; loci simul, ac per hoc distãtiæ eorũ periculorum expẽsarumq; intercedẽtium adhibẽda est ratio: sicut & in cõtractu emptionis. Constat enim q̃ aromata Alexandriæ, assignanda Ianuæ, empta atq; soluta vt Ianuã deuehantur, longè minus valẽt, q̃ si manualiter Ianuæ assignarẽtur: quia res cõducenda à tãta distantia, cum tot periculis & expensis, &c. longè minor est Ianuensibus seipsis cõducta, & tot periculis expensisq; libera. Et hoc modo in contractu cõmutationis numismatũ pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare: vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte cõputentur. Sicque fiet, vt si centũ ducatis aureis Mediolani, trecenti argẽtei Lugdunenses adæquarẽtur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta fortè adæquãtur, cõcurrentibus etiã alijs supra dictis rationibus: & fortè pauciores. Vltra siquidẽ sunt cõducenda cũ periculis & expensis, q̃ manualiter habita. Nec obstat q̃ campsor Mediolanẽsis habet fratrẽ, aut factorẽ Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantã summã pecuniæ expẽsurus pro alijs suis negotijs: hęc enim ois p accidẽs le habent ad cõtractus naturã, in cuius æqualitate iustitia cõsistit. Quid enim ad cõtractus cõmutatiuos, in quibus æqualitãte rei ad rẽ fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde viarũ ministrorumq; expensas lucrãs diues fio, dummodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio?

DE Temporis autẽ differẽtia, bimẽbris tantum distinctio consideranda est, s. præsentis tantũ, aut futuri tantum, vtriusque enim simul ratio habita nullam iustã diuersitatem pretij in cõmutationibus facit, vt infrà patebit. Potest ergo in commutatione numismatum iuxta tẽpus cõtractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cãbium, siue nõ, & siue in eodẽ loco sit æquiualens reddẽdum, siue alibi, loco rũ tamẽ ratione habita. Vnde pòt cãpsor dãs aureos & recepturus aliã monetam vel econuerso, certificare q̃antitatẽ reddẽdæ pecuniæ, ac si tunc manualis commutatio fieret. Potest & futuri tẽporis: quo scilicet assignatio reddendæ pecuniæ erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè cõmutationẽ relinquẽdo: sic s. pro centum aureis nunc datis teneatur accipiẽs post duos mẽses dare tot argẽteos, quot post illos duos mẽses æquiualebunt cẽtum aureis, aut certificãdo cõmutationẽ: vt. s. habito respectu ad futuras cõmutationes post duos menses stabiliatur nunc cõmutatio commensurata illis, ita q̃ parum plus aut parũ minus verisimiliter credantur commutanda esse talia numismata. Vt si creditur q̃ hinc ad duos menses, cũ assignanda erit pecunia ab accipiẽte cãbium 100. aureis æquialebũt 1000. argentei. vel 1000. & 20. potest ex nũc certificari cõmutatio q̃ pro centum aureis datis teneatur accipiẽs assignare tunc 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus tunc cõtingat cõmuniter assignari. Patent autẽ hæc ex alijs cõmutationibus: vt in cõtractu emptionis rei assignãdæ futuro tẽpore manifestũ est: & habetur expresse extrà, de vsuris. c. nauiganti, in secundo casu: in ista enim cõmutatione numismatum tẽpus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quòd prius campsor sua numismata dat.

¶Vtriusq; autẽ temporis simul differentia nullã diuersitatẽ videtur in quibuscunq; cõmutationibus facere, sicut vtriusq; loci, quoniã res in tẽpore futuro danda nõ est deterioris conditionis ex hoc, q̃ absens à præsenti, & reducẽda ad locum præsentẽ. Nec subiacet periculis, & expensis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secundũ tẽpus fiat, sicut secundũ locũ. Nisi q̃s dicat q̃ subiacet periculo petitionis, quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in cõmutabilibus reputari patet, tum ex eo q̃ autã rara sunt, q̃ cõsilio nõ subsunt (vt de statu deiectione diciturin tra tam breue tẽpus) aut alia sunt, q̃ ét si acciderent adhuc tuti essent creditores: vt de morte, & hmõi patet. Tum quia ex mutuis & alijs cõmutationibus experientia teste patet, hmõi pericula nõ cõsiderãda esse: nõ enim qui mutuat, aut vẽdit licitè aliquid, plus exigit propter hmõi pericula quæ in tẽporis dilatione possunt accidere vẽdendo ad tempus, aut mutuãdo. Et quia breuitas & prolixitas tẽporis, differentiæ sunt temporalis distãtiæ, consequens est q̃ nec in cãbijs nec in alijs commutationibus ex q̃titate tẽporis aliqua cõditio rei cõmutãdæ accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iustè æstimari. Notãter aũt dico per se: quoniã p accidẽscõtingit res æqualis bonitatis eodẽ tpe assignãda, diuersa notabiliter habere pretia & iustè, vt si triticũ assignandũ mense Iulij, Ianuario præcedẽte ematur iuxta æstimationẽ cõmunẽ pretij assignationis tẽporis futuri, & deinde mense Martij subitis exortis bellis credatur multò pl' vẽdendũ, fiet aliud pretiũ, p eodẽ tpe ab alijs emẽtibus: & si in mẽse Maij cõtingat bella augeri, aut spicas grãdinibus percuti, &c. augebitur pretiũ pro illo met tempore. Sed hoc nõ opẽratur temporis prolixitas aut breuitas: sed euentus incidentes, ex quib' res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opnio, dicẽs in cõmutationib' plixitatis tẽporis rõnẽ haberi posse nõ rõne tpis: sed q̃ res in tpe prolixione cõsiderata mẽ n' valet, &c. à veritate deuiat in hoc: quoniã res nec ex eo q̃ in tpe nec ex eo q̃ in tãto tpe sumpta cõmutatur, æstimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali euẽtu in tẽpore: puta bello, penuria, aut abũdãtia, &c. Ex hoc verò q̃ pecunię diuti' occupatę sunt tenẽdæ in hac cõmutatione, res cõmutãda nec pretiosior nec vilior cõmuni pretio redditur: vt S. Tho. expresse dicit in Secunda secundæ. q. 78. arti. 2. ad primũ, asserens q̃ mercator vendens rẽ aliquã ad tẽpus, non potest vẽdere plus cõi pretio ex hoc, q̃ pecunias suas mortuas tãto tẽpore tenebit. Et si hoc licitũ diceretur: iã vsura nõ esset damnata in vẽditione ad tẽpus, &c. Quod autẽ merces carius emantur quã citius cõmutandæ sunt, proposito nõ obstat: quoniã celerior venalitas æstimata, à maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res aũt quanto magis necessaria aut vtãta altcubi tãtò ibi est pretiosior. & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à mercatore emitur reuendenda. in rẽ igitur cõmutandã redundantẽ conditionem aliquam sub tempore, ex qua res cõmuniter pretiosior aut vilior æstimetur, & nõ quãto tẽpore pecunia occupetur, cõmutationũ natura pensat: quæ æqualitate rei ad rem exigit sic lõgissimo adiuncto tẽpore, ac si manualiter cõmutatio perficeretur. Propter q̃ campsori bus non licet mensurare tẽpus mediũ inter dationẽ & acceptionẽ, aut rem seu pecuniã prolixiori tẽpore dandã vilius æstimare quãtis liceat in dãdo æqualitatem cõmutationi statuere, iuxta præsentem æstimationem de futuri temporis cõmutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

EAcile autem est ex prędictis videre, an prædicti contractus à campsoribus nuper inuẽti, de quibus quæstio præsẽs est sint verè cãbia, & iuste fiãt. Quũ enim cãbij contractus consistat in cõmutatione numismatũ, & in propositis cãsib' nulla alia cõmutatio nisi numismatum fiat, consequens est q̃ prædicti cõtractus ex sua forma verè cãbia sunt, diuersorum tamen graduum. Quadrifariã nanque numismatũ commutatio in hmõi cambijs fit. Aut totaliter, vt fit in cãbio Brugensi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quãuis nõ semper in cãbio Lugdunensi, in qua marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & cõtingit q̃ dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cãbijs infra Italiã, in quibus numisma datum ab accipiẽdo parum, aut nihil quando q; differt propter proximitatem locorum & communicationem in nũmis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit & in Italia, & fortè extra, quãdo nulla ratione habita qualitatis numismatũ, sed sola quãtitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt cum Petro habẽti Romæ pecunias suas & egenti Mediolani 1000. ducatis, campsor dat Medio. mile ducat. pro mile & 10. verbi gratia, assignandis sibi Romæ.

¶Et in primis quidẽ tribus modis, cũ commutatio numismatũ semper interueniat, licet plus & minus cõtractus cãbij saluatur. In quarto autem modo cãbij nomẽ non nisi æquiuocè saluari videtur: multa siquidem ibi numismatum cõmutatio in pactum ducitur, & manifeste patet, q̃ contractus cõmutationis numismatum nõ est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum cõmutationẽ requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis cõmutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem q̃ si cãpsori Mediolani pro datis 1000. ducatis daretur 1000. & 10. ducati, nulla esset cõmutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quod videtur q̃ contractus iste mutui sit, sed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campsori ex eo: sed se tantũm seruare indemnem, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶Si quis tamen diligenter contractũ cõsideret, videbit nec mutui nec cãbij propriè contractũ esse: sed cõtractum quasi emptionis & vẽditionis, per quandãanalogiã ad cãbia pertinentẽ. Quãuis enim in cõtractu hoc numisma pro numismate non cõmutetur: commutatur tamen numisma præsens cum numismate distãte localiter. Et numisma in hac cõmutatione materialiter, & vt res quædã accipitur: commutantur enim vt res tanti pretij præsens cum re æquali distãte, habita vtriusque ratione loci. Constat autẽ q̃ res distans à Mediolano vilior est Mediolanẽsibus seipsa Mediolani sita, propter expensas & periculą, & cætera ad vendendũ ipsam requisita. Vnde quemadmodũ emitur pecunia in naui fluctuante cõstituta min', q̃ absolutè valeat, quia non emitur tot quantum pecunia, sed inquantum res tanti pretij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus quam valeat, quia est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens inquantũ res subiacẽs periculo, & expẽsis declarationis emitur minus, q̃ absolutè in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij cõtractus iste est proprię, sed ad cambium quodãmodo reducitur, pro quanto res præsens, & res absens, quæ commutantur, numismata sunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris.

¶Iustitia verò in his cambijs tunc erit, quando nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis conditionibus numismatũ ex qualitate & distantia & alius ad rem facientibus & industriæ ratione habita, æqua fiet commutatio. Seruabitur autẽ hoc, quãdo secũdum cõmunem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapiẽtum in hoc arbitrium imitatũ fuerit, nec temporis prolixitas aut breuitas pẽsabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit vsura quidem nõ est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

¶Ex his autem patet non licere campsoribus, aduenientibus nũdinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tũc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nũdinis cambia current, hic enim est cõtractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fulcus: & prolixitatis tẽporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoq; pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vsurariis.

¶Nota tamen diligẽter hoc in loco, quod sufficiens signũ iniusti cõtractus, non est minus dare pro cãbio multo inter iacente tẽpore vsque ad nundinas, & plus dare quãdo proximæ sunt nundinæ: quoniam consuetudo hæc quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione tẽporis medij, quo accipiẽs pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugdini vtitur illis pecuniis acceptis: perspicacius tamen seruatis seruandis occurrit, q̃ consuetudo hæc introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionẽ campsorum tenentium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quod in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi vẽditores marchæ auri absentis loco, & tẽpore communiter cũ suo dãno cambiũ hoc faciunt: scientes semper quantũ dãni ex tali venditione incurrẽt. Ex hoc autẽ prouenit cõsequẽter, q̃ nullus: simpliciter loquẽdo, inuenitur quasi vẽditor in huiusmodi cãbiis: sicut nec in quacũq. alia cõmutatione, in qua certũ est & venditorẽ dãnificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia, s. venditor nocumentũ incurrit: quia dũmodo res absens, vel præsens vẽdatur iusto pretio, cõtractus est licitus, quęcunq; pars inde nocumentũ incurrat. Ex hac quoq; eadẽ radice prouenit, q̃ tunc tantũ inueniuntur quasi venditores in istis cãbiis, quando mercatores egẽt pecuniis, & volunt potius tales inire venditionis cõtractus cũ aliquali damno, quam à maiori lucro vel commodo abstinere, q̃ ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarũ cũ inter medio tẽpore, quo negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi vẽditores, nullus vnquã inueniretur quasi vẽditor in istis cambiis. Quemadmodũ ergo tempus intermediũ est occasio, q̃ inueniatur quasi venditores, ita multum tẽpus intermediũ est occasio multorum venditorũ communiter, & pauciũ tẽpus multorũ emptorũ. Ac per hoc multo interiacente tẽpore, propter abundantiã venditorum rationabiliter minus datur à soluẽtibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes: & modico interiacẽte tempore, ꝓpter abundantiã emptorũ plus ab eisdẽ quasi ementibus soluitur. Adeoq; discuntur abũdare quandoq; emptores ꝓpter nũdinas, vt nihil lucrẽtur, imò cũ dãno suo cambiũ faciant, quia nõ inueniũtur venditores: & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Vnde cũ contractibus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporum differentia liciti sint (vt ex dictis & dicẽdis patere potest) & hæc temporis differentia dãnari non possit: quia prædicto modo saluari potest, restat q̃ si pensata loci absentia, &c. aliàs iustè fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari nõ debent cõtractus tales. Quòd si plenius vis cõspicere, finge lanas vel quãlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi cõtractibus. videbis enim clarius veritatem: quoniam cum numismatum commutatio tractatur inter nũmos hinc & inde mens posita, semper ad mutui cõtractus declinare consueuit. Vtrum autem de facto moderatũ sit lucrũ, q̃ ex huiusmodi cãbiis reportatur, scientificè nõ subest decisioni, quę ad singularia nõ descẽdit. Illud tamẽ rationi consentaneũ videtur, q̃ moderatum censendum sit lucrum, quod cõmunis consuetudo approbat: vt, scilicet cambia fiant, secundum quia tunc currũt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambijs Bruges, & Londres, &c.

Nec obstant prædictis rationes ad propositũ in tertio cap. adducte. Falsum siquidẽ supponit prima, q̃ cãbia hęc fiãt in fraudẽ vsurarũ: imò ꝓ cõmuni bono mercatorũ sunt introducta. Nec ex eo q̃ Petrus nõ mutuaret pecuniã, qui cõmutare ꝓpter spem lucri est paratus, peccat: quoniã nec opus, nec intẽtio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

¶Secunda verò ratio concludit non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine vsuræ vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

¶Tertia autẽ cãbia hæc nõ subtiliter scrutat: quia cãpsor emẽtis rẽ in futuro assignandã magis, q̃ vendẽtis rẽ conferuandã, aut trãsferẽdã locũ tenet in vtroq; mõ cãbij: quoniã etsi in secũdo mõ videatur vẽdere ducatũ ex hoc, q̃ æstimat ipsum 52. grossis, secundũ tamẽ veritatẽ emit tot grossos Flandrẽses Brugis assignãdos vno ducato. Illa siquidẽ æstimatio ducati cõcurrit ibi, vt mod' cõputandi facilius quantitatẽ ducatorũ, & grossorũ cõmutando, & nõ vt ducati venalis pretiũ. Est autem interpretatio hæc meritò admittenda, ex eo q̃ ipsi contractum realis, seu veri cambij dicũt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam cõtineat, cãbij siquidem nomen sensum hũc admittit. Quid ergo de cambijs his, & de recitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestũ est. Nũc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri possent.

¶Considerãdo ergo q̃ fit, omnia illa cãbia ex parte nõ campsorũ, sed Petri dantis pecuniam cãpsori alibi sibi assignãdam, iniusta esse videntur, per le loquendo: cùm enim campsor nõ accipiat pecuniam à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambijs damnum ad minus duplex. Primũ est, quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florẽtiæ, perinde ac turò delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenariũ est. Secundum est, q̃ plus dat aut dabit campsor, vt sperat Petrus, q̃ acceperit: quoniã ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur cãpsori, quam Florẽtiæ, vbi assignantur. Vnde cãpsor si se indẽnem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiã, & sic expensarũ dãnum maiꝰ incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiã, constat q̃ plus dat q̃ accepe rit. Et hæc duo in tribus primis modis locũ habent: in aliis autem tribus, in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum. Tertiũ damnum campsori adiungitur. Dixi autẽ hæc esse illicita secundũ quod fiunt: quia huiusmodi homines exigunt hæc à campsoribus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à dationẽ vsque ad assignationem. Dicunt enim campsori. Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accõmodabis, & propterea volo, & ego aliquid cõmodi. Sicq; lucrum ex industria campsoris non ex pecuniis prouenies iniustè pensando lucrari volunt non absq; vsura. Dixi autẽ, per se loquendo: quoniam per accidens cõtingit, absq; culpa hæc fieri: vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & campsorum nescire potest quantũ ducati sui Florẽtiæ valent, & sic egens pecuniis suis ibi, cõiectat iustum prout cãbia valebunt tũc, non ex spe lucri: & sic cum cõsueuerint ad primã petentium vocẽ campsores seruitium suũ gratis impendere, ne fortè volentes tres transferre pecunias cãbij contractũ secum velle inire depoſcant, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambijs, & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihil haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Thomas docet.

SI Autem de cambijs his loquamur, vt fieri possunt, quia scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel cõmutare numismata, attenta qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campsorum dicimus) tunc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus nõ intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, quod absentaturus pecuniã suam, exponit eam tali commutationi numismatum, aut cõtractui emptionis rei assignandæ in illo loco, vt sic vbi cũ dãno suo transtulisset ea simpliciter, per talem negotiationem transferat cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

lucro. Nec est hęc industria damnabilis tanquã in fraudẽ inuenta, sed laudabilis, tãquam ad inuentiua uiarũ iustarum & utilũ simul, vnde Prou. c.11. dicitur, Simulator decipit amicũ suũ, iusti autẽ libe rabuntur scientia. Et quoniã multos cõtingit esse volentes trãsferre pecunias suas de loco ad locũ, & audientes alios ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter veritatem monetarum, & nescientes distinguere contractũ simplicis trãslationis ab huiusmodi contractibus cõmutationum: & confusè intendentes lucrũ lucrari non ex vsu pecuniæ quã dant cãpsori, sed ex cãbio, ex quo creditꝰ alios lucrari non videtur, quòd isti sint damnandi, sed in meliorem partem eorũ potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim ꝙ ex cambio dicunt velle lucrũ, iam contractũ, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguãt, ideo se hoc lucrũ velle: quia si ipsi cãpsores econuerso contractũ talem cũ eis facerent, maius lucrũ exigeret. Ex hoc enim iam manifestè patet, ꝙ contractus cãpsorios supradictos inire intendunt & tantò iustius, quãtò mitius q̃ cãpsores. Accedit ad hæc, ꝙ non videtur verum, ꝙ de facto communiter volentes suas pecunias trãsferre cum lucro, dicant se hoc pro vsu pecuniæ velle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes vel (quod verius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicuntur, credentibus se rationabilẽ causam assignare. Et liquidè ignoranter assignantes huiusmodi rationem, intendant cõtractum cambij inire & propter hoc lucrũ referre, quãuis in ratione assignanda errent: iniustũ tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu venditionis & emptionis licitè lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscẽdum, qui sunt qui hoc intendant potest accipi duplex. Primum est, si in animo habeant, nullo pacto vsurariis contractibus se immiscere: secundum verò est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quòd ita eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶Hæc sunt pater venerande quæ mihi de cambiis sentienda videntur, saluo semper omnium melius sentientium iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuoque Thomæ gratiæ referantur: Sin autem, da veniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS
De Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura trans feratur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe aliquid vltra sortẽ habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsura extorta sunt.*
5 *Nũ altero hærede vsurarij nõ potente restituere alter teneatur in solidũ.*
6 *Nã quãdo licet petere damnũ lucri cessãtis possit peti totũ lucrũ cessãs.*

QVAESTIO I.
Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrũ in vsura trãsferatur dominiũ. Et videtur ꝙ sic. Primò, quia cum homo sit dominus rerũ exteriorũ per voluntatẽ, ex volũtaria trãslatione rei suæ in alterũ, trãsfertur dominiũ, sed accipiẽs mutuũ sub vsuris volũtariè transfert plus forte in alterum, ergo. Si dicatur ꝙ vsuræ solutio nõ est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium: Cõtrà, Volũtarium mixtum: quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quãuis non sit omnino voluntarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ex eo quod si quis taliter voluntariè consentiret actui peccati (puta stupro) nõ excusaretur à peccato mortali, quod non posset nisi voluntariè committi: quamuis enim malè libenter, omnibus tamen cõsideratis volũtariè hoc eligit.

¶Præterea, In his quæ traduntur metu mortis, trãsfertur dominiũ. ergo & in vsura. Consequentia ꝓbatur: quia ibi tantò minus est de voluntario, quantò metus mortis maior amisꝛione, vel defectu rerum exteriorũ inducente ad accipiendum mutuũ sub vsuris. Titulus quoque habendi & possidendi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quàm in extorquente per vsurarium mutuũ. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ, q. 77.

CONCLVSIO.
Nullum à soluentibus vsuras rei dominium transfertur.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouẽtur rationibus adductis. Habetꝙue opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Tho. in 4. d. 15. dicit. Sequiꝙue eã videtur Sco. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. & Pet. de Palu. ibidem & glo. 14. q. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquod, scilicet eorum, quorum vsus nõ est eorũ consumptio. Sed quia hęc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium, cùm res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non trãsferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda secundæ, q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Præmittendo primò, quod traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque trãslatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, l. vel in pignus, &c. Contingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quod ad voluntariã traditionem rei nõ sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad ꝙ enim non sequatur translatio domini, fieri non potest, vt sequatur trãslatio dominij volũtaria. Constat autem ꝙ voluntariã traditionem rei, dominij translatio non sequitur: vt patet cum traditur in depositũ. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij volũtariam traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut trãsfertur dominiũ ex ipsa volũtaria vsurę exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuitio est ꝓbatio. Et minus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominium trãsfertur, volũtate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniam constat lege, aut quacunq; aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem soluentis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionẽ rei, aut per ipsam translationẽ dominij. Aut enim transfertur dominium eo ꝙ soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominium illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrunque. Sed quòd dominium non transferatur ex vi volũtariæ traditionis illius excrescẽtiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quod ad hoc nõ sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario dovnum ducatũ pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quod volũtariè illum ei assigno: nec potest ex hoc cõuinci, quòd trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu respondeo est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, cõsentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, inquãtum iniusta est quia nullus patitur iniustum vofẽs (vt dicitur in 5. Ethi.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc ꝙ consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in soluente vsuras non sit intentio trãsferendi dominiũ, patet ex eo ꝙ in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de proiciente merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tamen habẽtur res proiectæ pro derelictis: sed intendit proiicies, si res casu saluãtur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autẽ ꝙ minus abdicat à se ius quod habet in re: dãs eam retinendo sibi dominium, quàm trãsferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, ꝙ vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariè dare, & aliud est voluntariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas trãsferendi dominium in soluẽte vsuram. Et cõfirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura clament, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorũ: & si res hęc penderet sub dubio, cõtra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quòd trãslatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autem apparet rationem ad oppositũ esse: ergo. Et per hæc sufficiẽter patet tertium membrum, ꝙ scilicet in vsura non transfertur dominiũ propter vtrunq; simul, scilicet volunta-riam assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

¶Secundo principaliter probatur idem sic: Si in vsura trãsferretur dominium extorquens agrũ vsurariẽ nõ teneretur ad restitutionẽ omnium fructuũ, sed satisfaceret restituendo agrũ vel eius pretiũ: sed hoc est falsum, & contra omnes: ergo in vsura non transfertur dominiũ. Consequentia (in qua sola cõsistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatẽ seruandam in recompensatione rei fructificantis, quãdo translatũ est dominiũ, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est translatum dominium. Cùm enim ager trãit de domino in dominum, quocunque titulo id fiat, sufficienter satisfit primo domino, si datur sibi tantũ, quantũ valet substãtia agri, pensata virtute fructificatiua, & aliis cõditionibus, quæ in cõtractu venditionis eius pensandę fuissent: nec plus exigit iustitia cõmutatiua, quoniã seruata æqualitate rei ad rem cõpleta est ratio iustitię. Quando verò ager mutat quidẽ possessorẽ, sed nõ dominũ secundũ veritatẽ, non sufficienter satisfit domino eius, dãdo pretiũ agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est domin⁹. Si ergo in vsura translatũ est dominiũ agri per vsurã extorti, sufficiẽter iteret restitutio dãdo agrum tantũ, vel pretiũ æquale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua, nõ autẽ fructibus perceptis, quoniam vsurarius percepit fructus de re sua. Et cõfirmatur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria non tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hęc enim eadẽ ratio cũ efficax sit, in vi isti⁹ vniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui, &c., nisi enim vel is hæc verificaretur, ratio ex particularibus cõcideretur, & cõsequenter rueret. Si ergo agri per vsurã extorti transfertur dominiũ in vsurariũ, sequitur ꝙ nõ tenebitur ad restitutionẽ fructuũ, quos per viginti forte annos percepit, ꝙ erat deducendum. Si dicatur ꝙ in translatione dominij omnino voluntaria (qualis est venditio, &c.) verũ est, quod sufficit reddere æquialens agro. sed in translatione inuoluntaria aliqualiter (qualis est vsuræ solutio) non sufficit reddere pretiũ agri, sed oportet, fructus quoq; perceptos restituere. Hoc non euadit: quoniã tota differentia ex hac ratione assignatur propter, omninò voluntarium & voluntariũ mixtũ. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur nisi quod vbi trãslatio nõ fuit omninò voluntaria, oportet non solũ reddere pretium agri, sed aliquid correspõdens illi cõditioni inuolũtarij: licet semper in restitutionibus faciendum est. Nec habetur ex ea, ꝙ teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest vnquã cõuinci, quòd teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, ꝙ restitutio fructuũ faciẽda est nõ ratione dominij, sed ratione dãni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsurã, dãnificatus siquidem est non solũ in agro, sed in fructibus percipiendis, & ideò quãuis vtrorũque translatũ sit dominiũ à se, cõpetit tamen repentio. Hęc responsio falso innititur fundamento, s. ꝙ dãnificatus in agro sit dãnificatus in omnibus fructibus percipiẽdis: sicꝙ restituto debet adequare & agrũ, & fructus. Tũ quia hoc non habet locũ, quando trãsfertur rei fructificantis dominium: quia statim translato dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum dominio rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium vniuersaliter verum non est.

¶Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, tangendum est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionem fructuũ, & quando & quare nõ. Hoc autẽ ex duobus principiis regulãtibus restitutiones habẽri potest. Primũ est, ꝙ sufficit restituere simpliciter: secũdum est ꝙ aliter restituendũ est dãnificato in his quæ erãt eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, ꝙ si ponatur quòd Petrus rapuerit agrum Martini, quem subitò cõbusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus vtrique satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantũ Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum quantum valebat ager tempore rapinę & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ & interesse) Ioanni verò oportet reddere & agrum & fructus per decennium perceptos. Quia quum sufficiat reddere simplum ꝙ simplum ablatũ est, & à Martino sit ablatus tantũ ager cũ fructibus in potẽtia, qui in potẽtia fructificatiua agri pẽsaretur, quãdo vẽderetur ager, sat est reddere tantũ quantũ valebat ager fructificatiuus. Quia verò à Ioane non tantum ablatus est ager, sed fructus actu producti per decennũ occupati sunt, quoniã fructus agri nascũtur domino agri, non satisfieret Ioãni, si æquale agro & potẽtiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producũtur fructus, sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tam quam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶Ex his autẽ omnibus id quod intendimus euidẽter habetur, ꝙ s. fructus restitutioni obnoxij nõ sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarũ alius est dominus: ita quod dominiũ fructuum nõ quodcunque, sed actuale exigitur ad hoc, ꝙ fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transfertur dominiũ, nec actuale nec potentiale proximè dominium fructuũ remanet apud eũ, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuũ producendorũ. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnib⁹ fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantũ reddet, vel secundũ hæc vltimò tractata si satisfaciet quo ad tractus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificans aliquem in his quæ habet in potentia. Vtrunque autem horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatendum est ergo absolutè, quòd in vsura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusq; primi quidem, quia plus requiritur ad translationẽ dominij quã voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quod voluntariè tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod solues vsuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus enim quamuis voluntariè det pecuniam propriam inuasori: non tamẽ ad hoc, vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transfert dominium illius à se. Medio. die 2. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.
Vtrum mutuãs sub spe aliquid vltra sortem habendi, nõ aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absq; omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

¶Et videtur quòd sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habẽdi ex mutuo vsurã parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuũ date, nihil inde sperãtes. & cõmunem sententiã doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶Præterea, Taliter mutuans, malè agit: vt patet extra, de vsuris, ca. consuluit: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium, causans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, ꝙ accidente casu remutuabit sibi. Talis enim manifestè sperat obsequium à manu mutuãdo: & nisi crederet illud futurũ non mutuaret: vt patet ex eo ꝙ nõ vult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundũ communẽ sententiã nõ peccat. Nõ est ergo vsurariũ mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

CONCLVSIO.
Mutuans spe aliquid vltra sortem accipiendi ex amicabili quodã affectu eius, cui mutuauit non autem ex mutuo, vsuram non incurrit.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed gl. ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

¶Subtilius autem dicẽdo, occurrit ex dictis S. Tho. in q. de malo, q. 13. ar. vl. ad decimũtertiũ, notandũ quòd dupliciter aliquid potest à mutuãte sperari. Vno modo, quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quodcunq; munus speretur, illicitè spe ratur. Alio modo, vt gratuitũ & absq; aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunq; munus speretur, licitè speratur. Licite autem sperari à mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiã si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, s. & autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiã, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturaleius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, cõsequens est, quod nihil vltra sortem & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter à mutuando desistit desperans de restitutione mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem à S. Th. inter spem in vsura & simonia, scilicet quòd quia in simonia id ꝙ datur, est Christi, & non dantis: ideo nullũ munus debet sperari. In vsura vero mutuans dat id quod suũ est, ideo potest sperare aliquã amicabilẽ recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus siniſter seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

¶Quũ ergo queritur an mutuãs sub spe aliquid vltra sortẽ habẽdi aliter nõ mutuat⁹, omni tamẽ cõuentione & petitione cessante sit corã Deo vsurari⁹? Absolute quidẽ respõderi potest ꝙ vsurari⁹ est: quia q. talis sic presupposita, sonat spẽ mutuãdi in esse, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortẽ ꝙ est illicitũ. Sed si addatur tit. quæstiõis ly amicabiliter, aut gratuite (vt scilicet quæratur, an mutuans sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias nõ mutuaturus, &c. sit vsurari⁹) dicendũ est ꝙ nõ quia nihil speratur ex mutuo vltra sortem, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset eũ distinctione ad quæstionẽ motã dici, quod, aut talis mutuans sperat

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquid vltra sortem ex mutuo : & sic vsuram committit,aut ex affecta amicabili eius cui mutat : & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta : quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde,id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere : quia nisi ex mutuo ad quid sperarent emolumenti,non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse verum,nec obstare determinationi, qua dictū est licitum esse sperare aliquid gratuita cōsequendū. Mediolani,die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

VAERITVR vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

¶Et videtur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsurarium est alienum vel quia nō est translatum dominium, vel saltem quia competit repetitio : ergo.

¶Præterea, Extra, de vsuris cap. consuluit : dicitur ꝙ vsurarij mentales ad ea,quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi : ergo ad restitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem est,quia nullus tenetur ad restitutionem eius,quod nullo modo occulte aut manifestè extorsit per se vel alium,quāuis intendat extorquere : sed vsurarius purè mentalis nihil directè,vel indirecte extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius,quod sibi vltra sortem datum est secundum spem suam.

CONCLVSIO.

Oblatum & donatum lucrum ex recipientis mutuum amore , quanquam praua & vsuraria intentione mutantis,necsibi qui donauit , nec pauperibus,neque alicui restituendum est.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittēdum est, quis & quotuplex sit vsurarius mentalis : deinde respondendum est quæsito. Ad vsurarium mentalem tria requirūtur.primò quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri : aliter vsuræ ratio non saluaretur. Secundò,quod talis intentio sit talis quòd sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertiò, ꝙ illud lucrum nō intendatur quasi gratuitè & amicabiliter habendum,sed vt ex obligatione ꝓptet mutuo præstitū dandum: vt enim in alia quæst. ex doctrina sancti Tho. diffinitum est, spes habendi aliquid vltra sortē gratuitè & amicabiliter vsurā non facit,sed licita est. Et sic vsurarius mētalis est qui intēdit ex mutuo aliquid vltra sortem non gratuite dandum aliter non mutuaturus.

¶Quamuis autem propriè loquendo duplex tantum sit vsurarius mentalis(de quo est quæstio)extenso tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est,cui lucrum sperātum succedit modo sperato: id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat nō gratuitè sibi dandum. Secundus est,cui lucrum sperātum succedit nō modo sperato , sed meliori:quia ℓ.lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuitè sibi datū est.Tertius est, cui lucrū sperātum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsurarius tertio modo,est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid vltra sortem ex mutuo , & hoc parum differt à perfecta vsuræ ratione,quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quæstio,constat enim talem teneri ad restitutionem.Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum , ꝙ datur , non datur omnino voluntariè,& praua intentione ab eo sperātur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad restitutionē. Sed de vsurario secūdo modo(cui.ſ. gratuitè donatur quod praua intentione sperātur)diuersa doctorum videtur esse opinio Io. And. in Mercurialibus,regula,pactum,Inno. Hostien. & Panor. in.c. consuluit de vsuris,& gl.in c.mandato,de simonia:dicentibus talem obnoxium restitutioni.Richardo verò & Scoto in 4.d.15.cum sequacib⁹ hoc negantibus.Et illorum quidem ratio duplex est.Prima,quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitū , & restituendum indistinctè à Theologis dicitur. Constat autē tale lucrum,quāuis dono datum,esse vsurarium ex eo quod mutuū fuit vsurarium ex prauitate intētionis.Secunda: quia cōtractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum , contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri cōsequendi. ergo effectum inde secutum,scilicet lucrū dono datum , vitiosum necesse est esse, & cōsequenter restitutioni obnoxiū.Istorū autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur , adstruuntque hoc exemplo furti mentalis , dicentes. Si alicui intendenti furari aliquid,illud à domino donetur,licitè accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali:intendit nanq; iniuste habere lucrū,melius tamē sibi succedit quia donatur. Dicentiū quoq; vsurarium mentalem teneri ad restitutionem,alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est , quòd lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus,non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit , repetitionis ius à se abdicauit : ex quo vero vsurarius iniustè accepit retinere illud non potest,ac per hoc pauperes Christi succedunt.

¶Et quoniam(vt ex inferius dicēdis patet)opinio dicens talē vsurarium non teneri ad restitutionem,veritatem assequitur:ideo declaranda sunt tria.Primò quod non tenetur restituere illi , qui dedit : secundò,quod tenetur restituere pauperibus : tertiò quod ab soluté nō tenetur restituere.Primum declaratur sic : Restitutio secundum communem Theologorum doctrinā non ideo est necessaria: vt ab illo qui lucratus est,lucrum auferatur:ised in commutationibus inuoluntariis,vt damnum passo satisfiat, & in commutationibus voluntariis,vt illi qui minus habet , quam debet habere, reddatur quod est sibi debitū. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnū passus,quia nullus patitur iniustū volēs,nec minus habet quā sibi debeatur : quia libere donauit : donū autem,est datio irredibilis:ergo sibi nō est restitutio facienda. Secundū declaratur dupliciter.Primò,quia(vt patet ex Theologis in 4.sen.d.15.) duo sunt genera lucri illiciti,pauperibus erogandi. Alterum prohibitū secundū se vt simoniacū , &c. Alterū prohibitum secundū suam causam tātum,vt meretricū. Constāt autem lucrum propositum nec esse prohibitū secundū se(quia datio nō est iniusta quum sit libera donatio)nec secundum suam causam:quia supponitur liberè & sponte hoc donari. & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundò si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud , nisi propter iniustam accipientis intentionē: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum:ergo. Declaratur minor:quia suscipiēdo illud lucrū secundum veritatem dono datum,aut credit illud donari : & tunc patet etiam receptionem esse iustam,quamuis primæ mutuātis intentio fuerit praua,& adhuc perseueret,sicut quod etiam si nō donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari,sed male libenter sibi dari:& tunc cum secundū veritatem illud donetur,& donum licitè accipi possit,ipse iniustè accipit non ideo , quia agat contra aliquod ius , sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quod receptio hæc sit iniusta:quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, vnde possit discerni,quod iusta sit:ex eo nanque quòd nec directè, nec indirectè ipse aliquid petiit,& ille sponte offert conicere poterat quod libera donatio erat.Ex hoc autem solo,quod acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationē ad non retinendum illud acceptū.nisi durāte tali conscientia:potest nanque postmodū conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri , quod cum peccato retinebatur.Si autem talis conscientia deponi non posset ab aliquo,reddendum esset non pauperibus,sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio,quam nō credit esse. Aut neutrum credit,vel quia non cogitat,vel dubius est:& tunc quicquid sit de peccato,eisdē rationibus habetur,quod ad restitutionem nō teneturi quum non sit deterioris cōditionis in hoc tertio casu, quam in secundo.Tertiò autem declaratur soluēdo simul ratione alterius opinionis.Vbi scito,quòd aliquod esse lucrum vsurario dupliciter cōtingit,scilicet per se, & per accidens. Vsurariū per se, integratur ex duobus:quorum secundum sequitur ex primo,scilicet ex eo ꝙ est pretium rei iam solutæ,vel non ex tātis,& quod est aliquo modo inuoluntarium,hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidens est,quod secundū se has non habet conditiones,sed secundum quòd stat sub intentione,vel opinione alicuius , & propterea contingit esse voluntarium ac per hoc non esse vsurarium,secundum quod vsurarium lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est , vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuę,cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum,quod opponitur iniusto secundum se,nō secundū accidens)cōsequens est,quod lucrum vsurariū per accidēs non est restitutioni obnoxium,sed tantum lucrum secundū se vsurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum nō est vsurarium per se(quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè,sed ex affectu gratuito sponte donatur)sed est vsurarium per accidens propter intentionē,scilicet corruptam suscipientis :consequens est ꝙ tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his,quæ sunt per se:ideo sermo Theologorū dicens indistinctè vsuram esse restituendam,intelligitur de vsura per se, non per accidens,qualis est in proposito. Lucrum siquidem vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo , & datur non omnino voluntarie. Quod autem sponte dono datur,quamuis ex praua intentione suscipientis vsurarium per accidens sit,non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit,& ideo restitui non oportet.

Lucrū meretricum, ac simoniacū cū pauperibus distribuendū sunt.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio,quia licet vsurarium per se sit alienum , non tamen vsurarium per accidens,quale est illud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est , non de eo quod est per accidens. Mediolani,die 8. Aprilis.1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrū omnia bona vsurarij sint obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt.

QVAERITVR vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

¶Et videtur quod non.Quia obligatio realis trāsit cū re:sed multæ res vsurariorum possunt alienari absq; aliqua obligatione eas concomitante : vt patet de bonis patrimonialibus : non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris restituendis.

¶Præterea,Si omnia vsurarij bona essent obligata , nec gener vsurarij posset ducere dotē ab eo qui habet alias , vnde posset restituere,nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter:& creditoribus cōpetere actio sup illis rebus:& sic multi illaquearētur etiā bona fide indecentes.Hæc autem omnia absurda sunt: ergo.&c.

IN OPPOSITVM Est glossa,extra de vsuris in ca.tua nos. & in 6.in cap. quanquam.

CONCLVSIO.

Quamis bona vsurarij per vsuram extortæ sunt obligata eis à quibus extorta sunt realis obligatione: cætera verò eius bona alio quocunque modo habita sunt eidem obligata personali obligatione.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones : vt refert Panormita.extra de vsuris in cap.quum tu.& in cap.tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit,quod omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis,à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem Andr. & Hostī.& ipse Panorm.& moderni tenent oppositum : quia nullo iure probatur talis obligatio , & quia aliter multi illaquearentur.

¶Sed si diligenter consideraūimus,inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere.Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium,ſ.extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris , puta patrimonialia.Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis.Obligatio realis est,quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari.Oblatio verò personalis in proposito est quę conuenit rei,non ratione sui,sed ratione personæ cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter.Primò in radice iam tactā: quia,scilicet realis oritur ex ipsa re,quæ alteri obnoxia est vt patet de re furto ablata.Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum,puta ad reddendum creditoribus 1000.ducatos,quos accepit. Secundò : quia realis semper comitatur rem ad quemcunque & quocunque res transeat : vt patet de re rapta : personalis verò non semper comes est rei. sed quandoque res liberatur ab illa obligatione , perseuerante tamen obligatione in domo eius.Quum enim domus , verbi gratia , non est obligata creditori,inquantum hæc res, sed inquantum est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata : cessāt enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò , quia res obligationem realem habens annexam , nec vendi , nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest,obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest,quandiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patet hæc in bonis furis , non tamen furto ablatis,& in cæteris debitis.

¶His igitur stantibus deduco duo: Primò, quòd bona per vsuram extorta sunt obligata eis , à quibus extorta sunt obligatione realis. Secundò, ꝙ bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali,nō reali. Primū patet ex eo, ꝙ vnaquęq; res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominū suū:sed res per vsurā extortæ occupantur ab vsurario absque translatione dominij:vt alias diffinitum est:ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis,à quibus extortæ sunt.Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum.Res enim ex sui natura nō fructificans possessori,sed alteri , illius alterius actioni reali subiecta est: alinquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsurā extortæ si fructificant nō vsurariis,sed illis,à quibus extortę sunt, fructificant,non ex aliquo pacto aut contractu superaddito,sed ex natura rerum : vt patet:ergo. Secundū verò quò ad omnes partes ā S.Tho.quoque in Secunda secundæ,quæst.97 artic. 3. ad secundum,habetur: & ratione probatur Quod enim non sit in eis obligatio realis,patet ex eisdem mediis negatiue sumptis:quia.ſ.talium bonorum vsurarij sunt verè domini,& eis fructificant. Quòd verò personalem habeant obligationem annexam , patet & ex eo ꝙ passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere tenuit, sicut quilibet alius creditor : non enim deterioris est conditionis is,cui vsura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum sententiam, filius illius,cuius bona non exceduut vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote:hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum,quam modernorum opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

¶AD OBIECTA verò, quāuis ex dictis possit petere responsio:quidam tamen vnicā distinctionem addendā censetur , scilicet de titulo lucratiuo & oneroso dicentes quòd si bona vsurarij trāseunt ad alterū titulo oneroso(puta emptione vel dote, &c.) quod transeunt absque obligatione aliqua : si verò transeunt titulo lucratiuo, ꝙ remanent obligata. Alij vero huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria , & bonis aliter habitis:& credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria:& hoc ex officio iudicis & non in alijs bonis.

¶Et quoniā nulla necessaria ratione hęc firmare videtur, dicēdum est sequēdo Theologos(quorū est de vsura determinare)ꝙ loquēdo de bonis nō ꝓ vsurā extortis,sola tēporis distinctio cōsiderāda est,ſ.ꝙ aut tēpore,quo res vsurarij ad me deuenit,quocunq; titulo, vsurarius remanebat potēs,ad restituendum aut non.Si remanebat potens,res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens,transit eū obligatione Et sic ego teneor ad satisfactionē pro illa parte,quocunque titulo ad me res deuenerit:& mihi imputandum est,si ab illo emi,vel dotem accepi,cuius erāt tot debita,quod adæquabant vel excedebāt bona propria.Nec distinguo interempta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniā idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet , ex quo vere habet eorum dominium & fructus:& S.Tho.vbi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decret.cum tu,extra de vsuris. Alex.3. non mandat ipsa restitui,sed vendi vt pretium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi.Mediolani die 41.Aprilis,1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere,alter teneatur insolidum.

VAERITVR vtrūm altero hærede vsurarij nō potente restituere,alter teneatur insolidum.

¶Et videtur quod sic.Primò quia hoc fentit glo.in ca. tua nos.de vsu.& eam communiter sequuntur doct.vt Panor. ibidem dicit.

¶Secundo,quia filij tenentur ad restitutionem sicut parentes sui si viuerent:vt in prędicta decre.dicitur.sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam : ergo filij tenentur secundum totam hæreditatē:sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest:vt patet in magna hæreditate, & paucis patrissque vsuris, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN OPPOSITVM est generalis regula soluendorum debitorum , scilicet quòd hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum.

CONCLVSIO.

Altero hærede vsurarū non potente restituere: alter minime tenetur insolidū.

RESPONDEO ꝙ canonistæ(vt allegatū est)tenent partem affirmatiuā:aut quia credunt oīa bona vsurarij esse tacite obligata eis,à quibus vsuræ extortę sunt,ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ aut quia putant hoc esse practicandum in fauorē defuncti,vt eius anima citius liberetur,quāuis non credāt de iuris rigore esse necessarium.Mihi autē secundū Theologalia principia videtur oppositū:& ratio est,quia sufficit restitue re simplū,ꝙ simplum ablatum est.Constat autē, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuiditur simul & æs alienum : ac per hoc secundum portiones hæreditarias fiunt,& vsurarum,vt ſ.succedens in duabus partibus hæreditatis, suscipiat ēt duas partes lucri vsurarij,&c. Si igitur vnus restituere vult , sat est quod tantum reddat quantum hæreditauit:vel vt melius loquar quantum hæreditasset secundū propriam portionem hæreditatis. Dico autē hoc quia etiā si nihil vsurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionē hæreditariam, quia personam partis induit secundum suā portionem, & cōsequenter eius obligationem participat.Et confirmatur quia nullus tenetur ad restituendū plusquā obligetur : sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter,sicut hæreditas:quemadmodum & ius exigendorū: non ergo tota obligatio ad alterū transit hæredem,& consequenter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur,quod regulariter hæredes vsurarij tenentur secundū hæreditarias portiones:sed in casu, quo alter efficitur impotēs ad soluendū, & vires hæreditariæ in altero sufficiūt,alter tenetur insolidū . Hoc enim esse voluntariū ex eo patet,quod quū ex iure successionis,& hæreditatis præceptæ manifestū sit,non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituēdi fuit,nō debet alter grauari:alioquin sequeretur,ꝙ si alter hæres in principio successionis, secundū portionem sibi restituisset,altero nolēte satisfacere,& postmodū impotēte reddito,ꝙ ille innocens tunc teneretur satisfacere etiā pro portione eo hæredis:quod est manifestè absurdum,& contra rationē:quia quū hæreditas secundum iustitiā adeunda sit, deducto ære alieno,cōsequens est ꝙ ille,qui portionē hæreditatis sibi debitæ percipit,pro portionaliter satisfacturus quo ad æs alienum,etiā secundum iuris rigorem nullo reato astrictę remaneat. Non ergo tenetur alter insolidū cohærede impotente effectu:& hoc per se loquendo:posset enim per accidens contingere, quod teneretur insolidum, ſi in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶Rationes autem alterius opinionis facilè soluuntur: cuum enim obligatio omnium bonorum vsurarij , ad vsuras restituendas non

sit realis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fit realis, sed ratione personę (vt superius dictū est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoque proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundū suā portionē. Et nota quod obligatio illa bonorum quodāmodo augetur, & quodāmodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hæreditas. Augetur vero pro quāto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiūt, vt transeāt in omnia eorum bona etiā aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusque hæredis vndecunq; illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendū pro illa parte obligatiōis, ex quo illā obligationē in se semel hic hæres suscepit, hæreditatē adeūdo. Hæc enim est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius inquantum illius sunt, non absolute afficiat. Practica autē quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet: sed eleēmosynariæ largitatis tantūm: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quū gl. fundetur super obligatione totius hęreditatis ad restitutionē vsurarum, & ex hoc non sequatur cōclusio fua, ſ. q̄ alter teneatur insolidum, admittenda nō est glossæ autoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntariè sequuntur glossam, negando eis fundamentū (vt moderni) vel errant in fundamento, vt anquiores: quem admodum in præcedenti quæst. dictum est.

¶Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione. ſ. personali omnium bonorum suorū. Sed in hoc est differentia, q̄ pater est tota illa persona, ac per hoc habet totā obligationem: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequenter partę tantum obligationis subit: & ideo quēadmodum viuente patre omnia sua bona erāt tacitè obnoxia ratione personæ eis à quibs extortæ sunt vsuræ quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hęreditate cuiuſ[ue] hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE *lucri cessantis.*

QVAESTIO VI.

Vtrùm quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

QVAERITVR vtrùm quādo licet petere danum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

¶Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur decisum in ca. nauiganti. de vsuris in fine, vbi exculatur vē dens rē seruandam tanti, quanti vendenda creditur tē pore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totū lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

¶Præterea, Secundum doct. creditor post moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic q̄ potest petere tantū quantū ve risimiliter ille lucratus fuisset cū illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

CONCLVSIŌ.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucri cessantis, non tamen licet totum petere, dum illud actu minimè adsit.

RESPONDEO. Quòd quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Poste. ideò quum cōmunis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, q̄ inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recōpensationē eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quosdam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quæ habetur in potentia, & veritati & sibiipsis cōtradicere, dū asserunt posse peti totum lucrū cessans, quādo dānum lucri cessantis recōpensandam venit. Manifestē siquidē pater, lucrum cessans nondū actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quāuis licitū sit quandoque petere damnum lucri cessantis, non tamē est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatē & elongationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, q̄ decretalis illa nō habet rationē lucri cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tēpus, pro quo fit venditio nō in quo ille, qui erat seruaturus suas meres: & tamē nūc vendit, supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc vero contractum celebrare eum rei exhibitione: & ideo potest vendere quāti creditur tunc videndā. Quāuis autem etiā Decretalis hoc non dicat: sed solum q̄ potest vendere amplius quàm tempore cōtractus valeat.

¶Ad secundum dicitur, quòd doctores illi imitādi in hoc nō sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quòd licet plus forte accipere ratione interesse, quia negotiationibus licitis aut agris emendis pecunia expolita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS *De simonia in tres quæstiones diuisus.*

1 *Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.*

2 *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.*

3 *Num vacante sede & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & Ecclesiæ ruinam, sicut vita probo & digno quærere pontificatum adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter hunc finem vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrùm emptio beneficiorum ecclesiasticorum simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca, hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

QVAERITVR vtrum emptio beneficiorū ecclesiasticorū sit simoniaca, quia ꝓhibita? vel ꝓhibita, quia simoniaca: hoc est, vtrūsit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

¶Videtur enim q̄ sit iuris positiui. Primò quia titulus præbendę annexę est ecclesiasticis ordinib⁹ à iure positiuo, vt patet ex eo q̄ in primitiua ecclesia erāt pastores & ordines absq; prębēdis: imò vsq; ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque reditibus vixisse.

¶Secundò: quia quandocunque sunt duo coniuncta alterum spirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficijs est vnum spirituale (puta ordo aut cura animārum) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendę emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVAESTIONE tria agenda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorum ecclesiasticorum, quæ clericatui sunt annexa, & non solum illorum quæ habent clauium administrationem, vel ordinis executionem, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca quia prohibita.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema est, quod simonia in beneficijs vniuersis est tantū prohibita iure positiuo. Et cōsequenter quū Papa sit supra ius positiuū, ipse non solum censuras, sed peccatū euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scādali & acceptionis personarū in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gl. in ca. ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in cap. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficijs ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quum Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiui pœnas euadat. Et hāc videntur cōmuniter Theo. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in secunda secūdæ, quæst. 100. art. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quod venditis præbendis etiā spiritualia venditioni subiciātur. Tertia autem opinio media est, quod simonia in beneficijs quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in nō habentibus autē horum (vt sunt administrationes hospitaliū, &c.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis Papa involuitur vitio simoniæ si vendit, & in istis non. Et hæc est opinio Panor. in ca. primo de simonia. & in repetitio. quia vero in cap. extirpandæ. de præben. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnū est quod ordo est de iure diuino: quod probat, quia erat in veteri testamento. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur reliquum, quòd probatur infrà, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quòd in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantùm vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorum: ideo tria sunt perscrutanda. Primò, quod in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrunque necessario vendatur. Iis enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

¶In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatū esse ex iure diuino constat, tamen ex eo q̄ clericatus nihil aliud est, quam addictio ad ministrādum sacrificijs diuinis: vnde & à sacerdote nomē accepit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi sunt. Fuerunt enim omnes qui pe clerici. Ante legē quidem primo geniti clerici erāt: vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autem tota trib⁹ Leui sanctificata est ad diuina officia. Tunc ex eo q̄ spirituale quoddam est, omnis enim clerici offitium in spiritualibus actibus consistit: vt patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraq; parte precioso corporalis in capite fit. ſ. secundum partē superiorē, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorē, per quatuor fingulos, in qua incidūtur capilli, ad significandū, q̄ à temporalibus vndiq; præcīti, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum autoritate S. Tho. in secūda secūdæ. q. 100. ar. 4. qui officiū clericale nō spirituali annexū, sed spirituale esse à Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio cōiunctū est. Spirituali⁹ aūt autor Deus est, quāuis ex institutione ecclesię sit modus faciēdi clericos. Et ex hoc patet q̄ opinio Panormitæ diminuta est, enumerādo executionē ordinis & clauium, & prætermittendo officiū clericale. Quāuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu: & claues sint magis spirituales multis ordinib⁹, omnia tamē in spirituali genere sunt: & omnia inuēdibilia sunt: quia totum genus spiritualium est materia repugnans venalitati, vt pulchrè in eadem q. art. 4. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficijs vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶Alterum vero, ſ. præbendæ titulus multa in se continet. Præbēda enim duo dicit, ſ. stipendium clericale, & certā determinationē talis stipendij secundum quantitatē (puta 100 oū ducatorū) secūdum tempus (puta annū) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium: tertiò ius talis & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale. quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim q̄ aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius habet vt sustentetur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouideatur vtdicitur Genes. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur. 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs vnquam? Stipendiū verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est: iniquum quippe esset, vt absistētibus Deo pro nobis, & oportuna nō daremus. Ius autē talis aut tanti stipēdij, ex iure proueniat positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quòd autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij & alterū respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quā ius sacerdotis, cū animarum cura: quia ibi est ratio debitis hic non clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autē non debetur cura animarū. Sed sic est, quòd per hoc quòd sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non conferitur ei nouum ius, sed iuri, q̄ habet à Deo, determinatur ab Ecclesia materia, circa quā operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alterā à Christo, & alteram ab Ecclesia) sed vnam tantū à Christo, qua sacerdos potest absoluere & ligare indeterminatē. Et quū ab Ecclesia determinatur, q̄ personæ talis loci, aut volūtariè subiiciantur ei potestas illa determinatā iam habēs materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exercere non poterat: ergo à fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri quòd, à Deo habet certa possessio. Ita quòd ius clerici à Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed Ecclesia dando certos reditus, determinat illud, assignando illi ꝓpriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & à Deo indeterminatè datum quo ad materiam, & ab Ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de confessione faciendā, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnū tantū de iure diuino non indeterminatè, & ab Ecclesia determinatum, & similiter est de aliis. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminatè à Deo, & determinato ab Ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Autoritas est S. Thom. in quæst. præfata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositū de iure decimārum & præbendarum: quia vtrobique est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & S. Thom. expressè dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt omnia de iure diuino sunt. nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis Ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantę quantitatis, &c. in illa sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

¶Secundum autem (quid, ſ. sit hic veniale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminatè, quam respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessario quod ius præbendæ venale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum: Ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis, res vendi potest. Vnde sanctus Thomas in prætata quæst. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas miliubus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales quæ decimæ appellantur.

¶Ex his autem patet tertiū propositorū, an, scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio, ſ. iuris præbendę ad clericatum: & ipsius præbēdæ ad hunc clericū. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tamen ex natura connexorum, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim pater, quòd ius præbendæ nō est connexū, quasi aliena res cōiuncta, sed est connexū per identitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniā forte ius præbendæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde S. Tho. in quæst. præfata beneficiū ecclesiasticum annexū clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectū & passionem vendere, vt laspidē & proprietatem eius. Secūda autem est connexio venalitatem & compatitur, & excludit diuersimodē. Cōpatitur quidem respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiuè: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vēdi nō potest res à nō domino: nullus autem prælatus, nec summus Pōtifex est dominus fructuū percipiendorum: reditus enim omniū ecclesiarū quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris: non tamen sunt eius, vt domini & possessoris: inquit S. Tho. vbi supra, art. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficiū & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quā vendere illi executionem proprij, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ, quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

¶Ex prædictis autem patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & nō solum illorū, quæ habent administrationem clauium, aut executionē ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptionis materia est res spiritualis, quę venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si Papa vellet sibi ven-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vendere fructus absque iure præbendæ, aut non emeret, multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nollint res spirituales est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVOAD tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentū totius erroris) dicitur primò, quod peccat secundū nō causam vt causam. Dependentiam nāque ex iure positiuo non est causa venalitatis, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positiuo pendent, venialia non sunt, vt patet de consecratione sacrorū vasorum & vestium, & de benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamēto assumere, q̄ titulus præbendæ est res tēporalis, & non quia est de iure positiuo vt posit secundū se materia vēditionis esse. Secūdo dicitur, quòd aliquid esse de iure positiuo contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantū. Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero, quia secundum spirituale eorum substantiam sunt, & ab Ecclesia tantum modificationē & determinationem recipiunt, venalitati repugnāt. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, vtpote totaliter sua opera: secunda vero potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate Ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationem præbendæ, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniacè.

¶Ad secundum etiā dico duo. Primò, quòd loquendo de iure prębendæ, falsum supponitur quod sit res tēporalis. Secūdò, quod loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguendū est de cōnexione quia cōnexio rei tēporalis cum spirituali (vt sanctus Tho. ibidē dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedens, ita quod tēporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his cōnexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autē est beneficium ecclesiasticū: quoniā ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministeriis diuinis, ius innascitur præbendæ: & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo connexorum genera assignatur ibidē: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vēdi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectū, & vēdere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacrata. Romæ die 28. Decembris. 1504. inchoatæ.

QVAESTIO. II.

Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

QVAERITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniā sit simoniacus.

¶Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius nō fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio, scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM Autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex passione procedens, & consequenter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo sunt videnda. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secundò, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLVSIO.

Simoniacus is proculdubio est, & puniendus ecclesiasticis censuris.

QVOAD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorem spectet, quū simonia vitium morale sit oportet primò ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet eam studio inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est empta voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundū veritatem nō est. Sed in proposito casu, hic nō intendit emere: nullo ergo est pactio sed emptionis tantummodo simulario. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit venditionis affectus, cum opere subsequuto, iis quātum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi: quamuis fieri possit, vt velit & credat quis se vendere emere simulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundum veritatem est, & secundū apparentiam, ibi nec simonia secundū veritatē est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam pœnæ iuris institutæ sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanquā simoniacum punitum censuris iuris: iuxta dicta extra de biga nuper, &c. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: nō enim qui facit aliquid q̄ credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdem: & tamē in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autē simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: non excusatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secūdò infamiæ propriæ: sufficienter siquidē mentitur se simoniacum: quòd si contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali manifestē siquidem dat occasionem scandali aliis: vt patet. Quartò mendacij, dum fingit quod nō habet in corde: quod est secundum se prauum (vt dicitur tertio Ethi.) nec vlla potest intentione rectè fieri. Quod quamuis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVOAD SECVNDVM, Sciendum est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiæ staretur testibus & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniā liquidum est quod secūdum ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, est quia nō est cōsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio & acceptio spiritualis, sed deficit datio & acceptio temporalis, s. pecuniæ promissæ pro spirituali. Videntur enim Canonistæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum interior aut pactio, sed cum intentione & pactione executio: an autem completa vel incōpleta: non dicunt quantum videsse me memini. Sciendum est igitur, quod tria numerata. (Intentio, pactio, & executio) ita se habent ad simoniā punitam ab Ecclesia, quòd quodcūque horū deficerit, non incurritur verē simonia punita. Si enim intētio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque aliis, mentalis tantum est. Et si intentio cum pactione absque executione est secūdum Tancr. (vt refert glo. in c. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et ratis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera vēditio & vera emptio spiritualis, &c. & consequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia simonia in contractu emptionis & venditionis cōsistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quam ponere in possessionem rei iam emptæ & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogente: sed sola auctoritate veterum, creditur requiri tertiū, scilicet executionē. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c. proueniens. Vbi manifestē patet, quod in simonia punita ab Ecclesia pactum locatur, vt causa: ipsa verò executio locatur vt substantia simoniæ. Extendo ergo quod hæc tria requirantur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte: s. mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitariè vocantur illa opera, quæ si sola nadaque cōsiderantur, nocumentū aliquod important: quæ tamen possunt tot circūstantiis vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationē prætendunt, pro quanto mala proximorū afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonū publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demūm opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentiā quū sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè sumptus speciem habet mali honestabilē per adiūctas circunstantias, potetit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè sit. Vt autem manifestetur, in spiritualis & defficit tantùm executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranque partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis, Romæ die, 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & catera pro suffragijs, propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit & illam reformet.

QVAERITVR Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam: liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis. propter hunc finem, vt in sede positus Ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt,

¶Quòd enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quàm votum & iuramentum: sed constat, quod quando votum & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundat, seruanda non sunt quamuis alia iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reipu. ruina imminet manifestè.

¶Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatum hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quòd nullum ius positiuum contra communem Ecclesiæ vtilitatem ad eius quæ ruinam seruādam est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

¶Quartò. Quia vnicuiq; licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipuè publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi q̄ redimitur vexatio propria & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA Autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis quatuor agā. Primò ostendam distinctē in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò, quo ad alterum. Et quartò satisfiet rationibus in contrarium.

CONCLVSIO.

Illicita omnino & simoniaca esset procuratio ista pro seipso.

QVOAD PRIMVM, Sciendum est, quòd operationū humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malè quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen malè: vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deū exterioribus sacrificiis, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriā fieri, Mala vero secundū se praua sunt, quę nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitariè vocantur illa opera, quæ si sola nadaque cōsiderantur, nocumentū aliquod important: quæ tamen possunt tot circūstantiis vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationē prætendunt, pro quanto mala proximorū afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonū publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demūm opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentiā quū sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè sumptus speciem habet mali honestabilē per adiūctas circunstantias, potetit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè sit. Vt autem manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, inquantum datur vel promittitur pecunia pro suffragiis habendis. In specie vero redemptionis, inquantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeant locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVOAD Secundum dico, quòd actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia. vt habes à S. Tho. in secunda secundæ. q. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quātum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, scilicet ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ computando cum præbenda omnia tēporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionem autoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgunt duæ Canonistarum opiniones credentibus quibusdā hoc esse simoniacū, quia prohibitū: aliis vero prohibitum quia simoniacum. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in proposito cōstat, quod nō refert, quę harū opinionum sit vera. Ex casu nanque, proposito patet, q̄ iste non directè intendit ad acquisitionē temporaliū: sed directa & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatē, quæ possit reformare Ecclesiā. Si ergo intendit directè ad pastoralem autoritatē manifestè & statim liquet, q̄ intendit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habenda: & consequenter secundū omnes committit simoniā, non iuris positiui sed diuini. Autoritas nāque qua cura habetur animarum, qua præsul populo, pdest, quā ve conseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro: quū dixit, Pasce oues meas. Et cōfirmatur quia ista duo obiecta, s. pastorale officium, & titulus præbēdę opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu nanque intentionis vituperatur titulus præbendę quia auaritię, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Cōmendatur autē pastorale officiū: quia charitatis est velle aliorum incumbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium quam præbenda: quoniam illud est materia nullo mō vendibilis, hæc autē aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis videatur habere in se quandam pietatis speciem ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secundū genus suū grauius simoniæ peccatū, quā intendentis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnāte. Et quia omnis actus moralis trantiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequēs est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO ad tertium, an, scilicet redēptio vexationis hic habeat locū, distinguo: quia aut est sermo de redēptione vexationis propriæ. Et de hac dico, quòd non habet locum: quoniam secundū S. Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorum redemptio vexationis propriè nō habet locum, ante ius acquisitum: conflat autem quòd hic non est acquisitū pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis Ecclesię. Et de hac dico, quod esset habere locum in proposito, si vna circunstantia amoueretur: quia Ecclesiæ debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium q̄ sit illi ius quæsitū de hoc, & quod electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitatis, si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale tēplum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latrones: licitè offerunt pro vita aut libertate redimenda pecunias & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tantò autem magis in casu nostro licitū & laudabi le est pecuniam dare & promittere, quāto vita quiū Christi omnibus rebus tēporalibus preponēda est: quum, p his dominus animā posuerit, cæterisq; ponendā mandauerit non solū exteriorem substantiam, sed vitam quū oportuerit. Circūstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nāque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniustè illati, aut inferendi. Ecclesiæ autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, & bonum & dignum in com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in communi eligant(quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propterea quod minus bonum quã opus sit, mali rationem habet)non tamẽ dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quæratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequens est quòd hic non quæritur redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶Sed insurgit tunc dubium: quia dicere quilpiam potest, quòd in tali casu sunt duo actus disparati:scilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro se, & quòd pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenuè, quòd si sic fieret, quòd liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶Aduertenda tamẽ sunt hic tria. Primò quòd in casu ꝓposito non est ita quia acquisito pontificatus ꝓ se ꝓponitur cadere sub cõnotione pecuniæ datæ aut dandæ, quãdo autem actus isti sunt diuisi, oportet ꝙ seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absq; omni conuentione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamẽ in æque bonum & dignum, aut melioré non mutaretur sententia: nõ enim licet ponere obicem spiritui sancto & Ecclesiæ libertati adæque bonũ, aut saltem ad melioré. Secundò, quòd quia læpe mẽs sibi ipsi mẽtitur (vt Gregorius dicit in pastorali) & fingit sibi ipsi de bono opere amare quod non amat, solertissime, solicitissime & cautissime scrutandum est, quo quis animo mouetur: & vt idem Gre. in hom. Pentecostes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eum non mens tuta, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus cõsi tutus coaceruauit diutius, nec proximis egẽtibus distribuit, quomodo nunc rã repente tanta affluit charitate, vt pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Ecclesiæ vexatione, etiam si alius fieret Pontifex æque bonus aut melior. Nam si non daret, cõuincitur ꝙ pro seipso aut illo sublimãdo soluit, & nõ tantum pro Ecclesiæ redemptione. Tertiò quòd in casu proposito fit mentio nõ solum de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione vexationis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponitur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secũdum se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione recte fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacij pro saluãda Ecclesia, ita nõ licet dare ecclesiastici beneficij indigno. Quare concludendo, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortaliter, non autem si exerceat actus sanctos, vel inferiores, non consecratos tamen.

QVOAD quartum respondendum est obiectis. Et ad primũ dicitur, quòd illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundũ se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat ꝓpter eleemosynam largiendam: quia est secundum se prauum. Sic autẽ est in proposito: quia talis emptio est secundum se prauа: vt patet ex dictis.

¶Ad secundum dicitur, quòd ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc non sunt implenda, quãdo sunt respectu minus boni: aliud est enim prætermittere minus bonum & aliud est committere se malum. Secundo quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶Ad tertium dicitur, quòd hic non est sermo de simonia respectu tituli prædẽdæ, de qua est dubium inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶Ad quartum iam ex dictis patet, qualiter liceat Ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris. 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS DE VSV SPIRITVALIVM, CVIVS EST VNICA QVÆSTIO.

QVÆSTIO.

Num quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali, peccet mortaliter.

QVÆRITVR vtrum quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali peccet mortaliter.

¶Videtur quòd sic. Primò, quia indigne exequens officium prælationis, peccat. ergo par est de aliis spiritualibus officiis ratio.

¶Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quod qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiã vni fratri eunti ad emendũ panẽ, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE quę propter verba diui Thomæ mota est, primo rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

QVOAD primum sciendum est quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualem actum secundum se licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et siquidem actus sanctitatẽ attendamus, cũ constet quod non quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, eleemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cũ constet, ꝙ non quodlibet sacrum, officiũ malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiando ecclesiam, & in exactione decimarũ: ius enim decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in secũda secũdæ, q. 87. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. Et quoniam potẽtia est propter actum, distinguatur cum S. Tho ex 3. parte. quæst. 64. art. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati: & hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione cõsistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶His præmissis pono duas conclusiones. Prima est. Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundũ actũ sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quãtum est in se, polluit sancta, quãnis incõtaminabilia secundum se sint sacramẽta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. sen. distin. 5. & in Tertia parte quæst. 64. art. 6. Secunda est. Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscunque, non consecratos tamen, nõ peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc cõclusio. primò, quia si hoc esset peccatum, esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cum sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel ministerij Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum cõmittitur, quando contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inueniri, cui hoc per se conueniat.

¶Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet nãque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantũ (vt exigere sibas decimas) aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiã si cõsiliat in sanctitate conserata, quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sãctitate officij tantũ, quia oportet actũ ipsum esse sanctificatiuo quin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actũ exequitur. hoc autem est ridiculũ. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cũ non ex sanctitate large sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquitur, quod ex sanctitate stricte in consecratione cõsistente ratio peccati sumatur. Dixit autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVOAD secundum verba diui Tho. in 4. dist. 5. & dist. 19. ar. 1. quæstio. 2. & in secunda secundæ. quæst. 33. arti. 5. & quæst 60. art. 2. ad tertium: & in Tertia part. q. 64 art. 6. & specialiter ad primum consona non videntur. Nam in sententiis dure nimis loqui videtur, & prælatum expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprij officij exequendo, si esset in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc faceit: & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando: & vtrunque super eadẽ Aug. autoritate fundat. Si enim peccatorẽ prælatum ista facere esset secundũ se peccatum mortale nulla humilitas staret cum peccato mortali, faceret, vt esset licitum vt

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus, quàm ministri. Et per illã ostenditur, ꝙ peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccant: & tanti eã facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulam: Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis. & econuerso: dum ex negatione sanctitatis consecratæ, infert negationem peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecratæ sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hęc decisio fundatur, optima censenda est: procedit enim ex per se causa.

¶Ex quibus credo ego, q dicta in sententijs ad doctrinã in summa traditam tanquã resolutionẽ sint reducenda, & non econuerso. Vnde cùm omnes actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutũ, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquẽdo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur: quia est actus Sacerdotis, aut Diaconi: quãuis hæc exceptio non necessaria videatur: quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquẽdo: & consequenter cũ non sit nisi secundo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudicium: nõ tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicẽte Christo in institutione pontificatus Petro: Pasce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorũ & tẽplo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permissum prædicare. & Act. 13. non fuisset à principibus Synagogæ requisitum, & concessum, ꝙ Paulus prædicasset in synagoga. Cùm hoc tamen stat ꝙ forte prędicare ex officio (sicut Episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Thomas dixit.

¶Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit autorem) dicitur ꝙ indignè & pro nunc simitur dupliciter: scilicet priuatiuè, & contrariè & ꝙ indignè priuatiuè exequens nõ semper peccat, sed non meretur: id ꝙ priuata dignitas adimit. Indignè autem contrariè faciens aliquid, peccat: sed tunc hoc restat probandũ, ꝙ prælatus exequens officium sui quo ad actus charitatis & iustitiæ scilicet corrigere, docere, &c. indignè agat cõtrariè. Quid enim contra sanctitatẽ horum actuum facit persona macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolutè ipsa macula peccati: Certè nihil video, nisi ꝙ priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantùm, vt patet intuẽti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte quasi addens, quòd tunc est indignus contrariè, quando est respectu actus sanctiad est confectationem mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositũ idem scilicet de correctione fraterna, explanauit ꝙ reddit ipsum correctore indignum, sic quòd quoddam impedimentum correctioni proximi confert non tamen tale, ꝙ per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorũcunque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariunt per se nouũ peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatẽ à mortali crimine exigit. Verùm scito ꝙ nec vllo contritus nec credens se contritũ quia diligenter & si nõ sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc retinere alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponere se periculo peccandi mortaliter, cũ ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramẽta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit S. Tho. in 4. dist. 9. &c.

¶Et per hæc patet responsio ad obiecta. Romæ die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS
De voto non nubendi & de nouitijs, in tres quæstiones diuisus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2 *Num emissurus professionis votũ possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.*
3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.*

QVÆSTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVÆRITVR Vtrum votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

¶Et videtur quòd non. Primò Quia minus non æquiualet maiori. Sed votũ castitatis maius est, quàm nõ nubendi: sicut seruare castitatem plus est quàm non nubere. ergo.

¶Præterea, duorum conuertibilium quicunque destruit vnum, destruit & reliquum: sed committẽs fornicationem agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLVSIO.

Votum castitatis, & votum non nubendi propriè sumendo votum, æquiualent atque idem sunt, & eadem ratione dispensabilia vel indispensabilia, quãquam communiter capiendo votum aliquo pacto diuersa esse videantur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æquiualeant. Secundò vtrùm æquiualeant quo ad indispensabilitatẽ aut in communicabilitatẽ: ita quòd nulla autoritas possit in alterum quæ non potest in reliquum.

¶Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quòd non æquiualeant: attentius tamen considerantibus apparet, quòd distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis in 38. distin. primi. Vno modo propriè: alio modo cõmuniter. Voti siquidem propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis. eo quòd de ratione voti est, ꝙ sit de meliori bono. Voti verò communiter materia: est etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquãtum huiusmodi, sed inquantum voluntarium. vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem (quia ad seruandam extra matrimonium castitatẽ quilibet ex ꝓcepto tenetur) consequens est tale votum & votum non nubendi æquiualent. Si verò loquamur de voto castitatis communiter, cùm sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est ꝙ tale votum, & votum non nubendi non æquiualent: sed longè maius est votum castitatis.

¶In secundo verò sensu quid teneudum sit, ex modò dictis cõcludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes nõ sunt ampliandæ, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem cõtum secundum cõmunem loquentium vsum excludere intelligitur, credunt hęc vota non esse æquè incõmutabilia: sed in voto non nubendi Episcopum, in voto verò castitatis solùm Papam dispensare posse.

¶Sed opinio hæc a veritate longè est: ꝙ tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquiualent quo ad id ꝙ per se & simpliciter in voto castitatis, absolutè loquendo, inuenitur. sub voto enim castitatis, absolutè loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: vt pote tanquã adquod institutum est: castitas autem ad quã omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autem ꝙ in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, ꝙ eiusdem rationis est dispensare vtrunque. Secundo: quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatẽ supererogationis in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantũ dispensabilia nõ solùm æquiualent, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis cõcedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, vt votum castitatis, est propriam iguorare vocem. Tertiò, quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset exposito certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autem nomẽ (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, proprie importat: nulla enim est necessitas votiue obligationis ad ea, ad quę ex ꝓcepto tenemur. Vnde applicatũ ad materiã veneream dicendo votũ castitatis, obligatione ad abstinendum à venereis, quæ licuissent, propria significatione infinuat. Quum ergo reseruatũ apostolicæ sedi dicitur, proprie sumitur. Sic autem æquialere, imò idem esse ꝙ votũ non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo ꝙ vtrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio: nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD Vtranque autem rationem in oppositum simul dicitur, ꝙ nihil aliud concludunt, nisi quòd votum castitatis large sumptum, & votum non nubendi, non æquialent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non cõtrariatur determinationi nostræ: qua diximus, quòd votum castitatis propriæ, & votum non nubendi, simpliciter æquialent: & quòd votum castitatis, absolutè loquendo, & votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem æquialent. Mediolani, die 18. Decembris 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVÆSTIO II.

Num emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinqui hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAERITVR Vtrùm emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶Et videtur ꝙ sic. Primò, quia vnusquisq; potest libere vti iure suo, etiã si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi cõpetere constat tali nouitio, qui nondum adijt hæreditem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorẽ alteri, nisi propter aliquam acceptionẽ, aut rem acceptam. Constat autẽ quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quãuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniustè extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶Et confirmatur quia hæreditati grauatę debitis nouitius indubiè posset renuntiare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate obnoxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quoldam solutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶Præterea, In professione religionis homo moritur mũdo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem quòd ũ restituendi in se onus susceperit, contingent multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubijs extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tũ in rerũ venditione, vt possit ex prętio singulis satisfieri: tum in creditorum insinitorũ inuestigatione, & alijs quamplurimis, quæ cũ religiosi animi quiete non stant.

¶Oportet ergo, ſi renunciare non potest aut professum solicitari circa ea, quę mundi huius sunt, multò tempore, aut paternam obligationẽ obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerẽdum. Quorum vtrunque videtur incõuenientis: quum beatus Matthæus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ 5. sic quòd vt glo. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM est, quòd ius naturæ expressum à Domino, Matth. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis facitis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quòd ipse nouitius ſi esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortę sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à benè dispositis ad restituendum: & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere alijs.

CONCLVSIO.

Potest nouitius hæreditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto ære infectam, propinquis, quos indubiè credit restituturos, absolutè renuntiare, quos etiam si secus nouit, debet ita renuntiare, vt omnino quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales conditiones suæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, ꝙ ſi propinqui, ad quos post renũtiationem perueniret hæreditas, sunt tales ꝙ indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renuntiare in ſinuando illis propinquis dubitationẽ, quam habet, & vnde eam cõcepit, &c. Secundò, quòd ſi propinqui prædicti sunt tales, quòd indubie credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renuntiare. Tertiò, quòd ſi propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolute renuntiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius ſic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶Ad quorum euidentiam aduertendum est, ꝙ renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicite, scilicet nolitionem hæreditatis, & alterum implicite, ſ. diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renũtiante enim aliquo, hæc duo semper se inſeparabiliter comitantur: ſic ꝙ renuntians, directe hereditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, ꝙ ad alterũ hereditas declinet. Et ſi in renuntiationis quidem actu ſola nolitio cõsideretur, hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitiũ à libera & absoluta renuntiatione: quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipſum cogũt, quum ad ipſum adhuc se non extẽdant: quia non comprehenditur ſub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarũ ſecundum doctores in illis versibus, Iuſsio, conſiliũ, &c. vt patet discurrenti per ſingula. Niſi quis crederet, ꝙ nolendo hæreditaté, fieret non obſtãs detentioni rei alienæ, quã possit non renuntiãdo obstare per hoc obnox ius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia, vt S. Tho. in Secunda Secundæ q. 62. art. 7. ad tertiũ dicit, tunc ſolùm non obstare obligat aliquẽ ad restitutionẽ, quando præſupponit obligationẽ ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autẽ nouitio nulla præſupponitur obligatio, ſed quæritur an in eo ſit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans: ſed (vt objiciẽdo tactum est) apparet oppoſitũ ex eo ꝙ cuilibet licitũ est vti iure ſuo: & nullus omnino expers tam facti, quàm rei tenetur ſe inuoluere nouis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renũtiationis actu cõsideretur declinatio hęreditatis ad alium vel alios, quãuis prima facie videatur, ꝙ quicquid hinc ſequatur, ponderandum non ſit: eo ꝙ renuntiãs non est autor talis diuerſionis, nec intendit eã, ſed ordinario cõcomitatur intentum à renuntiante, ſ. nolitionem hæreditatis: diligenter tamẽ conſideranti videri facile potest, declinationem iſtam esse, etſi non principaliter; ſecundariò tamen intentum à renunciante: quoniam ſcit principali ſuum intẽto annecti declinationẽ hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionẽ talis declinationis, renuntiãdo alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renũtiationis actu diuersimode hæreditatis ad tales propinquos, verificãdi habetur via per quatuor ſupradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renũtiantis procedat, non vt casualis, ſed vt per ſe ſecundò intentus effectus (vt patet ex ſe & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alienæ ęris hæreditati immixti (quoniam ex iſta declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominũ facti reſpectu ęris alieni: etiã ad auaros diuerſio fit, perſeuerabit detentio alieni: ſi verò ad bonos viros fiet restitutio) conſequens est, ꝙ talis dinerſio debeat ſic à renuntiante eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipſe reatũ iniuſtitię euadere non poteſt. Et confirmatur: quia renuntians, inquantũ est autor talis deuotionis, quamuis implicite, positiue tamen diſponit de hæreditate infecta. Constat autẽ, ꝙ ordinãs & diſponẽs de hæreditate infecta, immunẽ ab iniuſtitia non ſe ſeruat niſi prudenter & fideliter diſponat de ære alieno restituendo: nec proteſtatione aut renuntiatione aliqua excusari poteſt. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad ſic prouidendũ, vt restitutio fiat alioquin vt mus* ſubtractione præcepti, ad quod tenetur in diſpoſitione hæreditatis infectę, ad restituendum ipſe tenebitur. Nec refert in propoſito, an certum aut dubium veriſimile ſit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum diſponens de hæreditate tenetur, quæ conſtat aliena esse ordinare, vt omnino inſtituanturi ſic tenetur de dubijs bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etſi aliena comperiantur reddantur, quia ad hoc teneretur ipſe ſi hæreditatẽ in ſe ſuſciperet. Quia igitur huiusmodi liberę renuntiationi nihil obſtat, niſi restitutio alieni quam ante profeſsionẽ fieri non posſe ſupponitur ob ſui intricationem: conſequens est ꝙ renuntiatio licita ſit, ſi annexam habet debitam prouiſionem restitutionis agendæ: ſiue hoc ſit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum ſuccedentium poſt liberam renuntiationem, vt prima concluſio dixit: ſiue hoc ſit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunſtantias in modificata renũtiatione, vt quarta concluſio propoſuit. Et quia oppoſitorũ eadem est diſciplina, ex eiſdem principijs patet illicitum esse abſolute renuntiare, quando ex hoc ſcitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluẽda, quibus exoſa est restitutio: vt ſecunda & tertia concluſione dictum est. Nec est in dubium vertendum, an fideliter restituent cohęredes, qui proportione ſua infecta non curant ſatisfacere. voce etenim Domini dicitur Matth. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

AD Argumenta ergo in oppoſitum pro quanto inferre intendunt licitum esse abſque diſtinctione aliqua abſolute renuntiare, reſpondendum est.

¶Ad primum ergo dicitur, ꝙ nouitio non competit ius abſolute & libere renuntiandi hæreditari infectæ in omni caſu: ſed tunc tantũ quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶Ad ſecundũ dicitur, ꝙ quũ in renuntiatione interueniat diſpoſitio quædã rei alienæ hæreditati immixtæ, niſi talis diſpoſitio debitis circunſtantijs fulta ſit, damnificarentur ex hoc illi, quib* res debet restitui, ac per hoc acceptio quædam alienæ rei ſuboriretur in ipſo renũciante, obligãs ipſum ad restitutionẽ, acceptionis ſiquidẽ nomine omnis dãnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenẽtur nouitius non debitorẽ ſe conſtituere, ſed ſic ordinare, vt ſatisfiat: non propter aliquam præcedentẽ acceptionem, ſed ne in ipſa diſpoſitione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationẽ verò dicitur, ꝙ ideo grauamen debitorũ paruipenditur, quia creditoribus conſueuit etiã à detentoribus alieni ſatisfieri, & propter cõtractũ cautiones, & propter ſuorum quinternorum fidem ſeruandam, & alia huiusmodi. Vnde ſi contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendã esse hæreditatẽ grauatã debitis, quos crederetur non ſoluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias cauſas) eadem esſet regula ſeruanda, quæ circa restitutionem malè ablatorum dicta est.

¶Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc caſu, ſed abſoluere ſe abſq; multa difficultate potest ab huiusmodi ſolicitudinibus, etiã quando habet propinquos auaros adhibẽdo neceſsarias cautelas in renuntiatione. Quod potest multipliciter fieri vel renuntiando alijs quos nouit nos detenturos alienũ, vel renuntiando quidem auaris propinquis, ſed ſubſtituendo alios hæredes, niſi intra certũ terminum ſub certis iudicibus diſcuſſum ſit quid restituendum ſit, & restitutum: vel renuntiando quidẽ auaris propinquis, ſed ordinando, ꝙ hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus poſsit quouſq; tales electi ab ipſo renuntient, non inquiſierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat proprijs ſtipendijs, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et ſic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè diſpoſita renuntiatione Chriſtum nudum nudus ſequi profitendo poterit. Matthęus enim non ante restitutionẽ pauperem Chriſtum pauper ſequutus est, quàm Zachæus Lucæ 19 legatur restitutionem pollicit*. Nec Euãgeliſta de viſu rerũ ſimpliciter, ſed de affectu quidem ſimpliciter, de vtu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus ſequutus est eum: nam poſtmodum conuiuium magnum fecit in domo ſua ſumptibus proprijs, gloſſa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigeſimanona, Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

QVAERITVR Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

¶Et videtur quòd ſic. Primò: quia per promiſsionẽ acquiritur ius illi, cui ſit promiſsio, vnde potest agere cõtra eum, qui promiſit ſi nõ ſeruauit promiſſum, ſed in talibus votis ſit promiſsio non ſoli Deo, ſed etiã tali Eccleſiæ implicitè vel explicitè. ergo per tale votũ acquiritur i* illi Eccleſiæ. Minor patet ex eo, ꝙ ſic vouẽs intendit ſe obligare non ſolùm ad offerendũ Deo tale quid, ſed ad offerẽdum tali Eccleſiæ vel imagini. Si dicatur quòd illa promiſsio non est acceptata à prælatis illius Eccleſię, & ideo nõ acquitur illis ius. Contra hoc eſt: Tum quia est acceptata implicitè, quoniã quem admodum conſtat Deum acceptare promiſsionem ſibi factam, ita Eccleſiã. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis Eccleſijs. Præterea, Si per tale votum non eſſet acquiſitum ius Eccleſiæ, non poſſet Eccleſia ipſa agere contra vouentem: ſed eccleſia agit contra non ſeruantes talia vota: vt patet extra de ſenſibus, capitu. ex paret, & ab Innocen. & ab Abba. ibi. & ex gloſſ. 12. quæſtio. 1. capit. ſcimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Eſt, Gulielmi, & Summæ Piſanæ ſequacium quę opinio.

CONCLVSIO.

Nullam alicui eccleſiæ, ſeu imagini ius acquiritur ex eo, quod quippiam ibi offerendum vouetur quacunque id quiſquam ratione vouerit ſtudere, tamen vnuſquiſque debet implere quod vouit, nec ſine diſpenſatione, vel commutatione, votum præterire. aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel abſque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, ꝙ tali voto acquiritur ius illi Eccleſiæ, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota eſſe incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiuſmodi vota. Alij verò oppoſitum ſentiunt, dicentes hæc vota eſſe commutabilia, ſicut cætera: quãdo ſcilicet neceſsitas vel vtilitas id expoſcit.

¶Et horum, iudicio meo, opinio vera est, & conformis Theologorũ antiquorum ſententiæ. Vera quidem: quia cùm ex voto nulli ius aliquod acquiratur niſi ex obligatione vouentis: obligatio autẽ vouentis ex ſola eius promiſsione oriatur, ſecundum ꝙ in voto inuenitur promiſsio, iudicãda est obligatio & iuris acquiſitio. Cum autẽ in voto ſint duo, ſ. promiſsio, & res promiſſa, & contingat quandoq; tem promiſſam vnã aliam promiſsionẽ eſſe (vt patet in voto profeſsionis) neceſsẽ est duo eſſe genera votorũ, quædam vna promiſſione cõtenta, quædã duplici promiſsione munita. Et vota quidem illa quæ vnicam tantum continẽt promiſsionem ſoli Deo cui promiſsio illa neceſſario fit, ius acquirunt, talia autẽ ſunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autẽ quę duplicem implicãt promiſsionẽ (altera vt materiã voti, alteram vt eſſentiam voti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quib* aliqua boni promiſsio fit, & creatori cui vouetur implẽda promiſsio creaturis illis factа. Talia aũ ſunt vota, quib* factis aut prælatis aliqd pollicemur vt S. Tho. in Secũda Secundę q. 78. ar. 5. docuit. In huiuſmodi ſiquidem votis, promiſsio obedientiæ prælato, tanquam quoddã ſupererogationis bonum est res promiſſa Deo, & materia voti, promiſsio autem, qua Deo, ad id nos ſeruandum obligamur, eſſentia voti est, & actus latriæ. Et quoniã promiſsio rationis actus est, expectationẽ pariens in eo, cui ſit promiſsio, non potest fieri niſi rationem habentibus: & conſequenter nulla promiſsio ſub voto cadere poteſt, niſi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, niſi Creatori aut creaturæ rationali: ſola enim promiſsio in voto ius parit. Cum ergo in huiuſmodi votis, quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promiſsio niſi Deo, & Sancto alicui, nulli conſequenter acquiritur ius niſi Deo & Sanctis. Eiuſdem autẽ autoritatis est diſpensare, vel cõmutare promiſsiones factas Deo & ſuę curiæ cęleſti: cum non ſit minor autoritas Eccleſiæ in concernentibus cæleſtem curiam, quàm in ſpectantibus ad eius principem, nec aliquod dãnum ciuibus cæleſtibus prouenire poſsit, quibus Deus ipſe est omnia: vnde omnia huiuſmodi vota commutabilia ſunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promiſſum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promiſsionem prælatis illis Eccleſiæ, ex eo ꝙ res, quam vouens promittit offerre illi Eccleſię, intelligitur prælatis Eccleſiæ promiſſa. Hoc enim falsum eſſe ex eo conſtat, ꝙ in huiuſmodi votis locus, in quo implendũ est votum, non cadit ſub voto, vt perſona, cui ſit promiſsio, ſed vt circunſtantia rei promiſſæ, ſicut tẽpus & quãtitas, & alia huiuſmodi. Nihil enim aliud huiuſmodi votis agitur: niſi ꝙ promittitur Deo talis res, tali tẽpore, & in tali loco offerenda. vbi patet nullam promiſsionẽ prælatis Eccleſiæ eſſe materiam voti, ſed tantummodo rem talibus citcunſtantijs veſtitam. Nec refert an tales circunſtantiæ ſint locus, tempus, quantitas, &c. an ſint perſonæ humanæ. Si quis enim voluerit nutriturũ ſe tales pauperes Chriſti vno die, quãuis teneatur hoc facere, potest tamen eius cõmutationem procurare & obtinere, ſicut & altorum ſupradictorum: quia perſonæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus ſit promiſsio aliqua, ſed vt circunſtãtia eleẽmoſynæ offerendæ Deo vt dicit S. Tho. in 4. di. 38. q. 1. ar. 1. q. 5. ad quintum.

¶Nec oportet in huiuſmodi votis obliquos nominũ caſus ponderare: an ſ. vouens dixerit ſecũ, Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereũ in tali Eccleſia an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Marię talis eccleſię offerre cereũ: vt credatur per hãc diuerſitatẽ in eãdo caſu acquiri ius illi Eccleſiæ, quia imago illius Eccleſiæ ſignificatur ibi cõcurrere, vt perſona, cui ſit promiſsio. Hoc enim friuolũ eſſe ex duobus patet. Primò quia imaginẽ vouens non alloquitur, niſi ſecundum id ꝙ repræſentat, ſcilicet beatam Virginẽ in cælo regnantẽ, & cùm non promittat niſi ei cui loquitur apti ſoli promittitur: & ſic cætera concurrunt, vt circunſtantiæ rei promiſſæ. Secũdò quia omnia, quæ implicitè in voto inueniũtur infrà voti limites, ſecundum voti rationẽ interpretanda ſunt, niſi ex intentione vouentium aliud habeatur. voti autẽ ratio Deo promiſsionẽ fieri exigit. Aliam autem promiſsionem vt materiã habere tunc tantùm promittitur, quando alicui creaturæ rationali promiſsio ſeruanda, voto vel promiſsioni adiungitur, vt ex dictis patet. Conſtat autem ex intentione vouentium, qui nõ niſi vouere intendunt (ꝙ promiſsionem ſupernæ curiæ creditur importare) ꝙ talis promiſsio non adiungitur voto. Relinquitur igitur ꝙ omnia vt circunſtantiæ rei promiſſæ intelligantur, & ſola ſuperna curia concurrit vt perſona cui ſit promiſsio.

¶Conformis autem Theologis opinio iſta est: quia indiſtinctè cõmuniter Theologi ſcripſerũt, omne votũ eſſe commutabile in votũ religionis. Conſtat autem id de quo est ius acquiſitum alicui Eccleſiæ non poſſe commutari in voti religionis. Non enim ſatisfit penſioni debitæ Eccleſię cathedrali, ſi debitor ingrediatur religionẽ, nec ab obligatione ſoluendi legati, aut contract*, ingreſſus religionis abſoluit. Nec acceptãda est cuiuldam gloſſa, à ceteris hoc intelligi de votis perſonalibus, non autẽ de votis realibus, voluntaria enim est. Admirandũ quippe est valde, ſi reſtringendũ dictum cõmune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè nõ reſtrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult. vnum tantùm excipiens*: ſcilicet de notabili ſubſidio Terræ ſanctæ: in quo Papã conſulendam dicit S. Tho. quoq; in Secunda Secundæ. q. 1. expreſsè ſentit ꝙ obligatus voto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non eſt, ſi perfectiorẽ religionem ingrediatur: quia in maiori clauditur min*. Ex hoc apertè inſinuans, per votum non esse acquiſitum ius religioni illi imperfectiori: ſi enim acquiſitum ius alteri religioni eſſet, non poſſet ablq; violatione voti proprio motu aliã religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propoſitio dicens, quòd in maiori clauditur minor. Non enim qui debet centum alicui Eccleſiæ, ſi ſoluat centum quinquaginta alteri Eccleſiæ, vbi ſanctius viuitur, & c. abſolutus eſt à debito. Si igitur ex voto ſimplici nõ acquiritur religioni ius perſonæ voto promiſſæ cõſequens eſt, quòd nec aliarũ rerũ. Nõ acquiritur igitur ius al quod Eccleſiæ ex eo ꝙ aliquid ibi ad offerendum vouetur (ſiue ad ornatum ſiue ad ſubſidium, ſiue ad quodcunq; aliud cõmodum Eccleſiæ ſpectet tenetur tamẽ vouens implere ꝙ vouit, & ibi offerre, vbi ſe oblaturum vouit: alioquin ſi abſque diſpenſatione vel cõmutatione votum integrẽ non ſeruaret, mortaliter peccaret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ET Pet hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quod in his votis fiat aliqua promissio prælati Ecclesiæ: à enim patet, ꝙ cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ est essentia voti, constat quòd creatori tantùm fit: materia autem voti si promissio esset debet, oportet quod creaturę rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturæ rationali militantis Ecclesię, cui excommutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶Ad secundum dicitur secùdum Theologiã loquendo (ad quã spectat de votis tractare) ꝙ Ecclesiã posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt Ecclesia agat pro iure suo cõtra eum qui vouit: & sic nec iure probatur, nec rationi cõsonat, ꝙ agere possit: quia nulla sibi pollicitationem facta, nullum sibi exigendi ius cõgruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitores Ecclesię constituerunt ex votis emissis: concurritque ibi obligatio votiua quasi per accidens: ex quacũque siquidẽ causa longis temporibus continuè persoluissent certã rumenti mensurã, eadem quæstio emersisset. Autoritas autẽ Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & glo. non est maior rationibus superquibus fundantur quas cõstat non concludere acquisitum esse ius Ecclesię alicui. Innocentius enim opinãs monasterium posse agere contra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, ꝙ votũ est obligatorium. Ex hoc autẽ non sequitur, ꝙ illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus. ſ. Abbas verò super verbis illius Decretalis: ſ. Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia, vt patet, textus loquitur quãdo Ecclesiæ erat ius acquisitum ex ipsa vouẽtium antiqua obseruatione. Glossa verò illa, quia vniuerſaliter, absolutè & imperialiter loquitur, dicẽs ꝙ ex nulla pollicitatione potest quis cõueniri, nihil obstat. Quãuis iuꝑ nulla ratione fundetur, si ad hoc adducatur propositũ. Archidiaconus verò prædicta sequitur. Posset quoq; & forte melius dici, ꝙ docto resisti, licet dicãt, ꝙ Ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitũ, sed potiꝰ propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibꝰ suis. Alio modo contingit Ecclesiam agere, vt vices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopꝰ quidem ex officio agere potest contra nõ seruantes talia vota: aliæ verò ecclesiasticæ personę possunt in directè agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab Ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, vt alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij, 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS de Maleficiis, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO

Num liceat maleficium soluere operã maleficĩ ad hoc parati vtendo:

QVAERITVR Vtrum liceat maleficium soluere operã maleficĩ ad hoc parati vtendo.

¶Et videtur ꝙ sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad cõmodum proprium: vt patet in petẽte mutuum ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo est licitũ. Et cõfirmatur: quia nõ minus malùm est iurare per idola: quã simplex maleficium: sed secundum Augu. ad Publicolam, licitum est vti iuramento alterius per idola in pacis fœdere cõponendo: ergo licitum quoque erit necessitate vrgente vti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Est communis sentẽtia Theologorum.

CONCLVSIO.

Non licet maleficium soluere vtendo maleficĩ ad hoc parati opera, nisi forte simplici dissolutione, & absque aliquo maleficij opere.

RESPONDEO, Quamuis præsumptuosa quædam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficium faciendum: sed necessitate exante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum præceptum promulgatũ Leuit. 19. & 20. & Deut. 18. Prohibetur siquidẽ in his loci recursus ad magos ariolos diuinos, &c. Constat autẽ ꝙ tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, vt plurimũ necessitate aliqua cõsueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur vti iniquitate sortilegorum maleficorum, & aliorũ huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandũ, sed tunc solũ quando põt hoc fieri absq; participatione in crimine, quando autẽ hoc cõtingat hic sumendũ est. Duo sunt genera operũ, quę malè exerceri possunt à paratis ad peccandum. Quædam sunt quæ deformitatẽ peccati habent necessariò annexã: hic ꝙ ab his non possunt, etiã si vellet, absq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quædã verò sunt, quæ secundum se bona vel non mala sunt, quæ tamẽ ex voluntate operantiũ semper habent annexũ peccatum: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim nõ exigit peccatum, sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsuræ vitium. Ex hoc autẽ sequitur alia differentia, ꝙ primos actus nullus põt petere aut cõsentire, vt ab alio fiat, quia sunt secundũ se mali: & Ro. 1. dicitur. Digni sunt morte nõ solum qui talia agunt, sed etiã qui consentiunt facientibus. Secundi verò generis actus licitè potest quis petere, & eis cõsentire: quoniã deformitatẽ peccati non ex se trahũt: sed voluntatem alterius adiunctã sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, ꝙ. Cum in primis actibus nõ licet vti iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absq; propria. In secũdis verò licitè potest quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actum bonum, puta mutuum, sed ille adungit iniquitatem subipsi.

¶Duobus quoque modis contingit maleficiũ à maleficis solui. Primo, per simplicem dissolutionem seu destructionẽ maleficij prius facti: puta dissoluendo ligaturã capillorum cũ annulo ligneo, &c. Et hoc absq; dubio licitũ est: nec est opus maleficĩ, vt maleficę est, sed hominis scientis impedimentũ boni proximi sui. Quoniã hic nulla euenit dæmonũ inuocatio, sed sola dissolutio ligni, quo durante diabolus statuerat malũ conseruare alterius. Secundo, per inuocationẽ dæmonum, seu aliud maleficiũ. Et hoc est ablũ: dubio peccatũ mortale: & est opus maleficĩ, inquantũ maleficus. Et quia tale opus nõ ex voluntate maleficĩ, sed ex necessitate deformitatẽ peccati subiconiungit, ideo non solũ agẽtes, sed petentes & cõsentientes, peccato se subijciunt. Et ideo quãuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficũ, & rogare vt factũ maleficium destruat simplici dissolutione: non tamẽ licet ire ad eũ, petendo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primum destruat. Nec etiã licet absolutè ire, ad maleficũ, & absolutè petere, vt succurrat maleficiato. Tum quia maleficĩ opus, vt sic petitur, quando absolutè petitur, licet cum quilibet alius artifex exposcitur. Tum quia parti cuiare opus necesse est petere, & non vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam. *Quomodo liceat vti iniquitate alterius.*

ET Per hæc patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantũ licet vti iniquitate alterius ad proprium cõmodum, &c. quando petens petit actum bonũ, vel non malum, sic ꝙ potest à rogato fieri absq; peccato: quẽadmodũ cõtingit & in acceptione mutui tab vsuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibꝰ. Ille enim petit mutuum, ꝙ potest gratis concedi: & hic petit fœdꝰ pacis, ꝙ potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absq; peccato veniendo ad fidẽ & iurando per verum Deum quamuis sciatur, neutrum id velle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio dæmoniaca petitur necessario ab his, qui non possunt aliter subuenire, quàm per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATVS DECIMVS tertius de Spasmo beatæ virginis Mariæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO

Num quod de spasmo gloriosissimæ virginis Mariæ matris Dei dicitur sit canonicum.

VPPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiãque petentibus in festo spasmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur a dominica in passione vsque ad dominicã palmarum inclusiuè) iussum est, vt ego consulerẽ, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confestim obtẽperans: quid mihi videtur, & quã ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primò quid intelligatur ratione spasmi beatę Mariæ. Secundò, si illud fuit spasmus propriè dictus. Tertiò, si fuit spasmus vulgariter. Quartò respondebitur directe quæsito.

QVO Ad primum, cum Saluator noster tẽpore passionis exiuit à domo Pilati in Caluariæ locum baiulans sibi crucẽ (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euãgelistæ (vt patet Matt. 27 & Marci 15. & Lucæ 23. narrant Simonẽ quendam Cyrenensem angariatum, vt portaret crucẽ Domini, euidenter elicitur ꝙ Saluator noster adeo debilitatus erat ꝙ crucẽ solus toto itinere portare nequijt. Sed præter hæc, quæ ex Euangelio habentur: scriptum inuenimus, non tamen autentice, quòd Saluator noster ante angariatum Simonẽ, sub cruce cecidit. & ꝙ beata Virgo mater eius compatiens, etiã cecidit spasmata, & ꝙ ad perpetuam memoriã ædificata est Ecclesia ibi, vocata sancta Maria de spasmo. Festum igitur spasmi beatæ Mariæ significat festum illius tristitiæ in illo calu habitæ, & tantæ assertæ, quòd fuerit spasmus. Hæc de primo.

QVO

QVO Ad secundũ, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo proprie, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt cõmuniter idiotę cõsueuerunt dicere aliquẽ cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo propriè dicto videam⁹, si in beata virgine fuit. Videtur enim ꝙ in ea fuit vel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoq; est causa spasmi secundũ Aui. in tract. de Spasmo. igitur cũ dolor Christi beatæ virgini fuerit maxim⁹: vt patet p Damascenũ in li. dicẽte, ꝙ dolores, quos mater domini euitauit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletũ est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuã ipsius animã pertransibit gladius: ergo potuit causare spasmũ propriè dictũ. Sed si diligẽtius cõsideretur neque literæ, neque rationi hoc cõsonat. Dissonat quidẽ rationi Beatã Virginẽ ægritudinem aliquã passam fuisse. Tum quia simbusdebeat credendi filio per omnia, quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostomus, ꝙ nõ fuit cõueniens ipsum aliquo morbo langueſcere. Tum quia hoc præsitũ videtur Ioanni Euãgelistæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, ꝙ positus est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à correptione carnis inuentur alienus: spasmum autẽ propriè cõstat esse morbũ contrahentẽ neruos: nõ igitur cõuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoque à litera Euangelij: nã Io. 19. dicitur, ꝙ beata Virgo stabat iuxta crucẽ: & si spasmũ (id est neruorũ tam dirã contractionem) in itinere passa est quo tam citò liberata ad crucem venit, nec sedet, sed stant præsertim nõ subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatis (Nec currendũ est ad miracula; sed ꝙ verisimile ac rationi consonũ dicendum. Nec largè putes Euangelistã dicere stantẽ, quasi dixisset manentẽ. Tum quia Euãgelista replicat subdens: cũ vidisset Iesus matrẽ & discipulum stantẽ. Tum quia cõsuetudo literæ euãgelicę est quãdo rem gestã narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioãnis 1. de Ioanne Baptista, stabat Ioãnes, &c. & Io. 4. Iesus ergo fatigatꝰ ex itinere sedebat sic supra fontem. Hora autẽ erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderũt in templum, vt orarent, vnus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stãs hęc apud se orabat, &c. & infrà. Et publicanꝰ a longe stãs: & infrà. Stãs autẽ Iesus iussit illũ adduci ad se. Et nisi nomina proprię interpretemur, omnia cõfusa erunt. vt Philosophꝰ docet in 4. Met. Tenendum igitur indubie mihi videtur, ꝙ nec neruorũ contractio, nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quãuis dolor ingens spasmum causare possit, non tamẽ necessariò causat. potest enim & non causare spasmum: vt patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

QVO Ad tertiũ: quia nominibus est vtendum, vt plures vtũtur secundum Philosophum. 2. Topi. non inconuenit etiã de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò spasmatus aliquis secidisse cũ præ doloris magnitudine syncopẽ seu ectasim patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendum, & aqua in vultũ aspergitur. Et iuxta hunc sensum, crediderim ego dici beatę Mariæ spasmũ. Huiusmodi autẽ doloris modũ in beata Virgine fuisse ex magnitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed reuera neque isto modo spasmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Luc. 1. oporte corporales defectꝰ ea negare, qui plenitudinẽ perfectionẽque gratiæ impediũt. Constat autẽ ꝙ dolor extra se personã faciẽs: exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maxime actualiter secundum rationẽ considerandi passionẽ Christi. Igitur hmõi dolor, gratiæ perfectionẽ secundum actualem consideratioñ rationis turbasset, quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratꝰ erat Deo: ꝙ beata Virgo cõpateretur ei secundum rationẽ, q̃ secundum partem sensitiuã: quia illa pars est nobilior, & propriè meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor beatæ Virginis ita esset summus, quod tamen tota pars sensitiua regularetur. & subderetur rationi eius vigilãti: stante autẽ rationis exercitio, ac dominio actus li superparte inferiorem non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus vulgariter dictus longe à beata virgine videtur fuisse. Hæc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina, vel humana autoritate firmatum canonicum est id, quod de Spasmo beatæ virginis dicitur.

QVO Ad quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicũ multipliciter. Tum quo ad radicẽ: quia non est autentica. Tum quo ad veritatẽ significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter sumptum propter dignitatem animæ verificatur. Tum quo ad tẽpus: quia vestigijs sanctorũ Patrum inhęrendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarũ etiã si festũ Annuntiationis beatæ Virginis euenit, non celebratur, sed trãsfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamẽ isti non quãdoq;, sed perpetuò, præfatis diebꝰ volunt noua festa celebrare, & consequẽter antiqua delere. Octauæ quoq; si iuges illo tempore permittũtur, Missæ Quadragesimales aliaq; versus officia cessare possunt. Accedit ad hęc, ꝙ cũ in cœna Domini sacramẽta corporis & sanguinis Christi instituta nascãtur, Ecclesia tamẽ trãstulit festũ corporis Christi in aliud tẽpus: quoniam circa corporis Christi veneratioñ illo tẽpore occupata, distrahi in alia quãuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatæ Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo tẽpus & nomen mutuandũ est. Hęc sunt reuerẽdissime domine, quæ mihi visa sunt in re hac dicenda. A pontificæ tamen sedis censurę omnia submitto. Romæ, die 17. Iulij 1506.

¶Secundi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti, finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMÆ DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI TITVLI S. XISTI

CVIVS, SVNT QVINDECIM VTILISSIMI TRACTATVS.

1 De vi cultus diuini & orationis efficacia.
2 De vnione verbi cum natura humana.
3 De causa & origine malꝰ & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quàm cætera animalia.
4 De immortalitate animorum.
5 De modo, quo animæ patiũtur ab igne corporeo, & de corporũ cruciatu.
6 De Ecclesia & Synodorum differentia.

TRACTATVS PRIMVS, in sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro 6. Pont. Max. Domic. prima Aduentus, Anno saluti, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita vestra, Luc. 21. ca. Ingenij mei vires mẽsus. S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicẽdum corã maiestate tua, pollicitus nõ sum. Noui siquidem quanta mentis acie, quãta orãdi arte & consuetudine, quanta disciplinarũ omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad oꝛandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc sponte cõscendꝛem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quàm minus auscultando in tuto silentij portu me cõmorari: præsertim ꝙ non aduentitium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opẽ quo vberius impetremus, reginam cæli vnà, precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpentium corda fidelium Dominus ac Redẽptor noster prodigia illa tremenda cõ memorauit, quibus vniuersus conquateretur orbis: & vbi cunctorum animos ingenti pauore solueꝺos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicit, inquit, mentis proculdubio lumine adquam maxime spectat oratio, & leuate capita vestra, intellectũ & affectũ ad superiora erigite: his nãq; partibus suis, duabus veluti libꝛata alis, tribunal Altissimi mẽs petit humana: cuius nimirũ arcem fom proprie orationẽ appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis instituto nequaquã diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferẽdum censui quod & tanto consensu indignum non sit, & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos viros, non negli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gẽda illa ambiguitas excitata iãpridem fuit: quis votorũ mortaliũ precũmuerit Deũ proprius fructꝰ ut quorsum orationes, obsectationes, cereimoniæ, sacrificia, omnisque Dei optimi maximi cultus. Epicurei ĩquide, Stoici, Peripatetic orũq; nonnulli (diuersa quãuis calle) contra Deũ hominumq; cõmenta progressi sunt: in eam tamen sententiã cõuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operã dant, spem omnẽ deludant, frustrari nãque expectationem lacrymarum, oblationum, venerationum, & id genus humanorum officiorũ omnium asseuerant. Aegyptij verò, supplicationibus, processionibus, reliquóve diuinarũ rerum cultui eã tribuere potestatẽ, quo ipsam mundi rectorẽ mouere, atque in alteram partẽ flectere posse credidérint. Christiana autem religione Spiritus sancti virtute fundata, & splendore partier illustrata, orationum effectus tam pulchrè moderata est, vt neque diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fatetur. Quocirca pro huius cantę difficultatis veritate disputanda, prouinciam suscipiẽs, primum, quòd oratio in nu nero causarum, deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in suprema earum sede locanda sit, differre cõstituí.

¶ Omnipotẽs Deus etsi solus quæcũque facta infectáve simul non implicãt, efficere potest: quẽadmodum tamen diffundendę bonitatis suę gratia, res omnes, quæcunque sint existentia donauit: ita res ferè cunctas omni regulata inuidia ad supremam deitatis participationẽ asciuit, dum ageẽ eis virtutes liberali largitione concessit: & tãto fœdere secũ ias ũbi causas deuinxit, vt nec illius immẽsitas quãtul ẽcunque efficaciã absorbẽdo cõsumeret, aut prœueniendo impediret, nec barũ interuentus, illius ad victima quęque aditũ obstrueret. Illapsus enim quidã diuini numinis adeò rotũmẽ sit, vt cælum ac terras camposque liquentes. Lucetemq; globum Lunæ, Titaniaque astra, Spiritus int' alas totãque in fusa per artus, Mens agitet molẽ, & magno se corpore fundat. Distributur quoque ea lege totam agentium seriẽ in tres ordines (corruptibilium, cælestiũ & immaterialium,) vt & inferior superiori obtemperet, atq; exirà, quin potius supra omnes, ipse toti' orbis princeps moderator præsideat: neq; enim fas est aliis primã cõnumerare causam, quasi partis cuiusdam naturã locũ teneat: quando totius bonitatis fons, origo, custodia, cõsummatioque sola ipsa existit. Quamobrẽ præclarè Aristoteles gloriosum Deũ summum bonũ vniuersi, non id ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsi' sola natura, cuiuscũque naturalis ordinis legibus est absoluta: verũ diuinas ẽt qualẽ participationes fatemur exẽptas. Credimus modum quẽdam rerũesse, quas etsi impartiri plerisque intellectu prædítis nõ ambigimus, cõnaturales tamẽ alicui nulla autoritate fieri posse prædicamus, docemus, demonstramus: sunt autẽ gratia, charitas, lumẽ gloriæ, & id genus multa. Quæ ideireo super omnẽ eleuantur naturã & creatã, & quæ creari posset, quia diuinũ assequuntur ordinẽ, veluti deitatis (si fas est dicere) proprietates. Eodẽ quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes consequentes quas vires proprijs connexæ sunt formis, & parẽ esse oportet naturæ cuiusque & comitum cõmunicationẽ, eodem inquã vinculo, quæ memorauimus, excellentissimæ illi naturæ cõiungitur diuinæ: nec minus vis omnis seipsam excedẽs illius fieri cõfors põt essentię, q̃ rerum harũ fit participatio infignis: nec deitatis capax esse quisquã magis põt, q̃ earundẽ perfusione reddatur. Has itaque creaturarũ eminẽtissimas qualitates naturalũ causarum ordines trãscendere ea fatendũ est rõne, vt inter causas secũdas annumeratæ, primatũ obtineãt. Vniuerso itaque agentiũ principiorũ ambitu, quo disseruimus modo dispositio, q̃ promisimus orationũ causandi vim, diuersos causarũ gradus inuestigando perscrutemur. Familiaribus quidẽ nobis rerum principijs producẽdum ũ quid est: calore resolui, frigore comprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extẽdi, dẽsitate cõstringi, affectionibꝰ reliquis subijci, fluxa atque oppressi, pugnantium inter se virtus exigit. Mens aũt, cuius orare proprium est, quantũ hæc aspernetur, his præstet horũ infra se subiecerit potestate, nec illos quidẽ latet, quibus Philosophia, sensuũ, quoque opera ab his libera esse mũtrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datũ est, q̃ immutati cõtemplemur. Paulò superius artiũ genus, organorum series secreto vehit nexu: bisque adẽptis otiosi redduntur opifices. At qui optimã elegerint Mariæ partẽ, exterioribus sese negantes, publicas vrbiumq; actiones solicitudinesque recusant. Bonorum deinde officiorũ virtutis, morũ, totiusve animi ornatus, quæ indita à natura semina sunt iutra singulos quosque cõtinentur: neq; fieri potest, vt altero voluptates a se abdicante, parsimonia sectante, ità moderante, timorẽ depellere, iusvnicuiq; reddẽte, disciplinę cuiusuis operã dãte, mentẽque quomodolibet excolẽte, cõtinens, tẽperatus, mãsuetus, fortis, iustus doctúsve efficiatur alius. Diuinarũ verò obsecrationũ vis, in angusto orantis angulo nõ arctatur, sed ad extrema quæque diffunditur, omnia perlustrat, cunctorũ fines attingit, penetrat, pertransit. Sydera quoq; potestas quintæ integratur essentiæ a terminis altrorum, cursu, luce, occultóve influxu perficitur. Supplicationes verò sacras cælestis naturæ, motus, luminis influxusque expertes vtroque patet esse modo: agere enim nostra ĩstæc cælestium more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autem superiorum corporum affectus opinãtes intellectuã animæ portionem (vt princeps Physicorum ait) a sensitiua separare nescierunt. Intelligentię denique (quas Angelos appellam⁹) aut absque orbis motu efficere possunt nihil, aut certè solis localibus (vt Theologis placuit) præsunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanãtibus hominum subdi omnia, obsequi, subterfugereque nihil earum imperium, veritas testatur: Quicquid orãtes petitis, credite, inquit, quia accipietis, & euenier vobis. Quapropter ĩ naturales, factiue, actiuę, cælestes ĩpiritualesque causæ nostrarum intra se non claudunt orationum potentiam, solusque supernaturalium diuinarumque ordo superstit, in hoc rerum fastigio humanarum precum si causæ sunt, reponendas esse dignitate mentemque quis non videt? Verum cum altissima sit illa hæc rerum series, Creatorique solo cognata fieri quo pacto potest, vt obseruantiæ huiusmodi (humana quidem facta) nostro subditæ arbitrio, in tã excelso rerum caeumine locãdæ credantur? Incredibile autẽ dissonumque ne cuipiam hoc esse videatur, humanæ votã bifariã perspicienda sunt: vt hominis nuda opera, atque iterum vt cælestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si conspecta fuerint cõgenitam boni cupiditinem ad bene beatæque viuendi facultatẽ præ se ferunt, & veluti semina terræ cõmendata, Sole, imbre, rore, cultuq; reliquo pollulant, crescunt, floresunt atque fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaque excultus quicquid virtutis excolpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et quia natura superuacanea abhorret, nec rõ suadet alterius opẽ querere vbi possis ipse perficere, nulla adhuc supplicandi necessitas nulla tot precũ vtilitas apparet. Quo fit, vt posthabendi penitus nõ sint magno excellentiq; ingenio prædíti Philosophi, si ad vulgares cõpensceandas insolentias, ad affrẽnẽ moderandã audaciã, ad bonos inferendos mores, cultum ĩthunc adhibendum tradiderũt. Insitas scrutati vires, singularem de hominis salute clementissimi Dei solicitudinem, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia, promisq; amque æternæ vitæ beatitudinem, quæ eisdem fructum præbet, ignorarunt: absconditenim hæc Deus pater arcana à sapientibꝰ & prudentibꝰ huius seculi, quæ suis erat paruulis quandoq; reuelaturus. Ornata autẽ humana mens gratia, fide, spe, charitate, cæterisq; perfusa cælestibus habitibus, primæ summæq; bonitatis amore rapitur, illi' intuitũ cõcupiscit, inhiat, anhelat. Et qa oculus nõ vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nõ ascendit, q̃ præparauit Deus diligentibus se: & non modò debilis, infirmus, deficiens omniũ hominum & Angelorũ conat⁹, verum etiam nullus fore cõprobatur: hinc potentissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandũ auxilium, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidẽ veris tamen modis, & immoto consilio diuina exoratur clementia & orationũ nostrarum non petit efficacia. Quemadmodũ enim generi animantiũ inanimarumque rerum omniũ est à natura tributus appetitus quidã inquirendi boni: id tamen assequi nequaquã põt, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus cõsiliique ducatur: ita sanè cõcutata in nobis per Spiritũ sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit nãque diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonũ fieri, sed opem sortiri, quasi sese ad id diuerso ferant gradu: si enim effusa diuinæ bonitatis quãtulacũque similitudo res omnes cõstituens, atque decorans secundum affert, nisi cõtingens quidpiã præpediat innati cuiusque appetitus finẽ voluptatẽque naturæ, quantò magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splendore coruscans conferet, vt quem à facie Domini cõcepim⁹, & parturiuimus Spiritum salutis, proprijs nexibus quãdoque pariamus. Cõmonentis præterea officium est, si quos ad optãdum, agerediẽdum, agendumq; impleritt eorundẽ electione, aggressu, actione vti, cœptaq;, quo ad ei⁹ fieri põt, perficere: ꝓpterea quidẽ qua ratione mouentur singula, eadẽ & quiescunt. Natura etenim lata, natura assequitur, natura manẽt, via aũt expulsa vi trahitur vique cõsistunt. Fecit autẽ sapientissimus Deus nos ad se, & inquietũ est cor nostrum, donec requiescat in se. Scimus nãque, q̃ omnis creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmetipsos gemim⁹ adoptionẽ filiorum Dei, expectãtes redemptionẽ corporis nostri. Suum igitur erit pios, quos inseruit affectus, quibus ad eum suspiramus, quos petẽdo accendimus, nõ excludere, sed admittere, fouere, bearẽ. Cur rationalis creaturæ sublimitas scribitur, prædicatur, extollitur: vt diuinæ naturę cõsortes, vt filij Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores nõ sum⁹? Si ad capessendũ paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera nostra efficiunt nihil, miserabiliores profecto nõ mõ nationibus, sed vilissimis ẽt quibusque rebus filij Dei sunt, si reliquorum formæ, actiones & fines peritate cõgaudent, eis verò acceptæ naturæ ad quietẽ obtinendã ois actio subtracta sit. Quorsum diuinæ amicitiæ munus humano collatum est generi, si amicorũ inra seruare nõ possunt? si cuiusq; hoīs apud Deum nulla est autoritas? si q̃ optat quis optimum, potentissimi Dei amicus efficere nequit? si æqua est petentis atque non petentis conditio, & par vtriusque facultas? Praestare nempe obsecrantem non id in-

dinfert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat, q̃ alias factũ non fuisser, sed vt accõmode causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe causarum leges non norunt non ideo negãt vanas esse, q̃ summi opificis potẽtiam augeant, aut voluntatẽ mutẽt: ted quia status ordo seruatur quia effectus cognatas etiam habent causas, quia à summo bono descendunt confono gradu rerum perfectiones. Ita nanque sapientia attingit à fine vsque ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, cælibatum, seruitute, ieiunia, vigilias, solicitudinẽ, orationes, cæterosque supernæ vitæ gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil cõtendunt, defendant vana esse singula hominum studia: accusent auidos agricolas, arguant solicitos negotiatores, milites, omnium artium opifices, & varijs literarum disciplinis operã dantes, damnant ipsam denique naturam: quæ sicut ad vitæ status gloriæque cõmoda posidenda, laborandum esse suggerit, ti ad fœlicitatem habendam orandum esse docuit fidelissimo naturę testimonio, omniũ nationum, omniũ prorsus seculorum ritu cõprobante: neque enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio, sed ætates, tẽpora, ætatesque ti recenseas vetustissimã hanc obseruationem toroque orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autem inde ficiens apud omne perseuerat, à natura inditum, aut immobilhori aliqua causa institutum esse, omnium philosophantiũ schola cõfirmat. Non vana itaque nec parua potestate donati sumus, quãdo interpellandæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, quando nostræ orationes nostri exempli efficiũtur causæ desiderij: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

Deinceps vt erat propositum, ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quamuis P. Bargura dicta, quę disseruimus, scioli plerique putent: retundere tamen quàm asentire malunt. Causarum inquiunt, genus quadrifariam diuisum cũm sit, vestra ĩsthæc religio, si earum cõtinetur ambitu, quam denique subsit causandi rationem, finis, forma & materia eorum, quæ in sacrificijs obtenta creduntur, ab humana longè sunt operate efficiens verò cùm oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vota nil orationes tribuant impetratis, procul esse ab agẽtium finibus fatendum est. Deficiunt præterea nunquam aut certè rarò, rerum per se actiua: oratur autem plerunque expectatione vana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profectò hi argumentationum suarum, quàm friuola sit ratio, si mentis oculos ad geminã conieciissent sectionẽ. Alteram agentis inditi ponens, adiuuãs, consulens, & perficiens: alteram modi agendi in imperiũ, suffragium, atque ministeriũ. Relucet in his agentis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: vt enim præcipiens effectuum esse constat (quia obtẽperantem executorem ad agendum promouet) sic & petẽt qui actorem ad faciendum flectit: quia & apud grãmaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creatura, q̃ reliquis quietum esse ex proprijs viribus sit à natura collatum, ipũ aute tã humili actione alienam opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, q̃ in ardua difficultate de cælestibus motibus differens autor Peripateticorum protulit sententiam: Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam complurib⁹ auxilijs perfectã assequi sperantis valetudinem, quam paucioribus exiguam. Librandas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potẽtia est maior, sed quia bonũ pocundum est maius. Non minor itaque rationalis est creatura, q̃ ex terno destituta auxilio optimum in tota natura cõsequi non valet: sed eo altioré conscendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi fœlicitas proposita atque parata est. Nõ officit ẽt q̃ nostris optatis plerunque oratio nõ respondet: causarũ enim nõ quouismodo: sed ritè dispositarum lex est nunquã aut rarò deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, q̃ vdis mandata sulcis tẽpore opportunaq; diligentia exculta obtinent: vt sæpe fructus afferant. Sol cũ homine hominem, cum Leone Leonẽ, cum singulis animãtibus singulorũ genera semper ferẽ generat, nõ quæda non desinit præparationes. Quocirca si Dominũ precãtes, nulla affectio causarum more, efficaces saltem frequenter redderet, meri causalis eos ordo à se abdicaret: sed cũ eorum tãtus sit vigor, vt tò causalis eos ordo à se abdicaret: sed cũ eorum tãtus sit vigor, vt totus absit orationis effect⁹, nõ sine quo incassum ligãt, sed cũ quo fructũ referant expectatũque inter effectuas causas locũ sibi vẽdicent. Accepimus verò petentes pie perseueranter, pro se necessaria ad saluté obtinere non sæpe, sed semper efficere q̃ cupiunt. Piè quidẽ petendum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & non accipimus, eo q̃ malè petamus: qui enim declinat aurẽ suam, ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis: & cum is qui displicet ad impetrandũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidẽ postulantibus regẽ in furore suo: & respexit in orationẽ humilium, qui voluntatẽ timentiũ se facit, & deprecatio nẽ eorũ exaudit. Perseueratẽr autẽ: quoniã pater misericordiarũ & Deus totiꝰ consolationis rogari instãtissimè vult, ne oblata aut libeo impetrata vile fcant: & nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis ostijs intẽgesta nocte se puersque suis somnũ capientibus, euãgelicus amicꝰ post negatũ mutuum, post increpatã molestiã improbitate pulsantis victus, quotquot opportunitati fuerant panes elargitus est. Pro se verò quandoquidẽ obstare eius, cui petimus aut oramus scelera, ne etiã Sanctorũ preces admittantur. Hieremiæ contestatus est Dominus: Tu, inquit, noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudẽ, & orationẽ, & nõ obsistas mihi, quia non exaudiã te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel coram me, non est aĩa mea ad populũ istũ. Nec ecclãria demũ ad salutem æternã petenda sunt, quid enim reliquorũ oremus, sicut oporter nescimus, nouit autẽ cælestis Medicus, quid ægris salubre sit: & idcirco sæpe nõ tribuit q̃ volumus, vt tribuat q̃ mallemus. Si enim nos cum hmus mali nouimus bona data dare filijs nostris, nec eredẽtibus se petere panẽ, ouẽ aut piscẽ, lapidem, scorpionẽ, aut serpentem porrigimus, quantò magis pater noster cælestis quæ obtutura videt, clementius negat, q̃ indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextrã lęuamque regni sedem petitum mittunt, & audiunt, Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulum carnis suæ angelum Sathanę ægrè ferens, ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non est, quia fi illo caruisset, saluus esse non potuisset. Efficit ergo semper optatum, modò suis partibus cõstet oratio: reliqui est, vt in suprema sicut præmittimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissim⁹ Deus, vt ex infimo genere vota hmõi in altissimo post se causarum solio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factisque cõprobaret. Orationẽ nãque terra aperta est. & deglutiuit Dathã, & operta cõgregationẽ Abirõ rursus clausa est. Iordanis vada perpetẽ suum meatum retorsit: aër mensibus sex & annis tribus serenitatẽ seruauit: ignis à castrorũ cõbustione cessauit. Oratione grãdo, tonitrua, pluuia, musęæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt. Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mũdata, exęccati & rursus illuminati Syri, Ezechiæ terquini adiuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerũt. Oratione Moyses Amalecitarũ profligationem, Sanson extremũ robur, Salomon sapientiã, Daniẽl viforum revelationem, Hester Assueri gratiã, Mardochæus populi liberationem, Susanna intẽtatæ morti vitorem obtinuit. Oratione sol cõmoratus in cælo longiorem triumphanti populo diẽ præstitit: solis recessus in decimũ pertrãsitæ viæ gradum, Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in augustũ deserti carcerẽ detentus est, dæmonum genus apostolicæ autoritati resistẽs eiicitur, Angelus Domini centũ octoginta quinq; virorum milia interemit, Michaël Iudæis præsidium tuht, Gabriel Danielẽ solatur, Raphaël Tobiæ lacrymis affuit: sed quid per creaturas vagor? Creator nempeipse humillimi famuli sui orationẽ detentũ se fatetur. Dimitte, inquit, me, vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quãta est potentia tua, vincis inuincibilẽ, & superas Omnipotẽtem. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tã ineffabiliter magnificas: quippe cum eorum interpellationibus desiderijsque vniuersam subieceris creaturã, tu amicos tuos, tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atq; à temetipso expectãdum est, hoc totũ illorũ votis cum misereris. Verè misereris omniũ Domine, & nihil odisti eorũ, quæ fecisti: quandoquidẽ ęcci illius in Christum tuũ adhuc caligantis sententia (qua dixit, Nos scimus, q̃ peccatores Deus nõ exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petrique preces admittis, cõfurasti & ad flagitiosos quosq; exorãdi munus ostẽdisti. Habet itaque Ecclesia tua B.P. sacrũ cultum non vanum, aut fortuitũ, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludẽtẽ. Nec in vacum obsecro tantã Dei gratiam, largitatẽque recipiam⁹, regnum tuũ Domini Iesu est orationẽ cõparatũ, dicente ad illũ Patre, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatẽ tuam, & possessionem tuam terminos terræ. idẽ est eiusdẽ orationẽ cõfirmatum, dicẽte ipso ad Petrum: Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: ꝓpter q̃ Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idẽ præceps ad propẽ ruinã cùm videamus, experiamur, sentiamusque, sursum resp iciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alexan. 6. Dominica prima Aduentus, Anno salutis, 1502. habita.

Videbunt filium hominis cum potestate magna & maiestate. Lucæ 21. cap. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundius sensit, quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quæque perseruranda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter, tamq; modestè disserere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & professioni meæ videretur aptissimum. Attamè primum Mariæ numen, vt presens nobis adsit, humiliter imploremus dicentes, Aue Maria, &c.

VM Ad ædificationem perpetui templi solius atque omnipotentis Dei, in quo vos B.P. & reuerendissimi Domini tãquam columnæ positi statis, illud immutabile fundamentũ iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est, admiratione pariter & stupore commoti sunt plurimi subtilisq; inuestigare moliêtes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse possit, ad philosophiã sese cõtulere. Cumq; in illa prosperexissent, q; omnis vnio aut secundum substantiam, aut secundum accidẽs sit, vtrãque perscrutati, diuersa vtrinq; obstacula offenderũt. Etenim si substãtialis est ipsa Dei hominisque coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione confiata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in tẽplo, siue vt indumento connexum (quẽ admodum duas hypostases in eandem personã cõponentes concedere oportet Nestoriana impietatem à finibus Ecclesiæ iam pridem à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionẽ, qualem Deus voluit, aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconcussa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominẽ ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis præfibandum reor, quid sit vniri in natura, quidve in personã. Viiri in natura dicuntur, quecunque è diuerso veniẽtia ad vnius naturæ integritatem perficiendam concurrunt sine informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrãt: sine continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, huc quauis alia enascentium cõuersatione rerum id euenire contingat. Cùm autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis cõpositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretione venire non posse (vt pote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Viiri verò in persona illa dicuntur, quorum vna cadẽque existit à Græcis hypostasis appellata à nobis autem substantia iudiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & quę cõmunis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundum personã non vno tantùm modo intelligi potest: nam quodlibet accidens ab eo, in quo est, cõstat secundum personã indistinctum esse: partes vel integritatis vel essentiæ cuiuscunque hominis, quatum ad personã attinet, eædem sunt cũ eo, cuius partes esse dicuntur. Verùm cum diuino verbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatẽ, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quẽadmodum accidẽs subiecto suo inhærescit. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionem subintrare fatendum esset: quorum vtrunque riderent philosophi, alterũ orthodoxa detestare tur Ecclesia. Quid ergo: succumbendũmne nobis erit, minimè gẽtium. Perspicacius quidem intuentibus videri potest quòd membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidẽ, quoniam totum integrãt: organa verò, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantùm distant, vt nequaquam valeat alter alteri manue aut oculos, quemadmodum ensem aut calamum commodare, propterea q; nostra isthæc membra nobiscum subsistunt. illa verò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quandoquidem & si nullum intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoriæ quæque partes non eo quod partes compareshabent, organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ sunt functiones: vnde si senex oculum solum iuuenis assumeret, vi deret vtique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totũ animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis alicuius coniunctio definiri possit, nulla se vel partiũ, vel accidentiũ natura cõmiscente, quãdo organũ implicitũ assueramus cuipiã tributũ esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostrã naturam Dei verbo vniã citrà omnem dubitationẽ confitemur. Et quoniã in tota earum, quæ apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quam intellectiua anima reperitur, ab ipso exẽplo qualicunque sumpto, ea quæ diximus, fortasse laboriosa pendantur. Cernere libet nostrã animam, præter q; corporis est forma, vtroque potiri instrumenti genere: dum & lui corporis eiusque partium perinde ac cõgenitorũ organorum vtitur ministerio, & externa admincula perficiẽtis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctũ intellectiuę animæ organũ putandum est non ob id esse, quia ipsa illud informat & persicit: sed ob eã potius causam, q; idem cum ipsa fortitum est subsistere. Enimuero si sola vi intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipsum q; corporis perfectio est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenꝰ instrumentũ coniunctũ: vt Platonici omnes, Peripateticorũ verò illi, qui vnum hominibus dedere intellectũ, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substãtia corporeum habeat quippiam eiusdẽ secum esse participãs, quo proprias absoluat actiones, & tamen eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nónne intellectꝰ hominis ad explicãdos eorũ quę intelligit, cõceptus lingua vtitur quæ corporalis est, & eadem omnino persona cũ illo cõstans, & tamẽ intellectꝰ nullius corporis est actus? Quemadmodũ itaque intellectiua anima miris quidẽ, veris tamen modis geminum habet instrumentum iunctũ & adiunctũ: nõ secus profectò gloriosus Deus vniuerso creaturarum genere veluti organo vtitur separato, dum per secretũ, intimũque illapsum se rebus immiscẽs, ad suæ voluntatis arbitrium deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illam aũt humanitatem, quę in Christo permanet, tãquam organũ conjunctissimum sibi sit: atq; ad illa magnifica & excellẽtissima solius Dei opera, redẽptionem generis humani, sanctificationẽ peccatorũ, æterni regni aditum, & idgenus multa accõmodat, agit, exercet. Quare præclarè Athana. vnionẽ animæ ad corpus, no vt materiã, sed vt instrumẽtum proprium intuitus dixit, sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cum igitur vnio omnis (vt primo loco dicebam⁹) vel secundũ psonã sit, vel secundũ essentiã, & essentialẽ procul à proposito repulerimus: supereſt vt personalẽ vnionẽ hãc asseramus. Rursus cum personalis vnio interdum penes substantiã cõstare possit, interdum autẽ penes accidens, & quæ accidentis est similiter prætermissa sit, vtique substantialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eam, quæ adsciscit partes: & in eam quæ organis contenta est distincta reperitur, constet verò partium proprietates vtrique repugnare naturæ: consentaneũ est, vt diuinitas atque humanitas Christi in vnã coeant non naturam, le personã: non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter: non vt partes, sed vt altera humanitas, quòd veluti instrumẽtum quoddam (vt sæpe dictũ est) adiunctum diuinæ personæ sit: atque ita sanè adiunctũ, vt corpus illud verũ Dei corpus, & aĩa illa vera Dei anima verè ato; constanter possit appellari. Nec officit quicquam nobis, q; coniuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videãtur, nõ enim oportet id cõtinuè verũ esse, vt sexti digiti quacunque ex causa cõgeniti ex ẽplo probari põt. is enim de speciei humanæ integritate nõ est, & tamẽ organũ connexũ est hominis habẽtis illum. Cæterũ, quo nullus hęsitãdi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q; ipsum Dei verbũ sola vi intelligentiæ ad assumptã naturã refertur: hoc enim minoris refert q̃ curandũ sit. Relatio nãq; sola nõ tantum habet momẽti, vt hominẽ Deũ faciat, verum suũ inspiciendũ est, ex quo oritur fundamẽtũ. Quod hoc in loco si attenderis, in eo cõsistit, q; filius Dei ad idẽ omnino esse personæ subsistentiæq; suæ naturã hominis complexus est: hæc enim eiusdẽ esse indiuisio, est qua Deꝰ homo est. Quę & tãta tãquæ singularis habetur, vt in tã numerosa rerũ conditarum multitudine nulla D. Bernardus reperẽrit, quã non fateretur ab ea excedi: cum docẽte Aug. didicerim⁹ potuisse vnionẽ obtinuisse hominẽ in filio Dei, q̃ (mirabile dictu) ipsemet filiꝰ in Patre, cũ quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quę prodigijs omnibus adeò præstat, vt nedicã cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo vniuersa quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo: quandoquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idẽ ipse est Altissimus, qui fundauit eã. Hoc est magnũ illud, atque apostolicum sacramentum: quo secundus Adam tãquam sponsus procedẽs patrẽ reliquit & matrem, quãdo forma susceptæ seruili splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhęsit, factique sunt duo, Deus inquã & homo in carne vna. Hæc est ardentis simulque intẽrubẽsti rubi flagrãtia: qua Deus noster (qui ignis cõsumens appellatꝰ voluit) quã adsciuit humanitatẽ, absque consumptione cõtinet atq; illustrat. Nec secus q̃ ros in vellere abditur, & tanquam lapis fine manibus humani operis de monte virgineæ altitudinis abscissus creuit in montẽ maximum, omnia implentem, quando vniuersa & quæ in terris: & quæ in cœlis sunt, instaurat: magnificat: beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram abiectã atque prostratam supra ne dicam syderaſed Angelorum quoque altitudinem asser-

rens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nunc qui dẽ essemus & appellaremur genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, populi acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, & demum quando apparuit, similes ei sim⁹ immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, glorioſi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis censeris, dignitatem tuam, & diuinæ iam cõsors factus naturæ noli in veterẽ vilitatem degeri conuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisque mẽbrum sis. Etenim si præ oculis nostrã hãc tantam præstantiam in prõptu haberemus, & ad illam mores nostros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bene beateque viuendum. Quicunque nempe salutis tuę curã non negligit, in hac vnionis gratia, qua Christo infectus est, standum, aut ad eã redeundum sibi fore facile prospicit. Nam quia nos insani per impietatũ nostrarũ iniquitates ab vno vero summoque bono resilientes euanueramus, in multa discissi, per multa inhærentes multis, nutu denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emanuel vnus, & se nobiscum effecit vnum, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnum, frueremur vno, præsisteremus vnum, qui tum Patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quàm cætera animalia, coram Alexand. 6. Dominica t. vl. anno Salutis, 1502. habita.

DVCTVS Est Iesus in desertũ à spiritu vt tentaretur à Diabolo. Propositum hodie singulare duellum, Sae B.P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculũ exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idemque Deus omnipotens trahea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum media veluti in arenã, & cuius orbis theatrũ prosiliit, contrà principẽ tenebrarum pugnaturus. Quid nõ miretur, quis non stupeat, quis nõ omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum rationis virtute omnem circunfundit. Cùm autem cuncta mens nõ valeat humanã cõprehendere, & quæ percipere datũ est, enumerare singula orationis modus nõ libenter sinat, advnũ illud oculos inteci meos non aliorũ potissimũ, sed q̃xilibus ingenijs (quale meũ fateor) & tractatu facilius, & ad nostrã maximè respiciat naturã. Cũ enim intueor Saluatori nostro, eidẽque Deo optimo, creaturã suam, quam bonã sanctãque condiderat, obuiã fieri, culpã fuadere, & nequitiæ suæ venenum ad fontem vsque bonitatis extendere tẽtare, id modo versatur in animo Deus omnipotẽs maximus autorẽ omnium, eorundẽq; & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mundo inseruit? Operæ pretium itaque esse arbitror, quã breuissimè discutere prius vnde malum in vniuerso sit, deinde ob caulam hominum genus prę cæteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro vt aspiceret instituto, Mariam summi boni parentem adeamus. Aue Maria.

MALI Originem inuestigare tentantibus ille quàm primum occurrit quæstionis nodus, Malum ab alio productum, an verò ex seipso suborũ sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe a malo, non nisi bonum est. Quo autem pacto à bono malũ manare potest, cũ pugnent inter se, nec solùm contraria, sed contrariorum quoq; causæ sint? Si ex semetipso malũ est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarũt) sed duo rerũ prima principia, alterum quidem bonorum, alterum verò malorum (vt Pythagorici finxisse visi sunt) cõfiteri necessariũ esset. Implicitè autẽ huius difficultatis nexũ, qui sibi absolui expli cariq; desiderat, eorũ quę sunt, geminã aduertat esse naturã. Altera quidẽ ad propriũ boni ita disponitur, vt tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea oĩa, quę in hoc vltimo frequẽti & alterna generatione atque corruptione variãtur. Altera verò (ad quorũ numerũ cœlestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonũ consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis atque cõstantię. Illud quippe rerũ genus cui opportuna quęque principia ad vltimũ si suæ naturæ adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui aũt vel obtẽti vel obtinẽdi necessaria omnia præsto cer toque assunt, hoc à suo desiderio decidere (etiã si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & semina idcireo ab intento Germine inueniuntur quidẽ defecisse, q; per impedimẽta obuiãna naturalis eorũ profectus interceptus est. Sol verò ab instituto nunquã diuertit ob eam causam, q; inuariabili ordine natꝰ est moueri. Oritur & hæc diuersitas ex prior differentia secundũ potentiam, & eã quam Græci endelechiã, nos vero actum atq; perfectionẽ appellamus: variabilitas quippe cõnexionis cuiusq; ex potẽtia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei cõsummatione firmatur: quæ potentiã omnẽ ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquã enim obtinentanimalia si tãta esset perfectio vitæ: quæ omnẽ moriendi potẽtiã excluderet. Sunt tamẽ non pari ratione tãtæ inæqualitatis prima principia, actus & potẽtia. Ille enim primã fedẽ tãta tibi auctoritate vẽdicat, vt antecedẽs omne secundũ quodcunq; genꝰ abijciat. Hæc autẽ & prius se fundamentũ cõsequi nõ recusat: possibilitatis nanque cuiusq; radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt Philosophi tradunt) cũ potẽtia mater est defectꝰ. Quem ex non ex se esse pullulare ab aere proferamus exẽplum, quemadmodum enim aẽr, quia nõ ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtique illustrante habet: quotusquisque verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q; nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quæ libet quia non ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiẽte quocunque sortitur: defectus autẽ omnis, qui affuerit, propterea aduenit, q; nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit: non omnia tamẽ, quæ in nihilum reuertẽtur, nisi illa manus omnipotentis tuerẽtur, hmõi habent potentias: sed sua cuique pro naturæ atque proprij finis ratione accõmodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonũ prona sunt, diuersi calle ex nihilo prodierint (dum alia id bonitanto sibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus cõtrario aditus (alia verò ab illo nihilo vnde veniũt tam paruum discesserunt, quòd non modo destinatum finem tenderesed in contrarium possunt inter ea remeare, quæ cunque tamẽ ad vniuersale bonum capescendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodẽque interuallo ex nihilo proficiscuntur: quandoquidem eorum nullum ad finem proprium necessariò pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad propriũ se agere bonũ, & in aduersam partem reniti, pergere. peruenire. Diuinitatis nãque cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsaque met sibi legem existere, & habere denique rationem eandem, quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quam quæ ex nihilo potuit exiri: hæc autẽ eum particulare quoddam bonũ assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonũ est, naturale subijcitur, & voluntatem ex se defectricẽ afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturã liberam absque potẽtia diuertendi ab eo, ad q; destinata est, vniuersum bonum, & creaturã vniuersum bonum esse: quod profectò nõ solum non fieri, sed ne cogitari potest. Qui enim tãta quidem viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere totã bonitatis naturam, eandẽque immobilem in sententi pso habeat necesse est, nã aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quamobrem Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuidum. Quum igitur malum ex naturali boni defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum suboriatur ex nihilorũ cõsequens est, vt quæcunque mala sunt, ideirco sint, quoniã illa, quæ malis subijciuntur, ex nihilo veniunt. Et eum potestati non subiaceat diuinæ, vt creaturæ sint, & non ex nihilo incutabile est, quin malum sit si tamen subsistere mundus debet. Verùm inter malum naturæ atque moris tantum interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse simpliciter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Pereunt ẽtantibus itaque vnde malum, nec ex se an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agẽte autoreque aliquo, siue volẽte, siue nolente, aut per se, aut per accidẽs prouenire. Quemadmodum nonfrigescere, ignem inseparabiliter comitatur. nulla tamen causa petenda est, quæ ignẽ efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens: dum quæda bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorũ. Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonũ ipsum, aut saltẽ apparens bonum agẽtis omnis studium contẽdit. Nemo profecto lacelsitus tanto vnquam furore vltionẽ expetijt, vt alterius malum primaria optione elegeret: sed dum bonis quibusque nostris (vtilia, delectabilia, honestaue sunt) acquirẽdis tuendisque operã damus, aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendaque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremasque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Origo mali.

Deinceps vt promisimus, quare tanta mali inundatio hominem præ cæteris inuaserit paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas S.P. flenda potius q̃ disputanda esset. Cælum enim & terras & maxima quæq; conspicitens, intueor rerũ omniũ species ad proprios certatim fines cõtendere, intẽtis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderio falli, & impedimentis perpeti. Humanum autẽ genꝰ omne, terra vorago vitiorũ (quę verè mala sunt) sic cõplexa est atq; absorbuit, vt Rara avis in terris, & nigro simillima cygno. Vir bonus & sapiẽs, qualẽ vix reperit vllum Milibus è cunctis hominũ cõsulẽ Apollo. Cursolum humanũ genus Deus optimè tot ac tantis malis respersisti aut certè involui passus es? Nũquid oĩa certo fine gubernas hominũq; solos despicis actꝰ? nũquid totꝰ hui⁹ operis abiectissima pars homines sumus? Heccine est imago tua Domine? Vbinam illu! Prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis: & tanti homines

Cur homines magis quã cætera mala plura inuaserint.

Universidad de Deusto
Biblioteca

feceris, & eorum pedibus cuncta subiecceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campestria cæteris animantibus præstamus, quanta obsecro & qualis excellētia hæc, si cōmunem nobis, & illis optimi appetitionē congenerasti, & illa fere omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Bifariam aliquid accidere reor⁹ factis ex philosophia dictis, ex electione ipsius artificis, vt accōmodum quippiā intra boni aliquid, & rursus ex materiæ necessitate, quæ constat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramētis quibus que corrodens emergit rubigo. Quapropter licut faber ferā factura, duram ferri eligit materiam, & ad secandum idoneā, & ante ruginē contrahat, tantum abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones instrumento indigebant pro taugendi lesu nobilissimo (ob idque moles carnes, bene aptos mente, docilesq; videmus) oportuit rale effingere corpus, quod earum qualitatū, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rationali appetitu atq; sensibili. Electa nimirum sunt amba, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione frueremur. Nunc autem cum simulatque editi in lucē & suscepti sumus, sensibilibus affluetissimus bonis, cum vtilibus, tum delectabilibus, atque itaque hæc sensuū blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequēti vsu adeo familiaria fiunt, & tā vehemēter nos impelluut, vt & iosignē mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primo cōstare, consectamur propteres blādiente libidinē, nullum habentē modū nullumq; finē, & totis impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, vt in homine essent, sed ex cōnexione partiū pullularunt hinc siquidē caro concupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduersus carnem, hinc Apostolus quæritur, Video etiam legem in membris meis repugnantem legi mētis meæ, & captiuantē me in legi peccati, & rursus, Non quod volo bonū, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, quibus nō sit est animum inficere, nisi etiā corporis mala tot tantaq; secū ferāt, vt in nobis ipsis experiamur nullā fere hominibus ægritudinem accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originē nō traxerit, obeāque causam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestijs, infirmitatibus, morbis & æruminis infestatur, & quatitur genus hominū. In sola igitur nostra natura, mirū non est si tanta vtriusq; mali rubigo residet, quando sola ex sensu, & intellectu constat, & eo viuculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticāque nobiscū coalescāt, intellectus autē & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareāt. Accedit ad hæc, q̄, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circū quæritans quē deuoret, & mentis falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel infiecre nō desistit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla petēda audacissimā enim bestiam illam & infensam Domirum Iesum paulo ante audiuim⁹, quā importunissimè aggressam. Et primò qui de esurientē ad ea quæ carnis erāt, sola tamē externa suasione inuitauit, non enim decebat immaculatū agnum, qui venerat tollere peccare mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Aug.) nō nullum peccatum sit cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiā popularis famæ extensionē prouocans, si illæsus per aera descenderet, quæ mūdi sunt subministrauit. Demum ratus, q̄ si peccare licet, repugnandi gratia maximè licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta gemiuatos hostes (intimos. f. & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humana malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomē tanquā impossibile pauēdū nobis est, & via desperanda salutis, bonorum enim officiorū omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæq; valemus pronostro integro arbitrio superare. Adiice q̄ intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantādos, magna & munitissima præsidia posuit Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidē arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum cōtulit, sacrorum nempe librorum doctrinā, nulla siquidem ratione alia quā sola Scripturæ autoritate certamē totum ad victoriā vsque perduxit, cōpertum suo experimēto idesse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumque occurrit, hoc sacri eloquij lance libranduin esse censeamus. Interius verò auxilum tribuit, quādoquidem antequā duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à diabolo aquarū fluenta benedictione propriq; Baptismatis consecrauit, & deinceps cū primum in nouam creaturā sacro fonte regeneramur, sue gratiq; & charitatis aliarumq; omnium virtutum muneribus sic proregit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possim⁹ obrumpere, retorquere, & extinguere. Minimā nanque charitatē D. Tho. edocet ad omnium generum exquisita tētata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames? certus sum, q̄ neque mors, neq; vita, neque ang. li, neque principatus, neque creatura alia poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio II. Pont. Maxi. Dominica prima Aduentus, anno Salutis 1503. habita.

PRope est Regnum Dei, Lucæ 21. Postquā rerum humanarum atque earum, quæ intra nos sunt, diuinarū culmine, potita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orandi munus eadē spectante felicitate mihi sorte obrigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum à me recensitū iri, aut inuide re arbitror mihi fortunam meam. Magnorum enim oratorum animi excellā virtutū tuarum fastigia cōmendare gestientes optassent vehementius hunc sibi locum dari, quò tam in latum eāpum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias pijs eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine agendas putuerim. Attamē ab ista procul valde sententia meum cōsilium distraxit, spectans enim ad magnimitatem tuam, quā præclara facinora luculentius ostendunt, quàm ve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, aura istum popularem ventosamque orationem quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verùm maximā de immortalitate animorum difficultatem, & eā penitus explicatā (si tamen ita dici fine arrogantia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidem mortalium principem, pāstoréque animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verum quo tam arduū negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

PRincipio veluti basim quandā atque totius orationis fundamentū id firmiter ab omnib⁹ tenerivelim, ad cognitionē latentiū substantiarū occulturumq; rerum, proprijs earū effectibus deducentibus, nos rite saneque peruenit. Effecta nā que si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cùm (vt inquisitionis mittamus) de corporibus cœlestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis astris, sublatis officiorū suorū actionib⁹ quis vel tenuē cōiecturam caperet? Quis ignem leuem, terrā graue, illū calidū, hanc frigidā dignosceret, si ascensus atque descensus, si calefactio frigefactione nunquā fuissent lentibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens Aristot. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriā, fieri poterit eundem à corpore quoq; separatum nihilominus manere atque viuere, si nullā suā vendicat sed omnē (vt ita dixerim) supellectilē habet cum corpore communē, cū ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fundamento, subtilius est inquirendum, an animus per se solum agat quicquā. Et quoniā si quippiā solus perficit, id præcipuē est contēplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiusque inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter & accommodata officia legere atque accurāti⁹ distinguere operæpretium duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autē mediæ. Et illarum quidē vnū genus est, quod in solo corpore materiaque versatur, quales sunt affectiones, quę à calido frigidoque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiscuntur. Alterum verò est, q̄ à rerum sensibiliū mole eleuatum, ad spiritualium naturā solummodo refertur. Nostram autem intellectionem ad neutrum horum generum pertinere facilè constat, nec enim cū intelligimus affectus (quos modò dicebam) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neque rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum verò generum alterum, q̄ mali est propinquius (in quo & actiones sensuū cōtinētur) ab eiusmodi affectionib⁹ liberum est, sed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & si non frigemus aut æstuamus, quibuldā tamē corporeis intercedentib⁹ portionib⁹ sonos, colores, odores, cæteraq; sensata percipimus. Reliquum autē spiritualibus actionibus affine, quo solum ab elementaribus qualitatib⁹ sed à corpore quoq; instrumento sese eleuat, obiectis tamē nō corporibus sed corporum imaginib⁹ (quæ phātasmata philosophi appellant) naturali quadā necessitudine deuinctum est. In hoc profectò actionum genere nostrā intellectionē locari quisquis veri iudicis naturā nouit, nequaquā ambigit, experimur nanque nosmetipsos intelligere discernereque nō genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam si is qui arbitratur, omni vacet affectu.

Probant

Probant hoc quotidianæ cōtrouersiæ: quibus sedandis iudicem ad neutrā parte propensum exquirimus atque laudamus. Probant iuterni mores, affectus passionesq; quibus manifestum sit neminē omni hora sapere, sed qualis, vnusquisq; inuentur, talis & finis videtur. Probāt naturę experimēta, vtenim vere discerā⁹ qd amarū, quid ve dulce sit, nullo affectum sapore gustū seruare oportet: ægro nāqueidēo cuncta videtur amariora, quoniā cholerica amaritudo sensorium infecit. Nec dissimile reliquis sensibus accidit, vnaſiquidē omnis iudicij cōmunis est rō, vt sit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nā si illarum aliqua inhęserit, aut totum sibi iudiciū inflectit, aut falsam facit aliarū afferre censurā. Quocirca quoniā vniuersa ac singula quæ materię cōcreta sunt intellectu nos discernere, atque hęc ipsa spiritualibus distinguere experimēto cōprobamus, necesse est vt noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras atque Aristt. intellectum oportere esse immixtum dixere tametsi diuersis rationibus duceretur, ille enim vt libero expeditoq; imperio cuncta disponat: hic autē vt recto sanoq; iudicio oia decernat. Nec audiēdi sunt nobis qui actiori se ingenio præditos existimātes, organum quidem (hoc est quandā corporis portionē) mentinō assignāt, ab vniuersa tamē hominis corpore eadē adrūgi ratione, q̄ attribuitur, aiunt nō satis probatū iri. Tam irrationalis est istorū cauillatio, vt nisi velim eos nosse eā me scire, atque à sententia eā dimotū, referendā putasse minime. Dicāt obsecro isti, si intellectū ab omni parte cor, oris oporter esse liberū, vt omne possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mersus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue enim pars sit tuę totum, modo corpus aut corporeum aliquid sit, cui intellectiuā vim quispiā affixerit ad cer tāerahit, flectit definitoque cognoscēdorum corporum specie: quæ nō solum amplissimā illam de omni mole corporea cognitionem prohiber, impedit, atque obstruit, verum intellectum quoq; ipsum consensu miscet, solaque vocabuli differēria alterum secernit ab altero. Quod si absonum valde est (quādoquidem nihil distarem⁹ ab animātibus) oportet, vt intellectus exercitium solius animi esse fateamur, & nō animi corporisq; cōmune cōmodē tenere. Quæcunq; autē species operationum quippiā, sola efficit, retinet ac fuffert sustinentis alius alicuius adminiculo nō eget. Alteri nanque si inneretur, eoque submoto laberetur, nec quicquā sola eā actione cōtineret. sed communem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere nō posset. Quod si alieno fulcimēto diuinæ huic formæ opus non sit, sua tātū virtute subsistere quis dubitabit? Alterūenim ex duob⁹ fateri oportet: aut illā per seipsam stare, aut hærere, & si quidē per se constat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo contemplationem suam in suo tantūm sinu complecti, fouere, gereréque valet? Si species itaque omnis, quæ propriam sibi vel vnam vendicat operationem, communi Philosophorum sententia constans atque perennis est, ni ficiari profecto nemo poterit quin nostra mens (quam dum contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hactenus à propria actione probauimus.

DEINCEPS Eiusdem sempitermitatē à naturali eius desiderio monstrandā curabo. Si cuiquā P. B. à natura inditum est, vt semper esse desideret, re hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuā fore, ea potissimum ratione sunt arbitrati, q̄ naturæ appetitus inanis esse nō potest, quare si noster animus (aptę natura sempiternā cupit vitam, cum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autē ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestum sic fier, Appetitionum duo sunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad accommodū iuuans profuturumque fertur. Alterum eorum, quæ cognitione pollent proprium quo metuunt, cupiunt, que, dolent gaudentque & mille alijs variantur affectibus. Vtrunque tamen pro tuēdo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quēadmodum autē cōmunis ille appetitus, non vno tantum incumbitur modo in his, quæ certis simuntur ætatibus, & in his quæ nunquā desinunt (quādoquidē quæ sine nesciunt, effundere desiderii in omne tempus nō audent, quorum aut vigor temporis diuturnitate non lenteserit, perseuerare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscentium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouetur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solum quod adest, aut immiuet, apprehendunt, in longum appetitio nes nō suspēdunt, quia vniuersa varietatū, mutationū reporumque volum in a contemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantūm aut illo tempore, sed in æuum deducere vitā cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc habetur, & obijcitur, nosmetipsos intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus in inimicē, aut morientes fallimus. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges intēdite, sanctiones spectate duas, Alteram, qua æqualia pariter cōgenerantur omnibus, durandi desiderium & permanendi robur, ita vt quandiu quodq; duraturum est, tādiu esse de siderer, & quanto tempore expetit existere, tātisper permansurum sit. Altera, qua appetitus omnis quo vnusquodque esse perseverareque subinde cōcupiscat, aut ad quandā tēporis mensurā clauditur, aut vitra quācunque tēporis longitudinē se extēdit, cōparata sunt hæc in his, quæ de cælo naturæ leripti interpres. His autē iunctū si fuerit, q̄ intellectualis spiritus desiderium tendat adesse non hac aut illa ætate cōclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehensum solummodo cupit bonum, q̄ ab omnium temporum differentijs, quia vniuersale est, constat esse, absolutum) consequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tempori, reliquū est vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsaque esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius cupiditatis parens intellectiua cognitio, nos autem semper viuere nequaquam optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus: nōne & quæ extra à nobis sunt, cælestē hūc vigorem, & diuinum nostrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestāque molem, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque connexas esse perspicimus, vt ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulum admodum præstare. Consurgunt siquidem veluti depressi quidā gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proxime sunt, nullo distār interuallo ut que idcireo adeò similes cognatasq; habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras quæ sibi mutuò contiguæ sunt, vt non facilè plerunque sit illas distinguere. Peragratis autem vniuersis corporum, plantarum, animarumque naturis, ad hominem cum venitur, idem gravis ascensus, quo sensim pedetentimque procedebatur, nequaquam seruatur: sed sursum repente natura trahitur, & ad alteram, namque remotissimam contignationem eleuatur. Maiori nanque interuallo homo à suprema animantium specie quam summum animal ab infimo non modò viuētium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citētur nostra, alienaque genera conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autē mens deforis venit. Conditiones deindesilla enim tenui supellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simul atque eduntur in lucem accipiunt. Indumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, lectos, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo autem pro vniuersis his, & alijs quam plurimis & varijs & magnificis studiosas faciles que solas manus accepit. Actiones denium, quia singulis speciebus alijs definitus est agendi modus: homo autem tot tamque dissimilibus vtitur vijs, vt hic olus fit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam sensu quàm ratione apprehensa, cuiā si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole ciboq; solicita pugnant: homo autem famam extendere factis auidus, nomen & gloriā soboli, soluti, vitæq; anteponit. Alia postremò à consono illis bono raro deficiunt: homo autem (proh dolor) suum verē bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem cæteraſque naturas? vnde solitæ pedetentim scandere, tantus repentè naturæ saltus? vnde quæ consueuerat per similiora in similima duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profectò causam aliam reddidisse sat erit, nisi animum è summo rerum fastigio venisse diximus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio dispāritatis cedit, si ex duabus naturis spiritu & corpore intellectu & sensu, immortali & corruptibili homine constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis cuippiam de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si ratione inuestigata & ad sesum vsque exploratione deducta humanæ sententiæ quietem tribuunt, inerudici, indocilis, tardi, hebetis, stupidique est immortalitate animorum in problema reuocare neutrum. O quam sibi melius consulerent isti qui se rerum occultarum scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, offundant atque obtegunt, si suam excitatem silētio opprimerent melior nanque haberentur Philosophi, dum tacerent, quā imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria animarum? P. B. sortiti sunt sumas mundum, purū, splendidum, diuinū thesaurū profectò pretiosissimum in vasis istis fictibilibus reconditum? Mundum inquam

accep-

Universidad de Deusto
Biblioteca

accepimus, quandoquidem non ob meritā (vt Origines fabulatur) corporeis vinculis esse addictus, neque vt luteū viuificando corpus eiusdem sordes cōtrahat, sed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par est, diuponat, æterna intēdat, ad ea cūcta dirigat, & se totū dedat. Accepimus præterea purū pariter & splendidum, vt quia illustrium spirituum vltimus, fulgore micantissimę lucis cū aliis non sufferat, obumbratum materiæ tenebris lumen vel oculo noctuæ simili inspiceret, intelligibilia colligeret, atque vniuersa natura ascita seipsum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt summum bonū inteligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obtecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluatur. Timeam' propheticū illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutū semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tādem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo, quo animæ patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorū, quæ superuenient vniuerso orbi. Lu. 21. Si humanæ mentis imbecillitatē & abyssum caliginis, quas in se rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferē est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea solūm, quę procul à nobis natura repoluit, sed illa quoque quæ in prōptu habem', quæ ipū sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio stiloque attingit, vt præclare secum actū putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reproborum, dæmonum hominumque siue animas, siue corpora postremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo queso, audire, vt cum ratiōi maximè consentanea patefacere, malitis vtcunque concipere, quàm vel sensu vel certa demonstratione callere. Quòd si vires siue corporis siue animę huic pronuntiationi succumbent, aut impares erunt, date precor veniam valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal solita prece veneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigēt, an pœnas aliquas subire dignum sit, quoque pœnarū genere affligi possit, diuersos autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate diserepantes siue interuallo refellere ea ratione cōstituī, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi Philosophorū intellectualis naturæ præstantiam metientes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quam angelicas omnes substantias liberarūt, ea potissimūm ratione persuasi, q̄ malum omne citra orbē Lunæ (infra quem dūtaxat potest, aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutramque proinde illarū naturarum potest inuoluere, quę à corporibus vniuersū sunt segregatæ. Horū error facilè deprehenditur si recti operis ratio, si creatę voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necesse est proficiscatur principijs, quorum altero op', altero rectum sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidē voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò voluntas tantùm est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte natura valet. Cùm autem liberi arbitrij vniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creata voluntas omne bonum sit, aut cōgenita natura possideat, consequēs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertate sint flexibilem ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpæ inesse, & quoniā iusisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet malū quoq; pœnę eis inesse. Ex propria igitur officina confutatis Philosophis, aliis pœnis affici posse autumant Angelos, verum omnē eorum ærumnam in mœrore amissæ felicitatis cōsistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciūt (dum Deum respuunt, fontem aquæ viuę, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est, vt duplici etiam in pœna dolore conterant, & damno conteptæ fœlicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nalci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aspicientes, perindi aiunt panore concuti ac dormientes, aut phræneticos, quos insania vel insomnia terrent, vel phantasmata alligant, tribuūt liquidem separatis animis organum quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quip, e hæc est quasi reditum animis ad cōpares stellas pollicita. Et quanquam tā ineptè cōposita sit, vt digna non habeatur, quā vel philosophia aedum diuina sapientia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionem, etti non stultius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias sectari, tantum de nouo suo commento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporū figuris mentes torqueri. Verùm hoc Philosophorum Theologorū que schola confutat, eo, q̄ intelligere omne per seipsum delectabile est. Argutos autē eorum intellectus decipi, vt tristitia putent quæ verē non sunt tristia, aperta fictio est. Nonnulli denique eorū eo igne cremari mentes affirmare conantur, verùm ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vltione persentirent. Voluntarie profectò sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate constituta.

Duo genera pœnarū grauia spiritibus infligenda.

¶ At qui in Philosophiæ gymnasio, sacrarūque literarum ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarum genera spiritus infligenda docuerunt, alterū iacturæ summæ beatitudinis, alterū detrusionis termino igois carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de ig. neo ergastulo libet paruper disserere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco nō modò illustres dæmonū animarúque subtilitias, sed insignes qualique earum vires, intellectu n, liberum arbitrium, actiuāque potestatem. Coērcentur autē vinculis, catenisque ignis non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autē corpus nemo dubitat, non ideus spiritus illi tartareo deuinciūtur igni. Sed tantū refert, q̄ noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat, illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbēt. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinemque, quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus simpræter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiā nolentem detinet naturæ vigore nolter animus testatur. Quòd si tāta est naturæ vis, vt iunctum corpori spiritum manere cogat, quanto magis omnipotens conditoris naturæ autoritas a dictum loco spiritum detinere etiā inuitum potest? Definitus igitur non natura, sed detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatē, qua nulli subigitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet prædēq; infelicissimus perdidit, & perdidisse miserrimè mœret, atq; mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quando suæ captiuationis ærumnā non recogitare subinde non potest. Cumque simul multa meditari ne queat, ab aliorū omniū, quæ leuamē afferre possent, cōsideratione prohibetur. Et quanquā meditatio pœnæ pœna non sit, cùm liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmodi consideratio afficere potest. Afflictatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quam maximè odit Dei iustitiam, cui præcipuè inuidet diuinā celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictantur denique actiuæ potentiæ, riquidem dire ignī addictæ nulla aut certē modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt cōmouere nutu singula possint. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere aut molire aduentans conditio, sed semper vti ab inito acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in præteritis temporis euentu expectatio, sed quas fuunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciunt, imò inuitā ad mœroris culmen clara luce videnr. Hæc paucissima de spirituum pœnis attingemus.

DEINCEPS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidam imprudēter negarūt, scripturas autē sacras, quæ illius meminerūt, metaphoricè afferunt interpretādas, non minus quam eūm tineam, vermem, fictumque ad terrēdos flagitiosos minātur, quem admodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam verò opinionem hanc tanquam ablonam respuentes, in aliam vulgarem magis quam sapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionē ardere, & nihil tandem à nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti perfusi secreta rerū diuinaque mysteria indagarunt, mediam viam sectati sunt. Aiunt namque corporeum verumque illic igne flagrare, citra corporis tamen caleta-

calefactionē: eius vim atque incendium irrepere in neruos in medulasq; fquire, fibrasq; illas arripere ac torquere, ē quibus dolor nascitur. Corporeū quippe ignē credimus, tum quia corporalis pœna nullo aptius modo, quā per corpus infligitur. Tum quia in exponē dis sacris eloquijs ea est lex, vt q̄ proprie intelligi potest, ad metaphoricum sensum à literali expositione minimè transferatur, nam secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cùm autem in pœnā reproborum paratū ignem Saluator noster fuerit cōminatus, posīmusque eum aptissimè sic accipere, tanquam perspicuè locutum, vt quid parabolice dictū putamus, & nodum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster cōminatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil, corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactū autem iri illic corpora, sed ignē illum spirituali patiter, & sensibili afflictione corpora vexaturū ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectionē transeunte, reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo vtique dependens, desinet, & quemadmodum cœlestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quædam supererit actio qua lucet, illuminat, atq; videtur (quam nostro vocabulo intentionalē appellamus) haud secùs in cæteris quoque corporibus eas aptitudines atq; affectiones æstimandū est remāsuras, quibus videri, tāgi, audiriq; possint. Duo enim hæc genera actionū corporibus inesse, neutrumque ab altero pendere, in his quæ de aīa præclarè scripsit Arist. didicimus. Quocirca ignis omnis geminā in corpora nunc exercet actionem. Alteram, qua calefaciendo vrit, & id à cœli motu pendet. Alteram, qua specie non calidam tactui imprimēdo sentitur, quemadmodum an nulus aureus figuram non auream cæræ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, q̄ paulò antè cœlo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraque actione & agit & offendit, quiescente autē cœlo illa duntaxa vacabit, quę à motu proficiscitur. Reliqua vero perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in reproborū corpora exercebitur, fœuiet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio quæren da alia, quā excellentia sensibilis sensusorgano admoti, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia cōsistūt, vnū aliquod sibi proprium ac peculiare, quod Philosophi obiectū appellant vt visus coloré, auditus sonum, olfactus odoré, quo cum tanta conciliatione atque necessariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil, vt quandiu suæ facultati & potentiæ aptè congruit, estque maximè accōmodatum, iocundissimos fructus carpat naturalis amicitię. Vbi verò sensibile in immēsum excedit, quali dissoluta amicitia, quæ mutua quadā proportione, certæque rationis temperamento posita erat, sensum ipsum protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridens enim sonus turbat auditū, visus aciem, lux immensa retundit ac dissipat, & si regentē manū præ algoris magnitudine, ad ignē vehementē propius admoueris, proūnus intimū irrepit atque cruciat incendium, vt hominē propè conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor: num ex calore? nequaquam, tam enim nihil aut paruū admodum caloris inhæsit vt si altera manu attentes, plus frigere sentias, quàm calescere, immoderata itaq; vis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atque summo dolore sensibili cruciamur, cū vehementer calida absque eo, q̄ caleamus, tangendo sentimus, cum sensus susceperit excellentis sensibilis speciē sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborū corpora ab igne pati, & tamē non calefieri, nec consumi. Nec quicquā obest id, quod rectè dici solet suum' passiones eos perficere, non offendere, sed eò educere, quo maximè euadere postremò valeant. Volebat sane autoritas illa ostendere quantū hę spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidē est inter eas distantia, quòd hæ semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atque syncteras contingit aduenire, quamuis non semper ab omni sese eximāt admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incōgruæ disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac visione, quam calentes experimur. Et vt summā rei, vno verbo cōplectar, corporeum simplicium in hoc completur, q̄ malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur. hæc vbi sunt, dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partē, quam affectiuam dicimus. Ea propter tā ingens tangibilis excessus, quantus in igne est malus cum sit corporei temperamento: dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quā turbationē sensorię harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis: sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum immensumque sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnigenia contrarietas foret, si in momento nō consummaretur. Attestatur planè his quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio: etenim quonā alio pacto ab aquis niuium ad calorem nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione trāsibunt? Si enim æstū atque algorem corporaliter sentirent, nō solas spirituales vexationes excipientes, fæpissime dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte possibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigēte. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeū esse non ambiguimus, si vnum atque eundē dæmonibus hominibusque reprobis paratum credimus, consequens est, vt vtriq; corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert, quod spiritus cęteris afflictione: corpora autem sensibilis quoque intentionis effusione continuę, perpetuo, acerbissimeque torquebuntur. Arescentibus itaque hominibus præ timoreitam dirę gehennæ manifestandæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filum amorem honesti bonarum artium, optimorumque officiorum introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit Redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt demum dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat gloriosus in secula. Amen. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesiæ & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij. 1512.

QVM ANIMADVERTAM, Iuli secunde Pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas, esse singulis ecclesiasticę partibus accommodatas: generales verò synodos vniuersalem Ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere: existimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de Ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarumque differentia ac diuersitate dicerē. Sed cum his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt) de his fere rebus verba grauiter sapienterque ferentiregi qui ingenio illis & doctrina inferior sum quò meis viribus minus confido, Pater sancte, eò humilius atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summisse oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de se metipso siue auxilio opeque diuina posi pollicerī, ad gloriosam ipsam virginē Dei matrem, primum conuertam orationem meam Aue maria, &c.

QVM Dilectus Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticaque visione nuntiare instituisset, de Deo: de agno, de Dei agnique gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiā Christianā rem publicā & Ecclesiā cōtēplarus, in hūc modū ipse aut per ipsum potius sanct' Spiritus locutus est, Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouā descendentem de cælo. Magna profectò & diuina maximaque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia loannes vidit. Vidi, itiquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalem, vidi illam nouam, ac de cælo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ est ista, quā magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritus sanctus Euāgelistę ac vati figuris & allegorijs retexuit? Certè ciuitas hæc Christianæ reip. vrbs est quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœrioque ambitu cincta est, sed multitudine copiaque innumerabili clausa est ac permunita. Quāuis enim huius mundanæ sapientiæ antistites, certo quodā & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiāque & nimis late diffusam multitudinē summouerint, neque inter cēties centena millia (vt ipsi aiunt) cōmercium fieri posse vllum existimauerint, solum tamen Christianum genus tāta, tāque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis societatisque copula deuinctum aut coniunctum est, vt in vnitate maximā multitudinē, vnius vrbis ambitu spatium amplissimū, in vna denique ciuitate totum orbem complectatur. Nam cùm in cōdenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus suis omnibus ipsa constituatur reipub. Deinde vt hæ partes inter sese ciuili amicitia quadā & consensione conspirent) licet cognoscere, quō priuatis publicisque in rebus ambabus his partib' nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimę reip. habeat atq; contineat ea in primis sacra quæ sacramenta appellamus, ostendunt: quæ tantæ sunt efficaciæ & virtutis, parti vt hominum generationes matrimonio propagent, partim vt Deo filios Baptismate gignat, tum genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi corroborauerint, potestate atque autoritate ecclesiasticis ordinibus augeat

mox

Universidad de Deusto
Biblioteca

mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo humanis culpis abluēdis sancti olei unctione perungant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissimè, habet nāque Apostolos, habet Euāgelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarū, interpretationes sermonum, discretione spirituum, gratiā sanitatum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cœlum claudendi, rursum aperiendi potestatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id cōtinuò in cœlo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquā hæc magna maximaque sunt, satis tamen nō fuit tot tantaq; Ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensiones q; habuisset. Quibus omnibus actionis nostrę contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propentius etiā & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornationibus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiusque quam in ciuili alia cōmunitate deuinciantur, vel hie patet manifestè, q̄ hi nomiā ciues sunt autaduenę, sed ciues sancto rum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnius eiusdemque mystici corporis mēbra, vt alij alijs & membra sint, & quem, admodū sunt, mutua sese cōmunicatione ac societate confoueant. Cùm igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reip. partibus perfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatio re, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc vrbem alijs esse digniorē, perfectiorē, excellentiorem, ipsamque prestare omnibus honore, decore, & (quod maximū est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quanquamenim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere, nulla tamē alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest, sed ne imitari quidē. In alijs nanque finis ciuilis amicitię, & societatis est optima inter se hominū coniunctio, in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohęredes autem Christi sunt, ad Deū ipsum, vt proprium Christiani generis finē cuncta referuntur. Hæc cùm ita sint, rectè Christi Ecclesia, non tā ciuitas ab Apost. Christi, quā ciuitas sancta à viro sanctissimo commemoratur.

Ecclesia ciuitas est sancta.

ID autē Patres (vt nunc vos alloquar) nox extrema oratione ad hunc summū Pontificē caput omnium reuerlurus, id inquā patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorū nostrorūque rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque consistere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriā ita sibi vendicat sanctitatem, vt etiam summi philosophi Dei substantiā munditia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei per ea, quę facta sunt, sempiternā quoque eius virtutē ac diuinitatē intellectu conspicerent vellentque, Dei naturā & voluntatē, ac quicquid in Deo est, vnica alijsque rebus incōmunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominib⁹ vti sunt sed munditiæ & sanctitatis significationibus. solam enim deitatis substantiam, à totius potētiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes illamque ob id esse dicentes actum purum, eandem certe ipsam diffinitione hac mundissimam esse sactissimamque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas tantū in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidē intelligentijs etiā beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprio constituit. Angeli namque atq; Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis imaginatisq; vocib⁹, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoq; ciuitatē (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostēdant. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis hoc principio attributum ingeneratumq; est, vt cū aliæ alijs iungendæ sint, pari mutuaq; dispositione ac similitudine cōueniant, hoc ipsæ formæ secundum materiæ recipientis merita distributæ tribuantur, hoc ad propria peculiariaque munera obeunda aptè appositèque nostrorum membrorum habitudines manifestant, denique hoc confirmant innatæ materijs ipsis (vt ita dicā) patientiæ, quibus ipsę res hominum artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanque omnia & reliqua id genus, siue natura siue arte cōponenda sint, nisi primùm amica inter se consensione conueniāt, cōponi coniungiue non possunt. Cùm igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique cōueniat maximè, cùmque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionēesse oporteat, nemini dubiū esse puto ecclesiasticam ciuitatē, quæ Deo coniunctissima est puram, mūdam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consummationem, ab omni vitiorum sorde & contagione remota est, atque ita virtute, bonitateque perficiturac vallatur, vt neque, mors neque vita, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illam possit à Christi amore separare. Recte igitur ciuitas hæc nostra (quandoquidē omnium cœlestium virtutum præcipua) adeò pollet sanctitate omnibus ac cæteris mundi dignitatibus, potestatibus, imperijs antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demonstratā sanctitatē. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum, is enim hanc sanctā ciuitatem Hierusalē appellauit, quod profectò nomen ob hanc causam adepta est, q̄ Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea etiā, quæ pacis sunt, innuere, sanctorū interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita propriū, vt nulli præterea alteri verè conuenire possit. Optimū certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hāc appetere, & per quam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa (Aug. teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cū seclusis contrarijs quibusque ordo conquiescit, constat res omnes (siquidē naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta summopere cō tendant) pacē appetere pacisque & quietis fructus vt, adipiscantur, summa ope laborare. Quod autē Hierusalē pacisque nomē verum nostræ ciuitatis nomē sit, is testis bon⁹ est, qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei, si quis & huiusce vrbis fines pacē posuit, & tanta in ea voluit propagari abundantiā pacis, vt ciues ipsi non modò cū Deo pacis autore & principe, non modò inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiā pacis tranquillitatisque abūdantia, & intelligendo in veritate, & appetēdo in ipsa bonitate cōquiescerent. Ea verò pax, hęc vrbs Hierusalem, hoc sanctissimū Dei hominumque domicilium, non quidē impiorum hominū est (qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacē inquirunt, sed illorum est, Patres, qui pacificī sunt, qui pacis domum vnanimes in habitant, qui pacem his qui prope & his qui longè sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cū hospitio recepti nō sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus cōstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarū feræ ac clausura à Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Pætres, in qua sicut paulò antè inter diuinas res perlectum est, rex pacificus pacē relinquit nobis, pacē suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacē dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sunt. Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculū, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatum (Pax Christi non modò nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui reliquus fuerit in Hierusalem. Hanc itaque preclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem spiritu sancto dictāte appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit namque vt neque languesceret aut veteraseret vnquā, neque senio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc longè sit, origine, dignitate atque autoritate eminētior Hebræorum synagoga, quæ per antiquę legis vetustatem consumpta cultū & notitiam veri olimque promissi Dei filij solita pertinacia, atque animi obstinatione repudiauit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernū vsque diē vetus homo sit, vetus lex, vetus testamentū, pristina cōuersatio, in nostra certè hac Hierusalē oia nouus sunt, nouū cor, noua lex, nouus homo, noua cōsperſio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quàm Deum hominē esse, & rursus hominē Deum, eundēque verum Deū hominē, clauis confixū, spinis coronatum, & innumeris affectum contumelijs, non alijs ipsum armis, quàm cruce, quàm morte, quàm vulneribus infernum vicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram consedisse, propterque sumum nomen ac legē trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid? q̄ illi⁹ discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cū vniuersus ferè terrarū orbis ignorātię tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtēperaret (tot atque tantis vt dęmones omniū gentiū dominarentur, ac summopere ab hominibus colerētur) hunc tamē ipsum mūdum immundum Christi dilcipuli hi ex infima plebe viri cōtra synagogæ Pontifices, contra mūdi Imperatores, cōtra humani generis hostes, cōtra leges, cōsuetudines, opiniones, nō armis, nō opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe, & charitate superarunt, purgauerunt, illuminauerunt. Tam aūt propria est nostræ Ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominū ætas fuerit, nulla vnquā ciuitas aut relp. quę nō ab hac Christiana Ecclesia cōcta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existūt. Nam (vt à diuo Thoma prędicare scribitur) summū illud Dei beneficium quod

Ecclesia ciuitas est sancta.

Ecclesia communis mater est omnium.

quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id à Deo noui Testamēti est, vt à mūdi creatione sancti sanctæque oēs quatenus naturæ diuinæ participes fuerūt, eatenus sub nouo Testamēto cōprehendantur, ad quod Veteris oia sunt referenda. Verū cùm hoc fieri nequiuerit, vt excellens, hæc diuini humaniq̄e cōfortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod enim natū est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est) par certe & consentaneum rationi fuit, vt de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalem descenderet. Descendit nanque de cœlo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poëtarum figmentis, nec in humanæ sapientię persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ voluptatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharū figuris, in prophetarū testimonijs in præconijs Apostolorum, in supplicijs martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborūque hominum purgatissimis mētibus, in virtutis deniq; & Spiritus ostensione incōcussa ac firma perseuerant. Descendit autē de cœlo nō gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nāque exemplo, quæ in cælis est reip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimē constituit De⁹, vt illud nō penes oēs aut multos, sed penes vnum Christi vicarium & dominici gregis pastor ē consistat. Nam sicut in Hierusalem illa quæ in cælis est mater nostra, vnus tātùm Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, vnus tantùm princeps est vicarius Christi, & Pontifex maximus, cui oēs descendentes Hierusalem ciues & incolæ, non solùm vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant, quēadmodum qui in superna sunt Hierusalem sanctī, cùm singulatim, tamen vniuersę diuinq; ac simul oēs, vni omniū Creatori subsunt, parent & obtēperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? Ac dicet forte quis, Cum his tēporibus duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrū ambæ de cælo descenderūt? Altera enim earū tantùmodo descēdisse necesse est, siquidē Christi sponsa vna est. Simete me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid à vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

QVINQVE CHRISTI Ecclesiæ conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem post, tum nouam esse, & de cælo. Postremò descendisse affirmauit, illam igitur synodum & in terris Ecclesiam militantem, quam de cælo credimus descendisse consentaneā esse præscriptis conditionibus, & in cælo triumphantis Ecclesiæ formulis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ à superiorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cælo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quādo ita se habet, non defecdit de cælo, Patres, Pisana nuper Patrum illorū Ecclesia, nō defecdit de cælo infausta vbique & inuisus cœtus, non tantum ē cælo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrem, quia non obseruat ea, quæ cæli sunt, non imitatur quę cęlorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres, illum conuentum, qui vnius tantummodo nationis est (si tamen vnius est, & non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coēgisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarū congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentem fortissimam? Tantum enim abest, vt Ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit quantum abest vt sancta & legitima sit: tantumque recedit à candore sanctitatis, quātum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tantò, quantò magis & Petrum Ecclesiæ, & Papam Concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumque Christi vicarium subijcere conatur. Quod tamē nil aliud est, mea sententia, quā naturæ ipsius rationisque ordinē peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suarum gregum ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi Ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea q̄nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem Ecclesiæ ordinē subuertere cōnitur vt pote quæ contra Romanam Ecclesiam togata armataque bella commouerit: quæque ad quoscunque diuerterit, non modò pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Non igitur Pisarū synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar confusionem fecit, & cōcordiam ædificatium dificieit. At dicent nōnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conueniet: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quā esse qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruire imperet, oues pastori: denique pedes & cætera membra capiti? Fateor æquidem & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena Prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæq; ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamque interest nouitatem nōmē, vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisanam vnica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tēpore. tres ita maximi Pontifices habebantur, vt nullus eorū aut certus quidē, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortū habuit, & eundē, Basileę repullulauit, & explosa est: atque his etiā tēporibus (si vos viri eritis) intenbit; quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximoq; huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cęlo descendit, atq; ob id diuturna non est, neq; vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militantem conseruat: quēque synodus Pisana amplecti deberet, si ē cælo descēdisset, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inuiti. Longe igitur ab hac Christi Pisarū Ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa verò eorum, qui Christi vestem conscindere, & à mistico Christi corpore mystica Christi membra seiungere non verētur. Habetis Patres, quid de Pysana synodo communiter constituendum sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM ecclesia Pisana de cœlo non descenderit (vt iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit; hoc enim posiumus paulò ante) patet Ecclesiam nostram, quam Latera. synodus perfecta refert, diuinā illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quęq; cū vno summo vnius Christi vicario principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Concilium nostrum rectum, sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, q̄ concilium hoc à Ro. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde q̄ præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modò, sed eorum etiam multa Apostolici splendoris præsentia exuperat, quodque eidem postremò præterea quia præsentia hac illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quæ cùm ita sint, nequaquam illis assentior, Patres qui solo Concilij nomine audito, rem sanctā & vtilem continuum arbitrabantur effectum esse, propterea q̄ qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et * tamen Concilium illud probo, q̄ suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quodque illa habet quæ & necessaria consilijs sunt: & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autē multa hoc tēpore, & requiruntur atque hęc potissimum Ecclesiæ videlicet reformatio, morum probabentiū restitutio, exorti iam schismatis oppressio, cōuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarum legū atque sanctionum quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiā quæ passim deprauata & deformata cernim⁹, vt ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmijs honorentur, vitia aut seuere puniantur, aut saltē ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc enim nostrū Lateranense Concilium, q̄ pia origine & ab autore suo sanctē & legitime inchoatum est, it ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atq; emendandi quæ detorta sunt pretenderit, nulla erit ratio, quare qui cōtradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amētes, scelerati insuper & nefarij homines non meritò existimentur. Quare si Concilium hoc nostrū cum finem eximumque habere desideratis, quem sanctissima semper florentissimaque Concilia habuerunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidendum est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiaque constituendū, q̄ neque hodiernodie dissimulare possum, neque silentio vllo pacto prętcrire. Iactantur enim voces (quæ etiā ad aures meas peruenerunt) percussum pastorē, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestare autoritateque interdixisse. Maximis Ecclesiam, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdā vexari & perturbari malis iampridē vidimus: sed hęc tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi Concilia à Patribus illis, quis quæso vnquā putauisset? Nunc quicquid est, quantū ad vos de latū dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, Patres: legistis enim quā plurima. Quid aliquādo viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo cōtra Ephesinā secundā & illi⁹ principē Dioscorū: quid in Cōstantinopolitana (quæ octaua fuisse dicitur) contra Fotium omniū discordiarum fatorem decreuerunt, propterea quòd Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonē vrbis Episcopū sententia scripserit: Fotius autem nō solum absq; Romani Pontificis autoritate Concilij cōgregauerit (q̄ quidē alienum est ab hoc Christiano) sed in Nicolaum etiā summum Pontificē anathema protulerit. Quēadmodū igitur cōuentus Pisanus Fotium & Dioscorum est secutus delinquendo, ita vos consulendo atque animadiuertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Constantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factum est,

Alias tantum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est,& fieri debet)prouidete,Patres, nequis talia posthac vnquã nõ modo perpetrare,sed ne cogitare quidem,aut desiderare possit.

VERVM de sanctissimo Cõcilio nostro in tot aduersis rebus ad cõmune salutem & conseruandã & amplificandã legitima præsidia desint, quin potius(quod omniũ votis expetitur,desideriisque postulatur)ad debitum finem perueniat,ad te conuertor, Iuli pontifex maxime, quòd ea abs te peto,quę tuæ virtutis,tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt, Antea enim cùm in singulis rebus insistebamus,alios ordines Ecclesiæ inferiores sumus allocuti,nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principẽ & caput omniũ appellamus. Te itaque,Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post Deum maxima est potestas,tuũ est imperium, tua rei.gubernatio,Christianæ fidei defensio)obsecro, inquam & obtestor,hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc Synodus Lateranensis per te cõgregata,quẽadmodum Ecclesia , quã refert,de cælo descendit (vti Ioannes vidit) ita etiam illa rursus ascendat in cœlum , hoc enim vniuersi totis deuotisque animis depręcamur. Assequetur autẽ hoc, te volente, teque imperante , si tuipse Pater sancte,omnipotẽtis Dei(cuius vices in terris nõ solum honore dignitatis,sed etiã studio voluntatis gerere debes) potentiam,perfectionẽ,sapientiãque imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imiteris,accingere, Pater sancte,gladio tuo,tuo inquam accingere, binos enim habes,alterum tibi reliquisque huius mundi principibus cõmunem,alterum tibi propriũ,atque ita tuũ, vt illum alius nemo nisi à te habere possit.Hoc itaque gladio tuo(qui ecclesiasticę potestatis est)accingere potẽtissimè,& accingere super femur tuum, id est,super vniuersas humani generis potestates.Cumque accinctus fueris,tum intende contra errores,cõtra hæreses,contra dissentiones,denique contra inferni portas,errorum,hęresium,& dissensionum autores,nec intende solum,sed etiã procede & regna.Procede in primis,& prosperè procede,gentes quæ bella volunt,dissipãdo, tum regna tacerdos & rex,quæ pacis sunt cogitando,inquirendo, persequẽdo,is nãque idem quem imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & Dominus dominantium , rexque pacificus. Hanc autem summã potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc misericordia est,qua Pater ille cælestis & perfectus, Solem tuũ oriri facit super bonos & malos,pluitque super iustos& peccatores, Nam si tanta vbique misericordia præstabis,vt nõ modò amicos,sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiã, ad apostolicæ sedis cultũ ad Christi Ecclesię vnitatẽ,ad huius Concilij manifestam professionem venire cõpellas, rectè pater sancte, Dei perfectionẽ imitaberis humano more.Nulla enim de virtutibus omnibus,nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis æque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorãdum, Deoque insuper te & gratum & amicum & similimum reddet.Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuãque misericordiã ad hanc synodũ venturos accessurosque existimemus , vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ à fine ad finẽ fortiter attingit, & disponit omnia suauiter, Huius nuper exemplo, à fine ad finem tum attigisti fortiter Pater sancte , cùm indicto Concilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana republi.sperandum excitasti.Dispones autem suauiter,prouidendo sapienter, ne vocati à te iuste, quæri possit,se,vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse.Quare postquam hodierno die (quod bonum,faustum,felixque sit)de singulis , quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare videbuntur,constitutũ fuerit, tum de his quoque consuluatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Concilium synodumque haberi,& desiderari se atque expectari,cunctæ proculdubio nobiscũ vna ad Christianæ religionis disciplinã, ad apostolicæ autoritatis maiestatẽ,ad communem fidelis populi salutẽ,ad labentium rerum restitutionem,ad totius præterea Ecclesiæ defensionẽ & rem,conuertentur.Sic nanque:hoc sacrosanctũ Concilium in cælum ascendet,cum catholica Ecclesia,quam refert, & quam Iones ciuitatem esse,sanctam esse Hierusalem nouamque esse,atq; de cælo descendisse contemplatus est.Dixi.

¶Sex orationum Thomæ de Vio Caietani
Cardinalis sancti Xisti,finis.

TRACTATVS SECVNDVS
De Dei Glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.
Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti,subtilissima de in Dei glorioſi infinitate intensiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

VAERITVR vtrum Deus glorioſus sit infinitæ virtutis.

¶Et arguitur ꝙ nõ. Primò,Quia aut Deus mouet cælũ effectiuè & immediatè, aut nõ effectiuè, sed vt finis tantũ, vel effectiuè & mediatè. Si primo modo, & est infinitæ virtutis,ergo motus cæli esset in non tẽpore, quod est cõtra sensum.Consequẽtia patet ex 8.phyl.tex.79. & primo cæli,tex. 52.& secundo cęli,com.58.& alibi, &c.Si secundo modo,aut tertio, & est infinitæ virtutis,ergo habetur in rerũ natura vna virtus,quæ si moueret effectiuè & immediatè,motus fieret in nõ tẽpore.Tunc vltra,sed possibile est virtutẽ illam infinitã mouere effectiuè & immediatè,ergo possibile est ex ea sequi motũ in non tempore, ꝙ est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antecedẽtis est euidens. Affirmatio verò vltimi antecedentis patet ex eo quòd virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus,nec mediatè causalitati effectiuæ eiusdem quin possibile sit ipsam ab his absolui,alio quin infinita virtus non esset.

¶Si dicatur ꝙ hęc ratio supponit Deũ agere naturaliter.i.nõ quantũ vult,sed quantũ potest, & ꝙ hoc nõ est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius proprium est agere secundũ intellectus sui diffinitionem,vt artifices facere videmus,& consequenter Deus tanta velocitate mouet,nõ quin plus possit,sed quia sic expedit ad suæ arti expedire videt.Cõtra hoc primò.Quia falsè habetur intentũ secundũ Arist.& Auer. cæterosque Philosophos,tenentes Deum,licet intellectualẽ,naturali tamẽ necessitate agere.Demonstratio siquidẽ posita in primo cæli text.90.ad ostendendã vnitatẽ mundi,manifestè supponit hoc,vt patet ex dubio ibidem moto ab Alex.& Auer.& S.Tho & cæteris.Venatio etiã numeri intelligentiarum iuxta numerũ motuum cęlestium in 12.Met.tex.43.hoc idẽ ponit.Numerus enim motorum non adæquatorum,non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum possit facile quispiam dicere,plures motus ab eodẽ excedente notori fieri,inconueniens quoque reputatur ab Arist 8.phy.tex.79.ꝙ virtus finita & infinita possint æquali tẽpore mouere,quòd tamen ex hac responsione sequeretur.Auer,quoq; 8.phy.com.15.& primo cęli,cõ 21.& Auic.6. Met.hoc idẽ sentire videntur,Secũdò, Quia vt dicitur primo Priorũ,& primo cæli,textu cẽtesimo decimonono,id ad quod sequitur falsum impossibile,est simpliciter impossibile, sed ad virtutẽ infinitã positam in rerũ natura,licet agentẽ liberè sequitur falsum impossibile s. posse fieri ab ea motum in non tempore , ergo ipsam esse in rerum natura,est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile , Deum velle vti tota virtute sua,vt inductiue patet in omnibus agentibus.Et vt dicitur in primo cæli. tex.101.ab vniuersali manifestata per inductionẽ in omnibus sensibilibus,non est resiliendum.Tum quia considerata tantum virtute diuina infinita,nõ considerato modo agendi,qui est posterior s. agere per libertatẽ,sequitur motum fieri in nõ tpe,quãuis nõ de facto,tamẽ quantũ est ex ratione potentiæ motiuæ. Constat aũt non solũ esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquod impossibile in rerum natura , sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter,Vnde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum positio tua duo dicit,scilicet quod est virtus infinita & ꝙ agit libere,sic consequenter ego deduco duo, Ex primo quidem,ꝙ fieret motus in non tempore , ex secundo autem quòd de facto hoc falsum est.

¶Ex quibus simul infertur ꝙ ad infinitam virtutem licet agentem libere,sequitur aliquod falsum impossibile,& consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶Secundò arguitur sic,Omni potentiæ actiuæ in natura respondet aliquod possibile ex potentia passiua, & ecõuerso, vt dicitur in primo cæli comm.124.vel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius virtutis actiuæ vt sic, aliter frustra esset, cùm potentia sit propter opus 2. cæli,text.17. Sed virtus diuina mortua est infinita per te,ergo sibi respondet saltẽ possibiliter aliquis motus manifestatiu' infinitatis illius , hoc autem est impossibile,quia aut ille motus esset corporis infiniti,ꝙ impossibile est inueniri,aut corporis finiti in nõ tempore, quod est impossibilius,aut esset corporis finiti in tempore æterno,vt est motus cæli:& hic nõ concludit infinitam virtutem motoris , sed immutabilem & immaterialem,alioquin omnes motores cælorum essent infinitæ virtutis. Et confirmatur quia quantitas virtutis actiuæ ex effectus quantitate cognoscitur,vt dicitur in primo cæli,textu.116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitũ,vt cõmuniter tenetur, & à Philosophis & à Theologis,consequens est ꝙ virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum tex.cen tesimotrigesimoprimo sic,Si impossibile est esse mobile,impossibile est esse motuum, & ecõuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita , impossibile est esse motuum velocitate infinita , sed impossibile est tale mobile inueniri , ergo & motium infinitæ virtutis.

¶Tertio arguitur à credentibus se arguere ex commentario 38.secundi de cælo,vbi Auer.dicit, quòd si motor non haberet potentiam terminatam,ergo neque naturam terminatam,& sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti , & non intelligerentur ex suo esse res propriæ ei , & cætera. Ex illo enim commento arguunt,quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur,sequeretur, inquiunt, quiddam, quòd totum non

non esset maius sua parte:accepta enim virtute illa infinita , & diuisa secundũ intellectũ in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter,cum quælibet pars infiniti sit infinita, & vnum infiniti nõ sit maius alio,consequens est quod tota virtus infinita sit æqualis cuilibet suarum partium:quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auerr.cũ dicit,quod si esset motor infinitus,intelligerentur ex sua natura motores infiniti.Alij verò eandem inde volentes deducere conclusionem , dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam:quia infiniti propriũ est occupare totum : & ideo si daretur infinitum secundum virtutem,occuparet omnem virtutem:nec compateretur secum aliquam aliam virtutem : & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas , natura autem est primum principium motus, ideo dixit , quòd intelligerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius, & ad mentem Auerrois:indicari sic: Causa finitatis totensiuæ est distinctio formarum: & hæc est communis formis materialibus,& immaterialibus : ergo finitas illa est communis omnibus formis. Antecedens probatur : tum quia distinctio formarum mouẽtium est causa finitarum proportionũ ad mobilia : nisi enim esset diuersa natura mouentis Solem , à natura mouentis Saturnum,non posset reddi ratio suarum cõmensurationum ad mobilia propria.Tum quia cõstitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est , quòd vnum aliquid claudit positiuum , quòd reliquum non claudit , & econuerso. Ab infinito autem nullum positiuum excluditur:ac per hoc periret multitudo,& differentia motorum.

¶Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ,sequeretur, quòd nullum ens esset perfectius alio : hoc est falsum,ergo. Consequentia probatur supponendo,quòd perfectio attendatur penes accessum ad summum : quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commento septimo,vbi dicitur , quòd primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante deducitur cõsequentia sic: Eorum , quorum nullum est alio propinquius summo,nullum est alio perfectius:sed si Deus est infinitus,nullum aliorum entium est sibi propinquius alio : quia à quolibet distat in infinitum : ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius,& minus perfectum.

¶Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum com. septuagesimonono. vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò,in secundo cæli , commento allegato trigesimooctauo : & trigesimonono,vbi subdit quod infinitas intensionis impossibile est quod inueniatur in formis , inquantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento septuagesimoprimo : & in de substantia orbis,cap.tertio,& c.

Aristoteles quoque in secundo cæli, textu septuagesimo primo: testimonium huic parti perhibet, dum dicit , ꝙ si adderetur stella orbi erratico,vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem,& in commento 58 declarat Auer. quòd vltimum orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere , quem omnia desiderant : quem constat esse Deum : & consequenter nihil aliud est dicere,vltimus orbis esset in labore,quàm Deus esset in labore.Hoc autem non sequeretur,si Deus esset infiniti vigoris,ergo.

IN oppositum est autoritas Arist.octauo Phys. textu comm. vlti.vtentis infinitate pro medio termino ad cõcludendum Deum esse incorporeum.

CONCLVSIO.
Deus ſecundum mentem Ariſtotelis & Auerrois eſt virtutis infinitæ intenſiuæ.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus ad oppositum.

QVO AD primum,Cũ finiti & infiniti ratio quantitati congruat,vt dicitur primo Phy.tex 15.& quantitas diuidatur in successiuam & permanentem,& hæc in quantitatem molis,& perfectionis,supponamusque Deum esse incorporeum , & immortalẽ, &c. consequens est,ꝙ nec de quãtitate durationis , nec molis quæstio præsens sit:sed de quantitate perfectionis,an infinita sit.Quia verò infinitum negationem claudit, nõ est putandum priuatiuè teneri, sed,vt communiter,& verè dicitur,negatiuè : quoniam nõ quæritur,vtrũ Deus non habeat perfectionis terminos,quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere , sed simpliciter quæritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos.Et licet mutuò se cõsequãtur infinitas virtutis,& infinitas essentiędiuersa tamẽ quæsita formaliter sunt:& diuersa habent propria media. Propter ꝙ diuus Thomas in septima quæstione primæ partis,tractat infinitatem essentiæ Dei:& in quæst.25.infinitatem suæ potentiæ.Vnde quæstio nostra de infinitate virtutis inquirens,si infinitatem essentię quali pertransibit,arguenda insufficientiæ nõ est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium:aut virtus,seu potẽtia Dei glorioſi sit tantę perfectionis,ꝙ nullis perfectionis limitibus angustetur,an non. Verbi gratia,applicando quęstionem ad virtutem motiuã, an virtus motiua Dei glorioſi sit tantę perfectionis,quòd quantũ est ex se,nullo limite claudatur:sed quacunq; velocitate data possit facere maioremue:an ecõtrà claudatur aliquo termino:puta ꝙ vltra velocitatem viginti quatuor horarum nõ possit facere maiorẽ. Et hæc de primo.

Primũ ſup plementũ. Deus eſt ipſum eſſe per eſſentiã & omnium verũ perfectiones eminenter continent etiam ſimul ſumptarum.

QVO AD secundum,quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc,nisi inter Peripateticos:& horum duos tantùm,principem,scilicet eorum,& Auer.à quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus,aut sic,vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere : ideo duabus tantùm viis propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo , scilicet quod est ipsum esse per essentiam,& totam essendi virtutem præhabens,superexcedensque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptarum. Quòd enim sit ipsum esse per essentiam,Aristot 2.Met tex 4 & Auer.12.Meta.com. 51.testantur. Quòd verò ipsum esse per essentiam , totam essendi virtutem præhabeat,apud sapientes penetrantes terminos , in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est,quemadmodum incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoque ab Auer.in commento.21.5.Meta. vbi dicitur , in Deo contineri nobilitates omnium generum : cuiusque siquidem rei nobilitas , secundum aliquam essendi rationem est.

Confirmatur quę ab eodem in 12.Meta com.18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu,& in com. 51.Quòd autem omnium nobilitates simul sumptæ , deficiant à nobilitate prima: ex eo patet , quod cùm ipse ita sit summum ens , quod cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo,quanto omnibus præstat , quantò eorum in se naturas nobiliori habet modo . Habet enim omnia in se per modum sui,qui est purus actus omnino,Vnde ridiculum est , quod quidam non sunt veriti scribere, s. quod cùm dupliciter possit intelligi , Deum habere in se perfectiones omnium,vno modo sic,vt habeat in se vnam simplicem essentiam præhabentem omnia,vt pura actualitas,alio modo sic,vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur , tunc Deus esset perfectior,cæteris simul sumptis : si vero primo modo , non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul,sed singulis. Et quia primo modo verificatur,ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis . Ridiculum inquam est : quia puerile est in philosophia,equare perfectiones particulares perfectionibus vniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundũ intellectum,etiam data fingendi licẽtia, vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiã aut magis ens ipso esse per essentiam,aut magis viuens,aut intelligẽs,&c.quam ipsa vita,& ipse intellectus per essentiam.Si ergo Deus secundũ vnitatẽ est huiusmodi,quomodo potest aliquid eo perfectius fingi?Vnde Arist.12.Meta.tex.39.notanter concludit Deum esse viuum, & sapientem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret,quòd nobilitates entium diuisit,ponens aliud esse per se vnum , & aliud per se ens , & aliud per se vitam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solùm singulis , sed omnibus Leonibus simul , quatenus Leones sunt,etsi infinities,infiniti Leones particulares essent, omnes à per se Leonis nobilitate deficerent. sic omnia entia per participationem,à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia,manifestè patet.

¶Hac igitur primi entis nobilitate prehabita,ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8.Phys.sumitur sic: Aristo. vt Auer. com.vlt inquit,concludit in secũda figura, Deũ non esse virtutem in corpore sic:Nullũ corpus aut virtus in corpore est infinitũ.primus motor est infinitus:ergo primus motor nõ est corp⁹, nec virtus in corpore.Probatur maior,quia virt⁹ infinita aut esset in corpore infinito,& hoc non datur aut in corpore finito,& hoc ostensum est esse impossibile.Minor verò quia mouens tẽpore infinito est virtutis infinitę:prim⁹ motor est huiusmodi:ergo,Istę est ꝓcessus Arist.in quo manifestè vtitur infinitate virtutis ꝓ medio termino.Nec refert siue sic,siue aliter formetur ꝓcessus Arist. quoniam quodcũque modo formetur,in idem redit, vt patet in textu.

¶Quidam autem peruertentes textum,dicunt,ꝙ Arist. sumit quidẽ pro medio infinitam virtutẽ, sed virtus infinita potest esse dupliciter Vno modo intensiuè: & sic non accepit Arist. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit.Ita quòd maior est, Nulla virtus in corpore est infinita secundũ tẽpus,&c.Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis,in eo sensu sunt sumendæ,in quo fuerũt conclusæ in præcedentibus rationibus,ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex.vlt.fuerunt probatæ per alias rationes factas:vt ibidem fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu,in quo probatæ sunt. Constat autem ꝙ præmissæ illæ probatę sunt loquendo de infinitate intẽsiua,ergo accipiendę sunt,vt loquuntur de infinitate intẽsiua. Discursus bonus & vltima tantũ propositio restat declaranda Quę sic declaratur.Maior huius syllogismi fuit conclusio ꝓbata in tex.septuagesimonono: quo ad hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit concluſio probata in 3. Phyſ. lógo proceſſu, quo ad hoc, quòd magnitudo infinita nó datur. Sed in tex. 79 non poteſt inficiari, quin loquatur de virtute infinita intẽſiue, ergo prima præmiſſa loquitur de virtute infinita intenſiue. Minor verò eſt concluſio probata ab Ariſto. in hoc textu ex concluſione tex. 78. Probat enim hic primum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouens tẽpore infinito eſt virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſsè in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, quod impoſsibile eſt à finito moueri aliquid ſecundũ tẽpus infinitu, monſtratũ eſt nũc. Conſtat enim quod nullibi probatum eſt, niſi in tex. 79. Apertiſsimè autem ſequet etiam cæcis, ꝙ in tex. 78. non eſt ſermo mũ de finita & infinita virtute intenſiue, ergo alterà etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demonſtrationes Ariſt. in tex. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rationes enim adeò apertæ ſunt, vt oſtenſione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur. Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librum Phy. viderit fideliter ipſas demonſtrationes adiuuximus. Demonſtratio ergo habita in tex. 78. ad oſtendendum quòd motus in tempore infinito non poteſt fieri à virtute finita, eſt ducens ad impoſsibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitionem, ſcilicet ꝙ ſit ita quod A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propoſitionem poſsibilem, ſcilicet ꝙ D virtus vt decem, quæ eſt decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorũ, quod eſt etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tũc arguitur ſic: Hoc tempus, in quo mobile decẽ cubitorũ mouetur à virtute vt decẽ, non eſt æquale tempori illi, in quo mobile centũ cubitorum mouetur à virtute vt centum, ſed minus eo. Quia demõſtratum eſt in 6. ꝙ cæteris paribus totum mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundũ aliquod certũ ſignum, quam pars eius ſeu mobile minus ad ſenſum patet. Vel ſecundum Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maiori tẽpore, ſcilicet maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi, ſeu quod idẽ eſt cõdiuidendo tempus mobile, aliter non eſſet verum, quia vt dicitur in 7. Phyſ. tex. 36. media potẽtia mouet mediũ mobile in æquali tẽpore per æquale ſpatium. Cùm ergo illud tempus ſit infinitum, reſtat ꝙ hoc ſit finitum. Sit ergo tẽpus Z decẽ horum. Et tunc arguitur ſic, Si augeatur virtus vt decem donec cõſumat, aut adæquet virtutem vt centum, & ſimiliter augeatur mobile 10. cubitorũ, donec conſumat vel æquet mobile centũ cubitorũ, neceſſe eſt ꝓportionaliter augeri tempus Z decẽ horarũ, donec cõſumaꝫ aut adæquet tẽpus, in quo virtus vt centum mouet mobile centũ cubitorum, quia neceſſe eſt æquales virtutes mouere æqualia mobilia tẽpore æquali. Sed infinitũ non poteſt cõſumi, nec aliquid poteſt ei multiplicarũ æquari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet, impoſsibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandum. Demonſtratio autem poſita in tex 79. probans quod in magnitudine finita non poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiam ad impoſsibile. Et primò ſupponit tria. Primum eſt ꝙ maior virtus motrix facit æqualẽ motũ in minori tempore. Secundũ (quod ex primo ſequitur) eſt, ꝙ infinita virtus facit plus in æquali tempore, cuàm finita. Tertium eſt, ꝙ omnis motus eſt in tẽpore. Quibus ſtãtibus arguitur ſic: Si in magnitudine finita eſſet virtus motiua infinita, ſequeretur ꝙ in æquali tempore æqualiter mouerẽt virtus finita & virtus infinita: hoc autem eſt impoſsibile. ergo. Conſequentia declaratur ibidem ſic: Sit A tempus vnius horæ in quo virtus infinita mouet: & ſit B tempus mille horarũ, in quo virtus finita: puta vt cẽtum, mouet. Tunc cùm quantò virtus motiua fit maior, tantò tẽpus in quo mouet, fiat minus per ſuppoſitiones, augeatur virtus motiua, vt ceorum, in tãta ꝓportione, quanta tempus vnius horæ exceditur à tempore mille horarũ: & tunc manifeſtè patet, quòd in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in milleclupa proportione ad virtutem vt centũ, & virtus infinita, quod erat impoſsibile deducendum. Ex his iã manifeſtè patet, ꝙ nunquam fit ſermo de infinitate durationis, ſed ſemper de infinitate & finitate intenſiua: vt qui his obtatis hoc non videt, nõ ẽgeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et confirmatur, Præmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectæ, vt dicunt, de infinitate durationis, aut aſſumũtur ab Ariſt. vt per ſe note, aut vt ꝓbate. Nõ vt per ſe notæ, quoniã ſunt aut falſæ: aut maximè dubitabiles: tum quia Sol habet virtutẽ motiuã tẽpore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæleſte mouet actiuè motu locali ſphæram ignis, & ſupremum aẽris tempore infinito: & tamen cõſtat ꝙ hæc ſunt corpora: nec ſecundũ veritatem apparet aliquid cogẽs, niſi loquentes ad dicendum, quòd virtus corporea actiua eſt neceſſariò finita ſecundum durationẽ. Vnde Ariſt. aſſumens vt per ſe nota ea, quæ ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ. ergo.

¶ Et quoniam queſtionem hanc nõ aggredimur ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſto. quoniam hoc à philoſophia extraneũ eſt ſed vt ſciamus, qua ratione hoc cõcluſum ſit: & in proceſſu prædicto ambiguitas magna eſt circa ꝓbationem minoris, quæ eſt queſtionis huius obiectum: ideo videndũ hic eſt quàm efficaciter minor illa probetur. Eſt autem ratio dubitãdi: quia cõ. tex. 78. ſcilicet mouens tẽpore infinito eſt infinitũ, ex qua ꝓbatur minor tex. vlr. ſ. primus motor eſt infinitus. loquitur de mouente tẽpore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipſam: condiuidit enim tẽpus mobili. Minor autem iſta loquitur de mouente tẽpore infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij ſuper quid ſit motus: vt patet in motu cæli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cælũ tẽpore infinito. Cõſtat autem quod nec tempus, nec motus cæli habet infinitatẽ ex parte mobilis: ſed ex parte ſpatij infinities pertrãſeundi. Cõſtat autem, ꝙ ad mouendum tẽpore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonſtratione Ariſt. tex. 78. & hoc ſiue virtus illa ſit corpus ſiue incorporea, permanet verum, & ꝙ ad mouendum tẽpore infinito ſecundo modo, non requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis Lunæ, qui eſt virtutis finitæ, & ſufficiens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuum orbẽ, poteſt infinities iterare motũ illũ: quia eſt inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. Phyſ. tex. 85. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile, ſemper idem facit.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæſtionis, ſciendum eſt ex 6. Phyſ. longo proceſſu, ꝙ tẽpus motus condiuiditur mobili, & cõdiuiditur magnitudini, ſuper quam eſt motus. Et ſimiliter dupliciter infinitũ eſſe contingit, vno modo ex parte quãtitatis mobilis, alio modo ex parte quãtitatis ſpatij. Mobili quidem cõdiuiditur tepus, & ex eo infinitatur: quia ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio deſignatum ſit pertranſeundum, prius pertrãſitur ab vna parte mobilis, quã ab alia: & ſi pertranſeundum eſt à pluribus mobilibus inæqualibus vno decem cubitorũ, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tempus mẽſurans trãſitus iſtos: manifeſtè patet ꝙ ſi mobile decem cubitorũ tranſit illud ſignũ in vna hora, ꝙ mobile viginti cubitorum pertranſibit illud in duabus: ſicut etiam illudmet ſignũ prius tranſit medietas mobilis, q̃ totum. Oportet enim ſeruata æqualitate motus, quanto mobile eſt maius, tardius pertranſire ſignum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum punctum Orientis orbis Lunæ tanto citius pertranſiret, quãto minor eſt primo orbe. Ita ꝙ quando orbis Lunæ peregiſſet ſuum tranſitum, forte adhuc nec milleſima pars primi orbis punctum illum orientis trãſiſſet: & idem eſt in motu recto. Vnde ſi infinitum eſt mobile, infinitũ neceſſe eſt eſſe tempus, in quo datum ſignum pertranſeundũ eſt. Magnitudini verò condiuiditur tempus, & ex ea ſimiliter infinitatur: quia finitum mobile prius tranſit vnam partẽ magnitudinis quàm aliã. & ſic cæteris paribus quãto maior fuerit magnitudo pertranſeunda, tanto maius erit tẽpus menſurans motũ: & ſi infinita infinitum, vt in motibus ꝓceſsiuis manifeſtũ eſt. Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cùm quãtitate mobilis: vt in motu cæli cõtingit. Nõ enim eſt aliud ſpatium pertranſeundũ à primo corpore, quam quantitas ipſius, vt Auer. dicit in 2. cæli, com. 46. Pãtet enim quod cælũ prius pertranſiret partẽ ſpatij, quæ eſt ab Oriente ad Meridiẽ, quàm illam, quæ eſt à Meridie ad Occidens, nihilominus quam ſi ibi eſſet realis diſtinctio quantitatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in ꝓpoſito. an quãtitas ſpatij quantitatẽ tẽporis augeat, ex quantitate ſuarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertranſitarum: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranſeundæ ſunt: vt cõtingit in reflexione motus recti, & in ſecũda reuolutione circulata, & deinceps. Spatium enim idem ſecundo pertranſeundũ, alterius ſpatij æqualis primo rationem habet: & perinde quantitẽr & extendit tempus, ac ſi alterũ æquale primo eſſet (ſeu vt melius loquamur) acſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primæ partis: & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, ꝙ tempus, quo mouetur cælum perpetuò, eſt infinitũ nõ ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij: quia cælum corpus finitũ eſt, & ideo tempore infinito mouetur: quia ſpatiũ ab Oriẽte in Occidens infinities peragit.

Secundum, quòd tempus, quo probauit Ariſtot. in tex. 78. non poſſe fieri motũ à virtute finita, eſt infinitũ ex parte mobilis: quoniã manifeſtè ibi fit diuiſio tẽporis ſecundũ diuiſionẽ mobilis: dũ augendum proportionaliter dicitur ſecundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos ſyllogizetur ſic, Quantitas tempoſis aucta & diminuta proportionaliter ſecundum augmentationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis. patet iſta ex terminis, & ex ſeptimo Phyſ. tex. 36. ſed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Ariſtot. eſt huiuſmodi, vt patet de ſe: & Auerrois, in com. expreſsè aſſerit cum cæteris expoſitoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentũ, quòd ſcilicet proceſſus Ariſt. non ſuffieienter videtur probaſſe minorẽ, ſcilicet primus motor eſt virtutis infinitæ: ſed æquiuocationem videtur cõmiſiſſe in medio termino, qui eſt mouens tẽpore infinito: dũ in maiore proſyllogiſmi, quæ fuit cõcluſio tex. 78. ſumitur ꝙ tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte mobilis: cum dicitur, Omne mouens tempore infinito eſt virtutis infinitæ: & in minore ſumitur pro tempore infinito infinitate ſe tenente ex parte ſpatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶ Omiſsis autẽ opinionibus pluribus, quę à diuerſis de vi huiꝰ demonſtrationibus dicta ſunt. Sco. enim in quolibet. q. 7. ad primum credens ſecundũ Ariſt. primum motorẽ infiniti vigoris intẽſiue, dixit hoc concludi ex eo, quod mouet à ſe: quia quod mouet à ſe, eſt à ſe. & conſequenter habet plenitudinem actualitatis & entitatis, quæ abſque infinitate intenſiua non eſt. Aegidius verò in 8. Phyſ. credens idem, dixit hoc cõcludi ex eo ꝙ totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod poteſt in infinitum morũ, quo ad ſuam totalitatem, poteſt nihil minus in ipſum, tam ſi ſit vnius mobilis abſolutè, quam ſi ſit vnius mobilis infinities iterati: & conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia à propria cauſa effectus recipit menſuram, & ſpeciem. His inquam omiſsis, quia abſque probatione dicta ſunt, quod mihi videtur ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneũ valde eſt, quod Ariſto. medium terminum tacuerit, & tantùm ſtudium appoſuerit circa id, ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dicit. Non enim in 8. Phyſ. aliud medium aſſumitur, niſi mouere tempore infinito: & de hoc magna ſolicitudo fuit, ꝙ exigat virtutem infinitã. Conſtat autem quòd hoc abſtrahit à mouere à ſe, vel non à ſe: & quòd motioni à ſe accidit, quòd ſit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, ſi eſſet in tempore finito, vt ipſemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, ꝙ infinitas non dependens ſed prima eſt proprium medium ad virtutem infinitam: quia ſecundum hoc priuitas motus eſſet proprium medium, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus: & ſic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motꝰ vndique per accidens concorrunt, & ſic Ariſt. ſcilicet ſcientiarum artifex: tacuiſſet ea quæ ſunt per ſe in medio termino, ſ. primitatẽ motus: & ſolicitus fuiſſet circa ea, quæ ſunt in eo per accidens, ſcilicet infinitatem temporis, cuius oppoſitum vbique docuit faciendum. Aegidij verò deductio quamuis veritatem à longe tangere videatur (vt in ſequentibus patebit) veritatem tamẽ aſſequuta non eſt: quia ex eo ꝙ totus motus cælꝰ ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe, nõ eſt ab eo nec ſequacibus deducta infinitas intẽſiua illius cauſæ, ſed aſſumpte ſunt ꝓportiones voluntariæ vel remote: vtpote ꝙ proprius effectus à per ſe cauſa recipit ſpeciem, & menſuram. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extenſiuę neceſſariò fiat per ſe ab infinitate intenſiua: ſicut nec ex hac effectus infinitus ſit à cauſa infinita, cum nõ appareat, quare ipſa totalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quālitatis durationis quomodo sit perfectionalis quantitas.

esset: & maior maiorem, & infinita infinitā: non minus in suo ordine, quam calor infinitus, & timē quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extentionem. Quod ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, s. vt conditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusq; alterius rei. Alio modo secundū se, & sic ipsa quātitas durationis est quædam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extentionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam secundū suam intensionem. Vnde ad rationē in oppositum dicenda sunt duo. Primò, ꝙ nō oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundò, quod falsum est, quod quantitas durationis secundum se non ponat quantō maior maiorem perfectionē, quamuis non ponat maiorē perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundū se: cōsequens est ꝙ firma stet veritas illorum principiorū etiam in his effectibus, quorum propria quantitas est quātitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suæ speciei. Manifestē autem patere possunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: vt facile est cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quòd aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis, requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectū: sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cùm maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo ꝙ est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, inniteutes supra adductæ glossæ: absque ratione dicendo ꝙ si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior virtus: non autē ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, vt ex dictis patet optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui vtraq; quantitas conuenit, intensiua infra propriam latitudinē, & extēsiuam extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione eo quod eadem ratio saluatur in proportione causę & effectus, siue secundum propriam rationē augeatur intensiuē, siue extensiuē: ratio scilicet maioris perfectionis secundū propriam rationem suæ speciei. Nō enim tenet illa regula in effectibus quātitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quāto effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tantò perfectior causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extēsiua caloris producti non cōcluditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinē coloris: ista autem intra. Hæc autemmet ratio saluatur in effectibus quantitatis præcisē quantitate extensiua: quoniam eorū propria perfectio augetur infra propriam latitudinē secundum extensiuam augmentationem. Vnde vniuersaliter loquēdo, effectum esse perfectiorem intensiuē vel extensiuē, accidit effectui perfectiori secundū propriam latitudinem suæ rationis formalis: quòd per se cōsideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum: ꝙ perfectiorem causam exigat & concludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum, quod sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in cęteris entibus à quātitate manifestē videmus: ꝙ sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maioritatem virtutis per se primò actiuā illius: & nullam perhibent sensus virtutem actiuam per se primò quantitatis, propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiuo cremēto effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primò quantitatis, siue permanentis, siue successiuē, discernendum est intellectus acumine, vt dictū est, inter entia, quorum propria perfectio cōsistit in intensione, & quorū propria perfectio consistit in extentione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entiū. In istis autē extendi est infra rationes formales eorū, & est ipsum eorum intendi: & ideo idem exigit & concludit in virtute eorū actiua per se primò, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primò, actiua quantitatis. Vnde non obstat proposito si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quātificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis, quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum, ideo non tenere in effectibus quātitatis extensiuæ, sed intensiuæ: quia in extēso id quod additur licet perfectio quædam sit, non includit in se minus extēsum, & aliquid vltra intentius autem includit in se remissum, & aliquid vltra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æqualem. Puerile inquam dixi, quia sic se habet maius secundum extentionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum: sicut maius intēsiue ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo, vtrobique siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quòd in prædicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus: Argumentatū enim semper est hoc modo. Potēs per le primò in aliquātum, est aliquantæ virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitum est infinitē. Nihilominus diligēter aduertēti apparebit, quod quemadmodū in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo ꝙ totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quàm calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extensum est perfectius.

¶ Priuolum quoque omnino est, si quis admittat prædictū processum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanēte, nō autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phys. de virtutib⁹ motuis & earum proportione: cùm motus & tempus, & de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per se primo tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile.

SECVNDA autem cōditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum cōtinuum, &c. A est mouens immobile, & accipimus mouet proprie, vt distinguitur cōtra mutare. Et rursus accipimus, mouet, vt motor, non vt instrumentū motoris. primum propter illuminationem, secundum propter corpus cælestę trahens secum ignem: quem nihil min⁹ traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totum & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur ista consequentia octauo Phys. text 85. ex proposito: & 12. Metaphys. tex. 43 ex hoc quod motor motus non semper eodē modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam, iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet, infinitati virtutis per se primò causantis ipsam aut immobilitati motoris: & consequenter quod diuersimodè ab illis depēdet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primò (seu ex propria latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitatem vero virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et meritò: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque infrà ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas verò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille, siue vt infinitus: nunquam peruenietur ad hoc, quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exēplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia, siue non, intelligi volumus, oportet enim Philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari, quod fiat. Vno modo à virtute per se primò ipsam causante: & sic oportet, quod fiat à virtute infinita intensiuē: vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute non per se primò ipsam causante, sed per se primò causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, vt illius conditionem: & sic oportet quod fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ virtutis causet talem motum puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perseuereret idem faciens. Vt sic cōditio virtutis sit causa conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa proprię perfectionis effectus. & pater hoc Arist. 8. Phy. in tex. 78. infinitatem tēporis motus adscripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorē, & alias intelligentias inuestigandum: vt ibidem D. Th. notauit. Ex primo enim primū motorem octauo Phy. tex. vlt. & 12. Metaph. tex. 41. concluſit. Ex secundo verò numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi inuestigatur numerus infiuiti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textu. 41. & ex ipso textu 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore æterno, &c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinitæ virtutis intensiuè.

TERTIA igitur cōditionalis, cui⁹ antecedēs supponit Arist. eùm suis sequacibus est ista, Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinitæ virtutis intensiuè. Et aduerte differmitatē inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A est infinitæ virtutis: vt in prima: vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac verò nō inferimus, ergo mouens cælū: nec, ergo quilibet motor celestis: sed, ergo primum moues est virtutis infinitę intēsiuę. Probatur ista sic: Cælū mouetur tēpore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primò & directè potēte in sempiternitatē motus, talis est infinita intensiuē: vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intēsiuē. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cælesti, aut in primo tantū. Nō in quolibet: tū quia nō oportet, tum quia neuter ab altero depēderet in sempiternē mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic depēdere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternē: quod est impossibile, vt monstratur primo. Poster. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia ꝓbabitur. Cuius vis cōsilit in ista categorica, Sempiternitas motꝰ causatur ab aliqua virtute, per se primò intendēte & potēte in ipsam. Hæc igitur ꝓpositione ꝓbata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, ꝙ hoc sit possibile: deinde quod sit de facto. Primū ꝓbatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primò hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis à motu, sed simul est & non est, & sic & non sit cū motu: ac per hoc sufficienter sit à quolibet mouēte, sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo ꝙ tēpus, vt dicitur in 4. Phys. tex. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quā ꝓductiuum subiecti: vt patet inductiuè. Vel quia, vt superius tactum est, duratio motus nō est nisi cōditio eius: conditionibus autē rerum nō debetur propria virtus actiua: sed sat est conditiones actiui sequi. Præter enim hæc tria nō apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primò eius actiuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarū rationum formalium, etsi concludat, ꝙ producens vnam in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, ꝙ à quocunque producatur per se primò vna, ab eodem producatur per se primò & altera. Quantis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: & per hoc habeatur, quod causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens: vnde Aristot. in 6. Metaphy. in principio venatur principia, & causas entium, inquantum entia. Durationem autem passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter cōcomitatur ipsum tanquā posterius sub prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat quod verē, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiue ad productionem subiecti vt à virtute per se primò productiua subiecti, secluso quocunque extrinseco sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed consequitur conditionem extrinsecā ipsius virtutis, scilicet durationem tius, vt patet inductiuè. Non est igitur passio proprie loquendo, sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ, concludi potest, ergo superflue quęritur alia causa: quoniam nō quęritur causa ad hoc, vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primò fiat.

¶ Nō enim superflue quæritur à quo per se primò fiat animal, quātuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tā nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quæratur, & non sat sit credere quod fiat vt conditio præcisa: nihil enim contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunque alia apparet sequi: imò inuestigatio hæc consequens est ꝓcessibus Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptauit secundum diuersas proportiones ad eius durationem. Nō est igitur impossibile aut inconueniēs, sempiternitatem motus talē esse effectā: ꝙ possit produci ab aliqua virtute per se primò. Quod autē hoc sit de facto ꝓbatur primò: quia vt dicitur 2. Phys. tex. 26. & 8. tex. 30. semper ponendum est id ꝙ est aut causat per se, ante id ꝙ est aut causat per aliud. Constat autē quod causans sempiternitatem motus, quia immobile causat eam per accidens, seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ virtutis actiuæ sempiternitatem facit: hoc enim tantū est quod per se primò illam causare potest. ¶ Secundò: quod sempiternitas motus cælestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit, s. perpetuitas omnium generabilium & corruptibilū, ad quā tota ꝓphæra actiuorū & passiuorum & singula in ea contenta secundum vires conātur, & pro ea agunt, quicquid agunt: vt Auer. dicit 2. Cæli. com. 17. & Albert. Magnus ibid. confirmat. Irrationabile est autē effectū adeo nobilem in rerum natura absque per se primò causa actiua fateri. Et confirmatur: Quia cum in motu cælesti sint duæ conditiones. s. sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui ratione claudit tempus: vt patet in 4. Phy. tex. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Meta com 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris absque potentia omnino: secundo quoque cælitex. 17. dicitur, quod sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus, ibidem à S. Thoma cognouimus entia tantum sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas absque dubio habet causam per se primò ipsam causantem apud omnes Philosophos: quæ dementia esset sempiternitatem cælestis motus causa per se primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cum etiam fugiendi via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem fine priuare. Vel dicendo quod sempiternitas motus non habet causam per se primò actiuam: quod esse nefas ostensum est. Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam proprię vocis: quia nulla virtus per se primò actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem, alioquin esset actiua illius, circumscripto omni alio, & non circumscripto omni alio: quod implicat. Impassibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet: & superius declaratum est: extra latitudinem est cuiusq; rationis formalis virtutis actiuæ formaliter sumptæ: vnde dicere quod virtus A sit per se primò actiua sempiternitatis, & dicere ꝙ ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis: & semper manet eodem modo: est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium contra processum Arist, redeundo, dicimus quod quia sempiternitas motus exigit in per se primò motore seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam: & hoc non habet ex eo, ꝙ ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantum est secundū se effectus quidem, cui accidit quod hoc vel illo modo soluetur: ideò ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens concludi optimè potest absque equiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primò in sempiternitatē. Vnde attenta sempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per se primo illam respiciente, quamuis æque bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamen à notioribus doctrinam subtilissimam tradens, deduxit in text. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuā potentiæ: & in textu. vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij concluſit infinitatem primi motoris. Insinuās nihil obstare rationi sumptę ex sempiternitate formaliter accepta in quonis motu saluari ponatur. Propter ꝙ in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tēpus tantū: vt doceret, ꝙ nō concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, sed ex ꝓpria ratione infinitatis tēporis, & in text. vlti. Secundū vtranque translationem nō sat fuit Arist. subsumere, ꝙ primum mouēs mouet motū perpetuum, aut tēpore infinito, sed subsumpsit vtrunque simul: vt ostenderet, ꝙ non arguit absolute ex hoc ꝙ mouet perpetuo (cùm hoc sit commune omnibus motoribus cæli) sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo: vt ipsum infinitatem temporis per se primo causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, ꝙ medium ad probandam illam minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitæ, est hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita quod maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tēpore infinito, est virtutis infinito. Minor verò sumpta ex textu vltimo est ista, Primus motor mouet per se primo tempore infinito, ergo primus motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris ꝓbatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur ꝓcessui: quia proportio virtutis per se primo respicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, absolute declarata, & concluſa est ibi in materia clarius eam representante, scilicet in motu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autē deductio hæc à subtilissima deductione, quam D. Thomas. 8. Physic. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cùm enim medium Arist. sit mouēs tēpore infinito, ille apposuit ly per se. ly infinito, nos vero supra ly mouens. Secūdo in minore: quia apud nos, minor est vera

Universidad de Deusto
Biblioteca

de facta quo ad operationem primi motoris: apud illum veto minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Nó enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se: sed oportet eū esse tantæ virtutis, q̄ quātum ex parte virtutis suæ, posset mouere tēpore infinito per se: quia causæ per se oportet respondere effectum per se. Primus autē motor est cā per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tēporis infinitū per se inuenīri, siue nō, oportet primum motorem tantæ virtutis esse si est per se cā infinitatis motus. Conuenīt tamē hæ deductiones in cōclusione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intēsiua primi motoris) & in radice: quia vterq; p̄cessus ponit primum motorem esse per se cām durationis infinitæ ipsius motus. Sed illæ proce[illegible]sit ex eo quòd causæ per se opōrtet esse tantam virtutem vt posit in effectum per se: quod fundatur super secundo Phys. tex. 36. Iste verò, quod causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et vt multis philosophantibus complaceamus qui volunt potius cum Auer. errare q̄ cum aliis verum sequi: ostendendum superest hoc idem Auer. docuisse. In 12. siquidem Metaph. com. 41. post quā concluſit iuxta demonstrationem 8. Phys. quod virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito corpus cæleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: monet statim dubium communiter tactum à doctoribus 8. Phys. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine: sequitur motus in non tempore: & si ponatur extra magnitudinē, non sequitur motus in non tēpore, quæ est ratio differentiatis? Et statim respondet, quod hoc ideo est quia motus cæli fit a duobus motoribus: quorū alter est finitę motionis, & est anima cæli, & alter infinitæ, & est potēcia omnino sine materia: & quod motus cæli à motore finito habet, quod sit in non tēpore, & à motore infinito, q̄ sit tēpore perpetuo. Vbi à plano sensu tēpore nō diuertēdo, manifeste patet, q̄ ipse est opinatus primū motorē esse infinitæ virtutis intēsiue, & propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatē motus cæli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis quæ cum sint immobiles, possunt virtute p̄pria causare perpetuitatē motus, per accidēs tamē: vt ex dictis patet. Et quia prędicta verba Auer. aliis locis eiusdē contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimode exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit non se Auerroistam, sed Auerroim suū facere, vnde oportet exp[illegible]fiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidā igitur dixerunt. quod Auerrois intendit q̄ sit finitus intensiue primus motor, infinitus autem in duratione: non tantū formaliter, sicut alij motores: sed etiam causaliter: quia sempiternitas mot⁹ ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & per hoc differt à cęteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nā quidā eorum dicūt q̄ illa distinctio motoris infinitū & infinitū, est distinctio realis: quidam vero quid est distinctio rationis in primū motorē secundum q̄ est finis, & ipsummet secundū quid est agēs, & secundū q̄ agēs mouet in tēpore: quia est vigoris finiti intēsiue: secūdū verò q̄ finis, perpetuat motū: & ideo dicitur infinit⁹ in durationē causaliter. Alij verò dixerūt, quod primus motor non est virtutis finitæ nec infinitæ intensiue: quia nō est virtutis actiuę, sed dicitur infinitę causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autem dixerūt, quod illa verba Auerrois examinanda & glossanda sunt secundū determinationes factas inde subsiantia orbis, &c. vbi magis ex proposito tractauit rem hanc, vbi manifeste negauit infinitatem intēsiuam. Sed quod omnes huiusmodi respōsiones errāt, manifestatur. Et primo q̄ loquatur de infinitate intēsiua, p̄batur primo sic: Quādocunq; fit aliqua distinctio proposita habentia plures significationes & alterū oppositorū declaratur ab ipso distinguēte quo ad q̄t nominis, secundū quā intēsionē sumitur, reliquū debet sumi secūdū oppositā intēsionē. Patet ista: alioqui peritetomnis certitudo diuisionū, & syllogismi diuisim, &c. sed Auer. diuisit motorē cæli in motorē finitæ motionis: & infinitę motionis: & descripsit alterū membrū, sc. motores finitæ motionis per finitatē intensiue, vt patet: quia ibi expressè subdit. Dicere finitatem, est dicere proportione motoris ad motam rem: ergo reliquū membrū, sc. motor infinitæ motionis est describendū secundū intensionē oppositā, q̄ dicere infinitatem est dicere improportionem: & sic erit motor infinitus intēsiue. Secūdo sic: Termini quęstionis & respōsionis secundū artē demonstratiuam nō differunt, sicut nec quæstio differt à cōclusione in terminis, sed in modo. Constat autem quod motor infinitus de quo est sermo in quęstione, est infinitus intensiue, quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Phy. tex. 79. quod mouet in nō tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiam intensiua. Tertio sic, Quælibet responsio à sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæst. motæ respondet: sed ista non quæst. motæ, nisi intelligatur de infinitate intensiua: ergo: &c. Declaratur minor: qu. est cur virtus infinita requisita ad mouēdū tem pore infinito, posita in magnitudine, infert motū in non tempore & posita extra magnitudinem, nō. Huic autem quæsito non satis fit dicēdo, q̄ hoc ideo est, quia ibi sūt duo motores separatio & ambo finiti, sed alter actiue, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agens est quod motus sit in tempore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est impertinens quæstio: & solicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare à virtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut à virtute posita in magnitudine. Et constat quod est sermo de virtute actiua. Hæc autem quæstio vt & nouitij possint percipere (sicut & quęlibet alia) aliquid certum supponit scilicet infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubiū quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore: & extra non. Quæratur ergo ab istis primo: Qualis est illa infinitas virtutis, quæ supponitur intensiua, ā durationis: si intēsiua, habetur intentum: si durationis, quęst. & nulla & ridiculosa est. Nulla quidē: quia à virtute actiua infinita in durationę posita in magnitudine, non sequitur motus in non tēpore: vt patet de virtute alterativa solis a qua res aliqua alteratur, & tamē in tempore. Nec potest dici quod illud est verum tantū de virtute motiua vnico motu locali tātum: quoniā expresse Ari. in 8. Phy. tex. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quærere, quæ à virtute finita in vigore, infinita autem durationę separata à materia, prouenit motus in tēpore, & nō in nō tempore. Quis enim est adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & nō finitatē & infinitatē durationis? Vltimū igitur refugium harū est, q̄ quæstio illa neutrā infinitatē determinatē supponit, sed infinitatem in communi: quoniā ex motu perpetuo neutra infinita determinatē concluditur, sed in cōmuni cōcluditur, q̄ oportet virtutē motiuā tēpore perpetuo esse infinitam. Vnde dicunt q̄ quæstio Auerrois est, cū sit q̄ virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinem, nō. Et respōsio est supponendo q̄ si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quod sic infinita intensiue, ex 8. Physicorū, textu 78. & consequenter moueret in non tempore, ex textu 79. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa est necessariò infinita secundū durationem, & distinguitur in motorē & agens: & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tempore, & motorem vt finis, & sic est infinitæ motionis: id est, mouet infinito tempore, quod virtuti positæ in magnitudine cōuenire non potest. Non enim potest distingui in motorē vt agens, & vt finis: & ideo oportet, quod virtus motiuę tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore extra magnitudinem, non. Sed verē isti innituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, sc. in re ipsa & in expositione Auer. In re ipsa quidem, quia falsum est, quod virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiue, si extra magnitudinem, nō. Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phy. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oportet esse infinitam intēsiuē in tex. enim 78. nō est sermo de tali virtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ: requiratur tanta virtus intensiuē, puta vt centum: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuę, quod semper perseueret in eodē vigore: quare, inquā, est quod virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quod sit infinita intensiuē? Hoc enim neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamē hoc est sup q̄ isti fundātur. Quod si dicatur q̄ hoc oritur ex hoc, q̄ illa virtus actiua semper remanere debet in eodē vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi q̄ illa virt⁹ oportet q̄ ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autē, q̄ virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæq; durationis siue in quanto, siue extra, nō habetur maior perfectio intensiua: vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Ari. & Auer. dicitur. Et datur exemplū de albo: q̄ ex hoc, q̄ ponitur perpetuū, nō sequitur, ergo est albius: quia differētia maioris & minoris rationis nō infert differentiā secundū magis & minus. Vnde ridiculū est, quod quidē inter Philosophos se locatos dicant, q̄ ideo non potest esse virtus motiua actiuę tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiuē. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autē adducere quorundā fatuitatem dicentium, q̄ processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeum absolutè, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, id est non immersum materiæ, ad esse: quę est tantū apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. à tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cum Auer. tractatus inten-

intendentis ostendere impartibilitatē primi motoris: vis est ex natura quanti & extēsi siue corruptibilis, siue non: vt patet: & in tex. vlti. rationem formans ex efficacia probatorū, & nō aliter, concludit primum motorē impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictū, sc. quod virtus motiua actiuę tēpore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intēsiuē, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorū intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deducī: sed oppositū quo ad primam partē, & sensibilia idem testatur: ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilibus enim habemus, q̄ virtus alterativa Solis est motiua actiuę, & est in magnitudine: & tamēn non est infinita intēsiuę, nec alterat in nō tempore. Nec potest dici, q̄ quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tū quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intēsiuam de virtute alterativa & motiua secundū locū, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phys. tex. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, tunc Sol vnum numero motū perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis, quicquid sit de antecedēte huius conditionalis: & sic virtus finita intēsiuę, infinita durationę, moueret in tempore infinito vnū motum continuū & nō in nō tēpore: vnde q̄ de facto nō sit hoc, est per accidēs, quantū est ex efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, quod vnum vel plura subiiciātur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quàm plura. In expositione autem verborum Auerrois etiam quia ex huiusmodi seniu non habetur responsio ad quæsitum: esset enim respōsio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæsita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intensiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quòd ibi dicit, quòd motus cæli inquantum est ab anima cæli, fortitur determinatam velocitatem, inquantum verò est à primo motore, fortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quòd motus cæli habeat sempiternitatem à primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiuè, cùm in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, quod anima cęli, aut non efficiat aut non sufficiēter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causę sufficienti, & hoc cōuincitur demōstratiuè esse falsum supponendo animam cæli esse virtutē motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secundò q̄ anima cæli dependenter illā faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt ei⁹ causæ actiuæ inde pēdenter. Et hoc cōuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur cōmentum, ponens differentiam inter sempiternitatem & determinatā velocitatem motus cęli in hoc, quod illa est à primo motore, hęc ab anima cæli, tali enim dependentia cōmuni tam sempiternitas, quàm determinata velocitas est à primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, s. sempiternitatem motus, anima cæli dependet à primo motore. Et hoc cōuincitur esse impossibile, tenendo primū motorem finitum intensiuè: & deducitur sic, Motore sufficiēte ex his quę in se intrinsecē sunt, applicato mobili dispōsito, circunscripto quocunque alio, excepta cōmuni dependentia ad primum, necessariò prouenit effectus ꝑprius illi⁹ motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam consecutionē causæ ad effectū, & econuerso. Sed anima cæli est actiuum sufficiēs ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circūscripto quocūque alio excepto communi influxu primi, potest in motū æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quod anima cæli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, s. tantam virtutem intensiuè (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo, potest sempiternum facere motum, quāuis non per se, vt dictū pluries est. Tertiò, quòd anima cæli licet sufficienter, tamen per accidens facit sempiternitatem motus, primus autē motor facit eā per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primò intenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuæ. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quæstio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima cæli causalitatem actiuam sempiternitatis, sed perfectatē causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuā per se determinatę velocitatis posuit animam, sempiternitatis verò primum motorē. Si fualiter, hoc potest dupliciter imaginari. Primò, vt sit sermo de dependētia communi: qua omnia causantur in genere causę finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidē: quoniā hoc mō non saluatur sua differetia inter terminatā velocitatem motus & eius sempiternitatē: hoc etenim mō vterque effectus dependet finaliter à primo motore. Secūdo, vt sit sermo de aliquo speciali mō dependendi, in genere tamen causæ finalis. Et quantū verba eorū sonant, videtur dicere, q̄ quodam singulari modo sempiternitas est à primo fine, quo nō est determinata velocitas: sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, q̄ ista sufficienter fiat ab agente, illa aut nō nisi adiūcta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionē in qualibet re quamuis ardua, & inexercitati est admittere illam in aēre: ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differentia. Hoc enim nō pōt nisi tripliciter imaginari, l. aut sic, q̄ sempiternitas careat causa actiua, & finali tantū attribuatur. Et hoc est ridiculū: quoniā non est intelligibile, q̄ aliquid effectiuè ꝑducat motū, & non ꝑducat eius durationē, maxime cū tēpus, quid est duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut ei⁹ passio. Cōstat aūt q̄ hæc ab eodē fiūt actiue secūdū rē, quāuis nō eode modo: potest enim eorū, quæ sunt, idē realiter vnū per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per se: vt patet eū Sortes generat Platonē: tunc enim licet fiat Plato per se: fit tamen corpus vel mistum per accidens: vt dicitur in primo Phys. tex. 76. Aut sic, q̄ ad determinatā velocitatem causa actiua sufficit absque finali, ad sempiternitatē autē, non. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est causa cęterarū causarum: nullusque est effectus naturæ aut artis absque fine. Aut sic, q̄ ad determinatam velocitatē causa actiua cum fine cōmuni sufficit, ad sempiternitatē autē nō, sed requiritur specialis ratio dependentiæ ad primū motorē vt finem. Et hoc est iterum loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quàm illa, quæ in eodem cō. 41. ex intentione Themistij subditur, s. quod motor qui mouet ad consequēdum aliquid, vel conseruandū aliquid trāsmutabile necesse est q̄ quandoq; cesset. Motor autem qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, quæ ratione mouet vno tēpore, mouet semper. Et sic haberetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quę non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositū, nouitiorū est. Cū enim omnes animæ cælestes prima intentione operētur propter se (vt dicitur 12. Meta com. 36. & secundo Cæli. cō. 17. & 21.) & ipsarū natura sit immutabilis in actu: & earum opera sint sicut opera artium: vt dicitur 12. Meta. com. 44. & finis sit principium in operabilibus: vt dicitur in 2. Phys. tex. 88. Quemadmodū ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operibus, ita ex aliis cōditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantæ velocitatis: & quare magis ab Oriente moueant versus hemisperiū superius, & alia huiusmodi. Hæc enim omnia fiunt propter melius: vt ex secūdo Cæli, tex. & com. 34 habetur. Et ex fine necesse est bonitatē eorū fieri, cū naturalia agantur ꝑpter finē, vt dicitur 2. Phy. tex. Vnde ex hoc nō magis habetur, q̄ sempiternitas specialiter dependeat à primo: q̄ certa velocitas: vtrunq; enim eorū habet hoc mō speciale rationem dependētię ex fine. Amplius. Cū rō sempiternitatis motus sufficiēter sumatur ex his finis cōditionib⁹, s. q̄ sit in se actu, & habitu & mouēte, immutabilis. & hęc sint cōia omnib⁹ motorib⁹ cęlorū respectu ꝑpriarū essentiarum: nihil ꝑprium primo motori dixisset Auer. sed totū q̄ dixit cōuenit omnib⁹ animabus cęlorū in ratione finis: nec pōt dici, q̄ dictū Auer. commune quidē est omni motori separato in ratione finis, sed appropriatur primo ꝑpter dependentiā aliorū à primo & in rōne finis: qa sic nō saluatur differētia inter sempiternitatem & velocitatē: vtraq; enim ꝑpter independentiam primo est attribuenda fini. Quòd si tanq̄ ad vltimū refugium recurrendo dicatur, q̄ sempiternitas mot⁹ dependet à primo fine quodā singulari mō ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc q̄ omnes motores cęlestes conueniūt in sempiterne mouere: nō autē in velocitate motus (hoc enim ideo esse credēdū est, qa rōne sempiternitatis habēt respiciēdo primū: velocitatē verò respiciēdo ꝑpria.) Hoc est contra Auer. cui expresse dixit in secūdo Cæli, com. 58. q̄ motores inferiores sumūt rōnes suarū velocitatū: secūdū q̄ magis desiderāt assimilari primo. Et loquitur nō solū de motu diurno, sed etiā in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiēti rōne firmatū: q̄ enim cōueniāt omnes in sempiternitate mot⁹: vt dicit Auer. in secūdo Cæli, com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniūt oēs in hoc q̄ sunt motores immateriales. Et ideo hoc nō oportet coniicere, quod sit ex singulari modo dependendi à fine, cum clare pateat, q̄ finis cōmunis cū immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est coniecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in cōmen. nihil aliud est q̄ tēporalitas, in qua omnes motores cæli conueniūt, sicut & in sempiternitate, nullus enim mouet in nō tēpore. Restat ergo, q̄ de infinitate intēsiua sermo Auer. ibidē sit. Et licet euidentiores sint præ dictæ rōnes si duo motores secūdū rem in primo orbe ponātur: efficaces tamē sunt etiā si duo secūdū rationem, vnus autē secūdum rem ponitur, vt patere potest cuilibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

eas applicare scíerí. Vnde omnes expositiones commenti prædicti falsæ apparent. Vltima autẽ ordinem librorũ Auerr. non peniauit. Cum enim consteret ex secúdo cæli com. 3. ꝙ tunc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus commentis, quę tunc etiam fecerat super libros Phys. & ex 12. Metaph. com. 65. ꝙ iuuenis erat quãdo fecit super lib. de Cęlo, & sperabat in com. 352. se perfecturum Astrologiã: & ꝙ senex scripsit super Metaphysica, manifestę liquet, quod omnia dicta Auer. sunt examinãda ad 12. Metaphysicę eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secundus modus ostendendi infinitatẽ virtutis primi motoris.

SECVNDA autem via ad ostendendam infinitatem virtutis Dei gloriosi sumpta ex S. Tho. breuior est. Et supponit Deum esse causam actiuam alicuius substãtiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibilũ, siue ab æterno, siue in tempore: nihil enim horũ refert, dummodo cõcedatur per ẽmphcé emanationem (quã nos creationẽ dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autẽ nõ supponatur. Tũ quia cõmuniter excellentes viri hoc concedunt etiã de mente Arist. & Auer. Tum quia expresse contra Algazelem plures Auer. hoc dicit. Tũ quia hoc exigeret specialem quæstionem, quã alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quã arguitur prælibatis rationes terminorum: s. ꝙ virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: hinc sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cũ sequacibus posuerunt: siue in tempore, vt fides Christiana determinat. Cæteræ autẽ virtutes actiuæ sunt effectuũ ex aliqua potentia passiua præsupposita: vt patet in naturalib⁹ & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquẽdo semper de quantitate virtutis seu ꝓfectionis: Omne quãtum excedens aliud quantum, sic ꝙ quantucunque excessum crescat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitũ intensiue. Ista patet ex terminis, quoniã, vt dicitur in 8. Phys. tex. 79. ii excedẽs est finitũ addẽdo semper quãtũ ad excessum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquæ ꝑfectionis: & sic excedit virtutẽ factiuã rerum ex potẽtia subiecti, ꝙ quãtumcunque augeatur nõ est inter eas proportio ergo virtus creatiua est infinita intensiue. Probatur minor quo ad vltimã partẽ (quę tota eget probatione) & ducendo ad impossibile: quia sequeretur quod virtus tãtum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potẽtia possent esse æquales: quod est manifeste impossibile. Tenet cõsequentia supponẽdo vnum, ꝙ probatione nõ eget, scilicet ꝙ quanto aliquod actiuũ potest educere rem de remotiori potentia ad actum tanto est virtuosius. Ad sensum enim patet quod ad educendũ calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quã ad educendum ipsum de potentia aeris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic: Sumatur virtꝰ ꝓductiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potentia, & sic A. Sumatur quoq; virtus ꝓductiua Bouis ex aliqua potẽtia puta C. & sit virtus illa B. Tunc hæ: Istæ duæ virtutes: s. A & B per te habent aliquam ꝓportionem, sit ergo ꝓportio cẽtupla: ita ꝙ A excedat B nõ plus, quã in centuplo. Et tũc sumatur potẽtia passiua in centuplo magis elongata ab actu ũ sit C, & sit illa D. Cum ergo oporteat tanto virtuosius esse agens quantò elongatior est potentia ab actu, necesse erit virtutẽ actiuã Bouis de potentia D, esse in ꝓportione cẽtupla ad B, ac per hoc esse equale ipsi A. Et sic virtus ꝓductiua ex aliqua potẽtia, & virtus ꝓductiua ex nulla erũt æquales, quid est impossibile. Imõ etiã eodẽ processu potest deduci, ꝙ illa sit etiam maiori quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiam hunc processum ex eo, ꝙ non potest sumi in rerũ natura potentia remotior ab actu quãcunque potẽtia data: oportet enim sic dicẽtes negare processum Arist. 4. Phy. tex. 72. vbi assumit plenũ subtilius quocũque pleno. & 6. Phy. text. 15. vbi assumit motum velociorẽ quocunque motu: & breuiter destruere doctrinã traditam in lib. Phy. Saluatur enim efficacia horũ & similiũ processuũ ex rationibꝰ formalibus terminorũ, & ex veritate cõditionalium: quicquid enim repugnat veritati cõditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vnde ꝓposito sufficit veritas cõditionaliũ: puta si virtus aliqua ꝓduceret ex potẽtia in cẽtuplo remotiori, esset in centupla ꝓportione, &c. Stat ergo ratio firma: quãuis quidã nesciẽtes, aut non volentes eã formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse: quia S. Tho. nõ solicitus circa terminos, qui in autẽticis rationibus solẽt subintelligi, fecerat maiorem huiusmodi: Eorũ, inter quæ nulla est proportio, alterum est infinitum: soluit Scotus, ꝙ hæc non est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctum non est infinitũ. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrunque esse quantũ: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVAESTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT IGITVR argumẽtis in oppositũ respondere. ¶Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendũ, quod duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediatè vel immediatè: pertranſibimus dicendo, quia est.

Tertiam verò principalem, ſcan ex positione virtutis infinitę intenſiuæ in rerum natura neceſſario ſequatur motus in non tempore, pertractabimꝰ duplicíter, ſcilicet ſecũdũ Auer. & ſimpliciter. Quantum igitur multi ex ſecũdo cęli, tex. 64. Vbi in ſummo gradu perfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſſidet: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, quod Deus mouet ineut amatum & deſideratum: credant Deum non eſſe cauſam agentem, ſed finalẽ: verius tamen dicũt ſentientes vtroque modo Deum eſſe cauſam: vt Simplicius arguit ex primo cæli tex. 30. vbi Ariſt. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si enim ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſt. deducere, quod Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deum agere ꝓpter ſuum: ridiculũ enim eſſet deducere ad hoc inconuenientis de cauſa nõ actiua. Auerrois quoq; in de ſubſtãtia orbis, manifeſte reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Metaph. com. 7. expreſse dicit, quod Deus mouet nõ tantũm vt finis, ſed vt motor. Quod etiam firmat in 12 com 7. & in com. 44. vbi etiam poſtmodum Auicennam ponentem Deum eſſe tãtũm finem, arguit, quòd oporteat primi principis eſſe actionem, quæ cum hoc, quòd ſit ſibi propria, ſit communis cæteris: qualis eſt motus diurnus. Et in ſecundo cæli, com. 17. dicit, quod omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio: & in com 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione: niũ illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auerrois pleuus eſt hac ſententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta quod in ſeparatis à materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidem conuentiunt: vt dicitur 11. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obſtat quod Ariſt. dixit, Deum mouere vt amatũ: non enim dixit hoc cũ dictione excluſiua: imõ ex hoc magis habetur ꝓpoſitum, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modõ diximus. Id verò ꝙ ex ſecundo cæli adducitur, admiratione dignũ eſt, qua frõte ab Auerroiſtis adducatur, cũ Auerrois ipſe ibidẽ in cõſilio 46. expreſſe dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habẽte optimũ ſine actione, datur latitudo includẽs omnes intelligẽtias: ita ꝙ apud ipſum oẽs intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & nõ tantũ Deus: & tamẽ cõſtat apud eos etiã ꝙ cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. intẽdit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ ſunt habere optimũ (quid eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione, nõ ſicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex. 39. deductio autẽ qualis optima, &c. & eſſe in primo gradu. Quatenus verò animæ ſunt, optimũ aſſequi per motũ: & in ſecũdo locari ordine ſimul cũ corporibus, quorũ ſunt animæ. Vnde Deum mouere non ſolũ finaliter, ſed actiue dicimus. Et quãuis ex multis commentis videatur haberi, quod Deus mouet immediatè: quia in com. 44. & 12. Met. reprehendẽtur ponẽtes Deũ eſſe primũ motore primi orbis: & in cõ. 38. expreſſe dicitur, ꝙ primus mouet ſine medio: & in cõ. 48. numerãtur ſubſtantiæ immateriales ſecundũ numerũ motuũ cęleſtiũ expreſſe, ſupponẽdo nullã eſſe, quæ non mouet: vt tamen ex dictis ſuperius patere poteſt, in com. 41. & 12. expreſſe dicit motũ cęli cõponi ex duobus motoribus. Et ideo ſciẽdum eſt ꝙ iſta ſibiinuicem nõ cõtradicũt: quoniã cũ ſint in hac re opiniones extremę: vna Auicẽnæ, dicẽtis Deũ nihil agere ad motũ cæli, niſi ſecũdũ quòd prima cauſa operatur per ſecundas: ſed primum motorem eſſe primam intelligentiam producta à Deo, quæ cum anima cęli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum ſolum mouere primum cęlum. Auerrois via inceſſit media, vtrunque declinãs extremum. & ideo nũc hoc nũc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tamen mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cæli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarũ) poſſunt vtrunq; horũ habere per ſe primò cauſam actiuam & propriam: ſempiternitatis quidẽ Deum, certæ verò velocitatis animam cæli. Et hic ſenſus reſpondet planè expoſitioni illius cõmenti abſque extorſione. Et ſic Deus non eſt prior motore totius: imõ facit per ſe motum totius quo ad nobiliſſimam eius rationẽ, quæ eſt ſempiternitas: & hoc modo Deus non eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. ꝙ eſt potentia non in materia: & per hoc volebat quod differret ab anima cæli. Et hoc modo ſaluatur quod com. 44. dicitur, ꝙ illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, eſt aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialium ſubſtãtiarum ſecundum numerum motuũ ſaluatur: quia ex motuum numero inuentus eſt numerus motorum aliorũ à primo: quia iã ex infinitate motus ſtabilimus erat. Nullã enim ſubſtantiam immaterialem ponimus niſi ex motu concluſam: ſed prima ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regulariũ & perpetuorũ exigentiũ motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ariſt. expreſſe quærenti numerum motorũ immobiliũ, nõ numerũ motorum infinitorũ: vt per hoc infinuaret quod de aliis primo loquebatur: quãuis primus quoq; ſit immobilis. Eſt ſiquidẽ ſermo Ari. & Auer. & ibidẽ cõtra ponẽtes ſubſtantias immateriales abſq; aliqua ꝓpria mortione alicuius corporis, vt patet ibidẽ: quod nos nõ diximꝰ. Et breuiter hoc modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur cõſona, & meritò: quia verò omnia conſonant. Vnde Heliæ Hebręi labor, quod vanus fuerit patet. Putauit enim, quod ex hoc ꝙ Deus dicitur motor effectiue primi cæli ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cælum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad ſempiternitatem ſui motus actiuæ eauſandam. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cæli, ſic vt vtriuſque proprius effectus motus cæli ſit diuerſimode: & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

Haec data ſolutione ſatisfacit intentis ſub ſequa ſub motus non tempore.

¶De tertio autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur: dimiſſiquidẽ ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdã enim apparet, quod ex hoc antecedẽte, datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſariò, ergo motus in non tẽpore. Quibuſdã verò videtur, ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac: & hi in tres diſtincti ſunt vias. Alij putant ꝙ diſtinctione modi agendi. ſ. libere vel neceſſario opus ſit. Alij verò quod diſtinctio modi eſſendi illius virtutis infinitæ ſcilicet an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij autẽ duas diſtinctiones neceſſarias credũt ad ſaluandam infinitam virtutem in rerum natura, ſ. modo eſſendi (quæ modò dicta ſunt) & modi agẽdi, ſ. meditationem vel immeditationem, ita ꝙ omnes huiuſmodi opiniones ſunt quatuor. Et primam quidem poſtponentes (quia ex diſcuſſione aliarum quid veritatis habeat patebit: & eius fundamẽta ſunt, quę arguendo adduximus) ad ſecundã nos trãſeramus opinionẽ, quia tria dicit. Primò, ꝙ ex hoc antecedente, virtus infinita eſt in magnitudine neceſſariò ſequitur ergo mouet in non tẽpore, ꝙ implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Ariſto. 8. Phy. tex. 29. omnes Peripatetici: licet diſſerant in modo deducẽdi conſequentiam. Sco. enim in primo ſent. diſtin. 2. quæſt. 2. ad vltr. dicit, quod ex eo ꝙ in antecedente aſſumitur virtus infinita, ſubintelligẽdo, agat, neceſſariò ſequitur, ergo actio ſua eſt in nõ tempore: alioquin in æquali tẽpore agere contingeret virtutem infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Ariſt. ibi. Ex eo verò, quod in antecedente additur ly in magnitudine (id eſt extenſa) ſequitur ꝙ ſi agit, agat circa corpus: & cõſequenter quod ſit ibi aliqua reſiſtentia, & ſit etiam diuerſa approximatio parium paſſi ad agens ac per hoc ſequitur, ergo actio illius virtutis eſt motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifeſte patent de virtute illuminatiua. Hæc enim eſt extenſa, & agit in corpus, &c. & tamen non eſt motus proprie (de quo loquimur) vt diſtinguitur contra mutationem S. Tho. autem quia Ariſt. non fuit ſolicitus ibi de vtraque parte conſequentis deducẽda, ſupponit cum Auerroẽ & cæteris expoſitoribus (quantum vidiſſe me recolo) quod ſubiectũ illius antecedẽtis, ſ. ly virtus ſeu potentia ſupponit pro virtute motiua, proprie ſumendo motũ, ita ꝙ antecedens illius conſequentiæ ſecundum veritatem eſt hoc virtus motiua infinita eſt in magnitudine, ergo. Et ꝙ hoc ſit meus Ariſt. patet ibi, ex eo quod probãdo ſuppoſitionem vnam, ſ. ꝙ maior virtutis facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens: aut proiiciens, & omnino mouens. vbi manifeſte patet, quod de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationem illam, niſi ad inueſtigandam impartibilitatem primi motoris, quem conſtat mouere proprie. Vnde impertinens erat propoſito tractare de omni virtute extenſa. quamuis ex iſta negatiua, non poteſt dari virtus motiua infinita in magnitudine, habẽtur ex conſequenti, quod nulla virtus in magnitudine eſt infinita: quia quũ ſit virtus, aut ſubſtantialis, aut accidẽtalis, & accidentalis infinitas inferat in finitate ſubſtantialis, & omnis virtus ſubſtantialis in magnitudine, ſi eſt ſimplex, ſit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu ſeptimo) & ſimplicibus exiſtentibus finitis impoſſibile ſit mixtum fieri infinitum, manifeſte deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extenſe.

¶Facit tamẽ vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc quod virꝰ extenſa non eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinem eſt intelligens: vt patet tertio de Anima, commenta quinto: virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc tenet conſequentia Ariſt. Quia ſi eſt virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum poteſt ſequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Ariſt. ibidem. Secundò dicit, quod ex hoc antecedente, virtus infinita eſt (cętã loquendo de motiua) non ſequitur neceſſariò, ergo mouet in non tempore: quia poteſt illa virtus eſſe agentis liberi: in cuius poteſtate eſt & actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur eſſe contra Ariſtot. & Auer. & omnes Philoſophos, Sco. cum ſequacibus non reputat hoc inconueniẽs: imõ dicit in ſecũdo ſen. diſtinctio. prima quæſt. 3. eos fibiipſis cõtradicere, ponendo Deũ agere neceſſariò. ¶Mihi autem videtur hoc non eſſe contra Ariſt. eo quod nulli imponendũ eſt quod nec dixit, nec neceſſariò ſequitur ex dictis eius. Deum autem non eſſe agens liberum, nullibi dixit Ariſtot. nec ex dictis eius ſequitur neceſſariò. Demonſtratio ſiquidem poſita in primo cæli. textu 30. ſufficienter ſaluatur ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, ꝙ mouere quantum poſſunt, vt aſſimilentur Deo glorioſo: cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue libere, ſiue neceſſario illam cauſet. Numerus quoq; intelligentiarum eſſdem ſuppoſitionibus ſtantibus optimè inueſtigatur ex numero motuũ: ſunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam ꝙ dicitur in textu 79. ſ. virtutem finitã & infinitam mouere æquãliter: manifeſte ibidem adſcribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci poſſunt, facile ſaluari videntur absque hoc. Nolo tamen propterea Ariſtot. attribuere, quod poſuerit Deum agere libere, ſed opinionem ſuam ad nos non peruenisſe tantum: contra Auerr. tamen illam reſponſionem eſſe non dubito: vt ex commento quarto duodecimi Metaphy. deducere facile eſſet; & commento vigeſimoprimo ſecundi de cælo manifeſte habetur.

¶Sed quoniam ex principijs philoſophiæ nũ neceſſariò ſequitur, Deum agere neceſſario: ideirco quum ſoli rationi obediẽdum ſit, quod ſecũdo loco contra hoc obiicitur, ſolnẽdum eſt. Quum ergo dicitur, id, ad quod ſequitur falſum, impoſſibile eſt ſimpliciter impoſſibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quod quamuis non ſit impoſſibile, Deũ velle vti tota virtute ſua: eſt tamen impoſſibile, Deum velle vti tota virtute ſua, in hoc effectu, qui eſt velocitas motus. Nec hoc eſt ex defectu virtutis, aut voluntatis: ſed quia hoc nõ eſt factibile: vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſando ſempiternitatem motus, & creando, &c.

¶Ad ſecundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum eſt enim primò, quod aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talẽ modum eſſendi, ſ. in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, ſ. neceſſario, vel libere. Primum ſiquidem antecedens abſtrahit ab omni modo eſſendi & operandi: ſecundũ verò modũ eſſendi vel operãdi coaſſumit. Cõſtat autẽ ꝙ multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi vel operandi ſimul: quæ non poſſent deduci ex illa ratione formali abſolute. Notandum eſt ſecundo, quod ex aliqua ratione *abſtracte, ſeu abſolute ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo neceſſario, ſicut ex ratione motus deducitur, quod oportet eſſe in tẽpore, alio modo non repugnanter, ſicut ex ratione motus deducitur, ꝙ quocunque motu dato, poteſt dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quod conſequens aliquid neceſſario, comitatur ipſum, in quocunque ponatur ſecundum omnem modum eſſendi illius: conſequens vero aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo: imo ſtat quod repugnet ei in quocunque modo eſſendi: vt patet in exemplis adductis. *Aliat ex ſtrahentis.

¶Notandum eſt tertio, quod tripliciter poteſt imaginari quod potentia motiua infinita exeat in actum ſecundum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non poſsit velocius illud mouere: ſed illud mouere ſibi ædequatum.

¶Vel ꝙ moueat infinita velocitate. i. in non tempore: non eſt enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinite velociter; & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet tẽptis illius motus certum eſt ſecundũ ſe, ſignetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octaui Phy. & venietur ad hoc, quod motus infinitę velocitatis erit inæquali tempore cũ motu finitæ velocitatis (vtpote à virtute finita facto) quod eſt impoſsibile. Idẽ eſt ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in nõ tempore. Vel medio modo, ſ. quod nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin poſsit illud velocius mouere. Hæc autẽ tria aliter ſe habet ad potentiã motiuam infinitam abſolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam ſiquidẽ motiuã infinitã in magnitudine, duo extrema cõparantur immediate, ita quod reſpectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

¶Ad potentiam vero motiuã infinitam abſolute, extrema hęc ſunt medita, ita ꝙ ſtat ꝙ moueat ſic velociter, ꝙ tamẽ ſemper velociꝰ mouere poſsit. Et ratio differentiæ eſt: quia virtutis extẽſæ quãtũ eſt poſſe, tantũ neceſſario eſt facere: vt patet inductiue, & conſequenter ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatũ facere: aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tempore mouere enim ſic ꝙ velocius poſsit, non eſſe adęquatũ virtuti patet. Virtutis vero motiuę infinitę abſolute nõ oportet quantũ eſt poſſe, tantum eſſe facere: quia abſtrahit ab omni modo operãdi, & eſſendi: & cõſequenter abſtrahit ab hoc, ꝙ faciat ſecundũ totũ poſſe, aut partẽ & tantũm vel tantum: & ideo non neceſſariò ſequitur, quod ſi exeat in actum, quod exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto, quod aliter agendum eſt ex infinita velocitate ad infinitam potentiæ motiuæ abſolute, & aliter econuerſo. Ex infinita ſiquidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

velocitate, determinatè infertur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectū saluare. Ex infinita verò potētia motiua nihil aliud potest inferri: nisi, ergo potest infinita velocitate mouere: quia si aliquāta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, maior potest maiore, & infinita infinita. Sed quia posse mouere infinita velocitate cōtingit dupliciter, vno modo tic, quod possit facere motū infinitæ velocitatis in actu alio modo tic, ꝙ possit semper facere maiorē velocitatē quacunque facta velocitate, ideo nō potest ex infinitate potētię motiuę absolutè inferri determinate, ergo est actu infinita velocitas, sicut ecōuerso ¶ His autē præmissis, dico quatuor. Primo ꝙ ex hoc antecedēte A est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in non tempore: quia si non, ergo mouet adæquate certo tempore ex tertio notādo: & tūc sequitur iuxta deductionē Arist. ergo virtus finita & infinita secundū totū posse mouēt æqualiter. Secūdo dico, quod ex hoc antecedēte A est virtus motiua infinita non sequitur necessariō, ergo A mouet in non tēpore: dicēnbus enim ꝙ non, sub inferri non potest, ergo mouet adæquatè in certo tempore: datur siquidē medium, s. ꝙ permittitur mouere A mobile tanta velocitate (puta decē horarū) non tā adæquatè, sed potest semper velocius: vt patet ex tertio notando, Quod nō potest dici, si virtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demōstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in nō tempore, aut certo tempore: loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, quod oportet supponere aliquam velocitatem esse illi adæquatam: quod non oportet verificari de virtute motiua absolutè, quia abstrahit ab his. Tertio dico, quod ex hoc antecedente A est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnāter, ergo motus in non tempore. Probatur ex hoc illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo nō sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis: ꝙ possibile ex aliquo antecedēte oritur possibiliter, ex quo non oritur necessariò: vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile verò nisi habeat cōnexionem necessariam cum antecedēte ex illo oriri nō potest: & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis, est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad ꝙ conditionaliter sequatur: ꝙ hinc necessaria connexione fieri nequit. Cōstat autē, ꝙ motus in nō tempore claudit contradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antecēdentibus patet, quod hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶Sed accidit hic dubiū ex triplici capite. Primò, quia id ꝙ sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiue & possibiliter ad illud absolutè: verbi gratia: quod sequitur necessario ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessariò ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolutè. Secundò, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maior potest maiore, & infinita infinita: & vlteri⁹ valeat, aliquāta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatē actualiter & maior similiter maiorem: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet differentiatis: & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illā vltimam consequentiam: quia vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitā actualiter est idē ꝙ posse mouere in nō tempore. Tertio quia & si assignata sit ratio quare infinitæ potentiæ absolutæ non oportet assignare adæquatum facere: quia, s. abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ absolute repugnet mouere secundū totum posse. Si enim non repugnat dato quod ex ea nō sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intētum, quia si hoc sibi nō repugnat, ergo est sibi possibile: possibili autem posito, nullum sequitur impossile. Ex hoc autem sequeretur quod moueret in non tempore, vt patet: ergo.

¶Ad primum horum dicitur ꝙ maior est sic modificanda: Illud ꝙ sequitur necessariò, ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibili illi primo, sequitur permissiue ad illud absolute: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo sibi incōpossibili ex terminis, id ꝙ sequitur ad coniunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia. Ad hominem aērium sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria: quod vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolute, nec aērii. Sic autem est in proposito: quia virtutem motuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partesque cōiuncti non sunt compossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessariò sequens monstrat: scilicet motus in non tempore.

¶Ad secundū dicitur, ꝙ ratio difformitatis inter vltimam consequētiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundū veritatē, sed solum apparentia: nō enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certæ velocitati obligatum esse suum mouere, quantum est ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autem saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si quæratur, quum virtuti potenti moueret velocitate vnius horæ proprio effectu assignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horæ: quare virtuti potenti mouere infinita velocitate proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita velocitate: Respondetur, ꝙ hoc ideo est, quia quā docunq; quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero mō est impossibile ꝓpter implicationem contradictionis in ipso opere, altero vero est possibile, dicendē est, ꝙ effectus ꝓprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exēplum theologicum: dicimus quod virtus creatiua Dei est infinita, non solū ex parte modi agēdi, sed ex parte creabilium, non tamen saluatur infinitas in creabilibus, sic Deꝰ possit creare aliquod infinitū ens, sed sic: quia quacunque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuā quācunque finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quod finitæ virtutis quantitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectu. s. faciendo illam actu: infinitæ verò virtutis quantitati duebus modis quantitas velocitatis respondere videtur: s. faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinitæ potentiæ proprius affectus est.

¶Ad tertiū dicitur, ꝙ infinitæ potētiæ motiue absolute, repugnat mouere actualiter secundū totum suū posse quo ad velocitatē motus, non autem quo ad durationē eius: quia operatio talis est de genere operationum in possibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motiō vt operatio quædam, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærunt: quum tamen, vt ex dictis patet, non sit de genere operationū, sicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, ꝙ dicam infinito posse non posse attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tātum ꝙ infinito posse motuo, nō potest respōdere adæquatū operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatū operari: stat nanque quod respondeat infinitū operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanentes. scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæstum cum distinctione dicendum est, ꝙ infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶Quartò dico, ꝙ ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita agētis liberi, nō potest inferri, ergo mouet, aut pōt mouere in non tēpore: dicā enim in illo tēpore mouere potest tanq̄ adæquato effectu, sed mouet semper certo tēpore sicut eligit: non tamē sic quin quantū est ex ratione virtutis, posset velocius mouere. Quū enim ex ratione potētiæ motiuæ infinitæ absolute, nihil aliud sequatur, nisi ꝙ quia tāta potētia potest mouere tāta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere: & hoc cōtingat dupliciter, aut ꝙ possit exire in actū secūdū faciēdo infinitā velocitatē, aut ꝙ sic semper possit, vt nūq̄ exeat in actū secundū, faciēdo aliquā velocitatē quin possit adhuc facere maiorē: & ex ratiōe potentiæ motiuæ infinitæ absolute non necessariò sequatur, ꝙ possit exire in actū primo modo: & ex hoc quod est agentis liberi, necessariò sequatur quod exeat in actū secundo modo, si debet exire in actum: cōsequens est, quod non ex infinita potentia motiua agētis libere absolute considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tempore. Et cōsequenter quum omnis conditionalis nō vera sit necessaria, ista conditionalis est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi, potest dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationē illius minoris, quid dicendū sit, s. ꝙ falsum est, ꝙ ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, absolute sequatur, ergo motus in nō tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est, quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere libere, eo quod aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum commune, vnde non videtur tutum sequi illud: præsertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret libere.

¶Tertia verò opinio quā S. Tho. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, ꝙ sola distinctio modi essendi, s. in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitā absque motu in nō tēpore, quicquid

quicquid sit de modo operandi. Ita ꝙ secundū eā quāuis ista cōditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine, daretur motus in non tempore: ista tamen est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinē, daretur motus in non tēpore. Et fundamentū huius est: quia veritas primę cōditionalis fundatur super tribus. Primò, super infinitate motiuæ potentiæ, ex qua habetur ꝙ possit mouere infinita velocitate. Secundò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo ꝙ habetur ꝙ quantum est posse, tantum est operari. Tertiò, super hoc quod effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine eius ad æquatū opus pōt recipi in magnitudine. Ex his enim tribus cōsurgere veritatē illius cōditionalis patet ex eo, ꝙ quodcūq; horū triū deest, conditionalis nō est vera. Si enim deest infinitas potētiæ motiuæ, nunq̄ deducetur motus in nō tēpore: similiter si nō ponitur in magnitudine, seu operari tantū quantū potest, nūquā deducetur motꝰ in nō tēpore. & nihil minꝰ, si nō ponitur ꝙ operetur in passō capaci adæquatę operationis illiꝰ potētiæ, nunquā sequeretur motus in nō tempore: quē constat nō sequi nisi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidē transeuntibus nō solum impeditur operatio, & eius quātitas ex parte potentiæ actiuę, sed ex parte passi. Constat autē ꝙ proprū passiuū motiuę virtutis, est mobile in actu: quodoportet esse actu quārū & corpus, &c. vt patet 6. Phys. tex. 32. & ideo nisi ponatur, ꝙ adæquata motiuo virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedente possit recipi in corpore in actu, seu in magnitudine (idem enim sunt in proposito) nō potest deduci, ergo mouet in nō tēpore: & quia hoc non poni potest absolute: quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequēs ex antecedēte aduersarij habetur autem, vt iam diximus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis, s. si virtus motiua infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in nō tempore nō est vera: quoniā deficit sibi tertia conditione, non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dati adæquatum opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta, vt vniuersale ad particulare, non in prædicando, sed potius in essendo & causando: nec est rationabile vt materiale possit totam immaterialium virtutem adæquare. Vnde ad maiorē horū euidentiā cōsiderandū est, ꝙ motus relatus ad infinitā potentiā motiuam in magnitudine & extra, diuersimode comparatur. Illi quidē vt effectus proprius causæ particulari & propriæ, huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore: & cōsequenter sit à virtute corporea, sicut ab vniuoco, à virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quātitatem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutem solis, ita rationabile est ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huiꝰ effectus particularis, qui est velocitas motus tanquā effectū adæquatū. Considerandum rursus est, quod inter potentiā motiuā infinitā in magnitudine seu absolutē: & potentiā motiuā infinitam incorporeā hoc interest, ꝙ illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si sumatur absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam supra rationē ꝓprij principij motus: vt patet si sumatur in magnitudine. Ista autē est hoc, ꝙ immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprij principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, ꝙ ponitur extra magnitudinē, sequitur quod nō per se primò respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed alius quid per se primò aspiciat, & secundario & quasi per accidens motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus velocitatem necessariò manifestaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem non: quia. s. infinitas potentiæ in magnitudine est per se primò particularis principij motiui, infinitas verò potentiæ extra, est per se primò rei eleuatæ supra ordinem principiorum motiuorum particulariū, ac per hoc latius quid respicit vt adæquatum motum quam velocitatem motus. Imaginandum est enim, quod res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus non per se primò respicit ad illa, sed ad aliquid altius: quia vt pluries dictum est, motus per se primò est actus corporis, virtus autē illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primò: ꝙ dico propter eus & bonum, & alia huiusmodi: quæ etsi sint corporalia, non tamē per se primo: & ideo non oportet, si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundū S. Tho. cōditionalis ista. Primò ex eo quod virtutem extra magnitudinem non oportet habere adæquatum facere suæ virtuti, quum agat per intellectū: vt dictū est in secūda opinione. Secundò ex eo quod cōsiderata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operādi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore: quia nō posset fieri motio quo ad velocitatem adæquatam virtuti motuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælū, quod non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolutæ, quia hoc implicat: nec ex hypothesi data, quia infinita potētia nō est cōcepta in magnitudine, sed extra. ¶Contra hāc autem opinionē dupliciter obiicitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secundę conditionalis manifestę sequitur quod non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessario, dū modo ponatur incorporea: stant enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialē esse necessario motuā, vt Ari. & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autē quæratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundū totū posse & signetur illud tēpus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phys. deducendo ad impossibile, quod æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundo: quia hoc est expressē contra Auer. in secundo cæli. com. 18. & 71.

¶Ad primum horum dicitur, quod istæ duæ cōditionales distāt sicut cælum & terra. Si infinita potentia: motiua esset extra magnitudinem, moueret in non tēpore, & si infinita potētia motiua existēs extra magnitudinē, moueret secundū totū suum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundū totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quum motus sit actus mobilis, ac per hanc in hoc conditionali saluantur tres antedictæ conditiones. In alia verò nō habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali super quā firmatur argumentum. s. si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessariò daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo. Primò, quod est impertinens ꝓposito: quia non habetur ex dictis S. Thom. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam vt sic abstrahēdo a quibuscunque aliis, quæ nō necessariò ipsam infinitā & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi specialē modū agendi. s. necessariò. Primo enim modo est sermo S. Thom. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile, secundus verò forte adunat incompossibilia: quia quāuis virtuti incorporeę nō repugnet esse necessariò motiuam, & velocitatiuam motus, repugnat tamen forte virtuti incorporeæ infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali solicitum hic esse. Si tamen de veritate eius quæratur dicēdum secundò videtur quod est falsa eadē ratione: quia, s. ex hypothesi antecedētis habetur ꝙ in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum est, motus in non tempore est quoddā impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tēpore, signetur illud, &c. & respōdetur, quod quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tēpore moueret illud & nō minore. Et si cōtra hoc dicatur: signetur tēpus illud: intrepide assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc quod eodem tēpore mouebit idē mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non esse inconueniens, quādo aliūde prouenit, q̄ ex virtute motiua. Incōueniens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex ꝓpriis meritis considerātæ moueantur æqualiter: sed quando aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex meditatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo quod in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile referturꝰ: vt dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: & sic tertia cōditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessario agentem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore. *Alias cō sequentia.

¶Ad primū horū dicitur: quod ratio illa tenet, quando vis motiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessariò supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantūm actiuum altioris ordinis non oportet tantum passiuum supponere: quia quum passiuū non respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet ꝙ habeat, aut habere possit aliquā actionem in passo corporeo sibi adæquatam: consequens est, ꝙ non necessario supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuersaliter, tantum tamen nō dicitur ad tantū mobile vniuersaliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶Ad se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Arist. in Physicis motorem in communi mobili in communi cõparare, & quicquid contradicit talibus in ꝓportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in cõmuni motorẽ contractum: qualis est ille, de quo loquimur, motor enim est ſeparatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cælum, & nõ mobile in communi. Constat autem quod tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cæli: textu 39. Et si curioſe quæratur quid dicendum sit ad aliud quæſitum. Dicendum est, quòd si ille motor applicaretur corpori mobili absolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur. quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam conceſſum.

¶Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primò ꝙ non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima cæli esset infinitæ virtutis, moueret in non tẽpore: quia supponebat ipsum necessario mouere: vnde ex modo agendi suppoſito tenet apud ipsum conſequentia. S. Thomas. autem loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahendo à modo operandi: ideo in hac opinione non sunt cõtrarij pertinet. Et si dicatur, saltẽ habetur, ꝙ secundum Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundò ꝙ hoc est verũ, non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est autoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philoſophorũ simul. Et puerorum non philoſophorũ est ſequi dicta alicuius, credẽdo quod non dixit hoc abſque magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

¶Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorum, concluſione quadrageſimaprima explanata: duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitionem, dicentem virtutem motiuam infinitam abſque motu in non tempore. Prima est modi eſſendi: vt ſ. ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: vt ſcilicet moueat mediatè, & non immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate: & ſic dicit, quòd ideo non ſequitur motus in tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: ſcilicet motus, infinitatem primi.

¶Sed hæc opinio à S. Thoma & Aegedio octauo Phyſico. arguitur inſufficientiæ: à Scoto autem in primo ſentent. diſtinctione octaua, quæſtione vlt. ratione vlt. arguitur falſitatis. Inſufficiens quidem dicitur à S. Thoma: quia quum Ariſtot. ſexto Phyſo. duos effectus attribuerit infinitati virtutis. ſ. mouere tempore infinito, in textu 78. & mobere in non tempore, in textu ſeptuageſimonono. & Auerr. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motũ in infinito tempore: imò dicit, quod quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Reſtat aſſignanda ratio quare mediatè mouere non impedit infinitatem temporis ſicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. nõ fecit. Ab Aegidio verò quia ſi Deus moueret immediatè, non ꝓpterea moueret in non tempore: quia motus in non tẽpore est de genere impoſſibiliũ. Falſa autẽ dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem cauſæ effiçientis, quã habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima: & ideo ſequitur ꝙ immediate poteſt cauſare omnem illum effectum in cælo per ſe, quem poteſt cum anima, ergo & cauſat, ſi neceſſariò agit quicquid poteſt: vt ſupponitur: & vltra, ſi cauſat illud immediate. ergo in non tẽpore: quia virtus infinita agẽs ſecundũ vltimum virtutis ſuæ & immediatè non poteſt agere in tẽpore.

¶Ad horum autem primum dici poteſt, ꝙ quamuis difficilè ſit reddere illius quæſiti rationem: non tamen est impoſsibile. Difficilè quidẽ: quia ratio eius nõ poteſt ſumi ex eo, quòd infinitas temporis ſit effectus poſsibilis, infinitas verò velocitatis impoſsibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediat ſequelam huius, & non illius, licet habeatur quare illud poſsit fieri, & nõ hoc. Nec poteſt ſumi ex eo quod aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis: ſ. ꝙ illa attribuitur infinitæ potentiæ, ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc autẽ in magnitudine tãtum, quoniam dato ꝙ hoc ſit verum, apud Auerroim reputatur falſum, vt patet ex dictis: & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & poſuit mediationẽ motoris. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non est communicabilis, virtus autẽ continuatiua in infinitum est communicabilis, quoniã hoc est falſum loquendo de virtute per ſe cõtinuatiua in infinitũ: qualis ẽ virtꝰ primi motoris.

¶Impoſsibile autẽ nõ est: quia poteſt ſumi ratio ex eo, ꝙ ad hoc vt infinitas tẽporis perueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primò reſpici ab illa, quòd mediatio motoris non aufert: mediatio enim cauſarum non aufert perfectatem cauſalitatum.

¶Non enim ex hoc, quod Sol & homo gerant hominem, tolliturꝑ perfectas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc autẽ quod infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur quòd virtus illa abſque vlla modificatione attingat motũ. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illuminatione attingit motum. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiens reddi reſponſio data. Ad Aegidiũ verò dicitur, ꝙ illa ratio non excludit, quin illa conditionalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tempore, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois ſ. ꝙ agat ſecundũ totũ ſuũ poſſe: vnde impoſsibilitas conſequentis nihil aliud concludit, niſi ꝙ antecedens est impoſsibile: cuius oppoſitũ ꝓbandũ erat ab Aegidio, ſi ex impoſsibilitate cõſequẽtis reprehẽdẽ digꝰ cẽſebatur Auerrois.

¶Ad ſecundũ autẽ dicitur, ꝙ aliud est loqui de perfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo digredi, ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc quod primus motor est non minus perfectæ virtutis quã ipſe cum anima cæli ſimul, non licet inferre, ergo eodem modo poteſt ſolus facere, ꝙ facit cum anima cæli: quia aliud est poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre: ergo poteſt immediate facere quicquid poteſt facere cũ medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur, vnde poteſt reddi ratio, ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouendi. ſ. mediate: dicetur Auerr. ꝙ hoc, non est ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connectioneq; cauſarũ & effectuum vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrunq;. ſ. & perfectas cauſalitatis primi, dependentia quæ aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectumq; cũ illarũ efficacia & iſtorum dependentia ab illis. Nihil enim horũ neceſſariò ſaluaretur in vniuerſo, ordoque vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione coniunctis mediis cauſis in cauſando. Et ſi cõtra hoc inſtetur, quia, vt dicitur in prima propoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & prius in effectũ quam ſecunda, ergo ſi est infinita & agit naturaliter, in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, quod ſic nõ remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſponderi poteſt, ꝙ ex hoc ꝙ cauſa prima plus & prius natura influit, q̃ ſecunda, non habetur, ergo totaliter cauſat ipſum, quantũcunque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tum quia non cauſat ipſum omni modo, quem effectus exigit ad ſui factionem naturalem, nec ex eo quod totus effectus cauſatur ab vna cauſa, habetur, aliæ cauſæ nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo.

Non enim ideo dantur plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ idem qua aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſecundum quamlibet ſui rationem habeat propriã: & per ſe primò cauſam, quamuis totus à qualibet fiat ſecundũ rẽ: vt ſuperius dictũ eſt. Tum quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſariò niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine. verbi gratia, Quantumcunque ponatur Solis virtus infinita, ex hoc nõ habetur, quod ipſe abſque homine poſſet producere hominem: ſed quod effectum proprium in homine efficaciſsime ſortiretur: ita quantumcunque ponatur diuina virtus infinita & neceſſariò agens, ex hoc non ſubtrahuntur actiones ſecundorum agentiũ, ſed ponitur ipſum omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur aliquẽ effectum (puta ſempiternitatem) habere per ſe cauſam, & ꝓprium effectũ primi eſſe intimũ & primum in quolibet effectu. Illud autẽ ꝙ ibi dicitur, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter est à prima cauſa, &c. imaginariũ magis, quàm philoſophicum quid ſonat. non enim alia ratione Philoſophi (ſecundũ quorũ intẽtionẽ loquimur) dicunt primam cauſam plus & prius influere in effectum cauſæ ſecundæ, quã ſecundam niſi quia per ſe primò effectus primæ cauſæ communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propoſitione adducta & eius cõmento. ſicut verbi gratia cauſans per ſe vitã in homine, magis & prius dicitur influere in hominẽ q̃ cauſans per ſe animalitatẽ in eodem: quia illud est intimius prius & cõmunius. Ex hoc autẽ nõ habetur, quia in illo priori totus effectus ſecundũ omnẽ rationẽ habet ſufficiẽtem cauſam per ſe, & quod aliæ ſuperfluant: retiã ſi dans vitã, eſſet virtutis infinitæ, dato etiam ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hominem. ꝙ tamen est erroneum in philoſophia: quia cauſa prima non attingit effectum cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundæ: quãto magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo reſponſionem ad primum argumẽtum principale, dicimus triplicitẽr reſponderi poſſe, vel tenendo, primum motore mouere libere, vel non conſiderando, hoc tenẽdo, ipſum eſſe immateriale, vel tenendo ipſum mouere mediate. Et quod nulla harum Ariſto. repugnat, Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

Ad ſecundum principale.

¶Ad ſecundũ argumentũ principale dicitur, ꝙ tenẽdo viã Auer. de neceſſaria cõnexione virtutũ agentiũ, &c. manifeſte patet, ꝙ non ponitur in rerũ natura aliqđ poſsibili ſecundũ potẽtiã actuã, quin ponatur ſecundũ potentiã paſsiuã, & ꝙ infinitati potẽtiæ diuinæ reſpõdet potẽtia paſsiua cæli ad ſẽpiternitatẽ motꝰ: nec eſt aliꝰ effectꝰ in motu poſsibilis ex illa virtute accepta, ſecũdũ oẽs cõditiões neceſſario ipſã comitãtes in rerũnatura. Tenẽdo autẽ alias reſpõſiones, ita patet reſponſio dupliciter. Primò admittendo, quod omnipotẽtiæ actiuæ reſpondet paſsiua: ſed non quo ad omne ꝙ eſſet abſolutè poſsibile ex illa virtute fieri, & ſic potentiæ infinitæ motiuæ reſpondet potẽtia cæli quo ad ſempiternitatẽ motus: non autem quo ad omnem gradum velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolutè. Et huius ratio ex dictis habeti poteſt: quia potentiæ actiuę vniuerſali altioris ordinis: non oportet reſpondere paſſum corporeũ capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nõ per ſe primò reſpicit effectũ particulare: vt dictũ eſt, & eſt philoſophiæ principiis ſatis conſonũ: Secundò poteſt dici, ꝙ licet omni potẽtię actiuæ reſpõdeat poſsibile, nõ tamẽ potẽtia paſsiua, vt patet de productione intelligentiarum à Deo, ſiue ab æterno, ſiue in tempore. Et hoc propter rationem dictã. Nec tamẽ oportet reſpõdere aliquod vnum poſsibile adæquatum: ſed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitum poſsibile, non ſic ꝙ poſsit ꝓduci aliquod infinitũ niſi duratio: ſed ſic ꝙ nullis ſimibus poſsibilibũ ꝓducibile ab ipſa arctatur: ſed quocunq; producto poteſt perfectius producere, quantũ est ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quãtas virtutis in effectu manifeſtatur: & nõ primo modo tantùm. Quod verò in vltima cõfirmatione dicitur, proportionaliter intellectũ propoſitũ magis cõfirmat, q̃ impugnet: quia quemadmodũ mobile infinita velocitate poteſt dupliciter intelligi (vno modo ꝙ poſsit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo ſic quod quacunq; velocitate motuũ poteſt velocius moueri) & primo modo impoſsibile est ponere mobile, ſecundo verò est poſsibile: nita est de motiuo: quod. ſ. impoſsibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, ſed ſecundo tantùm: quod etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, quod de facto ſecundum philoſophos huic argumento dicendum est, quod potentiæ infinitæ reſpondet in rerũ natura effectus infinitus. ſ. tempus infinitũ motus cæli per ſe productum: & potentia paſsiua cæli ad hoc. Et quod hoc eſt ſufficiẽs manifeſtatiuum inſufficitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philoſophantium quietè dicta ſint.

Ad tertiũ principale.

¶Ad tertiũ principale dicitur, quod licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſecundũ mentẽ Auer. & nec etiã illo modo habeatur intentum, attamen ſingulis ordinatè reſpondendum est, præmiſſa prius intentione illorum verborũ ſecundũ veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo: qui nullius orbis est anima, ſed cõcludere infinitatem vigoris non ſequi ad motorem tempore infinito: ex hoc quod motor infiniti vigoris habet neceſſariò infinitam potentiam, & conſequenter infinitam naturam. Ex hoc enim ſequitur ꝙ ſi motor tẽpore infinito neceſſariò eſſet infiniti vigoris, quod haberet & potentiam & naturã infinitã. Et quum plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur vlterius, ꝙ expoſitione plurium motorum cæleſtiũ tempore infinito, nõ haberentur propria naturis motorum; ſed hoc tantum, ꝙ ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, quod non eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionũ motorũ ad mobilia, ſed motus in non tempore, &c. Et tenent cõſequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potẽtia infinita intenſiuè, quemadmodũ modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent quod poſsint cõtinuare motum tempore infinito. Et ſic nõ eſſet vnde differrent abinuicem. Hæc eſt ſententia Auerr. ibidem: vt patere poteſt cuilibet exercitato, ex qua non haberur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quod non ſunt in eo tot verba quot errores. Conſequentia primò nihil valet. Propoſitio deinde dicens, quod quælibet pars infiniti est infinita, licet ſit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coaſſumpta. ſ. infinitum non est maius alio infinito. Patet enim in quãtitate permanente, quod ſi ponatur linea infinita vtrinque verſus oriens & occidens, & ſecetur in directo puncti meridiei, ꝙ vtraque pars eſt infinita, & tota est maior vtraque parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſsiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternũ: vtraque pars est infinita: & tamẽ totum tempus est maius qualibet earum. Falſum est ergo cõparando infinitũ ſimpliciter infinito ſecundũ quid, quale est pars aliquota infiniti, ꝙ vnũ nõ ſit maius alio: & quia talis est cõparatio in ꝓpoſito noſtro patet nihil cõcludi. Et vt oſtẽdatur quãtus error in hoc ſophiſmate lateat, adhuc declaratur, ꝙ etiã cõparãdo infinitũ ſimpliciter ſtat vnũ eſſe maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutione Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterq; est infinitus ſecundũ ponentes motũ æternũ. Antecedens patet, quia ſingulis reuolutionibus Saturni reſpondent amplius trecenta ſexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille ſingulis triginta annis vnam compleꝛ: illa verò vigeſimo octauo quoque die vel circa ſuam peragit. Vnde dinus Thom. præclarè docet in tertia parte, quæſtione decima, articu. tertio ad tertium, ꝙ non est proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed nõ excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſuper tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dicitur, ꝙ infinitũ nõ est vt ſubſtãtia, ſed vt accidẽs quærendũ: accidentis autem proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea quemadmodum infinitas aduenians alicui, puta diebus, non infinitat niſi numerum dierum: ita impoſsibilitas infinitatem conſequens non ponitur niſi ordine dierum. Et propterea infinitia diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies: ſunt tamen multo plures horæ illorũ dierum q̃ ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis non dantur plures horæ: ſunt tamen multo plura minuta illatum horarũ q̃ horæ ipſæ. Nefas quoque esſe videtur, conditiones totius & partis in impartibili & ſummè perfecto, ac per hoc vocato quãto virtualiter, requirere: quum nõ maius quid ſit totum hoc: Deus bonus, ſapiens, viuus, q̃ hoc ſolum, ſ. Deus: aut econuerſo: ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ: quia non est æqualis: ſed eadẽ est perfectio rei illius, & omnium quæ eius ſunt. Ad ſecundũ verò modũ arguendi dicitur, ꝙ ſicut tactus quãtitatiuus, quia ſecundũ extrema est expellit id, in ꝙ fertur, tactꝰ autem virtualis, quia interiora penettat, magis conſeruat & firmat ſi contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, ſic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil ſecum compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium est ſic omnia implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperantia, & modificantia illimitationem ſuam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponuntur: vt ſuperius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur: quod dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis. Vno modo ſicut aliqua participantia aliquid, propriis conſtitutiuis diuerſificantur: ſicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab aliis, quæ ſunt talia per participationem: ſicut homo ſeparatus diſtingueretur à ſingulis hominibus. Diſtinctio primo modo est cauſa finitatis vtriuſque extremi: & de hac est ſermo Auer. ibidem, Secundo modo non infert finitatem niſi vnius extremi, ſ. participantis tantùm. Illud autem quod est per eſſentiam, ex hoc ipſo ꝙ ponitur est ab aliis diſtinguitur abſque aliquo finitate & contrahente. Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguitur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartũ principale.

¶Ad quartum principale dicitur, quod conſequentia nihil valet. Et ad probationem, conceſſa ſuppoſitione, negatur minor. ſ. quod diſtantium ab aliquo in infinitum, alterum non ſit altero ꝓpinquius illi: vt patet manifeſte, & in quantitate permanente, & ſucceſsiua. In permanẽte quidem, ſi ponatur linea infinita ex parte Septẽtrionis, cõſtat quod tam pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quam pars intercepta inter circulũ Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum diſtat à quãtitate lineæ infinitæ verſus Septentrionem: & tamen dubium nõ est quin pars ſub Tropico Cancri eſſe propinquior: quia minorem viam actura eſſet, ſi ad infinitam attingendam moueretur. In ſucceſsiua verò, quum tam dies heſternus q̃ hodiernus in infiuitum diſtet ab æterno tempore præterito: conſtat tamen quod propinquior heſternus fuit q̃ hodiernus & hodiernus q̃ craſtinus. Alioquin muſdus quotidie nõ eſſet matoris durationis, nec aliquid antiquius altero ſimpliciter: quæ ſunt cõtra ſenſum. Eſt autem ratio quare ſtat inter aliqua eſſe diſtantiã infinitã & tamen vnũ altero magis diſtare, quia diſtantia illa non eſt infinita vtrinque, ſed ex vna parte tantùm ſicut contingit in propoſito, & in inſtantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris approꝑinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum eſt infinitum, ideo infinita diſtantia est à parte ante inter ſingulos dies & ipſum: quia verò hodiernus dies fuit hinc tempus elapſum, ideo eſt finita diſtãtia à parte pòſt. Et conſequenter ex iſta parte poteſt accipi ratio, quare eſt propinquior æterno elapſo, quam dies craſtinus. Et ſimiliter est de diſtãtia inter Deum & creaturas. Ex parte ſiquidem Dei infinitæ diſtantiæ ratio habetur: ex parte verò creaturæ diſtantia finitur. Et ideo hinc ſumitur, ꝙ vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet cũ diſtinctione dici ad minorem, quod diſtantia infinita eſt duplex: ſ. infinita vtrinque ſeu ſimpliciter, & infinita ſecundum quid, ſeu ex altera parte tantùm: & quòd quamuis primo modo ſit vera, ſecundo tamen eſt falſa: & ſic eſt ad propoſitum.

Ad quintũ principale.

¶Ad quintum principale dicitur breuiter, ꝙ omnes authoritates Auerr. in hac re, excepta illa octaui Phyſic. quia dicitur non eſſe virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id eſt animabus cælorum. vt ipſemet Auer. in comment. 41. duodecimi dicit: quum poſt diſtinctionem infiniti à finito ſubdit, ꝙ proportio inter motorem, & mobilem in cæleſtibus, eſt propter motorem finitum: & quod propter ipſum dixit Ariſtoteles in ſecundo Cæli quod primus orbis eſſet in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quod ideo ſæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, ſic, quod poſsit ſemper velocius mouere: non ex defectu potentiæ primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum, & finitate motorum proximorũ. Ex his enim fit, vt quemadmodum negatur nono Metaphyſ. commen. 7. Deum poſſe producere muſcam, non ex defectu potentiæ, ſed ex ordine eſſen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

essentiali causarum & effectuũ exigente talem effectũ fieri mediante corpore cæleſti mobili: ita nihil minus negari ſimpliciter ab ipſo poteſt, ꝙ motor aliquis poſsit ſemper velocius mouere. Non ex defectu potẽtiæ primi motoris, ſed quia nõ poteſt mouere niſi mediante anima cæli, in qua modificatur virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus ſit vigoris infiniti. Illud verò quod in commen. 69. octaui Phyſicorum dicitur. ſ. ꝙ motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici poteſt: quamuis ſonet quid falſum & ridiculoſum, & propterea reprehenſum ſit à multis. Quidem extorquentes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuę, ſed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non eſt virtutis actiuæ reſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio: ſed tantum ſempiternitatis motus.

¶Ego autẽ nolens Auerroim Thomiſtam facere, neque me Auer. ſed veritatem ſolam ſequi (quantũ cognoſcere potero Deo concedente) puto id tunc voluiſſe Auer. quod ſæpe mentẽ meam pulſauit: tanq̃ de Ariſt. officina veniens. ſ. ꝙ virtutes immateriales non ſunt quantæ virtualiter, & conſequenter nec finitæ nec infinitæ. Non ſimpliciter, ſed eo modo, quo ſunt quantæ virtutes corporales, ſ. quod non ſunt proportionales motibus vt. ſ. quãtò maior motus, tantò virtus immaterialis maior: quemadmodum eſt in corporalibus, ſed ſunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari videtur proceſſus Ariſtot. 8. Phyſi. quia quum ſufficienter excludatur ex textu 78. & 79. quod nulla virtus corporea poteſt mouere tempore infinito ex eo quod talem virtutem oporteret eſſe infinitam, & ad hoc ſequeretur motus in non tempore, & de facto ſupponatur virtutem motiuã cæli mouere tẽpore infinito: reſtat quod virtus illa ſit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla poteſt hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et conſequenter habetur ꝙ ſit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo poſſet argui de virtute corporea, ſicut de incorporea. Et ſecundũ hoc quum in textu vltimo octaui Phyſicorũ dicitur motorem cæli eſſe potentiæ infinitæ, ly infinitæ, pure negatiuè teneri debet, id eſt, non finitè. Hanc credo fuiſſe tunc mentem Auer. quam tamen quia vidit poſtmodum non eſſe veram (vt ex ſupradictis examinando rationem Ariſtot. & commentum 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſto.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶Et ſic ſit finis prælentis quæſtionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in cõuentu ſancti Apollinaris: ad Dei glorioſi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendã, qui philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non eſſe in rerum natura, quia eſt ens impoſsibile ſecundum principia philoſophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philoſophiæ principio negato, non ſolùm ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, *de potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæſtiones diuiſus.*

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulum primæ quæſtionis remanſit tractanda quæſtio de potentia neutra. Vnde quæritur: Vtrũ in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶Circa q̃ difficultatem quatuor agenda ſunt. Primò declarabitur titulus quæſtionis. Secũdo ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur oppoſita opinio. Quartò reſpondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Quælibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibilem, aut eſt naturalis, aut violenta, nec aliqua eſt in natura potentia neutra.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis ſumitur hic vt diſtinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, ſumitur pro inuẽtione reali in ſingulatibus naturalibus ſimpliciter. Et hoc ad differentiam eorũ quæ dicũtur in abſtractione: ſicut contingit de ꝓprietatibus quãtitatis vt ſic & aliis ſimilibus: quæ tamen in rerũ natura actualiter nõ inueniũtur. Potentia in ꝓpoſito ſumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem reſpectu vtriuſque actus, ſcilicet huius & oppoſiti negat, non ſimpliciter, ſed in potentia receptiua vtriuſq;. Dico autẽ hoc quoniam dupliciter cõtingit imaginari potentiã aliquã neutram. Primò per negationem potentialitatis ad vtrunque: quemadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum ſonum eſt in potentia. Et ſic non vocatur potentia neutra, ſed potentia nulla: colorabile enim non eſt receptiuum ſonorũ. Alio modo per negationem inclinationis impotentia receptiua vtriuſque: ſicut ſi ponere mus aliquam ſuperficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & hæc proprie vocatur potentia neutra. eſt ergo ſenſus quæſtionis, an inueniatur aliqua ſingularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum, nec ad oppoſitum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum. Scotus in prologo primi ſenten. quæſt. 1. & in 2. di. 2. quæſt. 6. tenet dari potentiam neutram ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut eſt naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem ſi naturaliter inclinetur in illum: violenta verò, ſi ille ſit contra eius inclinationem naturalem: neutra verò, ſi neque inclinetur ad iſtam formã, quam recipit, neque ad oppoſitam. Exemplum primi: vt motus deorſum lapidis. Exemplum ſecundi, motus ſurſum eiuſdẽ. Exemplum tertij: ſuperficies reſpectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeſtè patet inueniri in angelis talem potentiam eò quod potentia paſsiua quæ eſt in angelo ad eſſendum in loco neutra eſt. Quod probat dupliciter, tũ quia tale paſſum non inclinatur naturaliter ad iſtam formam vel oppoſitam: tum quia ſi eſſet in aliquo loco naturaliter, eſſet in alio loco violenter. Et probatur ſequela per Auicennam. 9. Meta. volentem quod ſi motus cæli eſſet naturalis, terminaretur ad quietem naturalem & motus ab illa eſſet violentus. Poſſet quoque multipliciter argui pro hac opinione: ſed quoniam ſtabiliendo oppoſitam, habetur ſolutio omnium, ideo hæc ſufficiant de ſecundo.

QVO AD tertium propono vnam propoſitionem, & vnam diſtinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propoſitio igitur eſt hæc: Omnis potentia rei naturalis reſpicit per ſe primò & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia, vt dicitur. 9. Metaph. text. 13. potentia diffinitur per actũ. Actus namque diffiniens potentiã, ꝑculdubio eſt per ſe primo reſpectus ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per ſe ſecũdò, illi æquialet. Quo ad ſecundam verò partem. ſ. naturaliter, probatur: quia ex ſecundo Phyſi. text. 78. vnumquodque ſicut agitur, ita aptum & natum eſt agi, & econtra: ſed potentia ſit à natura, & eſt propter actũ: vt patet 9. Metaph. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & eſt propter actum, ergo propter actum, quem per ſe primo reſpicit: & ſic omnis potentia naturaliter reſpicit ſuum per ſe primo actum. Totus proceſſus clarus eſt ex allegatis & traditis in 2. Phyſi. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter inclinãtur in finẽ &c. Diſtinctio verò eſt, ꝙ potentia receptiua poteſt cõparari quatuor modis ad actus. Poteſt enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad ſpecies coloris, ad contrarium coloris, & ad diſparata, ſ. ſonos. Si comparetur ad colorem, ſic comparatur naturaliter & per ſe primò: ſi ad ſpeciem eius, naturaliter quidem, ſed non per ſe primò. ſi ad contrarium violenter: ſi ad diſparata, nulliter, niſi fortè per accidens. Nec hæc egent ꝓbatione: quoniam per ſe ſunt nota ex terminis, niſi quis obiiciat actus, ad quos potentia ſe habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit ſequens quæſtio nec hi locantur à Scoto ſub potẽtia neutra, ideo nihil ꝓpoſito obſtant. Ex his autẽ deducitur oppoſita opinio: ſ. ꝙ omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut eſt naturalis, aut violenta: ꝙ nulla eſt neutra. Omiſſa pro nunc potẽtia obedientiali: vt poteſt nõ ſpectante ad præſens ꝓpoſitũ. Probatur autẽ hæc concluſio ſic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut reſpicit illum per ſe primò, aut per ſe ſecundò, aut contrarium his: ſed tam actũ per ſe primò reſpectũ, quam per ſe ſecundo, reſpicit naturaliter, & contrarium eis reſpicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut eſt naturalis, aut violẽta. Minor eſt per ſe nota. Et maior probatur ſic: Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud eſſet actus diſparatus ab eo, quem per ſe primò reſpicit illa potentia: ſed hoc eſſe nõ poteſt: ergo potentia non poteſt recipere niſi illa tria numerata. Quòd autem hoc ſit impoſsibile patet inductiuè. Colorabile enim nullam habet potentiam ad ſonos, neque calefactibile ad colores: & ſic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non eſt ad actus alterius: vt patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc conſonant, ideo hanc ſequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartũ reſpondetur, ꝙ diſtinctio illa trimẽbris eſt voluntaria quo ad tertiũ membrum. Nec id ꝙ adducitur de ſuperficie, iuuat: quoniam aliud eſt ſuperficie abſolutè, & aliud de ſuperficie phyſica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim abſoluta non ſolũ abſtrahit ab albo & nigro, ſed etiã ab omni ſentibili: & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni vt patet de ſuperficie cæli. Itaque loquendo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, dicitur quod vt ſic non eſt indifferens ad album & nigrum per excluſionem inclinationis naturalis, ſed per excluſionẽ maioris ad vnum q̃ ad alium: quoniam huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorem per ſe primò, ſpeciem verò per ſe ſecundo. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtantialium: ipſa quidem per ſe primò reſpicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquiſibilem quouiſmodo: per ſe autem ſecundo reſpicit hanc & illam formã. Et ſic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens eſt ad omnes aut multas, non per excluſionẽ inclinationis naturalis ad eas, ſed per excluſionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id verò ꝙ adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quod falſum ſupponit: ſi in Angelo eſſe potentiam paſsiuam, reſpectu ipſius vbi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum eſt, Angelum eſſe in loco, non eſt ipſum recipere aut pati ſed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet ſolicitari niſi de actiua potentia Angeli: quam conſtat eſſe naturalem, liberè tamen exercitã. Quãuis ea quę adducuntur a Scoto ad probandum ſuum intentũ de Angelo, non cogant: quoniã hæc conſequẽtia formaliter non valet. A eſt naturaliter in vno loco, ergo eſt violenter in aliquo alio: vt patet de ſingulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim eſt naturaliter in Occidente, & ſimiliter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locum ſubiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. conuincit: quoniam non niſi de motu mere naturali verificatur dictum eius. Motus enim cæli naturaliſimus eſt ex parte principij paſsiui: ita ꝙ ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus eſt labor mouenti: vt patet ſecundo cæli, text. 3. quamuis ex parte principij actiui ſit animalis. Vnde hoc magis ad oppoſitum intẽti Scoti videtur: quoniã ſic motus Angeli eſſet naturalis ex parte principij paſsiui abſque ſequela incõuenientium, ſicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit potentia naturalis.

IVXTA Eundem articulum quærendum erat, vtrũ potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

¶In qua quæſtione quatuor agenda ſunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò reſpondebitur quæſito.

CONCLVSIO.

Omnes potentiæ in naturalibus actuum ſupernaturalium receptiua obedientiales ſunt, non autem naturales.

QVO AD Primũ potentia receptiua hic ſumitur formaliter, vt receptiua eſt, quicquid ſit de ipſa, vt elicitiua actus. Actus ſuper naturalis dicitur, quẽ non poteſt ſecundũ naturæ curſum adipiſci: vt gratia, charitas, viſio Dei & reliqua huiuſmodi. Potentia naturalis vocatur non ſubiectiuè, id eſt, potentia naturæ: ſed formaliter id eſt, potentia naturaliter inclinata. Ita quod ſenſus quæſtionis eſt, Vtrũ potentię in rebus naturalibus inuẽtæ, in quibus recipiũtur actus ſupernaturales, naturaliter inclinẽtur ad illos. Hęc de primo.

QVO AD Secundum Scotus in primo, quæſt. 1. prologi: & in quæſt. 4. diſt. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuã partẽ quæſtionis. Putat nãque, ꝙ potentia cõparari poteſt ad actum recipiendũ, & agens impreſsiuum actus & ꝙ in prima comparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed potentia eſt vel naturalis, vel violẽta, vel neutra. In ſecunda autem comparatione eſt differentia naturalitatis à ſupernaturalitate: quoniam ſi comparatur ad agens naturaliter impreſsiuum, eſt naturalitas: ſi nõ naturaliter impreſsiuum, eſt ſupernaturalitas. Confirmatque poſitionem ſuam ex hoc, ꝙ potẽtia receptiua act⁹ ſupernaturalis, ſeipſa eſt receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cùm habet, & naturaliter appetit illũ. Ex his manifeſtè ſequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: &, ergo eſt potentia naturalis reſpectu illius. Singula autem aſſumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potẽtia animæ medio ad recipiendũ charitatem: & ſimiliter intellectus reſpectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potẽtia naturaliter perficitur per actum, qui eſt eius perfectio. Tertium autẽ: quia vnũquodque appetit naturaliter ſuam perfectionem, ſed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphyſicæ. ſed actus ſupernaturalis, vt viſio Dei, &c. maxima eſt perfectio. ergo, &c. Sumus igitur ſecundum hæc in naturali potentia ad ſupernaturales perfectiones: non poſſumus tamen acquirere eas niſi ſupernaturaliter: quia oportet acquiſitionem hanc ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo glorioſo cauſari. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertiũ tria minus bene dicta in præfata opinione videntur: ſ. principalis concluſio, & eius probatio, & vſus vocabulorum. Malè in primis vtitur ly ſupernaturale, dum omnẽ actionẽ Dei ad extra ſupernaturalem vocat: quia Deus eſt agens non naturale, ſed liberum. Conſtat nanque, ꝙ alia eſt diſtinctio naturalis contra ſupernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Sortis producitur naturaliter: ſecundo autẽ, non. Vnde niſi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiuſque, ſupernaturale eſt, quod ſupra facultatẽ ordinis creaturis debitis in eo eſt. Omnes enim naturalia à ſupernaturalibus diſtinguimus frequenti vſu per hęc ꝙ aliquid ſit ſecundũ debitũ naturæ ordinem, & aliquid ſit ſupra illũ. Ratio deinde aſsũpta manifeſte aut falſa eſt, aut petit principium. Quum enim dicit, quod potẽtia naturaliter perficitur per ſuum actum: & ſimiliter appetit ſuam perfectionem: aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actu vel potentia, aut ſuum per naturalem proportionem ſeu inclinationem. Si primo modo, falſa eſt maior: grauis enim eſt exiſtens ſurſum, non naturaliter, ſed violenter perficitur per eſſe ſurſum, & tamen eſſe ſurſum eſt actus & perfectio eius per informationem. Si verò ſecundo modo, petitio eſt principij in minore. hoc enim eſt probandum, ſ. quod potentia naturalis habeat actum ſupernaturalem, vt ſuum hoc modo. Quod quo que dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert: æs enim immediate eſt receptiuũ figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Concluſio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis oſtendetur probando oppoſitam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum concluſio reſponſiua quæſito eſt, ꝙ potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, ſic: Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur, ſ. ſecundum ſe, vt gratia: & ſecundum talem modum fiendi, vt viſus cæco datus. Viſus enim ſecundum ſe eſt naturalis actus hominis: ſed quod cæco in inſtanti detur, ſupernaturale eſt. Charitas verò, & talia, ſunt ſecundũ ſe actus ſupernaturales: adeò vt implicet contradictionem cõnaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipſe Scotus in ſecundo diſtinct. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem ratione modi vt ſic, à fortiori nulla eſt naturalis potentia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vſu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, quòd ſupernaturalitas inuenitur, non ſolum comparando potentiam ad ages, propter ſupernaturalem acquiſitionem actus, ſed etiam comparando potentiam ad actum, propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

¶Secundò, ex parte potentiæ ſic: Omnipotentiæ paſsiuæ naturali, reſpondet aliqua potentia actiua proxima: ergo reſpondet potentia actiua naturalis. Antecedẽs eſt maxima aſſumpta ab Ariſt. 3. de Anima tex. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim ſuper hoc, ꝙ in omni natura, vbi eſt patiens, oportet ponere agens. Et certum eſt ꝙ de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin diſtributiuum non feciſſet, dicẽs, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur reſponſio Scoti, dicẽtis, ꝙ ſufficit quod detur primum agens. Conſequentia autem probatur: quia potentia ſupernaturalis non eſt proximum actuũ naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim ſoli naturali cognatum eſt.

¶Tertio ex parte ſubiecti. Quũ enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens ratio omnium proprietatũ eius, & ex ea ſoluantur omnes difficultates contingẽtes rei, vt in quarto Phyſ. dicitur. conſequens eſt, ꝙ cognita quidditatiue re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes eius naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. conſequens eſt, ꝙ actus, ad quos ſunt naturales potentię, cognoſcantur, & cũ huiuſmodi actus ſint ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad vltimum, quod ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoſcuntur ſupernaturalia: ꝙ eſt manifeſte falſum. Et cõfirmatur: quia certe ſcimus hanc maiorem, ꝙ nulla naturalis potẽtia eſt fruſtra: ergo ſi ſcimus hanc minorem ꝙ in materia vel anima, vel quacunque alia re eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem, oportet concedere quod ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe: & ſic ſciemus reſurrectionem mortuorũ futuram, & gratiam iuſtificantẽ impium, &c. ꝙ eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rationẽ reſponſio Scotica, dicens, quod anima ſecundum iliam rationem eſt ignota. Cognitio nãque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quod ſubſtantia nõ poteſtia nobis pro ſtatu iſto quidditatiue & proprie cognoſci: quoniam quicquid ſit de hoc, habetur intẽtum, ſ. ꝙ ex quidditatiua rerum naturalũ cognitione, ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſsit ſcientia haberi de ſupernaturalibus: & ſic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, reſurrectione, & aliis huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, erit neceſſaria ſecundum quid, ſcilicet pro ſtatu iſto, & non ſimpliciter: quod eſt manifeſte falſum.

Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS DE *Subiecto naturali Philoſophiæ vnico quæſtione contentus.*

QVAESTIO.

An ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

VAERITVR an ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

¶Et videtur ꝙ nõ. Primò. Quia aut ens mobile ſignificat ſubſtantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primum, cum ſubſtantia mobilis, & corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus mobile sint idem cõuertibiliter, sequitur quod poneretur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifeste contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abstrahibilem à substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶Secundo sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis: aliquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientię: quia, vt dicitur in 1. de anima, in textu. 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem: quia ei, quod non est in se natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quod illa duo ponuntur ad circunloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum: contrà, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quod tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circunlocutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adiecto, dicere quod est ratio formalis in scientia, & quod circumloquitur illam passionis nomine, vtpotè occultam. ergo, &c.

¶Tertiò: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset sub alternata illi: vtrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quod ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum ca. 22. dicitur, quod eiusdem scientię est considerare subiectũ aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui asscribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quod Philosophia naturalis Methaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo posteriorum, capit. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solus scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶Quarto sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones Physicæ resoluuntur vltimo in Philosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali: ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

CONCLVSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut substantia mobilis, vel naturale, est subiectum adæquatum Philosophiæ naturalis.

IN HAC dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis oppositum.

QVO ad primum sciendum est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quoldã loqui in re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter quod hi à nostra resecandi sunt disputatione, q̃ inter Philosophos agimus. Supponunt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractã, partim non: vt dicitur secundo Physicorũ textu vigesimo sexto. & vltimũ, q̃ potest naturalis de intelligentiis attingere, & declarare quia sunt: vt Auer. dicit primo Physicorum, commento vltimo. Quanta tamen sit quorundam horum, temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriã opinionem Theologiæ sententiam asserere: sicque theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis traditum, quod Angeli sic mouerentur, vt motus continui subiectũ sint: sed potius oppositum, vt in Theologia discussum à Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, glorientur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

Ruerroiste aliqui. Alberti & Aegidij sequaces.

¶His ergo omissis, ad naturales transeamus: Quorũ opinio nõ est vna, dũ alij mobile, alij ens, alij vtrunque ex subiecto physicę resecandũ putant. Et illi quidẽ qui neutrius nomẽ recipiũt, secunda & quarta ratione ad oppositũ facta mouẽtur: & sensibilẽ seu naturalẽ substantiã subiectum fore censent. Qui vero ens tantum abiiciũt, corpus mobile subiecti philosophiæ ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt, dũ quidam ly mobile, passionẽ significare cõcedunt: quidem autẽ rationẽ formalẽ corporis physici supponere contendũt. Mobile autẽ tantũ abiicientes, sunt qui ens naturale subiectũ dicunt. Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquentiũ, f. Thomistarũ tenentiũ ens mobile: & Albertistarũ, dicentium corpus mobile: & modernorũ multorũ, dicentiũ substantiã naturalẽ seu sensibilẽ: & quorundũ etiã modernorũ asserentiũ corpus physicũ seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Quinq; opiniones naturaliũ de subiecto philosophiæ naturalis adæquato.

QVO AD secundum. Cum ens mobile complexionẽ quandam nominum contineat, singula distinguẽda sunt. Et primò quidem circa ly mobile triplici opus est distinctione.

¶Prima est quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, f. proprię, vt distinguitur contra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantùm genera esse dicitur & communiter, vt continet in se & motum proprię dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶Secunda est q̃ aliquid potest dici mobile, dupliciter, f. subiectiue: quod, f. est subiectũ motus: & terminatiue: q̃, f. est terminus alicuius mutationis. Et quãuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringẽdum est in proposito, magis tenendũ est terminatiue quàm subiectiue, vt & dicendis apparet. Iudicio tamen meo indistinctè tenendum est non ea ratione vt sit commune ad omnia quomodocunque mobilia: contineatque vt partes subiectiuas materiam & formam, &c quia hoc est contra S. Tho. in primo Phy. super tex. com. 6. vbi in diuisione literæ expresse dicit, quod in primo libro Phy. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, f. de materia & forma: ex hoc aperte insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum vniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt. 1. illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiue an terminatiue mutentur ea quæ mouent videmus ratione magis differemur, quam ex sensu habeatur.

¶Tertia est q̃ mobile æquiuocum est nomẽ ad aptitudinẽ, ad motum & ad fundamẽtum illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinem ad ridendũ, & rationalitatẽ, quę est eius fundamentum. Quid autẽ mobile in ꝓposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quãuis enim impossibile sit subiectũ & passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia, sic q̃ totũ aggregatũ subiectũ sit (quia oportet subiecti vnã esse rationẽ formalẽ, & ex q̃ quid est subiecti, & quid est passionis vnã ratio formalis constitui nequit) nihil tamẽ prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subiectum sic constitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionẽ significare in proposito: ita quod mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, q̃ sit subiectum philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile est subiectum Physicę. Suadetur autẽ in ꝓposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo q̃ mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo q̃ quanta. Constat autẽ Mathematicæ sic esse subiectũ ens quantum: vt quãtitas ipsa quę substantiæ materialis passio seu ꝓprium accidẽs est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sic. Erit ergo Physicę subiectum ens actũ mouẽri, sic q̃ aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et cõfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. sic distinguẽs corpus in Metaphysicũ. Mathematicum, & Physicũ, mobilitatẽ, quam rationem formalẽ subiecti dicit posteriorem corpore quãto naturaliter dicit. Nec obstat q̃ eiusdem scientiæ est cõsiderare de passione & subiecto eius: quoniã hoc intelligitur quãdo tractatur de passione vt passio est. non autẽ quando passio primũ subiecti locũ tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti eius, à quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat q̃ perfecta cognitio de re non habetur absque q̃ quid est subiecti: hoc enim nõ est sic accipiendũ vt omnis cognitio citra illã sit imperfecta, ita q̃ non sit euidens & scientificæ: sed vt absque q̃ quid est subiecti, consummata omnimodaq̃e notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certũ est: Mathematicus enim ignorat an, quantum sit substãtia vel accidẽs, & quantitatis subiectum, &c. & tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo Metaphy. textu & commento vltimo.

¶Sed contra hanc viam est, q̃ secundũ eam ad Philosophũ naturalẽ non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditativum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum: & consequenter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti Physicę acceptatur, nõ licebit Physico de ratione adæquati subiecti ei⁹ differere: quia illa prior est, ac per hoc deuenit in specialibus partibus philosophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quẽadmodum adæquati subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatũ omittenda sunt: quoniam nulla pars alicuius scientiæ tractat de ali quo priori propria ratione formali. Nec video quomodo possit hute rationi satisfieri, nisi tenendo q̃ Metaphysicæ est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, ideirco puto melius tenere, quòd mobile in proposito non significhet ipsam aptitudinem ad motũ si est passio: sed eius fundamẽtum. Cum enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomen sonat, quibuldam entibus repugnet, f. separatis à materia, & quibusdam non, f. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter: consequens est, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc fortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi, non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui 10. liquidem Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substantia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quędam mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundum illud octaui Physi. tex. com. 25. in omni motu corrupto est. S. Thomas etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Aristo. quoque in primo Phy. tex. 8. idem sentire videtur: dum dicit quòd ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. sicut & quamlibet passionem subiecti propriq; quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quòd sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Physic tex. com. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, unde non sunt principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quidquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶Circa verò ly ens, hoc tantùm distinguere oportet, quòd dupliciter entis nomine vti consueuimus. Primò, pro omni eo quod habet esse quocunque modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo quod proprię esse dicitur: hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod proprię fit: eius siquidem est esse proprię, cuius est fieri. Id autem quod proprię fit, vt 7 Metaph. tex com. 28. patet, est compositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in ꝓposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectũ Physicæ dicimus, exigitur & quòd sit proprię ens, & q̃ sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile communius quã sit corpus mobile, & q̃ substantia naturalis siue sensibilis: quia continet sub se omnia materialia composita, quæ solùm mutabilia sunt siue sint substantialia, siue accidentalia, siue secundum formam absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorum, quantò ens aliquem gradum concomitans prius est illo: dato etiam q̃ ad cõposita accidentalia se nõ extenderet. Nec obstat contradictio per ly mobile: quoniã sicut substãtia naturalis abstracti⁹ quid est, quàm animal rationale, sic ens mobile abstractius & prius quid est, quàm substantia mobilis: quãuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamẽ ly ens, & ly substãtia, abstractius est ens mobile. Vnde quemadmodum concedens substãtiam rationalem, adhuc dispũtandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corp⁹ an animal, & cætera & cõtinue ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descenderet, dum a substantia rationali ad corpus rationali, & à corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur. sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, &c. Cùm igitur in re mutabili considerari possit, & q̃ sit corpus mutabile, & quod sit substãtia mutabilis, & quod sit ens mutabile, diui Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti Philosophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quòd ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam eus per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso eote in transmutabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium, cùm ens mobile duo nomina cõplectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quòd his nominibus conuenientissime significatur.

¶Primò probatur tripliciter. Primo sic: Adæquatum subiectũ primarum passionum naturalium est adæquatum subiectũ Philosophiæ naturalis. sed ens mobile, & non substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatum subiectum primarum passionũ naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo trãsmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem prima passione Physica, vel saltem vna de primis, aut eis æquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: sed tantùm ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius prosyllogismi est ex eo euidens, quod oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: cõstat autem ex primo Physicorum per longa processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatũ subiectum primò sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vsque ad tex. 29. dicuntur, scilicet quòd materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶Si dicatur q̃ quemadmodum principia propria substãtiæ continent propria principia cæterorum generũ, quia sunt causæ eorum (vt ibidẽ docet Arist.) sic substãtia mutabilis continet omne quantum & quale mobile & trãsmutabilitas substãtiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedãt substãtiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo. Primò, quia principiorum cæterorum generum mutabilium. Quãuis enim sit verũ & expressum in 11. Meta. c. 3. dicto, q̃ per se principia essendi in genere substãtiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus. id est, q̃ materia & forma substãtiæ sunt causæ materię & formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tamen aduersatur: q̃ per se principia trãsmutabilitatis substãtialis sunt principia principiorum trãsmutabilitatis aliorum generum. Priuatio enim in genere substãtiæ, quæ est per se principium non substãtiæ sed transmutationis substãtialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium trãsmutationis accidentalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile secundum locum, habet omnia propria principia, scilicet materiã, formam & priuationem: cælum autem substãtialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia: quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo enim modo est ens mobile substãtialiter. Secundò quia dato, quòd esset talis inclusio virtualis, ad æquatum tamẽ subiectum trãsmutabilitatis, & similiter adæquatum principiatum ex materia, forma & priuatione, non substãtia mobilis, sed ens mobile quoniã quãdo aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem habet subiectum adæquatum secundum prædicationem, in quo reperitur causa, secundum quam inest quibuscunque proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ip̃m. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viam relolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæteriique illa passio inest. Nulla etiã posset poni proprietas communis alicui analogo ad substãtias & accidentia: cum accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis virtualiter includãtur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum trãsmutabilitatis in seipso adæquate, clau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tè, claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniã propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in communi, sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus subtantię trãscendunt. Entia autem mobili adæquantur: quidquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo ꝙ priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶Secundò ꝓbatur propositũ, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniũctio omnis mobilis cũ ratione cerporcitatis, nõ supponitur in naturali Philosophia, sed in 6. Phy. ꝓbatur, ergo non corpus mobile, sed ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Antecedês patet in tex. 32. sexti Phy. vbi probatur ꝙ omne mobile est corpus. Consequẽtia verò patet: tũ ex eo ꝙ si corpus mobile ponitur adæquatũ subiectũ, oportet supponi mobilitatem coniunctã esse corpori, aut vt rationẽ formalem, aut vt passionem: tum ex eo ꝙ oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili: alioquin nõ supponeretur subiectũ adæquatũ scientiæ. Vtrunq; autem horũ inpossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cũ corpore: vt de te patet. ergo. Et hæc est ratio S. Th. in primo Phy. nunquam enim dixit ipse, quòd Philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt cõmuniter ibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant non egẽt medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiãt) sed dixit quòd probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendũ est primò, ꝙ subiectum adequatũ scientię resoluentis suas cõclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & quod sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quod sit principium essendi, & consequẽter cognoscendi secundum naturam cæterorum, & ꝙ sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatũ est nobis, ꝙ oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in 1. Physi. com. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. Tho. dixit, ꝙ ad audiẽtes probatur, omne mobile esse corpus: infinuans per hoc, cognitionis magis quàm rei ordinem. Aduertendum est secũdò, ꝙ quãuis aliud sit omnem mobilitatem esse coniunctã corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatẽ esse coniunctam corpori: ad hoc tamen ꝙ corpus mobile ponatur subiectum adequatũ, nihil refert ꝙ horum deficiat: quoniã sicut deficiente coniunctione illa secundũ rem, corpus mobile prohibetur ex parte rei esse subiectũ: ita deficiente cõiunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quod complexũ aliquod, vel complexè significatum induat rationẽ subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se coniunctũ alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius quæstionis fieret: cũ ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi, nisi omne tale ineſſe illi supponatur: quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectũ est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrũ autem horũ fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori cõnexũ esse: imaginari enim nõ potest, vt ꝓpria passio aut ratio formalis eredatur esse alicuius, id qđ communis illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod complexum, vel complexè significatũ habeat rationem adæquati subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari quin si materiale rationẽ formalis, contraheret, scientia, quæ adæquatę rationem formalẽ respicit subiectũ suum excederet: nihil autem refert, vt dictũ est, coextensionẽ talem non esse, aut nõ supponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adæquatum subiectum ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiam, quæ de mobili, in eo ꝙ mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adequatum sibi subiectum, quãuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationẽ non haberet. Hoc autẽ impossibile est supponi, quantũ nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexè significatum, probat eam coniunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere nõ potest: alioquin scientia construeret sibipsi subiectũ, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquialet maiori S. Tho. breuius assumentis, nulla scientia probat id est, construit, vel componit sibipsi subiectum: loquendo enim de subiecto cõplexo, æquialet dicere, nulla scientia componit aliquid, vt sit suum subiectum. & dicere, nulla scientia probat suum subiectũ, apud forũ aliter terminos speculantes. Sed Philosophia naturalis, ñ corpus mobile ponitur subiectum, cõstrueret subiectũ suum. ergo, &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionẽ mobilitatis cũ corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationẽ habere non potest. Omissa autẽ verborũ solicitudine, directè syllogizando sic: Nullum coniunctũ, cuius de omni cõiunctio probatur in aliqua scientia, est subiectũ adæquatum illius: corpus mobile est coniunctũ, cuius de omni cõiũctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile non est subiectũ in Philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo ꝙ omne coniunctum, quod ponitur adequatum subiectũ, supponitur & per se coniunctum saltẽ ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquanti scientiã: sed cuius coniũctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phy. patet. tex. com. 32. vbi probatur vniuersalis cõiunctio mobilis cum corpore & processũ Philosophiæ naturalis, maximè in 2. Physi. & secundo tractatu primi de Cælo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶Sed remanent duæ contra rationẽ hanc obiectiones excludẽdæ. Prima est, quia non videtur verũ, ꝙ in 6. Phy. probetur, omne mobile esse corpus: eo ꝙ in tex. 32. probatur tantũ omne mobile esse diuisibile. Constat autẽ, ꝙ si probatur passio alicui* de mobili: non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autẽ se habent diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile cõmuni* esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, ꝙ ea non cadit in intellectu humano, ꝙ aliquid supponatur esse corpus, de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos aliquos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius abs̃q; posteriori nunquã cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddã quãtitate molis: ideo si in Philosophia nõ supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi non potest esse corpus: quia cõiunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autẽ constat: quod nõ habetur, ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Phy. non acceptatur probatũ, saltem tanquã necessariò cõsequens conclusionẽ formaliter cõclusam, relinquitur magis incõueniẽs, ꝙ scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à Philosophię principio: vtpote 3. cęli. & 1. de generatione. Peripatetici tamẽ ibidem vtrã que concludi propositionem indistinctè intelligunt. vnde Auer. in primo cæli: com. 5. dicit, Probatum est in 6. Phy. quòd omne mobile est corpus, &c. Ad secũdum verò dicitur, ꝙ licet ens sit cõmunius corpore (quia de multis prędicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamen est sic communius, ꝙ alicui insit, cui corporeitas coniuncta nõ sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundò dici (licet in idem redeat) ꝙ in 6. Phy. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quã mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeũ autem cõuertitur cum ente mobili, dato ꝙ corpus cum eo nõ conuertatur. Et eodem modo potest argui cõtra ponentes substãtiam naturalẽ aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cùm oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaph. Ex sensu quidẽ non habetur. Ex naturali autẽ Philosophia si haberetur, cõcluderet hoc non posse supponi in ipsa: si autẽ à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phy. com. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectũ in Philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quãuis à Metaphysico defendi debeant si impugnentur: vt in primo Phy. tex. com. 12. dicitur.

¶Tertiò probatur idem autoritate: & primò Arist. in 3. Phy. vbi in diffinitiõe motus nõ posuit corpus aut substantiã, sed ens in potẽtia, &c. Ex quo arguitur sic. Id est subiectũ Philosophiæ, qđ ponitur in diffinitione primorũ accidentiũ naturaliũ: quia tale est ꝓprium subiectum eorum, vt patet in 7. Metaph. tex. 15. sed nõ corpus nec substãtia, sed ens in potẽtia secundũ quod in potẽtia (quod idẽ est ꝙ ens mobile, vt patet in 3. Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium: s. motus &c. ergo ens mobile est subiectum Philosophiæ naturalis. Et confirmatur hoc idẽ ex 7. Physi. text. 11. vbi supponendum dicitur in Philosophia omnia aut quædam moueri, & non omnia aut quædam corpora, &c. Secundò autoritate Auerrois, qui. 8. on solicitus de vocabulis in tertio Metaphy-

tapysi. com. 1. ens mobile. & in 12. eiusdem com. 5. corpus mobile, & in procœmio Phy. res sensibiles subiectũ Philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum põderari voluerit in secundo tamen Physi. expresse docet aliquid prius corpore subiectum esse Philosophiæ naturalis: dum dicit com. 3. Et scien dum est, quòd subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cùm sint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo cæli & mundi. Ex quo habetur ꝙ apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librũ de cælo & mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur, vt patet in tex. cõ. 1. Et rursus habetur subiectum Physicæ esse commune corpori & aliis, de quibus considerat naturalis: vt prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius es commune naturalibus omnibus est subiectũ Philosophię: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum Philosophiæ naturalis: non autẽ significata per substantiam, aut corpus naturale, vel mobile, vel sensibile. Quòd autẽ illis vocabulis cõuenientissimè significetur, sic patet. Mobilis vocabulum in primis cõuenientius sumitur, q̃ sensibilis, quoniã admisso ente sensibili, adhuc nõ est naturalis Philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectione: concedẽtes enim ens sensibile, negabãt mobile: supposito autẽ ente mobili, Philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quàm naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc Philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in 1. Phy. tex. 11. contra Parmen. & Melis. concedentes ens naturale, subdens, Nobis autẽ subiiciatur, omnia aut quędã naturalia mouerī. Tum quia subiectum notissimè debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito: vnde cũ motus naturam diffiniat, quòd clarè significatur per ens mobile, obscurè importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motũ oportet venire. Tum quia nominibus vtendum est vt plures, 2. Topic. vtilissimũ autem est naturę nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: ꝙ si distinguendum esset, & ens naturale, id est, habens in se principium motus supponendũ, cur non potius abs̃q. glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimẽdo? præsertim ꝙ secundi Phy. principium anticipãdum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

NVNC Quartò supereſt argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidẽ dicitur, ꝙ ens significare tertium quid cõmune secundum analogiam substantiæ & accidenti, non est cõtra S. Tho. nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, s. substantiis, quãtis, & qualibus, & cæteris. Quãuis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse in quãtum est ens mobile, aliud est à seipso, in quãtum est substantia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectũ, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶Ad secũdum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas cõmuniter sumpta, (vt de ea in hac loquimur quæstione) nõ est passio, sed substantiale prædicatũ sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ suprà adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd possibile substantiale prædicatũ est entiũ, à materia sumptũ. non enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum consequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idẽ sonat quod possibilitas apud Physi. vt exercitatis in istis scientiis, non autoritatibus notum est. Sed quia hoc non est à prædecessoribus discussum, & vt nouũ non facilè acceptabitur, sic debiliter firmatum: ideo secũdò dicitur, ꝙ si mobilitas sit passio, adhuc subiectũ Philosophiæ conceditur esse vnius rationis formalis circũlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiã contra hanc responsionem respondetur tripliciter. Primò, quòd quãuis in scientiis à priori procedentibus subiectũ debeat esse primò & maximè notũ, quo ad quid rei, nõ tamen hoc oportet in scientiis à posteriori doctrinam facientibus qualis est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in procœmio, & in commentariis primi Physicorũ com. 2. Sufficit enim quòd sit primò & maxime notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionem possibilium haberi de illo. potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per communia & propria, &c. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionem, vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio illa cognoscitur.) respondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliqua quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentię latitudinẽ attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentius. Cùm enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidentiam ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & cõsequenter maiorem cæteris. Et vere sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quàm circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunq; autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidẽtia certa: propter quod autẽ vnũquodque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertiò dicitur, ꝙ si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scięti æ, qua est in se, proculdubio subiectum oporteret omnino esse primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantũ imperfectionis scientiæ nostræ admiscetur, quantùm subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasq; in soluẽdis quæstionibus non parua.

¶Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscun que: sed eos tantũ, qui genus, scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionẽ entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est posśibile: vt ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfeitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est posśibile: cùm nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obiiciatur quòd Sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicè: quia tractatum illum forte nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶Ad quartũ dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, ꝙ aliquid sit subiectum, quã quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo ꝙ ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam adæquatũ primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem nõ fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectũ, qđ est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionũ communiũ in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominũ analogia diffusè diximus.

¶Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu S. Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum: & quo præstas ingenij acumine, discuti dans veniam minus consentaneis, memor quòd nihil in vllo vnquam genere cultum repentinumque sit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS, de nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

1 Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.
2 Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.
3 Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo propriè analogia dicatur.
4 Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.
5 Qualis sit abstractio analogi ab analogato.
6 Qualis sit prædicatio analogi de suo analogato.
7 Qualis analogatorum secundum analogi nomen definitio.
8 Qualis sit in analogo comparatio.
9 Qualis sit analogi diuisio: & resolutio.
10 Qualiter de analogo sit scientia.
11 De cautelis necessariis circa analogorum nominũ intellectum & vsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT I.

Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius obscuritate, & à nostri æui flebili profundarum literarum penuria, de nomi num analogia in his vacationibus tractatū edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria, adeo, vt sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in aliis scientiis ex eius ignorantia errores procedant. Quod si vllo vsquā tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiā, vel indistinctionis, vel ordinis, vel conce- 10 ptus præcisi vnitate, cū inæquali participatione constituunt: Ex di cendis nanque patebit opiniones huiusmodi à veritate (quæ vltro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶Analogiæ igitur vocabulū proportionē seu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. Adeò tamē extensum distinctumq; est, vt multa nomina analoga abusiue dicam⁹: & mul tarum distinctionum aduantio fi fieret, confusionē pareret. Ne ta men rectū obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquēdo accusetur, vnica diuisione trimēbri omnia cōprehendemus, & à minus propriè analogis ad verè analoga procedemus.

Triplex analogia.

¶Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: s. ad analogiam inæqualitatis, & analogiā attributionis, & analogiā proportionalitatis. Quamuis secundum verā vocabuli proprietatē & vsum Aristo. vltimus modus tantūm analogiam constituat. primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analogia inæqualitatis.

¶Analoga secundum æqualitatem vocātur, quorū nomen est cōmune, & ratio secundū illud nomen est omnino eadē, inæqualiter tamē participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomē cōmune est corporib⁹ inferioribus & superioribꝫ. Huiusmodi autē analoga Logicus vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eō q; ille intētiones cōsiderat nominū, iste autē naturas. vnde & in 10. Metap. tex. com. vlt. Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens vnitatem rationis, seu conceptus tantūm. Et in 7. Phy. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnā neutrā simpliciter, sed multas com patitur sub se naturas ordinē inter se habentes: vt patet inter species cuiuscūq; generis specialissimas & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multū consueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamētis & corpore, &c. Hāc analogiā S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantūm, eo q; analogata parificantur in ratione significata per illud nomen cōmune, sed nō parificātur in esse illius rationis. Perfectius siquidē esse habet in vno, q̄ in alio cuiuscūq; generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Non solū enim plāta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoq; huic analogiæ testimoniū Auer. in com. 22. Metaph. dicens, cum vnitate generis stare prioritatem & posterioritatē eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocantur: quia cōsiderata inæquali perfectione inferiorum: per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud cōmune. Et iam in vsum venit, vt quasi synonime dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamē vocabulorū hæc est: qm̄ dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autē analogis, quomodo inueniantur vnitas, abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, nō oportet determinare: quoniam vniuoca sunt secundū veritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis quid.

ANALOGA Autem secundū attributionē sunt, quorum nomē est cōmune: ratio autem secundū illud nomen est eadem secundū terminum, & diuersa secundū habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omniū inquantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem, scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assigner quid est animal, inquantū sanū, subiectū dicet sanitatis: vrinam verò inquantum sanā, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandē, nec omnino diuersam: sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secūdum quatuor genera causarū: vocādo pro nūc causam exēplarē, causam formalem. Contigit siquidē multa ad vnum finē, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundum aliquam vnam denominationem, attributionē, diuersimodè habere; vt patet ex exēplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaph. tex. com. 2. ad efficiētem verò exemplum de medicinali ibidem positum. ad materialem autē analogia entis ibidem subiuncta: ad exemplatem demum analogia boni posita in 1. Ethi. c. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multę conditiones, ordinatē se consequentes: s. q̄ analogia ista fit secundum denominationem extrinsecā tantūm: ita q̄ primum analogatorum tantūm est tale formaliter, cętera autem talia denominantur extrinseca. Sanum enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominātur non à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiue vel causaliter, &c. Medicatiuum quoque à medicinali arte derivatum, medicum formaliter denominat. Instrumenta verò & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione secundū illud bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertendū est, q̄ hæc huiusmodi analogiæ conditio, s. q̄ nō fit secundū genus causę formalis inhærentis, sed semper secūdū aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomē quod est analogum per attributionem, est cōmune analogatis, sic q̄ primò tantū conuenit formaliter: cæteris autem extrinseca denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quòd omisse nō men analogum per attributionem vt sic, vel inquantum sic analogum commune est analogatis sic, quòd primò conuenit formaliter, reliquis autē extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quāuis formaliter conueniat omnibus substātiis & accidentibus, &c. inquātum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiuè vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes, &c. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: inquantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

Primū ens logatorum hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera verò non nisi denominatione extrinseca.

¶Et ex hac conditione statim infertur alia: s. quòd illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnū nō solū ratione sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, secundū q̄ analogata dupliciter sumi possunt, s. vniuersaliter & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessariò est vnū numero verè & positiuè. Si autē sumantur vniuersaliter, illud vnum necessariò est vnū numero negatiuè, id est, nō numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddā & non vnū numero. Verbi gratia: si sumātur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vnam numero verè esse. Sortes enim dicitur sanus, quia hāc habet sanitatem: medicina, quia illā fecit: vrina quia eandem significat, &c. Si verò sumātur animal sanum in communi, & vrina sana in cōmuni, & medicina sana in communi: sic formaliter loquendo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur, non est vna numero in seipso quòd causę vniuersales effectibus vniuersalibus comparādæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & aliis huiusmodi: sed est vna numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & diæta: quoniā non est alia sanitas in vrina, & alia in diæta, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniā commune secundum denominationem extrinsecā non numerat id, à quo denominatio sumitur in denominatis, sicut vniuocum multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnum ratione tātum, & non numero, in suis vniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine aduātę in vna ratione.

Analogum est vnū numero inmediate inferiora analogatis participata formaliter & particulariter negatiuè sumpta, sed mediate vero numero.

¶Ex hac autē conditione infertur alia: s. q̄ primum analogatū ponitur in ratione cæterorū secundū illud nomen analogum: quoniā cætera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ, &c. inquātum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt. & simile est de aliis iudicium. Ex hoc autem sequitur vlterius, quòd nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis non habet. Et cōsequenter, quòd nec conceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abstrahentem à conceptibus analogatorum habet: sed sola vox cū identitate termini diuersimodè respecti communis est. Ita quòd cum

Primū analogatum participat in ratione cæterorum relationum.

eū in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogū terminum quidē distincte significat (vt sanum sanitatē) respectus autē diuersos ita indeterminatè & confusè importat, vt primū distinctè vel quasi distinctè ostēdat: cæteros autē confusè, & per reductionem ad primū. Sanum enim respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significantis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatē distincte importante cōfundit: vt respectu primum, s. habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolute dicimus sanitatem habentem, vt subiectū cæteros autē respectus indeterminatè importat & per attributionem ad primū: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, scilicet q̄ commune est omnibus analogatis non secundū vocem tantūm: & quòd simpliciter prolatum stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶Diuiditur autē à S. Tho. analogia hæc in analogiā duorū ad tertiū: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanū; & in analogiā vnius ad alterum: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia mēbra à supradictis: quoniā hoc circuit analogiā secundū omnia genera causarū: sed ad hoc facta est, vt oftēdatur differenter suscipi nomē analogum, quādo ponitur primū analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & quādo secundorū analogorū vnum hinc & alterū inde ponitur, secundū quodcūq; genus causæ analogia fiat. Primò enim & cæteris sic cōmune est analogū, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterū, ponendo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autē analogatis sic cōmune est nomen analogū, vt aliquid eis prius ponat: primum. s. ad quod omnia secunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertiū, vel multorū ad vnum: quia nō inter se est attributio, sed ad primū. Appellātur autē analoga secundum attributionē à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamētorum patet: vbi animal æquiuocū dicitur ad animal verū & pictum. Animal enim pictū non purè æquiuocè, sed per attributionē ad animal verū animal dicitur: & in ratione eius inquantum animal manifestè patet verum animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictū in eo q̄ animal? respondebitur, imago animalis veri. A Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnū, aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicūtur. vt pluries in Metaphysica patet & expresè in 1. Ethic. huiusmodi nomina contra analoga distinguuntur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autē vocātur analoga vel æquiuoca à consilio. Hanc analogiam S. Tho. in 1. sent. dist. 19. vocat analogiam secundum intētionem, & nō secundum esse, eo q̄ nomē analogum non sit hic commune secundum esse, id est formaliter: sed secundum intētionem, id est, secundum denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomē commune non saluatur formaliter nisi in primo, de cæteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideo analoga apud Latinos dicuntur, quia proportiones diuersas ad vnum dicunt extensō proportionis nomine ad omnem habitudinem: abusiuatamen loquutio hæc est, quamuis lōgè minor quàm prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristo. consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circunferentiam diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abusiue igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatē dici, quorum nomen est cōmune, & ratio secundum illud nomē est proportionaliter eadē. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatē dicuntur, quorū nomen commune est, & ratio secundum illud nomen est similis secūdum proportionem: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocātur videre: quia sic intelligere ré animæ offert, vt videre corpori animato. Quāuis autem proportio vocetur certa habitudo vnius quātitatis ad aliam (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarum proportionum: secūdū quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria, vtrobiq; enim dupla proportio est &c. Transtulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem cōformitatis, commensurationis, capacitatis, &c. Et consequēter proportionalitatem exercuerunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶Fit autē duobus modis analogia hæc, s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè, quidē, quādo nomē illud commune absolute vnam habet rationē formalem, quæ in vnum, analogatorum saluatur, & per metaphorā de alio dicitur: vt ridere vnā secundū se tationē habet, analogum tamen metaphoricè est verò risui, & præo florenti, aut fortunæ luceſſui. sic enim significamus hæc le habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitia tradens. Propriè verò fit quandoq; nomē illud cōmune in vtroq; analogatorū absq; metaphoris dicitur. vt principium in corde respectu animalis & in fundamēto respectu domus saluatur. Quod vt Auer. in com. 7. primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

Analogia hæc cæteris

¶Præponitur autē analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidē, quia hæc fit secundū genus causæ formalis inhærētis: quoniā prædicat eā, quæ singulis inhærent. Altera verò secūdum extrinseca denominationem fit. Nomine autem: quoniā analoga nomina apud Græcos (& à quibus analogiæ vocabuli habemus) hæc tātùm dicuntur: vt ex Arist. etiā colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionē, ex vno, vel ad vnū, vel in vno vocat: vt patet in principio 4. & in 7. tex. cō. 15. In 5. autem Metap. cap. de vno in tex 12. diffinitens vnum secundum analogiā, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnū proportionem: & diffinit esse ea, quæcunq; se habent vt aliud ad aliud, aperte insinuans illam esse propriè analogorum diffinitionem, quā diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur translatione, dicente, Illa quæ sunt vnum secundum æqualitatem, s. proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponens ait. Et illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quòd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoque Post. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia analoga vocat. Et quod plus est in 1. Ethi. c. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga, dum loquens de cōmunitate boni ad ea q̄ bona dicuntur, ait. Non absimilatur à casu à quo eis, sed certè ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non solùm nomen analogiæ hoc, quod diximus, sonare docuit, sed præferenda esse in prædicationibus metaphysicis hāc insinuauit analogiam in ly magis: vt S. Tho. ibidem propter supradictā rationē optimè exponit. Scimus siquidem secundum hāc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absq; arte discuntur. Accidit quoque huiusmodi ignorātibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Arist. tempore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: quoniam blasphemare ferè videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem cōmunes exponit. Cùm tamen Auer. dicat super prædicto tex. Et dignus his tribus modis est: vt sit nomen boni de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hæc analogia secūdum esse & secundum intentionem: eo quòd analogata ista nec in ratione communis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quàm in esse eiusdem proportionaliter conueniunt. Sed quoniam: vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc est, accuratè distinctēque dilucidanda est per plura capitula.

omnibus antecellit.

Abūs ꝙ portionalitatis.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

VOniam autē analogia media est inter æquiuocationem purā & vniuocationem, ex extremis medij natura declarāda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus quòd nomine æquiuoco diuersæ res significantur, quòd vt sic non nisi voce adunātur. Vniuoco verò diuersæ res ita significantur, quòd vt sic ad rem in se simpliciter, vnam, abstractam & præcisam in esse cognito ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionem vnam vniuntur. Vocatur autem in proposito res non solùm natura aliqua: sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hęc est differentia, quod res fundantes vniuocationem sunt sic ad inuicem similes, quòd fundamentum similitudinis in vna est eiusdem ratiōis omnino cū fundamento similitudinis in alia: ita quòd nihil claudit in se vnius ratio, quòd non claudat alterius ratio. At per hoc fundamentum vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum æquè absistahit ab ipsis extremis Res autem fundātes analogiā, sicut sunt similes, q̄ fundamētum similitudinis in vna diuersæ est ratiōis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd vnius ratio non claudit id quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentū analogæ similitudinis, in neutro extremorū oportet esse abstractū ab ipsis extremis: sed remanent fundamēta distincta, similia tamen secundū proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogice dicuntur. Et vt omnibus possint prædicta patere, declarantur exēplariter in vniuocatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo, & cætera animalia: quia habent in se singulas naturas sentitiuas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundū rem esse, & mutuo simules: sic q̄ in quocunq; extremo (puta homine, aut leone) consideratur secundum se animalitas, quę est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in vno q̄ non in alio. ideo & in rerū natura fundāt secūdum suas animalitates similitudinem vniuocā: quæ intellectus generica vocatur: & in esse cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, sed vnā tantùm: quę animalis nomine in concreto per se primò significatur, & vniuocè vocatur cōmuni nomine animal. Omnium siquidem eorū, secundū q̄ naturas sentitiuas habēt, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quā animalitatem vocauimus, adæquata est diffinitio. Substātia autē, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem) quoniam supra substantialitatem nihil amplius restat: ideo nulla substātialitatem vniuocātem inter se compatiuntur. Et quia cū hoc, q̄ non solùm eorū quidditates sunt diuersæ, sed etiā primò diuersæ, retinent similitudinem, in hoc, q̄ vnumquodq; eorum secundū suā proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquā eiusdem suratas his propriis esse fundāt analogiam, id est, proportionalem similitudinem. Et in intellectu aduantur ad tot res, quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem, entis nomine, & analogicè communi nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶Conceptus quoq; mentalis nō eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis: quoniā nomē vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnum tātùm conceptum in mente habēt perfectè & adæquatè ei correspondētem: quia fundamentum vniuocæ similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in vno repræsentato, omnia repræsentari necesse est. In analogis verò, quoniā fundāmēta analogæ similitudinis diuersārum sunt rationum simpliciter, & eiuldē secundum quid (id est, secundū proportionem) oportet duplicem analogi mētalem conceptū distinguere: perfectum & imperfectū: & dicere q̄ analogo & suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, q̄ conceptus repræsentans vnum, repræsentet alterum: iuxta illā maximam, Quidquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiā illi, cui illud tale est simile.

¶Quia verò talis similitudo secundum proportionē tantū est, quę diuersam rationē in altero fundamento habet: conceptus perfectè repræsentans vnum analogatorū a perfecta repræsentatione alterius deficit: & cōsequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptū esse. Vnde & analogū vnum habere mentalē cōceptum, & plures habere cōcept' mentales, verū est diuersimodè: quāuis, simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquēdo occasiō aliud exigat. Dico autem hoc, quoniā cum cōtradicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnum eorum conceptum absolute dicere nō est reprehēdēdum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem vti: quādo inuenitur scriptum, q̄ analogata cōueniūt in vna ratione, & quādo inuenitur alibi, quod analogo nō conueniunt in vna ratione. Est ergo differētia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorum, vt sic, vnus est conceptus perfectè & adæquatè eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum, vt sic, vt plures necessariò sunt conceptus perfectè ea repræsentantes, & vnus est conceptus imperfectè repræsentans. Non ita q̄ sit vnus conceptus adæquatè respōdens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quoniā secundum veritatem nomē illud vniuocū esset, sed ita quòd conceptus vnus repræsentans perfectè alterum analogatum vt sic, imperfectè repræsentat reliquum. Quo ad vocē autē, non est inter analoga & vniuoca differentia.

Nota distinctionem analogi ab analogatis.

¶His autē prælibatis, intentū facilè patere potest: quomodo. ſ. distinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, substātia, quātitate & qualitate. Vniuocū enim, puta animal, distinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad rē significatā seu cōceptū obiectiuum, & quo ad cōceptum mentalē, sicut vnum simpliciter abstractū, &c. à multis simpliciter, &c. Analogum verò quo ad rē seu obiectum conceptum distinguitur sicut vnū proportione à multis simpliciter, vel (& idē est) sicut multa & similia secundū proportiones à multis absolutè: verbi gratia, Ens distinguitur à substātia & quantitate: non quia significat rem quādam eis communem, sed quia substātia quidditatem tātùm substantiæ importat, & similiter quātitas quidditatem quātitatis absolutè significat: ens autē significat ambas quidditates vt similes secūdū proportiones ad sua esse, & hoc est dicere vt eadem proportionaliter. Quo ad cōceptum autem mētalem adæquatum hoc quoque eodē omnino modo distinguitur. Secundum conceptum verò mētalem imperfectum, quātis distinguatur sicut vnum simpliciter à multis simpliciter, nō tamen sicut vnum abstrahens in repræsentando ab illis multis quemadmodum in vniuocis cōtingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquātum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum quòd se habet ad suum esse, est adæquatè repræsentatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens, ex eorum vero (puta quātitatis & substantiæ) imperfectè tantùm est repræsentatiuus, inquantum eis similis proportionabiliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET Autem ex præmissis ostendere, qualiter analogū abstrahat ab his, quibus cōmune secūdū analogia dicitur. puta, qualiter ens abstrahit à substātia & quātitate. Insurgit siquidē difficultas quædā in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia videtur analogi nominis res significata, eodē abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco nomine significata. Quoniam cum (vt in 5. Met. dicitur) vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio, cur à quibuslā similibus sit vna res abstrahibilis, & à quibuslā nō, licet euidens ratio sit, cur ab his similibus, puta Sorte & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus vna. Vnde si substātia & quāntas assimilantur in hoc, q̄ vtraq; est ens, & cōsequēter in eis est aliquid vnū, quod est fundamētum illius similitudinis, quod vetat ab eis abstrahi rem vnā vtriq; communē? Ex parte vero cōceptus, quia videtur eodē modo conceptus, analogi abstrahere ab analogatis sicut vniuocum ab vniuocatis, eo q̄ analogū nomē importat in cōfuso singulas proportiones analogatorū, & distinctè nō significat nisi q̄ portionem in cōmuni, verbi gratia, ens nō significat habens se ad esse sic vel sic, puta vt substātia, aut vt quātitas: sed si proportionale nomen est, tūgnificare videtur habens se ad esse secundū aliquam proportionem, quæcunq; sit illa. Hoc autem constat esse æquè abstractum à substantia & à quātitate: & cōsequenter per modū vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT Autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendum est, q̄ licet abstrahere diuersa significet, cū dicim⁹ intellectū abstrahere animal ab homine & equo, & cū dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eò q̄ tunc significat ipsam intellectus operationem attingentē in eis vnū & non alia: nunc verò significat extrinsecā denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnū tamen & idē semper tēditū quoniā semper sonat intelligi vnum, nō intellecto altero. Ideoque nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, q̄ inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, nō cointellectis analogatis: & quomodo cōceptus illius habeatur absq; conceptibus istorū. cùm igitur ex supradictis, & ex ipso analogiæ vocabulo pateat, quòd analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis autē idem est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facilè deduci potest, quòd, res analoga, potest quidem intelligi non cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna (puta natura sensitiua, seu animal intelligitur nō cōtellectis omnino natura humana & equina, vt sic) sed sicut duæ res vt proportionaliter similes intelliguntur, non cointellectis ipsissimet duabus rebus secundū suas proprias naturas absolutè. Ita q̄ analogi abstractio non consistit in cognitione vnius & non in cognitione alterius: sed in vnius & eiusdē intellectione vt sic, & non in intellectione absolutè. verbi gratia, entis abstractio non cōsistit in hoc, q̄ entitas apprehenditur, & substātia aut quātitas non: sed in hoc quòd substantia, aut quātitas apprehenditur, vt sic se habet ad proprium esse: secūdum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & non apprehenditur substātia, aut quantitas absolutè. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt ferè omnes Metaphysicales. Vnde concedi potest, rem analogam abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimodè. Abstrahere quidē, pro quāto abstrahit ab eis, quemadmodum res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolutè sumpta. Non abstrahere verò, pro quanto res vt sic accepta seipsam necessariò includit, & absque seipsa intelligi non potest. Quod de vniuocis dici nō potest: quia res vniuoca, absq; aliis, quibus est vniuoce cōmunis, intelligitur, sic quòd eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

Vnū proportione.

OBIECTIONI Autem ad oppositum adducta ex analogis similibus

Vnum simpliciter oportet esse simile.

similitudinis natura, facilè satisfit, dicēdo, quod cùm vnū multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundū vnum simpliciter, sed quandoque sufficit, quòd vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter vnum, sed multa similia secundum proportiones, à quibus ideo nō potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantùm est & fundamentum non est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnius proportionaliter est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniā proportionalitas, qua similitudo proportionum fit, inter quatuor adminus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessariò est, & consequenter vnum proportione non vnificatur simpliciter, sed distinctionem retinens, vnum pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter non est vnum absolutè, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem habet. Et accidit vlterius procedentibus, vt quærant id, quod sub quæstione non cadit: vt quare homo est animal rationale, &c.

Conceptus diuersi adæquate ab his quæ vnum simpliciter, sicut vnum proportionaliter.

DE Abstractione quoq; conceptus eodem dicēdum est modo, abstrahit enim conceptus analogi nominis non sicut vnum simpliciter, sed sicut vnum proportione: seu simile secūdū proportiones à multis absolutè. Sed quia obiūendo tangitur de abstractione conceptus analogi à specialibus conceptibus illius analogiæ, & abusiuè analogata ibidem vocantur partiales analogi ratione, ideo diligenter cauendum est, ne apparentia in obiectione tacta in illū errorem ducat, qui ibi tangitur. Sciendū siquidem est, q̄ licet in analogis secundū attributionem in hoc omnia analogata conueniant q̄ eandem formam omnino respiciūt: ita q̄ non solùm conueniūt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illū. Erroneum tamē est, analogo per attributionem conceptum vnum respectu in cōmuni ad illum terminū per abstractionem à tali & tali respectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantum sanum, urina inquātum sana, & medicina inquantum sana licet conueniat, & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, urina signum, & medicina causa, & conueniant, in hoc, q̄ respiciat sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tamē specialibus respectibus non abstrahitur respectus in communi ad sanitatem, importatus sani nomine, in cui⁹ respectu omnes speciales respectus ad sanitatē, confusè & in potentia claudantur. Falsum enim est, q̄ sanum significet hoc quod dico, respiciens, vel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum quia sic Sani nomen vniuocū vere esset ad urinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorū diffinitione. Tum quia hoc est contra intentionem dicentium, urinā aut diætam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est urina inquantū sana, non respondetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectū illū specificant, respondentes signum sanitatis, & similiter de diæta respondetur, quòd est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusque à me visos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparētiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, q̄ vnumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimodè credi potest quòd ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confusè & in potentia claudantur omnes speciales propositiones analogatorum: verbi gratia, vt quia substātia proportionata est suo esse & similiter quātitas & qualitas, licet diuersimodè: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodè proportionitatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatum, in quo omnes speciales proportiones substātiæ, quātitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusè claudantur & in potentia.

¶Sed hoc falsissimū est. Tum quia hoc quod dicitur, res proportionata ad hoc q̄ sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericè. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & cōsequēter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnū simpliciter esse non cōpatitur, & sic essent proportionalia & nō proportionalia: quod intellectus capere non potest. Tum quia cōtra Arist. autoritatē in secundo post inferius adducendam, & adductā ex primo Ethic. & S. Tho. & Auer. & Alberti expressè est. Vnde cōfusio, qua analogum tam secundū attributionē quàm secundū proportionem importat speciales habitudines aut proportiones, nō est cōfusio pluriū conceptuum in vno cōmuni cōceptu: sed est cōfusio significationum in vna voce, licet difformiter. Quoniam in analogia attributionis vox analoga primū distinctè significat, cętera autē cōfuse. In analogia verò proportionis, nomen analogū ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶Cautum tamē & attētum oportet hic esse: quia cū analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicēt secūdum se, & vt eadem & ipse vt eadem propter idētitatis proportionalis naturam nō abstrahāt à seipsis: & tamē aliquid conueniat eis ratione identitatis, seu inquātum eadem sunt, quòd non conueniat eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur quòd duo incompossibilia secūdum apparētiam, analogi rationibus conueniāt, scilicet quòd ipse vt eadem nō abstrahāt à seipsis, & quòd ipsæ, vt eadē aliquid causent, & habeāt, quod non vt diuersæ, reduplicarique possint vt eadem, non reduplicatis, vt diuersæ sunt. Hæc enim non solùm compossibiliter, sed necessariò simul sibi vendicat idētitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicque fit, vt analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ nō tam abstractio, quàm quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solùm ab analogatis (puta substātia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus. Sed ab ipsis eius ratione bene, seu à diuersitate ipsārum rationum eius puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quandam rationem eis communem dicat: quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eædem, aut eas omninò vnīat: quia sic non esset analogum, sed vniuocum: sed quia eas proportionaliter adunās, & vt eadem proportionaliter significās, vt eadem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi secluſa, & identitate proportionali vnit, & confundit quodammodo diuersitatem rationum. Sicque nō sola significationum in voce cōfusio, analogo conuenit, sed cōfusio quædam cōceptuū, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tam cōceptus, quàm eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem idētitatem præcipuè importat: & tali confusione frequēter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicētes (dum confusè pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo nō mediocri opus est vigilātia, ne in vniuocationem labi cōtingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substātia & quantitate) sicut vnū proportione à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolutè tam quo ad cōceptum obiectiuum, quàm mentalem siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæc enim abstractiones non differūt in eodem, nisi secundum præcisionem & nō precisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamētorum abstractione formali, quàm dicere naturas prædicamētales proportionales ad sua esse, vt sic præcise: à specialibus autem seu singulis analogiæ rationibus extrēmis, non tertio cōceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substātia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuocī de suis æquiuocatis, ita quòd nō sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. Nō est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur, ablq; hoc autem prædicatio communioris, aut superioris nō inuenitur secūdum intrinsecam denominationem, seu existētiam. Sic enim analogum secūdum proportionalitatem commune esse dictum est. Fouere quoque potest nō parum opinionē hāc processūs iuxta primum Topic. Aut scilicet analogū est prædicatum cōuertibile, aut inconuertibile secluſa vocis communitate. Et cùm constet nō esse inconuertibile (quoniam substātia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substātia dictum prædicat cōuertitur cum substātia: & similiter quātitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tāquam superius, de analogatis prædicari nō possit. Superioris enim intentionem suscipere nō potest, quòd conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secūdum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce commune est eis: sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnum prædicatum ad plura se extendēs, vnum autem non per accidens, aut cōgregationē (sicut acervus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportione: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedēdo, sciendum est, quòd quia analogum medium est inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

vniuocum & purè æquiuocum, consequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmisso patet cap.) consequens est, ꝙ comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet nõ omnino vnũ secundũ rationẽ fit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuraliter declaratur sic. Tam in equiuocis quàm vniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur. Duæ res ad minus, æquiocatæ, vniuocatæ, aut analogatæ: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationẽ, aut analogiam fundantes, verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio illius secundũ nomen canis. In vniuocatione quoq; animalis inueniuntur quatuor, s. homo, & bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua bouis: quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt, s. substantia & quãtitas, & substantia inquãtum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, s. æquiocata & vniuocata, & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur, quia vbilibet ex opposito condistincta sunt: altera tamen duo vniuocationem: æquiuocationem & analogiam fundantia, diuersimode vnita aut distincta sunt. In æquiuocis nãq; rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso: & ideo sola voce communius, aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illę (puta animalitas in Boue & animalitas in Leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tamen omnino eædem sunt: ratio enim vnius est omnino eadem quod ratio alterius, & econuerso: & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de Boue, & vniuocum dicitur & superius homini & Boui.

In analogis autem res analogiã fundantes (puta quantitas vt sic se habens ad esse: & substãtia vt sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eædem sunt non omnino, sed proportionaliter: quoniam vnius ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & econuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & econuerso: & propter hoc analogum (puta ens) non sola voce communius, maius aut superius analogatis est: sed conceptu (vt dictum est) proportionaliter vno. Ita ꝙ analogum & vniuocũ conueniunt in hoc: ꝙ vtrunq; cõmunioris & superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quòd illud est superi* analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et meritò: quia fundamẽtum superioritatis vtrobique saluatur, vniuocationis aũt non. Fundatur enim superioritas super idẽtitate rationis rei significatæ, id est super hoc ꝙ res significata inuenitur non in hoc tãtùm, sed illamet non numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimodè, scilicet identitate rationis rei significatæ, id est super hoc, quod ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quãuis enim in analogis hic identitatis modus nõ inueniatur, quẽ, in vniuocis inueniri pluries dictum est identitas tamen ipsa rationis *rationem inuenitur, est nãque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo nõ minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quàm vniuocũ, puta animal, sed alio modo: analogum enim est superi* proportionaliter quia fundatur supra idẽtitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia semper omnimoda identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in 5. Metaph. dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

*Aliàs, idẽtitas tamẽ rationum, &c.

¶Vnde obiectiones ad oppositum adductæ, in hoc peccant, ꝙ inter identitatem & modũ identitatis non distinguunt. Fatẽdum est enim, quòd ad hoc: quòd aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet vt rem vnam & eãdem in vtroque ponat: sed sophisma consequentis cõmittitur inferẽdo ex hoc, ergo oportet ꝙ dicat rem vnã, & eãdẽ omninò. Et est semper sermo de identitate secundũ rationem seu diffinitionem. Idẽtitas enim & vnitas continent sub se non solũ vnitatem & identitatem omnimodã, sed proportionalem, quę in analogi nomine ratione saluãtur. Negandum est igitur ꝙ in analogis non prædicetur idem de vno & alio analogato: quoniã vnum & idẽ proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prędicata nõ conuertibilia numerandum est. Quãtitas enim licet adæquet ens de quãtitate verificatum secundum rationem omnino eãdem, non tamen secundum rationem illã proportionaliter: quoniã entis ratio non alia proportionaliter ad substãtiam & qualitatem se extẽdit. Verũm quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiã tamen descendendo, potest intrepidè dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantùm prædicat, & vnum proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolutè: & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatem proportionalẽ, quam habet vna cum altera: & sic cum nullo analogato cõuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuiduæ sunt proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hãc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & communius prædicatum, concedendũ est esse. Non tamẽ genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: quoniam prædicabile, quod simpliciter vnum est docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

¶Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogum non cõceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocũque alio, quod est ens non est sensus, quòd sit substãtia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem iy, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile quidem est de actu, potẽtia, forma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen definitio.

APparere quoque poterit alicui, quòd in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis cõtingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentia hæc sumit: quia ratio vnius analogati, vt eadem proportionaliter est alteri, absq; illa altera exprimi completè nequit. Dictum est autẽ, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sint. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonũ seu perfectio analogicè dicitur de visu & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrumque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

VT Autem liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferẽter, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniã impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen, nõ cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neq; enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quòd ridens, nisi sciã quid significet risus nomen propriè sumptum, ad cuius similitudinẽ dicitur pratũ ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinem illius, ꝙ absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his, in quib* propriè saluantur, & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cũ analogis secundum attributionem vt patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi forte gratia materiæ: vt S. Tho. in 2. q. de Veri. art. 11. docuit. Sũt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secundum attributionem, & vniuoca. In analogis enim secũdum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis vero neutrũ alterũ diffinit, sed vnius diffinitio est cõpleta alterius diffinitio: & ecõuerso. In analogis autem neutrũ alterum diffinit, sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen cõmune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundũ quod principium animalis, non ponitur fundamentum, secũdum quod principium dicimus: nec ecõuerso: sed eadẽ proportionaliter est principij ratio vtrobique, vt Comment. vbi supra dicit.

¶Duabus autem opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quæ à Metaphysico, vt plurimum tractatur, de ordine rerum ex vno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primò, ꝙ sicut animal dictũ de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totum hoc, s. naturam sensitiuam eãdem secũdum rationẽ naturæ sensitiuæ equi & bouis, sed naturã sensitiuam simpliciter, q̃ tamen ad hoc, ꝙ vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandem secũdum rationem naturæ sensitiuæ equi & bouis, ita ens importat proportionalitatẽ in actu exercitu, nõ prædicat de quãtitate torũ hoc, s. habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habẽs se adesse sic absque alia additione: ꝙ tamẽ oportet ad hoc, ꝙ analoga sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quòd de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundum, quòd sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, quia dicit vnam & eãdem omnino rationem in omnibus, nõ fallimur, nec cõfundimur, nec vagamur circa hominis & bouis secũdò animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes quòd animal exercet, ꝙ vniuocorũ diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, quod declaratur ens, aut bonum, aut quodcũque aliud esse analogũ: quia dicit rationes plures easdem proportionaliter, & importat hoc se habere quẽadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem istam, sed sat sit, distinguẽdo inter actum significatum & exercitum inspicere quòd analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autẽ duobus patere iam potest intẽtum, ꝙ scilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quòd analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶Ex secunda verò distinctione scimus, nõ solùm quòd prædictus est ordo rerum & significationum quãdoque sub nomine analogo, ita ꝙ prior secũdum rem ratio, posterior significatione est (vt de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quã in Deo quodlibet horũ ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secũdum prius & posterius, ipsam analogi * rationem. Sed etiam scimus quòd quãdo ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, ideo nõ fit, quia vnum in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posteriori altera est significatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur, vt S. Tho. in 2. artic. q. 13. primæ partis fecit, declarãs, ꝙ dicẽdo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligẽdum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogũ secundum vnam rationem, seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

* Dicitur prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi rationem. Sed etiam scimus quòd quãdo ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, ideo nõ fit, quia vnum in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posteriori altera est significatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur, vt S. Tho. in 2. artic. q. 13. primæ partis fecit, declarãs, ꝙ dicẽdo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligẽdum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogũ secundum vnam rationem, seipsum secundum alteram, licet exponat & declaret.

OBIECTIONIBVS Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter respõderi potest, ꝙ cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quo ad relationẽ idẽtitatis & similitudinis: & sic absq; extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, rei proportionaliter. Constat autem, quòd analogum nomẽ (puta ens, aut bonũ) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quę iuxta primũ sensum procedunt, nihil cõcludunt contra intentum. Patet autem facillimè hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura, in quantum eadem sunt vniuocè, seu secundum rationem omnino. Et idẽtitatis relatio in nullo extremorũ absq; altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam nõ parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo diluci danda est. Creditum enim à quibusdã est, ꝙ nõ posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secũdum analogi nomẽ diceretur, verbi gratia: Substãtia est magis, aut perfectius ens quàm quãtitas. Mota sunt autem ex eo, ꝙ cõparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secũdum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: nõ in ratione communi, quia illa analogum careret: nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit, quàm substãtia sua, &c. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶Succumbitur autem difficultati huic, quia propriũ comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super idẽtitate seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & nõ super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prędictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet rem vnam licet proportionaliter, dicere minil prohibet, in ipso comparari analogata, licet nõ eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis scilicet: æque, vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas cõtineatur, cõsequens est, ꝙ si in diuersis idem proportionaliter æque vel magis aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione nõ vniuoca, sed analoga. Sicut enim quia natura sensitiua est in boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quàm in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione: sic quia sic se habere ad esse est in substãtia. & hoc idem proportionaliter est in quãtitate, & imperfectius esse habet in quãtitate quã in substãtia dicitur substãtia magis seu perfectius ens, quàm quantitas analoga comparatione. Vnde S. Tho. in 7. art. quæst. 7. de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ cõparationis ponit aperte ex hoc infiuẽs comparationem non solùm super idẽtitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidẽ traditi sunt hi, s. secundum solam quãtitatem rei participate, & sic vnũ album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hũc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quòd primus attenditur secundum quãtitatem rei participate eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica vt calidum magis calidũ altero dicitur, & homo perfectius animal Leone est. Secundus verò modus attẽditur secundum ꝙ res aliqua in vno inuenitur participatiuè, alterũ verò est per essentiam, quemadmodũ homo Platonicus longè perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quẽadmodum bonitas longe melior est quocunque bono, ꝙ participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum ꝙ res aliqua in vno inueniuntur formaliter, & secundum se, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quòd Sol est magis calidus quàm ignis, vel quòd calor perfectius esse habet in Sole, quàm in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire: vt S. Tho. ibidem dicit, & Arist. in 1. Ethic. de primo modo testatur, vbi bonũ commune non vniuocè, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatè & bonis cęteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum, dicitur ꝙ vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quàm analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quæ earum sit perfectior, secundum quod dicimus, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quòd iuxta istam comparationem est senius, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quòd substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quantitas sit quantitas, vt quidam somniare videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analoga secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, iuxta quem modum si visus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem idem fariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim quòd analogũ plures rationes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit sibi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi, in quãtum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, cp proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatũ membra dici possunt. Dictum est enim quòd analogum nõ ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nãque rationes analogo nomine immediate significatæ, eadẽ proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cùm constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua in analogata, quoniam rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluãtur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substãtia & quantitas, & non rationes entis in substãtia & quãtitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vude tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimodè sustinent. Ita quòd diuisum est significatum vnum proportionaliter, diuidentia sunt modi fundãtes & facientes in analogatis proprias proportiones, & secundum quas fit analogia, constituta autem per diuisionem, vt partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quãdo ens diuiditur in substãtiã & quãtitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vtpote vna proportionaliter, diuidentia sunt substãtiuum & mensuratiuum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substãtia & quãtitas habent cp diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substãtia & quãtitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶Et quia hæc est propria analogi diuisio, ideireo distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab vnisone. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem secatur, hic autem proportionaliter.

¶Secundò ex parte diuidentium quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secãtes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratũ est) propter quod in tertio Metaph. text. 10. ens genus esse negatur.

¶Tertiò ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quę per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis vniuocę licet ordinem habeãt secũdum se, & originis vt qualitas est prior trinitate, & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisi ratione communicãt. Analogata verò, quæ analoga diuisione constituuntur, nõ solùm secũdum se, sed etiam in ipsius analogi, cp diuiditur ratione, ordinem habẽt & aliud prius, aliud posterius est, adeò vt in vno eorũ tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligẽdum, quasi analogum habeat vnã rationem quę tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniã puerile est hoc. Sed cùm totum idem sit cp perfectũ, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectæ constituit tale secũdum illud nomen, & aliæ imperfectæ & secundum quid, ideo dicitur, cp analogum sic diuiditur, quòd nõ tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participãt analogi rationem, sed secũdum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiẽdum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolutè (vt patet in diuisione entis in substãtiam & accidẽs) illa enim absolutè loquẽdo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum secũdum & creaturarum. Vtrũque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur, absolutè loquẽdo creatura tamẽ in respectu ad Deum, eus secũdum quid & quasi nõ ens est & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorũ sciẽdum est, quòd cùm vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionẽ in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogũ, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta (quæ vocatur diuisio in partes essentiæ vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio faciẽda. Ad rationem autem analogi, cum deuẽtum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomẽ resolutis, cùm illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus, vel ordinarè ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se cõtingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducẽdæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo fit scientia.

VISVM EST autem quibusdã de analogo scientiã esse nõ posse, nisi quemadmodũ de æquiuocis scientia habetur, eo cp plures rationes dicit, licet similes. Imò fallacia æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio, sumpto, certũ analogatũ subsumitur, nisi fortè gratia materię bonus esset processus, allegãt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione secundũ analogi nomen cõcludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prędictũ incidere vitiũ ratione prædicta confirmatã. verbi gratia, Si ponamus sapientiã esse analogicè communẽ Deo & homini, ex hoc cp sapiẽtia in homine inuẽta secũdum formalẽ rationem præcise sumpta, dicit perfectionem simpliciter, nõ concludere possũm, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapiẽtia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguẽda est, & si ly sapientia pro ratione sapiẽtiæ, quæ est in homine stat, argumẽtum erit ex quatuor terminis, quia in cõclusione sapientiæ stat pro ratione sapiẽtiæ, quã ponit in Deo, cùm cõcluditur, ergo sapiẽtia est in Deo. Si autẽ pro ratione sapiẽtiæ in Deo stat in minore, nõ concludit ex perfectione sapientiæ creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositum & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶Decipiũtur autem isti, Scotũ (cuius est ratio hæc in quæst. 1. dist. 3. primi libri) sequẽtes, quia in analogo diuersitatem rationum inspiciẽtes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non considerãt rationes entis, analogi, vt superius etiã diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secũdum se inquãtum ab inuicẽ distinguuntur, & ea quę cõueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, inquantũ eadẽ sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ vitiũ æquiuocationis induceret, si quis eis vteretur, vt patet. Secũdo autem modo eis vtẽdo, peccatum nullũ incurrit eo cp quidquid cõuenit vni, cõuenit etiã alteri proportionaliter. quidquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quidquid cõuenit simili in eo, cp simile, conuenit etiã illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate animæ cõcluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè cõcluderetur. Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quãtum immaterialitas illa excedit istã, tantũ intellectualitas excedat illa istã, &c. Propter cp S. Tho. in quæst. 2. de potentia Dei, artic. 5. analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et meritò, quia vnitas analogi non esset in coordinatione vnitatũ numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnũ esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuile, & scibile, vt subiectum & medium, & passio.

¶Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, cp quia vt in 2. Elenchorũ, cap. 10. dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus pernitiosimos etiã latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cũ dicitur immateriale omne esse intellectuale, tãquam vniuoce dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶Proportionalitate autem seruata de analogis scientiã esse, & diui Tho. processus de bono & vero, & aliis huiusmodi, & quotidianũ cõuincit exercitium. Testatur quoq; demõstratiuę artis patet Arist. in 2. Posterio. cap. 11. incipiente. Vt habeamus autem propositã, vel problemata analogũ causam adæquatã esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque à demonstratore assumi, dum venationem propter quid docẽs, inquit, Amplius, alius modus est secũdum analogiam eligere vnum, idem enim nõ est accipere, cp oportet vocare lepion, & os, & spinã. Sunt autem quæ sequuntur: & hoc tãquam natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum autem analogiã eiusdem, & mediũ se habet secundum analogiam. In quibus verbis non solùm docuit analogum vt mediũ assumi quãdoque in demonstrationibus, sed etiã * ipsum non esse vnum in se expresse, & cùm hoc habere passionem adæquatũ, ac si vnius esset naturæ.

¶Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturã non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidem proportionaliter quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quã ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricè, quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde dum fit huiusmodi processus, eis perfectio simpliciter est in Deo, sapien-

sapientia est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapiẽtia, non stat pro hac vel illa ratione sapiẽtiæ: sed pro sapientia vna proportionaliter, id est, pro vtraque ratione sapientiæ non cõiunctim vel distinctim: sed inquãtum sunt induisę proportionaliter, & vna est altera proportionaliter: & ambæ vnam proportionaliter constituunt rationem. Significãtur enim analogo nomine. In quãtũ eadẽ sunt, vnde non oportet analogum distinguere, ad hoc cp contradictionem fundet, & enuntiationis subiectũ, aut prædicatum fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausæ, & quã principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione & negatione eiusdẽ de eodem, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodẽ vniuoce identitas siquidẽ tam rerum quam rationum (vt pluries replicatũ est) ad idẽtitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in 1. dist. 3. q. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere ait. Conceptum vniuocum voco, quia ita est vnus, cp eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim identitas sufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, cõstat cp ponendo ens esse analogum, & secũdum proportionalitatem tantùm vnũ satisfiet vniuocationi, cp Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum vnũ simpliciter, & omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si autẽ nõ omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessariis circa analogorum nominũ intellectum & vsum.

VIA Verò Aristol. in prædicta ex elenchis authoritate, doctissimos viros circa horũ nominum cõcept⁹ errare dicit ob latentem eorum vnitatis modũ: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdã tradere, quib⁹ possit le quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

Vniuoca erro. CAVENDVM Est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundã, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim ferè analoga, propriè fuerunt prius vniuoca, & deinde extensione, analoga cõmunia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & aliis vel alij, facta sunt. Sapientiæ enim nomen primò impositum est humanæ sapientiæ, & vniuocum, omnium hominum sapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalemque similitudinem inter nos vt sapientes & Deum cõtemplantes. Sapientiæ nomen extenderũt ad id in Deo significãdum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicque vniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo. Et similiter de aliis accidit. Falli autẽ cõtingit facilius ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris & eorum sequacibus, quando analogi significatio quæritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatũ stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cùm sapientiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, secũdum quam communis ponitur Deo & creatura, & simile est in aliis. Creditur enim ex hoc, cp sit ipsa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam nõ illa, sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

Secundum error. CAVENDVM secundò est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum analogam vnitatem obnubiler, hoc enim tãquam quoddam accidens, in re hac suscipiendũ est. Nihil enim minus analogi cè idem sunt sepion, os, & spina, vnum non habẽtia nomen, q̃ si vnum nomen haberẽt, nec magis idem essent, si vnum nomẽ haberent, & tamẽ si communi nomine ossa vocarẽtur, ita cp defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & ratiõis esse, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorũ esset natura vna.

Tertius error. CAVENDVM tertiò est, ne vocalis vnitas ratiõis analogi nominis, mẽtem reuoluat. Ex eo nãque, verbi gratia) cp principium, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hęc ratio in omnibus, quæ principia dicũtur, saluatur. Principij nomẽ vniuocũ creditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim, ex quibus integratur, analoga sunt, vt patet, neq; enim fieri, neq; esse, neq; cognosci, neq; ly ex, vnius omnino est rationis, sed proportionalis. Et ppterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

Quartus error. CAVENDVM demum est, ne diuersa doctorũ dicta de analogis, nos perturbent. Considerãdum quippe est, quod quia analogũ mediũ inter æquiuocũ & vniuocũ est, & mediũ extremorũ naturã sapiẽs, ad alterum cõparatum, alterũ induit, adeò vt quãdo medio secundũ id cp de vno extremo habet, vtitur, illius extremi conditiones ei attribuam⁹ (vt in 5. Phy. tex. cõ. 6. & 52. patet) ideo plerũq; doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quã ex vniuocis participat, vniuocorũ nõ solùm cõditiões (puta abstractionem &c.) sed etiã nome ei attribuũt vteres vero analogo ex parte diuersitatis, q̃ ex æquiuocis trahit, cõditiões quoq; supradictis oppositas, & nomen illi imponũt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Aristo. in 2. Meta. tex. 4. ens & verũ vniuoca vocat, quia ex parte idẽtitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit.

S. Tho. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis cõmunis diuinæ & humanæ paternitati) omnia cõtenta esse indiuisa & indistincta, & cp paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte idẽtitatis.

Nec tamen falsę sunt aut abusiuæ prædictæ locutiones & similes, sed amplæ potius & largæ, quẽadmodum pallidũ nigro cõtrarium est, & dicitur. Saluatur siquidẽ in analogis idẽtitas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) nõ solùm analogata, sed etiã singulæ analogi rationes vnũtur, & quodammodo cõfunduntur, vtpote abstrahetes aliqualiter ab earũ diuersitate. Arist. tursus in 1. Phy. ex parte diuersitatis, ente vtẽs cõtra Parmenidẽ, multiplex seu æquiuocũ (vt ipsemet illũ tex. sic exponẽdum specialiter in secũdo Elenchorum tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Aristo. dicere ens esse æquiuocũ accepisse videtur, vtẽs ente ex parte diuersitatis. Quod tamẽ Sco. in 1. dist. 3. q. 3 in Logica Arist. nõ inuenit ideo dixit, quia prędictos tex. nõ cognouit. Propter quod ibidẽ quoq; contra textum glossauit principiũ Arist. cõtra Parmenidem in 1. Phy. tex. 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clarè patet. S. Tho. etiam ens primo nõ esse primo analogato, nihilq; Deo prius secũdum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationi. Quæliber siquidem eius ratio secũdum se, quia propriũ analogatũ in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt suprà diximus) ideo prior secũdum cõsequẽtiã, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomen, quæ ipso prior secundum se nõ est, sed cõuertitur, cæteris prior rationibus. Cum his tamen stat, cp ratio illa in Deo vt eadem est propertionaliter alteri rationi, secũdum idem nomẽ superior, secũdum consequẽtiam prior logicè loquẽdo, fit, vt ex dictis patet. Dico autẽ logicè: quia physicè loquendo analogum nec est prius secũdum cõsequentiam omnis analogatis (quia ab eorũ propriis abstrahere nõ potest: quãuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solerter sermonis causam cõiecter, & extremorum conditiones medio applicatarum se recolat: sic enim facilè erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi quę à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

¶Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, *de Conceptione entis in duo diuisus, Quæsita, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.*

1 *Num sit vnus conceptus mentalis entis representatiuus.*
2 *Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, abstrahi possit.*

AMANTISSIME PATER, ex acceptis vestræ solicitudinis literis precipi libellũ nostrũ de analogia nominum vos perlegisse, duoq; dubia de cõceptu entis mentẽ vestrã tenere soluiq; à me familiariter flagitastis. Ego autẽ q̃ primũ cõpleui expositionẽ librorum de anima (cuius fini incũbebã, cũ vestras receperi) respõdere curaui, ne præclaro ingenio tuo decessem. Primũ igitur dubiũ fuit ad hominẽ me ipsum. Quia in cõmentariis de ente & essentia, sustineo vnũ cõceptũ meo talẽ representatiuũ entis, & in tractatu de analogia nominũ videor hoc negare. Secũdũ autẽ est ad diuũ Tho. quoniã ego in pfacto libello sustineo analogũ nõ absolui ab his, quib⁹ analogũ dicitur, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 2. ar. 1. ens habere cõceptum vnũ simplicẽ, ad quẽ omnia prædicamenta, & trãscendẽtia addunt, in quẽ resoluuntur, qui est primũ motus. Hęc enim inuicẽ sibi aduersari videntur: quandoquidem ti ens absolui non potest à naturis rerũ, nõ erit simplicissimus, nec primo motus, nec in quẽ vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, Et specialiter primi recolito, quod quidquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primò assimilatur: ac per hoc omnis con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

conceptus creaturę est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est imitatudo Dei. Hinc ergo fit, ꝙ cum vnum proportionabiliter vt sic habeat ſingula membra ſimilia proportionabiliter, oportet ꝙ habeat etiã vnum conceptum mentalem repræſentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppoſitũ teneo in tractatu de analogia nominũ, ſed conceptus iſte vnus numero in mente ſecundum eſſe repræſentatiuum, nec repræſentat vnã ſolum naturã, ſed vltra vnã, quã determinatè repræſentat (à qua eſt impreſſus) repræſentat implicitè cæteras ſimiles illi primò repræſentatè ſecundum id, in quo proportionabiliter eis ſimilis eſt, idem enim eſt iudiciũ de ſimilitudine rerum inter ſe & cõceptus metalis & rerum. Quẽadmodum enim oſsis natura ſimilis eſt naturæ ſpinę in ſuſtinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis oſsis, vt ſuſtinens carnis, & ſimilis oſsi & ſpinæ, ſed oſsi determinate, ſpinæ autem implicitè, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinate, ſed quaten' ipina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus, quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cùm analogum ſit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente, à rebus impreſſum. Aliter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur, & eſt tunc conceptus ſimilis vnus numero in mente, repræſentans analogum quidem determinatè, nullum autem eorum, quæ fundãt analogiam explicitè. Contingit autẽ hoc, cum intelligens, mentalẽ conceptum, quẽ paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quã repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomẽ aliquod referens naturas fundantes analogiã indeterminatè, verbi gratia, Si conceptus oſsis eſt os ſuſtinens carnes, intelligens loco oſsis ponat ꝙ, & dicatur ꝙ ſuſtinet carnes, tunc enim manifeſtè repræſentatur analogum explicitè, implicitè autem tãtùm naturæ fundãtes analogiam. Eſt autem inter hos duos cõceptus non ſolũ dicta ex radicibus differentia, ſed etiã quia primus ad quid rei ſpectat analogi, ſecundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfectè repræſentat analogum. De quo ſ. perfecto, ſeu adæquato explicitè conceptu analogi interpretadum eſt, cùm à me vel ab alio ſerẽptum inuenitur, ꝙ non poteſt analogum, vnum numero mentalẽ conceptum habere, ſed vnum analogiæ tantùm. Et quoniã conceptus mentales ſunt imagines rerum repræſentatarũ (niſi ſint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi nõ eſt vnus, ſed exigit repræſentationem omnium fundãtium analogiã, ita ſignificatum analogi adæquatum & perfectũ non poteſt ſic abſtrahi, vt obiiciatur, repræſentetur, aut concipiatur abſq; fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obiici dupliciter imperfectè. ſ. vel in vno explicite, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè, vel in nullo explicitè, ſed omnia implicitè, in ſolo formaliſsimo ſignificato explicitè.

¶Nec prædicta contrariãtur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis eſt ſecundum conceptum imperfectum, ordine autẽ diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum, Ens quoque habere conceptum ſimpliciſsimum, cõſonat dictis, quoniã cùm implicitas compoſitioni opponatur, & vnum analogia nõ ſit vnum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, ꝙ analogum compoſitionem admixtã. Et vt exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtãtiam in ens vis reſoluere, ſi in conceptum diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ quatenus eſſe fundat, ꝙ eſt ſimpliciſsimum cui & addit ipſa ſubſtãtia & addunt trãſcendentia. Et ſi in conceptũ confuſum, ꝙ eſt, reſolues, ꝙ etiam eſt ſimpliciſsimũ, cui etiã prædicta addũt. Sed occaſio errandi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quærunt reſoluere in vnũ analogia ſicut cõſueuit reſolui in vnũ vniuocatione. Ita ꝙ quęrunt in analogia quaſi vnum numero terminum, ſicut in vniuocis, cùm tamen terminus in analogia ſit vnus proportionabiliter tantũ. Ita ꝙ & ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiecti ium & mentalem ſimplicem, & vnum proportionabiliter. ita quòd (vt vnico verbo rem abſoluam) ens eſſe primò notum in quod fit omnis reſolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpreti lum eſt, cum quo ſtare poteſt, quòd ens ſecundum perfectum a læquatumq; conceptum non abſtrahit à naturis prædicamentalibus, ſicut nec ali quod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt ſemper animaduertat ſecundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitũ dicenda, imò prolixior fui acutiſsimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepiſſes cuncta, Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS
Super librum de Ente & Eſſentia Sancti Thomæ Aquinatis, in ſeptem capita diuiſus.

1 *Entis & Eſſentiæ nomine quidnam ſignificatur oſtendit, nomina item varia ponit, quæ eſſentiam ſignificant.*

2 *Subſtantiarum eſſentiam propriè dici, accidentium autem non niſi ſecundum quid oſtendit. Nobiliores item eſſe ſimplicium eſſentias quã compoſitarum ſubſtantiarũ probat. Quod demũ eſſentia ſubſtãtia compoſita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quidpiam ipſi compoſito ſuper additum, ſed ipſum ſit compoſitũ variis rationibus demonſtrat.*

3 *Eſſentiæ generis, ſpecies, individuorum, quomodo tam abſolutè, quã prima impoſitionum nominib⁹ cõcepta diſtinguãtur, quomo item genus, species, differentia, diſſimilia differant, exponit. Deinde quomodo eſſentiæ ſpecies ipſis individuis comparentur, declarat.*

4 *Quandam rationem compoſitorum eſſentia conueniat eſſe genus ſpeciem, & differentiam, oſtendit.*

5 *Quòd ſimplicium ſubſtantiarũ eſſentia minimè ſit ex materia & forma, quod compoſitũ, ſed tãtùm forma, quomodo item cõparetur cõpoſitorũ eſſentia, & quòd ex eſſe & eſſentia ſit cõpoſita, quòd demq; intelligentia effectiua ſint à Deo, ex actu & potentia compoſitæ, multipliciter.*

6 *Qualiſnam ſit eſſentia Dei, quandam item ratione in ſimplicibus ſubſtantijs ſeparatis, & à quo genus & differentia ſumendũ ſit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

7 *Quòd accidentia habeant eſſentiam incompletam, oſtendit, variaq; item accidentia, diſtinguit, & quomo in ipſis ſumatur genus & differentia, exponit.*

PROOEMIVM.

Eorum, qua dicenda ſunt vtilitatem ac neceſsitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

QVIA PARVVS error in principio magnus eſt in fine, ſecũdũ Philoſophũ primo Cæli & Mundi ens autẽ & eſſentia ſunt, quæ primò in intellectũ concipiũtur, vt dicit Auicen. in Metaphyſica, ideo primò, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horum difficultatem aperiendam dicẽdum eſt quid nomine Eſſentiæ & Entis ſignificetur, & quomodo in diuerſis inueniantur, & quomodo ſe habeant ad intentiones logicas, ſcilicet genera, ſpecies, & differentias. *Tex. cõ. 33.* *Cap. 5. in principio.*

OPVS ISTVD inſigne in duas partes diuiditur principales, in proœmium ſcilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciẽdum eſt, &c. In proœmio autẽ Rhetoricæ ſeruãdo tria agit. Primò reddit auditores benevolos, vtilitatem & neceſsitatem dicendorum oſtendens talã ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa eſſentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa eſſentiam & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & neceſſarium eſt tradere notitiam de eſſentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorũ ignorantia accidũt, huius rationis Maioris ſubintellectæ probatio ponitur in litera ſumpta ex primo cæli tex. cõ. 33. Minor autem probatur autoritate Auicen. primo ſuæ Metaph. cap. 7. Ad euidentiam Maioris & ſuæ probationis ſcito, quòd quia principium eſt paruum in quãtitate, ideo error in principio paruis appellatur, & quia principium eſt magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Creſcit enim error ſicut & dilatatur principium in ſuis principiatis, vt manifeſtè patet in principio beuij, in quo modica deuiatio ad magnam diſtantiam deducit in proceſſu. *Cap. 5. in principio. Quæſtio.*

QVAESTIO.
Num ens ſit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc ſtudio trita, an ſcilicet ens ſit primò cognitum ordine originis ab intellectu noſtro.

¶In hac quæſtione quinq; agã. Primò declarabitur in quo ſtat difficultas queſtionis. Secundò ponetur opinio Scoti cũ fundamẽtis ſuis. Tertiò ponetur opinio S. Tho. & impugnabitur ſimul opinio Scoti. Quartò arguetur cõtra dicta S. Tho. & reſpondebitur. Quintò ſatisfiet argumentis principalibus.

QVO AD primum notandum eſt quod vniuerſale (quòd tantùm ab intellectu directè cognoſci ſupponimus) duplicem habet totalitatem, eſt enim totum diffinibile, & eſt totum vniuerſale, differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur ſuprà actualitates rei, totalitas autem vniuerſalis ſupra virtutem ſeu poteſtatem. Secundò, quia illa eſt in ordine ad ſuperiora, ſi habet ea, iſta verò eſt in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter eſt iſta prior. Et ſicut habet duplicem totalitatem ipſum vniuerſale, ita habet duplicem cognitionem confuſam, & duplicem diſtinctam. Prima cognitio confuſa eſt, qua cognoſcitur vt totũ diffinibile, nõ reſoluẽdo in partes diffinitiuas. Secunda cognitiõ cõfuſa eſt, qua cognoſcitur, vt totũ vniuerſale non cõponendo ipſum cũ partibus ſubiectiuis. Prima diſtincta eſt, qua cognoſcitur totum diffinitũ, reſoluendo ipſum in ſingulas partes diffinitionis: & hæc reſpondet primæ confuſæ. Secunda diſtincta eſt, qua cognoſcitur totũ vniuerſale, cõponendo ipſum cũ ſuis partibus ſubiectiuis: & hæc reſpondet ſecundæ confuſæ. Differunt autẽ illæ duę cognitiones cõfuſæ inter ſe tripliciter. Primò, quia prima cognitio reſpicit obiectum vt totũ diffinibile, ſecunda verò, vt totũ vniuerſale. Tertiò, quia prima nullã notitiã diſtinctã eiuſdẽ obiecti ſecum cõpatitur. Secunda verò cõpatitur ſecum notitiã diſtinctã eiuſdẽ obiectiui cõ ꝙ totũ diffinibile, vtpote nõ ſibi oppoſitã. Similiter enim ignoro animal in ſuis ſpeciebus, & nouit quid ſit animal. Tertiò, quia prima naturaliter eſt prior ſecunda: ex quibus pono verbalẽ differentiam. Et prima vocetur cognitio confuſa actualis: ſecũda verò notitia virtualis confuſa. Et meritò: eò ꝙ prima cogoitione cognoſcitur confuſè, id quod actualiter in obiecto repertur: ſecunda verò cognoſcitur confuſè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶Illæ verò duæ diſtinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò, quia prima cognitione penetratur res, vt totũ diffinibile: ſecunda verò vt totum vniuerſale. Secundò, quia prima cõpatitur ſecũ eiuſdem obiecti aliquã cognitionem confuſam vniuerſalem, ſ. vtpote ſibi nõ oppoſitam, ſecunda verò nullã confuſam ſecũ cõpatitur: cũ notitia enim animalis cũ ſuis ſpeciebus nõ ſtat ignoratia animalis in ſe: & ex hac ſequitur tertia differentia, ꝙ ſecunda diſtincta infert primam, & non econuerſo. Ex quibus pono etiã hic verbalem differentiam: & prima quidem vocetur notitia diſtincta actualis, ſecunda verò notitia diſtincta virtualis & meritò: quia prima penetratur res, ſecũdum id, quod actualiter in ea inuenitur, ſecunda autem cognoſcitur res ſecundum id, quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones iſtarũ quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundẽ. Et quia priuatio cognoſcitur & diffinitur per ſuum habitũ: ideo à diſtinctis incipiendo dicitur ꝙ cognitio diſtincta actualis eſt: qua penetratur id, qđ actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confuſa actualis eſt qua circa penetrationẽ cognoſcitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio diſtincta virtualis eſt, qua obiectum penetratur ſecundũ id ꝙ virtualiter in ipſo includitur. Cognitio confuſa virtualis eſt, qua obiectum ſecundum id, quod virtualiter in ipſo includitur non perfectè cognoſcitur.

COORDINATIONES Harum cognitionum ſunt iſtę, prima eſt cognitionũ cõfuſarũ actualium: ſecũda cõfuſarũ virtualiũ: tertia diſtinctarũ actualiũ: quarta diſtinctarũ virtualiũ. In prima eſt cognitio, qua cognoſcitur ſubſtãtia in ſeipſa nõ penetrãdo tamẽ, & cognitio, qua cognoſcitur corpus: & qua corpus animatũ vt ſic, & qua animal vt ſic, & qua homo vt ſic: ſemper abſque penetratione. Labſq; hoc quod habeatur ratio formalis clara & reſoluta. In tertia ſunt cognitiones oppoſitę ſupradictis, ſ. qua ſubſtãtia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoſcuntur. In ſecunda ſunt cognitiones, quibus ſubſtãtia corpus, corpus animatum, & animal cognoſcuntur, nõ componendo cũ inferioribus ſuis. In quarta ſunt cognitiones his oppoſitæ, ſ. qua ſubſtãtia iã cũ ſuis inferioribus perfecta cognitione cõponitur totũ vniuerſale, ſ. cum ſuis partibus, & qua corpus ſimiliter cũ ſuis partib⁹ ſubiectiuis penetratur, & ſic de aliis. Cùm autẽ, vt ex dictis patet, ordo cognitionum confuſarũ actualium ſit via originis prior cæteris, primum cognitum in ordine cognitionis confuſę actualis, erit primũ cognitum ſimpliciter & ſic cum hic quæramus, quid ſit primũ cogoitum ſimpliciter ab intellectu noſtro via originis nihil aliud dubitamus ſit quid niſi primum cognitũ in ordine cognitionis confuſæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confuſæ actualis via originis primũ cogni-tum ſit ens, an ſpecies ſpecialiſsima. Ex quo patet defectus Antonij Trombetæ, qui hanc quæſtionem mouendo adducit opinionẽ S. Tho. ex prima parte, quæ 85. art. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta eſt paratio inter cognitiones confuſas actuales, de quibus eſt hic tota quæſtio, ſed comparauit ibi cognitiones diſtinctas actuales inter ſe, comparauit quoque diſtinctam actualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam virtualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam actualem diſtinctæ actuali eiuſdem obiecti, vt patet intuenti, Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM Scotus prima ſen. diſt. 3. q. 2. ponit hanc concluſionem. Primum cognitum cognitione confuſa actuali eſt ſpecies ſpecialiſsima, cui⁹ ſingulare efficacius primò mouet ſenſum. Et probat tribus rationibus.

¶Prima eſt, Cauſæ naturales nõ impeditæ producũt primò perfectiſsimũ effectũ, quę poſſunt primò producere, patet iſta, quia agũt ſecundum vltimũ potentiæ ſuæ, ſed agentia ad primũ actum intellectus ſunt cauſæ naturales non impeditæ, ergo producunt primò perfectiſsimum effectũ, quę poſſunt primò producedere. talis effectus nõ eſt niſi cõceptus actualis confuſus ſpeciei ſpecialiſsimę, ergo, &c. Probatur hoc vltimò aſſumptum, quia ſi talis conceptus, ſ. perfectiſsimus ſit conceptus cõmunioris, ſequitur ꝙ nunquã illa agentia poterunt producere conceptum ſpeciei ſpecialiſsimæ. Tenet conſequentia, quia nunquã aliqua potentia poteſt in effectum perfectiorẽ ſuo perfectiſsimo effectu, conceptus autẽ ſpeciei ſpecialiſsimę eſt perfectior conceptu communiori, ſicut totũ ſua parte. Et confirmatur, inquit Anto. Trombeta, quandocunque ſunt aliqua duo naturalia agentia æque approximata paſſo debito diſpoſito, id quod eſt actualius, præuenit, id quod eſt minus actuale in agendo erga paſſum, ſed rationes obiectiuæ ſpeciei ſpecialiſsimæ, & cuiuſcunque ſuperioris ſunt huiuſmodi, ſ. ꝙ ſpecies ſpecialiſsima eſt actualior, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius producit effectũ ſuum, quam genus.

¶Secunda ratio eſt iſta. Termini metaphyſicales, vel vniuerſaliſsimi ſunt vltimo actualiter noti via doctrinę. Patet iſta ex Auicen. 1. metap. c. 3. dicente, ꝙ Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ, ſed termini illi ſunt vniuerſaliſsimi, ergo vniuerſaliora non ſunt prius nota actualiter. Et cõfirmatur, ait Anto. Trombeta, quia ordo ſcientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoſcibilium quo ad nos, ſi ergo Metaphyſica eſt vltima quo ad nos, ergo termini ſui erunt etiam vltimò noti quo ad nos. *c. 3. circa medium.*

¶Tertia ratio eſt iſta, Si oporteret ante ſpeciei cõceptũ concipere vniuerſaliora, tunc ſuppoſito ſenſu in actu & intellectu ſoluto, magnum temporis interuallum accideret antequã intellectus cognoſceret ſpeciem. Tenet conſequentia, quia multa ſunt prędicata media inter ſupremum & infimum.

¶Quartò ad idem arguit Anto. Trombeta ſic, Id pri⁹ cognoſcitur quod eſt facilioris abſtractionis, ſed ſpecies ſpecialiſsima eſt facilliмæ abſtractionis, ergo ſpecies ſpecialiſsima prius cognoſcitur. Probatur maior: quia cùm intellectus non intelligat niſi abſtrahẽdo: ſicut ſe habet ad abſtrahendum, ita ſe habet ad intelligendum. Minor patet, quia à ſimilioribus facilior eſt abſtractatio, quàm à diſſimilioribus: indiuidua autem vnius ſpeciei, à quibus abſtrahitur genus: ſeu quodvis ſuperius.

¶Quintò, Id vniuerſale prius cognoſcitur ab intellectu, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet ſenſum, q̃ cuiuſcũq; ſuperioris ſingulare: ergo ſpecies ſpecialiſsima primò cognoſcitur ab intellectu. Maior patet qa noſtra cognitio intellectiua naſcitur ex ſenſitiua. Minor probatur dupliciter. Primò, Senſus mouetur à ſingulari, ergo maximè mouetur à maximè ſingulari (per regulã Topicã, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter) ſed maximè ſingulare eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ: quia eſt determinatiſsimũ nõ ſolum determinatione ſingularitatis, ſed etiam naturæ determinatæ: nõ amplius determinabilis per aliã naturam, ꝙ indiuiduis ſuperiorũ non conuenit: ergo, &c. Secundò probatur eadẽ minor ſic, Singulare actualis fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ eſt actualius, cùm ſit perfecti⁹: cùm ad alia ſingularia addat, ergo ſingulare ſpeciei ſpecialiſsimæ fortius mouet. *Primo Topico.*

¶Sextò ſic, Compoſitius eſt prius notum: ſpecies ſpecialiſsima eſt cõpoſitior omnibus ſuperiorib⁹: ergo ſpecies ſpecialiſsima eſt pri⁹ nota omnib⁹ ſuperioribus. Maior habetur à Commẽtatore primo Phyſicorum commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod ſpecies abundat à genere. Et hoc de ſecundo.

CONCLVSIO.
Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione actuali confuſa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duæ cõcluſiones. Prima eſt, Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione confuſa actuali.

¶Antequam hæc concluſio probetur duo præmittam. Primò declarabo quid nominis ſubiecti concluſionis, ſ. quid ſit dicere ens concretum quidditati ſenſibili. Secundò declarabitur quoddam, quod præſupponit ipſa concluſio. *Abſtractio formalis & totalis quid ſint.*

¶Circa primũ ſcito ꝙ ens ſub triplici conditione poteſt terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionẽ iſtam, quæ eſt abſtractio totalis, non dico à ſingularibus, ſed à ſpecibus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionẽ iſtam quę eſt abſtractio formalis ſimiliter à ſpecieb⁹ & generib⁹. Tertio modo vt neutrã iſtarũ conditionũ habens: abſtractũ tamẽ à ſingularibus primo modo ens nõ eſt pertinens ad hãc quæſtionẽ: quia ipſum vt ſic eſt totũ vniuerſale, nos autẽ loquimur de cognitione cõfuſa actuali nõ virtuali. Secundo modo ens eſt terminus metaphyſicalis: & forte adhuc viris doctiſsimis non innotuit. Tertio modo ens eſt primũ cogoitum, & nunc upatum eſt ens cõcretum quidditati ſenſibili: quia non eſt ſeparatum aliqua dictarum abſtractionũ à quidditate ſpecifica vel generica. *Abſtractio*

¶Ad horum pleniorem intelligentiam nota quod ſicut eſt duplex com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

compositio,ſ.formæ cum materia,& totius cũ partibus,ita duplex eſt abſtractio per intellectũ, ſ.qua formale abſtrahitur à materiali, & qua totum vniuerſale abſtrahitur à partibus ſubiectiuis, ſecũdũ primam quantitas abſtrahitur à materia ſenſibili,iuxta ſecundã animal abſtrahitur à Boue & Leone,primam voco abſtractionem formalem,ſecundam verò voco abſtractionem totalem,eò quia quòd abſtrahitur prima abſtractione, eſt vt forma ei⁹,à quo abſtrahitur. Quod verò abſtrahitur ſecunda abſtractione , eſt vt totum vniuerſale reſpectu eius,à quo abſtrahitur.

¶Differunt autem hæ duæ abſtractiones quadrupliciter.Primò qa in abſtractione formali ſeorſum vterq; conceptus completus habetur,eius.ſ.q̃ abſtrahitur, & eius à quo abſtrahitur,id eſt,formalis & materialis,ita q̃ cõceptus alter alterum non includit.Linea enim in eo q̃ linea,habet completã ſuam diffinitionem non includentem materiã ſenſibilẽ,& econuerſo, materia ſenſibilis lineę habet completæ ſuã diffinitionem nõ includentẽ aliquid lineæ,in eo q̃ linea: aliter diffinitiones naturales abſtraherentur à materia ſenſibili. In abſtractione verò totali non remanet ſeorſum vterq; conceptus completus,ita q̃ alter alterum non includit,ſed vnus tantũ, eius,ſ.q̃ abſtrahitur. Quãdo enim abſtraho animalab homine nõ præcidunt ſe inuicem conceptus hominis & animalis , ſed tantùm conceptus animalis non includit cõceptum hominis, homo enim non eſt intelligibilis ſine animali. Fundamentum huius differẽtiæ eſt, q̃ illa abſtractio fit per conſiderationẽ alicuius, q̃ eſt de ratione inferioris,& per remotionem,id eſt, non conſiderationem alicui⁹, q̃ eſt de ratione illiuſmet inferioris, abſtrahitur enim animal ab homine per hoc, q̃ intellectus conſideratin homine animal & non rationale, quorum vtrunque eſt de ratione hominis. Illa autẽ abſtractio non fit per conſiderationem alicuius q̃ ſit de illius ratione materiæ,& per cõſiderationem alicuius, quòd ſit de illius ratione,ſed potius fit per ſeparationẽ eorũ, quæ ſunt de ratione formalis,ab his quę ſunt de ratione materialis,& econuerſo,vt exemplum datum oſtendit.

¶Secundò differũt, quia per abſtractionem formalem oritur in eo q̃ abſtrahitur actualitas,diſtinctio & intelligibilitas. In abſtractione verò totali oritur in eo q̃ abſtrahitur potẽtialitatis confuſio, & minor intelligibilitas.Tertiò differũt,quia in abſtractione formali quãtò aliquid eſt abſtractius,tãtò eſt noti⁹ naturę.In abſtractione verò totali quãtò eſt abſtractius,tantò eſt notius nobis.Fundamentum harũ differẽtiarum eſt,quia abſtractio formalis fit per ſeparationem à materialibus potẽtialibus, & huiuſmodi. Abſtractio autem totalis fit per ſeparationem à ſpecificis actualitatibus,à quibus quantò aliquid eſt abſtractius,tantò eſt potentialius, cùm genus poteſtate contineat inferiora, & tantò eſt minus intelligibile, cùm actus ſecundũ ſe ſit notior potentia.6.Meta.tex.com.2. Quarò differũt, quia penes diuerſos modos abſtractiõis formalis ſcientiæ ſpeculatiuæ diuerſificantur,vt patet 6.Metap.in principio.Abſtractio autem totalis communis eſt omni ſcientiæ. Propter quod metaphyſicalia vt ſic non comparantur ad naturalia per modũ totius vniuerſalis ad partes ſubiectiuas,ſed vt formalia ad materialia, ſicut & mathematicalia , licet enim gradus metaphyſicales ſint vniuerſaliores aliis , & cõparari poſſint ad alia vt ad partes ſubiectiuas,eò quòd eidem poteſt vtraque abſtractio conuenire , inde inquãtum ſtant ſub conſideratione metaphyſicali, non ſunt vniuerſalia reſpectu naturaliũ, ſed formæ, & naturalia ſunt earũ materia, hoc eſt valde notandum. Patet ergo quomodo ens quãdoq; habet abſtractionem formalem,quando ſcilicet cum præciſione cæterarum rationum genericarum & ſpecificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abſtractionem totalem, quando ſcilicet vt totum vniuerſale poteſtate includens cætera genera & ſpecies, conſideratur. Patere etiam poteſt quod nunc intendimus, quomodo ens ſit concretum quidditati ſenſibili , cùm ſcilicet neutra illarum abſtractionum fulcitur , ſed in quidditate ſenſibili abſtracta à ſingularibus abſque aliqua ſeparatione inſpicitur, & ſic eſt manifeſtum quid ſignificetur nomine Entis concreti quidditati ſenſibili.

Supplemen tum in con cluſione. ¶Id verò quod præſupponit concluſio eſt, ens poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa, q̃ Scotiſtæ negant tenentes ens non poſſe cognoſci cognitione actuali confuſa , ſed diſtincta tantùm. Et probant ſic, Id quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, non poteſt cognoſci cognitione confuſa actuali,ens habet conceptum ſimplicem,ergo.Maior patet ex eo,q̃ cognitio cõfuſa actualis fit, cùm intellectus fertur in obiectum ſecundũ id quod actualiter in eo includitur,neſciendo reſoluere in partes rationis illius obiecti. In id autẽ quod habet conceptũ ſimpliciter ſimplicẽ,nõ contingit intellectũ ferri ſecundũ aliquid, & ſecundũ aliquid non aliter conceptus eius eſſet compoſitus. Minor patet,quia cõceptus entis eſt irreſolubilis . Vt autem videatur q̃ concluſio nõ præſupponit aliquod falſum,& pateat inſufficientia huius rationis, aduertas quòd ſicut de ratione cognitionis diſtinctẽ actualis nõ eſt , q̃ obiectum cognoſcatur per reſolutionem in partes rationis,vt patet, cum diſtinctẽ cognoſcitur ens,ſed eius ratio ſtat in hoc q̃ obiectũ penetretur ab intellectu ſecundũ omne , q̃ actualiter in illo inuenitur, ſiue hoc fiat per reſolutionem obiecti in partes rationis , ſiue fiat ex claro inquitu obiecti ſimplicis,ita nõ eſt de ratione cognitionis confuſæ actualis, q̃ intellectus intelligat obiectum ſecundum aliquid, & ſecundũ aliquid ignoret, ſed ſufficit q̃ intellectus feratur in obiectũ ipſum actualiter , & non penetret eius actualitatem, ita q̃ in hoc ſtat ratio cognitionis confuſæ actualis, q̃ intellectus feratur in obiectũ ſecundũ id quod actualiter in eo eſt,non penetrãdo ipſum. Siue autẽ id contingat ex eo,q̃ obiectũ eſt reſolubile in plures conceptus,ſiue ex alio per accidens,hoc ſe habet ad cognitionem confuſam actualẽ, & ſic ratio Scoti aſſumit maiorẽ fallam, & probationem peccantem falſum conſequentis , ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiuè, à negatiua vnius modi cognitionis cõfuſæ ad negatiuam vnius modi.

Et quòd ita ſit, & q̃ ens & quodlibet ſimpliciter ſimplex poſsit cognoſci cognitione confuſa actuali, probo ſic, Quandocunq; intellectus fertur in ens,actualiter ipſum cõcipiendo,& neſciendo ſeparare ens à ſubſtãtia & accidente , habet de ente cognitionem confuſam actualẽ,ſed multorum hominum intellectus eſt huiuſmodi, ergo,&c. Maior ſic manifeſtatur,quia cũ intellect⁹ actualiter feratur in ens, & tamẽ neſcit ſeparare propriã eius rationem à rationibus propriis ſubſtantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confuſam aut diſtinctã. Non diſtinctam,quia effectus inſeparabilis cognitionis diſtinctæ, eſt ſcire illius obiecti differentiam ab aliis,ergo cõfuſam,& cùm poſitiuũ ſit q̃ ſit cognitio actualis,ſequitur q̃ ſit cognitio confuſa actualis: Minorem experiẽtia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in ſtudiis adhuc neſcire diſtinguere rationem propriã entis à ſubſtantia & accidente, quos neſcire habere conceptũ actualem entis fatuum eſt dicere,& contra ſenſum , conſiderant enim ens ſecundũ id quod actualiter in ſe habet,& totum attingunt,ſed quia non totaliter comprehendunt, ideo neſciunt ipſum ab aliis ſeparare , reſtat igitur præſuppoſitum in noſtra concluſione ſolidum,& falſum eſſe,quòd ens ſola cognitione actuali diſtincta cognoſcatur. Nunc ſupereſt probare cõclu ſionem,quam habes quo ad primam partem a S.Tho.& Auicen.dicentibus , q̃ ens eſt id quod intellectui noſtro primò imprimitur, probatur ergo ſic concluſio , Conceptus imperfectiſsimus omniũ eſt primus via originis , ſed conceptus actualis confuſus entis eſt conceptus imperfectiſsimus omnium , ergo eſt primus via originis. Maior patet,quia imperfectiora ſunt priora via generationis, 9.Metaphy.tex.com.15.Minor etiam eſt de ſe euidens,quia omnis alius conceptus cùm addat entis conceptum,eſt perfectior illo,ſicut totum ſua parte.

¶Reſpondet Anto. Trombeta, q̃ perfectio conceptus eſt duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidẽtiæ , ille conceptus eſt perfectior obiectalis , qui habet obiectum perfecti⁹ poſitiuè, ille autem eſt perfectior euidenter,qui habet obiectũ pauciora includẽs ex Ariſt.(in proœ.Meta.)Vnde ſi in argumento ſit ſermo de perfectione obiectali,maior eſt falſa: & minor vera,ſi de perfectione euidentiæ,maior eſt vera & minor falſa.

¶Cõtra,& probo q̃ minor ſit vera de perfectione euidẽtiæ loquẽdo,ita q̃ cõceptus actualis cõfuſus entis ſit imperfectiſsimus, quo ad euidentiam. Ille cõceptus eſt omnium euidentiſsimus ſub quo intellectus poſitus magis remotus eſt à cognitione aliorũ omniũ, q̃ ſub quocunq; alio conceptu , conceptus actualis confuſus entis eſt huiuſmodi.ſ.q̃ intellectus habens ipſum,magis diſtat ab aliorũ cognitione,q̃ habẽs quẽcunq; alium conceptũ, ergo conceptus actualis confuſus entis eſt ineuidentiſsimus omniũ. Maior patet ex eo q̃ euidentia cõceptus,cũ ſit propria perfectio intellectus. quanto maior eſt , tãtò intellectũ magis propinquũ reddit ad aliorum cognitionem,præſertim cùm intellectus ex euidẽtibus ad ineuidẽtiam naturaliter procedat.Minor verò probatur ſic.Quandocunq; ſunt aliqui duo conceptus,quorum vnus actualiter alterũ includit, & nõ econuerſo intellectus habẽs illum,qui actualiter includit alterũ,eſt in proximiori diſpoſitione,ad cognoſcendũ reliquũ, quã econuerſo,modo conceptus entis ita ſe habet ad alios, q̃ ipſe alios non includit, alij verò actualiter ipſum includũt, ergo intellectus habens conceptũ entis magis diſtat ab aliorũ cognitione, q̃ habẽs quemcunq; alium conceptũ. Et confirmatur per Scot.dicentem,q̃ pars rationis actualiter intellectæ eſt ſatis ꝓxima intellectui, adeo vt ꝓximus eſſe nõ poſsit.Illud autẽ q̃ adducitur ex proœ.Metap. q̃ euidentia attenditur penes obiectũ pauciora actu includens , ad propoſitũ non eſt,quoniã certitudo illa eſt certitudo obiectalis, ſermo autem noſter de euidentia ſe tenẽte ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad ſibi ineuidentia & incerta.

¶Secũdò,pbatur eadẽ cõcluſio ſic, Cognitio primorũ principiorũ eſt prima cognitio cõplexa , ergo cognitio ẽtis eſt prima cognitio incõplexa.Antecedens patet ex eo q̃ cognitio q̃ eſt à natura debet ꝓcedere eam,q̃ eſt ex induſtria, & ex eo q̃ in omniũ ſunt notitia etiã in pueritia,& ex eo q̃ præſupponuntur ad quodlibet diſcere,vt habetur primo Poſte.Conſequẽtia verò probatur,quia cum ens ſit terminus,

terminus ille , ex quo conficitur principium primum:ſi ens nõ eſſent primum cognitum, ſed aliquid aliud poſſet tunc fieri alia complexio ab intellectu:adhuc non habita notitia principij,&c.

¶Contra ipſam poſitionẽ Scoti arguitur: Species ſpecialiſsima nõ eſt obiectũ cõfuſiſsimũ ſimpliciter, ergo cognitio eius actualis cõfuſa nõ eſt prima ſimpliciter , & cõſequenter ipſa nõ eſt primũ cognitum.Cõſequẽtia tenet ex poſitione aduerſa dicẽte, q̃ ideo ſpecies ſpecialiſsima eſt primũ cognitũ:quia eſt cõfuſiſsima. Antecedens probatur ſic: Genus eſt cõfuſius ſpecie,ergo ipſa nõ eſt confuſiſsima.Conſequẽtia iterum eſt nota:Antecedens probatur, Qã plura continet eſt confuſius, genus plura cõtinet quã ſpecies: animal enim continet plura quàm homo,ergo,&c.

¶Reſpondent, q̃ continentia eſt duplex, quædam actualis; quædã potentialis:& q̃ id eſt cõfuſius, q̃ plura cõtinent actualiter,nõ potentialiter,modò genus continet plura in potentia: ſpecies autẽ in actu, & ideo ſpecies eſt confuſior.

¶Contrà,confuſius eſt q̃ continet plura ſine ordine, q̃ quod cõtinet plura cum ordine : ſed continens actualiter cõtinet plura ordinatè:ſpecies enim ordinatè continet partes diſſimiliuas:ergo continens autem in potentia continet plura ſine ordine . ergo cõtinet plura potentialiter eſt confuſius.

¶Reſpondet Anto. Trombeta, q̃ genus continet ſpecies ordinatè & non ſine ordine,eo quòd non reſpicit eas niſi medius differẽtius, quæ ſunt valde ordinatæ.

¶Cõtrà, Genus cõtinet ſpecies & differẽtias in actu: ſed in potẽtia (vt dicit Porphyrius.)ergo cõtinet eas indiſtinctè. Tenet cõſequẽtia:quia actus eſt qui diſtinguit, 7.Metaph.tex.com.49.tunc vltima continet indiſtinctè.ergo non ordinatè. Tenet cõſequentia:quia ordo abſque diſtinctione non eſt imaginabilis(etiã ſi fingendi detur licentia) Quod autem dixit, genus,ſ.non reſpicere ſpecies niſi mediis differentijs ordinatis,non iuuat:eò quòd nõ ſolùm ſpecies, ſed etiam differentias inter ſe ordinatas genus abſque ordine cõtinet:vt probatum eſt.

¶Aduertas hic, quòd confuſio nõ ſequitur contenientiam plurium (vt Scotiſtæ fingunt)ſic enim vniuerſum eſſet maximè confuſum: ſed cõtinentiam plurium ſine ordine. Vnde prouerbiũ eſt, Vbi pluralitas ſine ordine,ibi confuſio,&c.

SECVNDA Concluſio eſt iſta,Inter cõceptus actuales confuſos prædicatorũ quidditatiuorum nõ eſt eſſentialis ordo originis. probatur ſic, Quandocunque ſunt aliqui cõceptus eſſentialiter ordinati ordine originis,impoſsibile eſt extremos generari non genitis inter medios.Iſta patet de ſe:alioquin non eſſet ordo eſſentialis originis inter illos : ſed de facto habemus conceptus confuſos actuales extremorum abſque intermediorũ conceptibus : ergo nõ eſt inter eos eſſentialis ordo originis. Minorẽ experiẽtia declarat: experimur nanq; nos cõcipere hominẽ,& ſubſtantiã, & tamen intermedia ignoramus nõ ſolũ diſtinctè,ſed confuſè:caremus enim cõceptibus propriis eorũ,quibus actualiter in ipſa dirigatur intellectus acies : & nõ ſolũ ignoramus reſoluere ipſa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio cõuincit me,ideo ſolam adduco. Ex hoc patet defectus Scotiſtarũ dicentiũ, q̃ eſt ordo eſſentialis inter cõceptus confuſos:non enim poſſunt ſoluere hanc rationem.

¶Sed immediatè cõtra hæc obiicitur ſic , Inter cõceptus confuſos actuales ſuperioris & inferioris nõ eſt ordo eſſentialis originis: ergo ita poteſt primò generari cõceptus ſpeciei ſpecialiſsimæ , ſicut entis:q̃ eſt contra primã concluſionem.Tenet conſequentia:quia ordo non eſſentialis non eſt neceſſarius,& variari poteſt.

¶Ad hoc dico negãdo conſequentiã,licet enim non ſit ordo eſſentialis inter omnes cõceptus confuſos,eſt tamẽ talis ordo inter cõceptus entis, & quẽcunq; aliũ. Nec hoc eſt voluntariũ,eo q̃ cõceptus entis eſt quædã forma generaliſsima ipſius intellectus , ſicut forma corporeitatis eſt forma generaliſsima ipſius materiæ , vnde ſicut inter formã corporeitatis & alias eſt ordo eſſentialis.nõ autẽ inter alias formas inter ſe,ita inter conceptũ entis & alios, non autem inter alios inter ſe , põt enim poſt cõceptum entis quodcunq; aliud cõcipi,Siue ſubſtãtia, ſiue accidens,ſiue ſpecies, ſiue genus. Eſt etiã conceptus entis quaſi naturalis ipſi intellectui,ſicut & cognitio primi principij,ſtatim enim ꝓſentatũ ens ab ommbus cognoſcitur,& ideo ipſum oportet eſſe pri⁹ aliis eſſentialiter ſicut vniuerſaliter act⁹ naturalis ꝓcedit cæteros, q̃ penitus ab extra ſunt,nõ eſt autem ſimilis ratio de aliis conceptibus inter ſe. Et hæc de tertio.

QVOAD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quæuam dicta S.D.in 1.par.q.85.ar.4.vbi tradit ordinẽ intellectualis cognitionis ſecundũ viã Peripateticã , ideo adduco eius impugnationes,& ſoluo. Quinque autem ſunt dicta,contra quæ arguit. Primũ eſt, intellectus eſt vniuerſaliũ & prius magis vniuerſalium. Secundum, Intellectus noſter procedit de potẽtia ad actũ. Tertiũ, Notitia rerũ in vniuerſali eſt notitia incompleta.Quartum, Notitia in vniuerſali eſt notitia ſecundum quid, & in potentia. Quintũ, Senſus exiens de potentia ad actum prius cõmunius, quàm minus commune cognoſcit.

¶Contra primum arguit ſic, S. Tho. tenet, q̃ quidquid eſt in re & ex natura rei ſit ſingulare, addo huic aliam propoſitionem, ſ.illud quod præcedit actũ intelligendi eſt reale,tũc ſic,quidquid eſt in re eſt ſingulare , quidquid prima intellectione intelligitur , eſt in re, ergo quidquid prima intellectione intelligitur, eſt ſingulare,ergo nõ poteſt intelligere magis vniuerſaliter, Maior eſt S.Tho.Minor ex ſecundo ſuppoſito patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis,eſt poſteri⁹ actu collationis intellectus. Tũ quia tale obiectum eſt cauſa entis realis,ſ.primi actus intelligẽdi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali , quæ non eſt niſi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto,vt à menſura,ens autem reale non dependet ab ente rationis.

¶Ad hæc reſpõſio,q̃ Maior poteſt habere duplicẽ ſenſum.Primus eſt,q̃ quidquid eſt in re, eſt ſingulare, id eſt,quidquid eſt in re eſt ſingularitas,& ſic eſt falſa, eſt enim in Sorte non ſolũ ſingularitas, ſed humanitas & animalitas. Secũdus ſenſus eſt, quidquid eſt in re, eſt ſingulare, id eſt, quidquid eſt in re, habet eſſe ſingularizatum, & hoc modo eſt apud Peripateticos veriſsima, vnde argumentum ſi debet eſſe trib⁹ terminis.Maior eſt falſa in primo ſenſu,in ſecundo autem conceditur totũ argumentum,ens ſiquidẽ primò cognitum non habetur eſſe reale niſi in ſingularibus.Quæ autem addit, quantum veritatem habeant infra patebit.

¶Contra ſecundũ dictũ,ſ.intellectus noſter procedit de potẽtia ad actum,arguitur ſic.Iſta propoſitio aſſumitur à S. Tho.ad probandum illã concluſionẽ, ſ.magis vniuerſaliter prius intelligitur,aut iſta propoſitio concludit nihil ad propoſitum , aut ipſa eſt ſimpliciter falſa. Quia ſi intelligit q̃ intellectus prius intelligat aliquid in potentia,q̃ in actu, ipſa eſt vera, ſed non ad propoſitũ: concedo enim q̃ intellectus prius intelligit ſpecien. ſpecialiſsimam in potentia, quã in actu:ſed hoc non habetur,q̃ prius genus quàm ſpeciem intelligat. Si autem intelligat, q̃ intellectus procedit de potentia ad actum, id eſt de notitia imperfecta ad perfectam, ipſa non eſt vniuerſaliter vera vt patet cùm proceditur à notitia præmiſſarum ad concluſiones,& à notitia cauſæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud eſſe falſum , ſcilicet quòd intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quàm perfectum , nam aer illuminatus non prius imperfectè: deinde perfectè illuminatur à ſole,ſimiliter intellectus prius recipit actum quàm habitum : & tamen actus eſt perfectior habitu , vnde ad hoc quod propoſitio ſit vera , oportet probare ordinem eſſentialem actus incompleti ad actum completum.

¶Ad hoc reſpondeo q̃ S.Tho. intelligit illam propoſitionem neutro illorũ modorũ præciſe,ſed hoc modo, Intellectus exiẽs de potentia ad actũ vltimatè perfectũ tranſiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum,quàm perfectũ: & habetur iſta propoſitio ex 8.Phy.tex.com.58. & 9.Meta.tex.com.14. & in lib.2.de Partibus animalium , q̃ priora via generationis ſunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore ſubſumatur Minor.ſintellectus noſter eſt exiens de potentia ad actum vltimate perfectũ,puta cognitionem diſtinctam ſpeciei ſpecialiſsimę tranſiturus per multos actus intermedios,ergo prius peruenit ad actum imperfectũ,q̃ perfectum, minor eſt euidens:eo q̃ cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij:& ſic ratio concludit q̃ prius magis vniuerſale quàm minus vniuerſale diſtinctè cognoſcamus: q̃ intendebat beatus Thomas,ſed ille deceptus eſt quia credidit S. Tho.loqui de cognitionibus confuſis actualibus,cùm, ſicut ſupra dictum eſt loquatur de cognitione confuſa virtuali ipſius ſpeciali & diſtincta eiuſdem & generis , cognitio enim diſtincta actualis generis appellatur ibi cõfuſa ipſius generis & ſpecierum eo quòd cõfuſè in illa ſpecies & generis poteſtas cognoſcitur . Ad id quod additur contra hanc propoſitionem, Intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectam,dico q̃ hęc propoſitio eſt vera vniuerſaliſsimè ſi intelligatur.

¶Pro cuius intellectu & omnium inſtantiarum ſolutione aduerte primò, q̃ proceſſus naturæ & intellectus eſt duplex,alter ſecundũ ordinem generationis tantùm,alter ſecũdum ordinem generationis & cauſalitatis effectiuæ,vel finalis. Primus proceſſus eſt quãdo inter terminos & media non cadit niſi prioritas & poſteritas ſecundum generationem . Secundus eſt quando vltra iſtam prioritatem inuenitur in illo quod eſt prius etiã prioritas cauſæ effectiuę vel finalis.

¶Secundò aduerte q̃ aliud eſt perfectius altero dupliciter, ſcilicet ſimpliciter vel ſecundum quid:ſtat enim quod aliquid ſit ſimpliciter, id eſt ſecundum ſuam naturam altero perfectius : quòd tamen ſecundum aliquam conditionem eſt imperfectius illo,ſicut ſubſtantia materialis eſt ſimpliciter perfectior accidente,quo tamen eſt imperfectior ſecundum quid inquantum actuatur per illud. Dicit ergo quòd tam natura , quàm intellectus in proceſſu generationis tantum ſemper procedit de imperfecto ſimpliciter ad perfectum ſimpliciter : eò quòd ordo generationis attenditur penes genus cauſæ materialis : ſicut animal prius generatur quam homo(vt dicitur in libro de animalibus.)In proceſſu autem ſecundo proce-

Primò intellect⁹ eſt vniuerſalius, & prius magis vniuerſalium.

Secũdò intellect⁹ humanus procedit ex potentia ad actum.

Tex.cõ.1.

Tex.cõ.2.

Tex.cõ.3.

Tex.cõ.4.

Tex.cõ.5.

Tex.cõ.6.

Tex.cõ.7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundū quid. sicut subtātia est prior generatione accidente, & vltra hoc est prior causalitate hoāl, eo ꝙ est finis eius, & quādoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, inquātum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶Ad primā igitur instātiarum dicitur ꝙ promissæ nō sunt priores conclusione via generationis tātum, sed etiā ordine causalitatis effectiue (vt dicit 2. Phy. tex. com. 31.) In alia littera, vt testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorū, & ideo sufficit ꝙ notitia earum sit imperfectior secundū quid, vnde etiā in genere causæ materialis collocantur, 2. Physic. ibidem & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundā de processu notitiæ causæ ad effectū. De aere illuminato non est ad propositum, quia illuminatio nō est successiua, conceptus vero generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est quòd actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verū de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo Ethic. talis autē est posterior habitu. Ordo quoq; essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem, vnde non oportuit aliter laborare.

Tertiū notitia in vniuersali est notitia incompleta.

¶Contra tertium, s. quod notitia in vniuersali est notitia incōpleta, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶Ad hæc dico ꝙ argumentum peccat per fallaciā æquiuocationis illius termini vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illā, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quàm specificis, & vult dicere ꝙ potior est notitia illa, quā acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo, quā illa quæ fit per demonstrationē, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quòd cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, q̄ cognoscere hominē in seipso, & hāc vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestū igitur est omni habēti ingenium, ꝙ nostra dicta Arist. non repugnāt. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, &, A demōstratur demonstratione vniuersali, primo modo A, non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secūdo modo A, in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

Quartū notitia in vniuersali est notitia secundū quid & in potentia, ac confusa.

¶Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundū quid & in potentia, propterea quòd in ipso vniuersali intelligūtur particularia sub quadā confusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶Contrà, illa probatio nulla est, quę ꝓcedit secundū fallaciā æquiuocationis ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorū, quæ in ipso includūtur. Licet enī in notitia virtualis particularis in vniuersali sit cōfusa, tamē notitia actualis ipsi⁹ vniuersalis est distincta, & quia ab his, quæ actualiter cōfundūtur in obiecto, attēditur cōfusio notitię cū notitia specificetur ab obiecto, & his, quę sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta.

¶Ad hæc dico ꝙ iste nō intelligit S. Tho. qui vult, ꝙ notitia diffusa animalis, vt est totū diffinibile, sit notitia cōfusa animalis, vt est totū vniuersale, & consequēter notitia cōfusa specierū, & ideo nō accidit æquiuocatio. Fatemur enim ꝙ notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, vt totū vniuersale est & non solū specierum eius, vt expresse dicit ibi S. Tho. vnde contingit animal simul esse notū distinctè & confusæ diuersimodè, vt supra dictū est. Nec oportet ꝙ si istæ duæ notitiæ simul inueniātur, sint eædem, cū etiā separentur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autem addit ꝙ talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo quòd minor est confusio actualis q̄ potentialis. Quod vltimo additur, ꝙ notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio cōfusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei, & sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptum eius implicat contra lictionem in proposito.

2. quæst. 83 artic. 3.

Quintū sensus exiens de potētia ad actum magis commune prius attingit, quā minus commune.

¶Contra quintū, s. ꝙ sensus exiens de potentia ad actū prius cōmunius quàm minus cōmune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune, Quòd si dicas sensum non cognoscere magis cōmune in se, sed ꝙ cognoscere singulare magis cōmunius, contra, aut cognoscit singulare magis cōmunius, ita ꝙ singularitas est ratio cognoscendi, aut ita ꝙ natura cōmunis sit ratio cognoscendi, primū non est dicendū, vt de se patet, nec secūdū potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶Contra quod arguitur sic, illud nō est ratio mouendi, ꝙ est idem re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura communis est eadem re & ratione singularitatis, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. ꝓbatur minor, qa natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione ꝙ probo, qa distinctio rationis sequitur actū intellectus, in illo autē priori nullus actus est intellectus. Et cōfirmatur, quia actus realis nō dependet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo nō dependet ab ente rationis, sed obiectū sensibile habēs in se distinctionē rationis est ens rationis, vel aggregatū ex ente reali & rationis ergo, &c. Et cōfirmatur ratio principalis sic, Quæcunq; sunt indistincta on mino secundū rem, si vnū terminat ad aliquā actionē realem & relinquū terminabit eandē, sed natura magis cōmunis & minus communis sunt homini, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundò, idē sensus primò cognoscit ꝙ species sensibilis primò repsentat, sed species sensibilis primò repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primò repræsentat obiectū sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specificę. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundum rationē sibi essentialius cōpetentem, ergo magis repræsentat ipsum ratione, quæ sibi essentialius & perfectius competit, quā sub ea ratione, quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

1. quæst. 3. artic. 3.

¶Ad hæc respōdetur, ꝙ respōsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, ꝙ natura talis puta color & non natura communis, id est color cōmunis est ratio mouendi. Ad improbationē, negatur Minor pro vtraq; sui parte, nam apud S. Tho. in Prima part. q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio ratiōis, licet actualiter sit post sensationē, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primò, quòd obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secundò ꝙ sensatio nō causatur à distinctione naturæ, sed à natura ipsa habente talē conditionē, & ideo dato ꝙ distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum diuinctus à sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione, nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quòd maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanētes, possum enim intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias cōfirmationes præmitto, ꝙ non dicit S. Tho. ꝙ semper sensus priꝰ cognoscat magis cōmune, quā minus cōmune. verbo enim sua sunt illa. Et qa sensus exit de potētia ad actum, sicut & intellectus, idem erit ordo cognitionis apparet in sensu, nā primò secundū sensum diuidicamus magis cōmune, quā minus cōmune & secundū locū & secundum tēpus. Ex quibus verbis non habetur nisi ꝙ sensus primò secundū locum & tēpus cognoscit singulare magis cōmunis, & non habetur, ꝙ semper ita fit, vnde argumenta illa non sunt contra S. Tho. licet nō concludant, falsum enim est, ꝙ species sensibilis primò repræsentet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est. s. ꝙ species sensibilis sit primò impressa à natura specifica, nam species sensibilis primò imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, ꝙ coloratum, & non ab ipso, in eo, ꝙ est album vel nigrum. Nec obstat, ꝙ albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur ꝙ sit primum obiectum potentiæ. Nec est verum quod assumit, s. ꝙ essentialius insit sensibili natura specialissima, quā natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quàm albedo siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

QVO Ad quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primū negatur illud vltimò assumptum, s. ꝙ perfectissimus esse actus, quē possunt primò producere agētia ad intellectionē, sit conceptus specificus. Dico enim, ꝙ perfectissimus, quē pro tunc possunt est cōceptus entis, imò nullum aliū possunt pro tunc. Et cūm cōtra hoc arguitur, quia sic nunquā produceretur conceptus specificus, nō valet consequētia. Ad cuius probationē dicitur, ꝙ nulla virtus potest in perfectiorē effectū suo effectu perfectissimo simpliciter, quælibet tamen virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quē potest pro aliquo priori, quia ille nō est perfectissimus, nisi secundū quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non potest in perfectiorē effectum, quā sit Leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectum perfectiorē illo, quē producit in principio actionis, quia tamen effectus fuit perfectissimus, quē pro tūc posset producere. Ad confirmationē dicitur, ꝙ Minor est falsa, nā intellectus existēs in pura potētia nō est æquè dispositus ad conceptū specificū, sicut entis, non per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

rima omni contraria dispositione inconsiderata, non est æquè dispōsita ad formas specificas, & ad formā corporeitatis. sed oportet primo recipi formā corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quòd est indispositus priuatiuè & non contrariè.

¶Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales vt sic, non ponuntur à nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphisicales abstracti abstractione formali: sed dicimus ꝙ significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶Ad tertium dico, ꝙ nō oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omniā virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, ꝙ cùm apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶Ad quartū dicitur, ꝙ species specialissima non est facilioris abstractionis, q̄ ens, loquendo de abstractione ad propositū requisita: sicut enim ad conceptū confusum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actū intellectus agentis. s. separatio à singularibus: altera per actū intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciē, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptū confusum actualem entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, quæ quidē fit, cum species quæcūque abstrahitur ab intellectu agēte: altera fit ab intellectu possibili per hoc, ꝙ in quidditate quacūque sibi primò præsentata actualiter, primò cōcipit ens nō concipiendo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tā ta & tā facilis est abstractio illa entis q̄ facilis est abstractio speciei specialissimæ: imò abstractio ista entis est facilior: quia faciliùs est actualiter concipere prius sine posteriori quàm econuerso: ex quo patet, quòd abstractio illa: de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶Ad quintū dico, ꝙ Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo quòd sensus non mouetur à singulari in eo ꝙ singulare. Ille enim modus arguendi secundū regulā Topicā non tenet, nisi cū prædicatum cōuenit subiecto, secundū ꝙ ipsum, vt habes à S. Tho. in tertio cōtra Gentiles. ca. 139. quod in proposito non reperitur: non enim hic color, inquantum hic, mouet visum: sed inquantum color. Ad aliam probationē dicitur, ꝙ Maior assumpta nō est vera vniuersaliter: eo ꝙ coloratū magis mouet visum, quàm hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nāque corporale quanto in remotius agit, tanto fortius videtur. Secūdò dicitur, ꝙ fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, quàm vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, quàm à singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 2. Poste. (& in proœmio Meta.) ideo prius cognoscit ens, quàm species: & secundum hoc dicitur ad argumentū, ꝙ maior est vera cæteris paribus: nō aūt vbi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præponderans inueniatur: multo enim plura singularia entis præponderant pauciioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mile homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶Ad sextum dicitur, ꝙ Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatem Philosophi dicitur primò, quòd text. Commētatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundò, vt saluemus Commentatorem, quòd compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolutè: vnde prius confusè cognosco hominem, quàm partes eius diffinitiuas vt sic: absolutè tamē prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem apperiens, tria proponendo, quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas nō modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur, sunt enim maximè vniuersalia, quę sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphysicorum.

Quid rei & quid nominis generalissimum.

CIRCA hanc particulam nota, quod sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quæ sunt obiectiue in anima passionum (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatę: signum autem vt sic, relativum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, q̄ cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibusuis aliis modis, sicut à Græco quærentibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de alijs. Interrogantibus verò quid rei, oportet assignare id ꝙ conuenit rei significātæ in primo modo perfectatis ad æquatæ. Et hæc est essentialis differētia inter quid nominis, & quid rei. sic ꝙ quid nominis est relatio nominis ad signatū: quid rei verò est rei relatæ seu significatæ essentia: & ex hac differentia sequuntur omnes aliæ quę dici solēt. puta ꝙ quid nominis sit non entium cōplexorum, per accidētalia, per communia, per extranea: quid rei verò est entium incomplexorum per propria & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rērum natura, & complexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis.

Quia verò ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus cōueniētior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶In hac tertia parte procœmij reddit auditores docciles ordinem dicendorum proponens tali conclusione. Ab ente ad essentiam procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiā procedendū est. Secūdo sic, Ex posteriorib⁹ in priora procedendū est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiā procedendū est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: cōposita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Cap. 1. in prin. c. 1. q. 2. in fin.

¶Circa minorē primę rationis nota, ꝙ ens, vt infra dicetur, significat id quod habet esse: id autē quod habet esse cōprehendit in se essentiam: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ non dicit esse vel nō esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam quòd complectitur in se vtrunque, essentiam, scilicet & esse: essentia verò alterum tantùm, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

¶Circa maiorem secundę rationis scito, ꝙ quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturā prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phy. tex. com. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositum est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Ens & essentia nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quæ essentiam significent.

SCiēdum est, quòd sicut in quinto Metaphysicę Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatē. Horum autē differentia est, quia secūdo modo pōtest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari pōt, etiā si illud in re nihil ponat: per quē modū priuationes & negationes entia dicūtur: dicimus enim ꝙ affirmatio est opposita negationi, & ꝙ cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid qd̄ sit ens, nisi ꝙ in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi nō sunt essentia. Nomē igitur Essentię nō sumitur ab ente secūdo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quę essentiā nō habēt, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictū est, ꝙ significat substātiam rei.

Ens significat veritatem propositionis quidam.

¶Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significetur. In secunda verò quomodo essētia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnico absoluitur capitulo, pars secunda sex: & sic totam integrant tractatum capitula septem. Quorum primum, quòd præ manibus habemus, tres partes continet: in prima declaratur quid nomine entis significetur, in secunda quid nomine essentię, in tertia differentia nominum ipsius essentiæ designatur. Primū tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur per 10. genera, alio modo vt significat veritatē propositionum: quēadmodum dicit Arist. 5. Meta. tex. com. 14. Dixit ens per se ad differentiā entis per accidēs aggregati ex reb⁹ diuersorū generū, vthomo alb⁹: de quo habes 5. Met. tex. 16. 13. Et innuit, ꝙ tripliciter differunt entia primo mō, & ens secūdo modo. Primo, quia ens primo modo prædicatur nō nisi de rebus existentibus in decē generibus, ens autē secūdo modo prædicatur de omni eo, ꝙ pōt esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundò differunt: quia ens primo modo est illud compositum, de quo suprà diximus, quod aliquāliter cōplectitur in se essentiam & esse: ens autem secūdo modo nō est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) ꝙ non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quòd ab ente primo modo tanquam à composito notioti Essentię, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiam aduerte primò, quòd veritas

Universidad de Deusto
Biblioteca

ppositionis, quæ est entis secũdo modo significati nihil aliud est q compositio facta in secũda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia, Sortes est cæcus ly est, nõ significat inhærentiã cæcitatis in Sorte. eo q cæcitas omni inhærentia caret cum inhærere realium accidentiũ sit: sed significat compositionem factã ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti, s. carente virtute visiua. vnde 5. Meta. in alia litera dicitur, quod ens significãs veritatem propositionis significat, quoniã propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infrà videbitur. *v. cõ. 14. c. 1. q 2. in fi. ca. 4. circa medium.*

ADVERTE Secundo q licet nullo intellectu considerante Sortes sit cęcus, & per considerationẽ intellectus nõ fiat magis vel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in Sorte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortẽ esse cæcum, vt sic, non est Sortẽ habere aliquod esse subsistentiale, vt patet nec accidentale, quia Sortes sit cæcus sola absentia visiuæ virtutis, quæ nihil supra Sortẽ addit: vnde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc q absque omni consideratione intellectus virtus visiua Sorti nõ ineſt, oportet Sortẽ nullo intellectu considerante esse cæcum. Dubitatio autẽ in hac re accidit, quia non rectè inspicitur q esse cæcum non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exemplũ, Nauis caret gubernatore nullo intellectu considerãte, absentia tamẽ gubernantis nullũ esse subsistentiale aut accidẽtale ponit in naue, vnde nauem esse sine gubernatore extra animã non est esse aliquod, sed nõ esse gubernatam. Acquirunt autẽ esse & fiũt entia priuationes & negationes, ex hoc quòd intellectus intelligẽs priuationes per habitus: & negationes per affirmationes format in seipso rei carẽtis aliquo modo idolum quoddam. Verbi gratia, cũ intellectus format in se idolum quoddam nauis gubernatore carentis: quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore, nõ presentia gubernatoris, quæ extra animã nihil ponit in anima, sit ens: per hoc q intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquẽ, & cum hoc esse sit in anima, & nullum aliud esse habeat: cõsequens est q negationes huiusmodi & priuationes non sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic earum esse nihil aliud est, quàm intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

CIRCA Tertiam differentiam aduertendum est, quòd cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanquam à composito nobis notiori essentiæ nostriam sumpsimus: sic Essentiæ nomen ab ente originem habet.

Et quia, vt dictum est, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.

¶In hac secunda particula declaratur quid nomine Essentiæ importetur tali conclusione, Essentia significat quoddam cõmune omnibus naturis omniũ entium. Cuius talẽ declarationẽ insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existẽtibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet quòd significet id quo aliquid est in quocũque genere & quauis specie. habent enim se ens & essentia vt quod & quo. cum autẽ naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus: sequitur quòd essentia significet aliquod commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta: vel illorum naturas, an immediatè.

CIRCA Hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significent immediatè ipsa prædicamenta seu naturas eorum, an mediatè in hac dubitatione tria agam. Primò declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur. tertiò ponetur opinio Sancti Thomę. Pro primo sciendum, quòd significare mediatè in proposito est significare aliquid mediante aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominem: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediatè est significare aliquid non per aliquã naturam, seu realitatem superiorem, sed per ipsam primò: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatè: vt patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet prædicamenta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, Scot. vt colligitur ex primo sen. dist. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinatur q ens significet decẽ prędicamẽta mediatè: & imaginatur enim q à quibuscunque similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusque cõmunis & prior vtroque: & sic cũ substantia & accidens habeant similitudinẽ in ente, & ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusq; cõmunis & prior tã substãtia, quàm accidente quę nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarũ abstractionum diffusè. Cũ em Sortes cõueniat cũ Platone in humanitate & nõ cũ Brunello ab eis põt abstrahi humanitas communis & prior eis: & inde cũ homo cõueniat cũ Brunello in sensibilitate & non cũ plãta, ab eis põt abstrahi animalitas cõmunis & prior eis: & inde cũ animal conueniat cũ planta in vegetabilitate, & nõ cum lapide, ab eis potest abstrahi vita cõmunis & prior eis: inde cũ viuum conueniat cũ lapide in corporeitate & non cũ intelligentiis, ab eis potest abstrahi corporeitas cõmunis & prior eis: inde cũ corpus conueniat intelligẽtiis in substãtialitate, & non cũ accidentibus, ab eis põt abstrahi substantialitas cõmunis & prior eis: inde cũ substantia cõueniat cũ accidẽte in entitate reali, & non cũ entibus rationibus, ad eis abstrahibilis entitas cõmunis & prior eis, & cũ hic realitas vltimò abstrahibilis sit illa, quàm significat ens immediatè, oportet q prędicamẽtales realitates seu naturæ mediate sub entis significatione claudantur. *Scot. 1. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. q. 2.*

¶Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infrà speciales erunt de his quæstiones.

¶Contra hanc opinionẽ arguo dupliciter. Primò autoritate Arist. 8. Met. tex. cõ. 16. vbi soluẽs quæstionẽ. Quare quidditas sit vna, dicit q in substãtiis separatis non est quærenda alia causa quia in eis nõ est nisi forma, quæ statim seipsa est ens & vnũ: quemadmodum ens statim seipso est substãtia & quantitas, & cætera prædicamẽta, non expectans aliud faciens ipsum naturas prędicamentales. ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandã realitatem priorẽ prędicamẽtis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota. consequens autem est contra Aristo. ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis. *c. 2. q. 2. t. circa me. in quadam dubia. t. c. 16. Cõ. 18.*

¶Secundo arguitur autoritate. Comment. 10. Met. com. 18. dicẽtis, quòd hoc nomen ens, vnũ, significat id quod significatur in prędicamento substantiæ & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediate aliqua communi. quid clarius? Ratione non arguo: quia oportet egredi limites. Hæc de secundo. *Conclusiones duæ.*

QVO AD Tertium pono opinionem S. Thomæ ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECVNDA Est ista, Ens significat vt conceptum obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus generibus distinctum secundum rationem à propriis conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas specificas & individuales exprimens.

¶Pro intelligentia terminorum nota, q conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuũ obiectaliter rei intellectæ: quod à Philosophis vocatur intentio seu cõceptus: à Theologis verò verbũ. Conceptus autem obiectalis, est res per cõceptum formalem repræsentatã in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere: conceptus verò obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nèc putandum est cum dicitur nomen significare conceptum quòd significet alterũ tantum: significat enim leonis nomen conceptum vtrunque, licet diuersimodè. est namque signum conceptus formalis, vt medij, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, vt vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶Probo ergo cõclusionem primam tali medio, omnia similia quacunque similitudine etiam analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem imaginem repræsentari: sed Deus & creaturæ substantia & accidens habent similitudinem inter se saltem analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem similitudinem repræsentari. Sed assimilatur inesse: ergo eadem similitudine poterunt repræsentari inquantum habent esse similitudo illa, est cõceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior fuerit dilucidata, quã sicẽx notioribus suademus. Vbicũque inuenitur agẽs producere sui similitudinẽ in alio, si id aliud producat aliud simile sibi secundũ id, quo ipsum assimilatur primo: oportet tertiũ assimilari vtrique ea ratione: q a quicquid est simile alicui in eo, q illud est alteri simile est simile vtrique: sicut species Sortis in oculo meo producta ab imagine Sortis in speculo est similitudo repræ-

sentatiua vtriusque & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata: & figuræ Sortis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est modo, q inter habẽtia analogã similitudinẽ Deũ & creaturã, subsistantiã & accidens, reperitur hmõi habitudo in ordine ad cõceptũ formalẽ: igitur, &c. Fit autẽ hoc sic manifestiũ exẽplariter, Sapientia diuina producit sapientiã humanã, quæ est quædã sui similitudo (imperfectã tamẽ) sapientia autẽ humana producit similitudinẽ sui in intellectu nostro, quę nil aliud est, q sapiẽtia in esse intentionali: sicut sapiẽtia extra est sapientia in esse naturali. Cũ autẽ similitudo ista sapiẽtię in intellectu repræsentet sapientiam humanã secundũ id quo illa assimilatur sapiẽtiæ diuinæ: quia repræsentat eã secundũ propriã rationẽ formalẽ, sequitur de necessitate, q hic vnica similitudo repræsentat vtranque, humanã, s. q diuinã: vt pote quę similis est vtrique: licet ab humana sit immediatè exemplata, à diuina mediatè. Ex hoc exẽplo in terminis specialibus intuere propositum nostrũ in terminis transcẽdẽtibus, qualis est ens. Cùm em esse creaturæ assimiletur esse diuino à quo exẽplatũ est, & esse accidẽtale assimiletur esse subsistãtiali à quo emanat. similitudo producta in intellectu ab esse subsistantiali siue accidentali in quantũ assimilatur, erit omniũ repræsentatiua imago, & cum cõceptus nõ requiratur ad intellectionem: nisi vt obiectaliter repræsentet rẽ vni eo cõceptu intellectũ in Deum & creaturã in quo ens feretur: & similiter in substantiã, & accidẽs. Nec oportet ponere plures cõceptũ, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd autẽ hic sint nõ solũ secũdũ mentẽ S. Tho. dicta, sed etiã secundũ expressam sententiã, patet in q. de diu. potẽtia Dei q. 7. art. 5. in corpore: vnde hanc rationem accepi: & in eadẽ q. ar. 6. vbi circa finẽ corporis q. adducit exẽplum de speculo: & dicit expresse, quòd sic se habet conceptus nostri ad Deum & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita quòd Deus se habet vt res producens similitudinem suam in speculo: creatura vt species in speculo: conceptus noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusque repræsentatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLVSIO secunda habet tres partes. Quo ad primũ declaratur sic, cõcept' obiectalis entis est id q repræsentatur per eius cõceptum formalem: sed eius cõceptus formalis repræsentat id, in quo assimilãtur omnia entia realia, q oportet in eis esse, ergo conceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentũ in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tamẽ declaratur adhuc, sicut cõceptus formalis animalis repræsentat fundamẽtũ similitudinis genericæ: & cõcept' formalis hominis repræsentat fundamẽtũ similitudinis specificè: & vniuersaliter quelibet imago cõmunis pluribus in repræsentãdo repræsentat fundamẽtum similitudinis inter illa plura: vt patet in exẽplo supra posito de specie in oculo causata à specie Sortis in speculo: quoniã illa repræsentat nõ similitudinẽ inter speciẽ in speculo, & Sortis: cũ sit relatio, sed fundamẽtum illius similitudinis puta qualitates & lineamẽta quæ sunt in vtroque, sic cõceptu entis formalis repræsentat fundamẽtum analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existẽtis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet: vnde quòd si milia sunt extrà animam: cum hoc fundamentũ repræsentatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictum est, patet conceptũ obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positum. *v. cap. 3.*

¶Secunda pars cõclusionis sequitur ex ista, si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substãtiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, cõsequẽs est, q non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur conceptus entis à proprijs omniũ conceptibus obiectalibus, quòd erat secunda pars conclusionis.

¶Tertia pars eiusdẽ sic declaratur, Si conceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos tunc considerati præcisè gradib' specificis & genericis, cũ eorũ præcisè passionibus nõ esset in eis vt sic, inuenire passiones entis: hoc est falsum: ergo à destructionibus cõsequẽtis, &c. cõsequẽtia declaratur: quia enim animal dicit aliũ gradum ab homine, ideo homini secũdum differentialẽ conceptũ præcisè non insunt passiones animalis, vt ostendit falsitas istius reduplicatiuæ, homo inquantũ rationalis est bipes, circumloquẽdo per ly, bipes, passionẽ animalis propriã & similiter si ens dicit aliũ gradum à substãtia, sequitur q considerata præcisè ratione cõstitutiua substãtię substantia nõ est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominant passiones entis, &c. Falsitas consequẽtis probatur sic, Homo inquantum rationalis præcisè est vnũ quid vnitate, quæ est passio entis: homo inquantum rationalis dicit aliũ gradũ ab ente, secundũ te, contra quẽ arguo: ergo passio entis cõuenit alijs gradibus ab ente præcisè, vt sic acceptis: quod est oppositum consequentis. Prima propositio assumpta habetur ex Scot. in secũdo sen. di. 3. q. 1. tenẽte vnitatẽ mediam minorẽ vnitate numerali, & maiorẽ generica esse passionẽ entis, & sequi naturam specificam ratione vltimæ differentiæ. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadẽ propositio, Homo inquantũ rationalis est indiuisibilis formaliter suppositum, q rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rationalis est vnus formaliter, vnitas enim nihil aliud est quã indiuisio. Sed de hoc (cũ de vnitate naturæ agetur) amplior erit sermo. Nunc autẽ sufficiat q in gradibus specificis præcise, acceptis, & similiter genericis est inuenire passiones entis: quod erat probandũ, & cõsequenter, q ens nõ significat distinctũ gradũ à naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SES tunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: & nõ est gradus distinctus contra specificos & genericos: declarandum superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicunque genericus vel specificus, vel differentialis vel individualis, habet in se vnum quòd multis modis cõcipi possit: & secundum quod quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur: & ad conceptum obiectalem entis pertinet: secundum verò quod absolutè talis gradus consideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est: verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur cõtra reliquas vniuersi perfectiones, habet q per conceptũ formalẽ humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic etiam habet quod ubi debeatur, seu cõueniat esse quidditatiuum & actualis existentiæ: & sic repræsentatur cõceptu formali entis tanquã pars sui obiectalis Cõceptus & Entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde cõceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, vt habẽtes esse, sic enim fundant analogã similitudinem, de qua loquimur, & proterea ens & passiones eius in quolibet gradu præcisè accepto saluãtur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuis' sit & cõformabilis intellectui & appetitui, &c. q à ponẽtib' ens abstrahibile à gradib' specificis, & genericis saluari nõ potest. Quod autẽ hæc sint secundũ doctrinam S. Tho. diligenter intuentẽ eius doctrinã conforem constituo. Infrà tamen cùm de analogia entis agetur, hoc ostendemus: pro nũc satisfaciant hæc dicta, præsertim, q tam prima, quàm secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quàm constat esse S. Thomæ.

¶Tertia autem pars ab omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vt pote similibus abstrahibilis est cõceptus entis, nõ modo Scotistico, vt patet, qualiter sit verum quod hic S. Tho. dicit. scilicet essentia significat aliquid cõmune omnibus naturis omniũ generum, & specierũ: non enim intendit quod essentia significet aliquam naturam cõmunem omnibus naturis, sed quòd significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, quòd essentia sunt: quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habent: sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res. Inde est, quòd nomen Essentiæ à Philosophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc est q Philosophus in septimo Met. frequenter nominat, quod quid erat esse id est hoc, per q aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secũdum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusq; rei, sicut dicit Auic. in secundo Metaphysicæ suæ. Hoc etiã alio nomine natura dicitur accipiendo naturã secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boëtius de duabus naturis assignat, secundũ, scilicet quod natura dicitur esse illud: quod quocũque modo intellectu capi potest: nõ enim res intelligibilis est nisi per suã diffinitionẽ & essentiam. Et sic etiã dicit Philosophus in quinto Metaphysicę, quod omnis substantia est natura: Nomen autem Naturæ hoc modo sumptę videtur significare essentiam rei secundũ quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cùm nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verò nomen sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secũdum quod per eam, & in ea res habet esse. *Quinque nomina quæ ad Essentiã spectant.*

¶In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differãt nomina Essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina: primo, scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia suis clarè, ac manifesto sermone in literam traditur, adeò vt addere non sit opus. *Parum posse principium.*

¶Nota tamen circa id quod de Boëtio affertur, quòd Boëtius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi, naturam quadruplicitèr accipi dicit. Primò omne intelligibile: secundò omnis substantia: tertio principiũ intrinsecum motus: quartò specifica essentia seu differentia: quos modos (si Boëtium non habes) vide si placet in secundo sent. S. Tho. dist. 37. q. 1. articu. 1. primo modo accipit

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic naturam S.Tho.quoniam sic communis est essentijs substãtialibus & accidentalibus genericis & specificis,&c.

CAPVT II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non nisi secundum quid asseuerat: nobilioresque item esse simplicium essentias, quam compositorum substantiarũ probat. quòd demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter eas aequa excogitata relatio, vel quippiã ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.

FEd quia ens absolutè & primò dicitur de substantijs, & posterius, secundũ quid de accidentibus: inde est quòd essentia propriè & verè est in substantijs: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid, &c.

¶Expedito primo propositorũ exequẽs in hac secũda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur, q̃ secũdo loco propositum erat. Primò declarat, quomodo essentia inueniatur in substantijs compositis in tribus capitulis, secundo in substantijs separatis duobus capitulis: tertiò in accidentibus vnico capitulo. Circa substantias cõpositas tria declarãtur in illis tribus capitulis. In primo, quid sint entia substantiarũ cõpositarũ, in secũdo, quomodo differãt inter se essentiæ substantiarũ cõpositarũ. In tertio, quomodo se habeant ad intẽtiones Logicas. incipiens autẽ exequi in hoc c. quomodo essentia in diuersis diuersimodè inuenitur. Primò hoc declarat in cõmuni, omnes essentias vniuersi ad inuicem comparando in duabus comparationibus. Secundo, quid sit essentia substantiarũ compositarũ tribus cõclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationẽ quandã circa conclusionẽ affirmatiuam, & soluit eam: Facit primò comparationem primã inter essentias substantiarũ & accidentium tali conclusione, Substantia verè & propriè habet essentiã: accidens autẽ secundum quid, quã sic probat. Vnũquodque sicut est ens, ita habet essentiã: sed substantia est ens simpliciter, accidens verò est ens secundum quid. ergo substantia habet essentiã simpliciter, accidens autem secundũ quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamẽ sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè & primò prædicatur & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur. sed de substantia ens dicitur absolutè & primò, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVAESTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vnivoce.

CIRCA Hanc Particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an vniuoce de vtroque. In hac q. quinque agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secũdo ponetur opinio Scot. Tertiò arguetur contra illam. Quartò ponetur opinio S.Tho. Quinto respondebitur argumentis in oppositum.

¶Quo ad primũ sciendũ est, q̃ aliquid dupliciter cõtingit de aliquibus prædicari per prius & posterius. Vno modo secundũ esse illius prædicati. Alio modo secundũ propriam rationẽ eiusdẽ. Illud dicitur prædicari analogicè (secundum esse) q̃ perfectius habet esse in vno, & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo q̃ perfectius esse necessariò habet in vna specie, quam in alia. vnde com.12.Met.com.2. dicit quòd prioritas & posterioritas specierum non impedit vnitatẽ generis. & hoc modo non quærimus hic. per se enim motum est omnibus, q̃ ens perfectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶Illud verò dicitur prædicari analogicè, seu per prius & posterius secundũ rationẽ propriã, quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero verò nõ nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia: Sanũ prædicatur de animali sine respectu ad dietã, medicinã & urinam, de istis verò prædicatur nõ nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanũ absq; additione aliqua. urina verò nõ dicitur sana, nisi quia est signũ sanitatis existentis in animali: & dieta similiter non est sana, nisi quia est cõseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cum enim diffinies sanũ prædicatũ de animali, nõ pones in ei diffinitione respectũ ad aliquid horũ. Cũ autẽ diffinies sanũ prædicatũ de urina, in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatẽ animalis cũ ipsa a salis sanitate. & similiter in diffinitione dietæ & medicinæ in eo, q̃ sanæ sunt, dices enim (vt iã dictum) q̃ urina est sana in eo q̃ signum est sanitatis: dieta in eo q̃ cõseruatiua: & medicina in eo q̃ causa est illius: & hoc modo vertitur hic in dubiũ an ens prædicetur analogicè: ita q̃ absolutè prædicetur de substãtia: de accidentibus verò nõ nisi relatiuè ad substantiam: q̃ idem est q̃ quærere, vtrũ substantia in eo q̃ ens nõ includat accidens. accidens verò in eo q̃ ens includat substantiã: & in hoc pendet tota q. inter nos & Scotũ: quoniam accidens in eo, quòd accidens includere substantiam ab omnibus conceditur. sed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO Ad secundum Scotus primo sen. di.3.q.1.& 3.di.8.qu.2. ponit hanc conclusionẽ, Ens est vniuocũ substantiæ & accidenti: Deo & creaturæ: & probat eã sic. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptũ, de quo est certus, alterũ à cõceptu de quo dubius: intellectus quilibet potest esse certus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitando an sit ens finitum vel infinitum, siue an sit substantia vel accidens. ergo cõceptus entis est alius à cõceptibus illis, & ita neutrum est ex illis in vtroque illorum includitur. igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.

¶Secundò sic. Ens nõ est vniuocum, ergo Deus nõ est ànobis naturaliter cognoscibilis aliquo cõceptu simplici. hoc est falsum: ergo à destructione cõsequentis, &c. Consequentia probatur, Nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, qui nõ contineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed cõceptus nõ vniuocus Deo & obiecto relucẽte in phantasmate est nõ contentus tam essentialiter q̃ virtualiter in obiecto relucente in phãtasmate. ergo nullus cõceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocus obiecto relucẽti in phãtasmate: hoc autem est creatura. ergo omnis cõceptus simplex, qué habemus de Deo, est vniuocus creaturæ: & consequenter conceptus entis. Maior patet, quia conceptum increatum, vt de se notum est, nec virtualiter quia prius nõ includitur virtualiter in posteriori, sed econuerso.

¶Tertiò sic. Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerando rationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectionem, quam habet in creaturis, & reseruando illam rationem formalem, & attribuẽdo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶Quartò sic, Ens non est vniuocum substantiæ & accidenti. ergo substantia nõ est ànobis naturaliter cognoscibilis, hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia, eo q̃ cũ substantia non immutet immediatè intellectũ nostrum ad aliquam intellectionẽ sui: sed tãtum accidens sensibile: sequitur q̃ nullum conceptũ quidditatiuũ habere poterimus de ea, nisi aliquis talis posset abstrahi à cõceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est à cõceptu accidentis, nisi ens vniuocum accidenti & substantiæ. Hoc autem q̃ in ista ratione assumit, scilicet quòd substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quæ quid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur. (sicut apparet ex secundo de Anima) quòd vetus est tenebræ cognoscitiuus, quando lux non est præsens, eo quòd tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur à substantia immediatè ad actũ circa ipsam, sequeretur quòd quando substantia nõ esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia cõsecrata non esse substantiam panis: quòd est manifeste falsum.

¶Quintò arguitur autoritatibus secundi Meta. text. comm. 4. Probant Aristo. causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hãc propositionem. Vnumquodque maximè ipsum aliorum dicitur, secundum quod aliis inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Arist. de causa entitatis, scilicet Deo & aliis: aliter processus Arist. nullus esset. arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huiusmodi. ergo Auicen nec quoque primo Met. cap. 2. dicit, Substantia & quantitas non habent intentionem cõmunem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species: & quædam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubijs, Omnes inquit, imaginantur in certitudinem entis, dubitant autem vtrũ sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium conceptum à suis inferioribus, dicentes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quam esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium arguo primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus quam reliquum vniuocatum. substantia & accidens sunt vniuocata per te in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quam substantia: discursus bonus: conclusio verò est falsa. ergo altera præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex ante prædicamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Meta. textibus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur quòd in ratione accidentis inquantum ens ponitur substantia, vnde Commen. dicit in commento tertio, quòd sedens & stans non dicuntur esse entia sine substantia. patet autem quòd in diffinitione substantiæ, inquantum ens non ponitur accidens

accidens, nec substãtia, eo q̃ abstrahit apud eos ab illis. Patet secũdò falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etiã ratio posset à Scoto secundum apparentiam solui glossando Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quòd ab ipsa veritate coactus concedit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

Vide ad propo. com. sed. Scot. vbi. 6. 12. Met. et Scot. 6. Met. q. 1. et 3. sent. 3. q. 1. Scot. 3. q. 1. Scot. 3. sent. 3.

¶Secundo arguitur sic, Ens est vniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiue inclusum: ergo est genus. Tenet cõsequentia ex diffinitione generis, & cõditione apposita à Scoto in primo sen. dist. 3. q. 3. vltima enim particulã assumptam exigi dicit ad genus & bene, secundum Arist. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partẽ & secundam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non vltima, sequeretur quòd addendo differentiã non vltimã generi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet cõsequentia: quia bis eus poneretur eodẽ modo, semel ratione generis, & semel ratione differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit nugatio: cũ enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rationis sit ens, erit ratio rationalis ens, D, E, F. & sic dicẽdo animal rationale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter pones eus bis: & expresse nugationem cõmittes. Nec est opus impugnare responsionem Scot, vbi supra ad hoc argumentum, quia nõ est ad propositum: ait enim q̃ sicut dicimus, animal album absq; nugatione, eo quòd ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo q̃ ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

¶Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè vniuocatur (supradictum) & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quòd ens particulatum ad albũ & rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quòd prima pars rationis ad alibi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cũ vniuocum sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶Quòd si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, fortè diceret, ens non claudi in rationali quidditatiuè & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: q̃, scilicet ens in nulla differentia, in eludatur quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differentiæ principium secundum veram Auicennę doctrinam: differentia enim prædicatur de specie, rationalitas autem non quare, &c.

¶Tertiò arguitur sic, Ens est vniuocum substãtiæ: & accidentis: ergo in ratione substãtiæ expresse cadit ens, ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & viam communem: ergo, &c. Prima consequentia probatur, ex eo, quòd omne superius vniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secũdo libro Topicorum illa, scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cũ ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem, in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè, vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc cõmunissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione substãtiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo. senten. dist. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo quòd ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

Algaz. Metaph. tract. 3.

Aristo. 3. de anima com. 12.

QVO ad quartum principale prænoto differentiam inter vniuocum & æquiuocum, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorũ nomen est cõmune, & ratio secundum illud nomẽ est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est cõmune & ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadẽ: & aliquo modo diuersa, seu secundũ quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub hoc nomine habentes illud nomen commune: vtrumque enim illorũ dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquãtum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, inquantũ sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantũ sana, est causa sanitatis: sunt enim eædẽ aliquo modo illæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersę aliquo modo: quia diuersis modis sanitatẽ respiciunt: vnde analogum est medium inter purum æquiuocum & vniuocũ, sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid, & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodammodo plures rationes, & quodam modo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quòd analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit vnam rationem.

¶Nota secundò, quòd duplicia sunt analogata. Quædam secundũ determinatam habitudinem vnius ad alterum. Quędam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidẽs sunt analogata primo modo sub ente. Deus autem & creatura secundo modo, infinita enim est distantia inter Deũ & creaturam. Differũt autem hęc plurimum, quoniam analogata primo modo ita se habẽt, q̃ posterius secundũ nomen analogi distinguitur per suum prius. puta accidens inquantũ ens per substantiã. Analogata verò secũdo modo non: creatura enim inquantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen secundum quid eadem, & secundum quid diuersam: per hoc quòd analogũ illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur, de aliis verò non nisi diuersimodè respiciendo primũ, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestũ est. Analogata verò secundo modo habent nomen cõmune, & rationem secundum illud nomen aliquo modo eandẽ & aliquo modo diuersam, non propter hoc, quòd illud simpliciter dicatur de primo & de aliis relatiuè ad primum, sed habẽt rationem eandẽ secundũ quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundũ quid diuersam, propter diuersitatẽ naturarũ suppositarum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentium sunt analogata quædam sub nominibus formæ & materiæ, habent enim nomen cõmune, puta formã & materiã & rationem secundum nomen formæ sine materiæ eandem, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens. vtrobique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarũ & vnitate nominis, hunc modum analogiæ exprimit Com. 12. Meta. com. 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. cap. 7.

com. 28. & 5. Met. cõ. 12. circame dũ. c. 7. Conclusio. com. 3. & Commentatoris ibidem: expresse enim ibi dicitur q̃ ens nec duo.

QVIBVS sic præhabitis, pono duas cõclusiones. Prima est, Ens analogicè vtroque modo analogię dicitur de substantia & accidẽte. Secunda conclusio, Ens dicitur de Deo & creatura secũdo modo tantũ. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Autoritatibus autem Arist. 4. Meta. tex. com. 3. & Commentatoris ibidem: expresse enim ibi dicitur q̃ ens non est vnũ, sed ad vnũ. Duodecimo quoque Met. tex. com. 28. expresse dicitur, q̃ principia prædicamentorũ non sunt aliquo modo eadem nisi secundũ proportionem. Super qua autoritate potest argui sic, Illa non sunt vniuoca, quæ nullã identitatẽ habẽt nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidentiũ sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor expresse est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si enim nullã aliam idẽtitatem habent nisi proportionis: oportet q̃ careant vnitate vniuoca. Et hæc autoritas est notanda cõtra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatem analogam, dicunt eum hoc, quòd habet etiam identitatem vniuocam: cuius oppositum Aristot. dicit, solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

¶Secunda cõclusio non aliter pro nunc probetur, quàm autoritate S. Thomæ in quæstionibus de veritate, q. 2. art. 2. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expresse fatetur, quòd secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cũ ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimitur, quòd sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suũ: sed de his aliàs, cum ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: modò sufficiãt hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, q̃ conceptus entis formalis est vnus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidentis Dei & creaturę: & q̃ cõceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinatæ ex idẽtitate termini. vel vnitatẽ proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quòd cùm talis vnitas apud Arist. 4. Met. tex. com. 2. sufficiat ad obiectum scientię, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, q̃ passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

In tractat. de Analog.

1. distin. 3. quæst. 8.

QVO ad quintum respondetur ordinatè ad argumenta.

¶Et ad primum dicitur, quòd argumentum illud ii aliquid probat alietatẽ conceptus nõ vniuocationem probat sicut ipsemet Scotus dicit: & ideo gratis concedimus illud, sicut etiã Auic. qui tenet ens nõ esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere aliũ conceptum, non tamen vniuocum & quidditatiuum.

¶Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationẽ dico quòd aliquod cõtinere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vno modo sicut causa virtute sua cõtinet effectum. Alio modo sicut effectus cõtinet virtutẽ causæ, participando illã sic: hoc fiante Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter cõtinet secundo modo Deum. Nec oportet ꝙ cõtinens isto modo sit prius, imo necessariò est posteri⁹. Quòd si mihi dixeris, ꝙ hoc est abusiuo vocabulis, quia apud omnes cõtinere virtualiter nõ attribuitur nisi causæ: dico ꝙ si fiat vix in verbo, falsa est Maior eo quòd datur triplex modus cõtinendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiuè sicut effectus continet in se causam.

¶Ad tertium, concesso toto antecedente, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶Ad quartum negatur consequentia, Ad probationẽ dicitur ꝙ falsum supponit, s. ꝙ substantia non immutet intellectum per propriã speciẽ. Vnde ad eius probationẽ dico, quòd quãtitas & accidentia in Eucharistia aguntur & patiuntur totum, qui ageret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperunt modum essendi sustantiæ. s. absque subiecto: ita etiã agere & pati eius: & ideo ex multis hostijs sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nũtritionẽ agunt, acti esset ibi panis: nõ enim min⁹ ex illis accidentibus nutrimur, q̃ ex aliis hostijs nõ consecratis: sicut nõ minus ex cõsecratis generatur vermes & cineres, q̃ ex nõ consecratis. Vnde ad argumentum dico, ꝙ panis absens immutat, quoniam non est omnino absens: remanent enim ibi accidẽs suum, quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos autoritas Aristot. quoniam hæc omnia habẽt locum, vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

¶Ad quintum dico, ꝙ quia medium cõparatum vni extremorum, vt oppositum induit alterũ extremum, vt dicitur 5. Phys. tex. cõ. 6. ideo analogum cõparatum æquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, vniuocum appellatũ est ab Arist. ibi & meritò, eo ꝙ vrebatur analogo secundũ id, quod habet de vnitate: oportet enim ad verificandã illã maximã, ꝙ causa & effectus non in tota voce cõueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

¶Ad Auicen. & Algazelem dico, quòd nihil contradicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis infinuant.

Ad vltimũ. Substãtiarum verò quædã sunt simplices, & quædam cõpositæ, & in vtrisque est essentia, sed in simplici⁹ veriori & nobiliori modo secundum etiam ꝙ habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quę composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶Hic ponitur secunda cõparatio, qua substantialis inter se cõparat tali conclusione: Substãtię simplices nobiliori & veriori modo habent essentiã, q̃ cõpositæ, quam probat dupliciter: primò sic, Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substãtiarum simplicium esse est nobili⁹, q̃ cõpositarum: ergo essentia substãtiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, ſupple effectiua nõ vniuoca habet nobiliorem essentiã suo effectu: substãtia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum, ergo substãtia simplex est perfectionis essentiæ quàm composita.

Substantiæ simplices subsistentes perfectiores sunt substantijs cõpositis.

A D Euidentiam huius partis nota, ꝙ vt habes à S. Tho. 4. sent. di. 11. q. 2. ar. 1. ad primum simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionẽ sonat: res enim ex eo ꝙ simplex, nõ habet perfectionẽ maiorẽ, sed ex eo ꝙ taliter simplex, i. simplicitatem substãtem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen nõ sunt perfectiores substãtijs compositis, Et ideo cùm dicimus substantias simplices esse perfectiores cõpositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantijs, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatæ omnes.

Sto. 1. di 8. q. 1. ad primum quoli bet. q. 5. Diffinitio perfectionis simpliciter.

PROPTEREA Caieto hic opinionem Scoti in primo sen. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem veritatem tutari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmum Monologiõ 15. est quę in vnoquoque melior est ipsa quã non ipsa. Glossa sic, In vnoquoque inquantum est individuũ entis i. hoc ens nõ ingrum est individuũ huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic Angelus, melior est &c. quia comparationem includit suum positiuum: indeo melior est, id est, bonitate seu perfectione meliore ponit, quã non ipsa, id est, quã quodlibet sibi incõpossibiliter ita ꝙ (ly non ipsa) non teneatur cõtradictoriè, sed incõpossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas cõditiones: primò, quòd dicat perfectionẽ: secundò, quòd illa perfectio in individuo entis sit melior, quam quodlibet sibi in eo incõpossibile. Propter defectum enim primæ cõditionis tã relatio, q̃ negatiõ à perfectionibus simpliciter excluditur. Propter verò defectum secundę, ratiocinari, ridere, latrare, & huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in individuo huius vel illius naturæ, nõ tamen entis. Diximus ꝙ ly nõ ipsa tenetur ineõpossibiliter & nõ contradictoriè: quia aliter omne positiuũ esset pfectio simpliciter: qa in individuo entis meli⁹ est positiuũ q̃libet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficie tenuis cõsideres primã cõditionem quoniã ꝓpter defectum eius simplicitas nõ dicit perfectionẽ simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est q̃ negatio cõpositionis: vnde nõ est pfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguẽdi. In individuo entis q̃libet incõpossibile simplicitati dicitur perfectionẽ: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quam non ipsa, & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente, & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædictum est.

¶Potes autẽ contra Scoti positionẽ arguere sic. Nulla pfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est: simplicitas autẽ saluatur in relatione, vt relatio est ad, ſiqdẽ est simplisimũ, nullã enĩ cõpositionẽ includit. & vniuersaliter secundũ Scotũ omnis differẽtia vltima relationis, ergo, &c. maior patet. ex eo ꝙ relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶Præterea, Qd diuiditur per quãtum, & nõ quantũ, nõ est pfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat quòd aliquid sit nõ quãtum & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantum & nõ quantum. ergo, &c. Patet Minor, quia diuiditur in simplicitatẽ relatiuam & absolutam: simplicitas autem relatiua est non quanta.

¶Si dicatur ad ista, ꝙ relatio formaliter sumpta nõ est simplex, sed simplicitas prędicatur de ea denominatiuè: hoc non euadit argumenta: qa simplicitas relatiua est passio relationis secundũ hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autẽ q̃ alterũ horum sit perfectius eo, cuius est vt arguatur sic. Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo, simplicitas denominans relationẽ est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet nõ primo. ergo simplicitas relationẽ denominãs nõ est maioris entitatis relatione, sed relato nõ est q̃ta. ergo simplicitas relatiua nõ est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum, scilicet quòd simplicitas diuiditur per quantum & non quantum.

¶Similiter arguere potes, si dicant ꝙ simplicitas sit modus, quòd ita meo minus consonum veritati videtur. Substãtię ergo immateriales (nõ ratione simplicitatis sunt perfectiores essentijs substãtiarũ cõpositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & aduantis in se tantam perfectionem, ita indiuisę, qua gaudent.

Materia est pars essentiæ substantiæ compositæ.

Sed quia illarum substantiarum essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentijs cõpositorum incipiendũ est, vt à facilioribus conuenientior fiat disciplina. In substãtijs igitur cõpositis forma & materia notæ sunt, vt in homine anima & corpus. Non autem potest dici, ꝙ alterum eorũ tãtum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola nõ sit assetia, planum est, quia res per suã essentiã cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autẽ non est cognitionis principium nec secundũ causam aliquid ad speciẽ vel ad genus determinatur: sed secundũ id solum, quo in actu aliqd est.

¶In hac secũda parte capituli quid sit essentia in substãtijs cõpositis declaraturus (qa à notioribus inchoandũ est) cõclusionẽ hanc negatiuã ponit, Materia sola nõ est essentia substãtiæ compositæ quã duplici ratione probat. Prima est talis, Illud quod est essentia substãtię cõpositę est principiũ cognoscẽdi illã: sed materia sola nõ est principiũ cognoscẽdi illã: ergo materia sola nõ est essentia substãtiæ cõpositæ. Maior patet ex eo, ꝙ vnũquodq; per suã essentiã cognoscitur quidditatiue: vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Met. tex. com. 20. vbi dicitur, quòd principiũ cognoscendi est actus & non potentia.

¶Secunda ratio est. Essentia substãtiæ cõpositæ est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola nõ est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola: nõ est essentia substãtiæ cõpositæ. Maior est eundem inducẽdo in singulis: Sortes enim per suã naturam in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quòd actuale sit, eo quod est principium distinguendi ipsum ab alijs speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersũ materia autem sola actualitatem non includit.

Materia est pars essentiæ substantiæ compositæ.

Neque etiã forma tantũ substãtiæ cõpositæ essentia dici potest, quãuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quę dicta sunt, patet, ꝙ essentia est id, ꝙ per diffinitionẽ rei significatur: diffinitio autẽ substantiarũ naturaliũ nõ tãtũ formã, sed & materiã cõtinet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ nõ differrent. Nec etiã potest dici, ꝙ materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius: vel

Comment. Met. 2. 21. Essentia compositi non est forma.

ens extra illam naturã, vel essentiã eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quę essentiã perfectè non habent: vnde oportet, ꝙ in diffinitione sua substantiã, vel subiectum recipiant, quod est extra gen⁹ eorum. patet ergo ꝙ essentia comprehendit materiam, & formam.

¶Hic ponitur secunda cõclusio negatiua talis, Essentia substantiæ cõpositæ non est sola forma, quã vnica ratione probat sic, Illud est essentia substãtiæ cõpositę, qd per ei⁹ diffinitionẽ significatur: sed sola forma per ei⁹ diffinitionem non significatur: ergo sola forma nõ est essentia substãtiæ cõpositæ. Maior est de se nota: minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt à Mathematicis: quia istæ significant solã formã, id est materiã absque materia sensibili: naturales verò significant formã, & materiam sensibilem.

¶Sed ad hãc rationẽ potest dici, ꝙ cùm significari per diffinitionẽ contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt subiectũ rei diffinitæ: seu vt deferẽs rẽ diffinitã, per diffinitionẽ naturalẽ significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autẽ significatur, vt quidditatem deferens.

¶Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est proprium accidẽtibus ex imperfectione suæ essentiæ, nõ conuenit specificis substantijs: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiã suam est proprium accidẽtibus ex imperfectione suæ essentiæ: ergo hoc non conuenit substãtijs specificis: Maior patet ex terminis: quod enim est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex 7. Meta. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, ꝙ licet formæ partis, puta animæ conueniãt etiã diffiniri per aliquid extra essentiã ciusdẽ: hoc ipsum videatur esse nõ proprium accidẽtib⁹, sed cõmune eis & formis partiũ: in rei tamẽ veritate proprium est accidẽtiũ, eo ꝙ diffinitio nõ est nisi rerum existentium in recta linea prædicamẽta habentium speciem cõpletam, cum diffinitio cõprehendat ex genere, & differentia, sola autẽ accidẽtia inter entia, & specie cõpleta sunt per additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidẽtibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Materia est pars essentiæ substantiæ compositæ.

Non etiam potest dici, ꝙ elsẽtia significet relationẽ, quæ est inter materiã & formam, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneũ à re, nec per eã res cognosceretur: quę oĩa essentię conueniunt: p formã enim, quæ est act⁹ materię, materia efficitur ens actu, & hoc aliqd: vnde illud, ꝙ superuenit, nõ dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale, sicut accidẽtia faciunt: vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶Hic ponitur tertia cõclusio negatiua, Essentia substãtię cõpositę nõ est aliqua relatio inter materiã, & formam aut aliquid additum cõposito ex materia, & forma: quã probat ex duabus rationib⁹. Primo sic, Omnis relatio media inter materiam & formam, & similiter omne additũ composito ex materia & forma est accidẽs extraneũ substãtiæ: nulla essentia substãtiæ cõpositę est accidens extraneũ: ergo Minor est de se nota: Maior verò probatur, Omne aduenies enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneæ naturæ à substantia: omnis relatio media inter materiã & formã, & omne additum composito aduenient enti simpliciter, & faciũt ens tale: ergo omnia hmõi sunt accidentia extraneæ naturæ à substãtia cõpositæ. Huius prosyllogisimi Minor declaratur: primò ex eo, ꝙ forma substãtialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, vt dicitur secundo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur secũdo ex eo, ꝙ generatio terminata ad formã substãtialem est generatio simpliciter: terminata verò ad formã accidentalẽ, est generatio secundũ quid, dicitur 5. Phy. tex. cõ. 7 cũ em materia Sortis acquirit formã substantialẽ, tunc sine additione dicitur Sortes fieri, acquisita autẽ forma substãtiali, cũ magnitudine acquirit, nõ dicitur sortes fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

¶Secunda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositũ ex materia & forma est proprium principium à priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ: essentia substantiæ compositæ est proprium principium à priori compleræ notitiæ eius: ergo, &c.

Relinquitur in substãtijs cõpositis.

Relinqtur ergo ꝙ nomẽ Essentiæ in substãtijs cõpositis significat illud qd est ex materia, & forma cõpositũ: & huic positioni sonat verbũ Boëtij in cõmẽto Prędicamẽtorũ, vbi dicit ꝙ Ousia significat cõpositũ. Ousia em apud Græcos idẽ est, ꝙ esseria apud nos, vt ipsemet in lib. de Duab⁹ naturis fatetur. Auic. autẽ dicit, ꝙ quidditas substãtiarum cõpositarũ est ipsa compositio formę, & materię. Com. autem dicit super 7. Meta. natura quã habent species in rebus generalib⁹ est aliqd mediũ, i. cõpositũ, ex materia, & forma. Huic etiã ratio cõcordat, quia esse substãtiæ cõpositæ nõ est tãtum formæ, nec tantũ materiæ, sed ipsius cõpositi: essentia autẽ secũdũ quã res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, qua res denominatur ens, nõ tantũ sit forma, nec tãtũ materia, sed vtrũq;: quãuis hmõi esse, siue essẽtię sola forma suo mõ sit causa. Sicut cm̃ in alijs videm⁹ quę ex plurib⁹ principijs cõstituuntur, ꝙ res denominatur ex altero illorũ principiorũ tantũ, sed ab eo qđ vtrũque cõplectitur vt patet in saporib⁹ quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo: & quãuis hoc mõ calor sit causa dulcedinis, non tamẽ denominatur corp⁹ dulce à calore, sed à sapore, qui calidũ & humidum cõplectitur.

¶Hic ponitur quarta cõclusio affirmatiua: Essentia in substãtijs cõpositis significat cõpositũ ex materia & forma, quã per locũ à diuisione cõcludit ex autoritate Boëtij, Auic & Com. 7. Meta. com. 27. & ratione tali probat, Id quo tanquã principio cõpleto denominãte, substãtia cõposita est ens, est cõpositũ: sed essentia ipsius substãtiæ cõpositæ est id, quo tanquã principio cõpleto denominante substãtiæ cõpositæ est ens: ergo essentia ipsius substantiæ compositæ est cõposita. Minor de te est clara, dicitur enim, & es Sortes ens, propter suã essentiam, quã habet. Maior verò declaratur sic, Quãdocũque aliqua res ex pluribus principijs cõstituitur, nõ est talis ex altero eorum, vt cõpleto principio, sed ex complectente vtrũque: sed substãtia cõposita est ens ex plurib⁹ principijs, cõstituta, i. materia & forma: ergo nõ ex altero tanquã cõpleto principio, sed cõplectẽte vtrũque est, & dicitur ens, sed id quod complectitur vtrũque, est cõpositũ: ergo id, quod substãtia cõpositio tanquam cõpleto principio, denominante esse, oportet esse cõpositũ: quod erat probandũ. Maior huius prosyllogismi exemplariter in saporib⁹ declaratur in litera tanquã ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quod autem dicitur, quòd sola forma, & causa essendi, infrà patebit.

Materia est pars quidditatis naturalis.

QVAESTIO IIII.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponam opinionem Commentatoris, secundò ponam opinionem S. Thom. tertiò respondebitur argumentis oppositis.

QVO ad primũ Com. 6. Met. cõ. 21. & 34. opinatur, materiã non esse partẽ quidditatis naturalis, sed calere in diffinitione rei naturalis vt deferens illã quidditatẽ adducit antẽ in 34. cõ. ad hæc ratio nẽ talẽ: Essentia rei est substantia declarãs rẽ quidditatiuè, materia nõ est substãtia declarans quidditatẽ rei: ergo materia nõ pertinet ad essentiã rei: minor colligitur ex 1. Phy. tex. com. 69. vbi dicitur, quòd materia secundũ se est ignota, & per consequens alterius declaratiua nõ est. Ex com. verò 21. pò elici talis ratio ad hoc, si quidditas hominis esset homo cõpositus ex materia & forma tũc quidditas hominis haberet quidditatẽ: & sic quidditatis esset quidditas, quòd est falsum. Tenet consequentia: quia quæcunque sunt idem, quicquid habet vnũ, habet reliquum, si ergo quidditas hominis & homo cõpositus sunt idẽ cùm homo compositus habeat quidditatẽ, sequitur ꝙ quidditas hominis habeat quidditatẽ. Hanc eandem positionẽ videtur docere Arist. 7. Met. tex. com. 34 expressè dicens materiã non esse partẽ quidditatis: & secundo Phy. tex. com. 28. partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Metaphy. tex. com. 25 dicit quòd mas, & fœmina non variant speciem quia sunt differentiæ materiales.

¶Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam, materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi à natura sensibilitatis & similium, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentiæ rerum in generabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Materia est pars quidditatis substantiæ naturalis.

QVO ad secundum S. Tho. 7. Met supra text com. 33. & prima Lect. 9. parte q. 75 ar. 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionẽ tribus rationibus, quarũ dux in litera positę sunt. Tertia, verò est ista, Quicunq; de essentia omnium individuorum contentorum sub specie, vt universaliter conceptum est de essentia speciei: illa est vera pro tanto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam individui: sed materia est de essentia omnium individuorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad primã rationem in litera factã dicunt aduersarij, q̃ proprium est accidentibus diffiniri per additamentũ alterius generis: & hoc nõ cõuenit subſtãtijs, ſed diffiniuntur ſubſtãtiæ per additũ ſui generis: materia enim eſt in genere, in quo eſt quidditas delata.

¶Contra, Ergo nulla eſt differentia inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionẽ formæ totius, niſi forte ſecũdum modum ſignificãdi, cùm vtraq; per additum ſui generis diffiniatur: & ſic eadem erit diffinitio animæ & viui: & tunc ſicut nullum genus prædicamenti ſubſtantiæ ponitur in diffinitione animæ: ita nullum ponetur in diffinitione viui, & ſic de aliis, quod eſt manifeſtè falſum.

Confirmatur S. Tho. poſitio adhuc tripliciter. Primo ſic, In omni obiecto quidditatiuè ſumpto, cui cõuenit aliqua paſsio adæquata, oportet inueniri intrinſecæ cauſam illius paſsionis: ſed corpus contrarietati ſubiectum quidditatiuè ſumptũ eſt ſubiectũ, cui conuenit corruptibilitas per modum paſsionis adæquatæ: ergo in corpore contrarietati ſubiecto quidditatiuè ſumptũ oportet intrinſecè inuenire cauſam corruptibilitatis: & talis cauſa nõ eſt niſi materia ergo, &c. Maior eſt de ſe nota, quia paſsio fluit ab intrinſecis principijs quidditatis: aliter non conueniret ei ſecundũ quod ipſa. Minor ex eo manifeſtatur, q̃ corruptibilitas primò cõcluditur de corpore contrarietati ſubiecto. Quod autem cauſa corruptibilitatis ſit materia, clarum eſt, apud Commentatorem maximè.

¶Secundò ſic, id q̃ eſt pars humanæ naturæ eſt pars quidditaris humanę, quia natura & quidditas ſunt idem: ſed materia eſt pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor, ex eo quòd materia eſt natura ſecundo Phy. tex. cõ. 21. Et ſi non eſt pars, oportet q̃ in Sorte ſint duæ naturæ non partiales: quia non ſunt partes alicuius naturæ: quod eſt impoſsibile. Tertiò declaratur hanc fuiſſe mentem Ariſt. primò ex octauo Met. tex. com. 15. & 16. vbi aſsignat cauſam, quare diffinitio cõpoſitorum eſt vna: quia ex actu & potentia natũ eſt fieri vnũ, quidditates autẽ ſimplices ſeipſis, inquit, habẽt vnitatem ſtatim, eo q̃ formę tantum ſint, ex quibus habetur, q̃ ſi eſſentia ſubſtãtiæ compoſitæ eſſet ſola forma, non oportet Ariſt. aſsignare cauſam propter quid ſit vna, forma enim ſeipſa eſt vna: ſed quia eſt compoſita. ideo dixit quod vnitatem habet, ex eo q̃ altera pars eſt actus, altera potentia. Similiter 9. Metap. textu vltimorum commentorum dicit, quòd in quidditatibus compoſitorũ accidit error, non autem in quidditatibus ſimplicium propter multitudinẽ partium, ex quibus ſunt cõpoſitæ illæ quidditates, vnde ex earũ cõpoſitione error accidere poteſt, qui in ſimplicibus cùm careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipſum opinari eſſentiam compoſiti eſſe compoſitam, & non ſimplicem: & quòd quidditas ſubſtãtiæ materialis differt à quidditate ſeparata, ex eo quòd iſta eſt eſſentialiter ſimplex, illa verò eſt eſſentialiter compoſita. Hæc de ſecundo.

Primo phy. c. 79. ſ. 9. met cõ. 17. T. co. 7.

T. c. 22.

QVO Ad tertium dicendum eſt ad rationes in oppoſitum, ad quarum primã negatur Minor: licet enim materia ſecundũ ſe, i. ſolitariè ſumpta ſit ignota, adiuncta tamẽ & ſubſtracta tali formę ſpecificæ, ſiue genericæ declarativa eſt alterius.

¶Ad ſecũdam negatur conſequentia: ad cuius probationẽ dicitur, q̃ Maior illa poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, Quæcũque ſunt idem realiter, quicquid realiter cõiunctum eſt vni, eſt & realiter coniunctum alteri, & ſic conceditur: ſed non eſt contra nos. Alio modo ſic. Quæcunque ſunt idem realiter, quicquid prædicatur de vno prædicatur de altero: & hoc modo eſt falſa. Aliquid enim cõuenit vni, vt diſtincto ſecundũ rationẽ ab altero, quod nõ conuenit alteri, ſicut in propoſito: habere quidditatem conuenit homini, vt diſtincto à ſua quidditate ſecundũ rationẽ, diſtinguitur enim ab illa, vt habẽs ab habito: & quia ſic oportet diſtingui illam. Maiorem in propoſito, ideo argumentum non procedit.

T. c. 34. & 37.

¶Ad id q̃ additur ex Ariſt. dicitur q̃ 7. Met. nõ remouet materiam à quidditate: ſed materiã particulare & eas partes, quę per accidẽs ſe habẽt ad ſpeciei intellectũ, vt manus & pedes, verbi gratia, ab hominis ratione, & has carnes & hæc oſſa. Quod autem partes diffinitionis in genere cauſę formalis collocentur, nõ eſt cõtra id quod dicimus. Meminiſſe enim oportet q̃ omne ſuperi ſe habet, vt formale reſpectu inferioris: vt ibid. ab Ariſt. habetur. Maſculus quoq; & fœmina etſi nõ differãt ſpecie in genere animalis, ſicut album & nigrum, differunt tamẽ ſpecie in genere ſexus, cuius differentię ad genus animalis per accidens ſe habent, & ex parte materiæ: & propterea in illo genere non cauſant diuerſitatem ſpecificam.

Secundo phyſ. T. co. 28.

¶Ad vlt. confirmationem de paſsionibus materię dicitur, q̃ illa ſequuntur materiã particulariter exiſtentẽ, & nõ ſequuntur materiã abſtractã à ſingularibus, quę eſt pars quidditatis ſpecificæ, & ideo nõ oportet illa ineſſe quidditati, nec oportet materiã remoueri à quidditate propter hoc, quòd illorum oppoſita quidditati inſunt. Sed quia indiuiduationis principiũ eſt materia, ex hoc fortè videtur ſequi, q̃ eſſentia, quæ cõplectitur in ſe ſimul & formã, ſit tantùm particularis & non vniuerſalis. ex quo ſequeretur vniuerſalia diffinitionẽ non habere, ſi eſſentia eſt id, q̃ per diffinitionem ſignificatur.

¶In hac tertia parte huius capituli obijcit cõtra quartã concluſionẽ ſic, Id, quod cõprehendit in ſe materiã intrinſecè eſt particulare, eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ cõprehendit in ſe materiã intrinſecæ, ergo eſſentia ſubſtãtiæ eſt particularis. ergo non datur eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitę vniuerſalis, quod eſt falſum. Et vlterius ſequitur, q̃ vniuerſalia naturalia nõ ſunt diffinibilia: quia rerum naturalium nõ niſi eſſentię ſunt diffinibiles, eo q̃ diffinitio ſignificat eſſentiã rei: eſſentiæ autem naturalium vt deductum eſt particulares ſunt. Maior probatur ſic, Quod habet in ſe actu intrinſecè principium indiuiduationis, eſt particulare: habens intrinſecè materiam habet in ſe principiũ indiuiduationis, quia materia eſt principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo ſciendum eſt, q̃ materia non quomodolibet accepta eſt principium indiuiduationis, ſed ſolùm materia ſignata. Et dico materiam ſignatã, quæ ſub certis dimenſionibus cõſideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, ſed poneretur in diffinitione Socratis, ſi Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non ſignata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, ſed os & caro abſolutè, quæ ſunt materia hominis non ſignata.

¶Hic reſpondet obiectioni, deſtruẽdo Maiorẽ cum ſua probatione dicens, q̃ materia dupliciter accipitur: ſignata. ſ. & non ſignata: ſignata eſt principium indiuiduationis, non ſignata ponitur pars eſſentiæ ſpecificæ, ſignata poneretur in diffinitione Socratis ſi diffiniretur: non ſignata ponitur in diffinitione vniuerſalium, vnde & patet vniuerſalia diffiniri, & tamen materiam includere: ſed non ſignatam, quæ particularitatis eſt principium.

QVAESTIO V.

Num materia ſit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partem dubitatur an materia ſit principium indiuiduationis. In hac quæſtione ſunt ſex agenda. Primò declarabitur titulus: ſecundò ponetur opinio Scoti, tertio impugnabitur: quartò ponetur opinio S. Tho. quintò arguetur contra illam: ſextò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primum nota, q̃ eũ de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduũ duo dicat, ſ. indiſtinctũ à ſe & diſtinctũ ab aliis: nihil aliud quæritur niſi per quid primo natura ſpecifica reddatur incõmutabilis: ita q̃ repugnet ſibi cõmunicari pluribus: vt ſuperi inferioribus cõmunicatur, atq; per qd hoc indiuiduũ primò diſtinguitur realiter ab aliis eiuſdẽ ſpeciei. Duo ergo quęruntur cõcurrẽtia ad indiuiduationẽ, ſ. quo (primò) natura ſpecifica reddatur incõmunicabilis & quo (primò) realiter diſtinguatur ab aliis eiuſdẽ ſpeciei. Et aduertas bene ſingulas partes tituli, quas declarauimus, quoniã aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incõmunicabilitate, quæ opponitur cõmunicationi reali, & nõ de incõmunicabilitate, quę opponitur cõmunicationi formę, hãc enim nullꝰ dubitat primò cõuenire materię. Et ſimiliter agitur hic de diſtinctione reali indiuiduorũ ſub eadẽ ſpecie, quę non eſt niſi intentia realia, & nõ de diſtinctione qua Sortes viuꝰ & Plato mortuus diſtinguuntur. Aduertendo ſemper, q̃ non loquimur nunc niſi de indiuiduatione ſubſtantiarum materialium. Hæc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Num materia, nec forma vel compoſitum, ſed individualis proprietas, hecceitas, principium eſt individuationis.

QVO ad ſecundũ. Scotus ſecundo ſent. diſ. 3. q. 6. opinatur, q̃ natura ſpecifica indiuiduatur per quoddã poſitiuum per ſe cõtrahens illã, & faciens vnum cum illa: ita q̃ illud poſitiuum nec eſt materia nec forma, nec cõpoſitum: ſed eſt modus omnium, ſeu vltima realitas materiæ, formę & cõpoſiti eadẽ illis realiter: & ſic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis concluſio. Principium indiuiduationis non eſt materia, nec forma, nec quantitas: ſed proprietas individualis, ſcilicet hecceitas.

¶Huius cõcluſionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, poſt modum quantũ ad propoſitum ſpectat adducẽdas. Pro quarta arguitur ſic: Vnitas ſequitur entitatẽ, & proportionaliter loquẽdo, eodẽ enim modo res eſt ens & vna. igitur vnitas ſimpliciter vltima, ſcilicet numeralis ſeu indiuidualis ſequitur entitatẽ indiuidualẽ, ſed clarum eſt, quòd entitas illa indiuidualis nõ eſt aliquod eorum, quæ ſunt actu in ſpecie, nec aliquod accidẽs: cum omnia accidentia ſint poſt, ergo eſt proprietas indiuidualis indiuiduorum ſcilicet cõſtitutiua: & arguatur ſic, Illud ad quod primò ſequitur vnitas numeralis, eſt principium indiuiduationis: proprietas illa ſeu hecceitas eſt id, ad quod primò ſequitur vnitas numeralis, ergo hecceitas eſt principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter ſequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non ſequitur quidditatẽ, vt patet: nec ad aliquod accidens, cùm præcedat totum genus accidentium.

¶Secundo

¶Secundo ſic, Omnis differẽtia differentiũ reducitur ad aliqua primo diuerſa: aliquin nõ eſſet ſtatus in differentibus: ſed indiuidua propriè differunt, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primò diuerſa, hæc non ſunt naturę ipſorũ, nec priuationes, nec accidentia aliqua, ergo ſunt hecceitates. probatio huius vltimi aſſumit quo ad tertiã partem, quia ſi differentia indiuiduorum reducitur ad aliquod accidẽs, maximè reducitur ad quantitatem: ſed hoc non: Quod ſic patet: quæratur enim, per quid hæc quantitas & illa quantitas differant, nõ ſeipſis: ſic enim ſpecifice diſtinguerẽtur, ergo aliquo alio, puta ſitibus. Sed hoc nõ poteſt eſſe: quia aut diſtinguitur ſitu, qui eſt ſpeciale prędicamentũ, & hoc non, quia ille eſt poſterior, quantitate aut ſitus, quia eſt differẽtia quantitatis, & hoc non: quia quæratur per quid illi ſitus diſtinguuntur, aut ſeipſis, & hoc non poteſt dici: quia ſeipſis non ſunt hi, aut aliquo alio, & ſic in infinitum. Et propterea cum ſitus, qui eſt differentia quantitatis integretur ex cõtinuatione & permanentia partium idem eſt diceçe, hæc quantitas differt ab illa propter alium ſitum, & quod hęc quantitas differt ab illa quantitate ſeipſa.

¶Tertiò ſic, Id q̃ ſe toto primò conſtituit aliquod ſingulare in ſua entitate ſingulari, & vnitate conſequente talem entitatẽ, ei ſe toto primo repugnat diuidi diuiſione oppoſita illi vnitati: & cõſequentẽ eſt principiũ indiuiduationis, ſed ſola proprietas indiuidualis ſeu hecceitas eſt huiuſmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodem modo probatur, vt ſupra. Hæc de ſecundo.

Contra Sco & veritatem.

QVO Ad tertium arguitur cõtra opinionẽ Sco. qua dupliciter, Primo ſic. Omnis actus ſingularis præexigit potentiã ſingularẽ, q̃ actuat: ſed hecceitas eſt actus ſingularis, ergo præexigit potentiã ſingularem, q̃ actuat: ſed illa potẽtia eſt natura ſeu in natura ipſius indiuidui, ergo natura indiuidui eſt ſingularis ante aduẽtum hecceitatis, & ſic hecceitas non eſt principiũ indiuiduationis. propoſitiones aſſumptæ omnes ſunt Sco. in hac materia, etiam maior: quæ tamen probatur ex doctrina Ariſt. 2. Phy. tex. com. 38. vbi docet cõparationes cauſarũ, vnde ſicut forma particularis præexigit materiã particularem: & ſic actus potentiã. Si dicatur, q̃ hoc eſt verũ, vbi actus & potẽtia diſtinguũtur realiter, ex q̃ tũc potẽtia realiter recipit actũ, hoc nõ obſtat: eo q̃ ſecundũ Sco. quãdo aliqua duo adunãtur realiter, eundem ordinem ex natura rei retinent, quẽ habẽrent ſi eſſent diſtincta realiter, cũ ergo actus ſingularis ſi diſtinctus eſſet realiter, ex natura ſua præxigeret potentiã ſingularem: oportet q̃ & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idem ſeruetur.

¶Secunda ſic, Illa quæ ſunt principia indiuiduationis, ſunt ſeipſis primò diuerſa: hecceitas Sortis & Platonis non ſunt huiuſmodi: ergo. Maior eſt Scoti, minor probatur, Id q̃ cõuenit magis cũ vno quã cum alio: non eſt primo diuerſum ab eo, cum quo magis cõuenit, ſed hecceitas Platonis magis conuenit cũ hecceitate Sortis q̃ cum hecceitate albedinis, ergo hecceitas Platonis & Sortis nõ ſunt primò diuerſæ. Maior profyllogiſmi patet ex terminis: primo enim diuerſum ab alio non conuenit cũ illo. Minor probatur duplicitẽr: primò: quia hecceitas Sortis & Platonis conuenit in ſpecie, hecceitate Sortis & albedinis differunt genere. Secũdò, quia illa magis cõueniunt quę magis aſsimilãtur, magis autẽ aſsimilantur quę ſunt magis cõparabilia, hecceitates autem Sortis & Platonis ſunt comparabiles magis quã hecceitates Sortis & albedinis, ſicut vniuerſaliter res eiuſdem prædicamenti ſunt magis comparabiles, quam res diuerſorum prædicamentorum.

¶Tertio ſic, Quod conuenit & repugnat alteri indiuiduo eiuſdem ſpeciei præexigit neceſſario ipſorũ diſtinctionẽ, proprietas indiuidualis, puta Sorteitas, conuenit Sorti, & repugnat Platoni eiuſdem ſpeciei indiuiduos, ergo proprietas indiuidualis præexigit diſtinctionẽ Sortis à Plat. & ſic proprietas indiuidualis nõ eſt id quo primo Sortes diſtinguitur à Plat. Cõcluſio eſt falſa ſecundũ Sco. præſus eſt bonꝰ, ergo altera præmiſſarũ eſt falſa, vtraq; autẽ eſt ſuaſ: ergo oĩo falſa cõuincitur: & Maior quidẽ habetur à Scoto in quolibet. q. 2. Minor autem eſt ſua concluſio quam non impugnamus.

T. c. 45.

¶Quarto oſtendo hãc poſitionem cõtradicere Peripateticis Ariſt. & Com. 12. enim Met. tex. com. 42. ſit hęc conſequentia primũ cælum, id eſt primum principiũ eſt vnũ ſpecie & plura in numero, habet materiã: ergo habet materiam, quæ conſequentia nulla eſſet, ſi proprietas indiuidualis poneretur diſtinguere indiuidua eiuſdem ſpeciei.

¶Gloſſam autẽ Sco. intelligẽtis per materiã individualem proprietatẽ, deſtructiuam eſſe textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicẽte, Omne q̃ eſt vnum in ſpecie & plura in numero, habet materiã: ſed iam declaratũ eſt: q̃ principium cęli non habet materiã ex quibus verbis apparet, q̃ de illa materia loquitur, quam declarauit nõ eſſe in primo principi. Apparet autẽ in tex. com. 30. expreſſe declaraſſe motorẽ cæli non habere materiã ad vbi & ad eſſe, & nullam feciſſe mentionẽ de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius gloſſæ ex 3. Met. tex. comm. 11. vbi dicitur q̃ omnis multitudo, aut eſt rerũ differentium ſecundũ formam, aut ſecundum quantitatem quod idem habes in Commentatore in 1. Phyſi. com. 6.

¶Nec admittenda eſt gloſſa Antonij Trõbetæ, q̃ intelligitur concomitãter. Eodem enim modo & vniformiter debet teneri (ly ſecundum) in primo membro & in ſecũdo: in primo autẽ notat cauſalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoque poteſt eſſe purã fictionem nouam hanc de hecceitatibus inuentionem, ex primo cæli textu. com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorũ in eadẽ ſpecie, in rebus materialibus non niſi ex materia aſsignant Ariſt. & Commen. Hæc de tertio.

T. c. 92. & 93.

CONCLVSIO.

Materia ſignata eſt per ſe intrinſecum individuationis principium, nõ autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

QVO Ad quartum opinio S. Tho. poſita ab eo hic & in multis alijs locis eſt q̃ materia ſignata eſt principium indiuiduationis.

¶Circa hãc concluſionẽ aduertendũ eſt, q̃ Thomiſtæ inter ſe differũt & conueniũt. Cõueniũt in hoc oẽs, q̃ ad indiuiduationẽ duo cõcurrere debẽt, materia & quãtas. Differunt autẽ quia aliqui tenent q̃ aggregatum ex materia & quantitate ſit intrinſecum individuationis principium: materia dante incõmunicabilitatẽ, ſiue in diſtinctionẽ in ſe, quãtitate dante diſtinctionem ab aliis: & tale aggregatum dicunt eſſe materiã ſignatã. Alij verò longè melius ſentiunt dicentes, q̃ principium intrinſecum individuationis & quo ad incõmunicabilitatẽ, & quo ad diſtinctionem ab aliis eſt materia ſignata nõ materia quanta, ſeu aggregatũ eſt materia & quantitate. Et cũ hoc iudicio meo ſit doctrina S. Tho. vera vt oſtendatur, ideo hanc declarare volumus & tueri, declarando primò quid importet materia ſignata: deinde excludendo primam expoſitionem Thomiſtarum: tertio probando concluſionem intentam.

¶Materia ſignata nihil aliud eſt quãm materia capax huius quantitatis, ita q̃ non illius: hæc nanq; materia eſt pars intrinſeca Sortis de diffinitione eius ſi diffiniereꝰ: Imaginandũ eſt enim, q̃ agens particulare, puta hoc ſemen continue appropriat materiã ad formã inducendã hoc modo, q̃ ſicut ſemen humanũ appropriat materiã ad animã, ita hoc ſemen ad hanc animã: vnde cum in primo inſtãti generationis Sortis, q̃ eſt primum eſſe Sortis, & primum non eſſe formæ præcedentis & accidentium primo ordine naturæ fiat particulare compoſitum: deinde naturali ordine ſequitur omnia accidentia (in via noſtra) in illo priori ſecundũ naturam: quo cõpoſitũ particulare terminat per ſe primo generationem: materia quæ eſt pars intrinſeca eius, ſ. Sortis, ita eſt appropriata ipſi Sorti ab agente particulari, q̃ non eſt capax alterius quãtitatis quàm eius quam Sortes ſibi determinat: omniũ enim natura cõſtantiũ determinata eſt ratio magnitudinis & augmenti, vt dicitur ſecundo de Anima ex com. 41. & talis materia vocatur materia ſignata. Nihil ergo addit materia ſignata ſupra materiam, niſi capacitatẽ huius quantitatis: ita q̃ non illius. Capacitas autẽ materiæ reſpectu huius quãtitatis nihil aliud eſt quã potentia receptiua huius quantitatis: ita q̃ non illius, potentia autem receptiua nihil realiter diſtinctum in recto dicit, ſed addit aliquid reale diſtinctum ſecundum rationem tãtum à materia. Sicut materia propria nihil addit, ſupra materiam realiter diſtinctũ ab ipſa: dicit tamen aliquid reale in materia, q̃ nõ explicat materia ſecundum ſe: materia enim ſignata non eſt diffinibilis, niſi per hanc quantitatẽ ſi diffiniretur, ſicut propria potẽtia: non niſi per proprium actum diffinitur: vt dicitur tertio phyſicorum, textu com. 10. Materia autẽ ſecundum ſe hanc quantitatem in ſua diffinitione nõ exigit: vnde materia propria individui, & materia ſignata, & materia ſub certis dimenſionibus idem important: & propterea S. Tho. non dixit materiam ſignatam materiam cum certis dimenſionibus, ſ. ſub certis dimenſionibus, & alibi dicit, q̃ ſicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem diſtinguit genericè corpora cæleſtia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc, vel illam quantitatem diſtinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur ſignata non dicit aggregatum ex materia, & quantitate, ſed materiam in recto ſignificat, quantitatem vero in obliquo: ſicut potentia materiæ ſignificat, materiam in recto: in obliquo verò actum, quem reſpicit, eo quòd non niſi per actum eſt diffinibilis. Et ſic manifeſtũ eſt quid importet materia ſignata.

T. c. 41.

T. c. 30.

¶Quòd autem Thomiſtę & alij non cõuenienter exponãt, ſic declaratur, Idem eſt principium diſtinctionis indiuidui à ſpecie & ab alterò indiuiduo eiuſdem ſpeciei: ſed materia non quanta: ſed ſic ſignata modo præexpoſito eſt principiũ intrinſecæ diſtinctiuũ indiuidui à ſpecie: ergo non materia quanta: ſed materia ſignata eſt principiũ intrinſecum diſtinctiuũ indiuidui ab altero eiuſdem ſpeciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & eſt S. Tho. expreſsè in tractatu q. de principio indiuiduationis vocatur: qui ſecundũ veritatem & antiquum titulũ vocatur de Potẽtijs cognoſcitiuis. vt habetur in Bibliotheca ſummi Pontificis, in qua ſola tractatum illum completum vidi: eſt enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non niſi voce à proteruis negari poſſe videtur: vniuerſaliter nanque verũ videmus, q̃ quandocunque aliquod commune diuiditur in plures partes ſubiectiuas, per idem differunt inferiora inter ſe, & à ſuperiori: ſicut per idem homo differt ab animali, & à Leone, ſcilicet differentia propria: vnde, & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere ſuperius, conſtituere inferius, & diſtin-

Tractata de principio indiuiduationis.

c. de diffe-rentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

guere constitutum à superiori, & alijs comparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præexposito, scilicet materia signata est intrinsecũ in huiduationis principiũ illud est intrinsecũ principiũ indiduatio nis: cui primò repugnat communicari pluribus per modũ, quo vniuersale cõmunicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat communicari, vt vniuersale particulari. ergò, &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur: sed nota q̃ Minor duo includit in se, scilicet q̃ materiæ signatę repugnat communicari pluribus: & q̃ primò ei repugnat, primum horum ex se patet, Pe.c.14. materiam enim capacẽ huius quantitatis tantũ, impossibile est plurificari. Secundum autem probatur, illud compert primò materiæ signatæ, q̃ circunscripto quocũque alio sibi conuenit, & ipsa circũscripta nulla alteri conuenit (ex primo Posteriorũ) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circunscripto quocũq; alio existẽte in substãtia sensibili conuenit materiæ signatę, & ipsa circũscripta nulli alteri conuenit: ergo nõ cõmunicari plurib⁹ primò conuenit materiæ signatæ inter omnia, quæ in substãtia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quod ad vtranque sui partẽ, quo ad primam sic. Id q̃ materia signata præcise sumpta sibi vendicat, ita q̃ sub eius opposito nõ est intelligibilis, conuenit sibi circunscripto quocũque alio, patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas conuenit materiæ signatę præcisè vt sic accepte, ita quòd sub eius opposito materia signata non est intelligibilis, non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis, ergo incommunicabilitas cõuenit materię signatæ circunscripto quocũque alio. Secunda pars Minoris patet exemplariter, quia circũscripta Sortis materia signata, seu materia propria, q̃ idem est, certum est q̃ non remanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia. si enim materiã propriam non habet per quid, exigit or dinem communium. Secundò probatur eadem conclusio sic, Frustra fit per plura, quod potest fieri pauciora, & æquè bene, sed absque quibusque alijs ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ compositæ: ergo frustra adduntur quæcunque Minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersãrium rationib⁹, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur: quia cũ in substantia cõposita non sint niſi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcũque indiuiduo accidunt, nullã aliã intrinsecã causam habent, nisi aliquid horum: & sic ad inuestigandam indiuiduationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadem conclusio autoritatibus Arist. & com. supra inductis, quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum indiuiduationis principium: quo intrinsecè (licet particulariter) Sortes est hic. Dico autẽ particulariter: quia non arbitror materiã signatam esse ipsam indiuiduam proprietatem seu differentiam, sed potius differentiæ indiuidualis essentiale principium. Opinor enim quòd proportio materiæ signatæ ad proprietatem seu differentiam indiuidualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiuã, sicut enim anima intellectiua non est ipsa differentia puta rationale: sed id vnde sumitur, ita materia signata non est ipsa differentia indiuidualis, sed id vnde sumitur, & quòd causat ipsam intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquã per principium formale totale, & per animam intellectiuam tanquam per principium partiale intrinsecum formale, à qua rationale mẽdicat & causatur: ita Sortes est hic per differentiam indiuidualem, tanquã per totale quoddam denominans, quòd nihil aliud est. q̃ gradus indiuidualis, sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiã signatam tanquã per priorem causam intrinsecã à qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Scot. in hoc stet diuersitas, q̃ ipsi differentias indiuiduales absque essentiali dependentia à materia signata multiplicant, nos autẽ sicut animal contrahere nescimus ad hominem & bouẽ sine formis partium, à quibus differentiæ contrahentes animal causantur, sic speciẽ, puta hominẽ contrahere ad indiuiduum nõ nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualiũ differentiarũ, & cõsequenter primò principium indiuiduationis intrinsecũ. Moueor ad hoc dicẽdum, quoniam teneo Sortem substantialiter sumptũ in recta. f. linea prædicamentali sub specie esse vnum numero: nõ vnitate de prædicamento quãtitatis, sed substãtiali, quã necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu, quẽ ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mẽte S. Doct. non censeat quisquã, priusquam legerit ipsum, & in compẽdio Theologiæ, ca. 157. vbi vult Sortem eodem numero esse post relurrectionẽ, eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

Secunda pars.

Ca. 157. De principio indiuiduationis. 2.d.3.q.7.

OVO ad quintũ arguitur cõtra cõclusionẽ & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic, Impossibile est aliquid depẽdens à posteriori naturaliter, esse ide prius naturaliter, quia tunc esset prius, & non prius: sed substãtia est prior naturaliter quãtitate, igitur nihil causatum à quãtitate siue qualitate cuiuscunque præexigens naturam quãtitatis potest esse idẽ substãtiæ, nõ igitur signatio ista a quãtitate causata est eadẽ substãtia. probatio Maioris, vbi est vera & realis, idẽtitas, licet nõ sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idem realiter esset, & nõ esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absque eo q̃ derelictum est, vel causatum à posteriori naturaliter.

¶Præterea, Id q̃ est necessaria cõditio causæ in causando, non potest habere esse à causato, quia tunc causa, inquãtum sufficiens ad causandum, esset causata à causato, & illud causatũ esset causa suiipsius: sed singularitas siue signatio substãtiæ est necessaria conditio in substãtia ad causandam quãtitatem, quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate,

¶Præterea, Quæro quid est quãtitatem causare vel derelinquere talem modum seu significationem in substãtia, si nihil ex hoc est, nisi q̃ præfuit quãtitati, tunc nullo modo signatio est per quãtitatem, quia tunc signatio substãtiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

¶Præterea, Quare quãtitas potius relinquit talem modum in substãtia, quam qualitas, nõ videtur ratio, quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem, ni hil relinquendo in ea: ita quantitas informat substantiam in seipsa & non per aliam formam derelictam.

¶Præterea, Quãtitas ista, quæ ad indiuiduationem cõcurrit, aut est quantitas terminata, aut interminata, non terminata, quia illa sequitur formã in materia, & per consequẽs singularitatẽ substãtię, quia sicut substãtia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc: quia cũ quantitas terminata varietur sola rarefactione, idem indiuiduũ erit multis singularitatibus idem: quòd est impossibile. Si autem interminata, contrà: illa manet eadem in genito & corrupto.

¶Præterea, Si quantitas concurrit ad indiuiduationem, vt primò distinguẽs, oportet q̃ in seipsa sit primò distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio nõ est vera: illa. f. omnis differẽtia formalis est specifica. quantitas enim hæc & illa cũ sint formæ, differrẽt specifice. Quod si quantitatem excipias ab illa proportione fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur, q̃ differentia formalis sit specifica? quęcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cùm quantitas forma sit.

¶Præterea, Tota latitudo prædicamẽti substantię est prior cæteris prædicamẽtis, ergo cũ indiuiduũ substantię claudatur in ista latitudine, oportet q̃ sit intrinsecè cõpletum absque dependentia à quãtitate, quæ est posterior. Et cõfirmatur: quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, q̃ sit extra illud geno. Multa alia argumẽta fiũt à Sco. & alijs: sed quia cõcludunt materiã solã vel quantitatem solã, vel aggregatũ ex materia & quãtitate nõ esse principiũ indiuiduationis omiſi, nihil enim cõtra nos. Omiſi præterea quæ indirectè cõtra positionẽ nostrã essent, breuitati studẽs. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde alijs pro opinione contra inductis.

¶Ad primum igitur istorũ dicitur: q̃ falsa est Maior. Ad cuius euidentiã est notandũ, q̃ proportio materiæ signatæ ad hãc quãtitatem est proportio potẽtiæ ad propriũ actũ: vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ: & tamẽ dependet à forma: ita potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quę vocatur eius signatio, dependet à quantitate, & tamen est eadẽ materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis: posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis: posterior autem in ordine causæ formalis. vnde vtroque modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causæ materialis, quam intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materiæ, & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primam qua dicitur: quia tũc esset prius, & non prius, dico q̃ non est inconueniens in conuersis generibus causarũ. Ad aliam probationẽ, qua dicitur, Vbi est vera & realis idẽtitas, &c. negatur secunda propositio assumpta, nõ enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostenderur.

¶Ad secundum negatur Maior, cùm causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ: sicut in proposito accidit: materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materiæ, signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falsitas Maioris in exemplo supra posito: potentiam enim materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandam formam, & tamẽ dependet à forma in genere causæ formalis. Ad probationem dicitur, quòd causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma: sed non inquantum est effectus eius, sed in eo quòd est causa materię: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Phys. tex. com. 30. non ergo inconuenit causam in causando dependere à causato: non vt causato: sed vt causa est secundum aliud genus.

¶Ad tertium dicitur, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente f actam

factam capacẽ adeo huius quantitatis: quod non illius, & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas sit. Agens vero vt efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præsupposit ipsi quantitati in genere causæ vt materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non sit per quantitatem: eo q̃ sit quantitate in genere causæ formalis, quę sicut & finis inter causas posteriores ineſſe numeratur.

¶Ad quartum dicitur, q̃ non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates p̃oprie: Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, quòd non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶Ad quintum dicitur, q̃ quantitas illa quæ ad indiuiduationem vt originalem non intrinsecum indiuiduationis principiũ concurrit, est quãtitas terminata. Nec obstat, q̃ sequatur forma: quia etiã forma sequitur potentiã materiæ, à qua tamen causatur: & cõcedimus hanc substantiã esse, causam materialẽ huius quantitatis: sed conuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationem Antonij Trombetę dicitur: quòd quãtitas terminata ad indiuiduationem concurrens non stat in diuisibili, sed latitudinem habet. sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximã & minimam infra quandam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatẽ infra tales limites, & non indiuisibili. vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt indiuiduatiua est) variatione, nonenim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

¶Ad sextum dicitur concedendo consequentiã primã sed negãdo q̃ ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamẽtalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalẽ & formarũ: omnis enim differentia formalis est specifica, non autẽ omnis differentia formarum, vt dicit S. Tho. a cõtra Gentiles. ca. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specifice cũ sint formę, & differant, vnde sin ea mathematica diuisa in partes, habet duo individua. quæ habet enim pars lineæ est linea, & illa individua sunt formæ, & differunt, sed non differentia formali. Appellatur autẽ differentia formalis illa, quæ est per principia quidditativa. hæc enim semper oritur à forma in eo quòd forma qualis non est inter hãc lineã & illã: cum sit eadẽ vtriusque quidditas. verùm arguẽtis error est valde puerilis, sicut formæ, & differunt: ergo differunt formaliter: est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

Ind. 5. quo modo sit formalis.

¶Ad vltimũ negatur consequentia: licet enim id q̃ est in prædicamento substãtiæ sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamẽto, tamen aliqua cõditio (sine qua indiuiduũ vt sic non est in prædicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd causa formalis est posterior in esse.

¶Ad confirmationẽ dicitur quòd quodliber prędicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quæ pronuntiat in prędicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, nõ autẽ si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem in indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamẽto, non inconuenit quod coëxigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶Ad primum vero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam nanque signatam primo sequitur vnitas numeralis.

¶Ad secundum dicitur, q̃ differentia indiuiduorum reducitur ad quãtitates: quantitates autẽ differunt sitibus propriis, qui sunt differẽtię quãtitatis. situs autẽ non solũ integratur ex illis duob⁹, scilicet per manẽtia & continuatione partiũ: sed ex his duobus cũ tertio ordine, scilicet partiũ in toto: vt docet Albertus in prędicamentis, c. de quantitate: hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinẽ partium in loco: vnde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partiũ in toto, qui sunt de eorũ ratione. ordines autẽ seipsis. in diffinitione enim ordinis cadit distinctio. & sic patet, q̃ non est æque dubiũ de his, ad quæ facimus reductionẽ, & de quantitatibus, & quòd non oportet quãtitates per per hoc distingui formaliter: talis enim ordo partiũ in toto materiale quid, est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma indentitur.

¶Ad tertiũ Antonij Trombetæ dicitur q̃ Minor est falsa: materia enim signata, vt probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratione enim repugnat essentiali.

CAPVT III.

Essentiæ generis species, & individuorum quomodo tam absolutè quã primæ impositionis nominibus concipiãtur, distinguantur: quomodo item Genus, Species: Differentia, diffinitio differant exponit deinde quomodo Essentia speciei ipsis individuis comparetur declarat.

Com. 10. Essentia Generis, speciei & individui distinguitur abinuicem cõsiderata per ne, signatum, & no signatum.

RAtet ergo, quod essentia hoïs & Socratis nõ differunt, nisi secundum signatũ & nõ signatũ. vnde Com. dicit super 8. Met. q̃ Socrates nõ aliud est, q̃ a ialitas & rõnalitas, quæ sunt quidditas eius: Sicut etiã essentia generis & essentia speciei secundũ signatũ & nõ signatũ differũt, quãuis ali⁹ mod⁹ de signationis sit vt robigo, ga designatio indiuidui respectu speciei est p materia determinata dimensionibus: de signatio aũt speciei respectu generis est per differentiã cõstitutiuã, quę exforma rei sęgtur.

POSTQVAM Determinatũ est quid sit essentia substãtiarũ cõpositarũ in cõmuni, in hoc tertio capite intendẽs agere de differẽtia essentiarũ cõpositarũ inter se: cùm essentię cõpositę sint tres s. generica, specifica, & indiuidualis, quinque facit. Primò loquitur de differentia earũ absolutè: Secundo determinaturus de differentia earũ, vt subsunt primis intẽtionibus, & illarũ nominibus oſtendit quomodo essentia generica differat à specifica. Tertio genus, species differentia, diffinitio qualiter inter se differant, declarat: Quarto excludit quandam dubitationem. Quinto assignato differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicendorũ prænotãdũ est q̃ de essentijs possumus tripliciter loqui: primò, de eis absolutè absq; habitudine ad primas, vel secũdas intẽtiones: Secũdo, de eis, vt subsunt nominibus primę intẽtionis: Tertiò, vt subsunt nominib⁹ secundæ intẽtionis: verbi gratia, De natura humana cõtingit loqui secundũ se, i. secundũ ea, quæ cõueniũt sibi rõne sui, cõtingit loq de ipsa, vt stat sub hoc nõe, humanitas, & hoc nõe hõ, & similibus: cõtingit & tertiò loqui de ipsa: vt stat sub hoc nõe species. S. Tho. ergo in prima huius c. parte loquitur de essentijs terũ primo modo: in totoveró residuo loquitur de eis secũdo mõsumptis, in sequẽti autẽ ca. de eis tertio modo acceptis sermonẽ faciet & hoc, si non vis decipi in hoc ca. diligentissime notato. ponit igitur ab signãdo differentiã inter essentiã generică: specificã & indiuidualẽ secundum se sumptas hãc cõclusionẽ: essentię prędictæ nõ differũt, nisi secundũ signatũ & nõ signatũ: hoc sic declaratur, ab ialis, hoïs, & Sortis essentię proprie nõ differũt, nisi p hoc: qa in rõne animalis cadit substãtia animata sensibilis absq; determinatione ei⁹ p rationaleiu ratione aũt hoïs ponitur substantia animata sensibilis rõalis & sic additur in ea designatio p differẽtiã: ratio verò Sortis ponit substãtiã animatã, sensibilẽ rõalẽ in istis carnib⁹, & istis ossib⁹. & sic in ea additur de signatio materię quæ nõ ponebatur in rõne hoïs: vnde absolute loquẽdo, & secundũ suas rõnes propias apparet, has essẽtias, nõ nisi secundũ signatũ, & nõ signatũ differre, i. secundũ explicitã inclusionẽ alicui⁹ designationis, siue determinatiõis, & nõ explicitã inclusionẽ illi⁹, licet talis designatio nõ vniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui. determinatio ensi q̃ addit natura specifica suprà genericã, est formalis essentialiter diuersificãs genus: vt potè à forma in eo, q̃ forma sũpta: determinatio autẽ, q̃ natura indiuidualis supra specificã addit, est materialis, nõ formaliter, sed materialiter tantũ diuersitatẽ in specie facies, vt pote sumpta à materialis cõditionib⁹ rei. Ex his habes q̃ hõ & humanitas: asa & a ialitas secũdũ se, i. naturas significatas, nullo mõ differunt, eadẽ oino est ratio naturæ significatæ p hominẽ, & humanitatẽ, ita q̃ nulla designatiõe differunt, sed vt post dicetur, differunt vt subsunt nominib⁹ primę intentionis. Quia verò distinctio p signatum, & nõ signatum, non est distinctio realis: ideo dicit cõ. 7. Met. com. 10. q̃ Sortes substantialiter sumptus, nil aliud est q̃ animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas ei⁹. Sorteitas enim quæ naturam Sortis nominat eadem realiter est animalitati, & rationalitati. Com. 10.

Genus cõparatur ad speciem nõ sicut eius pars sed vt totum.

Hæc autem determinatio vel designatio, quæ est in speciei respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit. imò quicquid est in specie, est etiã in genere, vt non determinatum. si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

¶In hac secũda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica, secundũ q̃ ambę stãt sub nomin ib⁹ primę intẽtionis, puta quo differãt essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, hõ & animal, & intendit, q̃ essentia significata per nomẽ genericum, puta animal & essentia significata per nomẽ specificum, puta homo, nõ differunt per hoc, q̃ essentia significata per nomẽ specificum includat aliquam determinationem, quæ omnino sit, extra rem significatam per nomẽ generi cum, sed per hoc, q̃ essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quæ fit per differentiam eius constitutiuam sicut homo actu includit rationale: ponitur nanque in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata confuse, & indeterminate

Universidad de Deusto
Biblioteca

uniuate importat designationem illam: sicut animal in potẽtia includit rationale, vt dicit Porphyrius: vnde animal & vniuersaliter omnis essentia generico nomine importata vt sic, totũ includit ℘ includit species. licet nõ eodẽ modo. Et propterea ad positæ differentiæ declarationem ponit talem cõclusionẽ, Genus dicit totum esse speciei: quã sic probat, Omne prædicatum dicit totũ esse eius, de quo prædicatur: genus prædicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totũ esse speciei. Maiorẽ probat per hoc: quia nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi aduertendum est ℘ hic sermo verus est de prædicatione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo, quòd pars, & nõ de parte vt significatur per modũ totius: potest enim pars vtrobiq; modo significari sicut materia significatur vt pars rei (per ly materia) significatur autẽ vt totũ (per ly materiale) his enim modificata cõditionib⁹ propositio illa, s. nulla pars prædicatur de suo toto, nullã patitur instantiã: cùm enim dico, Homo est albus, ly albus, cõfundit in se totũ quòd est in homine, & similiter cũ dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehẽdit in se implicite totũ quòd est homo. & sic cùm dicitur, Homo est animal, ly animal, continet implicite totum quòd est homo, modo qui infra declarabitur. & sic probãdum est: quòd essentia generico nomine importata includit designationẽ specificam: extra totum enim nihil est.

Ito c. de differentia.

Hoc autẽ quo contingat, videri potest, si inspiciatur corp⁹ secundũ ℘ ponitur pars animalis secundum qđ ponitur genꝰ: nõ em̃ põt dici eo modo esse genꝰ, quo est pars integralis. hoc igitur nomen, ℘ est corpus, multipliciter accipi potest: corpus, enim secundum ℘ est in prædicamẽto substãtię, dicitur ex eo ℘ habet tale natura, vt in eo designari possint tres dimensiones: ipsæ autẽ tres dimẽsiones designatæ sunt corpus, ℘ est in genere quãtitatis. Contingit autẽ in rebus, ℘ habet vnã perfectionẽ ad vlteriorẽ perfectionẽ pertingat sicut patet in homine, q natura sensitiua habet, & vlterius intellectiua: similiter etiã & sup hãc perfectionẽ, quę est habere talem formã: & vt in ea possint tres dimensiones designari, põt alia pfectio adiungi, vt vita vel aliqd huiusmodi, põt ergo hoc nomen corp⁹ rẽ quandã designare: quę habet talem formã, ex qua sequtur in ipsa designabilitas triũ dimensionum cũ precisione, vt s. ex illa forma nulla vlteri⁹ perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superaddatur, sit præter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corp⁹ erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit præter id ℘ significatu est nomine. Corporis, & peruenies ipsi corpori, ita ℘ ex ipsis duob⁹ s. ex anima & corpore sicu texpartibus constituitur animal. Potest etiã hoc nomen Corpus hoc modo accipi: vt significet rem quandã, quę habet tale formam, ex qua possint in ea tres dimensiones designari: quæcunque forma sit illa, siue ex ea possit ꝓuenire alia vlterior perfectio, siue nõ: & hoc modo corp⁹ erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere, ℘ in corpore implicitè nõ contineatur. non enim anima est alia ab illa forma, per quã in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo, qñdo dicebãt, ℘ corpus est quod habet talem formã, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebã quæcunque forma esset illa, siue anima esset, siue lapideitas: siue quæcunque alia forma, & sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

Genus comparatum ad speciem concipitur vt pars.

Immediate supra.

¶Quoniã declaratum est, genus comparari ad speciem, non vt eius partẽ, sed vt totum: aperire intendit hic quomodo res per genericum nomẽ significata possit vtroque modo accipi, vt pars s. & totum: & primo in corpore tanquã notiori: deinde in animali, dicens ℘ ex quo non potest eodẽ modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem (vt ostensum est) scire debes, quòd hoc nomen Corpus accipitur: dupliciter: est enim æquiuocũ ad corpus quod est res prædicamenti Substantiæ, & ad corpus ℘ est res prædicamenti quantitatis. Corpus vt significat rẽ prędicamenti Substãtię, importat naturã, ex qua nata est fluere trina dimensio. Corp⁹ vero vt significat rẽ prædicamenti quãtitatis importat ipsam trinam dimensionem. ¶Iterũ corpus ℘ significatrẽ prędicamẽti Substãtiæ, de quo nunc est sermo, accipitur dupliciter. Vno modo, vt significat naturã illã: ex qua nata est fluere trina dimẽsio, cũ precisiõe omnis substãtialis pfectionis vlterioris. Alio modo, vt significat illãmet naturã absq; præcisione vlterioris perfectionis substantialis. Causam huius & similium distinctionũ assignat in litera, ex eo ℘ res habens aliquã perfectionẽ substantialẽ, nõ excluditur se aliquã aliã vlteriorẽ substantialẽ perfectionem, licet homo ex eo quòd habet perfectionẽ sensitiuã, nõ excludit à se perfectionẽ intellectiuã: & similiter corpus ex eo, ℘ habet perfectionẽ corporeã, nõ excludit à se pfectio nẽ vitalẽ: & sic de aliis: sicũ enim prior pfectio substãtialis nõ excludat secundã & tertiã, & manifestũ sit etiã, quòd non includit eas in actu: põt prior pfectio cõcipi & significari, & cũ precisione seu exclusione aliarũ, & cũ inclusione cõfusa earũ. Ex eo nanq;, ℘ formaliter nõ includit alias, põt precisè cõcipi & significari. Ex eo verò, ℘ cõiunctionẽ cũ aliis nõ excludit, põt cũ aliarũ cõfusa & potentiali inclusione cõcipi & significari: vnde natura significata per hoc nomẽ Corpus, quia nõ formaliter includit pfectionẽ vitalem, nec sensitiuã, nec intellectiuã põt cũ precisione hominũ horũ cõcipi & significari: & quia nõ excludit adunationẽ essentialẽ sui cũ illis: ideo põt absq; eorũ precisione cõcipi & significari, vt cõfusè & determinatè includẽs omnia illa: colligitur autẽ ex textu triplex differẽtia inter hæc: differũt enim primò in hoc, quia corp⁹ primo modo dicit corporeitatẽ solã, ex qua nata est fluere trina dimẽsio, & nulla vlterior perfectio: corpus verò secundo modo dicit formã quãcunque, à qua sit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimẽsio cũ quacũque alia perfectione. Secundò differũt, quia corp⁹ primo modo est pars speciei, eo quòd significatũ formale est præter & extra significatũ en⁹: sicut ała rationalis est extra corporeitatẽ: sunt enim in hoẽ duo, perfectio. s. corporalis, q̃ precisè acceptam patet nõ includere aliquo modo intellectualitatẽ: & pfectio intellectualis, quæ est altera pars: corp⁹ verò secũdo modo est totum respectu speciei, eo quia perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quãcunque formã, à qua sit perfectio corporea, & sic anima intellectiua includitur in ly quacũque. Tertio differunt, quia corp⁹ primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quęcunque pars: corpus verò secundo modo est directè in prædicamento substantiæ sicut & quodlibet aliud genus.

Ad idem.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem talem, quæ habet quandam perfectionem, vt possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cũ precisione alterius perfectionis: tunc quacunque alia perfectio vlteri⁹ superueniret, haberet se ad animal per modũ partis, & nõ sicut implicitè contenta in ratione animalis: & animal non esset genus. sed est genus secundum ℘ significat rẽ quandam: ex cuius forma potest ꝓuenire sensus & motus, quæcunque sit illa forma, siue sit anima sensibilis tantùm, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

¶Declarat hoc quoq; in hoc genere, ℘ est animal, põt enim animal accipi vt significat formã, ex qua precisè oriãtur sensus & motus, quib⁹ animal à nõ animali discernitur: vt dicitur primo de Anima, tex. cõ. 19. Põt etiã accipi animal. vt dicit formã quãcunque, ex qua oriãtur sensus & mot⁹ nõ præcise. & sic est genꝰ. primo autẽ modo est pars speciei: vnde hõ est cõpositꝰ ex animali & intellectiuo principio tanq̃ ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatũ eiꝰ est intellectiua natura animalvero secundo mõ est totũ respectu hoĩs implicite includẽs specificas perfectiones: cũ enim sic dico. animal. dico habes naturã sensitiuã indeterminate relinquẽdo per quã formã habeat sensitiuã naturã: & sic implicite includuntur oẽs formę specificæ: habetur enim natura sensitiua nõ nisi per formã hominis, leonis vel bouis, &c. Ex his patet differẽtia inter essentiã genericam & specificã, vt subsunt nominibus generico & specifico primę intentionis: quia s. differũt sicut includens implicite & includens explicite illamet.

Si igitur genus significat indeterminate id totũ, ℘ est in specie, nõ em̃ significat tãtũ materiã similiter etiã differẽtia significat id totũ, ℘ est in specie, & nõ tantũ formã: & etiam diffinitio significat totũ, & etiã species sed diuersimode. Quia genus significat totũ: vt quędam determinatione ꝓriæ formæ, vnde genꝰ sumitur à materia, & differentia vltimo à forma, vnde patet ex hoc ℘ corpꝰ dicitur ex hoc, ℘ habet talẽ perfectionẽ vt possint in eo designari tres dimensiones. quæ quidẽ perfectio est, vt materialis se habens ad vlteriorem perfectionem. Differentia vero eo ipso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præterhoc, ℘ de intellectu primo sit materia determinata, vt patet cum dicitur animatum, scilicet

Vide Auic. c. 5. prin. Gen. differentia, &c. Aliud.

illud, ℘ habet animã, nõ determinatur quid sit, vtrũ corpus, Vel aliqd aliud. vnde dicit Auic. ℘ genus nõ est in differẽtia, sicut pars essẽtiæ eius, sed solũ sicut ens extra quidditatẽ, siue essentiã, sicut etiã subiectũ est de intellectu passionum. & ideo genus nõ prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in 3. anima, & quarto Topicorũ: nisi fortè sicut subiectũ prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species cõprehendit vtrunque, s. determinatam formã, quã designat nomen Generis & determinatã formam, quam designat nomẽ Differẽtiæ.

2. Met. c. 5. text. 4. med.

In hac tertia parte capituli cũparat genus, (speciẽ, differentiam, & diffinitionẽ inter se quo ad cõuentiã & differentiã. Conuenire aut hæc oĩa in hoc ℘ quodlibet eorũ significat totũ ℘ est in specie. Quod ex prædictis immediate sequitur: si enim genus significat totum, quia verè & propriè prædicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extẽdit: pari ratione differentia cum verè & propriè prædicetur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extẽdit vt prędicabile, totum significabit. Differentiam autẽ duplicem ponit inter ea. Differunt primò quo ad formalia significata eorum: qa formale significatũ generis est perfectio materialis: formale autẽ significatũ differẽtię est perfectio formalis: formale verò significatũ speciei est aggregatũ ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autẽ significatũ diffinitionis est similiter aggregatum ex vtraque perfectione: sed diuidendo in singulas verbi gratia. formale significatũ animalis est natura sensitiua quæ se habent vt materialis ad perfectionẽ intellectualem, quæ formaliter importatur per rationale: & consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatũ hoĩs & animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiua & intellectiua: sed animal rationale separatim explicat vtrunque, homo verò non.

Predicamẽta substantiæ.

PRO Intellectu horũ nota ℘ significatum formale nominis ad præsẽs est perfectio seu forma determinate: & primo explicata per illud nomẽ. Materiale verò est illud ℘ sub nominis significatione cadit non primò: vnde cõsiderato omni eo ℘ tam formaliter quæ materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & diffinitionẽ, dicit, ℘ idem significant, & ℘ cõueniunt: cõsideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quod differũt & quod non significant idem. Sed ne vageris, quærendo differentiam inter significatum formale speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantum exprimendi idem formale significatũ differunt: species enim indistinctè & actu tamẽ explicat totum: diffinitio verò diuidit in singula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericum ergo nomen, puta animal formaliter & determinata explicat materialem hominis perfectionem, s. sensitiuam. & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentiæ verò nomen puta rationale, formaliter & determinate explicat formalẽ rei perfectionem: ideo dicitur ibi ideo sumi à forma. Et sicut in formali significato generis non perfectio per differẽtiam importata quia indeterminate in illo includitur: ita in formali cõceptu differentię nõ cadit genus eadẽ ratione: qa. s. perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut enim ex eo ℘ animal significat habens naturam sensitiuam, duo significat, naturam sensitiuã formaliter, & primò, & ℘ habet illam indeterminate: non enim explicat an id sit homo vel Bos: sic rationale. ex eo ℘ significat habens rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitate formaliter & primò, & habens illam secundario & indeterminate non enim determinat quid sit id habens an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. ℘ genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius: id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatum eius: sicut subiectũ est extra formale significatum suæ passionis. Album enim puram qualitẽ significat: vt dicitur in prædicamentis. Et licet genus nõ sit de intellectu differentiæ tali modo, s. vt formaliter significatũ per illam: est tamen de intellectu eius alio modo vt subiectum s. de intellectu passionis. Dupliciter enim vt supra dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectum eius: quomodo subiectum intrat diffinitionẽ passionis: vt habes 7. Met. tex. cõ. 19. & ideo dicit Ari. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topic. c. 3. ℘ genꝰ per se nõ prædicatur de differẽtia, nisi forte subiectũ prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicẽdi per se prædicatur de differentia: non quidẽ in quarto, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitione, nec etiã in primo proprie, quia prædicata primi modi in recto, quæ proprie prædicẽtur, sunt ea quę intrinsece in ratione cadũt, & nõ ea quæ per additamẽtum in ea sunt, homo enim nõ prædicatur proprie de risibili in primo modo, ℘ patet ex eo quia, Risibile est homo, est per accidẽs, vt dicitur 1. Poste. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differẽtiæ, sicut subiectum est de intellectu passionis: cõsequẽs est ℘ genus prædicetur de differẽtia, sicut subiectũ de passione. ℘

Vide Auic. ca. 5.

dicit forte, nõ dubitantis est, sed nõ determinantis. consueuit enim apud ipsum res non decisa sub dubia verborum forma poni.

¶Aduertẽdo quòd licet in intellectu differẽtiæ cadat genus determinate: nonnẽ tamen differennæ genus illud non explicat determinate, rationale enim nõ explicat animal cũ rationalitate, sed habẽs rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinatè, significat enim habens risibilitatem.

Genus sumitur à materia, quã nõ significat: differentia verò à forma, quæ nõ importat: species verò à cõposito vtraque quæ tamen nõ significat.

Et ex hoc patet ratio, quare genꝰ & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiã, formam & cõpositũ in natura: quauis nõ sint idem cũ illis, quia neque genus est materia: sed sumitur à materia: vt significãs totũ: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significãs totũ. vnde dicimus hominẽ esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus cũ esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quędã tertia res cõstituta quæ neutra illarum est, homo enim nec est anima neque corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duab⁹ rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectꝰ enim animalis est sine determinatione formę specialis naturã exprimens rei ex eo qđ est materiale rei pẽctu vltimę pfectionis. Intellectus aũt huius differẽtiæ rationalis cõsitit in determinatione formę specialis, ex qbus duobus intellectibus cõstituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationẽ earũ rerũ, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuũ, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

¶Correlarie cõcludit secũdam differẽtiam inter genus & speciẽ & differentiã: qa, s. genꝰ proportionaliter se habet ad materiã, quæ est pars cõpositi, & nõ significat ipsam: differẽtia proportionaliter se habet ad formã, & nõ significat ipsam. species proportionaliter se habet ad cõpositum ex materia & forma: & vt sic nõ significat cõpositũ ex materia & forma, sed aliqd cõpletẽs genus & differentiã. In assignatione huiꝰ differẽtię secũdum quodlibet membrũ ponũtur duæ particulæ: puta in primo membro prima particula est ℘ genꝰ, proportionaliter se habet ad materiã, secũda verò est, ℘ genꝰ nõ significat materiã: similiter in secundo & tertio membris. Prima particula omnia sequitur ex supradictis. Si enim pfectio generica quæ formaliter importatur per genꝰ, est materialis respectu pfectionis differẽtialis, quæ formaliter importatur per differẽtiã, oportet ℘ sicut se habet materia respectu formę in cõposito naturali, puta Sortis: ita genꝰ respectu differẽtiæ in cõposito rationali, s. specie: vt sicut materia est potẽtialis, & pficitur ac specificatur per formã, sic generica pfectio est potẽtialis pfectibilis & specificabilis p differẽtiam. Secũda verò particula, licet sequatur etiã ex supradictis quia ex eo, ℘ genus differẽtia & species significat totũ, sequitur immediatè quod genus nõ significet materiã, quia materia, non est totum: & q differentiã nõ significet forma, quia forma non est totũ: & ℘ species vt sic nõ dicat cõpositum ex materia & forma, ea ℘ partes eius vt sic nõ sunt materia & forma, sed genus, & differentia. Attamen S. Tho. probat eã tali ratione: Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & differentia non sunt partes sui totius, s. speciei, vt duæ res tertię rei: ergo genꝰ & differẽtia nõ sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à forma. Nec est curę modo vtrũ sit res distincta realiter, vel secundum rationẽ ab illis duabus cõiunctis: sufficit enim nobis, ℘ sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor verò declaratur hoc modo, Si genus & differẽtia cõponerent speciẽ, vt duę res tertiã, tunc homo esset cõpositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione cõsequentis genus & differẽtia nõ cõponit speciẽ, vt duę res tertiã: quę erat probandũ. Consequẽtia patet ex se: falsitas verò cõsequẽtis probatur, ex eo ℘ nulla pars prędicatur de suo toto, vt supra dictũ est. Habetur quarto Topic. ca. 11. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationalis.

ADVERTENDVM est ℘ S. Tho. in tex. explicando Maiorẽ exẽplariter dicit, ℘ hõ dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duab⁹ reb⁹ tertia res. Circa q verba dubitatur qũo hoc sit verũ, eius doctrinã sustinẽdo ponentis vnicã formã substãtialem in cõposito: quæcũq; enim sunt idẽ realiter, nõ constituũt aliqđ, vt duę res tertiam: perfectio autẽ corporea, & anima sunt idem realiter, si vnica forma ponitur: quomodo ergo cõstituet hominẽ, vt duę res tertiæ

¶Hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersimode soluunt. Quædam dicunt, Corpus & anima nō sunt secūdum rem partes hominis, sed secundū rationem tātūm: licet enim anima sit verē pars, corpus autē secundum rem est totū, dicit enim cōpositum ex materia & forma, quæ est animadeo non est cōpositus ex anima & corpore tanquā ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundū rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶Alij dicunt, & in idē redit, quod homo est cōpositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersiæ enim res sunt secundū Auicen. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidū est compositum ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, ꝙ est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶Alij dicunt, ꝙ locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis, s. materiæ. Mihi autē pro nunc videtur dicendum, ꝙ homo est cōpositus ex anima & corpore, non solùm tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquā ex duabus partibus secundum rem totum, accipiendo corpus: non vt est genus, sed vt significat partem, & accipiendo animam præcisè, vt diffinitur secundo de Anima. Significat autem corpus sic acceptū compositum ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò, perfectionē vitalem precisè. Probatur in tentū sic, Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte. ergo vt pars à parte. Probatur media: quia totum confuse saltem includit partem, corpus autem sic acceptū excludit animam: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectū deferens animā: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidēs, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficiēti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totū à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differūt: homo igitur est cōpositus ex corpore & anima tāquam ex partibus realiter distinctis: quòd erat intentū. Et aduerte ꝙ corpus, pars cùm importat corporeitatē præcise extrà ipsum, est identitas perfectionis corporeę ad animam seu perfectionē vitalē: accidit enim, accidente extraneo corpori præcise, ꝙ eius perfectio sit idem cum anima: per se enim præscindit animā & ideo per se loquendo subtiliter dictum est, hominē componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundū hoc ad obiectionē deductam, dic quòd licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo, non est eadem realiter ipsi animæ: imò ipsam excludit præcise accepta: & ideo corpus & anima cū præcisione, per se loquēdo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipiendo terminos precise pro partibus, licet nō consuetum sit dici inanimata cōponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, per latentem differentiam inter corporeitatem & formā inanimatorū: & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc, quòd moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet & corpus: quòd non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE Secundò, quòd S. Tho. ad clarificandā minorem dicit, ꝙ homo nō est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendū, quòd genus, species & differētia possunt accipi tripliciter. Primo modo pro re significata per nomen genericum, specificū, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. Tertio modo pro re significata per eorū nomina secundæ intentionis: verbi gratia, Anima, homo, & rationale possunt accipi primò pro re significata per hæc nomina: secundo pro conceptibus eorū formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differentiæ: primo modo nec species nec diffinitio est cōposita ex genere & differentia, eo ꝙ res significata per speciem & diffinitionē est eadē realiter cum re significata per genus & differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quòd relatio speciei relatiuæ apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen Propositio, non est cōposita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus & differentiam.

¶Secundo verò modo tā species, q̄ diffinitio est cōposita ex genere & differentia: cōceptus enim formalis speciei integratur ex cōceptu formali generis & cōceptu formali differentię tanq̄ ex duabus partibus: verbi gratia, Conceptᵘ formalis hominis est aggregatum quid ex cōceptu formali animalis, & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim ꝙ ostēdimus, genus & differentiā & speciē differre in significato formali, liquet ꝙ conceptᵘ formalis animalis est cōceptᵘ, pfectionis sensitiuę, & cōceptᵘ formalis rationalis est cōceptᵘ pfectionis intellectiuæ, & cōceptus formalis hois est cōceptus vtrāq; pfectionē cōplectēs ex illis tanq̄ cōceptᵘ 3. illorū adunatione formatus: & sic hō est ex animali & rationali tanquā intellectᵘ 3. ex duobᵘ intellectibus. i. tanquā conceptus tertiᵘ ex duobus cōceptibus & nō tāq̄ res ex duabᵘ rebus: & qa nulla pars vt pars prędicatur inrecto de suo toto: ideo intellectᵘ, siue cōceptᵘ formalis animalis nō prędicatur in recto de intellectu. i. cōceptu formalis hois. Ista enim est falsa, Cōceptus formalis hominis est cōceptus formalis animalis: qa cōceptᵘ formalis hois aggregat totū ex intellectiua & sensitiua perfectionis cōiunctū: cōceptᵘ verò formalis animalis nō nisi partē, s. perfectionē sensitiuā dicit: licet. vt suprà dictū est, secundū conceptū seu significatū materiale & formale simul totū dicat. homo ergo secundū suū formalē intellectū seu conceptū accepᵗ non est animal, neq; rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictū est de hoie, qui est species, ita dicito de animali ꝙ est diffinitio: animal enim rationale secūdū suū formalē cōceptū nō est animal neq; rationale, sed ex animali & rationale: differt namque formalis conceptus animalis rationalis à conceptu formali animalis, & à conceptu rationalis sicut totum à partibus.

HOC AVTEM ꝙ dictū est, conceptum formalē, s. speciei & diffinitionis cōponi ex cōceptibus formalibus generis & differentiæ pōt dupliciter intelligi, vno modo de conceptu mētali, alio modo de cōceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de cōceptu mentali secundū esse subiectiuū, seu secundū id ꝙ est. Alio modo de illo secūdū esse representatiuū: cōceptus mētalis speciei, secūdū id ꝙ est, nō est cōposiᵗ ex conceptibus mētalibᵘ generis & differentię secundū id ꝙ sunt, eo ꝙ oēs sunt qualitates simplices, nec possūt distingui in plures partes cōponētes. Nō enim est imaginābile, cū intellectus format cōceptū diffinitionis hois, s. animal rationale, quòd formet plures cōceptus, sed vnū tantū: q̄ est quædā simplex qualitas, distincte singulas repræsentantē, sicut & in re extrà, res diffinita est habens rē generis & differentiæ absque cōpositione reali: vnde hoc primo modo dictū nostrū nō est verū: cōceptᵘ verò mētalis speciei secundū esse repræsentatiuū formaliter acceptᵘ est cōpositus ex cōceptibus mētalibus generis & differētiæ secundū esse repræsentatiuum formaliter acceptis, sicut idolū repręsentās totū ex idolis partiū: hō enim in mēte repræsentat aggregato ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal verò in mente formaliter nō repræsentat nisi perfectionē sensitiuā, rationale autē nō nisi intellectiuā: vnde hoc modo verificatur dictū nostrū. Cōceptᵘ autē obiectalis speciei formaliter sumptus, cū nihil aliud sit, q̄ significatū formale, cōceptus mentalis eiusdem est compositus secundū rationē ex cōceptibus obiectalibᵘ generis & differētiæ formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositū secundū rationē ex significatis formalibus generis & differentię, vt supra ostēsum est: vnde homo acceptᵘ vt est obiectᵘ cōceptui mētali suo, s. specifico nō est animal neq; rationale: sed ex animali & ratiōali, accipiēdo etiā animal & rationale, secundū ꝙ obiecta sunt suis mētalibᵘ cōceptibᵘ: vt ostēdit falsitas huiᵘ propositionis. Obiectū formale specificū est obiectū formale genericū, siue differentiale: dicit enim hō vt sic aggregatū est pfectione sensitiuæ & intellectiua: animal verò vt sic nō nisi vnam partē aggregati, s. sensitiuā naturā, & rationalē, vt sic non nisi alterā partē, s. intellectiuā perfectionē. Manifestū est ante ꝙ aggregatum nō est aliqd aggregatorū: vnde & hoc modo dictū nostrū veritatē cōtinet: & est maxime ad ꝓpositū. Et sic animal quo ad rē importatā, nec est pars, nec totū respectu hois & animalis rationalis, quo ad significatū verò materiale & formale simul est totū: quo ad significatum: formale autē est pars tam obiectaliter quàm repræsentatiuē sumptum. Vnde cum dico, Homo est animal ratione, si res ipsa sub ratione attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur: si verò res ipsa sic significata, s. implicitè includens inferiora inspiciatur, totius rationē habet: si autē res ipsa sit significata attendatur secundū id, ꝙ explicitè includit vt sic: partis rationem sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt res: res enim de re prædicatur vt totum, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶Quod supra dicimus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo ꝙ dicitur 1. Phys. text. com. 5. s. ꝙ diffinitio diuidit in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & supra (quoniam supra) nec conceptum formalē conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia verò per intellectum seu conceptum formalem tam mentalem conceptum, quam obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

Quamuis autem genus significet totā essentiā speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum, quarū est idē genᵘ, sit vna essētia: qa vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferētia procedit: nō autē ita quod id qđ significatur per genᵘ, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui supueniat res alia, quæ sit differētia determinās ipsum: sicut forma determinat materiā, quę est vna numero: sed qa genᵘ significat quandā formā, tamē nō determinate hanc vel illā. quā determinate differētia exprimit, quę nōest alia quā illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo dicit Cō. in 11. Met. quod materia prima dicitur vna per remotionem omniū formarum, sed genus dicitur vnum per cōmunitatem formæ signatæ: vnde patet, quod per additionem differentiæ remota illa indeterminatione, quę erat causa vnitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.

¶In quarta parte capituli huius intēdit excludere talē obiectionē. Quæcunque habēt vnū genus, habent vnā essentiā: diuersę species habent vnū genus: ergo diuersæ species habent vnā essentiā, ꝙ est falsum: quia species differūt essentialiter. Maior probatur ex eo, ꝙ genus secundū prędicta dicit tātā essentiam specierum. Et licet ista obiectio faciliter solui posset, dicendo quòd species habent eandē essentiā genericè, non tamen specificè: quia tamen argumētum aliorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad cōcludendum diuersas species habere eandē essentiam simpliciter, & nō generice. vt patet ex medio assumpto sic arguēdo, Ea, quorū tota essentia est vna, habēt eandē essentiā simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna. ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiam specierum, & est vnum in eis.

¶Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est vnum & innuit talē distinctionem. Aliquid significat vnū dupliciter: vno modo per positionem vnius determinate rei significatæ: alio modo per indifferentiā seu indeterminationē plurium rerum importatarū. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatū secūdū se acceptū est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatē, quæ est certa & determinata natura, s. humana. Illud autem, ꝙ significat vnum secundo modo, habet significatum, non aliquam determinatā naturam, sed plures naturas in determinate: sicut animal significans perfectionē seu naturam sensitiuā non significat aliquā certam & determinatam naturā siue formam: nulla enim est in vniuerso forma: quæ sit anima sensitiua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Phys. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 24. quòd natura generis diuersa est in speciebus. & 1. de Anima. tex. com. quòd ratio animalis secundū vnumquòdq; animal est altera: est igitur genus vnum secundo modo. vnde ad formā rationis dicitur secundum præmissam distinctionem: quòd quorum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, nō autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito, s. speciem enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autē est in litera appositā fuisse differentiā inter vnitatē generis & vnitatē materiæ primæ ad maiorem prædictorū euidentiā: q̄ etiam differentiā ponit Com. 12. Met. Cō. 14. vbi nota ꝙ de materia cōtingit loqui dupliciter. Vno modo, vt est quoddā totū vniuersale respiciēs hanc materiā vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modo nō est sermo. idē enim est iudiciū de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta secundū se: non prout est vniuersalis, aut particularis. neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Com. ibi, & S. Tho. hic differunt ergo vnitas materiæ sic accepta & vnitas generis in hoc, ꝙ vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatā rem: vnitas verò generica est vnitas nō numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cūautē audis vnitatē materię primę esse vnitatē numeralē intellige negatiue nō positiue. Dicitur enim aliquod vnū numero dupliciter: positiue scilicet & negatiue, illud est numero positiue quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundū se non est vna numero: quia nullā proprietatem indiuidualē includit. Illud est vnū numero negatiue, quod vniuersale cū non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctum includit in se: vnde pluralitatē & numerum habere queat. & hoc modo. materia prima secundū se est vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur supra determinatā entitatem, illā, s. quæ est materia: quæ nullū distinctiuū includit cū ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit Com. ꝙ materia est vna p remotionē omnium formarū: quia vnitatē suam negatiue habet, ex hoc ꝙ nō habet distinctiuas formas. Genus autē non esse vnū numero neque positiue, neque negatiue proprie loquendo, ex eo patet quia vnitas numeralis rā positiue, q̄ negatiue fundatur supra certā & determinatā rem: ꝙ in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerarū pōt. Sed & ꝙ genus sit vnū vnitate indeterminationis, ex eo patet ꝙ naturæ plures per genus importate nō adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, ꝙ in determinate significat eas: animal enim ideo adunat in se equū, bouē, leonē, &c. quia nō determinate explicat quis eorū sit habēs per sectionē sensitiuam. & ideo dicit Com. ibi, ꝙ genus est vnū per cōmunitatē formæ significatæ, id est ex eo ꝙ communiter & nō determinate formas significat. Vnde & patet quō propositō S. Tho. de seruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiæ vnitas est per negationē formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quod significat communiter plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Et quia, vt dictū est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est ꝙ sicut id, ꝙ est genus, prout prędicatur de specie implicite in sua significatione, quauis indistinctè: totū id quod determinatè est in specie, ita id quod est species secūdum quod prędicatur de indiuiduo: oportet ꝙ significet totū quod essentialiter est in indiuiduo licet indistinctè, & hoc modo essentia speciei significatur nomine Hominis: vnde homo de Sorte prędicatur. Si autē significatur natura speciei cū præcisione materiæ signatæ, quæ est principiū indiuiduationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enī significat id vnde homo est homo. Materia autē signata nō est illud, vnde homo est homo, & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet ꝙ sit homo. cū igitur humanitas in suo intellectu includat tātū ea, ex quibus homo habet, ꝙ sit homo, patet ꝙ à significatione eius excluditur, vel præceditur materia determinata vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, ꝙ humanitas nec de homine, nec de Sorte prædicatur: vnde dicit Aui. qđ quidditas cōpositi non est ipsum compositū, cuiuseſt quidditas, quauis etiā ipsa quidditas sit cōposita, sicut humanitas, licet sit cōposita, nō tamen est hō, imò oportet ꝙ sit recepta in aliquo, ꝙ est materia signata. Sed qa, vt dictum est, designatio autē indiuidui respectu speciei est p materiā: ideo oportet vt nomē significās id, vnde naturageneris sumitur, cū præcisione formæ determinatæ pficientis significet partem materialē totius: sicut corpᵘ est pars materialis hominis, nomē autē significās id, vnde sumitur natura speciei cū præcisione materiæ designatę, significat partē formalē: & ideo humanitas significaur vt forma quædā. Et dicitur ꝙ est forma totius, nō quidē quasi supradicta partibᵘ essentialibᵘ materiæ & formæ, sicut forma domᵘ superadditur partibᵘ integralibᵘ ei, sed magis est forma, q̄ est totū. s. forma cōplectēs & materiā, cum præcisiōe tā eorū, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet ꝙ essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas, sed diuersimode, vt dictum est quia nomē, hō significat eā vt totū, inquātum, s. nō prætendit designationē materiæ, sed implicite continet eā, & indistincte, sicut dictū est, ꝙ genᵘ continet differentiā: & ideo prędicatur hoc nome, hō de indiuiduis: sed hoc nomen humanitatis significat eā vt partē. nec continet in sua significatione nisi id ꝙ est hominis inquātū hō: & præcedit omnem designationē materiæ, vnde de indiuiduis hominis nō prædicaretur, & ꝓpter hoc q̄ndoq; hoc nomē essentia inuenitur prædicatum de re, dicitur enim Sortis essentia quædā, & quandoq; negatur, sicut dicimus quod essentia Sortis non est Sortes.

Essentia speciei in diuiduo cōparata totū continere, & pars vocari.

¶In hac quinta & vltima parte huius capituli cōparat essentiā specificam ad indiuiduum secundum totalitatē partialitatem, prædicabilitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilitatem & formalitatem.

¶Ad quorum euidentiam aduertendum est, ꝙ sicut suprà de essentia generica dictum est, quòd potest significari per modũ totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quòd essentia specifica potest accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum verò partis, sicut illamet significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc ꝙ significata per modum totius implicitè includit indiuidua: significata verò, per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cum significet habens naturã humanã, implicitè includit sub ly habens omnia indiuidua humana: habens enim naturã humanam est quod cunque indiuiduũ humanũ: humanitas autẽ cùm significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cũ principia indiuiduãtia sint aliud ab humanitate, vt suprà dictum est, sequitur ꝙ humanitas excludit principia indiuiduantia à sui significatione: & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars vt pars non prædicetur de suo toto: omne autẽ prędicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de indiuiduis in recto prędicatur: significata verò per modum partis nequaquam, & propter hoc illa est vera, Sortes est homo, illa autẽ falsa, propriè loquendo, Sortes est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad indiuiduum secundum tria, scilicet totalitatem & partialitatem, & prædicabilitatem.

¶Quo ad formalitatem verò declaratur apposita differentia inter essentiã genericam per modum partis significatã respectu speciei, & essentiam specificã per modum partis significatã respectu indiuidui. Differunt enim in hoc, quòd illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis indiuidui. Et ratio est, quia illa, essentia generica cõparatur ad alteram partem speciei, vt materia ad formã & perfectibile ad suam perfectionẽ, cùm desῖgnatio seu determinatio generis ad specię fiat per differentiã, quæ sumitur à specifica forma, quę perficit & complet perfectionem genericam: ista verò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cùm desῖgnatio seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorẽ esse ipsecifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verò est pars formalis Sortis, & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborum est notandum, ꝙ forma totius & forma partis, vt in secundo ca. visum fuit differunt realiter: nõ sicut vna forma differt ab alia forma puta albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic ꝙ forma totius non est quasi superaddita partibus, id est, nõ est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cæmento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum. i. ipsum compositũ resultãs ex partibus. Quod per modum partis formalis ῖgnificatur, forma totius appellatur, eo ꝙ totius est cõpletè certificatiuum & distinctiuũ & determinatiuũ: hæ enim sunt condiciones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciem, vel differentiam ostendit.

Nulla essentia substantiæ cõpositæ ῖgnificata per modum partis, est genus, vel species, vel differentia. 5. Met. c. 6. inprinc.

VISO quid significetur nomine Essentiæ in substantiis compositis, videndum est quõ se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiæ, quia autem cui conuenit ratio generis vel differentiæ, prædicatur de hoc singulari signatio, impossibile est quod ratio generis vel speciei vel differentiæ conueniat essentię, secundum ꝙ per modum partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitatis non est differentia, sed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN HOC quarto ca. intendens determinare quõ essentia substantiarũ compositarũ se habeat ad intẽtiones logicas, s. genus speciẽ, differentiã, quatuor facit, primò sex cõclusiõnibus determinat intẽtum: secũdò excludit quẽdã Auer. errorem: tertiò excludit quãdã aliam obiectionem: quartò respondet cuidam tacitæ obiectioni. Pro intellectu primæ partis notãdæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista: Natura seu essentia substãtiæ cõpositæ potest triplicit accipi: primò, vt significata per modũ partis: secũdò, vt per se existẽs separata à singularibus: tertiò, vt significata per modũ totius. Secũda distinctio, quæ est subdiuisio tertij membri est ista: Natura substãtiæ compositæ significata per modũ totius potest accipi tripliciter: primo, secundum se, secũdò, secundum esse quod habet in singularibus: tertiò, secundum esse quod habet in intellectu.

¶His præmissis, scias ꝙ secũdum singula mẽbra harũ diuisionũ ponit singulas cõclusiones: secũdũ primã quidẽ duo mẽbra vtriusque diuisionis ponit quatuor negatiuas: secũdũ verò vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas, itaq; secundũ quãlibet diuisionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiã affirmatiuã. & sic fiũt ex cõclusiones.

¶Prima ergo cõclusio negatiua est, Essentia substantię cõpositę ῖgnificata per modũ partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas nõ est gen⁹ neque species neq; differẽtia: Quã ꝓbat sic. Tãgenus, q̃ species, q̃ differẽtia prędicatur in recto de hoc particulari suppῖto, puta Sorte: essẽtia substãtię cõpositę ῖgnificata per modũ partis nõ prędicatur in recto, de hoc particulari suppῖto: ergo essẽtia taliter ῖgnificata nõ est gen⁹, nec species, nec differẽtia. Oẽs ꝓpῖtiones patẽt ex præcedẽti ca. & ideo dicit. Auic. ꝙ rationalitas, quę ῖgnificat ꝑ modũ partis, nõ est differẽtia, sed principiũ differẽtię: & ῖmiliter animalitas non est genus sed generis principium: & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiæ cõueniat esse, secundũ quod est quę dã res existens extra singularia, vt Platonici ponebãt: ga sic genus & species nõ prædicarẽtur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quòd Sortes sit hoc quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati. *Essentia per se subsistens, vel ῖmediate existens singularibus, vel genus vel differentia.*

¶Hic ponitur secũda cõclusio negatiua, Essẽtia substãtiæ cõpositæ per se nõ in singularib⁹ existẽs nõ est species siue genus. Et probat eã duplici ratione. Primò sic, Genus seu species prædicatur de hoc particulari: essentia p se subsistẽs nõ in singularibus nõ prædicatur de hoc particulari: ergo essentia p se subsistens nõ in singularibus nõ est gen⁹ seu species: Maior patet, Minor probatur sic, Subiectũ i. ꝙ in recto de eo prędicatur: Sortes non est homo separatus: ergo Sortes nõ est subiectũ respectu hominis separati: ergo homo separat⁹ nõ prędicatur de Sorte: ꝙ erat assumptũ in Minore. Secũdò sic, Gen⁹ seu species est id, quo indiuidua cognoscuntur. essentia per se subsistens nõ in singularib⁹ nõ est id, quo indiuidua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistẽs nõ est gen⁹ neq; species: Maior patet ex eo ꝙ vnũquodque per suũ genus speciem, differentiã cognoscit. Minor verò ex eo, quòd vnũquodque cognoscitur quidditatiuè per id quod est in eo, & non per id quod non est in eo.

Et ideò relinquitur, quod ratio generis, vel speciei, vel differẽtię cõueniat essentię, secundũ ꝙ ῖgnificat per modũ totius, vt nomine Hominis, vel animalis, put implicitè & indistinctè cõtinet totũ hoc, qđ in indiuiduo est. *Essentia substantiæ cõpositæ ῖgnificata per modum totius, est species, genus vel differentia.*

¶Hic ponitur 3. cõclusio affirmatiua: Essentia substãtiæ cõpositę ῖgnificata ꝑ modũ totius est species, gen⁹ vel differentia, &c. probatur sic, Genus, species seu differẽtia substãtialiter cõtinet & implicite totũ, ꝙ est in indiuiduis: essentia substantię cõpositæ nõ nisi ῖgnificata ꝑ modũ toti⁹ cõtinet implicite totũ esse indiuiduorũ: ergo essentia substãtiæ cõpositæ ῖgnificata ꝑ motũ toti⁹ est gen⁹ vel species vel differẽtia. Proportiones oẽs ex præcedẽti ca. patẽt: vbi dicit⁹ gen⁹, specię, differẽtiã, cõuenire in hoc ꝙ ῖgnificãt totũ ꝙ est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quæ sunt in inferioribus: est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Natura autẽ vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Vno modo secundum naturam & rationem propriã, & hæc est absoluta consideratio ipsius, & hoc modo nihil est verũ de ea dicere, nisi ꝙ cõueniat sibi, secundum ꝙ huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio, verbi gratia, Homini in eo ꝙ est homo, cõuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadũt, album verò vel nigrũ vel quodcunq; huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis nõ conuenit homini in eo, ꝙ est homo. Ideo si quæratur vtrum ista natura possit dici vna vel plures, neutrũ cõcedendum est, quia vtrunque est extra intellectũ humanitatis, & vtrũque põt sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nũquam posset esse vna: cũ tamen vna sit secundum ꝙ est in Sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu & ratione eius, tũc esset vna & eadẽ natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus pluralificari. Alio modo consideratur, secundũ ꝙ habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliqd ꝑ accidẽs ratione eius in quo est: sicut dicitur ꝙ homo est albus, quia Sortes est albus, quãuis homini non conueniat in eo

eo, ꝙ est homo. Hęc autẽ natura habet duplex esse, vnũ in singularibus, aliud in aĩa, & secundum vtrunque cõsequuntur accidentia dicta naturã: & sic in singularib⁹ habet multiplex esse secundum diuersitatẽ singularium & tamen ipsi naturę secundum propriã cõsideratiõnẽ, s. absolutam, nullum istorum esse debet, falsumenim est dicere, ꝙ natura hominis, inquãtum hmõi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari cõueniret hoĩ, inquantum est homo, nõ esset vnquã extra hoc singulare. similiter si cõueniret homini inquantum est hõ, non esse in singulari, nunquã esset in eo. Sed verum est dicere, ꝙ hõ, inquantum est homo, non habet ꝙ sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo ꝙ natura hominis absolutè considerata abstrahit àquolibet esse: ita quòd nonfiat præcisio alicuius eorum: & hęc natura sic considerata, est quæ prędicatur de omnibus indiuiduis.

¶Hic antequã ponatur quarta cõclusio, incohatur secunda diuisio suprà posita, cuius terminos oportet prædeclarari ad intellectũ cõclusionũ. Natura ꝑmodũ toti⁹ ῖgnificata, secundũ naturã seu ratione nẽ propriã, vel secundũ se, idẽ sunt ꝙ natura cõsiderata secundum eas cõditiones, siue ea prædicata, quę cõueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicendi per se. Natura verò secundũ esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas cõditiones: siue secundũ ea prædicata, quæ cõueniunt sibi ex hoc, quòd in singulari vel in singularibus esse habet. Natura aũt secundum esse in intellectu idem sonat quod natura considerata secundũ eas conditiones, siue illa prædicata, quæ cõueniunt sibi ex hoc, ꝙ habet esse in intellectu. Differũt autẽ quadrupliciter, vt ex textu colligitur, cõditiones conuenientes naturę secundum hasdiuersas acceptiones, eo ꝙ conditiones debitæ naturæ secundum se sumptæ sunt prædicata essentialia: homo enim secundũ se est nisi animal rationale, cõditiones verò debitæ naturæ reliquis duob⁹ modis sunt prædicata denominatiua, hõ enim nõ est res illa, quæ cõuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: nõ enim homo est albedo quæ cõuenit ei ex hoc ꝙ est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa, quæ cõuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis, aut species, sed nominatur ab ea vniuersalis, & spẽs. Et licet hęc duo vlt. membra in hoc cõueniant, ꝙ attẽduntur penes prædicata denominatiua: differũt tamẽ qa prædicata denominatiua, quæ cõueniunt naturæ secundũ esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut albũ addit suprà hominẽ, naturã albedinis quæ est ens reale: prędicata verò denominatiua quę conueniũt rei secundũ esse in intellectu nihil ponũt reale supra naturã ipsam: sed denominationẽ negatiuã, aut relatiuã secũdũ aliquã relationẽ rationis. Cum enim dico. Homo est species. ly species, nihil reale addit supra hominẽ, sed solam relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species.

¶Secundò differunt istius diuisionis posῖtę mẽbra in hoc ꝙ natura absolutè sumpta nec est vna numero, nec plures numero. si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: ꝙ patet esse falsum, eo ꝙ natura humana est in Sorte & Platone. Consequẽtia probatur sic, Natura secundũ se est vna numero: ergo nõ potest esse distincta numero: ergo nõ potest reperiri in pluribus numero ꝙ erat intentũ. Prima cõsequentia harũ ex eo est clara: quia impossibile est alicui cõuenire oppositũ eius quod cõuenit ei secundum se, sicut impossibile est homini cõuenire irrationale, distinctio aũt numeralis est oppῖta vnitati numerali, & ideo si natura secundũ se habet vnitatẽ numeralẽ, nunquã habere potest distinctionẽ numeralẽ. Similiter probatur, ꝙ natura secundũ se nõ sit plures numero: sequeretur enim naturã humanã nõ esse in Sorte quianõ posset habere vnitatẽ numeralẽ, ex quo vendicat sibi secũdũ se distinctionẽ numeralẽ. Natura aũt secundũ esse in singularibus vnitatẽ & distinctionẽ numeralẽ sortitur: propterea nanque homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinct⁹ numero in pluribus: quia Sortes & Plato sunt distincti numero.

¶Tertiò differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi vendicat: s. nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec etiã vendicat sibi non esse in singulari & singularibus, aut nõ esse in intellectu, quod patet ex eisdẽ fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua nunquã extra illud inueniretur: cũ nihil inueniatur extra id ꝙ est de eius rõne. similiter si esse in singularibus esset de eius ratione, modò posset in vno inueniri: quia in vno natura existẽs non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquã posset extra intellectum reperiri, eodẽ modo si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius ratione nunq̃ posset habere esse in aliquo singulari: & si nõ esse in intellectu esset de eius ratione, nunq̃ posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli põt cõuenire oppositũ, ꝙ est de ratione sui: vnde natura absolute sumpta ab omni esse & nõ esse abstrahit sine præcisione, i. nec includit nec excludit aliqđ huiusmodi esse vel nõ esse: natura autẽ tã secũdoq̃ tertio modo accepta, alterum illorũ esse includit, & alterũ excludit, vt de se patet, homo enim secundũ ꝙ est in singularibus, non est in intellectu: & econtra: secundum quòd est in intellectu, non est in singularibus.

¶Quarto differunt, quia natura per modũ totius ῖgnificata secundũ se sumpta est ea, quę prædicatur de indiuiduis, cũ dicitur. Sortes est homo. Natura autẽ sumpta tam prout est in singularib⁹, quam prout in intellectu nõ prędicatur ae indiuiduis: ꝙ declaratur sic, Id prędicatur de indiuiduis: ꝙ attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & nõ secundũ esse in singularibus, neq; secũdum esse in intellectu attribuitur in diuiduis in proportione: ergo natura absolute sumpta & nõ secundũ esse in singulari, vel intellectu prędicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita ꝙ in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quæ sunt cõditiones naturæ humanæ absolutè acceptæ: vt patet. nõ enim cum dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquod debitum naturæ humanæ ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neq; attribuo Sorti habere naturã humanã cum aliquo addito: sed tantum attribuo Sorti habere naturã humanã, seu esse animal rationale: quæ sunt vt dictum est conditiones naturæ humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de indiuiduis, & non natura secundo & tertio modo. *c. 1. q. 2a*

INhoc loco anteq̃ vlterius procedatur, dubia quædam examinanda sunt. Circa prędicta dubium est. Primò circa primã differentiam assignatã in eo, quod dictũ est naturæ secundũ se sumptæ non insunt nisi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quædã prędicata negatiua. si enim transcẽdentia, quæ sunt, ens, res, vnum, aliquid, verũ, & bonum, conuenire afferantur naturæ absolutè sumptæ erunt prædicata quidditatiua, & si sic ponatur in diffinitione. nulla enim diffinitio est cõpleta, nisi omnia prædicata quidditatiua includat: transcendentia autem in diffinitione poni omnes negant. *Dubitatio.*

¶Confirmatur consequentia ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur ꝙ quę insunt naturæ absolutè sunt de diffinitione illius. si autẽ trãscẽdentia dicãtur nõ cõuenire naturæ absolutè, tunc hõ secundũ se sumptus nõ est aliquid, nec res, nec vnũ quid: qđ omnino negatur.

DE Prædicatis verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarũ disparatarũ si cõueniunt naturæ absolutæ erunt prædicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantiæ. Si autẽ conueniunt naturæ secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominẽ absolutè, ista erit falsa, Homo non est Leo: quod videtur irrationabile.

AD horum dissolutionem considerandum est primò, quomodo transcendentia se habeãt ad naturas rerũ, supra quas cadunt. vt autẽ suprà in quæstione de significatione entis tactũ fuit, nullum transcendentium importaliũ gradum, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur. cũ enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate ῖgnifico, sed ipsam humanitatẽ diuersis modis, ly enim ens ῖgnificat humanitatẽ, prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illã prout latitudinẽ habet, vt porè non ex intellectu Fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam vt perfectiua est in tellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quid est ab alijs. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest. *c. 1. q. 2a*

Considerandum est secundò, ꝙ cùm primũ inter transcendentia sit ens (eo ꝙ eius ratio cæterorũ rationes præuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquã eius passiones, cùm declaratum fuerit quomodo ens cõueniat naturis rerum, planum erit de cæteris. Scotus ergo primo sent. dist. 3. q. 3. opinatur ens esse vniuocum & prædicari, inquit de omnibus inferioribus exceptis vltimis differẽtijs. Et primum quidem horum tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit. *Scot. 1. d. 3. q. 3. inso. q. 3. vt supra dictũ est c. 2. q. 3. prima ratio.*

¶Primò, quia si differentię includant ens vniuocè dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet ꝙ sint diuersa aliquid idẽ entia: & consequenter sequitur, ꝙ differentiæ vltimæ sint propriè differentes, & sic habent alias desferentias, & non sunt vltimæ.

¶Secundò, quia sicut ens compositũ in re est cõpῖtum ex actu & potẽtia: ita conceptus cõpῖtus per se vnus est cõpῖtus ex cõceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio cõpῖti in re stat ad simpliciter simplicia, s. actum vltimũ & potentiã vltimã: ita ꝙ actus nihil potentiæ, & potẽtia nihil actus includat: ita resolutio cõceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem & potentiã determinabilem tantũ ita ꝙ nihil determinantis includat. & determinanté tantũ, ꝙ nihil determinabilis includat, tales sunt conceptus entis & vlt. differentiæ: ergo vlt. differentia non includit formaliter ens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTRA primum arguitur: quia sequeretur, ꝙ ens poneretur in diffinitione, contra Arist. octauo Meta. com. 16.

T.c.16.

¶Præterea sequitur, quòd esset negatio in diffinitione, vt suprà in quæst. de vniuocatione entis deduximus.

C.2.q.3.ratione 2.

¶Contra secundum dictum arguo sic, Omne id, de quo formaliter sumpto prædicatur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta prædicatur in secũdo modo passiones entis. ergo vltima differentia includit in se formaliter ens: Minor patet, quia vltima differentia est per se vna & intelligibilis: Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstrantur passiones entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secũdo modo passiones entis, includit in se formaliter medium, per quod tales passiones de eo sunt demõstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter non includit proprium medium cõcludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demonstrabili B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primò conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentijs formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primò conuenit, tale autẽ est ens, ergo oẽs differentiæ vltimæ includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec potest dicit ad Maiorem, ꝙ sufficit subiectum denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cum tota ratio quare passio alicui' insit alteri, sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, erit formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptum subiecti ex pers est, qũ forma liter sumptum illius passionẽ habere potest? Vt arguatur sic, Id qd formaliter sumptum à se subiectum excludit, etiã à se passionẽ exclu dit, sed vltimæ differentiæ formaliter sumptæ non excludunt à se passiones entis in secundo modo, ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsionem Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posteriorisiticam Arist. non tenere in transcendentibus, Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

T.c.12.

Primo sen. q.6. qua quæritur primũ à simpliciter simpliciter posit abstrahi aliquis conceptus communis in fine. Cap.5. Cap.3. Cap.8. T.com.5. Circa T.com.8. Quolib. 2. q.2.artic.1. contra Gẽ. c.26.

A D rationes autẽ Scoti dicitur, ꝙ cum tã prima, quàm secunda supponant ens habere conceptũ obiectiuum vnũ simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundò ad secundã ꝙ argumentũ à simili clauditur, licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamẽ est magna in proposito, quia partes cõpositi naturalis mutuò se excludunt, quia quædã res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere. quia altera (puta ens) est adeò vniuersalis: vt nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postprædicamentis. c. 9. opinatur, quòd ens non conueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiã non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens, eo quòd ens significat aliquid additum essentiæ rei, quod non est de eius ratione. qđ expressè etiam de Auicenna refert Commentator 4. Meta. com. 3. & 10. Metaph. com. 8.

S. THO. autẽ cuius est opus, quod exponendũ suscipimus super 4. Meta lectu. 2. super tex. com. 3. & super lect. 2. supra tex com. 8. ex Pressè in hoc reprehendit Auic. vnde sententia eius nõ est cẽsenda eadem opinioni Auic. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cùm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suã essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ, & expresse dicat in quolibeto secundo, q. 2. art. 1. ens non esse prædicatũ essentiale, & in primo contra Gene. ca. 26. dicat ens non cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

Prima par te, q. 5. ar. 1 ad primum de verit. q. 21. c. 7. vt de com. hui⁹ doctri. & poste. c. 6. in princip. & circa medium.

¶Propter quod à quibusdam dicitur, quòd ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participialiter. Et qđ ens nominaliter quidditatiuè & intrinsecè de omnibus prædicatur, sic enim vnumquodque est ens per essentiam suã. Ens verò participaliter, cùm idem so nec quod existens non est prædicatum quidditatiuum, sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suã, vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autẽ ens participaliter. Ad hunc quoque quòd ens nominaliter est diuisum in decem prædicamenta, & est transcendens conuersum cũ alijs, propriè loquendo, non ens secundo modo, & ideo reprehensibilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit.

¶Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quòd ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quòd S. Thom. prima parte, q. 5. & 6. & in quæstione de Veritate, quæsti. 21. ostendit bonum, quod etiam dui litur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶Primò ex eo quod dicit, quòd cùm bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia æquiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente no minaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamẽta, est ens participaliter.

Duo intelle duntur in prædicamento Ens: tu c.1. in princip. T.c.13. Discordia inter S.Tho. & Dun. Aucen.

¶Sed in Entis nomine duo aspici possunt, s. id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est, Et id ad quod nomen Entis impositũ est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictum est, ens significare id quòd est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id, quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physi. textu. com. decimitertij. Arist. loco ly ens, ponit ly quod est. Auic. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiam rei: S. Tho. verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositum est, Auic. non adhæsit. Nanque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, ꝙ ipsum quo res est, s. actualis essentia, nõ est extraneæ naturæ ab ipso, quòd est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei cõstituitur, nisi rei existentia. Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, s. genus propriũ, & differentiam propriã, & vniuersaliter propria illius prædicamẽti principia, Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Auic. quarto Metaph. vbi supra, vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec rationem ipsius, quod est subsistantiale. prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi suprà, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His præhabitis, ad dubiũ dico ꝙ transcendentia non sunt prædicata propria naturæ secundum suam absolutam considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solùm cõ comitatiuè, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quã tertio modo accepta, patet, ex hoc enim quòd homo in singularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debetur enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo quòd in quocunque inuenitur posterius transcẽdens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quæ sunt vnum, res, aliquid, &c. quòd conueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolutè loquẽdo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi suprà, quòd ens prædicat naturas decem generum, secundum quòd sunt actu, vel potentia & non tantum secundum quòd sunt actu.

Circa T.c.3.

Circa T.c.8.

¶Ad rationẽ in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quòd non oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum quæ explicant alium gradum essentialem diffinitiqualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est: quod eundem gradum prædicant, quem genus vel differentia importat. Vnde 8. Meta. text. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnumquodq; diffinitio enim cõpleta tunc est, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia vsque ad vltimũ actum intrinsecum, quod sine transcẽdentibus, quæ nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quòdquia ens importat aliqno modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionẽ, An est? & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Suprà c.6. quæst. 2. fin. T.c.16.

Immediatè suprà. T.c.10.

¶Ad dictum S. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & ꝙ in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & ꝙ in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Meta. text. com. 10. quod secundũ ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comprehendunt: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quòd ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quòd talis. homo enim in eo ꝙ homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta S. Thom. fanè intelligere debeas.

Ad secundum dubium de negatiuis prædicatis.

¶Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, quòd negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter, & fundamentaliter. Si formaliter falsum est, quòd cõueniant naturæ absolutè: per opus enim intellectus attribuuntur ei, cũ negationes entia rationis sint. Si fundamẽtaliter, cum negatio super affirmatione fundetur, cõcedit esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, ꝙ genus

genus & differentia propria. Fundamẽtum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta vnitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum S. Tho. in litera in assignatione secundæ differentiæ, quo dicitur, ꝙ natura absolutè sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

¶Videtur enim hoc esse impossibile, cum id, ꝙ vnum non est diuisibile non sit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quarto Metap. com. 10. Et si vnitatẽ naturæ absolutè habere concedatur: qualis sit illa vnitas nõ est facile assignare: cũ nõ numeralis sit, vt declaratũ est nec specifica, nec generica, cũ hæ ex intellectu fiant, nec analogica, vt de se patet, homo enim non est vna analogicè. Nec etiam facile quisquam dicet, an vnitas sit realis an non.

¶Ad euidentiam huius dubitationis quinque facienda sunt. Primò videndum est quid sit vnitas quælibet. Secundò, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiò, quomodo vnitas quælibet sit extra animam. Quartò respondendum est dubitationi motæ. Quinto, quędam obiectiones excludendæ sunt.

QVO Ad primũ sciendum est, ꝙ cùm vnum nihil addat suprà ens, nisi priuationẽ diuisionis: ita ꝙ vnum nihil aliud est quàm ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. com. 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, quàm rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitũ cognoscitur: ideo vnitas quę indiuisionẽ sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundum diuisionis multiplicitatem vnitatis accipere oportet.

¶Considerandũ est igitur ꝙ diuisio est dupler, quædã est materialis per principia indiuidualia causata, quædã est formalis, quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudine, quia quędã est per essentialia principia propria. Quædam verò per principia essentialia cõmunia. & hoc iterum habet latitudinem, secundum ꝙ principia essentialia communia sunt magis & minus communia, verbi gratia, inter Sortẽ & Platonem est diuisio numeralis & nõ formalis: quia non causatur distinctio eorũ ex essentialibus, sed indiuidualibus principijs. Inter Sortẽ verò & hunc Leonem, dato ꝙ Leo & homo essent sub eodẽ genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria vltimas scilicet differentias per tantum. Inter Sortem verò & hanc plantã est diuisio formalis per principia, scilicet essentialia communia Sorti, & multis alijs speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortẽ verò & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia, scilicet per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò ꝙ inter Sortẽ & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vt pote per propria & cõmunissima principia essentialia, scilicet substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

¶Similiter per oĩa de vnitate dicendũ est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationẽ diuisionis numeralis. Vnitas autẽ formalis attẽditur penes priuationẽ diuisionis formalis: & hęc habet latitudinẽ. Quædã enĩ priuat diuisione formali omnino causabili ꝑ principia, ꝓpria cõmunia: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quędã verò priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia cõmunia: & hęc est vnitas formalis secũdũ qd, & habet latitudinẽ secundũ ꝙ diuisio priuata causabilis: est à magis & minꝰ cõmunibus principijs essentialibus. verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia nõ cõpatitur secum diuisionẽ formalem quancunque. Animal verò est vnũ formaliter, inquantũ non compatitur secũ diuisionẽ per sensibile: & insensibile, nõ tamẽ habet vnitatẽ simpliciter, quia cõpatitur secũ diuisionem per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnũ formaliter: est enim vnũ, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Et autẽ minus vnum, quia cõpatitur secum diuisionem formalem maiorem, s. per animatũ & inanimatum. Ens autẽ minimè est vnũ, vnum quidẽ est pro quanto nõ est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quãto tantã diuersitatem formalem cum sua vnitate cõpatitur. Ex his patet primũ quod scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio ita ꝙ nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carẽs diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carẽs diuisione formali. Hæc de primo.

Potentia q.3. arti.5. 2. in prædicamento substantia.

¶Per ea si de vnitate dicendũ est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationẽ diuisionis numeralis. Vnitas autẽ formalis attẽditur penes priuationẽ diuisionis formalis: & hęc habet latitudinẽ. Quædã enĩ priuat diuisione formali omnino causabili ꝑ principia, ꝓpria cõmunia: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quędã verò priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia cõmunia: & hęc est vnitas formalis secũdũ qd, & habet latitudinẽ secundũ ꝙ diuisio priuata causabilis: est à magis & minꝰ cõmunibus principijs essentialibus. verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia nõ cõpatitur secum diuisionẽ formalem quancunque. Animal verò est vnũ formaliter, inquantũ non compatitur secũ diuisionẽ per sensibile: & insensibile, nõ tamẽ habet vnitatẽ simpliciter, quia cõpatitur secũ diuisionem per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnũ formaliter: est enim vnũ, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Et autẽ minus vnum, quia cõpatitur secum diuisionem formalem maiorem, s. per animatũ & inanimatum. Ens autẽ minimè est vnũ, vnum quidẽ est pro quanto nõ est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quãto tantã diuersitatem formalem cum sua vnitate cõpatitur. Ex his patet primũ quod scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio ita ꝙ nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carẽs diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carẽs diuisione formali. Hæc de primo.

Probatur prima pro posito.

QVO Ad secundũ est sciendum ꝙ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur cõtra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distinguitur cõtra nõ existẽs actu. Primo modo omnis res prædicamẽtalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tantùm ꝙ realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc proprie est ens reale apud S. Tho. dicentẽ in quæstionibus de potentia Dei, q. 3. ar. 5. ad secũdum, ꝙ res antequã existat, est nihil. & est sententia hæc cõformis Aristoteli in prædicamẽtis dicẽti, ꝙ destructis primis subũtijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera realitatem habet proprię loquendo: pro quã to ipsa existit actu extra animam & causas suas.

Probatur secunda pro posito.

QVO Ad tertiũ propono tres propositiones. Prima est, Quælibet vnitas supradicta, tam. s. numeralis, quã formalis existit extra animã. Secunda est. Nulla vnitas communis extra animã pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis vnitas formalis existẽs extra animã multiplicatur realiter ad multiplicationẽ ipsarum rerũ. Prima propositio est adeò manifesta, ꝙ nullus sanæ mentis potest eã negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationẽ apparet vtraq; vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali & formali cautabili per principia propria & cõmuniaꝫ & sic indiuisionẽ numeralem & formalem habet. Vnde in Sorte nõ est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinẽ prædicatiuorum: & sicut nõ sola indiuidualitas Sortes est extra animã sed quodlibet eius prædicatũ quidditatiuũ: ita non sola vnitas numeralis, sed quęlibet eius vnitas formalis extra animam dicenda est esse.

Probatur secunda pro posito.

A D Intelligẽtiam verò secundæ est notandum quod res potest intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est cõmunis positiuè, quę indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quę nulli supposito est propria. Primo modo rẽ communẽ nullam recolo asserentẽ dari extra animã, nisi essentiam diuinã secundum fidem Christianã. Secundo modo videtur à quibusdã poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infra, & quia hoc alienũ à veritate mihi videtur: ideo de tali cõmunitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Probatur tertia pro posito.

¶Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animã existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatẽ solitariè inueniri extra animã. ergo nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis existit in rerũ natura. Maior sic probatur: Nullum exigẽs ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatẽ extra animam solitariè inueniri est impossibile. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito, ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquã existit in rerũ natura. Minor autẽ probatur sic: Id, quod exigit quidditatẽ non propriam alicui supposito extra animã, exigit ipsam solitariè existentẽ. Sed vnitas hominis extra animã pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriã alicui supposito. ergo vnitas cõmunis extra animã pluribꝰ suppositaliter distinctis exigit quidditatẽ solitariè inueniri in rerũ natura. Huius prælegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidẽ: quia quidditas nõ propriè alicui supposito necessariò est solitarie. Is enim non est solitarie, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito est propria illi. Minor verò patet: quia commune & proprium sunt opposita: commune enim ineludit negationẽ proprij. & econuerso. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiuè, esse desinit, eoꝙ negatione appropriationis caret: & statim vt communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo quòd negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtraque præmissa.

Neutra ab solutè sumpta habet vnitatem.

¶Præterea secũdo, pbo sic: Omnis res existẽs in rerũ natura est res particularis. Nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerũ natura. Maior est nota ex Peripateticorũ sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propriã: aliter nõ esset particularis. Nulla vnitas cõmunis extra animã pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis vnitas est particularis.

In hac q.

¶Tertia propositio probatur sic: Quotiescunque aliqua duo sunt conuertibiliter idẽ realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnũ sunt conuertibiliter idem realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo pluralitas realiter numeratur plurificabilis: & ei' vnitas. vnde in Sorte & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ vnitates formales sequentes corporeitates & duæ sequentes animalitates, & duę sequentes humanitates. Oportet enim secundum numerũ prædicatorũ essentialium esse numerũ vnitatum formalium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quodlibet prædicatũ quidditatiuũ dat aliquid esse rei: ita dare oportet aliquam vnitatem, vnum vtiq; & ens idem sunt, vt dicitur quarto Met. tex. com. 4.

T.c.3.

¶Ex his patet tertiũ, quod. s. vnitates habeant esse extra animã: quia sunt nõ communes, s. d particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum individuorum quorum sunt. Hæc de tertio.

Ad quartum dico, ꝙ natura absolutè sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter cõcludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

formalem etiã ge nericã, vel specialiã bet, nõ qui dem forma liter, sed quia talis Specialis fundamentum est, nolla autem modo vnitatem vel pluralitatem vnumeralem habere dicitur. In hac q.

¶ Et quãdo quæritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, q̃ est vnitas formalis, quæ alia est à numerali, sicut diuisio formalis alia est a materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentũ vnitatis specificæ & vnitatis genericę. Hæ enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa verò omnẽ actũ intellectus præuenit. Quod autẽ in litera dicitur, quod natura absolute sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligendum est de vnitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, licoq̃ secundum se est realis primo illorum modorum, quos supra posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, le secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis vere & propriè, Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

QVO Ad quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quòd nulla est vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: qua scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali in Sorte.

¶ Contra primum enim instatur sic. Quæcunque suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animã habent aliquam vnitatẽ cõmunem eis extra animã. Sortes & Plato sunt vnũ formaliter extra animã: ergo Sortes & Plato habent aliquam vnitatẽ sibi cõmunem extra animã. Maior ex eo videtur manifesta, q̃ si aliqua suppositaliter distincta sunt vnũ in eo, quo sunt vnum, in eo, quo sunt vnum, non distinguuntur. & sic illud vnum est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Sorte, quantum est ex se, non est determinata ad Sortẽ vel Platonẽ. ergo vnitas formalis humanitatis, quæ est in Sorte, quantũ est ex se, est cõmunis negatiuè Sorti & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantũ est ex se ad Sortem & Platonem. Antecedens autẽ de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, q̃ inter vnitatem formalem & vnitatẽ numeralẽ in Sorte existentem sit alietas realis: quia quarũcunq; priuationũ habitus distinguuntur realiter, ipſę quoq; distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, ceitas etiam & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis & numerabilis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quòd in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad oppositа verò respicienti apparebit, q̃ sit alietas rationis tantùm: quia sicut se habet natura formalis ad naturã indiuiduale, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione abea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, quòd aliqua duo suppositaliter distincta esse vnũ formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, quòd illa duo adunẽtur in aliquo extra animam communi vtrique indiuiso in vtroque illorũ. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi nõ inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortẽ & Platonẽ esse vnum formaliter extra animã. Committitur ergo fallacia Consequẽtis in argumẽto à superiori ad suũ inferi" affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod cõmune in diuisum in eis extra animã, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est quàm nõ diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortẽ & Platonẽ, intellige de vnitate formali secundum quid inter Sortem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nõ cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nõ cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile: ideo Sortes & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ista etiã quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoque quia inter Sortẽ & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, s. per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: tam enim pluries dictũ est, vnum idem sonare quòd ens indiuisum.

Secunda.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secundũ se est cõmunis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõmunis pluribus seu indifferẽs negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitarie sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cõsequenter est indifferens, seu cõmunis negatiuè. Falsitas autẽ secundæ patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnat subiecto ratione cõdicionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, iguis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

Ad hoc q. Cap. 1. ar. 3.

In hac q.

A D Euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico naturã secundũ se, seu natura absolutè, dico duo, s. natura & solitudinẽ, & eius conditionẽ. Similiter cum dico, natura existens extra animã dico duo. s. naturã & particularẽ existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vnde aliqd cõuenit siue repugnat naturę absolutè ratione naturę, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid cõuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturę & aliquid ratione abstractionis eius ad particulare. Cum igitur cõmunitas negatiuè, quę est prædicatum in propositione nostra, nõ conuenit naturæ absolutè ratione sui, s. naturæ, quia nõ est eius prædicatũ quidditatiuũ, sed cõuenit ei ratione explicitè cõditionis per ly secundum se, seu ly absolute, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est cõmunis negatiuè, quia solitarie accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sub appositа cõditione sumpta ratione illius oppositæ cõditionis. Explicat autẽ conditionem oppositam solitudini natura existens extra: eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existentiã, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cõmunitas negatiuè repugnat naturæ existẽti extra: nõ ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitę per ly existenti extra animã: & consequẽter propositio illa, in qua subiectũ erat natura existens extra, & prædicatum erat cõmunitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solicudinem, cõmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentũ, q̃ licet tam natura quàm vnitas formalis, quantũ est ex se ad est solitarie, sit cõmunis negatiuè ipsa tamẽ existens extra, non est cõmunis: sicut ipsa, quantum est ex se, nõ est cũ alio. ipsa tamen extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quantũ est ex se nõ est cum alio, ergo ipsa existẽs extrà non est cũ alio: ita nõ licet infeire, Ipsa quantũ est ex se, est cõmunis negatiuè, ergo ipsa existens extrà est communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidẽtis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. à positione nostra: & vnde in talem opinionẽ incidit. Dicit enim ipse naturã specificã, puta humanitatẽ ratione sui sequi hæc duo, s. vnitatẽ formalem & cõmunitatem negatiuã, seu indifferentiã ad plura numero. Dicit nãque in fine illius quæstionis, q̃ nõ oportet quærere causam, quare natura sit cõmunis: quia natura ipsa est causa sufficiens fuæ cõmunitatis: sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animã inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cõmunis pluribus. Nos autẽ in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturã ratione sui sequi vnitatem formalem: sed cõmunitatem negatiuã fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis fuæ: sicut singularitatẽ sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui: nec ratione ipsius esse, quòd habet extra animã, sed ratione intellectus quia natus est adunata dividere. ideo ante omnẽ actũ intellectus nulla cõmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, vnde habeat natura esse solitarium, & esse extra. quia de se neutrũ habet ita quærenda est causa vnde habeat natura communitatem & singularitatem: de se enim neutrum habet.

Scot. 2. dist. 3. q. 1.

¶ Causa autẽ vnde falsitas in hoc Scotica processit opinione, videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic non dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: & sic dicit solicitudinem: id est non cum alio, & primo modo intellexit naturã esse cõmunẽ ex se, ita q̃ ipsa est sibi sufficiẽs causa suæ cõmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cũ tamen debuisset intelligere secũdo modo: natura enim ex se, id est non cũ alio, est indifferens & communis: sicut quando dicitur natura ex se est solaly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantùm negationem coniunctionis cum alio.

Causa duplex erroris positionis Scoticæ.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuã & affirmatiuã de prædicato infinito reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen ecõtra. Hanc enim, Homo in eo q̃ homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, q̃ homo, est non albus. Si enim homo in eo q̃ homo esset non albus, nunquã homini coniungi posset albedo: quia qđ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi nõ inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortẽ & Platonẽ esse vnum formaliter extra animã. Committitur ergo fallacia Consequẽtis in argumẽto à superiori ad suũ inferi" affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod cõmune in diuisum in eis extra animã, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est quàm nõ diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortẽ & Platonẽ, intellige de vnitate formali secundum quid inter Sortem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nõ cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nõ cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile: ideo Sortes & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ista etiã quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoque quia inter Sortẽ & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, s. per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: tam enim pluries dictũ est, vnum idem sonare quòd ens indiuisum.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secundũ se est cõmunis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõmunis pluribus seu indifferẽs negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitarie sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cõsequenter est indifferens, seu cõmunis negatiuè. Falsitas autẽ secundæ patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnat subiecto ratione cõdicionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, iguis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

A D Euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico naturã secundũ se, seu natura absolutè, dico duo, s. natura & solitudinẽ, & eius conditionẽ. Similiter cum dico, natura existens extra animã dico duo. s. naturã & particularẽ existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vnde aliqd cõuenit siue repugnat naturę absolutè ratione naturę, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid cõuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturę & aliquid ratione abstractionis eius ad particulare. Cum igitur cõmunitas negatiuè, quę est prædicatum in propositione nostra, nõ conuenit naturæ absolutè ratione sui, s. naturæ, quia nõ est eius prædicatũ quidditatiuũ, sed cõuenit ei ratione explicitè cõditionis per ly secundum se, seu ly absolute, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est cõmunis negatiuè, quia solitarie accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sub appositа cõditione sumpta ratione illius oppositæ cõditionis. Explicat autẽ conditionem oppositam solitudini natura existens extra: eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existentiã, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cõmunitas negatiuè repugnat naturæ existẽti extra: nõ ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitę per ly existenti extra animã: & consequẽter propositio illa, in qua subiectũ erat natura existens extra, & prædicatum erat cõmunitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solicudinem, cõmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentũ, q̃ licet tam natura quàm vnitas formalis, quantũ est ex se ad est solitarie, sit cõmunis negatiuè ipsa tamẽ existens extra, non est cõmunis: sicut ipsa, quantum est ex se, nõ est cũ alio. ipsa tamen extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quantũ est ex se nõ est cum alio, ergo ipsa existẽs extrà non est cũ alio: ita nõ licet infeire, Ipsa quantũ est ex se, est cõmunis negatiuè, ergo ipsa existens extrà est communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidẽtis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. à positione nostra: & vnde in talem opinionẽ incidit. Dicit enim ipse naturã specificã, puta humanitatẽ ratione sui sequi hæc duo, s. vnitatẽ formalem & cõmunitatem negatiuã, seu indifferentiã ad plura numero. Dicit nãque in fine illius quæstionis, q̃ nõ oportet quærere causam, quare natura sit cõmunis: quia natura ipsa est causa sufficiens fuæ cõmunitatis: sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animã inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cõmunis pluribus. Nos autẽ in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturã ratione sui sequi vnitatem formalem: sed cõmunitatem negatiuã fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis fuæ: sicut singularitatẽ sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui: nec ratione ipsius esse, quòd habet extra animã, sed ratione intellectus quia natus est adunata dividere. ideo ante omnẽ actũ intellectus nulla cõmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, vnde habeat natura esse solitarium, & esse extra. quia de se neutrũ habet ita quærenda est causa vnde habeat natura communitatem & singularitatem: de se enim neutrum habet.

¶ Causa autẽ vnde falsitas in hoc Scotica processit opinione, videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic non dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: & sic dicit solicitudinem: id est non cum alio, & primo modo intellexit naturã esse cõmunẽ ex se, ita q̃ ipsa est sibi sufficiẽs causa suæ cõmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cũ tamen debuisset intelligere secũdo modo: natura enim ex se, id est non cũ alio, est indifferens & communis: sicut quando dicitur natura ex se est solaly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantùm negationem coniunctionis cum alio.

Secunda.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuã & affirmatiuã de prædicato infinito reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen ecõtra. Hanc enim, Homo in eo q̃ homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, q̃ homo, est non albus. Si enim homo in eo q̃ homo esset non albus, nunquã homini coniungi posset albedo: quia qđ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi nõ inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortẽ & Platonẽ esse vnum formaliter extra animã. Committitur ergo fallacia Consequẽtis in argumẽto à superiori ad suũ inferi" affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod cõmune in diuisum in eis extra animã, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est quàm nõ diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortẽ & Platonẽ, intellige de vnitate formali secundum quid inter Sortem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nõ cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nõ cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile: ideo Sortes & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ista etiã quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoque quia inter Sortẽ & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, s. per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: tam enim pluries dictũ est, vnum idem sonare quòd ens indiuisum.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secundũ se est cõmunis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõmunis pluribus seu indifferẽs negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitarie sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cõsequenter est indifferens, seu cõmunis negatiuè. Falsitas autẽ secundæ patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnat subiecto ratione cõdicionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, iguis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

Ad hoc q. Cap. 1. ar. 3.

In hac q.

A D Euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico naturã secundũ se, seu natura absolutè, dico duo, s. natura & solitudinẽ, & eius conditionẽ. Similiter cum dico, natura existens extra animã dico duo. s. naturã & particularẽ existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vnde aliqd cõuenit siue repugnat naturę absolutè ratione naturę, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid cõuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturę & aliquid ratione abstractionis eius ad particulare. Cum igitur cõmunitas negatiuè, quę est prædicatum in propositione nostra, nõ conuenit naturæ absolutè ratione sui, s. naturæ, quia nõ est eius prædicatũ quidditatiuũ, sed cõuenit ei ratione explicitè cõditionis per ly secundum se, seu ly absolute, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est cõmunis negatiuè, quia solitarie accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sub appositа cõditione sumpta ratione illius oppositæ cõditionis. Explicat autẽ conditionem oppositam solitudini natura existens extra: eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existentiã, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cõmunitas negatiuè repugnat naturæ existẽti extra: nõ ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitę per ly existenti extra animã: & consequẽter propositio illa, in qua subiectũ erat natura existens extra, & prædicatum erat cõmunitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solicudinem, cõmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

Scot. 2. dist. 3. q. 1.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentũ, q̃ licet tam natura quàm vnitas formalis, quantũ est ex se ad est solitarie, sit cõmunis negatiuè ipsa tamẽ existens extra, non est cõmunis: sicut ipsa, quantum est ex se, nõ est cũ alio. ipsa tamen extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quantũ est ex se nõ est cum alio, ergo ipsa existẽs extrà non est cũ alio: ita nõ licet infeire, Ipsa quantũ est ex se, est cõmunis negatiuè, ergo ipsa existens extrà est communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidẽtis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. à positione nostra: & vnde in talem opinionẽ incidit. Dicit enim ipse naturã specificã, puta humanitatẽ ratione sui sequi hæc duo, s. vnitatẽ formalem & cõmunitatem negatiuã, seu indifferentiã ad plura numero. Dicit nãque in fine illius quæstionis, q̃ nõ oportet quærere causam, quare natura sit cõmunis: quia natura ipsa est causa sufficiens fuæ cõmunitatis: sed bene oportet quærere causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animã inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cõmunis pluribus. Nos autẽ in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturã ratione sui sequi vnitatem formalem: sed cõmunitatem negatiuã fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis fuæ: sicut singularitatẽ sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui: nec ratione ipsius esse, quòd habet extra animã, sed ratione intellectus quia natus est adunata dividere. ideo ante omnẽ actũ intellectus nulla cõmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, vnde habeat natura esse solitarium, & esse extra. quia de se neutrũ habet ita quærenda est causa vnde habeat natura communitatem & singularitatem: de se enim neutrum habet.

¶ Causa autẽ vnde falsitas in hoc Scotica processit opinione, videtur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic non dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: & sic dicit solicitudinem: id est non cum alio, & primo modo intellexit naturã esse cõmunẽ ex se, ita q̃ ipsa est sibi sufficiẽs causa suæ cõmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cũ tamen debuisset intelligere secũdo modo: natura enim ex se, id est non cũ alio, est indifferens & communis: sicut quando dicitur natura ex se est solaly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantùm negationem coniunctionis cum alio.

Causa duplex erroris positionis Scoticæ.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuã & affirmatiuã de prædicato infinito reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen ecõtra. Hanc enim, Homo in eo q̃ homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, q̃ homo, est non albus. Si enim homo in eo q̃ homo esset non albus, nunquã homini coniungi posset albedo: quia qđ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi nõ inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortẽ & Platonẽ esse vnum formaliter extra animã. Committitur ergo fallacia Consequẽtis in argumẽto à superiori ad suũ inferi" affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod cõmune in diuisum in eis extra animã, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est quàm nõ diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortẽ & Platonẽ, intellige de vnitate formali secundum quid inter Sortem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nõ cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nõ cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile: ideo Sortes & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ista etiã quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis

indifferens & communis: sicut quando dicitur natura ex se est sola ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantùm negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuã & affirmatiuã de prædicato infinito reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen ecõtra. Hanc enim, Homo in eo q̃ homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, q̃ homo, est non albus. Si enim homo in eo q̃ homo esset non albus, nunquã homini coniungi posset albedo: quia qđ illa duo habent mutuam negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi nõ inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianã in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei. Sortes enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortẽ & Platonẽ esse vnum formaliter extra animã. Committitur ergo fallacia Consequẽtis in argumẽto à superiori ad suũ inferi" affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod cõmune in diuisum in eis extra animã, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginãdum Sortem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo non distinguuntur extra animã: sed ideo, quia vterq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est quàm nõ diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortẽ & Platonẽ, intellige de vnitate formali secundum quid inter Sortem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nõ cadit diuisio formalis: ideo sunt indistincti formaliter simpliciter extra animã: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nõ cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile: ideo Sortes & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ista etiã quia inter Sortem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoque quia inter Sortẽ & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, s. per se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: tam enim pluries dictũ est, vnum idem sonare quòd ens indiuisum.

¶ Ad secundũ dico, q̃ aliud est dicere, natura humana existens extra animã secundũ se est cõmunis pluribus negatiuè, seu indifferẽs negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animã est cõmunis pluribus seu indifferẽs negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus q̃ natura, quæ est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitarie sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cõsequenter est indifferens, seu cõmunis negatiuè. Falsitas autẽ secundæ patet ex eo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in quæ prædicatum repugnat subiecto ratione cõdicionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, iguis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

A D Euidentiam minoris scito, q̃ cùm dico naturã secundũ se, seu natura absolutè, dico duo, s. natura & solitudinẽ, & eius conditionẽ. Similiter cum dico, natura existens extra animã dico duo. s. naturã & particularẽ existentiam sibi coniunctã, & eius conditionẽ. Vnde aliqd cõuenit siue repugnat naturę absolutè ratione naturę, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid cõuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturę & aliquid ratione abstractionis eius ad particulare. Cum igitur cõmunitas negatiuè, quę est prædicatum in propositione nostra, nõ conuenit naturæ absolutè ratione sui, s. naturæ, quia nõ est eius prædicatũ quidditatiuũ, sed cõuenit ei ratione explicitè cõditionis per ly secundum se, seu ly absolute, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est cõmunis negatiuè, quia solitarie accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sub appositа cõditione sumpta ratione illius oppositæ cõditionis. Explicat autẽ conditionem oppositam solitudini natura existens extra: eo q̃ explicat coniunctionẽ eius ad particularẽ existentiã, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo cõmunitas negatiuè repugnat naturæ existẽti extra: nõ ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitę per ly existenti extra animã: & consequẽter propositio illa, in qua subiectũ erat natura existens extra, & prædicatum erat cõmunitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solicudinem, cõmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentũ, q̃ licet tam natura quàm vnitas formalis, quantũ est ex se ad est solitarie, sit cõmunis negatiuè ipsa tamẽ existens extra, non est cõmunis: sicut ipsa, quantum est ex se, nõ est cũ alio. ipsa tamen extra necessariò est cum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auic. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quod nullus suæ mentis pō test oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi communem esse & Platoni?

T.com. 1. SED hic occurrit dubium circa propositionē illam, supra quā fundatur totus processus, s. Omne quod cōuenit alicui secundum se cōuenit ei, in quocūq; ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim secūdum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physi. tex. Com. 15. Motus autē in cælo positus, nequaquam, sed est velocitas vt dicitur secundo Cæli, tex. Cō. 28. Similiter continuum secundum se est diuisibile in infinitum ex sexto Phy. tex. Com. 3. Continuū autem in re naturali positū, non cū omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de Anima: tex. Com. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Phy. tex. Com. 8, & 14. Motus autem in cælo positus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 20.

T.com. 15. T.c.28. T.com. 3. T.com.41. T.com.8. & 14. T.c.20.

A D hæc & similia dicitur prænotādo q̄ aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundū se. Ad veritatē enim primi exigitur, q̄ A vēdicet sibi illud in primo, vel secūdo, vel quarto modo perfeitatis. Adveritatē secundi sufficit, q̄ ipsi A vt sic, nō repugnat illud. Ad veritatē quoque primi sequitur illud cōuenire sibi in quocunq; ponatur: adveritatē secundi, nō. Multa enim sunt quæ nō repugnant animali in eo q̄ animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autē conuenit animali in primo, vel secūdo, vel quarto modo dicēdi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in ꝓposito dico, q̄ nulla instantiarum adductarū est contra propositionē assumptam, eo q̄ omnia, quę in illis dicuntur, intelligēda sunt per non repugnantiā & cōuenientiam. Cùm enim dicitur motū esse velocitabilē in infinitum, intelligimus motui vt sic, nō repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuū esse diuisibile in infinitum, intelligitur cōtinuō sic, vt nō repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic non repugnat habere contrarium.

¶Quod si hoc nō placet, dicito, q̄ aliud est dicere, A in eo q̄, A cō uenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo q̄, A nō conuenit aliquid: vt patet. Et q̄ quicquid cōuenit A, in eo, q̄ A, cōuenit omni A: quicquid aūt non conuenit A, in eo quod A, nō oportet negari ab omni A. Risibile enim non cōuenit animali in eo, q̄ animal: & tamen nō negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, q̄ omnes propositiones in instantijs adductæ sunt intelligendæ negatiue, vt sic sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, i. motus vt sic est determinatæ velocitatis. Similiter cōtinuum est diuisibile in infinitum, i. continuū vt sic, nō est determinatæ diuisionis. Similiter motus habet contrarium, id est motus vt sic, nō determinat sibi esse absq; cōtrario: & sic secundū vtrūq; modum respōdendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Posset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quàm ad materiam, ideo impræsentiarum pertranseo.

Essentia absolutè accepta non est vniuersalis vt habet esse in singularibus.

Similiter etiā non potest dici, quòd ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quòd habet in indiuiduis, q̄a non inuenitur in indiuiduis natura humana secūdum vnitatem, vt sit vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuersalis exigit.

¶Hic ponitur quinta cōclusio negatiua, s. essentia substantię compositæ secundum esse quod habet in singularibus, nō est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia substātiæ compositæ secundum esse quod habet in indiuiduis, nō est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ cōpositæ secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est vniuersalis: & consequenter, nec species, nec genus, nec differentia quæ vniuersalitatem supponunt.

Essentia vt habet esse in intellectu, est vniuersalis, vel vt gen⁹ vel species vel differentia

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturę humanæ secundū illud esse: q̄ habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem vniformē ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animā: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, quòd talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationem speciei: & attribuit sibi, vnde dicit Commentator primo de Anima, quòd intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus: hoc etiam Auic. in suæ Metaphysicæ octauo dicit.

Com. 8. in medio.

¶Hic per locū adiuisione cōcluditur sexta cōclusio affirmatiua de terminatiua quæstitę difficultatis. s. essētia secūdū esse in intellectu est vniuersalis, gen⁹, species, differētia, &c. ꝓbatur sic. Vnū in multis & de multis est vniuersale natura secundū esse in intellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris, Vniformiter se habens ad multa, vt essentialis eorū imago, est vnū in multis & de multis natura secundum esse in intellectu est huiusmodi, quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

AD EVIDENTIAM huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinā distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positorum. Esse in intellectu cōtingit dupliciter, subiectiuè, & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidens suo subiecto, vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actū intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur tertio de Anima. tex. Cō. 17. Intellectus agens est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectionē recipit in se. Vniuersale duplex, repræsentando, & in prædicādo. Vniuersale in repræsentādo in proposito est quod repræsentat rē, non repræsentando cōditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicādo est illud q̄ prædicatur de multis differentibus secundum esse. T.com.17.

¶His visis, scito conclusionē illam, s. natura secundū esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuū in intellectu agēte est vniuersalis in prædicando. Secundo sic, Natura secundū esse subiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in repræsentādo. Tertiò sic, Natura secundum esse obiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in prædicādo.

Sciendū est secūdò, q̄ res extra, secundū q̄ est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agēte: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus est ab Arist. intellectus agēs, vt faciat rē intelligibilem in potentia, intelligibilē in actu, vt Com. dicit tertio de Anima. Com. 18. Fit autē actu intelligibilis res extrà ab intellectu agēte, nō per hoc q̄ recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionē, sed ex hoc q̄ eius species intelligibilis producitur ab intellectu agēte. Per hoc enim res extrà repræsentatur nō repræsentatis cōditionibus indiuidualibus: cū quibus in potentia intelligibilis erat nō in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extrà: intelligibilis in actu. Habet enim ratiōilladuos terminos. Vnū intra animā, s. speciē intelligibilē, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et alium extrà, s. rem cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantùm denominationem extrinsecam, scilicet quòd est abstracta ab hoc, & nunc quod est actu intelligibilis, &c. Com. 18.

¶Natura autē extrà, secundum, q̄ est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionē, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc q̄ aliquid accipiat, aut amittat per actionē intellectus possibilis, sed ex hoc q̄ conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet cōceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extrà, scilicet rem quę ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit cōuenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quòd obiectiuè in intellectu agēte fit, & est actu intelligibilis, nō autem actu intellecta. Ex hoc verò quòd est obiectiuè in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autē est quia tam ex hoc quòd est obiectiuè in intellectu agēte, quàm ex hoc quòd hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quòd sit repræsentata absque indiuidualibus & conditionibus: & consequenter quòd fit abstracta ab hoc & nunc, &c. Cap. 1.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quod vniuersale in prædicando, est id q̄ in intellectu non est impossibile prædicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

¶Primò, quod illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Sortis & Platonis.

¶Secundò, quod illa multa nō sint: possint tamē esse, sicut domus heptāgula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶Tertiò, q̄ illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium Lunarū, quas impossibile est esse. Et Gabriel ꝓiectus intellectui est vniuersale respectu pluriū Gabriēlium, quos implicat cōtradictionē esse. Vniuersale primo modo vocatur à S. Tho. prima parte, q. 13. vniuersale secundum rem & secundū rationē: quia res illa realiter est in pluribus, & non solùm vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidē vniuersale, seu cōmune secundum rationē tantū: quia res illa non inueniuntur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tātùm. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Posset tamē nomine proprio dici vniuersale secundum rationē & secundum rē in potentia tamen. Nec solùm nomina ibi imponuntur à S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis, quæ super quatuor propositiones fundatur. 1. per q. 13. arti. 9. c.

¶Prima est, Vniuersalitas & prædicabilitas non conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis. 1. ca.

¶Secunda est, Res materialis, quæ sola per propriam speciem cognoscitur à nobis, secūdum quòd est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur absque conditionibus indiuidualibus pateret illa etiam ex dictis.

¶Tertia est, Res immaterialis etiā Deus ipse secundum quod est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur per modum rerū materialium, s. nō repræsentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur à nobis secundum quòd in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶Quarta est, Res omnis vt repræsentata absq; cōditionibus indiuidualibus, non magis respicit vnū q̄ plura indiuidua. Patet illa quia vt abstracta est, æqualiter ad vnū & multa se habet. Nihil enim fingi pōt, vnde abstractū vt abstractum vnū magis respiciat, quàm plura, vel ecōtra. Vnde & notanter Auic. appoluit in diffinitione vniuersalis illā particulā, secundū q̄ est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tā secundū esse extra, q̄ secundum propriā rōnē repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentijs dicetur. Nulli autē vniuersali, secundum q̄ est in intellectu repræsentatū, absque propria & particulari existētia proprietate & hypostatica repugnat prædicari de pluribus. Ex quib⁹ formatur talis ratio: Res quælibet & sola æqualiter se habens ad vnum & plura indiuidua est vniuersalis in actu prædicādo res quælibet sola vt repræsentata intellectui nostro, est æqualiter se habēs ad vnum & plura inferiora: ergo res quælibet & sola vt repræsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in prædicando. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermenias. Minor verò quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus. 1. per q. 13. arti. 9. c.

EX his corollarię elicio, q̄ ad hoc quòd aliquid sit vniuersale in actu in prædicando, nō exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: sed sufficit q̄ res ipsa sit in ea dispositione, secundum quam intellectus ad libitum possit illam relationem sibi vere attribuere, nihil addendo præter ipsam actualem relationem.

¶Istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta: secundum omnes tres sensus assignatos.

¶Et pro primo quidem sensu argui potest sic. Id quod in intellectu nō est impossibile prædicari de multis, seu (vt Aril. verbis vtar) aptū natum est prædicari de multis, est vniuersale in prædicando: sed res secundum esse obiectū in intellectu agente est huiusmodi. ergo res secundum esse obiectuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Maior patet ex Auic. & Aril. Minor verò probatur, sic. Res abstracta à conditionibus indiuidualibus vt sic, est apta nata prædicari de pluribus: res secunndum esse obiectiuū in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus: ergo, &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

Vtim. 3. ph. 1.

EX his habes q̄ male dixerit Scot. 1. sen. dist. 3. q. 1. in responsione ad primū, dicēdo, q̄ natura ante actū intellectus possibilis nihil habet, nisi q̄ cōuenit sibi extra animā. patet enim iam q̄ secundū sententiā Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quòd eodem modo procedendum esset.

¶Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationib⁹ terminum clarus est. Natura nanq; secūdum esse subiectiuum in intellectu possibili: nihil aliud est q̄ similitudo immaterialis sui repræsentatiua in illo existens. Similitudo autē immaterialis à singularibus abstracta, rē vniuersaliter necesse est repræsentet: eo ipso q̄ abstracta est. Si enim rē vniuersaliter nō repræsentet: sed particularibus cōditionibus immixtā. & nō à materialibus cōditionibus abstractā, nō esset vniuersalis, ergo in repræsentādo ipsam est vniuersalis res, secūdum q̄ est subiectiva in intellectu possibili, idest species seu similitudo ipsius naturæ pro quanto repræsentat naturam ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus.

¶Et not. q̄ quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, s. speciē intelligibilē & cōcept⁹: siue speciē impressam & speciē expressam: ideo secundū vtranque speciē est vniuersalis in repræsentādo. Quare autē oporteat duas species ponere, & nō si Deus cōcesserit nobis vitā, alibi dicetur. Quāuis autem cōclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus & tertius sunt ad propositum literæ. Intendimus enim hic de vniuersali in prædicando q̄ intentionē logicā sonat, & non de vniuersali in repræsentando q̄ nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed ex esse proprio, quod secundum rem sortitur.

¶Literā sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse intellectu agente, vel possibili tam obiectiuè, quam subiectiuè abstractum ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationē vniformē obiectiuè in prædicando, subiectiuè in repræsentando, ad omnia indiuidua quæ sunt extrà, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiuè in essendo: subiectiuè in repræsentando, inducens cognitionē omnium inquantū sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc q̄ talem relationem: scilicet vniformitatis & similitudinis essentialis, vel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est secundum intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quòd repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO VII.

Num vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quæstio non modica. An vniuersalia in actu sint extra animam, an sint per opus intellectus, quemadmodum dictum est. In hac quæstione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respō debitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primum: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à Philosophis determinata est, impræsentiarū Peripateticam sententiā supponendo, s. q̄ vniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶In nomine vniuersalis tria intelligimus. Primò vniuersalitatem, quæ est relatio rationis. Secūdò rem, quæ denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertiò, aptitudinē ad essendum in multis, quę est quid mediū inter illa duo, & est fundamentū proximum: quare res suscipiat illam relatiuā denominationē: ideo enim res intellect⁹ attribuit relationē vniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: nō vertitur in dubiū: an illa relatio, quæ vocatur vniuersale formaliter sit extra animā: eam enim omnes ab intellectu fieri dicūt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur vniuersalis, quæ vocatur vniuersale obiectiuè in potentia, sit extra animā. Communis enim sententia est quādoq; res illa est extra animā, quandoque nō. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi pōnitur extra animā. Si autē res illa sit ens rationis, nō ponitur extrà, vt subiectū, prædicatum, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animā: ita q̄ absque omni tēpore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quę vocatur vniuersale in actu obiectiue, an solum extra animā sit res. Aptitudo autē ad essendū in multis inest rei per op⁹ intellectus. Et quia aptitudo illa cōplet rationem vniuersalis in actu obiectiue sumendo vniuersale, licet nō formaliter: ideo quærere an extra animā inueniatur totum hoc, s. res apta nata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiuè.

Vniuersale duplicater sequitur.

ET debes scire ad euidentiā terminorum, q̄ sicut album accipitur dupliciter, s. formaliter & subiectiuè: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè. Subiectiuè enim accipi nō potest, eo q̄ vniuersalitas in nullo est subiectiuè cùm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quæ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in vniuersale obiectiuè in actu, & vniuersale obiectiuè in potētia. Vniuersale obiectiuè in actu est totum hoc, s. res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potentia est res ipsa vna formaliter, nō adiungēdo sibi aptitudinē ad essendum in pluribus. Ex his patet, inquo stat difficultas. & patet in quo quid nominis teminorum in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, sed de vniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absque additione obiectiuè intelligi volumus ne in æquiuoco laboremus. Hæc de primo.

Scot. 7. met. q. 16. & 2. dist. 3. q. 1.

QVO ad secundū Scot. suprà 7. Meta. q. 16. sequendo fundamēta sua: q̄ scilicet naturam extra animam sequantur vnitas formalis & communitas, opinatur rem vnam aptam natam esse in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerum natura absque omni opere intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas in medium afferre esset limites intētionis nostræ excedere: propterea eas afferam, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit.

¶Arguit primò per locum à diffinitione ad diffinitū sic: Circumscripto quocunque actu intellectus res est apta nata esse in plurib⁹: ergo datur vniuersale in actu extra animā. Tenet cōsequentia, quia vniuersale obiectiuè in actu, vt distinguitur cōtra singulare & prædicabile diffinitur, primo Perihermenias vniuersale est quod aptū natum est esse in pluribus. Antecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem. *cap. 15. Lec. 10.*

¶Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectum intellelect⁹: igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur quòd obiectum est prius actu.

¶Præterea, Obiectū scientiæ realis est ens extra animam, vniuersale in actu est obiectum scientiæ realis: igitur vniuersale in actu est *T.c.33.*

Universidad de Deusto Biblioteca

tus extra animam.

T.c.20. ¶Præterea, Relatio mensuræ est realis.5. Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

¶Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum, igitur datur vniuersale extra animam.

T.c.39. ¶Præterea, Contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia, ergo dantur vniuersalia extra animam.

¶Præterea, Si vniuersale sit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re: & quomodo vniuersale est vbique & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tantùm est diffinitio? & quomodo genera & species, & vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶Præterea, si nihil esset in re nisi singularia: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quę est propria singulari consequens est fallum: ergo, &c. Hæc de secundo.

QVO ad rerum scito nos sequentes S. Tho. ac per hòc communem Peripateticorum doctrinam oppositā in hac re proferre sententiā. Dicimus namque, ꝙ illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnum tantùm quandoque est extra animā, f. res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguendo, quo suprà argutum est. Quicquid sequitur naturam ratione sui, simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. sed aptitudo ad essendum in pluribus aperte sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui, ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Sortes est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo quòd omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequenter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

Opinio fan. Thom.

In hoc eo. q. circa fin.

¶Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illā: sed aptitudo ista, f. ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana, processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præmissarū, non Maior. quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est cō clusio aduersariorū. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt humanitas Sortis actu sit in Sorte & Platone, aut migret de Sorte in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendum in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione posite. Solitarię enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationem naturæ à proprietatibus individualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiecte.

hoc eo. c.5. circa fin.

ET Aduertas ad maiorem nostræ positionis euidentiam quòd hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cùm enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati in quantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, conuenit aptitudo, sed non repugnantia ad essendum in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autē manifestè peccatum in hoc processu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio, quæ est negatiua veritatem habet. Secunda verò quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quòd humanitas inquantum humanitas abstrahit à repugnantia ad essendum in pluribus, & nō à repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vendicaret sibi inquantum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnātia ad essendum in pluribus: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus: ꝙ est manifestè falsum, Humanitati enim Sortis ratione adunctæ hæcceitatis repugnat esse in pluribus: Consequentia tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundum quòd ipsum nullo modo potest inuenire in illo: vt habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eam non vendicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur quòd vendicabit eam sibi secūdum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc ꝙ aliquid sit vniuersale in actu, exigitur ꝙ vendicet sibi non repugnātiam ad essendum in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: ꝙ enim ponitur in diffinitione per se competit diffinito: ideo res ratione sui nō potest esse vniuersalis in actu, sed quam primū est obiecta intellectui agenti vel possibili, fit vniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potētia. Quomodo autē fiat huiusmodi reductio potentiæ ad actū, iam dictum est, scilicet quòd ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

T.c.11.

¶Quod si aliquis fingerit, vniuersale in actu cōstitui per negationē repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat se errare propter tria.

In hoc cod. cap.

¶Primò, propter hoc, ꝙ in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶Secundò, quia si ad vniuersalem sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficiet negatio repugnantię ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, in quantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶Tertiò, quia cùm vniuersale in actu distinguatur cōtra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali inuno tantū, humanitati autē, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tantū, ergo negatio talis repugnātiæ non sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari contra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantū: humanitati inquantū humanitas non repugnat esse in vno tantū, aliter non posset saluari in vniuoco tantum indiuiduos: ergo humanitas vt sic, nō est vniuersālis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

2. dist. arti. com. 33.

QVO ad quartum respōdendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequētiam. Non enim valet res circunscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Sat enim ꝙ abstrahat ab vtroque: sic autē est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellect' abstrahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnātia ad essendū in pluribus: vt ex dictis patet. ¶Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur consequētia, si sermo fit de intellectu agēte: quia potētia actiua nō præsupponit obiectū suum, sed facit illud. Si autē sermo fit de intellectu possibili, cōcessa consequentia prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animā: quia fit per actū intellectus agētis. Secundò dicitur, ꝙ cùm vniuersale in actu nominet duo, s. rem & aptitudinē, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, ꝙ res ipsa, quæ est obiectum, præcedat actum intellectus: & nō oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Arist. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstet aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

2. dist. 27. q. 1. com. 33.

¶Per hoc idem respondetur ad tertium, ꝙ scilicet res obiecta scientiæ reali est extra animam, non modus rei obiectæ: vniuersale autem in actu nominat vtrunque, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu non sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extrà.

¶Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED contra istas responsiones instat Scot. ibi: & primo contra primā sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio. ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: consequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

2. dist. 3. q. 1. in quinta vea contra ad.

¶Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potentia: aliàs quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potētiæ est vnū obiectum, quare si præcedit actum vnius, præcedit actum alterius.

¶Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur forte quòd non habeat aliquam vnitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contrà, quia proximum fundamentum similitudinis est vnum, quinto Metaphysicæ. sed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

T.c.20. CONTRA secundam vero responsionē arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶Præterea,

¶Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut nō, si nō, habetur intentū: si sic, ergo nō est necessarius in obiecto: qa pr' obiectū est intellectū sine illo modo causato per intellectione obiecti.

AD HAS Iustantias respondetur, præsupponendo sæpe iam dictum, ꝙ vniuersale duo dicit, rem & aptitudinē, seu vniuersalitatē. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autē pro aptitudine est modus: seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis, diffinibilis, &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶Ad primam ergo conceditur, ꝙ vniuersale pro eo quod sit ab intellectu agente, non est in prædicamento substantiæ, vlcetior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶Ad secundam negatur antecedens, vitus enim etsi sit coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima secundæ, quomodo 26. art. 6. nō tamen est coloris vniuersalis.

¶Ad tertiā similiter negatur antecedens: nō necessariū enim est vt dicitur 3. de Anima, tex. Com. 17. in anima nostra esse duos intellect' f. agentē & possibilem: qui nō possunt esse eadem potentia cū, potentia actiua & potentia passiua non sint eadem apud Arist.

¶Ad quartā negatur consequētia, & dicitur ꝙ respōsio illa ibi data est optima sane intellecta. Ad improbationē eius dicitur, ꝙ similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates tanquā fundamentorum, & ꝙ vnitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprię dicta supra duas res habentes illā conditionem, f. mutuam negationē distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato ꝙ vnitas esset fundamentū, adhuc nō sequeretur, dari aliquid cōmune vnum vtriquę: dicā enim ꝙ similitudo non fundatur supra vnum, ꝙ est generās, neque supra vnum quod est genitum, sed supra vnū, ꝙ sunt generans & genitū. Iam autē declaratum est suprà cōmitti fallaciā consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

In hoc c. quæst. 5.

AD PRIMVM Eorum, quę cōtra secundam responsionē adducuntur, dicitur ꝙ precisè loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quēadmodum scientiarta ꝙ scientia in actu est vniuersalis in actu, scientia in potētia est vniuersalis in potētia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tūc accidit, quādo cum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur ꝙ nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu. eo ꝙ Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur repræsentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶Ad secundum dicitur, ꝙ obiectum vt prius actu nullū sibi vendicat modum abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶Ad tertium dicitur, ꝙ modus ille sit ab intellectu agente: & cū infertur, ergo non est necessariū, negatur consequentia: quia potētia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, ꝙ dato ꝙ non fieret ab intellectu agente fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequētia. Ad probationem dicitur, ꝙ falsum assumit, f. ꝙ prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modū, simul enim vtrunq; fit, intellectus enim formādo conceptā rem ablq; hoc & nunc apud se facit, neq; potest imaginari, ꝙ prius faciat rem, deinde absq; hoc, & nunc, sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶Ad quartū negatur, ꝙ relatio mensuræ fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neq; in vniuersali, neque in singulari, vt fic, sed in natura vna formaliter, quæ in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶Ad quintum dicitur, ꝙ nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animā, hoc enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶Ad sextum dicitur similiter, ꝙ extrema cōtrarietas sunt tres ipsæ nō res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res non vniuersales f. hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶Ad septimum dicitur, ꝙ stantibus istis duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, &, Vniuersale sit ab intellecta, eo ꝙ vniuersale pro re est id ꝙ prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autē pro aptitudine est cōditio rei, quæ prędicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionē aliquā intentionalē. Vnde & Arist. 7. Met. tex. Cō. 46. nit ꝙ substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundū suam naturā. In prædicamentis vero vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substātiam dici de subiecto.

¶Ad id verò, ꝙ ibi additur, dicitur quòd omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua proposita negatiuè, vt sit sensus, Vniuersalia sunt vbique, &c. id est, naturæ ipsæ denominatę vniuersales nō terminant sibi locum neque tēpus. Similiter dicitur ad, quod subiungitur, quòd forma & materia pertinēt ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicæ, quę denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerū quæ denominatæ sunt vniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animam conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶Ad octauū dicitur ꝙ per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoq; intelligitur ipsa singularitas, quandoq; totū, f. res singularis. Primo modo accipiendo singulare, conceditur cōsequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est, sed consequentia nihil valet, suprà enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantum numeralem.

Hoc c. 4. 5.

Com. 5.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum ꝙ comparatur ad res, quæ sunt extra animā, quia est vna similitudo omniū, tamen secūdum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quędam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui volunt, ex vniuersitate formę intellectę vnitatem intellectus cōcludere, quia nō est vniuersalitas illi' formę secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundū ꝙ ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea repręsentans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuę haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune repræsentatiuum plurium.

¶In hac secunda parte capituli huius Auer. erroré remouere intendit, qui in tertio de aīa, cō. 5. ex vniuersalitate formæ intellectę voluit declarare vnitatē intellectus hoc modo. Quod est vniuersale, suā vniuersalitatē retinēs est indistinctū numero forma intellecta, id est natura secūdū esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suā vniuersalitatē retinēs: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius ꝙ est intellect' possibilis nō est distinctū numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus cōcludetur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quòd species intelligibilis representat vniuersale. Hæc ratio etsi alterius principiū exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantū præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquod duplex, f. in essendo & in repræsentādo. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis, & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidē Maior, quia tali vniuersali cùm secundum esse vniuersalitatē fortiatur, secundū esse quoq; repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autē est Minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cū sit in singulari subiecto, f. intellectu possibili, q indiuiduū quoddā est licet immateriale. Vniuersale verò in repræsentando (vt dictū fuit) est ꝙ re vniuersalē repræsentat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera & Maioris quidē falsitas ex eo cognosci potest, ꝙ tale vniuersale vniuersalitatē nō habet secundum suū esse, quo respicit subiectū, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidētibus oritur, sed habet vniuersalitatē secūdum repræsentationē, quæ respicit obiectū: vnde non repræsentat obiecta distincta numero: sed vnum & idē obiectum omniū repræsentant oēs species cuiusdē rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadē Sortis facies à pluribus per plures species idē omnino repræsentātes videtur. Minoris autē sic intellectæ veritas ex sit prædictis liquet: species enim intelligibilis representat naturā, non repræsentando cōditiones particulares eius, vt dictum est: hæc est sententia literæ in hac parte.

Hoc eo. c.

Et quia naturæ humanæ secundum suā absolutā consideratione cōuenit, quòd prædicetur de Sorte: & ratio speciei nō conuenit sibi secūdum suam absolutam, f. humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eā, secundum quoddam esse, quod habet intellectu: ideo nomen Speciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur, Sortes est species, qđ de necessitate accideret, si ratio speciei cōueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam considerationem, scilicet inquantum est homo, quicquid enim conuenit homini, inquantum est homo, prædicatur de Sorte.

¶In hac parte tertia capituli huiustalem obiectionē ex suprædictis excludere intēdit, quia quòd prædicatur de prædicato, prædicatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

& de subiecto, sed ſpecies prædicatur de homine, ꝙ̃ eſt prædicatū reſpectu Sortis, ergo ſpecies prædicatur de Sorte, & ſic Sortes erit ſpecies, Concluſio eſt falſa, Maior vera ex anteprædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex ſuprà poſita diſtinctione eorū quæ conueniunt naturę, manifeſtat ſimul ex hoc inſinuans q̃ cõueniens tradita fuerit doctrina, cũ ex ea difficultates accidentales diſſoluuntur. Cùm enim dictū ſit, ꝙ̃ triplicia ſuntq̃ de natura prædicantur, quædam abſoluté, & quædā ſecundū eſſe in intellectu, & quædā ſecundū eſſe in ſingulari, ea quæ cõueniunt naturæ ſecundum eſſe in intellectu, non cõueniunt ei abſoluté, neque ſecũdum eſſe in ſingulari cùm oppoſita ſint, & ideo prædicto proceſſu error accidit: quia denominatio ſpecifica homini ſecundū eſſe in intellectu cõuenit, & cõcluditur de homine ſecundum eſſe in ſingulari, dum infertur, ergo Sortes eſt ſpecies. Vt autē ad formā argumenti dici poſsit, innuit tale diſtinctionē. Prædicari de prædicato cõtingit dupliciter. Vno modo vt prædicato, id eſt ſecundum ꝙ̃ illud prædicatur de altero, ſicut animal prædicatur de prædicato Sortis, ſ. homine, ſecundum id ſecundū ꝙ̃ homo prædicatur de Sorte, ſecundum idē enim homo recipit prædicationē animalis & prætdicatur de Sorte, ſecundum ſuā naturā, & hoc modo Maior eſt vera, Minor autē falſa. Alio modo cõtingit prædicari de prædicato, nõ vt prædicato, i. nõ ſecundū illam rationē, quia illud prædicatum de ſuo ſubiecto prædicatur, ſicut in propoſito ſpecies non prædicatur de homine inquantū homo eſt prædicatum Sortis, id eſt nõ prædicatur de hoie ſecundū illud eſſe, quo homo prędicatur de Sorte, eo ꝙ̃ homo prædicatur de Sorte ſecundum ſuum eſſe quidditatiuum abſolutę, ſpecies autē prædicatur de homine nõ ſecũdum eius eſſe quidditatiuū, ſed ſecundū eſſe ꝙ̃ in intellectu haber, & hoc modo Maior eſt falſa, Minor autem vera ſemper, ergo altera præmiſſarum eſt falſa. Et hoc eſt ꝙ̃ in litera dicitur, ꝙ̃ ratio ſpeciei non conuenit homini ſecundum ſuā abſolutam conſiderationē, ſecundum quam conuenit ſibi prædicari de Sorte, quia ſic oportet etiam conuenire Sorti (vt ſuprà dictum fuit) ſed conuenit ei ſecundum eſſe in intellectu ſecundum quod eſſe prædicatur de Sorte.

In hoc c. quomodo ſ.ſ.

Et tamen prædicari conuenit generi per ſe, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim eſt quoddam, quod completur per actionem intellectus cõponentis & diuidentis, habens tamen fundamẽtum in re, ipſam vnitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quæ eſt gen°, quæ ſimiliter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non eſt ipſa intentio generis ſed potius id, cui intellectus intentionē generis attribuit, ſicut ꝙ̃ ſignificatur hoc nomine Animal ſic ergo patet qualiter eſſentia vel natura ſe habet ratione ſpeciei, quia ratio ſpeciei non eſt de illis, quę conueniunt eiſe ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem, neque de accidentibus, quę conſequuntur ipſam ſecundum eſſe, ꝙ̃ habet extra animā, vt albedo vel nigredo, ſed eſt de accidentibus, quæ conſequuntur eam ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit ſibi ratio generis vel differentiæ.

¶In hac quarta parte capituli huius reſpõdere intendit cuidã tacitę obiectioni, quæ talis eſt, Quod per ſe prędicatur de ſpeciebus cõuenit ipſis ſpeciebus, ſed ly genus, per ſe prædicatur de ſpeciebus, puta homine & Boue, ergo ly genus, cõuenit ipſis ſpeciebus, & ſic hõ erit gen° & ſimiliter Bos. Maior eſt exterminis nota, implicat enim ꝙ̃ aliquid per ſe prædicetur de aliquo in quocunq; modo perfeitatis & nõ cõueniat illi. Minor probatur ſic, Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpecieb°, per ſe prędicatur de illis, ſed ly genus eſt, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpecieb°, ergo genus per ſe prædicatur de ſpeciebus. Maior ſyllogiſimi hui° patet ex eo, ꝙ̃ quelibet pars diffinitionis in recto in primo modo perfeitatis conuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet ſic dicente Genus eſt prædicabile de pluribus ſpecie differentibus.

Ca. de genere.

¶Similiter omnino põt argui de ſpecie reſpectu indiuidui, cũ etiã in diffinitione ſpeciei ponatur prædicari de indiuiduis, & ſic videtur ꝙ̃ malè dictum ſit, Sortē non eſſe ſpeciē. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prædicari per ſe conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶Reſpõſio autē in reſiduo ponitur, in quo ad plenā materiæ hui° diſcuſsionē duas diſtinctiones innuit. Prima eſt, prędicari dupliciter capitur, ſ. formaliter, & fundamentaliter, ſeu materialiter. Secunda eſt, genus dupliciter accipitur, ſ. formaliter, & fundamentaliter, ſeu materialiter. Et debes ſcire, vt terminos intelligas, ꝙ̃ in hac poſitione, Homo eſt animal, ſunt tria, ſ. ly homo, ly eſt, & ly animal quæ extra animā nihil aliud ſunt, q̃ natura humana importata per ly homo, & natura ſenſitiua importata per ly anima, & vnitas ſeu coniunctio earum inter ſe importata, per ly eſt: hæc enim tria intellectus apprehendens in ſecunda ſua operatione format hanc propoſitionem, Homo eſt anima, qua formata reflectendo ſe ſuper illa tria, vt terminatur actum ſui componetis adinuenit & attribuit eis quaſdam relationes, & ly homo attribuit relationem ſubiecti, & ly animal, relationē prædicati, & ly eſt, relationē prædicationis. Vnde prædicatio formaliter eſt illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamẽtaliter verò ſeu materialiter eſt cõiunctio rei prædicatę cùm re ſubiecta. Similiter cùm intellectus apprehendit naturā ſenſitiuā & reflexerit ſe ſuper illam, vt ſtat ſub actu eius, videritque eam vt ſic indifferẽter ſe habere ad ſpecies in quibus primo inſpexerat naturam illam ſaluari, attribuit naturæ ſenſitiuæ, ſeu animali obiectō relationem generis, & ſic genus formaliter eſt illa relatio, genus autem fundamentaliter, ſeu materialiter eſt natura ipſa, pura ſenſitiua, & ſic patent termini diſtinctionum.

Ca. de genere.

- EX HIS tria deducuntur. Primū eſt, ꝙ̃ cùm gen° fundamentaliter, puta animal, nõ includat in diffinitione ſua prędicationē ſui damentalem, quia in diffinitione animalis nõ ponitur cõiunctio eius cum homine, vel Boue, neque prædicationē formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res ſecundæ intentionis, conſequẽs eſt ꝙ̃ genus formaliter ſumatur, quando diffinitur à Porphyrio.

- SECVNDVM eſt, ꝙ̃ in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamẽtalis de ſpecie, puta homine quia relatio generica nõ eſt cõiuncta realiter rei, quę denominatur ſpecies, cõſequens eſt, ꝙ̃ prædicari de pluribus poſitum in diffinitione generis ſit accipiendum formaliter, ſcilicet pro relatione prædicationis: vna enim relatio poteſt cadere in diffinitione alterius, ita vt cõceptus relationis, quæ eſt prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ eſt genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Thom. dicant aſſerentes genus & ſpeciem diffiniri pro ſecundis intentionibus in concreto.

De hoc vide c. huius ſuper Por. vbi cap. de genere tra print.

TERTIVM deducendum eſt, ꝙ̃ aliquid dicitur prædicari de ſpecie dupliciter. Vno modo, vt res denominata prędicabilis de ſpeciebus, & ſic animal prædicatur de homine & Boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de ſpeciebus, & ſic genus, in cuius diffinitione ponitur prędicari de ſpeciebus prędicatur de ipſis ſpeciebus. Sicut aliquid dicitur diſgregatiuū viſus dupliciter. Vno modo vt res denominata diſgregatiua viſus; hoc enim modo nix dicitur diſgregatiua viſus. Alio modo, vt id, quo res denominatur diſgregatiua viſus quemadmodum albedo dicitur diſgregatiua viſus, cũ in diffinitione eius ponatur, diſgregare viſum. Et ſicut ſtant iſta duo ſimul, ſcilicet quòd res diffinita per diſgregare viſum eſt albedo, & nõ nix, res autem denominata diſgregatiua viſus eſt nix & nõ albedo, ita præcisè in propoſito ſtãt iſta duo ſimul, ſ. ꝙ̃ res diffinita per prędicari de ſpeciebus eſt relatio generica, res autem denominata prædicabilis de ſpeciebus eſt natura, quæ ſubeſt illi relationi, puta animal, ita quòd res diffinita per prędicari, &c. eſt genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabilis eſt genus materialiter, nõ formaliter. Vnde in litera, dicitur ꝙ̃ ratio prædicabilitatis claudi tur in hac intentione, quę eſt genus, id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit non eſt ipſa intentio generis, ſed res, cui etiam ipſa intentio generis attribuitur.

¶Ex quibus patet reſponſio ad obiectionē, quia loquẽdo de eo, ꝙ̃ per ſe prædicatur de ſpecieb°, vt res denominata prædicari, vera eſt Maior, ſed falſa Minor: loquẽdo autem de eo ꝙ̃ per ſe prædicatur, vt ratio denominandi falſa eſt Maior, licet Minor ſit vera. Vnde cũ ſemper altera præmiſſarum ſit falſa nihil concluditur. Hac diſtinctione nunc aſsignata in terminis ſimplicibus ſic vti poteritis, prædicabile de ſpeciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quòd prædicatur de homine & Bone denominatiue eſt animal ꝙ̃ autem prædicatur formaliter de homine & Boue, eſt genus, de prædicabili nominatiue falſa eſt Minor de prædicabili formaliter falſa eſt Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad ſpecię reſpectu indiuiduorum ad differentiam, proprium: & accidens, & reliqua huiuſmodi, ſolues multas obiectiones, & illuceſcet tibi veritas multarum propoſitionum, quæ obſcuræ apparent. Reſiduum capituli eſt Epilogus, per ſe patent, & cætera.

CAPVT V.

Quod ſimplicium ſubſtantiarum eſſentia minime ſit ex materia & forma quid compoſitum, ſed tantum forma, non item comparatur compoſitorum eſſentia, & quòd eę eſſe & eſſentia ſit compoſita. Quod denique intelligentiæ effectiuæ ſint à Deo ex actu & potentia compoſita, multipliciter oſtendit.

Subſtantiæ ſimplicium atque eſſentiæ immateriales ſunt.

NVNC reſtat videre ſecundum quē modum eſſentia ſit in ſubſtantijs ſeparatis: ſ. in animas intelligentijs & cauſa prima. Quamuis autem cauſæ primæ ſimplicitatē omnes Philoſophi

ſophi concedant, tamen cõpoſitionem materiæ & formæ in intelligentijs & animabus quidam nituntur ponere, cuius poſitionis fuiſſe dicitur Auicebron Autor libri, Fontis vitæ. Hoc autem dictis philoſophorum reperitur quid eſſe contrarium, quia eas ſubſtantias à materia ſeparatas nominant, & abſque omni materia eſſe probant, cuius demonſtratio potiſsima eſt ex virtute intelligendi, quæ in eis eſt. Videmus enim formas non eſſe intelligibiles in actu, niſi ſecundum quod ſeparantur à materia, & à conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, niſi per virtutem ſubſtātiæ intelligentis ſecundum quod recipiuntur in ea, & ſecundū ꝙ̃ aguntur per eā: vnde oportet, quod in qualibet ſubſtantia intelligente ſit omnimoda immunitas à materia, ita qđ nec habeat materiā partem ſui, neque etiā ſic ſicut forma impreſſa materiæ, vt eſt de formis materialibus.

T. com. 11.

¶Hic incipit tractatus ſecundus huius operis, intẽdens in duobus capitulis tradere naturam de eſſentijs ſubſtantiarū ſimpliciū, quēadmodum tradita eſt de eſſentijs ſubſtantiarū compoſitarum. Facit autē ſex in præſenti capitulo. Primò declarat, ꝙ̃ eſſentia in ſimplicibus nõ ſignificat compoſitū quid ex materia & forma, ſed formā tantū. Secundo cõparat illas eſſentias eſſentijs ſubſtantiarū cõpoſitarū. Tertiò oſtẽdit tales ſubſtantias eſſe cõpoſitas ex eſſe & eſſentia. Quartò declarat intelligentias habere eſſe effectiue à Deo. Quinto oſtendit eas eſſe cõpoſitas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorū agit. Premiſſa igitur primò concordi ſententia Philoſophorū de ſimplicitate omnimoda primæ cauſæ, & quibuſdā diſſentiẽbus circa immaterialitatē intelligentiarū adductis. Cõtra hos tale concluſionē ponit, Omnis ſubſtātia intellectualis eſt immaterialis, i. cõpoſita ex materia & forma, & indepẽdens à materia: quam ſic probat, Omnē patiẽs, vel agẽs, vel recipiens, vel habẽs in ſe intelligibile in actu eſt immaterialis: omnis ſubſtātia intellectualis eſt patiẽs, vel agẽs, vel recipiẽs, vel habẽs in ſe intelligibile in actu, ergo omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis. Maior quo ad tres ſui partes ex eodē medio ꝓbatur: ſ. ex hoc ꝙ̃ intelligibile in actu oportet eſſe immateriale tertio de Anima. tex. Cõ. 11. & 15. agẽs autē rem immaterialē oportet eſſe immaterialē, eo ꝙ̃ agens non poteſt eſſe ignobilius ſuo effectu, vt dicitur 3. de Anima tex. Cõ. 18. & tex. Cõ. 40. recipere quoq; immateriale non poteſt res Immaterialis, vt patet 3. de Anima, Com. 5. vnūquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innoteſcit, ꝙ̃ habere nõ poteſt res immaterialis immateriale cognoſcibile in ſeipſa. Minor autē à omnibus cõceditur. Fruſtra enim eſſet ſubſtantia intellectualis niſi aliquid intelligeret: cum vnumquodque ſit propter ſuam operationem, vt dicitur 2. Cæli. tex. Commen. 17.

com. 11. com. 15. com. 5.

Nec poteſt dicere aliquis quod intelligibilitatem nõ impediat materia quæliber, ſed materia corporalis tantum: Si enim hoc eſſet ratione materiæ corporalis tantum, cũ materia non dicatur corporalis, niſi ſecundum quod ſtat ſub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, ſ. impedire intelligibilitatem. Et hoc non poteſt eſſe: quia & ipſa forma corporalis actu intelligibilis eſt, ſicut & alię formæ, ſed quod à materia abſtrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo eſt compoſitio ex materia & forma, vt hoc modo accipiatur materia in eis ſicut in ſubſtantijs corporalibus, ſed eſt ibi in cõpoſitio formæ & eſſe. Vnde in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quod intelligentia eſt habens formam & eſſe, & accipitur ibi forma pro ipſa quidditate, vel eſſentia ſimplici.

¶Quia poſſet aliquis credere rationem factam recipere reſponſionē, ideo intendit hic excludere reſponſionē: quæ poſſet imaginari ſufficiẽs. Ad hoc poſſet aliquis diſtingũere de materia corporali & materia ſimpliciter & dicere quòd maior eſt vera de materia corporali, non autē de materia ſimpliciter, & conſequenter concedere, ꝙ̃ omnis ſubſtantia intellectualis eſt immunis à materia corporali, non autem à materia, quia non materia, ſed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Contra hanc fugā inſtatur ratione ducẽte ad impoſsibile ſic, Materia corporalis impedit intelligibilitatē per te, ergo forma corporalis eſt id vnde materia habet, ꝙ̃ impediat intelligibilitatē, hoc eſt impoſsibile, ergo à deſtructione conſequẽtis, &c. conſequẽtia eſt nota ex terminis. Cum enim materia corporalis duo dicat, ſ. ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia ſecundū aduerſarium nõ impeditur intelligibilitas in actu, reſtat ꝙ̃ hoc impedimentū ſit ex ly corporali, ſed ly corporalis nihil addit ſupra materiā, niſi formam corporeā, ergo ex forma corporali ſeu corporea oritur, quòd materia impediat intelligibilitatē in actu. Falſitas autē cõſequẽtis probatur ſic, Omnis forma nõ cõcepta cũ materia eſt actu intelligibilis, patet iſta ex 3. de anima: tex. Com. 11. Forma corporea eſt forma ſecundum ſe nõ cõcepta cũ materia, accipitur enim diſtincta cõtra materiā, ergo forma corporea ſecundū ſe eſt actu intelligibilis. Tunc vltra, Nihil ſecundū ſe actu intelligibile ex ſe impedimẽtum præſtat intelligibilitati, forma corporea eſt hoiuſ, ergo forma corporalis nõ eſt id vnde materia impedimentū intelligibilitatis ſumat, ꝙ̃ erat probandū. Eſt igitur tā aſa intellectiua, q̃ intelligẽtia quælibet nõ cõpoſita ex materia & forma. Si accipiamus cõpoſitionẽ ex materia & forma vniuocè, prout ſ. materia & forma nominant partes eſſentiales rei, quēadmodū dictū eſt, ſubſtantias aliquas eſſe cõpoſitas, in prędedẽtibus, ſed eſt in eis aliud genus compoſitionis, ſ. ex forma eſſe de quo infra erit ſermo, & ſic habetur prima pars intẽti, ſ. quòd eſſentia in ſubſtãtijs intellectualibus non ſignificat cõpoſitū quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandū, quomodo ſignificet formā tantū, propterea ſubiũgit.

T. com. 11.

In ca. 2. ſint eod. cap. Dubio ſequent. poſt quæſt. 10.

Eſſentiæ ſimplicium tantū formæ eſt.

Et quomodo hoc ſit, planum eſt videre. Quæcunque enim ita ſe habent adinuicem, quod vnū eſt cauſa eſſe alterius, illud quod habet rationē cauſæ, poteſt habere eſſe ſine altero: ſed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, quod forma dat eſſe materiæ: & ideo impoſsibile eſt eſſe aliquam materiam ſine forma: tamen non eſt impoſsibile eſſe aliquam formam ſine materia: forma enim non habet in eo, ꝙ̃ forma dependentiā ad materiā, ſed ſi inueniātur aliquę formę, quę nõ poſſūt eſſe niſi in materiā, hoc accidit eis ſecundū ꝙ̃ ſunt diſtātes à primo principio, qđ eſt actus prim° & purus. Vnde illæ formę quæ ſunt ꝓpinqſimæ primo principio, ſunt formæ per ſe ſine materia ſubſiſtẽtes: nõ enim forma ſecũdū totū genus ſuū materia indiget, vt dictū eſt. & huiuſmodi formæ ſunt intelligentiæ: & ideo nõ oportet vt eſſentiæ vel quidditates harum ſubſtātiarum ſint aliud, quā ipſa forma.

Alterius cauſa exiſtens poteſt ſecundū aliquid ſui ordinis eſſe ſine illo.

¶Intendens in his verbis declarare, qũo eſſentia in ſubſtātijs ſimplicibus ſignificet formā tantū tali ratione hoc probat: Quæcũq; ita ſe habent, ꝙ̃ vnū eſt cauſa eſſe alterius, & nõ econuerſo: illud ꝙ̃ habet rationē cauſæ, poteſt eſſe ſine altero: ſed forma & materia ita ſe habẽt, ꝙ̃ forma cauſat eſſe materię, & nõ econuerſo, ergo forma poteſt eſſe ſine materia, & materia non ſine forma. Tunc vltra, Eſſentia intelligentiarū non eſt cõpoſita ex materia & forma, & non poteſt eſſe materia tantum, ergo eſt forma tantum.

ET NOTA Quod maior propoſitio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic, quòd id ꝙ̃ eſt cauſa alteri°, &c. idē numero poſſit eſſe ſine altero, & ſic nõ aſſumitur à nobis, quia eſt falſa & extra propoſitū. Falſa quidē: quia ſubiectū cauſat eſſe propriè paſſionis, & nõ econtra: & tamen ſubiectū nõ poteſt eſſe ſine propria paſſione. Extra propoſitū verò, quia nolumus concludere, ꝙ̃ forma, quę eſt in materia, ſit ſine materia: ſed ꝙ̃ aliqua forma non exigit materiā. Alio modo intelligitur Maior, ꝙ̃ id ꝙ̃ habet rationē cauſæ ſecundū ſuum ordinē, poteſt eſſe ſine altero, i. ſecũdum aliquod ſui ordinis poteſt reperiri ſine altero, & ſic eſt vera, & ad propoſitum. Vera quidē, quia cauſa cũ ſit dependens ſit à cauſato, cõſequens eſt, vt aliquod pertinens ad ſuū ordinem poſsit habere eſſe extra cauſatū. Ad propoſitū verò, quia intẽdimus concludere, ꝙ̃ forma ſecũdum ſuū genus nõ dependet à materia, ita ꝙ̃ aliqua forma pōt inueniri ſeparata. Vnde & in minori notāter nõ aſſumitur forma materialis, ſeu habẽs eſſe in materia: ſed forma ſine additione aliqua ad infinuandū quòd loquimur de forma, vt forma, eſt, non vt talis vel talis. Patet autē Minor illa ex 9. Met. tex. com. 13. & 15. vbi habetur quòd actus eſt prior potẽtia ſimpliciter & indepẽdens à ea. Ex eo enim ꝙ̃ forma eſſentialiter eſt actus, materia aũt eſſentialiter potẽtia, ſi actus ſecundum totā ſuam latitudinẽ non depẽdet à potentia, conſequẽs eſt ꝙ̃ forma ſecundum totū ſuum ordinem non dependet à materia. Materiam autem cum eſſentialiter ſit potentia, neceſſe eſt dependere à forma ſine qua actualitas non inuenitur: & ſic patet Minor: quia à forma abſolute in eo quòd forma, dependet à materia in ſuo eſſe, ſicut potentia ab actu, & non econuerſo. Quod vero alicui actui conueniat, quòd non inueniatur niſi receptus in aliqua potentia, hoc eſt ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quòd actus: & ſimiliter quòd aliquæ non ſint niſi in materia, hoc habent ex ſua imperfectione, formæ quæ attenditur penes diſtantiam à primo principio Deo glorioſo, & propin-

T. com. 13. & 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propinquitatem ad primã materiam, vnde tales formæ non solum
cauſant eſſe materiæ, ſed & ipſæ cauſatæ ſunt quodammodo a ma-
teria. Cauſæ enim tunt ſibi inuicem cauſę, vt dicitur ſecundo Phy.
text. Com. 30. Eſſentia igitur ſubſtantiarum intellectualium eſt im
materialis & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia poſſit eſſe ſine forma.

T.c.30. CIRCA HANC partem occurrit quæſtio, & hæc eſt octaua,
an materia poſsit eſſe ſine forma. In hac quæſtione tria facienda
ſunt, primò ponetur Scoti opinio, ſecũdo ponetur opinio S. Tho.
tertio reſpondebitur rationibus in oppoſitum.

QVO AD primum Scotus in 2 ſent. diſt. 12. q. 2. opinatur poſſe
Sco. 2. dist. 12. q. 2. materiã eſſe ſine forma, arguitque ad hoc probandũ multiplicíter.

¶Primò ſic, Non minus dependet accidés a ſubſtantia quã materia
a forma, ſed accidens poteſt eſſe ſine ſubſtantia, vt patet in Sacra-
mento altaris. Ergo materia poteſt eſſe ſine forma.

Secundo. ¶Præterea, Abſolute diſtinctum & prius alio abſoluto poteſt eſſe
T.c.16. ſine illo ablque contradictione, materia reſpectu formę eſt huiuſ-
modi, ergo poteſt eſſe ſine forma, minor eſt euidens, maior proba
tur, quia prius in eo quod prius, non dependet a poſteriori, x acci
pitur hoc ex quinto Meta. tex. Cõ. 16. priora ſunt, quæ poſſunt eſ-
ſe ſine aliis, alia non ſine ipſis.

Tertio. ¶Præterea, Quicquid abſolutum facit Deus in creaturis mediante
cauſa ſecunda, quę non eſt de eſſentia cauſati, poteſt facere ſine il-
la, ſed materiam Deus facit mediante forma, quę non eſt de eſſen-
tia eius, ergo poteſt facere ſine illa.

Quarto. ¶Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediate cõſeruat
vel conſeruare poteſt, ſed materiam Deus immediatè creat, ergo
immediate conſeruare poteſt, ergo ſine omni forma.

Quinto. ¶Præterea, Cùm nihil Deus extra ſe neceſſario velit ex hoc quòd
vult materiam eſſe, nõ eſt neceſſe q̃ velit materiam eſſe, niſi pro-
pter neceſſariam cõnexionem vtriuſque, ſed inter materiã & for-
mam non eſt talis neceſſaria connexio, ergo, &c. Quod autem nõ
ſit talis neceſſaria connexio inter materiam & formam, probatur,
quia tunc ſequeretur, quòd materia determinaret ſibi neceſſariò
aliquã determinatam formã. Probatio conſequentię, Quod deter-
minat ſibi genus formæ, determinat ſibi aliquã ſpeciem in genere
illo, & quòd determinat ſibi ſpeciẽ, determinat ſibi eſſe in aliquo
indiuiduo illius ſpeciei, omne enim quòd de neceſsitate eſt homo
neceſſariò eſt hic vel ille homo, conſequens autem eſt falſum, ma-
teria enim nullam ſibi determinat formam, ergo relinquitur, quòd
materia non determinat ſibi genus formæ ad hoc quòd ſit. Confir
matur. Quicquid contingenter ſe habet ad quodlibet generis ab-
ſoluti, contingenter ſe habet ad id genus abſolutum, ſed materia
contingenter ſe habet ad quamlibet formam, ergo materia contin
genter ſe habet ad genus formæ. Probatur adhuc, q̃ ſi materia ſi-
bi determinat de neceſsitate genus formæ, quòd etiam de neceſsi-
tate determinat ibi vnũ indiuiduum ſolum illius generis, quia vnũ
eſſentiale & vnum ſingulare eſt impoſsibile dependere a pluribus
eſſentialiter eiuſdem generis, materia autem eſt vna eſſentialis &
ſingularis, ergo impoſsibile eſt, quòd depẽdeat a pluribus formis
eiuſdem generis, & ſic ſi neceſſario determinat ſibi genus formæ,
neceſſariò quoque determinabit ſibi aliquam vnã formam, quod
falſum eſt. Hæc de primo.

1. q. 66. ar. 1. & 7. & 1. quolib. quomodo 13. QVO Ad ſecundũ S. Tho. in prima parte. q. 96. art. 1. & in quæ-
ſtionibus de potentia Dei, q. 4. art. primo, & in quolib. q. 3. ar. 1. con
firmat id quod hic dicit, ſcilicet materiam non poſſe eſſe ſine for-
ma duabus rationibus.

¶Prima eſt ducens ad impoſsibile ſic, Si materia exiſteret abſque
omni forma, materia ſimul non eſſet, & non eſſet: hoc implicat cõ
tradictionẽ, ergo: probatur conſequentia quo ad ſecundã partem,
quia quo ad primã ab aduerſarijs conceditur. Impoſsibile eſt effe-
ctum formalem ſeparari a forma, ſed exiſtere eſt effectus formalis
formæ, ſic enim diffinitur, Forma eſt quæ dat eſſe rei. ergo impoſ-
ſibile eſt ponere exiſtentiã ſine forma. Sicut enim impoſsibile eſt
eſſe albũ ſine albedine, ita eſſe in actu ſine actu, actus aũt primus,
cuius eſt dare eſſe, idẽ eſt q̃ forma. Ex illa ergo propoſitione, Ma
teria exiſtit abſque omni forma ſequuntur duo contradictoria ſi-
mul vera, ex eo enim q̃ materia exiſtit, ſequitur q̃ ſit in actu, ex eo
autem q̃ eſt abſque omni forma ſequitur q̃ nõ ſit in actu. Huic ra
tioni dat Sco. quandam reſponſionẽ, quæ quia non niſi chimerica,
& tanquam in ligna, de qua verba fiant, omittitur, quolibet enim
proferente contraria ſolicitum eſſe ſtultum eſt, ait Ariſt. à quo di-
dicimus in libro nono Meta. quid ſit actus & quotuplex.

1. Topic. cap. 9. T.com. 11. ¶Secunda ratio S. Tho. ad hoc idem eſt iſta, Omne indiuiduũ de-
terminatum ad genus completum vel incompletum in rerũ natura
per ſe exiſtẽs eſt in aliqua certa ſpecie per ſe vel reductiue, materia
ſola neq; per ſe neque reductiue eſt in aliqua certa ſpecie, ergo ma
teria ſola non poteſt eſſe indiuiduum quodcunque in rerum natu-
ra. Minor eſt ex ſe clara, non enim facile eſſet fingere, in qua deter
minata ſpecie eſſet materia ſola. Maior probatur ex eoquòd indiui
duum omne tam completum, quàm incompletum, ſi per ſe exiſtit
in rerum natura ſeparatum (quod dico propter individuum genera
ris, vt hæc ſubſtantia, hoc animal &c.) non continetur ſub genere
per ſe, vel reductiuè immediate: ſed mediante ſpecie, inter genera
enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & prin
cipia indiuidui mediant principia ſpeciei paritomiter. Inſuper
hæc Maior poteſt probari ad hominem aſſumendo dicto Sco. 5. arg.
ibi enim ipſe expreſſe aſſumit, quod quid determinat ſibi genus
aliquod, determinat ſibi aliquam certam ſpeciem illius generis. Et
potes etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare op
poſitum intentis ſui ſic, Quicquid determinat aliquod genus, de-
terminat ſibi aliquam certam ſpeciem illius generis, materia ſola
determinat ſibi genus ſubſtantiæ, ergo determinat ſibi aliquã cer-
tam ſpeciem ſubſtantiæ ſaltem reductiue, ergo materia ſola eſſet
in aliquã certã ſpecie, hoc eſt falſum, Minor eſt omnium, & pro-
ceſſus bonus, &.

¶Hanc veritatem approbat Ariſt. (vt ipſe Sco. confitetur) loco al-
legato. Sed quia dicit ex falſo fundamento Ariſt. hanc concluſio-
nem tenuiſſe, ſ. ex hoc, q̃ Deus non poteſt agere ſine cauſis ſecun-
dis, oſtendo in hoc, Scotum errare ex dictis Com. 2. enim Phyſi-
co. Com. 12. Auer. ex eodem præciſe fundamẽto quod S. Tho. ad-
duxit in prima ratione, tenet iſtam concluſionem. Vbi nullam fieri
mentionem de connexione cauſalitatis primæ cauſæ apparet, ſed
tantum de actu & potentia, ita q̃ ex natura actu & natura primæ
materiæ, quæ eſt pura potentia, concludit Auer. q̃ duo contradi-
ctoria eſſent ſimul vera, vt deductum eſt &c. Auicenna quoque in
ſecũdo Metaphyſicæ ſuæ, capitulo tertio tenet concluſionẽ Scoti
eſſe impoſsibilem, & tamen poſuit expreſſe materiam eſſe creatã.
Vnde hæc tanquam deſtructiua Metaphyſicalium principiorum
vitanda eſt. Hæc de primo.

2. dist. 3. quæ modo 2. Com. 12. 1. Phyſi. co. 60. & ſequentibus. Ad primũ.

QVO Ad tertium reſpondeo. Ad primum negatur antecedens,
plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus imperfe-
ctus ab actu perfecto.

¶Sed contra hoc inſitat Antonius Trombeta ſic, Magis dependet
poſterius a priori, quam prius a poſteriori, ſed accidens eſt poſte-
rius ſubſtantia, materia autem eſt prior forma, ergo magis depen-
det accidens a ſubiecto, quam materia a forma. Forte diceretur
(ait) quòd materia non eſt prior, ſed poſterior forma. Contra, nam
licet materia ſit poſterior forma ordine perfectionis, eſt tamen
prior ordine generationis, & conſequenter prior ſimpliciter, vt ar-
guatur ſic, Quandocunque ſunt ali qui duo ordines, quorum vnus
ſimpliciter eſt prior altero, quicquid eſt in ordine priori eſt ſim-
pliciter prius quocunque exiſtente in ordine poſteriore, ſed ordo
originis & ordo perfectionis ita ſe habẽt, quòd ordo originis eſt
ſimpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata)
ergo quicquid eſt prius origine, eſt prius ſimpliciter quocunque
priore ordine perfectionis, ſed ita eſt, q̃ materia eſt prior origine
forma, licet forma ſit prior perfectione, ergo materia eſt ſimpli-
citer prior forma. Proceſſus bonus, & Maior probatur, q̃ ſ. ordo
originis eſt ſimpliciter prior ordine perfectionis, nam priora ge-
neratione ſunt poſteriora perfectione, natura enim ſemper proce
dit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid eſt imperfecti, eſt
ſimpliciter prius quocunque perfectiori, ſed materia prima eſt im
perfectior forma, ergo materia prima eſt ſimpliciter prior forma.
Tunc vltra, Eſt ſimpliciter prior forma, & omne pri⁹ in ſuo priori
poteſt eſſe ſine poſteriori, ergo, &c.

¶Ad hoc reſpondetur triplici reſponſione, ad inſinuandum argu-
menti multiplicem defectum.

¶Primo dicitur, quòd forma, licet ſit poſterior materia ordine ge-
nerationis, eſt tamen prior etiam ordine generationis materia exi-
ſtente, Magni enim refert dicere materiam, & materiam exiſtentẽ,
ſicut ſuperficies eſt prior albedine, albedo tamen eſt prior ſuperfi-
cie habente eſſe album, vnde in propoſito cùm fermo ſit de mate-
ria exiſtente (ſi enim poneretur materia ſola in rerum natura opor
tet ipſam exiſtere) patet falſum aſſumi.

¶Secundo dicitur q̃ aliud falſum ibi aſſumitur, ſ. q̃ ordo gene-
rationis ſit ſimpliciter prior ordine perfectionis, ſtando infra li-
mites naturæ finitę, cum enim actus ſit prior potentia ſimpliciter,
tã ſi ponatur Deus finitus, quàm infinitus, vt patet ex 9. Meta. tex.
Com 15. & 12. & tex. Com. 30 & prioritas actus ſit prioritas perfe- T. com. 15.
ctionis, conſequens eſt q̃ ſecundum Ariſt. & veritatẽ ordo perfe- T. com. 30.
ctionis ſit ſimpliciter prior ordine generationis. Ampli⁹, Id quod
eſt prius natura ratione & tẽpore, eſt ſimpliciter prius, ordo perfe
ctionis prior natura ratione & tẽpore ordine imperfectionis, qua-
lis eſt ordo generationis, qui ſe tenet ex parte cauſæ materialis, or
do igitur perfectionis eſt prior ſimpliciter, media quoq; propoſi-
tio eſt Ariſt. octauo Phyſic. text. Com. 75. vbi expreſſe loquitur in T. com. 75.
natura finita ad probãdum, ſ. motum circularem eſſe primum. Vn-
de ad probationem, conceſſo, quod priora generatione ſunt im-
perfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad perfectum,
negatur conſequentia, ergo ordo generationis eſt ſimpliciter
prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum:
oportet

oportet tamẽ prius agens in ſe perfectũ eſſe: vt dicitur in 12. Met.
T.c.40 q. 1. vnde. tex. Com 40. Hic aduerte tu, q̃ oportet mendace eſſe memorem:
in quæſtione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat
propoſitiones, has nunc aſſumit, &c.

¶Tertio dicitur, q̃ dato toto proceſſu, vltima conſequentia nihil
valet, falſum eſt enim, quod omne prius poſsit ſecundum rem ab-
ſolui a poſteriori quolibet, vt ad ſecundum dicetur.

¶Sed contra primam reſponſionẽ, quę ponit materiam non habe-
re propriam exiſtentiam: ſed eam mendicare a forma, inſtatur ſic:
Cuicunque conuenit actu cauſare pro aliquo ſigno, conuenit &
exiſtere pro eodem ſigno: ſed materiæ primę in primo ſigno, quo
recipit formã, conuenit cauſare, ergo pro tunc ſibi cõuenit exiſte
re: ſed pro illo ſigno nõ habet exiſtentiam formæ, ergo propriam.
Et cõfirmatur quia materia aut cauſat cõpoſitum, & recipit for-
mam, quando exiſtit, aut quando non exiſtit: non quãdo non exi-
ſtit, ergo quando exiſtit, ergo pro tunc, conuenit ſibi propria exi-
ſtentia, quia exiſtentia formæ ſequitur, totum compoſitum. Et
confirmatur ſecundo, quia cauſa non mendicat à ſuo effectu, ma-
teria autem cauſat exiſtentiam compoſiti & formæ. ergo nõ men-
dicat exiſtentia ab eis, &c.

¶Ad hæc dicitur, quod ſufficit cauſę pro quolibet inſtanti tempo-
ris quo actu cauſat habere exiſtentiam: nec apparet neceſſarium,
q̃ pro quolibet ſigno naturę inſit exiſtentia ſibi: quo ineſt cauſa-
ta 2. ordo enim naturæ talis eſt in eodem inſtãti temporis, quòd ſ.
materia recipit formã: ex quibus reſultat cõpoſitum, cui tam eſſe
actualis exiſtentiæ aduenit: quo ipſum compoſitum primo, forma
ſecundo, & materia tertio exiſtunt. Ad formam autem primæ in-
ſtantiæ negatur Maior. Ad primam cõfirmationem dicitur, quod
materia cauſat, quando exiſtit: quia pro omni inſtanti quo cauſat,
2. 2. de 13. exiſtit: quando enim eſt terminus temporalis. Ad ſecundam con-
firmationem dicitur, quod licet cauſa vt cauſa non mendicet à ſuo
effectu: tamen cauſa materialis mendicat a ſuo effectu, quę eſt eius
cauſa in altero genere cauſæ: eo quod cauſæ ſunt ſibi inuicem cau-
ſæ 5. Metap. text. com. 2. Oportet autem has reſponſiones à Scoti-
ſtis admitti: quia cum Scot. ponat ſecundo ſent. diſt. 3. q. 3. exiſten-
tiam eſſe vltimum actum poſteriorem tota coordinatione prædi-
camentali, licet non diſtinctum realiter à re cuius eſt, oportet eſ-
ſentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad ſuam enti-
dentiam, vt potentiam ad actum. Et tunc poteſt argui ſic, Eſſentia
materiæ, vt diſtincta contra ſuam exiſtentiam, cauſat ex natura rei
in genere cauſæ materialis ſuam exiſtentiam, recipiendo eam: er-
go ſibi pro illo ſigno conuenit exiſtentia, & ſic habet exiſten-
tiam antequam recipiat eam. ſimiliter ſtando in illo ſigno: aut eſ-
ſentiam materiæ recipit ex natura rei ſuã exiſtentiam, quando eſt,
aut quando non eſt, &c.

Ad ſecum dum. com. 6. ¶Ad ſecundum principale negatur Maior. Ad eius probationẽ di-
citur, q̃ non ſola dependentia ſed neceſſaria connexio aliquorum
poteſt eſſe cauſa inſeparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex
quinto Met. dicitur q̃ vniuerſalis affirmatiua nõ conuertitur ſim
pliciter: ſta enim eſt vera, Quæcunq; poſſunt eſſe ſine aliis & alia,
non ſine ipſis ſunt priora, ſed non conuertitur, quæcunque ſunt
priora, poſſunt eſſe ſine aliis, & alia ſine ipſis.

¶Et nota q̃ maxima illa Scotica, Omne prius abſolutum, &c. non
poteſt ſaluari, etiã ſequendo viam Sco. q̃ pro nunc ex duobus ma-
nifeſtatur. Primo ex eo, quòd partes eſſentiales ſimul ſumptę ſunt
priores toto, & tamen apud Sco. non poſſunt eſſe ſine toto.

¶Secundo ex eo, quod prędicamentum quantitatis eſt abſolutum
prius prædicamẽto qualitatis, præſertim quo ad quartam ſpeciem
eius, & tamen non poteſt fieri quantitas continua ſine figura. Si
enim quantitas ſine figura fieri dicatur, aut finita, aut infinita, de
non infinita, quia illa non dabilis, & ſi forte imaginetur dari ad-
huc, cum oporteat eſſe lineatam, aut ergo linea recta aut curua,
& ſic eſſet figura, ſi finita, ergo figurata, figura enim eſt quæ ter-
mino, vel terminis clauditur, & ſimiliter aut habet lineas rectas,
aut curuas, aut circulares.

Ad tertium. ¶Ad tertium quicquid ſit de Maiori, negatur Minor, formã enim
etſi non ſit de eſſentia materiæ, eſt tamen de eſſentia materiæ exi-
ſtentis.

Ad quartum. ¶Ad quartum dicitur, q̃ tum medium ſit duplex effectiuum & for
male, quicquid immediatè Deus cauſat effectiue, poteſt abſq; me-
dia cauſa effectiua conſeruare, non autem ablque media cauſa
formali, quale medium eſt forma reſpectu materiæ

Ad quin- tum. ¶Ad quintum negatur, q̃ inter materiam & formã non ſit neceſſa
ria cõnexio. Ad cuius probationẽ negatur conſequẽtia, cuius pro-
bationis falſa eſt Maior, per id aũt q̃ ad litur, ſ. ſecundũ q̃ neceſſa-
tiõ eſt homo, neceſſariò eſt hic, vel ille homo, nil aliud habetur, ni
ſi q̃ quia materia neceſſario determinat ſibi genꝰ formæ, ideo ma
teria non poteſt eſſe ſine hac, vel illa forma, quod eſt intentũ no-
ſtrum. Non enim valet conſequentia. A neceſſariò eſt homo, ergo
A neceſſariò eſt hic vel ille determinate, ſed vage: & ſic conceditur, 80
materia neceſſariò determinat ſibi formam, ergo neceſſariò de-
terminat ſibi hanc vel illam formam, non determinate, ſed vage.

¶Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter ſe ha-
bet ad quodlibet generis abſoluti, cõtingenter ſe habet ad genus
ipſum, eodem modo reſpondetur, diſtinguendo cõtingenter ſe ha
bere a ſ quodlibet determinate, vel vage. Primo enim modo falſa
eſt Maior. Secundo verò falſa eſt Minor, materia enim non con-
tingenter, ſed neceſſario ſe habet ad quamlibet formam indeter-
minate, & Vage.

¶Ad aliam probationẽ, dicitur, q̃ vnum eſſentialiter vnũ & ſingu-
lare negatiuè, ſicut eſt materia prima, poteſt eſſentialiter depẽde-
re ineſſe à plur. bus eiuſdẽ generis indeterminate & vage, ſecundũ
q̃ illa plura habent vnã rationem communem, ſicut in propoſito
oẽs formę cõueniunt in hoc q̃ dant eſſe actua le. Reflectẽ hoc ar-
gumentũ contra Sco. de quãtitate & figura, & forte perſuadebis in
firmitatem eius, quantitas enim continua determinat ſibi genus ſi
gurę, nullam tamen ſibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ & ſubſtãtiæ ſimplicis, q̃ eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitę non tantum formam, nec tãtum materiam, ſed cõplectitur formã & materia, eſſentia vero ſubſtantiæ ſimplicis eſt forma tãtum. Et ex hoc cauſantur duæ aliæ differentię, & vna eſt, q̃ eſſentia ſubſtantię cõpoſitæ poteſt ſignifi cari vt totum, vel vt pars, quòd accidit propter materiæ deſignationem, vt dictum eſt, & ideo non quomodolibet prædicatur eſſentia rei compoſitę de ipſa re cõ poſita. Non enim poteſt dici, quod homo ſit quidditas ſua. Sed eſſentia rei ſimplicis, quæ eſt ſua forma, nõ põt ſignificari niſi vt totum, cum nihil ſit ibi præter formã quaſi formam recipiens. Et ideo quocunque modo ſu matur eſſentia ſubſtãtiæ ſimplicis, de ea prędicatur. Vn de Auicenna dicit, q̃ quidditas ſubſtantię ſimplicis eſt ipſummet ſimplex, quia nõ eſt aliquod recipies ipſam. 5. Met. cap. 5. poſt medium.

¶In hac ſecunda parte capituli comparat eſſentias ſubſtantiarum ſimplicium eſſentijs ſubſtantiaru compoſitarũ, triplicẽ differentiã inter eas aſsignando. Prima differentia eſt, q̃ eſſentia ſubſtãtię ſim plicis ſignificat formã tantum, eſſentia aute ſubſtantiæ cõpoſitæ ſignificat cõpoſitum quid ex materia & forma: vtraque pars diffe rentiæ patet ex ſupradictis. Secunda differẽtia eſt, q̃ eſſentia ſub ſtantiæ cõpoſitę poteſt ſignificari vt totũ & pars, non aute eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis. Vnde oritur, q̃ quia prędicatũ non debet ha bere rationẽ partis q̃ eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ quandoq; prę dicatur de ea: & quandoque non, cùm ſcilicet ſignificatur vt pars. Eſſentia aute ſubſtantiæ ſimplicis, quia vt pars denotabilis nõ eſt, ſemper prædicatur de eo, cuius eſt. Ca. 39. fin. 5. met. ca. 8

AD EVIDENTIAM Huius differentiæ notandum: quia primo aſpectu apparet falſa ex eo q̃ patet, q̃ in poſitis nominibus ſubſtantijs ſeparatis: poſſunt ſignificari earum eſſentiæ in abſtra cto & in concreto, & conſequenter vt totum & pars: poſſum enim dicere Gabriẽl & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appa reat, diligenter tamẽ inſpicienti oppoſitũ illucęſcit. Conſiderandum enim, q̃ loquimur de eſſentijs rerũ & conditionibus earum, quæ eas ſequuntur, & non de illis quæ ex ſolo opere intellectus fiunt. eſſentiæ enim ſubſtantiarũ compoſitarum ex eo, q̃ duas pa tres realiter habent, ſeu ex eo, q̃ ſunt formæ in materia, ex ſe hã bent: vnde intellectus fundet in eis ſignificationẽ per modũ par tis & per modũ totius. Cùm enim ſignificat formã illam in haben te ſeu deferente, ſignificatur vt totũ & cõcretum, vt homo: cùm au tem ſignificat illam, non vt in habente ſeu differente, ſe per ſe ſig- Cap. 39. 3. nificat in abſtracto & per modum partis, vt humanitas. Eſſentiæ quæ 12. 8. aute ſubſtantiarum immaterialium, quia dicunt formas non rece ptas in materia: ideo ex ſe nõ habent q̃ ſignificentur in concreto & in abſtracto, vt totũ & pars & cætera. non enim eſt ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noſter intelligit res ſimplices & altiſsimas per modum rerum cõpoſitarum: ideo, vt dicũt Com. 12. Metap. com. 39. & S. Tho. prima parte. q. 13 fuit neceſſe, in illis for maret abſtractum & concretũ, & intelligeret eas per modũ totius & partis. Differentia ergo poſita hic eſt cũ additione intelligendi: ſic q̃ eſſentia ſubſtantiarũ cõpoſitarum ex ſe habet, q̃ ſignificabi Ca. 39. fin. lis ſit per modũ totius, & partis, eſſentia autẽ ſimplicium ex ſe nõ ha 5. met. ca. 8 ber, q̃ ſignificetur per modũ totius & partis, ſed ab intellectu tan tum. & ideo diuerſitas, quæ inter abſtractũ & concretum in ſubſtã tijs cõpoſitis eſt ex parte rei, & reducitur ad diſtinctionem, quę eſt inter ſubiectum deferens & formã delatã. Diuerſitas autẽ, quæ eſt inter abſtractum & concretum in ſubſtantijs ſeparatis, non eſt id ex parte intellectus: vt Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auic. q̃ quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimplex, & quidditas compoſiti non eſt ipſum compoſitum.

CIRCA HANC particulam eſt vnum dubium, An verum eſt, quòd in ſubſtantijs ſeparatis idem ſit quidditas, & id cuius eſt

id eſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quolib. 2. q.1. arti. 2. T.com.20. & 21. T.com.9. 1.q.9.ar.3. in eod.6.

id est natura & suppositum. Est aũt ratio dubitandi, quia S.Tho.in quol.2.q.2.art.6.dicit ꝙ cum apud Arist.7.Met.tex.com.20.& 21. in his, quibus admisceatur aliquod accidẽs, natura & suppositum distinguũtur, & intelligẽtijs aljs à prima aliqd accidẽs sit in omnibus excepta prima, natura & suppositũ distinguuntur siue qdditas & id cuius est. Ex alia parte, 3. de ani. Com. 9. dicit in separatis à materia idẽ est, ꝙ quid est & id, cuius est, Et in prima parte, S. Tho. q. 3. art. 3. expresse hoc dicit quòd & apparet hic autoritate Auicennæ.

AD intellectum huius difficultatis est notandum, ꝙ cum nomine Naturæ intelligatur id quòd per diffinitionem significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatẽ secundum triplicem gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶In substantijs siquidẽ materialibus suppositũ differt à natura dupliciter secũdum rem, & vltra hoc secundũ rationẽ. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositũ sibi intrinsecum includit, ꝙ non includit natura, s. principia indiuiduationis. Si enim fortes diffineretur, in ei⁹ diffinitione poneretur hęc materia, quæ nõ ponitur in diffinitione naturę humanæ. Differt secũdo extrinsece, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositũ, s. esse, actuale existentię, ꝙ non includit natura, existẽtia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione Sortis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, vt patet. ¶In substantijs autem separatis aljs à prima suppositum differt à natura duobus modis tantùm, s. extrinsece secundum rẽ & secundum rationẽ, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositũ in eis, ꝙ non includat natura, quia nõ indiuiduatur per aliquod positiuum contrahens naturam specificã, ꝙ sit velut differentia indiuidualis supposito intrinseca, sicut est in substantijs materialibus. Sed quia in eis, vt patebit, existẽtia differt realiter à natura, quę primò, vt dictum est, est actus suppositi, ideo suppositumin eis differt extrinsecè à natura, addit enim extrinsecè realitatem existentiæ. Differt secunda secundum rationẽ, vt patet. In Deo verò glorioso suppositũ vno modo tantum differt, s. secundum rationẽ, quia nec natura diuina indiuiduatur per additũ, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, ꝙ vtraq; pars dubij est vera aliquo modo, & ꝙ in substantijs separatis differunt, secundum rẽ ꝙ quid est, & id cuius est, quia extrinseca differẽtia differunt secundũ rem, & quod sint idem, quia nõ differunt per aliquã intrinsecam differentiam realem, hanc autẽ esse mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innotescere potest.

Essentia simplicium non pluris. dem specie, sicut.

Secunda differentia est, quia essentiæ rerum compositarum ex eo quòd recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius, contingit quòd aliqua sint idẽ specie, & diuersa numero. Sed cùm essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo nõ oportet quòd inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species, vt Auicenna dicit expressè.

¶Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur ꝙ differunt etiã in hoc essentia substantiæ compositæ & essentia substantiæ simplicis, ꝙ essentia substanti cõposite est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiæ simplicis, id est separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed qđ speciẽ, & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentũ libet indiuiduũ constituit vnam eius est in duabus propositionib⁹ quarum prima est, Cum actus sit, ꝙ diuidit & separat. 7. Met. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua, vt Arist. inquit. 3. Metap. tex. Com. 11. & Commentatore primo Physicorum. comm. 6. Secunda est. Formæ specificę, sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur ꝙ formæ specificæ quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionẽ materię per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem specie. Forma autem specifica nõ recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidẽ ex eo ꝙ species specialissima est, quãtitatiua aũt ex eo ꝙ nõ est recepta in materia, quam sequitur quãtitas &, ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

compositorum. Ca. 49.

T.c.11. Com.6. Sco.3. dist. quæst.7. prima.

QVAESTIO IX.

Num qualibet species substantiarum separatarum. vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA HANC partem occurrit quæstio, An quælibet species subsistantiarum separatarũ vnum tantum habeat indiuiduũ. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis. Secundo ponetur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO Ad primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus medijs.

¶Primò sic, Omnis quidditas quãtũ est de se est cõmunicabilis, in telligẽtia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligẽtiæ est de se cõmunicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset cõmunicabilis, vel cõmunicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuę aut imperfectionis, nõ ratione perfectionis, quia cõmunicabilitas secundum fidem catholicã, conuenit quidditati diuinæ quæ summe perfecta est. Nec ratione imperfectionis, quia cõmunicabilitas cõuenit qd ditatibus substantiarum cõpositarum, quæ sunt imperfectæ. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

Secunda.

¶Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absque cõtradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis abs q; cõtradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, ꝙ implicat intelligi sub ratione vniuersalis. & esse de se hoc, est enim vniuersalitas oppositа hęccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

Tertia.

¶Præterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annichilare isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, nõ in eodem, secundum istam opinionẽ, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie plura indiuidua saltem successiuè.

Quarta.

¶Præterea, Animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

Quinta.

¶Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit ꝙ quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eã saluandam venit, non autẽ venit ad saluandam naturã angelicam, quia tota non ruit. Ecce, ꝙ Aug. dicit totã naturam angelicam nõ lapsam esse per peccatũ, ꝙ nõ potest esse verũ, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multæ naturæ angelicę lapsæ totaliter essent, humana autẽm tantum vna, cum humana non sit nisi vna.

Sexta. Quolib. 9. 2. supra 2a Quol. 2. art. Parisi.

¶Præterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnamquamque speciem fecit Deus Angelos.

¶Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. ꝙ prædicta opinio est nõ posse multiplicare formas sine materia, error. Secũdus, Si quis dixerit formã nõ recipere diuisionem sine materia. error. Tertius, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures, error.

¶Quòd si dicatur, inquit Antonius Trombeta quod ista sententia non est damnata vbique, dato quòd Parisijs sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa vbique est damnata, aut suspecta de hæresi, non solùm autoritate diœcesani, sed etiam autoritate domini Papæ, vt patet extra de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quanis intelligentia constituit vnam speciem.

QVOAD secundum, veritas Peripatetica ab Arist. Commentator & S. Tho. accepta est, quod quælibet intelligentia constituat vnã speciem, ita quod nõ possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Tho. quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, art. 8. & in secundo contra Genti. ca. 93. & in prima parte. q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

S. Thom. 1.q.50. ar. 4.

¶Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent, formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum, ergo Minoris probationem habes supra immediatè ante quæstionem. Et nota, ꝙ hæc ratio est sumpta ex 12. Meta. text. Com. 49. vbi fit hæc consequentia, Cælum, id est primum principium est vnum specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expresse datur intelligi, ꝙ immaterialis est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. ex presse dicit loco prælegato, quòd opinio sua est contra Arist. ideo omittam autoritates.

T.c.49.

T.c.15.

¶Secũda ratio S. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum primaest, Vniuersum habens tres partes, s. sphęram generabilium & corruptibilium, corpora cęlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hęc habetur. 12. Metaph. tex. Com. 2.

T.c.30. 5.c.11.

¶Secunda propositio est, ꝙ ordo est duplex s. per se & per accidẽs. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species quæ sunt sicut numeri 8. Met. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

¶Tertia propositio est, quòd ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuersi filijs familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod cadet ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi

vniuersi caret ordine per accidens, ergo nõ habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet. Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tam ẽ negant Arist. in hac parte. sicut & alibi, ratione probatur sic. Non minus excludit ordinẽ per accidens suprema pars vniuersi, q̃ media pars: cũ suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine cõsistat, & ordo per accidens sit imperfectũ quid & deficiẽs ab ordine per se, imò ordinatum per accidens est inordinatũ, eo ꝙ per accidens est cõditio diminues rationem ordinis, sed media pars excludit ordinem per accidens, vt patet: corpora enim cælestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo suprema pars vniuersi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

Respondet ad argument.

QVO Ad tertium respondetur argumentis Sco. Et ad primum quidem vt terminos Theologicos admisceamus: quia argumẽtum theologicum est, dicitur ꝙ communicabilitas est triplex. Quędam cum diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quædam vero absque diuisione aliqua essentiæ & esse per idẽtitatem, sicut essentia diuina cõmunis est tribus suppositis. Quædam per assumptibilitatem ad hipostaticam vnionẽ, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit cõmunicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiã est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoque est Maior, vt patet de essentia diuina. Si autẽ accipiatur cõmunicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in cõmuni nõ descẽdendo determinare ad hoc, vel illud cõmunicabile, concesso toto argumẽto, nõ concluditur ꝙ quidditas angelica sit cõmunicabilis, sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primò modo repugnat intelligentijs propter earum perfectionẽ. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentijs propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

Secundum. q. 13. 6.c.

¶Ad secundum dicitur distinguẽdo maiorẽ. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S. Tho. vtar. Alio modo ex parte intellectus tantũ. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secũdo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cũ enim vniuersalitatis fundamentũ ex parte rei sit, inuẽtio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamentũ vero ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non repræsentatis cõditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroq; modo, s. ex parte rei & intellectus: ꝙ vtroq; fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectꝰ tantũ, ꝙ altero tantũ fulcitur fundamẽto, s. repręsentatione, &c. ita ꝙ eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, ꝙ obiectiue in intellectu ponitur: cui obijcitur res secundum conditiones quidditatiuas nõ indiuiduales vt sic: & hoc modo quidditas intelligẽtiæ est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificũ esse ibi idem habeat principium, quia tamen repræsentatur vt talis res non vt hoc: quia non repręsentatur secundum ꝙ in se est, sed secundum modum rerũ compositarũ, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturę: ideo est vniuersalis. vt obiecta est tãtum. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, scilicet nec actu nec aptitudine: sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicen. habes. 5. Metaphi. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & vniuersalis secundum rationem est, vnde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatæ patet responsio: cum enim dicitur quod implicat quidditatẽ esse de se hanc & vniuersalem & prædicalem de pluribus: hoc est verũ, accipiendo vniuersale ex parte rei: & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis, & de multis vt obiectũ est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectum est. Hęc si vis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt in quæst. de Vniuersalibus.

Tertium

¶Ad tertium dicitur quod in casu illo repararetur necessariò idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum quòd apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quòd si in resurrectione non resumeretur eadẽ anima numero, quę non annichilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numero cum quo stat idem numero esse reparari à Deo

¶Ad quartum dicitur, quòd non est simile de intelligentijs & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles: non autem intelligentiæ: sed de his infra erit amplior sermo.

¶Ad quintum respondet S. Tho. quòd natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturæ: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiũtur secundum esse via, s. vt viatrices ad beatitudinẽ supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna, ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo ꝙ sicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinem, s. per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non potest, apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augustꝰ vt Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis inesse viæ & patriæ vocauit omnes Angelos vnius naturæ.

C.6. qõ. 1. in de spiritualibus creaturis, quomodo vnit. supra 8. ad primũ

¶Ad sextum dicitur, ꝙ Damas. forte opinionẽ illorum quos in hoc non sequimur imitans dixit illa verba. Vel per speciẽ intellexit speciem subalternã non specialissimam: & hoc mihi placet magis cum nomen constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc large speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debet.

Ad sextum.

¶Ad septimum dicitur primò, quòd argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium, illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis, vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia id est sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter tertij, ꝙ quia intelligentiæ nõ habent materiã, Deus non posset eiusdem speciei facere plures error. non habent materiam, id est dependentiam à materia, vel non posset, id est ex impotentia Dei procedere.

Ad septimum. De articulo Parisiensibus.

¶Vel dicatur secundò. quòd articuli Parisienses, inquantum tangũt vel tangere videntur doctrinã S. Tho. reuocati sunt per dominum Stephanum Episcopum Parisiẽsem apud Berteliacũ, anno Domini 1325. Die Iouis ante sacras Cineres: vt patet in literis, quę incipiũt. Magistra rerum experientia certis indicijs euidenter demonstrat. ¶Dicitur tertio, ꝙ cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinam S. Tho. approbauerit in Extrauaganti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanæ ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papæ in calce Extrauagantis ad Vniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentium vobis iniungimus, vti dicti Beati Thom. doctrinam tanquam veri dicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flasconem, &c. Hæc verba attendant aduersarij, & videant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Reuocati sunt articuli Parisienses vt tangũt doctr. S. Thom. Vide de hoc in art. Ca. 20. 2. dist. 2. q. 3. ad 8. contra primã conclusionem.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint formæ sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas. nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potẽtiæ, & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditati, hoc est aduenies extra, & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autem essentia vel qdditas intelligi pòt sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto, Possum enim intelligere quid est homo vel phœnix, & tamen ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, vel quidditate.

Essentia simplicium compositæ sunt ex esse & essentia.

¶In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, prænotandum est in substantijs materialibus inueniri quatuor re aliter distincta, s. materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiã, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam quæ est illius materiæ, actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existẽtiæ, quo homo formaliter existit in rerum natura, vnde fit, vt in istis substantijs duæ compositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma, secunda est ex essentia, & existentia quæ vocatur compositio ex esse & essentia.

Conuenientia & differentia inter cõpositionem ex materia & forma & compositionem & essentia. Et esse differunt primo.

¶Conueniunt autem inter se & differunt hæ cõpositiones. Conueniunt quidem in duobus. Primò in hoc, ꝙ vtraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarum est se habere vt potẽtiam & actum, essentia aũt & esse ex eo liquet, ꝙ se habent vt potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

¶Secundo conueniunt in hoc: ꝙ vtriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia, & forma hominis, quàm essentia & esse eius in genere substantiæ & specie humanæ reponuntur.

¶Dif-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Differunt autē quo ad decem Primò, quia extrema primæ cōpō-
sitionis sunt partes subſtātiæ, & nō sunt ſuſtantia proprie loquēdo,
vt patet. Materia enim & forma nō sunt in genere subſtātiæ niſi re
ductiuè, vnde prædicationē ſubſtātiæ, quę eſt genus generaliſsimū
non niſi in obliquo ſuſcipiunt. Extremorum verò ſecundæ compo
ſitionis neutrum eſt pars ſubſtantiæ, ſed alterum eſt ſubſtantia, eſ-
ſentia ſcilicet quæ eſt in recta linea prædicamentali, alterum verò
extra ſubſtantiam ſcilicet exiſtentia.

Secundo. ¶Secundò differunt, quia extremum illud quòd ſe habet vt potētia
in prima cōpoſitione, eſt ens purè potentiale materia. ſ. Extremum
verò illud quod ſe habet in potentia, in ſecunda compoſitione non
eſt pura potentia, ſed ens in aliqua ſpecie quidditatiuę completum
eſſentia ſcilicet.

Tertio. ¶Tertiò differunt, quia extremū illud, qp ſe habet vt potentia in pri
ma cōpoſitione, nōeſt id quòd eſt, nec qp ſit, propriè loquendo. Ma
teria enim non ſit, vt dicitur 7. Met. tex. cō. 27. eiuſdem aūt eſt eſſe,
T.c.27. & 12. Me. tex. Co. 12. cuius eſt fieri, cum fieri adeſſe terminetur. Extremum verò id qp in
ſecunda cōpoſitione ſe habet, vt potētia eſt id qp eſt, & fit, cum om
nis factio ad compoſitum terminetur, vt ibidem dicitur.

Quarto. 7 met. T.c.27. ¶Quartò differunt, quia extremum illud qp in prima cōpoſitione
ſe habet, vt actus nō eſt vltima actualitas rei, ſed cauſat alium vlte
riorem actum: forma enim hominis, quæ eius materiam informat,
cauſando totum cōpoſitum, complet proprium receptiuum ipſius
exiſtentiæ, & ſic eam cauſat: quæ eſt vlterior actus. Extremum ve-
rò illud quod in ſecunda compoſitione ſe habet, vt actus eſt vltima
actualitas illius generis, poſt exiſtentiam enim Sortis nihil ſibi ſub-
ſtantiale amplius aduenit.

Quinto. ¶Quintò differunt: quia extremū illud, qp in prima cōpoſitione ſe
habet vt actus eſt ita actus, qp autē cōparatur ad aliud, vt potentia.
Extremum verò illud qp in ſecunda cōpoſitione ſe habet vt actus
eſt ita actus, qp ad nihil ipſius rei cōparatur vt potētia. Quod patere
poteſt aduertendo proportionē, quæ eſt inter formā & exiſtentiā.

Nota optimè hāc ſub tilisſi. doct. Eſt enim proportio formæ ad eſſe actuale, ſicut proportio diapha-
neitatis ad lumen, forma ſiquidem recipit exiſtentiā & cauſat eam,
ſicut diaphaneitas lumen. Sicut nāque aër in eo, qp aër nō eſt capax
luminis, ſed oportet ipſum diaphaneitate informari, vt propriū re-
ceptiuū lu minis fiat, ideoque neque aër nec diaphaneitatis, ſed aër
diaphanus eſt qui primò luminoſus eſt, licet ſecūdario tā aër q̄ dia-
phaneitas lumine careat, ita in poſito materia ſola nō eſt capax
exiſtentię, quia actus in propria ſuſcipi debet potentia, ſed oportet
in ipſa formam recipi, vt proprium exceptiuum exiſtentia fiat, nō
materia nec forma, ſed compoſitū ex eis. Id enim qp primò exiſtit,
eſt cōpoſitum cuius primò etiam eſt fieri, tamē tā materia, quā for
ma ſecundariò actuatur illamet exiſtentia, Vnde ſicut diaphaneitas
eſt cauſa formalis aëri diaphano, & eius cōplementum formale ad
hoc vt proprium ſuſceptiuum luminis ſit, & cum hoc cōparatur ad
lumen adueniens vt potentia recipiens, licet ſecundariò ad actum.
ita forma eſt cauſa formalis cōpoſito & cōplementum eius forma-
le ad hoc: vt proprium receptiuum exiſtentiæ ſit, ac per hoc, com-
paratur ad ipſam exiſtentiam ſubſequentem vt potentia recipiens,
ſecundariò tamen ad actum receptū, vnde ſit, vt ipſum eſſe actualis
exiſtentiæ ad nihil aliud comparetur, vt potentia ad actum, ſed ſit
vltima actualis omnis rei etiam ipſius formæ.

Sexto. ¶Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima compoſitio
ne ſe habet vt actus eſt de intellectu: ſeu diffinitione rei extrinſecę:
forma enim ſecundū omnes intrinſecę, in diffinitione concipitur,
Extremū verò illud quod in ſecunda cōpoſitione ſe habet vt actus,
eſt extra quiddeitatem rei: diffinitio enim non ſignificat eſſe, vel
non eſſe, vt dicitur primo Poſte.

T.c.25. Septimo. ¶Septimò differūt, quia ex extremis primæ cōpoſitionis fit vnum
tertium per ſe vnū. Ex extremis vero ſecundæ compoſitionis non
fit vnū tertium per ſe vnū neque per accidens, propriè loquēdo. Et
colligitur ratio huius differentiæ ex ſupradictis, vnum enim per
ſe non fit niſi ex duobus, quorum vtrunque eſt pars ſubſtātiæ, nul-
la enim ſubſtantia cōpleta facit vnum per ſe cum quocunq; alio, &
quorum alterū eſt pura potētia, ex duobus enim actibus nō fit ter-
tium per ſe vnū quorum alterum eſt ita actus, vt poſsit cōparari ad
aliquid aliud, vt potētia: partes enim ſunt materia totius 5. Met. tex.
T.c.3. com. 3. Cùm aūt in prima cōpoſitione omnes iſtę compoſitiones
ſaluentur, in ſecunda verò nulla, ſequitur quòd in ſecunda cōpoſi-
tione nō fiat vnū tertium per ſe, neque etiā vnum per accidens fit,
quia vnum per accidens aggregat res diuerſorū generum, cum his
tamen ſtat quo l eſſentia per ſe adunetur cum eſſe.

Octauo. ¶Octauò differunt, quia prima cōpoſitio eſt compoſitio ex his, &
ideo fit ibi vnū tertium. Secunda vero eſt cōpoſitio cum his. Nulla
enim res datur, nuę conſtet ex eſſentia, & exiſtentia, proprie loquē
do, ſicut datur res conſtans ex materia & forma, ſed eſſentia com-
ponit cum exiſtentia & econuerſo, & ideo dictum eſt quod adunā
tur per ſe, non tamen componendo tertium.

Nono. ¶Nono differunt, quia prima compoſitio ad pauciora ſe extendit,
quam ſecunda. Extrema enim primæ cōpoſitionis non inueniūtur
niſi in rebus ſenſibilibus, eā nanque ſolam ex materia & forma cō-
ſtare ſupra cōcluſum eſt. Extrema vero ſecundæ cōpoſitionis repe
riuntur & in rebus ſenſibilibus, & in rebus immaterialibus, habēt
enim intelligentiæ quidditatē & exiſtentiā. Vnde prima cōpoſitio *e.2.cap.5. in pri.*
infert ſecundā, & nō econuerſo, omne enim compoſitū ex materia
& forma eſt compoſitum ex eſſentia & eſſe, ſed non conuertitur.

Decimò ¶Decimò differunt, quo ad paſsiones ſuas, compoſitionē enim pri
ma quantitas, accidentia ſenſibilia & tranſmutatio ſaltē localis ſe-
quuntur. Compoſitionē autē ſecundā neque generatio, neque cor
Formā vocem ita vt in textu poſitam. ruptio, neq; tranſmutatio aliqua phyſica ſequitur: ſed tantū recipe
re & recipi, perficere & perfici, quia hęc ſequūtur actū & potentiā,
illa vero materiā & formā. In litera igitur hāc ſecundā cōpoſitionē
in omni ente circa primū inueniri probatur tali cōcluſione propo
ſita, Omne ens aliud à primo eſt cōpoſitū ex eſſe & eſſentia. Ratio
talis eſt: Omne habēs aliquid realiter ſuæ quidditati coniunctū, qp
eſt extra eſſentiā eius, eſt cōpoſitū ex quidditate & illo additame-
to, id eſt eſſentia & eſſe: omne ens aliud à Deo habet aliquid reale
ſuę quidditati realiter coniunctū extra eſſentiā eius, ſ. eſſe, ergo om
ne ens aliud à Deo eſt cōpoſitum ex eſſe & eſſentia. Maior relin-
quitur à S. Tho. pro manifeſta. Et eſt modificāda ita. quod illud ad-
ditū fit extra eſſentiam rei particulariter ſumptam (qp dico propter
inferius: cùm ſit extra eſſentiā ſuperioris, non tamen cōponit cum
illo) & etiā deſeruit ſic modificata propoſitio, quia eſſe eſt extra eſ-
ſentiā Sortis, non enim poneretur in eius diffinitione ſi diffiniretur.
Relinquitur igitur manifeſta Maior, quia duo aduata, quorū
neutrum eſt contrahens alterum, & alterum ſe habet vt actus, & al
terum vt potentia, non niſi per compoſitionē realiter ſunt coniun-
cta. Minor autem patet ex ſexta differētia, & Ariſtotele primo Po-
ſteriorum dicente, quòd nulla diffinitio ſignificat eſſe.

Niſi forte ſit aliqua res, cuius quidditas ſit ſuum eſſe, *T.c.25.*
& hæc res non poteſt eſſe niſi vna & prima, quia impoſ
ſibile eſt vt fiat plurificatio alicui⁹ niſi per additionem
alicuius differentiæ, ſicut multiplicatur natura generis
in ſpeciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in di-
uerſis materijs, ſicut multiplicatur natura ſpeciei in di-
uerſis indiuiduis. Vel per hoc, qp vnum eſt abſtractum,
& aliud in aliquo receptum, ſicut ſi eſſet quidam color
ſeparatus, eſſet alius à colore non ſeparato, ex ipſa ſua
ſeparatione. Si autem ponatur aliqua res, quę ſit eſſe tā
tum, ita vt ipſum eſſe ſit ſubſiſtens, hoc eſſe nō recipiet
additionem differentiæ, quia iam non eſſet eſſe tātum,
ſed eſſe, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus re
cipiet additionem materiæ, quia iam eſſet eſſe nō ſub-
ſiſtens, ſed materiale, vnde relinquitur, quod talis res,
quæ ſit ſuū eſſe, nō poteſt niſi vna, vnde oportet, quod
in qualibet alia re præter eā ſit aliud eſſe ſuum, & aliud
quidditas vel natura, ſeu forma ſua. Vnde in intelligen-
tijs oportet quod ſit eſſe pręter formā: & ideo dictum
eſt, quod intelligentia eſt forma & eſſe.

¶Hic ponitur ſecūda ratio ad idē quæ inducitur per modū exclu-
ſionis tacitę reſpōſionis, quia aliquis poſſet dicere ad rationem fa-
ctā, qp aliqua res, eſt cuius quidditas eſt ſuum eſſe & illius diffinitio
non abſtrahit ab exiſtere. Contra hoc inquā inducitur ſecunda ra-
tio probans, qp in vno ſolo ente, ſ. primo, eſſentia eſt idem qp exiſtē
tia, & conſequenter in quoli bet alio, eſſe & eſſentia diſtinguuntur
realiter. Ratiocinatur ergo ſic, Omne plurificabile ſeu plurificatū
altero, triū modorum multiplicatur, vel per additionē differentiæ
formalis, vel per receptionem vtriuſque in materia, vel per recep-
tionem vnius in materia & alterius ſeparatione, ſed quidditas quæ
eſt ſuum exiſtere, nullo iſtorū mod orum eſt multiplicabilis, ergo
quidditas, quę eſt ſuū eſſe, nec eſſe plurificabilis nec plurificata eſt:
ergo eſt vna tantum, & ſic omne aliud ab ea non eſt ſua exiſtentia.
Proceſſus clarus, Maior vero declaratur, quoniā cum pluralitas ſe-
quatur diuiſionē, diuiſio alicuius fit per differentias formales, ſicut
natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel
per differentias indiuiduales, ſicut natura ſpecifica multiplicatur
in Sorte & Platone propter hoc qp humanitas Sortis eſt in alia ma-
teria ſignata ab illa, in qua eſt humanitas Platonis. Vel tertio modo
poteſt imaginari diuiſio inter aliqua duo eiuſdem naturæ: propter
hoc, quòd alterum eſt omnino ſeparatum à materialibus cōditioni
bus, alterum verò concretū eſt illis ſicut homo ſeparatus apud Pla
tonē, diſtinguitur ab homine particulariter propter hoc: qp homo
ſeparatus eſt immaterialis, natura vero Sortis eſt recepta in hac ma
teria. Nec apparebit diſcurrenti per omnia Prædicamenta aliquis
alius modus realis multiplicationis in vniuerſo. Nec aliquis mihi
obijciat qp quantitas & ſubſtantia diſtinguuntur realiter, & tamen
non per differentias formales, nec, &c. Quoniam ſiue modis ſiue
differentijs fiat diuiſio, non refert dummodo contrahens ad aliquā
limi-

limitatā naturam trahat contractum. Minor autem declaratur quo
ad omnes eius particulas. Primò, quod non ſit multiplicabilis per
modū generis, patet ex eo, quod genus recipit additionē differen-
tiæ, per quā trahitur natura generis ad determinatā naturā ſpeci-
ficam: & ſic perdit genus puritatē propriam: animal enim contra-
ctum ad humanam ſpeciem non eſt purum animal, ſed animal hu-
manum: quidditas verò, quæ eſt ſua exiſtentia, eſt ipſum eſſe purū,
& non coarctatum: ſtatim enim quod contraheretur, perderet pu-
ritatem, & eſſent ibi duo: eſſe, ſcilicet & quidditas, ad quam cōtra-
ctum eſſet. Secūda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur
in alio, non eſt eſſe purū, & per ſe ſubſiſtens, ſed ſuſtētatur in alio:
quidditas autem, quæ eſt ſuum eſſe, eſt pura: & cōſequenter per ſe
ſubſiſtens, & nō alteri admixta, in quo ſuſtentetur. Per idem quo-
que patet tertia pars Minoris: ſi enim vna quidditas, quæ eſt ſuum
eſſe, eſt ſeparata, altera quę eſt recepta ex hoc, quod eſt recepta, nō
poterit eſſe eadem ſuæ exiſtentiæ: vt enim dictum eſt, eſſe receptū
non poteſt eſſe idem quidditati: & ſic concluditur, quòd quidditas,
quæ eſt ſuum eſſe, eſt vna tantūm, quæ eſt prima cauſa omniū,
ac per hoc cætera habent eſſe diſtinctum à ſuis eſſentijs.

Intelligentiæ ſunt effectiua pro ſua à Deo.

Omne autē quod cōuenit alicui, vel eſt cauſatum ex
principijs naturę ſuę, ſicut riſibile in homine, vel adue-
nit ab aliquo principio extrinſeco, ſicut lumen in aëre
ex influentia Solis. Non autem poteſt eſſe, quòd ipſum
eſſe ſit cauſatum ab ipſa forma, vel quidditate rei: dico
ſicut à cauſa efficiēte: quia ſic aliqua res eſſet cauſa ſui-
ipſius, & aliqua res ſeipſam in eſſe produceret, quod eſt
impoſsibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius
eſſe eſt aliud à natura ſua, quòd habeat eſſe ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligentias ha-
bere eſſe à Deo effectiuè, in quo omnino idem eſt eſſe cum eſſen-
tia: primum horum in ſua vniuerſali cōcluſione hoc, ſcilicet omne
aliud à prima cauſa eſt productum ab ipſa, probatur ſic, Omne ha-
bens eſſe diſtinctū à ſua quidditate, eſt productū effectiuè à prima
cauſa: omne ens aliud à cauſa prima habet eſſe diſtinctum à ſua
quidditate: ergo omne ens aliud à prima eſt effectiuè productū à
prima cauſa. Minor ſupponitur ex dictis & dicendis. Maior proba
T. cap. 47. tur ſic, Omne illud, cui conuenit aliquod diſtinctum à ſua quidditate, ita ſe habet quod vel ipſum eſt cauſa effectiua illius, aut habet
illud ab alio effectiuè, non enim poteſt imaginari tertium: riſibi-
litas ſiquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut
cauſatur ab ipſo homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non eſt
hominis quidditas: ſed impoſsibile eſt, vt aliquod ens efficiat ſuā
T. cap. 17. propriam exiſtentiam, vt dicitur 2. de Anima tex. com. 47. ergo o-
portet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quòd autem ſit im-
poſsibile, vt aliquid eos efficiat ſuam propriam exiſtentiam, patet
ex eo, quòd ſequeretur, quod illud eſſet antequā eſſet, ex eo enim
quod efficeret, eſſet: omne enim efficiens exiſtit, 3. Phyſ. tex. com.
17. ex eo verò quòd ſuum proprium eſſe cauſaret ſuum exiſtere,
eius cauſalitatem ſequeretur: & ſic eſſet antequam eſſet.

Eſſentia prima cauſa eſt ſuum exiſtere. immediatè ſupra.

Et, quia omne, quod eſt per aliud, reducitur ad id,
quod eſt per ſe, ſicut ad cauſam primam: ideo oportet
quod ſit aliqua res, quę ſit cauſa eſſendi omnib⁹ rebus,
eo quòd ipſa eſt eſſe tantùm, alias iretur in infinitū in
cauſis, cū omnis res, quæ non eſt eſſe tantū habeat cau-
ſam ſui eſſe, vt dictū eſt. Patet ergo, quòd intelligentia
eſt forma & eſſe, & quòd eſſe habeat à primo eſſe, qp
eſt eſſe tantum: & hoc eſt prima cauſa, quæ Deus eſt.

¶Hic declaratur ſecundum propoſitum, hæc concluſio, ſcilicet
eſſentia primæ cauſæ eſt ſuum exiſtere, tali ratione, Omne quod
eſt per aliud tale, præceditur ab eo quod eſt per ſe tale: omne ens
aliud à prima cauſa eſt per aliud tale, id eſt ens, ergo præceditur ab
quod eſt per ſe ens, cauſa eſt omnibus vt entia ſint: vt dicitur 2.
T. cap. 4. Met. tex. Com. 4. prima ergo cauſa eſt ex le ens, ſeu per ſe ens, &
conſequenter ſua quidditas eſt ipſum eſſe, aliter non eſſet per ſe:
ſed per aliud à ſua quidditate ens: & conſequenter dependeret ab
alio, vt antè poſita ratione deductum eſt. Maior propoſitio eſt ha-
beatur ſecundo Phyſ. tex. Com. 66. & 8. tex. Com. 39. tamen in li-
tera probatur ex eo, quòd aliter ſequeretur proceſſus in infinitū
in cauſis: ſi enim non eſſet deuenire ad vnum per ſe tale, ſed
omnia eſſent per aliud talia: qua ratione aut vnum eſt aliud, eadem
ratione ante illud erit aliud: & ſic de infinitum. Minor verò eſt
concluſio præcedentis rationis.

QVAESTIO X.

Num intelligentiæ ſint à Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuè ſint
productæ à Deo.

¶Et pro parte quidem negatiua arguitur ſic, Omne agens aliquid,
agit illud per motum: nulla cauſa ſubſtantiarum immaterialiū agit
eas per motum: ergo nulla cauſa earū eſt agens eas. Maior eſt Ariſt. *T. cap. 45* 1. de Generatione tex. com. 45. Et confirmatur: quia apud Ariſt. 12. *T. cap. 12.* Met. tex. Com. 12. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad *T. cap. 33* quod: quæ in ſubſtantijs immaterialibus ſaluari non poſſunt.

¶Præterea, In 1. Phy. tex. Com. 33. communis conceptio Philoſo-
phorum eſt, quòd ex nihilo nihil fit, ſed ſi intelligentiæ ſunt effec-
tiuæ à Deo, ſunt ex nihilo, &c.

¶Præterea, Quarto Cæli, comm. 1. nullum æternum, inquit Auer.
habet efficiens verè, niſi per modum formæ & finis. Similiter 12.
Meta. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quòd in
ſeparatis à materia non eſt verè agere.

¶Præterea, Nullum poſsibile ex ſe eſt neceſſarium ex alio, apud
Commentatorem 12. Met. com. 41. niſi motus: ſed intelligentiæ, ſi
ſunt effectiuæ à Deo, ſunt poſsibiles ex ſe, ergo non ſunt neceſſa-
riæ ex alio, ergo corruptibiles.

In hac dubitatione, quoniam noſtra ætate in hoc Patauino ſtu-
dio non vertitur in dubium, an ita ſit, qp Deus creauerit intelligen- *Auer. ca. 2. c. 44. poſt me. ſecunda ratio com.* tias, ſed an hoc ſit ſecundū mentē Ariſt. & Cōmentatoris: ideo bre
uiter & incidenter perſuadere volumus, quod omnes intelligentię
ſunt à Deo effectiuæ ſecundum cōmentatorem: & conſequenter
Ariſt. omnes enim admittunt in hac re conſequentiam iſtam. De- *41.*
inde quoniam multi in hac rę quærunt modum, quo apud Com-
mentatorē productio iſta fit, declarabitur & modus productionis.

¶Primū declarabitur ſic, Id quod eſt maximè ens & verū eſt cauſa
entitatis & veritatis in cæteris, 2. Met. tex. com. 4. Deus eſt maxi- *T. cap. 4. c. 36. circa me. & 44. Itidem de forma bal- nei, &c.*
mè ens & verum: ergo Deus eſt cauſa entitatis in cęteris. Si dicatur
qp eſt cauſa finalis & nō effectiua, cōtra 12. Met. com. 36. & 44. quę-
ſibet res ſeparata à materia, cuiuſcunque eſt principium finale, eſt
principiū efficiēs: ergo ſi Deus eſt principiū finale intelligentiarū,
erit & principium efficiēs earum. Dicitur forte quod Cōmentator
nō ponit illam propoſitionem vniuerſaliter, ſicut aſſumpta eſt, ſed
indefinitam: contra, Cōmentator ex ſeparatione à materia, ſeu im-
materialitate rei ponit cauſalitatem effectiuā concomitari cauſali-
tatem finalem reſpectu eiusdem effectus: vt patet ibi: ergo vbicun-
quę reperitur immaterialitas cū cauſalitate finali reſpectu alicuius,
oportet etiam reperiri cauſalitatem effectiuam reſpectu eiuſdem.
Confirmatur ex verbis Commentatoris in de ſubſtantia orbis, ca-
pitulo ſecundo: vbi expreſsè dicit cælum egere intelligentia non *Cap. 2.*
ſolùm mouente, ſed largiente in ſua ſubſtantia permanentiā æter-
nam: par autem eſt ratio de intelligētis. Quòd ſi dicatur quod lo-
quitur de cauſa finali & formali exemplari, replica facta eſt: & adde
quòd ibi dicit Commentator, quòd finis ſignificat agens ſignifica
tione neceſſaria: & ſunt verba valde notanda. Confirmatur adhuc,
quia Auer. in 12. Met. & nunc nunc declarabitur, non ſolum ponit
ipſas produci, ſed etiam modum quo à prima cauſa omnes produ-
cuntur, aſsignat. Modus aūt productionis ab ipſomet ponitur, 44.
Com. 12. Meta. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias *Cap. 44.*
produci à Deo: ſed quia ponebat, quòd Deus cauſaret eas per mo-
dum naturę, ſcilicet quòd ab vno vnū tantū procedat, Poſuit enim
Auicenna Deum glorioſum, qui pura actualitas eſt, intelligēdo ſe,
producere primā intelligentiā, quæ producta intelligendo Deū,
producebat ſecundam intelligentiam: intelligēdo aute ſe ſecundū
id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: in-
telligendo autem ſe ſecundū id quod habet de potentialitate, pro-
ducebat orbem primum. & ſimiliter ſecunda intelligentia faciebat
vſque ad vltimam, quæ preſidet ſphæræ actiuorum & paſsiuorum.
Reprehenditur ergo Auic. de hoc, quòd vnum tantū procedere à
Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Nō enim eſt illic prouentus, *Vbi ſupra cap. 44. poſt rum poſt principiū.*
neque conſecutio, neque actio: ita quòd dicamus, quòd vna actio
ſequitur vnum agentem. Vbi apparet quòd propterea apposuit ly.
Ita quòd vna actio, vt declararet modū productionis ſe impugna-
re. Vnde & verè productionis modū ſubiungit in verbis ſequenti-
bus, dicens, Tantū enim eſt illic cauſa & cauſatum, ſecundum quod
dicimus, intellectum eſt cauſa intelligētis. Vbi ſcito ex Alberto 12.
Meta. quòd contemplatio intelligentiarum, ſi veritatem inuenire
quærit in eas, vt operatiuas nō ſpeculatiuas tendat: ſunt enim eſſen
tialiter opifices, vt earum inſtrumenta corpora, ſcilicet & cæleſtia
præ ſe ferunt. Inter artes enim talis inuenitur proceſſus, quòd ars
communis & principalis ſpeciales artes ſubſeruientes cauſat exē-
plariter & effectiua (partialiter ſaltē) prout diuerſus modis eſt imi-
tabilis: Verbi gratia, ars militaris cauſat equeſtrē & frænefactiuā,
& alias huiuſmodi, vt ſic, & ſic & aliter imitabilis: omnes enim in-
feriores artifices intuendo artem principalem, & communem, ad
eius imitationē formāt operationes ſuas proportionatas illi, Deus
autem glorioſus eſt ars prima & cōmunisſima imitabilis ab omni-
bus artificibus ſpecialibus, quales ſunt omnes intelligentiæ. Vnde
ipſa ars diuina, vt ſic imitabilis, puta per modū talem, qualis eſt mo *Nota hic diuinam de claratione.*
tus Saturni cauſat artem intelligentiæ Saturni: & vt alio modo imi-
tabilis, puta per operationes tales, quales ſunt Iouis, cauſat artem
intelligentiæ Iouis, & ſic de aliis: cauſat dico non ſolum exempla-
riter, ſed effectiuè, & totaliter. Ars enim vniuerſalis in humanis
ideo non cauſat, niſi partialiter & exemplariter artes ſpeciales:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia nõ potest nisi cõcurrẽte lumine intellectus agẽtis in alterius intellectus fieri. Si nãq; ars vniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiuè producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summe efficax, nõ requirit coagens: sed sola intelligẽdo se, vt pluribus nobis imitabilẽ artes speciales orbium motiuas tanquã proprioru instrumẽtorum produxit: & quia artes illæ nõ sunt receptæ in aliquo, oportet q; sint subsistentes, & quòd sint non solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligens secundũ doctrinã Arist. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cũ Deus immediatè producat plures ares speciales subsistentes, sequitur quod immediatè producat plures res intelligentias. ipsæ enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tãtum causa & causarum, sicut intellectum, id est ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subsequentis. T.c.15. & 16.

¶ Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectũ, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi: Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectum, secundum quod intelligitur à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operandi, eum sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quòd aliud est quod concipit de primo motore motor. orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni. & est causa in anima eius scilicet, quòd operetur. In eodem Commẽt.

¶ Confirmat quoq; hoc idem proportio inter intelligẽtias assignata ab ipso Commentatore. ait enim in Com. 44. quòd habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quòd sicut artes speciales perficiuntur & causantur à communi in humanis ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

Ad primũ. AD primum in oppositum dicitur, quòd agens dupliciter sumitur. Quandoq; proprie pro illo, q̃ ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abiicit a substantia: & sic sumitur ibi ab Aristot. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat. & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Meta. Commen. 31.

Ad confirmationem Comm. 31. ¶ Ad confirmationem primam dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Phys. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

Ad primã rationem. ¶ Ad autoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: vel contra positionem Auic. quòd vnum ab vno emanat.

Ad secundam ratione. ¶ Ad rationem secundam concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Commentatorem, & S. Tho. & veritatem aliquid esse ab alio effectiue, & tamen esse necessarium ex se.

AD eius euidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est. Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad nõ esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esse illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipso potẽtiam ad nõ esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primò appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quam habet. Sicut materia aquę per se primò appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potẽtiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis. non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

T.c.6. Tertia propositio est, Necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinto Meta. textu Com. 6. Necessariũ enim est quod impossibile est aliter se habere. q̃ autẽ caret potẽtia ad esse & nõ esse, impossibile est aliter se habere. omnis enim successio, quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta propositio est, quòd nec intelligentiæ, nec corpora cælestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formæ: quo ad corpora cælestia verò secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundum autem Sanctum Thomam ex eo est vera, quòd materia cuiusque eorum non est capax nisi formæ quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis patere potest, quod secundum veritatem intelligentiæ & corpora cælestia sunt necessaria ex se arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cælestia carent potentia ad esse & non esse. ergo, &c. Cùm hoc tamen stat, quòd sint effectiuè ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiuè ab alio necessario. vt dicitur octauo Phys. tex. Comm. 5. & quinto Met. tex. Com. 9. Vnde intelligentia & corpora cælestia dupliciter sunt necessaria & ex se & ab alio. ex se quidem formaliter & extrinsecè ab alio verò effectiuè & extrinsecè. Vnde Comm. 12. Met. Comm. 41. dicit, quòd non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verò ex alio nisi motus: & non dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris fugahuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcise. pro nunc sufficiat hæc. T.c.5. T.c.9. Com 41. Nota vera hæc et opportuna.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quòd ipsa forma vel quidditas, quę est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis: non tamen forma & materia, nisi æquiuocè. vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus ratione materię conuenire, æquiuocè conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Cõmentator dicit. Intelligentiæ sunt positæ ex actu & potentia, quo est, & quod est.

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil est in seipso. Minor autem ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quod in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quàm forma & materia. Vnde pati, recipere, & subiici, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hicibi absque omni motu & materiali conditione, in istis verò non nisi cum motu & individualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de Anima com. 14. Cap. 14. circa principium. cap. magnæ in ex princip.

Et quia, vt dictum est, intelligentiæ quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas, vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boëtius dicit. Cap. præd. 14. in principio. in lib. de Heb. dom. cap. 1.

¶ Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est: & quod est, Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt. ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta. Sto 3. d. 6. q. 1.

QVAESTIO XI.

Num esse actuale existentiæ & essentia distinguantur realiter.

CIRCA supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actuale existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secunda est: an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda sunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta quæstione prima, opinatur esse actualis existentiæ & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguitur à suo modo intrinseco gradu scilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturę humanę cum supposito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primo censui. Antonius Trombeta in Quolibet media.

¶ Primò arguit, vt ipse dicit, contra fundamentum Thomæ sic Manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab illis, essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse: nam, vt dicunt, lapis est in potentia, vt sit & non sit. ergo vbi talis indifferentia inuenitur. ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quod est consimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosæ in hyeme non est, in vere autẽ est) consimilis etiam indifferentia est essentiæ ad essentiã, & non essentiam, essentia namque creaturæ ab æterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

¶ Præ-

Secundo. ¶ Præterea, Quandocunque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absq; posteriori: sed essentia non potest fieri sine existentia. ergo Minor patet: quia essentia particularis, quę sola sit, necessariò est existens.

Tertio. ¶ Præterea, Quæcunq; distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia nõ se habẽt sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, propriè loquendo, cõuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ. ¶ Præterea, Nulla res cõponit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à sua existentia. Tenet consequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quam existere, & econuerso. Antecedẽs est de se notum, ridiculum est enim dicere quòd aliquid cõponas cum sua realitate. ¶ Præterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cum sua existentia. Consequentia patet ex eo, quòd rei existẽtia nihil aliud est, quã positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositũ nõ videtur bene intelligibile. Quarto.

Quinto ¶ Præterea, Existentia & essentia habent idem cõtradictorium, ergo non distinguuntur realiter, Consequentia est nota: antecedens verò manifestatur ex eo, q̃ nihil est q̃ priuet esse, quin priuet essentia: nec est aliud nihil priuãs esse: & aliud nihil priuãs essentia.

Sexto. ¶ Præterea, Homo in potentia nõ componit cum homine in actu: ergo essentia & existentia non componunt: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequentia relinquitur per se nota: quia essentia est impotentia, existentia verò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, q̃ actus, & potentia diuidunt ens, vt cõditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cùm non sit homo simpliciter, cùm sit homo in actu, solam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu. Septimo. Octauo.

¶ Præterea, Esse existentiæ si est distinctum realiter à quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c. Nono.

¶ Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Consequens est impossibile: ergo, &c. Consequentia probatur quo ad vtranq; partem, supponendo duo. Primũ est, quòd compositum per se vnũ sit ex per se actu, & per se potentia, ex octauo Metaphysicæ, vbi nullam causam nouit Arist. quare compositum substantiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potentia, forma verò per se actus. Secundò supponitur, q̃ essentia est p se potentia: existentia verò per se actus. Ex quibus cõcluditur, quod id quod resultat ex esse & essentia, est per se vnum, quo dato, sequitur q̃ erunt duo cõposita per se vnitatem habẽtia: quorum alterum erit compositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cùm vnumquodq; per se vnũ natum sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, (.existentia & forma substantialis: quod etiã probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentia, quã forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi. sed existentia est ratio essendi. ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per ipsum compositum non generatur per esse sic, quod esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequens est falsum, ergo altera præmissarum: non maior, ergo minor. Decimo.

¶ Præterea, Ex existentia & essentia fit per se vnum: ergo datur processus in infinitũ in essentiis. Cõsequens est impossibile: ergo, &c. Antecedẽs patet ex præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se vnum: quia illa est per se potentia, hęc per se actus: ita ex existentia & essentia, cum etiam existentia sit per se actus, & essentia per se potentia, eadem enim ratio est. Consequentia autem probatur: quia si ex esse & essentia sit tertium per se vnum, cũ illud iterum distinguatur à sua existentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se vnum: & iterum arguitur eodem modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo. Opin. S. Tho. 12. contra gent. c. 52. Prima ratio.

QVO ad secundum, opinio S. Thomæ ab eo posita in secundo contra Gentiles. ca. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiæ distinguuntur realiter: & licet hęc conclusio nunc in textu probata sit, attamẽ ad plenioremdeclarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

¶ Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum, præter suum esse: nullum esse receptum habet aliquid sibi annexum præter se: ergo nullum esse irreceptũ est essentia creaturæ, & consequenter esse & essentia nõ sunt idẽ: esset enim ipsum esse irreceptum, si esset idẽ essentiæ, sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substantijs loquendo. Maior est nota per se: Sortes enim præter suum esse habet quantitatem, albedinẽ, & similia: similiter substantiæ separatæ, vt nũc supponimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexum, est, quia esse est receptũ in alio, in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc, quod esse substãtiale Sortis & esse album eiusdẽ nulla alia ratione adunatur, nisi quia vtrunque recipitur in Sorte: sunt enim tantùm vnum subiecto. Cùm ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi anneum. Cap. 1. propositione 4.

¶ Confirmatur hoc: quia esse substantiale Sortis, aut adunatur cum aliis præter se identicè, & hoc est manifestè falsum esset esse enim substantiale Sortis, non est esse album. Aut sicut potentia & actus: ita, quòd esse substantiale sit potentia, & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectũ alterius, cùm sit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adnuntur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, quod sit, (. receptum, aufertur etiam, quod possit habere aliquid sibi annexum: & hoc est quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum verò esse nihil.

¶ Secũda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitũ simpliciter: nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullũ esse creaturæ est esse irreceptũ: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purũ esse est infinitum simpliciter: Omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia non est purũ, sed prædicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas prædicamentales: à quibus si deputetur, omni finitate carẽs infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantũ, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarum est: nõ enim potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ. Nec valet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum. dist. 3. q. vlt. q̃ si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibiliũ esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniã sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita nõ sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie. ¶ Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificę absque omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquam causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absq; omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens. ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter: Maior est per se nota. Minor etiam quo ad secũdam partem est clarissima: quo ad primam verò declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respectu rosæ, quæro an ista sit vera, Rosa est substãtia corporea: si sic, habeo intentum: si non, ergo sola absolutè sumpta nõ est in prato: & prædicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatur à diffinito: quæ omnia non sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone, scilicet Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus: licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo. Tertiæ rationi. Videas Ioannem do. cõ. in 2. pos. c. 6. circa princ. 2. cõtra Gent. c. 52.

QVO ad tertium respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittendo, quod arguens non vidit S. Thom. in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentiles, vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis S. Tho. primo sententiarum, distinctione octaua, quæst. 4. artic. 2. elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) & est formãda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet respõsio sua dicens, quod in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam à realitate existentiæ, quia hoc est voluntarium: Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitant habere eandẽ realitatem existentiæ, cùm ex eis ponant vnum per se fieri. 1. dist. 8. q. art. 2.

¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur, quod falsum est, quod esse sit indifferens ad esse, & non esse, & essentia ad essentiam, & non essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo, quorum alterum sibi determinat in sua diffinitione: cõstat autem quod esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu

Universidad de Deusto
Biblioteca

essentiæ. Quod autem esse rosæ in hyeme non sit, sed in vere: hoc ideo est, quia essentia rosæ, cui semper sua prædicata quidditatiua adsunt, ad actum essendi non peruenit, & non ideo quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam, & non essentiam, quia nõ est ab æterno, non videtur intelligere vocé propriam: ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quæ rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quòd sit indifferens ad rosam & non rosam: vt enim dicũt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si in aliquo termino mensuræ in his vti licet.

Ad secundum. ¶Ad secundum negatur vtraq; præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absq; creata existentia actuali est.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quòd vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

Ad quartum. ¶Ad quartum dicitur, quòd sicut esse est duplex, scilicet existentię & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quòd componat eum realitate existentiæ: vnde essentia hominis absolutè in reali Prædicamento, substantiæ scilicet reponitur: posita autem in rerum natura sit realis realitate existentiæ.

Ad quintum. ¶Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum conuertitur cum ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiæ & existentiæ, homo verus veritate essentiæ non componit cum tali veritate, quę nihil aliud est, quam fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiuè. componit autem cũ sua veritate existentiæ: id est eum esse, quòd fundat hanc veritatẽ, homo est similiter dicitur de affirmatione.

Ad sextum c.12. ¶Ad sextum negatur antecedens: cuius probationis vtrũq; assumptum est falsum. Cũ enim, quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur, s. ens quidditatiuũ & existentiæ: ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiuè, & nihil existenter: homo enim absolutè sumptus cùm sit in prædicamento substantiæ, est ens quidditatiuè, non tamen extra nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositum enti prędicamẽtali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existentiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiæ, & alia est negatio existentiæ.

Ad septimum. ¶Ad septimum negatur consequentia: nõ enim idem est dicere, homo in potentia componit cum homine in actu & essentia componit cum existentia. prima enim est falsa, quia idem non componit cum seipso: secunda autẽ est vera, quia extrema realiter distinguũtur, vnde non est eadem proportio existentiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentiæ receptiuè ad actum: & distinctio realis vtroq; extremo posito extra causas suas: inter secunda verò non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

Ad octauum. ¶Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantiæ est substantia, & existentia accidentis est accidens & (vt suprà patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec compositum, sed actualitas omniũ eorum & sic est reductiuè in genere substantiæ. Sed contra hoc instatur arguens sic, Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse non est principiũ substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

In hoc eodem cap.

Cap. 6. par. 3. Ad hoc dicitur, quòd cum esse sit vltima actualitas rei: & vltimũ in generatione sit primũ in intẽtione esse in genere substantiæ vt principium formale vltimatum ipsius substantię: per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infrà declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

Ad nonũ. T. c.15. ¶Ad nonum negatur consequẽtia. Ad cuius probationem dicitur, quòd primum suppositum malè intellectum adducitur, eo quòd Arist. 5. Met. tex. com. 15. quem arguẽs adducit, non dicit quòd ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quòd ideo res habens partes est vna: quia alterà est actus, altera verò potentia,

In hoc eodem cap. & intelligendum est (sicut suprà declaratum fuit) si ad compositionem realem referatur, s. quòd altera pars est pura potentia, eo quòd ex duobus actibus nõ fit tertium per se vnum: modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, vt patet: vnde autoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse quod essentia fiat tertium per se vnum: & consequenter probatio consequẽtiæ quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem verò consequentiæ quo ad secundam partem dicitur, quòd non inconuenit generationem habere duos terminos formales differmiter, vnum primo, alterum secundario: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autẽ esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primò est esse: secundarius verò forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quòd si intendat probare, quòd esse sit terminus generationis primò respondetur & dicitur quod id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generãdi, falsum est: licet enim sit verũ, quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quòd generetur: non tamẽ est verum, quòd eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, vt dicitur 2. Phys. creationis enim est proprium, vt res transferat de non esse omnino ad esse quo sit vt esse, quod est primò ratio essendi, meritò sit & primò ratio primæ productionis, quæ est creatio: & forma, quæ est, secundariò ratio essendi, sit prima ratio secundæ productionis, generationis scilicet. vnde & primo Phys. principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis. falsa enim est Maior, alius namque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundariò, per se autem primò: generatur verò econuerso. *T. c. 66. & 67.*

Ad decimũ secundum dubium. supra v. Intelligitię sunt compositæ ex actu & potentia. opinione. Sco. 1. d. 8. q. 2.

Ad decimũ patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedẽs.

¶ Circa secundum dubium sciẽdum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligẽtias alias à prima nõ esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verum diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intentionis nostrę egrediamur. Sco. in primo sentent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potẽtia hoc homo, quia quælibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cùm sit definita ad tale genus, vel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationẽ alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicqd enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est composita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim quod est, habet in se actũ: ex eo verò, quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile nanq; à potentia dicitur. Cùm autem solus Deus sit actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt compositæ ex actu & potẽtia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

Ratio Sco. vbi supra.

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

Respondetur. ¶Ad hoc facillimè respondetur: procedit enim argumẽtum ex malo intellectu positionis nostræ, cum nanq; dicitur, quòd quodlibet aliud à Deo est compositum (ly Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quæ verè sunt, & propriè esse habent: quæ apud Arist. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositũ ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate s. & esse: Sortis enim quidditas, vt declarauimus distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, vt dicamus omnem entitatem qualitercunq; esse compositam. Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cùm subsistant habere in se quidditatẽ, & existẽtiam aduoatas vt potentiam & actum: & sic cõpositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absq; alterius læsione: sed linguam coërcere debet.

Septimo Met. T. c. 27. I. q. pro.

Tertio de Anima. T. c. 14.

Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus, nõ erit difficile inuenire multitudinem intelligẽtiarum: q̃ esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Com. in 3. de Anima, quòd si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earũ adinuicem secundũ gradum potẽtiæ & actus, ita quòd intelligentia superior: quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimũ gradum in intellectualibus substantiis. vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Com. 3. de Anima dicit: & ideo Philosophus cõparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias

Facile est numerũ intelligentiarum inuenĩ re cum sint compositæ ex actu & potentia c. 5. ca. magistro circa fi. cap. 5.

substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantũ propinqua rebus materialibus, vt res materiales trahatur ad participandum esse suum: ita quòd ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quamuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potẽtia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum, quòd esse earum sine materia non est: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

¶ In hac sexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas conclusiones: quarum prima est, quod secundum fundamenta prædicta nõ est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quòd absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non nisi autoritate Com. 3. de Anima. com. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quandocunque est aliquod medium per participationem vtriusq; extremi pluraliter penes maiorem participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & vocentur A. tunc A quia est inter albedinem. & nigredinem medium, per participationem vtriusq; multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationem ad albedinem & recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secũdum præbabita inter duo extrema, f. actum purum, & puram potentiam, participans naturam vtriusq;: quia habet actum coniunctum potẽtiæ: ergo intelligentias plures esse: ex hoc fundamento facile perpendi potest, s. ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

A D horum euidentiam est sciendum, quòd in latitudine entis sunt duo extrema, f. Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia sunt inter media, vtpotè habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quàm aliud, & illud quàm aliud: ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quantò enim res est actualior: & minus potentialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quędam tantum actualitatis sortitæ sunt, vt adeò propinquæ sint actui puro, quod per se absq; materia subsistant, vtpote ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorẽ participationem actus & potentiæ, vt vltima earum tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima, scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subtilitẽtes elongata est maximè ab actu puro: propter quod contingit quod adeo appropinquat alteri extremo, vt materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantũ potentialitatis habent, quòd à materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibuldam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formam) vnde formæ elementorum, quæ sunt maximè potentiam habẽtes, vtpotè materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scaliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, vtpote eleuatiores à materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ autem animaliũ longe actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

Ex his non solum percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscẽdam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absq; hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo: quod actu & potẽtia caret. Commune est nãque omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non compatiẽtes. esset enim vltima, vt de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriusq; extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam, quam ex hoc, quòd intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potẽtiam admixtam, nisi videremus animam nostrã illam habere, cum potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilium: & sine potentia non potest intelligi multitudo substãtiarum intellectualium: ideo Comm. ait, quòd si non esset nota natura intellectus possibilis, nõ possemus intelligere pluralitatem in substantijs abstractis.

Tertio de Anima cõ. 5 fin.

Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Com. adduci tur, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, nõ possumus scire pluralitatem in substantijs immaterialibus.

¶ Secundum est, quòd S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiæ participem, vt forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est, quia dicit animę & corporis esse vnum & idem esse: quod est independens à corpore.

Primo dicto videtur obuiare processus Arist. 12. Meta. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerũ motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substãtiæ immateriales: differunt tamẽ ratione, adeo vt ad diuersas scientias pertineat, secundum Com. 12. Met. com 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorũ vt sic concludi possit: non tamen pluralitas substãtiarum intellectualium vt sic. Intẽdunt igitur Auer. & S. Tho. quod intelligentiarum, inquantum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa suppositæ notitiæ habita in libro de Anima: vbi radicaliter innotuit pluralitas substantiarum intellectualiũ possibilis quærit ex numero motuum, quot sunt. Quòd autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, s. motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita vt vnus tantũ moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (vt dicitur secundo Cęli) tex. com. 71. Talis enim proportionis, seu commensurationis, cùm alterum extremum sit res materialis, f. orbis. Reliquum extremum à potentia omnino denudatum putandũ non est: imò à sano intellectu non est intelligibile.

Com. 6.

Tertio de Anima c. 3. & 2. & 14. T. c. 12.

Propter secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilium, s. & sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò vendicans: omnes enim substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: vt dicitur octauo Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodque per separationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. com. 11. Cùm ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitate eius transcendit, esse rei à se non dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secundum doctrinam Dionysij in libro d. Cælesti hiera. cap. ideo supremum inter sensibilia: homo, s. seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: s. animæ intellectiuę, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, q̃ materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

A D euidentiam tertij adducendæ sunt rationes Scoti cõtra hoc dictum S. Tho. vt magis veritas eluceſcat. Sco. in quolibet q. 9. & 4. sent. dist. 43. q. 1. ex motiua contra hoc facit, quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potẽtiam diuinam possit idem numero redire. in qua tam ipse, quã Scotus vbi suprà S. Thom. opinionem non suam attribuunt de eo, quòd ibi quærit: & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enuntiant.

Num esse animæ sit etiã ipsum corporis. Sco. quo. q. 9. 4. dist. 43. q. 1.

¶ Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus, Consequens est contra S. Thom. prima parte, q. 89. vbi dicit animam habere perfectiorem statũ in corpore, quam extrà. Consequentia autem probatur: quia nihil habẽs idem esse, ex hoc solo est perfectius, quòd aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet supponat perfectionẽ in communicante, non tamen dat illam ei: modo anima in corpore sit semper retinet idem esse nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quòd causa non communicat aliquid, nullam imperfectionẽ acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retineat nihil enim amittit nisi sui communicationem corpori.

Primo.

Confirmatio.

¶ Præterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia verò probatur quia quæcunq; habent omnino idem esse sunt æque perfecta in essendo, vel saltem id, cui communicator illud esse non est perfectius in essendo communicante.

Secundò.

Præterea, Homo, vt homo, est tertium eos realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter nõ est idem esse ani-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

Quarto. ¶Præterea, esse hominis in morte corrumpitur, esse autem animæ non corrumpitur: ergo esse animæ & hominis non sunt idem. Consequentia plana est, & antecedes probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse compositi, s. hominis, ita corruptio ad esse ipsius.

Quinto. ¶Præterea homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tũc vltrà, Esse hominis non manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idem: cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima consequentia: quæ probatur ex eo quod nullius actuale esse inuenitur, cùm illud cuius est, non inuenitur.

¶Præterea, in homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse. antecedens verò alias probatum est.

Sexto. Antequã ad argumenta hæc respondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Tho. vniuersaliter esse, in omni composito non inueniri nisi vnũ esse substantiale actualis existentiæ, de quo nunc fermo est eo quod vnam tantum formam substantialem in composito tenet, ab vna enim forma non est nisi vnum esse subsistantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est, quòd licet tam esse hominis, quam aliorum primò sit actus suppositi, vt quod in homine: tamẽ totum compositum mendicat illud esse à forma: cuius est primò actus, vt propriũ & completi principij: in aliis verò compositis forma mendicat illud à composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, qui supremum tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis, scilicet, trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem & immaterialem. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quã homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima: cui est proprium: vtpotè ad suum pertinens genus: & inde est quod post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprium independens erat à composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorum verò esse, cùm sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudet, quamdiu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Aduerte secundò pro resolutione argumentorum tres propositiones. Prima est, quòd cum duplex sit perfectio rei prima scilicet & secunda, res creata potens causare, etli non efficiatur perfectior secundũ defectione primã, ex hoc quod actu causat, efficitur tamẽ perfectior secundũ perfectionẽ secundã. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quod est magis in actu res actu causans re: in potẽtia causante. operatio enim est actus secundus causæ, perfectio autẽ actua litatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo quod vnumquodq; est perfectius cõiunctum suo fini, quàm separatum ab illo: res autem actu operans cõiuncta est suo fini intraneo, qui est operatio: iuxta illud secundi de Cælo & mundo tex. com. 17. Vnumquodq; est propter suam operationem. Tertia patet idem, quod vnumquodque quanto est similius Deo, tantò perfectius est: res autem actu causans est similior Deo; quam non actu causans: quia non solùm assimilatur Deo secundum hoc, quod est, sed etiam secundum hoc, quod est communicare se aliis.

T.c. 17.

Li. de Hebdomadibus 1.q 8. ar. 1. Ad primum 1.q.6. arti. 3. ca. Triplex perfectio rei.

¶Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primã, sed propter vltimam. Hoc tradit à Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud esse, quod sunt, & aliud esse, quod bona sunt: & declaratur à S. Thoma prima parte. quæst. 5 artic. 1. ad primum.

¶Ad cuius intellectum nota, quod, vt idem dicit prima parte, q. 6. art. 3. triplex est perfectio, res, s. prima, secũdum quã res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suũ substantiale. Secunda verò est, secundũ quam est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informãtes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est, secundũ quam coniungitur suo fini: sicut speculatio, quæ hominem substantiis separatis vnit. Manifestum est autẽ, non esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturę bonitate gaudet: aut qui à proprio fine, peul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens, secũdũ quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectũ secundũ quid: secundũ namq; esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus aũt secundũ quid: ideo enim qui nullam aliã perfectionẽ habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cũ additione dicimus, quod est perfectus secũdum esse substantiale. Secundum verò esse accidẽtale, quale est habituũ & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus autẽ simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendũ hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio, quod scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

Oppositio modo dicitur ordo entis simpliciter, & ordo perfectionis simpliciter.

¶Tertia propositio est ista, Realis pars essentię perfectior est in toto existens, quam separata: & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cùm est in complemento sui esse specifici, quàm cùm deficit ab illo: pars autem essentialis, quando est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur cùm autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quam separata.

¶Ex quibus ad propositum descendeudo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quam extrà: eo quod quando est coniuncta corpori, habent non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo vires suas corpori, & communicando se: & sic similior est Deo, quam separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: sicut cor motum similius est Deo, quã nõ motũ, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorũ consistit in hoc.

q.d a. q.1. 16.

¶Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum esse specificum, quod nõ nisi partialiter obtinet separata. quamuis enim integrum esse existentię retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separatam retinentem, idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem, quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Tho. in quæstionibus de Anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantum, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

Ad primum.

Ad primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem, in communicante, tamen perficit ipsam perfectionem secundã, qua res perfectior simpliciter dicitur: imo apud Dionysium supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quod communicatiuæ sunt.

Ad confirmationem.

¶Dicitur secundò, quod etiam Minor probationis est falsa, s. quod anima separata hoc solo careat, s. communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui, esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separatam: ideo nanq; caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quod causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solum desinit communicare se, & vires suas. sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione. & hoc est signum imperfectionis non mediocræ: & est ea, quam diximus, s. separatio à completo esse quidditatiuæ suę speciei: vt expresse habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, q. 1. ad quintũ.

q. de spiritualibus creatu. q. 3. 5.

Ad secundum.

¶Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod cum esse sit duplex, quidditatiuum & existẽtiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter, homo verò habet illud integraliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentiæ potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: inquantum scilicet tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

Cap. 5.

Ad tertium.

¶Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentiæ loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ. sed hoc nostro fauet proposito.

Ad quartum.

¶Ad quartum dicitur sicut ante, quod si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed nõ in secunda: liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completũ animæ corrumpitur.

T.c. 17. Ad quintum.

¶Si autem sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, quod esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter. & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, id est, desinat informare hominem. & hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic cæterorum propagatione animalium, dicente Arist. in secundo de Generatione animalium, ca. 3. quod intellectus tantum venit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino. ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicẽte eodem 12. Met. tex. com. 17. quod in quibusdam nihil prohibet formã remanere pòst, vt si est anima talis: non omnis forsan, sed intellectus.

mine: secundo modo non est intelligibile, quod remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quando id, cuius est, non inuenitur: potest tamen simpliciter inuenmri: & ratio est in proposito sæpe iam dicta: quia id esse non est proprium hominis, sed animæ: ideo oportet quod inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: etsi denigrat id, cuius erat vt communicatum.

Ad sextũ.

¶Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes verò alias factas sunt responsiones aliàs datæ: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, quod vnum omnino est esse animæ intellectiuæ, & hominis, quod secundum se independens est à corpore, vtpote non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiæ, licet prout est huius, scilicet hominis, nõ nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quãnam ritem ratione in simplicibus substantiis separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia dicta est ipsius esse

THIS visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autẽ triplex modus habẽdi essentiã in substantiis: aliquid enim est sicut Deus, cui⁹ essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quam esse eius.

lib. 5. in princ. & 1. Meteo. med.

¶Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animæ. In tertia ostenditur, quomodo illa se habeant ad inferiores logicas. In quarta replicatur de essentiis compositis. De essentia ergo Dei posituras duas conclusiones, & excluturus duos errores ponit primam cõclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hanc conclusionem non aliter, quam ex supradictis deducẽdo ponit: fuit nanq; supra probata, & ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis, quod esse actualis existentiæ diuinum est ipsa quidditas eius: ita quod prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi: dicendi per se ita quod nulla, Deus est, est in primo modo perseitatis: quod de nullo alio à Deo communis via fatetur: dato etiam, quod esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia. Deindeo à quibusdam Platonicis, scilicet dicitur, quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Deus non est in genere

Et ex hoc sequitur, quòd ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quidditatem præter esse suum: cùm quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorum est genus, vel species: sed esse est in diuersis diuersimodè.

¶Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, Deus non est in genere: Probatur in litera ex antedictis sic, Omne ⁊ est in genere, habet quidditatem præter suũ esse: Deus nõ habet quidditatẽ præter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens: Maior probatur sic, Omnia quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis, vel speciei: distincta autẽ per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ, vel specificæ: ergo esse naturæ genericæ, vel specificæ est præter naturam ipsam genericã, vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suũ esse. Antecedens huius consequentiæ est de se notum: homo enim & Leo, sunt indistincti in natura animalis: distinguũtur autem inter se per hoc, quod diuersimode habent esse animatũ, genus enim diuersum habet esse in speciebus: Similiter Sortes, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autẽ inter se, quia habent diuersum esse humanum: non enim est inteligibile, quod homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequentia verò patet ex eo, quod videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶Et nota, ⁊ ad istum huius rationis sufficit, quod esse sit præter essentiam. i. præter conceptum quidditatiuũ: tic enim sufficit differre principiũ cõuenientiæ à principio differentiæ, vt patet de genere & differentijs, quorũ altero conueniunt, alteris differunt species: & quia in solo Deo esse est de cõceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Se⁹ quoniã esse ideo est præter conceptum quidditatiuũ, quia est distinctũ realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentiæ: ideo ex hac radice, s. quod esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quod Deus non sit in genere. Nec te moueat, quod ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiæ ad esse quidditatiuum: quandoquidem in Minore est termo de esse actualis existẽtiæ & postmodum in probatione Maioris: quam oportet de eodem esse loqui, trantitur ad esse quidditatiuum, cũ dicitur, Species conueniunt in genere, & differũt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specificè accepto, homo nãq; & bos cõueniunt in animali, & distinguuntur differentijs specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificũ acquirit. Propter hoc, inquam non oportet turbari: quoniã (vt in hoc patebit capit.) differentiæ naturam genericam non diuersificãt, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ: & ideo mira subtilitate S. Tho. digressus nõ est primã rationem distinctionis naturæ genericę in inferioribus antecedens: hoc autem infra melius intelligetur cum communissimã regula assignabitur, vnde sumantur genus & differentia.

In hoc eodem ca.

Ad euidentiam eius, quod hic supponitur, s. quod in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas, quæ est sua existentia actualis, nõ est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentil. c. 25. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter deliguabilis per differentiam, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentię esse essentialiter deliguabilis per differentiam, à qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale, & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale, vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem sortitur: non enim potest inueniri color, nisi albus, vel niger, &c. Minor autem intelligẽtibus terminos patet ex se: quomodo nanq; existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab ali qua differentia formaliter, cum esse in actu nihil aliud sit, quam habere existentiam actualem: sequetur quod existentia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

Quomodo verum sit, quod in Deo esse sit de cõceptu quidditatis ipsius, secundum ca. 25.

Secunda propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si nanq; animal non sit determinata ad aliquam speciem, puta animal erit: & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatũ, purum esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, vt de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtranq; expositionem, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse nõ prædicetur quidditatiuè, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quòd autem cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quod cum esse non habeãt in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possũt secundũ suas quidditates absq; esse, & non esse diffiniri. Ex his de lucitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est de conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem suæ existentiæ.

Deus non est ipsum esse omnium quo res formaliter sunt.

¶Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem suæ existentiæ, esse nõ est de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cũ Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quam ipsum esse secundum rem separatam à naturis prædicamentalibus à sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quòd Deus est esse tantùm, vt in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quòd Deus est huius cõditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatẽ est esse distinctũ ab omni esse: propter quod in commento nonæ propositionis libri de Causis dicitur, quod indiuiduatio primæ causæ, quæ est esse tantũ est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo superesse aliquid adderetur.

¶Hic excluditur primus quorũdam error talis: s. Deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti, quod eum omnia conueniant in hoc, ⁊ habent esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in cõmuni seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Mori sunt aut tali ratione, Esse nulla additione specificatũ est esse cõmune: Deus est

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse nulla additione specificatum: ergo Deus est esse cõmune. Sed peccat ratio illa propter multiplicem Maioris intellectũ: dupliciter enim intelligi potest esse à nulla additione specificari. Vno modo secundũ re extra animã subsistendo: alio modo secundũ intellectus cogitationẽ tantũ: primo modo Maior est falsa: Minor autem vera: Secundo modo Maior est vera: Minor autẽ falsa: esse nanq; cõmune per intellectũ à sua abstractione acceptũ, nullã contradictionẽ includit: secundũ verò q̃ est extra intellectũ, sine contradictione nõ inueniturrionme nanq; esse est contractum ad subsistentiã, vel actidens: esse autẽ, q̃ est quidditas diuina, est purũ absq; omni additione secundũ rem, & ex ipsa sua puritate, secundũ rẽ est distinctũ ab aliorũ esse & hoc: & nullo modo cõmune sicut albedo separata ex hoc ipso, q̃ esset pura albedo, esset distincta albedo ab aliis albedinibus cũ substantiis mixtis, & nõ esset albedo in cõmuni. Peccat secundò Maior illa: quia cõtingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari sen cõtrahi. Vno modo actu tantũ: alio modo actu & potentia. Primo modo Maior est vera: Minor verò falsa. Secũdo modo Maior est falsa, Minor autẽ vera. Esse nanq; in cõmuni, licet nulla sit additione contractũ, est tamẽ contrahibile, aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo nõ haberet esse, cũ vltima esse habeat humanitatem, quãtitatem, &c. Vnde esse commune actu tantum, specificatione caret: esse verò diuinum nullam specificationem habet actu, nec aliquã habere potest: & ideo actu & potentia additione caret. Et hęc est solutio, quam in litera S. Tho. ponit sub aliis verbis, dicẽs q̃ esse cõmune nec includit, nec excludit additionem, i. non includit actu potẽtiã tamẽ habercillam. Esse verò diuinũ non solũ non includit illãmo excludit, i. non solũ nõ includit actu, imo nec potẽtia: & sic excluditillã: quod enim impossibile est cõuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gent. cap. 27.

Vide primo contra Gẽt. c. 27.

Deus tamẽ si est ipsum esse, omnes tamẽ ipso perfectiones habet.

Similiter etiã quamuis sit esse tantũm, non oportet q̃ deficiãt ei reliquæ perfectiones, vel nobilitates: imò habet oẽs perfectiones, quæ sunt in omnibus generibus propter q̃ perfectũ simpliciter dicitur: vt Philosophus & Cõ. in 5. Met. dicũt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo oẽs vnũ sunt. Sed in aliis diuersitatem habent: & hoc est, quia oẽs illę perfectiones cõueniunt sibi secundũ suũ esse simplex. Sicut si aliquis per vnam qualitatẽ posset efficere operationes omniũ qualitatum, in illa vna qualitate oẽs qualitates haberet ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Excluditur secundus error

Hic excluditur secundus error talis, f. Deus nõ est simpliciter perfectus. Ratio aũt huius erroris in proposito est ista, id, q̃ habet esse tantũ, est imperfectũ respectu eius q̃ habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tantũ. ergo Deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse nõ est admixtum aliis, puta viuere & intelligere, aliter esset purum & non purũ. Deus est purũ esse, ergo nõ est admixtus aliis f. viuere & intelligere. & consequenter Deus nõ habet nisi esse: quod erat probandũ. Defectus huius rationis in litera nõ explicatur: sed in primo contra Gent. c. 29. vbi declaratur q̃ ex hac propositione, Deus est purũ esse nõ est admixtum aliis, puta viuere & intelligere, aliter perfectissimũ. Et propterea notanter in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat, q̃ ex hoc non sequitur, Deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc cõcluditur. Est aũt modus ex illo fundamẽto intentũ deducẽdi talis, Id cui cõuenit esse secundũ totã virtutẽ, seu potestatem ipsius esse nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret, sed esse purũ subsistens est id, cui cõuenit esse secundũ totã virtutẽ, seu potestatem ipsius esse. ergo esse purum subsistens nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunq; generis non nisi secundũ aliquod esse est. Nõ enim sapientia perficit hominẽ, nisi ea homo sapiens fit: nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi ea homo iustus fit. Si igitur omnis perfectio attẽditur secundũ aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur omnẽ perfectionẽ patet habere. & sic repugnat, q̃ id habeat esse secundum totã amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictũ est, ratio quare albedini huic nõ inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, quod secundũ totum posse eius nõ recipit eam: ita esse ipsum ũ receptũ est in alio, coarctatũ est ad naturæ illius recipientis limites, substant ã, f. vel accidens & cõsequenter limitatũ ad illius generis nobilitatẽ. Si verò purũ & non receptũ est in aliqua sit natura, illimitatũ & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter prehabet. Cum autem audis, quod albedo ũ separata sit, omnem perfectionẽ possibilẽ suæ speciei habet, nõ intelligas, vt veritatis æmuli obiiciũt, q̃ negatio f. receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionẽ: sed sicut receptio albedinis est cõditio ad suam requisita imperfectionem, ita negatio receptionis est conditio suæ illimitatæ perfectionis comes. Vnde efficax argumẽtum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquã à cõditionibus necessariis & inseparabilibus.

cap. 29.

Nota opti me.

¶Et quoniam habere perfectiones, omniũ generũ potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandum, quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiones, dicit quod Deus nõ habet omnes perfectiones in seipsis. i. distinctas ab inuicẽ in ꝓpriis naturis: sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudẽtiam, &c. Sic enim in Deo oporteret esse maximam compositionem, sed habet eas indistincte voitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquiualet omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes, qua sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates, propterea à Philosopho & Com. quinto Meta. capitulo de perfecto, dicitur quod Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersitatem perfectionum in se habens.

QVAEST. XII.

Num perfectiones existentes in Deo, sint aliquo modo distincte præter omne opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶In hac quæst. quinq; agẽda sunt, primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò recitabitur opinio Scot. cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Thom. Quartò impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

Vide primo contra Gẽt. c. 27.

Quo ad primum scito primò perfectionem esse duplicem: quædam est perfectio simpliciter: & quædã est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa, quæ in suo proprio, ac formali cõceptu dicit perfectionẽ cum nulla imperfectione, vt sapientia, bonitas, & similia. Perfectio verò in hoc vel illo est quæ in suo proprio ac formali cõceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtã, vt humanitas, æquitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionẽ in conceptu cõmuni tibi & aliis, aut materiali, non derogat suæ perfectioni simpliciter. Sapiẽtia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatẽ f. aut dependentiã, &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi dici, perfectionem propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

Perfectio simpliciter quid sit.

¶Scito secundo, q̃ perfectiones esse in aliquo cõtingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas, albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt, Esse autem in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autem comprehendere multũ distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quod ea quæ primo modo insunt, intrinsecè denominant suppositum tale. Ea autem quę secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, vt patet in Sole, qui licet dicitur lucidus, calor autẽ non dicitur calidus. ¶Amplius, perfectiones esse in aliquo formaliter, cõtingit dupliciter. Vno modo in suis propriis naturis distinctas & limitatas, sicut in homine est esse intelligere & velle, &c. Alio modo cõtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt virtutes calefactiua, & deficcatiua, & alia huiusmodi. Nec parum distãt isti duo modi inter se. Longè nanq; excellentius est esse in aliquo secũdo modo, vt in exemplo dato apparet. Quæuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quam in creaturis: quia tamen perfectiones nõ simpliciter sunt in eo virtualiter tantum (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in propriis naturis limitatæ, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctę & illimitatę: ideo veritur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

In quo fiat difficultas

Secũdo q. 3. per totum.

Quo ad secundum Scotus in primo sent. dist. 8. q. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat aũt distinctionem ex natura rei quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quod absque omni intellectus operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

Prima ratio.

¶Arguit ergo primò sic, Sapientia & bonitas absolutè distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita & bonitas infinita

nita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedens est euidens. Consequentia autem probatur: quia infinitas nõ variat rationem formale eius, cui additur. In quocunq; enim grado perfectionis suę latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eãdem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientiæ distinguitur ex natura rei à ratione formali bonitatis: necessariò sequitur quod ratio formalis sapientiæ infinitę non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

Secunda.

¶Præterea, Distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia ũ nulla distinctio eorum præcederet, non magis distingueretur intellectione, vt intellectio est, quam ea, vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta a natura, distinguitur etiam natura.

Tertia.

¶Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationẽ rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

Quarta.

¶Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus. Teneꝛ consequẽtia: quia distinctio obiectorum pręcedit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

Quinta.

¶Præterea, Bonitas & veritas in Deo nõ distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est contra te: consequentia autem probatur: quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in eis.

Sexta.

¶Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demõstratiuus quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim quod sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secundum Augustinum 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinterniones, si omnia sunt idẽ formaliter? Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quod Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autẽ vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei.

Cap. 3.

Septima.

¶Præterea, Ad complemẽtum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionem diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & non ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo.

CONCLVSIO.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, distinguuntur, virtualiter tamen siue fundamentaliter ab eodem verò, vt termin at actum intellectus, distinguuntur ratione, sed actualiter.

QVOAd tertium præmissa Trinitate personarum declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶Ad euidentiam primæ propositionis sciendum est, quod aliud est iudiciũ de rationibus formalibus rerũ in propriis naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earũdem in re aliqua superioris ordinis formaliter existẽtibus. Res enim in propriis naturis ideo seclusoomni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuò nõ includunt in suis formalibus rationibus. Ideo aũt ratio formalis vnius nõ est alterius: quia quælibet earũ ita est ipsa, q̃ nõ altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus deficcatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium, quod nõ deficcandi & econuerso. Res aũt adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: sicq; distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cũ desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio. illa, quælibet earum ita est ipsa, quod non altera: neutra nanq; earum, cùm sunt taliter vnitæ, est magis ipsa quam alia. Verbi gratia, profectò ex emplum datum. Virtus calefactiua & deficcatiua in luce Solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur ita in lucis ratione formali indistincte formaliter sunt: ita quod assignatur completa Solaris lucis diffinitione, non fit opus vltra earum quærere diffinitiones. Completa enim diffinitione, Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistincte in seipsa recipit, cum declaret propter adæquationẽ, quæ debet esse inter diffinitionẽ & rẽ diffinitam, virtutẽ eius calefactiuam & deficcatiuã manifestat, quandoquidẽ virtus eius calefactiua nõ magis est ipsamet, quã lux & virtus deficcatiua, & econuerso. Cùm aũt secundum Dionysiũ quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectionis simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationem eleuata: consequens est, vt sicut omnes in vna simplicissima reformaliter adunantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistincte formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapiẽtia, quam bonitas & veritas & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nõ magis includit ipsum esse, quã sapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est daretur, in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter diffinitio cęlitudinem diffinita non adæquaret, vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum suum intelligitur, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

Probatur secunda propositio.

¶Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunq; formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei nõ distinguũtur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ seclusoomni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solis, quã perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis conceditur: ergo, &c. Probatur Maior quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito. ¶Secundò principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habent ex 10. Met. tex. com. 14. Minor probatur inductione, q̃ enim ibi non sit oppositio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo quod patet, quod vtriusq; oppositionis alterũ membrũ est formaliter negatio, qua ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quod sit ibi negatio fundamẽaliter: quoniã distinctio actualiter exigit actualiter oppositionẽ: oppositio autem actualiter existit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non sit oppositio inter eas contrarię, patet ex eo, q̃ alterum cõtrariorum semper est defectuum 10. Met. tex. com. 16. Quod verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quod ex hoc sequi videtur, quod in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantum, puta deitas: verissimum enim est, quod Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes. ¶Ad euidentiam tãm secundæ, quam tertiæ propositionis nota, quod (vt in quadam quęstione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quã Deũ dicimus, est in, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existẽtes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, cui nihil aliud sint, quam ipsę perfectiones in esse intẽtionali. Ex hoc autem, q̃ Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum: sicq; distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter, obiectiuè tamẽ, & propter pluralitatem cõceptuum formalium, quibus obiicitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu referri intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in esse naturali quam in esse intentionali. Ex eo autem quod in Deo, seclusoomni opere intellectus est, vnde causare & terminare potest conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitatione sui perfectionę, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicunque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum vnum diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione argue sic, Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinctas rationes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, seclusoomni opere intellectus. Deus gloriosus est hominergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio. ¶Quo ad quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione realis: ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequentia tenet: & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa, quæ fit per ea, quæ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maximè intima rei: distinctio autem realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Scot. in primo sent. distinct. 2. dicente quod distinctio formalis ex natura rei fit per prędicata primi modi, quę insunt rei in primo signo: distinctio aũt realis fit per ea quæ insunt post. Maior probatur, Distinctio per

Probatur secunda propositio. Contra ergo pri.

Secũda ratio.

T. c. 24.

T. c. 16.

Conclusio prima.

C. a. t. q. 2. l. dist. 2. q. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In solutione 1. quæstionis propositi circa medium. Secundo Scoti. 1.d.8.q.3. primo principaliter replic.

aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio p maximè intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximum: necessario sequitur ad maximum, &c.

¶ Secundo arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisiuæ sunt formaliter infinitæ: Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Scoti in 1. sent. dist. 8. q. 3. in responsione ad argumentū principale. Consequentia probatur, supponendo secundum duplicem infinitatem (in responsione ad primū declarandā) dupliciter posse intelligi illud antecedens I. de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem: tūc hoc aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non quia nullum prius iochdit formaliter suum posterius: perfectio autē diuina, puta sapientia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secūda infinitate, & tūc sequitur intentūr quia si sapietia diuina præcise & formaliter sumpta est ita infinita quod ad nullam entis perfectionē simpliciter & formaliter terminata, oportet quod infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & quod nullā a ratione sua perfectionem formaliter excludat: & consequenter, cp à nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim cp ab aliis perfectionibus distinguī ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppositum antecedentis sic inrellecti: ponitur enim talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita cp nō omnem. Verbi gratia, ponitur cp sapietia formaliter ex natura sua eam perfectione pomt, quā enti sapientia addit: ita quòd non eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

Tertio.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei. ergo, inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distinctio illa cum sit relatio existēs in rerum natura, necesse est cp sit realis, sicut non quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicen. dicentem quod eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

3. met. c. 10. optime duplex infinita.

Quo ad quintum pro responsione ad primum & destructionem Scoti fundamenti nota, quod aliquid esse infinitum contingit dupliciter. Vno modo secundū propriā rationē: alio modo, secūdum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundū propriā ratio nē quod nullis suæ propriæ latitudinis claudūr terminis, licet sit ad talem entis gradum definitū, cp nō omnē essendi perfectionem habeat. Illud verò est infinitū secūdum cp ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinē terminis limitatur, sed omnē habet perfectionem essendi. Exemplum in quantitate molis: Quantitas li daretur infinita, esset secūdum quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanq; ens finitū & limitatū ad quātitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intentiue esset infinita secundum propriam rationem, esset enim infinita albedo: nō tamen esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non partū autē refert qua quis infimitate dicat esse aliquid infimitum. Prima enim infinitas, eum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinem sunt; rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autē infinitas, attendituer penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & non magis sit ipsa, quam quæcunq; alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem & formalem limitationem, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguebatur, eam comitari non finit. ¶ Ad propositū ergo descendendo dico, quod licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longe altior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnē perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnā esse simplicem rationem formalem. ¶ Ad argumentum, sub quacunq; forma fiat, respondeatur, attendendo æquiuocationem infinitatis: quoniam, vt dictum est, infinitas prima est illa, quę nō variat rationem formalem, & quæ attēditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secunda. Vnde si perfectiones diuinæ non esseor infinitæ nisi prima infinitate, argumentum concluderet: quia habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil cōcludit. Nec obstat, quod fortè infinitas prima cuiuscunq; perfectionis simpliciter inferat secundam: Sufficit enim quod ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones communissimas, putasse bonitatem, & similes, &c. vtranq; infinitatem habere negaret: nescies in eis imaginari primā: propterea quod propria latitudine careant. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniam si vtranq. infinitatem habēt, quod alibi discutiendum est, distinctione supra dicta opus est. Si autem secundam tantum absq; distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino eandem rationē formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium. ¶ Ad secundū loquēdo de distinctione actuali quacunq; negatur Minor. Et ad eius probationē dicitur negādo omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, quod aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & nō natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturā & intellectionem. Vnde quādo dicitur, Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiā natura, distingue ly indistincta actualiter, vel fundamentaliter. Et primo modo dicitur esse falsum, secundo modo verum: sed tunc negatio Minorem subsumendam, I. sed intellectio & natura sunt indistinctè fundamētaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionē rationis fundamentaliter, vt declarauimus. *Ad tertiū.* ¶ Ad tertiū negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionem rationis actualiter, causari per actū intellectus diuini non sit à Philosophia alienum. *Ad quartū.* ¶ Ad quartū negatur consequentia. Sufficit enim cp obiecta intellectus & volūtatis prædistinguātur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tunc distinguuntur, niſi fundamentali distinctione rationis. *Ad quintū.* ¶ Ad quintum negatur consequētia, Synonymeitas enim cū sit falsio nominum, non attendit penes identitatem rationis formalis: ei secundum se, sed penes identitatē conceptus formalis seu mentalis: voces enim sunt notæ earū quæ sunt in anima passionum: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur, quod licet significent eandem rem formaliter secundum se, & solum illam vt rem significatam: tamen significant etiam distinctè conceptus mentales, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymeitatem, vt dictum est. *Ad sextū.* ¶ Ad textum dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter, seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt concepimus. Formamus autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinē, quā alius non habet. Et ideo demōstrationes prædicationesq; formales & idētitates facimus: negamusq; de Deo iub vno conceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiēdo, vt possunt, excella Dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem. Omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere, tradereq; potētes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autē inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est niſi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantū distinctas saluatur. *Ad septimum.* ¶ Ad septimum dicitur, quod quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum: quia alterum contradictorium est formaliter negatio, quæ non est niſi per opus intellectus: ideo sufficit pro tūc inquiri distinctionem rationis fundamentaliter, quod cōcedimus: nec aliud exigitur, vt patet per se. *Ad octauum.* ¶ Ad vltimum dicitur, quod ens nationes distinguuntur & realiter & formaliter, & licet distinctionis formalis earum fundamentum sit distinctio intellectus & voluntatis: non tamen distinctionis realis earum: non enim ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera à voluntate: sed quia habent realem oppositionem relationum (vt Boëtius tradit.) Falsum ergo assumitur, quod I. distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalē inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & voluntatem, sicut etiā ipsæ processiones diuinæ non distinguūtur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione reali, sed distinctione rationis virtualiter tantum ante omne opus intellectus. ita quod absq; reali oppositione relatiua non magis distinguuntur ex natura rei quam intellectus & voluntas. ¶ Potest autem breuius ad hoc & similia argumēta dici, quod in diuinis est ante omnem actū intellectus distinctio formalis nō formaliter, sed virtualiter, id est eminenter contenta hoc modo: quia quodlibet diuinū propria exequitur, ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & non vult: & voluntas ita vult, & non intelligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatem: & sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter: & sufficit ad omnia saluanda, quæ per distinctionem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualet.

Ad secundum.

De Trinitate. c. 2. 4.

Alia solutio. breuis & optima.

Optime solvitur Arist. & Scoti.

Secundo modo inuenitur essentia in substātiis creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quam essentia ipsorum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capaciratem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ quantum ad esse suum quod à superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitātur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus substantiis non inuenitur multitudo individuorum in vna specie, vt dictū est, niſi anima humana propter corpus, cui vnitur.

Substantiarum essentia autem infinita est: in quo ordine Deus naturæ non multas finitabilis fecit cap. 5.

Actus finit potentiam: potentia finit actum.

T. com. 24. & 26.

C. 5. in 3. parte eiusdem cap. in princ. hæc immediatè supra.

Subsistentiarum intellectualium essentia est absoluta & finita: & quomodo non.

Se diuersum esse ab essentia: & quomodo materia, & earum distinctio

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentiis substātiarum intellectualium creatarum quæ in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. Prima est: In substantiis intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, in eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter niſi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis omissis) tertiam explanat ratione & autoritate.

AD rationis autem euidentiam est notandum, quod actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum, quem recipit, diuersimodè tamen: quod enim est in potentia, non est determinatum: sed determinabile per actum, ad quem est in potentia: cùm autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: & consequeretur determinabilis ad hoc vel illud subiectum. Cùm vero receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera s. ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem sonat, cùm sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit, cùm sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signum formæ secundum rem nō recepte in aliquo longe perfectiores sunt formę receptis, vt patet. Cum ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earū essentia: consequens est quod sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatū est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, quod sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: nō est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut suæ formæ rerum materialium.

¶ His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam: intelligetię sunt huiusmodi. ergo. Et nota quod in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quam de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potentiæ, earum essentia finita inuenitur, eo quod potentia in eis est terminata per actum essendi.

Probatur tertia propositio.

¶ Confirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, cp intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod est supremum in eis, est receptum: essentia verò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earum vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actum essendi, & finita, recipiendo ipsum. vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vtpotè non recepta in ipsa, &c.

Aduerte hoc ad multorum supradictorum intelligentiam, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quod si esse ideo est infinitum simpliciter, vt supra dixi mus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quam compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶ Scito igitur positionem hāc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate oppositā finitati: quā res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, secundū suū ordinē receptibilis in alio, propter cōpositā & materiam, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate oppositā, &c. quia sicut non quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet propriū receptiuum (vt habetur in 2. de Anima tex. Com. 24. & 26.) ita non ex qualibet receptione sequitur quælibet finita: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita s. finitati: quā (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cum sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita, non quacunq; infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quam in subiecto habet. In proposito ergo tam esse quā forma secūdum suum ordinē receptibilis rationē habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuū enim proprium ipsius esse, est quidditas seu suppositum. formæ verò est materiā. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt supra ostendimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiam à finitate esse per essentiā. licet conueniant in hoc, quod vtraq; est per modum, quo actus finitur per potentiam: & similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatem, quā forma sortitur ex hoc, quod est irrecepta in materia:

& infinitatem, quā esse sortitur ex hoc, quod in quidditate nulla est receptum. Forma nāq; ex hoc, quòd recepta in materia infra ipsam claudūr, amplitudinem suam, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, quod separata à materia est, non aliter est infinita, niſi quia ad nullius materiæ capacitatem coaptata eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irrecepta ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

¶ Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quod non dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, quod nō dicimus, omnem rem secundū suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodē modo infinitum, sed diuersimodè. Ex primo enim patet, quod substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. Ex secundo verò, quod essentia intelligentiæ, quæ claudūr in ordine formæ, cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed non simpliciter, &c. & quod esse diuinum quod sub ipsius esse ordine concluditur ex sua irrecepūone in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

Habes & hinc vnde Scotistarum & Scoti, eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo. Sententiarum dist. 2. q. 2. vbi ab eis imponitur S. Tho. ratio vlt. ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat, & quod infinitas Dei alitèr negat terminos secundum S. Thomam. ¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primum est, quod ratio prædicta ad concludendam infinitatē simpliciter assumpta à nobis dicitur. cum apud nos non concludat niſi infinitatem secundum quid. Secūdum est, quod ratio prædicta secundū fallaciā cōsequentis sophisma asserītur, quia forma prius natura est finita in se, quam finiatur per materiam: sicut illud tertij Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitū ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error, quia cū dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictę: non enim forma secundū se est talī modo finita. cū secundū se sit indeterminata ad hanc vel illā materiā: & ideo benè sequitur: ergo forma, quæ non est nata recidi in materia: est infinita secundū quid. Si enim affirmatio est causa præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, nō est autem talis processus tertij Phys. quia corpus non finitur per aliud corpus cau saliter & præcisè. Tertium est, quod in fieiari conatur aliud supradictum s. quod essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidēs eius apud vos: ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ videtur infinita intensiuè: & consequenter non finibilis per esse in secundo signo.

¶ Ad hoc quidem dicitur, quod licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius, id est extra conceptum formalē: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quod est receptiua ipsius esse, & non est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc quod essentia est ipsum esse est infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc quod essentia non est suū esse, non est infinita simpliciter, iuxta maximam illam, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet non in omni priori habeat illud. sequitur, quod sit simpliciter finita per suum esse, id est, per hoc nō est suum esse, sed illa actuabilis, vel actuata est, &c. Sic inim intelligitur, cum dicitur quod essentia intelligentiæ finitur per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquatur. Quo ad secundam verò, quod scilicet anima intellectiua, quę est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter, eget magna cōsideratione. In textu autem assignatur pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, cp dat ei esse formaliter, necessariò multiplicatur secundum multiplicationem illius: alioquin plura corpora haberēt idem esse in numero: ab vno enim forma non prouenit niſi vnum numero esse substantiale, & meritò ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: qa distinctio numeraliter, cum non sit formalis, oportet quod sit secundum quantitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius animo ad corpus numeraliter multiplicatum.

T. 28. 31.

3. met. c. 9.

Anima humana cum ex occasione multiplicentur ad corpoream multiplicationem ponunt destructio corporibus

Et licet individuatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantū ad sui inchoationē: quia nō acquiritur sibi esse individuatū, niſi in corpore cuius est actus: nō tamē oportet, vt destructo corpore, individuatio pereat: quia cū habeat esse absolutū, ex quo acquisitum est sibi esse individuatum ex hoc quòd facta est forma huius corporis, illud esse semper remanet individuatū,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ideo dicit Auicenna, quod indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶Hic obiectio quædã cõtra quartam propositionẽ excluditur, quę talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationẽ corporis: ergo non possunt remanere multæ animæ humanæ destructis corporibus, &c. Processus bonus, cõclusio aũt falla est: ergo altera præmissarũ non Maior, vt ꝓbatur: ergo Minor, quæ fuit quarta ꝓpositio. Maior probatur ex eo, ꝙ remota causa, remouetur effectus. Si ergo cũ multitudinis animarũ est ipsa multitudo corporũ, remota multitudine corporum remouebitur etiã multitudo animarũ. Excluditur aũt hic obiectio in litera, declarãdo, formas dupliciter pluraficari ad pluraficationẽ corporũ: scil. dependentia a materia, & sine dependentia ab illa: & primæ quidem destruuntur destructis corporibus, secũdę verò remanent, eo quod non nisi occasionaliter eorũ indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, quod idem est iudicium de esse & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & indepen- 2. de gene. animantium cap. 3. dentiã: ita scilicet quod cuius esse à materia nõ dependet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam vnitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

NOTA secundò, quod formæ sunt in triplici differẽtia. Quædam sunt in materia & educuntur de potentia materiæ, vt formæ materiales. Quædam sunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ: vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædã nec sunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ: vt formę separatæ à materia, intelligentiæ. s. Non potest autem dari quartum genus earum, quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

¶Et illę quidem, quæ nec educuntur de potentia materia nec fiunt 2.5.q.9. cõuenit inter se. in ea, omnino independentes & separatæ sunt a materia & immultiplicabiles numeraliter, vt suprà probatum fuit. Primę verò & secundæ, quia cõueniunt in hoc, quod fiunt in materia, habẽt & hoc commune, quod oportet vtrasque esse coaptatas & proportionatas suis receptuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in proprijs fieri materijs, vt dicitur 2. de anima tex. com. 24. & T.c.24. & 26. 26. Forma nanq; Leonis debet esse commensurata corpori Leonino, ita quod non equino: & huius Leonis forma oportet quod sit commensurata huic corpori Leonino, ita quod non illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, quod vtrasq; oportet simul multiplicari in proprijs corporibus. Quæcunq; enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul, recipiunt multitudinem & vnitatem, vt patet in discurrendo in singulis: semper enim multiplicationem formarũ in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illamet specie, & ecõuerso: aliter vel vna forma esset Differunt inter se. in diuersis materiis, vel diuersæ materiæ sub vna forma, quorum vtrunq; est impossibile. Ex eo verò quod primæ formæ educũtur de potetia materiæ, & non secundæ, differunt inter se in hoc quod primæ habent esse dependens à materia, sicut à causa materiali earum esse causante & sustentante. Secundæ autem habent esse excedens totam materię capacitatem & indepẽdens ab ea, vtpotè non causatæ ex illa. Et ex hoc consequẽter differunt secundò, ꝙ prima rum tam vnitas, quam multitudo à materia dependens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipsę destruuntur: ita vnitas & pluralitas earum. Secundarum verò tam vnitas, quam multitudo independens est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita vnitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Tho. dicens diuiduationem animæ à. vnitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Depẽdet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autẽ ita, quod educatur de potentia corporalis materię, & hoc est quod subdit, quia nõ acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat esse absolutum, id est, indepẽdens à corpore, corrupto corpore, absq; illo remanere põt. & ideo Auic. dicit indiuiduationem animæ ex corpore in sui initio dependere: nõ autem in fine, quia. s. non fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto & post mortẽ sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, ꝙ Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

De indiuiduatione animæ in speciali. ¶Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAEST. XIII.

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuę, per quod scilicet in diuiduetur, dubitatur. In hac quęstione faciẽda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Sco. in secundo sen. dist. 3. q. vlt. & in quo lib. q. 2. sequẽs positionem suam de hecceitatibus tenet animam, sua propria hecceitate, indiuiduari: arguitq; sic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectũ eo primo est hoc: ergo anima sicut & quælibet entitas pcipue absoluta ipsa per se primò est in actu extra causam & intellectum. ergo anima ipsa primò est hæc. Maior probatur: quia vnius habitas hue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, quod res sę ipsa primò recedit à non esse. ¶Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiam est specificata per te: animæ intellectiuæ distinguuntur formaliter, seu non per materiam. ergo distinguuntur specifice. conclusio est falsa, ergo altera præmissa: nõ Minor. quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia. ergo Maior: quæ est fundamentum positionis tuæ. Quod ù dicas, quod animæ habent inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguuntur: contra, Anima prius natura est terminus creationis, qui vt talis formaliter est hoc, quam vniatur materię. ergo prius natura anima est hæc, quam vniatur materiæ. ergo anima indiuiduatur, & non per vnionem ad corpus: Antecedes probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 5. Met. tex. com. 16. de Anima non solum s. cundum essentiam, sed etiam secundum existentiam potest esse sine vnione ad materiam, non autem absq; hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quam sit in materia.

¶Si dicatur quod anima non est hæc per actualem vnionẽ seu existentiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: cõtra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguitur sic, Quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non cõuenit per se huic, secundum id quod commune est istis: vel saltem præexigit eorũ necessariò distinctionem. s. huius ab illo, sed hæc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi: ergo necessario præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, non est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non potest esse indiuiduatiuum principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, vt ad terminũ, quod est falsum. Pro secunda quoq, parte probatur, quia quod necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: patitio autem est ad terminum non existentem. ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac re sentiunt.

NOS autem peripatetica fundamenta sequentes, animã indiuiduari commensuratione substãtiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animam, & illam distingui cõmensurationibus suis ad hoc & illud corpus. probationes autem huius supra adductæ fuerunt, cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi à quantitate originari posse. Vnde nunc sufficiet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. Commẽsuratio dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione cõmensurationis: alio modo pro ipsa substãtiali coaptatione rei. primo modo cõmensuratio est res respectiua essentialiter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de prædicamẽto rei cõmensuratæ: est enim idem essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de indeclinatione, aptitudine, coaptatione, figillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur. ¶Absolutum quoq; pro nunc sumitur dupliciter. Vno modo à termino, & sic dicimus substantiam, quantitatem & qualitatẽ esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ prædicamẽtorum accidentium est absolutũ: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cõ ergo dicitur, quod animæ suis cõmensurationibus indiuiduãtur, intelligendũ est cõmẽsurationib⁹ substãtialib⁹, quæ sunt res absolutæ à terminis, & sinõ à receptiuis, & nõ cõmensurationibus, quę sunt relationes, &c. Sicut nãq, de essentia aię in cõmuni est, ꝙ essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico, ꝙ in eius diffinitione ponitur: ita de essentia aiæ humanæ est, cõmẽsurari corpori humano: est nãq; ita perfectiua corporis humani, ꝙ nõ bouini: sic quoq; de essentia huius animæ est cõmensuratio ad hoc corpus: & sic cõmẽsuratio ad corpus humanũ nõ sequitur animã iã humanã, sed cõstituit ipsa m humanã. Per hoc enim primò differt anima hominis ab anima bouis: quia illa est ꝓprius actus corporis humani, ista verò bouini. Cõstat aũt, ꝙ de est esse actũ propriũ corporis humani, & esse substantiale substãtialiter cõmensuratam perfectionẽ eius. Ita substãtialis cõmensuratio huius animæ ad hoc corpus, nõ sequitur animã hãc, sed cõstituit ipsam hãc, est enim hęc anima substãtialiter ꝓprius actus huius corporis: vnde hæc anima ab illa primò differt: quia illa est proprius actus huius corporis, illa verò proprius actus alterius, & hoc est, ꝙ S. Tho. in 2. cõtra Gent. c. 81. tradit, & in quæst. de Anima, & vbicunq; de hac re loquitur, est autem conueniens

9.3. ad 15. 2. contra Gent. cap. 74. & 79. 4. de part. anim. niens propositio in ista principiis Arist. docet enim in primo libr. de Partibus animaliũ, quod propriæ differentiæ alicuius diuisi debent esse per se distinguẽtes illud in eo ꝙ tale. verbi gratia, ꝓpriæ differentiæ animalis non debent esse albũ & nigrũ, quæ non diuidunt animal in eo, ꝙ animal. Stat enim identitas animalis, cũ illarũ diuersitate: nec debent esse nauigatiuũ & volatiuũ: quia nõ diuersificant hæc per se naturã sensitiuã, sed debent esse tale sensitiuum vel tale, animal enim in eo, ꝙ animal, cũ sensitiuo consset, nõ diuersificatur per se nisi per differentias sentiẽdi. Vnde cum anima in eo ꝙ talis essentialiter sit actus corporis philosophici propriis differentiis diuiditur per hoc, ꝙ actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, puta humani, ꝓpriis differentiis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsę animę cõmensurationibus substantialibus nõ absolutis receptiuis: sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolutæ à perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non confiderare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodẽ modo iudicare (vt sunt Scotistæ) quibus dum nõ considerant proprias rerum naturas, & res suis conceptibus adęquare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferant sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secũdo cæli tex. com. 80. quod quærunt vsque quo non habeant contradicere sibiipsis.

HIS visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

Ad primũ. ¶Ad primum dicitur, quod falsa est Maior, licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc, non tamen eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò. Hæc autem hecceitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quæ non eodẽ principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primò est & dependet. Minor quoq; est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extrà nihil ponitur vt suprà declaratum fuit, &c.

5. p. 4. Ad secundum. Distinctio formalis quæ sit. ¶Ad secundum negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ separatæ non distinguntur formaliter, seu per materiam: licet sint puræ formæ à materia abstractę. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud, omnis distinctio formarũ. Distinctio enim formalis, cũ sit illa, quę ex principijs diffinitiuis constat, specifica est: Quæcunq; enim habent diuersas diffinitiones specie differunt eum saltem differentias vltimas habeant non easdem, quarũ diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habent siquidem eandẽ diffinitionem. Distinctio autem formarũ cũ sit, vndecunq; inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat, id est, inuenitur ex hoc ꝙ diuersis corporibus coaptatæ sunt. Vnde nõ est similis ratio de eis & aliis substantijs separatis, quæ corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo. s. exposito, ꝙ animæ inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

Distinctio formarum quæ sit. ¶Ad id quod primò obiicitur, cõtrà dicitur ꝙ non cõcluditintentum. Cõcludit enim, ergo anima prius natura est hæc quam habeat actualẽ vnionẽ ad corpus: cũ debeat concludere, ergo anima prius natura est hæc quam sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animã indiuiduari formaliter per actualem vnionẽ ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quã prius natura debere animæ quam ipsam actualem vnionem, patet ex eo quod omnia hic per se terminat creationẽ, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse præsupponit esse: esse autẽ particulari tam immediator est, quam inesse. Vnde respõsio ibi recitata est bona, cum grano tamẽ salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem, seu cõmensurationem formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter, id est, tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura ineſt rei ratio formalis quam conditio, sine qua non, ideo, &c.

T.c. 45. ¶Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis: assumit enim hoc falsum. s. ꝙ natura hui⁹ animę sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secunda parte diiunctiuæ est falsa. s. ꝙ quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdẽ speciei præexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quod non præexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod cõuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdõ generis, nõ opus est, quod præexigat illarũ specierum distinctionem, sed stat quod faciat earũ distinctionẽ. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore. Sed hecceitas animæ Sortis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæccheitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Sco. vim argumenti sui. ¶Ad confirmationem, cũ dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se, dico, ꝙ ratio aptitudinis substãtialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed non vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autẽ contra hoc nihil facit: cõcedo enim ꝙ potest intelligi nõ ad aliud, vt ad terminum. non aũt non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non à subiecto.

¶Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. s. ꝙ ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, ꝙ falsum est. Aptitudo enim ad ridendum. s. risibilitas habet rationem entis in actu primò, licet potentiam ad actum secũdum. Probationis verò, vtraque propositio est falsa: & Maior quidem. s. ꝙ necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est non existẽs in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantũ exigit operationẽ suam nõ existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor verò, quia aptitudo substantialis animę ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex cõtrariis est: quæ facit aptitudinẽ animæ esse absq; actuali vnione. T. com. 53. ¶Dico secundò, quod æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dũ est separata ab eo, sicut in exemplo suprà posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale exspectans aliquid ꝙ reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicẽdum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiuè ad receptum, &c.

Intelligentiæ sunt in prædicamẽto, quãquã illarum differentia lateant. Et quia in istis substãtiis quidditas non est idẽ quod esse, ideo sunt ordinabiles in prędicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differẽtia, quauis earũ differẽtię, ꝓprie nobis occultæ sint. In rebus enim sensibilibus etia ipsæ differẽtię essentiales nobis ignotæ sunt: vnde significatur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriũtur: sicut causa significatur p suũ effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autẽ propria substantiarũ immaterialiũ nobis ignota sunt: vnde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

¶In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Tho. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant, ad intentiones logicas, s. genus, specię, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò cõclusionem talẽ, Intelligentiæ sunt in prædicamento probatq; eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligẽtiæ sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor suprà probata est. Maior verò probari potest sic, Omne habens esse limitatũ, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquid genus definitũ est. Quod enim ad nullũ genus definitũ est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatum habet? omne autem ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatum, vt suprà declaratũ fuit: ergo omne tale est in prędicamento. Ex quo corolarię cõcluditur, quod habent genus, speciem, & differentiam. Addit autem, quamuis occultæ sint nobis earum differentiæ: & vt responderet dubitationi, qua quis discere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quæstionem an est, & ignorare quęstionem quid est: nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quæ sint illæ, latet: latent autem intelligentiarum differẽtiæ secundum se: quia cõmune est omnibus substantiis habere occultas differentias proprias secundũ se: & in hoc cõueniunt cũ substãtiis inferioribus: latent secundũ accidẽtales proprietates, quæ sunt earũ passiones, quia excedunt facultatẽ naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus noctuę ad lumen Solis, & in hoc differunt à sensibilibus substantiis, quarum propriæ differentiæ nominibus suarum proprietatũ significantur: sicut causæ nominibus suorum effectuum: vnde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differẽtiæ quo ad quid sunt, &c. 2. Met. tex. 2.

QVAESTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibles in hac vita, &c.

¶In hac q. septem agenda sunt: primò declarabo titulum & intentionem quæstionis, Secundò adducetur opinio Auer. Tertiò impugnabitur: Quartò respondebitur suis rationibus: Quintò declarabitur opinio S. Tho. Sextò adducentur rationes Ioannis de Gandauo contra S. Tho. Septimò eis satisfiet, &c.

Differt cognitio quidditatiua à cognitione quidditatiua. QVO Ad primum nota, quod aliud est cognoscere quidditatẽ, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiuè. Cognoscit enim Leonis quidditatem quicunque nouit aliquid eius prædicatum essentiale, Cognoscit autẽ quidditatiuè non nisi ille, qui omnia prædicata quidditatiua vsque ad vltimam differentiam nouit, &c. Cũ autem cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. liquet quod earũ quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubium nõ vertitur, sed q. est, an quidditatiuè cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsque ad vltimas earum differentias: & licet hæc quæst. habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, commentat. 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, & Scotist.

opinio

Universidad de Deusto
Biblioteca

opinio in conclusione non discrepat, vt patet in primo sentent. distin. 3. cum solo nobis discreptandum est Auer. Hæc de primo.

Vera Alexandri, Alpharabij, Auerr. pace & Thom. Scot. prid. 3. q. 3. in 5o intoveduc. ibid. no. 8 in cap. q. circa med.

QVOad secundū Auer. in 3. de Anima. cō. 36. suppositā fictionē in com. 5. opinatur, quod intellectus possibilis, vt appropriatus nobis a ceptis omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc cōtinuatus intellectus agenti, vt formæ per illum intelliget substantias separatas: & consequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modo est intellectus possibilis: ita quod sicut modo p intellectū possibilē intelligimus materialia, ita tunc per intellectū agentē intelligimus substantias separatas. ¶Probat autrationē suā duabus rationib', Prima ratio fundatur supra duas propositiones.

Quarū prima est, Intellectus, & prima intellecta speculativa se habent sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa quorū est vnamet operatio, ita q̄ operatio vnius cōmunicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumentū, vel sicut forma & materia: sed intellect⁹ agētes & primorū intellectorū speculatiuorū est vnamet operatio: ita q̄ operatio intellectus agentis. s. facere intellecta in actu, cōmunicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculativa se habent sicut agens & instrumentū, vel sicut forma & materia. Patet Minor, q̄a intellect⁹ in habitu pōt nō solū intelligere, sed facere cōclusiones intellectiuas in potentia in tellectas in actu, vtrūq; enim experimur in nostra esse potestate. s. intelligere & facere conclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quæ solo lumine intellectus agentis fiūt intellecta in actu. In Maiore verò notanter dicitur (ita q̄ ꝓpria opatio vnius cōmunicetur alteri) quia plures trahentes nauē, ad eandē operatio nē concurrunt, non tamē sicut materia & forma, nec sicut agens & instrumētū: propterea quia alter alterius ꝓpriam operationem nō sortitur. Clarū est aūt, q̄ comicans operationē suam alteri concurrendo ad idē se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentū, quēadmodū carpentarius sedis factionē ferræ communicat: vel sicut forma ad materiam, sicut calor calefactionē aquæ calidę communicat. Et licet vtraq; pars disiunctī concluſi sit vera: quia tamē prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Com. secundam partem declarat. s. q̄ prima intellecta speculativa & intellectus agens se habeāt vt materia & forma: & hoc facit declarādo, q̄ intellectus agens, & non solum prima, sed anima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Manifestat autem hoc sic, Quandocunq; est aliquid receptiuum aliquorum duorum ordinū inter se habētium id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id verò quod est imperfectius, & minus formale, habet rationē materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorū speculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter se habētium, ita quod intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agens & intellecta speculativa se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinem inter se habentium: quia aliter propositio non esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarum neutra est alterius forma. Cùm enim ordinata sunt necessario verifica proposito, vt patet, cum aër recipit colorem & lumen. Minor patet ex eo quod intellectum recipitur in intelligente. Intellectus autem possibilis intelligit, & intellectum agentem & intellecta speculativa, &c. & sic patet prima propositio. ¶Secūda propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoq; recipit intellecta speculativa & intellectū agentem in potentia tantum: quandoq; partim in actu, & partim in potētia, quandoq; totaliter in actu. Ista ꝓpositio quo ad intellecta speculativa est clarissima, intellectus namq; infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum: postmodū verò recipit primorum principiorum notitiam, deinde multarum cōclusionum succesiuè acquirit notitiam: & sic secūdum aliquid est in actu, puta secundū principia: & secundum aliquid in potentia, puta secundum conclusiones, & postremò acquisitis omnibus conclusionibus & totaliter, & secundū omnia in actu tam principia, quam conclusiones. His si cōiunxeris primam propositionem, illucescet tibi hæc secunda propositio, quo ad secundam partem. Si enim intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorum, eadē erit proportio coniunctionis ad intellectū agentē, quæ est inter intellectum possibilem & intellecta speculativa quoad hoc, q̄ fit totaliter vni totaliter & reliquo cōiunctus erit: & si partialiter vni, partialiter & reliquo coniunctus erit. ¶His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne quod mouetur ad acquisitionem alicuius vt formæ illa perfectè acquisita, potest operari operatione propria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionem intellectus agentis, vt formæ: ergo illo acquisito, potest operari operatione propria illius. Sed operatio ꝓpria intellectus agentis est intelligere substantias separatas quidditatiuè. ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substantias separatas. & cū intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequenter nos per intellectum agentē intelligimus, substantias separatas, &c. Maior patet exemplariter cū aqua mouetur à forma caloris, acquisito illo potest calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duab⁹ propositionibus ꝓmissis sic, Quandocunq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formam ex prima propositione: sed intellect⁹ possibilis mouetur ad intellecta speculativa, & intellectum agentem: quia quandoq; est in pura potētia, quandoq; partim in actu, & partim in potentia, ex secunda propositione ordinē inter se habentia: quia mediantibus intellectis speculativis recipitur intellectus agens: & intellectus agens est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendū intellectum agentē vt formam. Secūdo probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionē intellectus agentis vt finis: ergo vt formæ. Antecedens patet ex eo, q̄ ipse intellectus agēs est efficiens illius motus: quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis enim à materia idem est efficiens & finis motus: vt Com. 36. 12. Met. habetur. Consequētia verò patet ex secundo Phys. tex. com. 70. vbi dicitur, quod finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auer. 12. Met. in fine com. 38. ¶Secunda ratio Auer. ponitur 2. Met. com. 1. Si intelligentiæ nō essent à nobis cognoscibiles, natura ociosè egisset: consequens est falsum. Consequētia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum: nō intellectū ab alio, sicut si fecisset Solem non comprehensum ab aliquo visu. Et quoniā hæc consequētia cū sua probatione derisibilis à S. Thoiudicatur, propterea quod frustra est quod non potest consequi finem suum: & intelligentiarum finis non est intelligi à nobis: dato enim quod intelligi esset finis earum, sufficit earum intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: non enim sequitur, ab intellectu humano non intelliguntur. ergo à nullo: sicut non valet, Sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioā. de Gan. in 3. de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens, quod Comm. non supponit quod finis substantiarum separatarum sit intelligi à nobis: sed supponitur quod intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cùm contineantur sub eius obiecto primo, s. ente: & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuum quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodē illa consequentia: quia etsi intelligentiarum finis primarius nō sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia, vt dicitur secundo cæli, Com. 21. & ideo sequitur quod intelligētiæ saltē quo ad finē secundariū essent frustra: & sic natura fecisset aliquid otiose. Propterea, inquit, consequentia Commentatoris est vna propositionibus per se notis: & non est derisibilis. Pōt adhuc tertiò dedu ci illa consequentia ex dictis Commentator 3. de Anima. Com. 36. vbi examinans rationē Themistij, dicit quod si intellectus noster est immaterialis, consequentia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Arist. tertio de Anima. tex. com. 7. dicentis, quod intellectus excellenti intelligibili apprehensio vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quod immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod intelligere possit substantias separatas. Vnde sic probatur consequentia. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles. ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut Sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo quod si immaterialitas nō dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientē causam huius: sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus, si ponitur in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quod plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

QVO ad tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primò probatur, q̄ talis continuatio posita nō perducat intellectū possibilē, vt nobis ap ꝓpriatū, ad intelligēdas substātias separatas: id q̄ continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorū speculatiuorū non pōt per illū intelligere substantias separatas quidditatiue, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorū speculatiuorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiue. Maior probatur, supponendo q̄ intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales. s. & intellecta speculativa. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorū forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quādocunque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod cōtinuatur ei, secundum q̄ habet proportionem ad inferiora, ex hoc non continuatur secundū quod habet proportionem ad superiora. Committitur enim manifestè fallacia accidentis, ex vno aliud concludendo. Id ergo quod continuatur intellectui agendi vt formę intellectorum speculatiuorum, non ex hoc cōtinuatur ei, vt cōtemplatiuo substantiarum immaterialium. Minor verò ex Commentatoris dictis habetur, nullum aliud modum ponentis in proposito, quo continuetur possibilis cum agente, nisi per intellecta speculativa, vnde dicit quod cùm est in pura potentia ad intellecta speculativa est & in pura potentia ad intellectum agentem, cum verò partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est etiam sicut respectu istius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculativa, erit totaliter copulatus intellectui agenti. ¶Secundò probatur, quod posito, q̄ talis continuatio ad hoc perduceret intellectum possibilem, nunquam tamen nos ad hoc perducere posset: & arguo sic, Id quod continuatur intellectui agenti, non nisi vt coloratum lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratū visui: non potest denominari operans ꝓpria operatione luminis, vt visus seu intellectus agentis, aut possibilis. sed homo phantasians habet huiusmodi continuationē cum his intellectibus: ergo non potest denominari faciens intellecta, & intelligens substantias immateriales, quæ sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, nō enim potest verè dici, quod coloratū illuminet, aut videat. Minor autem patet ex tertio de Anima. tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo modo similitudini datæ, quod homo proprio actu cogitatiue spiritualizat phantasmata. Coloratum verò non spiritualizat colores, Quoniā si fingamus coloratum in seipso non posse obiici oculo, neque lumini, sed spiritualizatum tantum in speculo, quod propria operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tamen tale speculum obiectum lumini & visui nō vere posset denominari illuminans, neq; videns & hæc ratio apparet mihi demonstratiua: & aliàs, si Deus concesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

QVO Ad quartum. Ad primā rationem Auer. dicitur q̄ Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, q̄ intentū concludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nedum subiectum, sed etiam prædicatum hoc modo. Omne q̄ mouetur ad acquirendā ali quā formā, illa perfectè acquisita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter nō concluderet. patet aūt hanc esse falsam ex eo q̄ sufficit, quòd id q̄ acquisiuit aliquā formā participet aliquam operationem illius formæ, illam, s. quæ conuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia s. non oportet rem continuatam formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora & superiora. ex hoc q̄ perfectè continuatur ei secundum inferius, q̄ continuetur ei secundum superius. vnde ex hoc, q̄ intellectus possibilis acquisiuit intellectum agētem, vt formam, licet sequatur, quod possit operari operatione intellectus agentis, vt est forma intellectorum speculatiuorum, quia vt sic acquisitur. s. forma: re intellecta in actu & extendere se ad omnia intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens vt factiuus: non tamen sequitur, quod possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, vt contemplatiuus. ¶Ad secundam rationem respondetur negata consequentia, & ad primam probationē dicitur, quod committitur fallacia consequentis à superiori ad suum inferius affirmatiue: concesso enim quod intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continentur sub eius primo obiecto, nō sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non enim omne contentum sub ente est quidditatiuè à nobis intelligibile: eo quod ens, licet sit obiectum adæquatum intellectui nostro extensiuè, non tamē est adæquatum adæquatione mutua intensiuè. & est dicere, quod licet omne ens possit à nobis intelligi: non tamen omne ens potest à nostro intellectu penetrari vsq; ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est, obiectum adæquatum intellectus nostri. s. adæquatione intensiua, solam namque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiuè.

¶Ad secundum modum deducendi consequentia similiter respondetur, licet enim detur, quod intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis est finis secundarius: imò hoc est impossibile.

¶Similiter ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiuè.

¶Auctoritas autem Aristo, adducta, cum rectè intelligitur, non obstat. Aduertendum est enim, sensum respectu ex cellentis sensibilis, duo fortiri, & quod scilicet non perfectè cognoscit illud, & q̄ patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autem respectu excellentis intelligibilis primum tantum habet, scilicet quod perfectè non intelligit illud: passionis enim expers est. & ratio est, quia secundum sequitur materiam, cuius actus est virtus sensitiua, non autem intellectiue: primum verò sequitur im ꝓportionē potentiæ ad obiectū, quæ saluatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim noctua ex sua specie visum improportionatum claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatū claro intelligibili separato. s. secundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differūt in secundo. Ex qua differentia Arist. ibi dicit oriri, quod sensus post excellens sensibile sentiunt debilitatur: intellectus autem post excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quod intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autē non licet inferre, ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales. sed, ergo non procedit ex eius alteratione, quod illas non possit comprehendere quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatiuum, qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

QVO Ad quintum ponenda est opinio, S. Tho. quam ex prima parte. q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Met. assumo. Tenet ipse hanc conclusionem. Anima humana corpori coniuncta non potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales quæ ad præsens dupliciter ꝓbatur. Primò sic, Intellectus existens in potentia non nisi ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, nō potest intelligere quidditatiuè substātias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositum enim prædicati infert oppositum subiecti. quod enim potest intelligere substantias separatas quidditatiue, nō est tantum in potentia ad recipienda abstracta ab intellectu agente, quoniam substantiæ separatæ nō sunt abstractæ à materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima. tex. com. 17. vbi dicitur, quod intellectus agens potest omnia facere, quę intellectus possibilis potest fieri.

¶Secundò probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quidditatiuam cognitionem substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus coniunctus corpori, non potest quidditatiuè illas cognoscere: consequētia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedens verò probatur ex eo, quod effectus dupliciter potest in cognitionem quidditatiuā suæ causæ ducere. Vel per modum similitudinis: sicut effectus vniuoco cognito, eius causam quidditatiuè cognoscimus: propterea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo clarum est nullum sensibile posse perducere ad substantiarum immaterialium naturas. eo quod differunt non solum specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionem suę causæ non per modum similitudinis, sed per hoc, quod demonstrat totam virtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valent ad cognitionem quidditatiuam intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quodlibet autem sensibile est effectus particularis vt materiales conditiones earum cuiusque ostēdunt: igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substantiarum materialium, quæ causæ vniuersalissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum contra hanc determinationem arguit supradictis Io. de Gan. in tertio de Anima, multipliciter.

¶Et primò contra illam particulam in conclusione positā coniuncta corpori. Nulla forma impeditur à sua nobilissima operatione propter vnionem eius ad propriam materiam: sed intelligere substantiarum separatarum quidditates est nobilissima aperatio animæ humanæ, vt patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter vnionē ad corpus nō impeditur à speculatione substantiarū immaterialiū.

¶Præterea ad idem, Anima humana, aut nata est intelligere substātias separatas per suam substantiā, aut per speciem influxā, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suam substantiā, cùm substantia eius per vnionem ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptā, vnio ad corpus iuuabit: si per speciē influxā, quæritur quomodo vnio ad corpus impedit, aut non permittit talē influxū fieri: hoc enim nō videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vnius speciei nō impeditur à corpore, nisi corpus habeat contrariā dispositionem dispositioni requisitę ad eius generationē. Verbi gratia, quia color exigit diaphaneitatē in aere, ad hoc vt recipiatur in eo, nullum corpus impediet generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ contraria est diaphaneitati, modò corpus humanum nullam habet dispositionem cōtrariam dispositioni, quā exigit receptio speciei intelligibilis influēdæ, vt patet. ergo. Et cōfirmatur ratio sic, Bonū simpliciter alicuius naturæ non impeditur ꝓpter bonū simpliciter eiusdem naturæ. Quod enim impedit bonū simpliciter alicuius naturæ est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarū immaterialium quidditates est bonum simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur per vnionē ad corpus, cùm hoc sit ei etiam bonum simpli-

Formatur prima ratio. Auer.

Ad primā immediatè suprà.

Ad secundam.

Tertio de Anima & 7. c. 71.

Com. 38.

2. pro. ibi circa tex.

Com. 13. contra gen 11. c. 45. post me. 1. 88. art. 1 ad 1. q. 37. post medium.

Quid continuatio intellectui agentis non adducat intellectū possibilem ad cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium.

2. propositio Auerr. ibid. circa parum ante finem.

Com. 2.

Com. 3. de te med. com. 3. fi. & 4. in principio. 7. c. 7.

Opi. S. Tho. 1. parte. q. 88. art. 1. circa Gen. c. 45. & 2. Metaph. circa te. com. 1.

Io. de Gan. q. 37. ante medium. Prima. Cap. 9. cap. 8.

Secunda.

Confirmatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio. simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis S. Tho. sic, Isti dicunt quod cognoscimus esse intelligentiarū non quidditates, aut esse est idem quod quidditas aut diuersum. Si diuersum: ergo vtroque sub nostra cadit cognitione. quicunque enim cognoscit diuersitatem aliquorum, cognoscit extrema illius diuersitatis, vt dicitur secundo de Anima. tex. comm. 146. Si idem, ergo cognito vno cognoscitur & reliquum.

T.cap.146

¶Ot dicatur quod cognoscimus illas quidditates, sed non perfectè, cōtra, Primò quia hoc repugnat duob⁹ dictis Thomistarū, quorū primū est, ꝙ nos non intelligimus quidditates substantiarū separatarū. Secundū est, ꝙ cognoscim⁹ esse illarū nō quidditates, Ex primo arguitur sic, Homo non intelligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequētia p locū à toto in modo ad suā partē negatiue. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse nō cognoscitur à nobis, nisi imperfectè: ergo cognitionem etiā imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si enim vtrūq; imperfectè cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterū affirmatur: secundò probatur, quod respōsio in se sit falsa sic. Si imperfectè cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfectè sicut à seipsis cognoscuntur: & hoc nō. quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secundum nostram naturā: & hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc conuinci potest. vno namque ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de 1.

1.par.q.88 art. et q.89 art. 1. & 1. cap.

Qvo Ad 2 respōsione ad hæc argumenta prænotādū est, ꝙ secundū doctrinā S. Tho. prima parte, q. 88. & 89. inter cognitione aiæ cōiūctæ & separatæ hoc interest, ꝙ cōiuncta sicut habet modū essendi, cōcernēdo corpus, ita habet modū intelligendi cōcernēdo se ad phātasmata: ita ꝙ ex cōformitate modi operandi ad modū essendi, sit vt aīa cōiuncta sit cōuersa ad phātasmata secundū intellectū possibilē, vt patsiuū ad actiuū: adeò vt nō sit ab illis eum intellectu agēte recipere possit species. Separata aūt à corpore, sicut habet aliū modum essendi absq; corporis informatione, ita habet & aliū modū intelligendi, vt etiā ex cōformitate modi operādi ad modum essendi fiat, vt anima separata cōuertatur secundū intellectum ad superiora vt actiua, vt ab eis influxum specierum recipiat, vtpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberiori quodammodo facta amplius phantasmatibus nō allegata.

Differunt anim. a sepa rata & cō iuncta. Primo.

Secundo.

¶Ex hoc aūt oritur alia differētia, ꝙ anima cōiuncta nō pōt substātias immateriales cognoscere, nisi p species à sensibilibus acceptas. Alligat⁹ est enim ei⁹ intellect⁹ phātasmatib⁹. Separata verò pōt illas p species ꝓpriascognoscere, cū cōuersa iā sit ad superiora.

Tertio.

¶Nascitur quoq; ex his tertia differētia apud subtiliter speculātes animā esse partē speciei & vniri corpori ꝓpter meli⁹: quia s. cognitio, quā habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua vsq; ad vltimas rerū differentias. Cognitio aūt, q̄ separata ex speciebus influxis fortitur, cōfusa est, & in cōmuni res notificat. Cū enim anima naturaliter sit pars hominis, naturale modū intelligēdi ex ꝓpria natura sibi vendicat per species acceptas à phātasmatibus intelligere, & nō p species influxas: hic enim modus intelligendi naturalis est in intelligentiis ex sua natura, & ideo sicut intelligētiæ perfectā rerum notitiā per species influxas habent: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitia habere potest perfectam, species enim influxæ facultatem naturalem intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis & proprius, & animæ nō conuenit nisi per quandā defectiuam participationē. Cūm sit præterea talis inter subſtantias intellectuales ordo, ꝙ quò proximiores sunt primæ omnia per solā suā subſtantiā intelligendo penetrauit, eo p vniuersaliores species retū notitiā perfecta naturaliter capiunt: vltima inter eas anima s. intellectiua ex natura sua, adeò dearticulatas exigit species, vt singularum quidditatum singulas oporteat habere similitudines, per ꝙ & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cùm per species superiores quales sunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodammodo, & cōfusam tantū notitiam habet, sicut discipulus vniuersales cōceptus præceptoris apprehendere nō valens absq; distincta cognitione remanet. Huius autem signum est, ꝙ inter homines, qui sunt perspicacis ingenij, statim ꝓpositis principiis ad conclusiones sese cōferunt & ex eisdē principiis multas cōclusiones speciales deducūt. Habetis aūt ingenij nō nisi principiis applicatis à ꝓceptore ad singulas cōclusiones & in forma syllogistica, & cū exēplis materialibus distincta percipiunt veritatē.

Ad primū. Cap. 9. Cap. 8.

¶Ex his iā potes intelligere, ꝙ aīa nec cōiuncta nec separata quidditatiuā cognitione substantiarū immaterialium habere naturaliter potest, & quod plus est, habes ex his, quod aīa separata per species influxas nec Bouē nec Leonē quidditatiue cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturā in cōmuni nouit. Vbicunq; autē alibi inuenies à S. Tho. dici, quod anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad primū. Ad tertiū. Ad secundū. Ad confirmationem. Ad tertiū. Secundò. Post. 1. com. 80. In. q. in substantijs genitis sumitur nō à materia, sed à tota essentia, vt alteri assimilatur: differentia verò ab eadē vt ab altera diuersa est non auferens à forma quæ sit altera pars compositi. Quinto Met. 5. 6.

AD Rationē igitur primā dicendū est quod licet intelligere sub ratione substantias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiue: 10. testatur Arist. in 1. aut 10. Ethi. dixit oppositū: imo quæstio mota ab ipso 3. de Anim. in 3. de Anima tex. com. 36. nusquam soluta reperitur, Potuit enim fœlicitatē humanā incontemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quæcunq; sit illa. Similiter dicitur ad secundā, ꝙ vnio animæ ad corpus nō impedit cognitionē quidditatiuā substātiarum immaterialium: quandoquidem illa animæ secundū omnē naturæ statum est possibilis. Quōd si hæ duæ rationes formentur ad concludendū animā vnitā posse habere talē notitiā substantiarum immaterialium, qualē per earum species separata habet. Respōdeatur ad primum negando, quod intelligere substātias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio animæ: licet sit nobilissima secundum quid: maiorē enim perfectionē simpliciter ponit in anima intelligere substātias sensibiles distincte, & quidditatiue: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quā intelligere ea in cōfuso: licet sit secundum quid nobilior illa cōfusa intellectio ex hoc quod est per earum species & immaterialiori modo. Vnde dico quod non inconuenit animā nostrā impediri ab operatione nobilissima secundum quid propter perfectionē sibi nobilissimā simpliciter acquirendā ex vnione ad propriam materiam: vnde non sequitur vnionem esse prēter naturalē, sed naturalissimam, vtpote propter perfectionem suā simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet: &c.

¶Ad secundā dicatur, ꝙ impeditur anima ex vnione ad corpus, ad receptionē talis influxus ex hoc quod modum essendi in corpore sequitur modus operādi nō nisi per cōuersionē ad phātasmata: naturalis enim cōuersio animæ ad phātasmata est impeditiua cōuersionis ad superiora. Probatio autē cōtra hoc nihil facit, contingit enim alio modo impedimentū dari: vt iā patet. Ad cōfirmationē dicitur, ꝙ minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonū animæ secundum quid, & nō simpliciter: vnio verò ad corpus cū sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶Ad tertiū dicitur, quod siue esse & essentia distinguātur, siue sint idē, nō variatur propositum in Deo enim sunt idē, & in aliis intelligētiis distinguuntur, & tamē eandē de vtriq; proferimus sententiā, dicentes ꝙ cognoscimus esse, nō quidditate. Respōsio ergo ibi data vera est: quia dicitur, ꝙ cognoscimus quidditatē imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomistarū. Nō quidē primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quacunq; cognitione, vnde non valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

¶Secundo autē dicto nullatenus aduersatur. Cùm enim dicimus, quod cognoscimus esse & nō quidditatē, assueti Peripateticis sermonibus, intēdimus, quod scimus de illis terminare quæstione an est, quæ de esse quærit & quod nescimus de eis terminare quæstionem quid est, quæ quidditatē serutatur: & si secundum aliquod prædicatum quidditatiuum terminare illam nouerimus: notitiam illā (quia & nō quidditatiuam vocamus) sequentes Arist. vestigia, qui notitiam rei per cōmunia, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate à Thomistis in proposito, quæ affirmatur de esse: quia notitia de propria quæstione quidditatis non haberi dicitur. notitia verò de propria quæstione ipsius esse non caremus.

¶Ad vltimū, quo probatur, ꝙ respōsio sit falsa in se: dico ꝙ ideo dicitur intellect⁹ noster imperfectè substantias immateriales cognoscere: quia nō quidditatiue potest eas apprehendere, & magis imperfectè in hac vita: quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibi ipsi tātum cōueniat, & ridiculum esset dubitare an id, quod cōuenit solis intelligentiis, cōueniat aliis: necessariū tamē est dubitare, an cognoscere eas quidditatiue sibi solis. an etiā aīæ nostræ cōueniat, ꝙ secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, nō volūtarie, sed ratione cogēte dicitur. Corpus enim vnitū aīæ aīam ad sensibilia cōuertit: vt declaratū est, &c.

Hoc tn sciēdū, quod nō eodē modo sumitur genus & differētia in illis subſtātiis & in subſtātiis sensibilibus. Quia in sensibilib⁹ genus sumitur ab eo, quòd est materiale in re: differentia verò ab eo ꝙ est formale in ipsa. Vnde dicit Auic. in principio libri sui de Anima, quod forma in rebus compositis ex materia & forma est differētia simplex eius, ꝙ cōstituitur ex illa: nō aūt ita, quòd ipsa forma sit differētia, sed quia est principiū differentiæ, vt idē dicit in sua Metaphys. & dicitur talis differētia esse differētia simplex, quia sumitur ab eo, quòd est pars quidditatis rei, scilicet à forma. Cū aūt subſtantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, ꝙ est pars quidditatis, sed à tota quid-

quidditate: & ideo in principio de anima dicit Auic. ꝙ differentiā simplicē nō habet, nisi species, quarū essentiæ sunt cōpositæ ex materia & forma. Similiter etiā in eis ex toto essentia sumitur genus, modo tñ differenti: vna enim subſtantia separata cōuenit cū alia in immaterialitate. Differunt aūt ab inuicē in gradu ꝓfectionis secūdū recessum à potētialitate & accessum ad actū purū. Et ideo ab eo, ꝙ sequitur illas, inquantū sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autē, ꝙ sequitur in eis gradū perfectionis, sumitur in eis differētia, nobis tñ ignota.

ꝓprin.

Nota quod in substantijs cōmunis reperitur.

¶Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in subſtantijs immaterialibus, declarat oppositā comparationē ad subſtantias sensibiles.

¶Ad cuius euidentiam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelligūtur, scilicet materia: quæ est altera pars cōpositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas vt habet rationē perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimam perfectionem formalē. verbi gratia, in homine potes considerare materiā in qua sua forma recipitur, & formā in illa receptā. Aduertes etiā ipsum hominē, inquantū est subſtantia: est enim homo subſtantia, & vt subſtātia habet rationē perfectibilis, per corporeū, per rationale, &c. Aduertes etiā hominē, inquantum est rationalis naturæ, quæ est vltima eius perfectio formalis. Hæc aūt quatuor ita se habent ad genus & differentiam, ꝙ & materia, quæ est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimodē tamen. Forma verò, quę est pars & ipsum totum, vt posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimodē etiam. Cum enim genus possitate contineat differentias incompletęq; ac in potentia rei naturā expliceat, totumq; secūdum id quo adhuc perfici potest importet, radix aūt potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia meritò à toto secūdū ꝙ possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit dividere, terminare, & actuare genus totumq; secundum posteriorē perfectionē & actualitatē explicare, radix aūt actualitatis & perfectionis sit forma: meritò à toto secundū ꝙ perfectū est, & à forma differentia sumitur. Diuersimodè verò fundāt genus & differentiam partes ipsæ rei materia. & forma: & quidditas tota vt perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, vt habet rationē perfectibilis, tanquā à re formaliter significata, seu denominata ab ipso: à materia verò tanquā a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur à tota essentia, secundū vlteriorem perfectionem tanquam à re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: à forma autē, vt à radice sui formalis significati: nō enim materia, quæ est pars hominis, denominatur eius genus: neq; forma differentia, sed ipse homo vt subſtātia, vt animal generis denominationem sortitur, vt corporeus vt rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Arist. 7. Met. tex. cō. 33. dicitur, ꝙ sicut se habet tota ratio ad totā rē: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. cō. 9. inuenies genus sumi à materia, & differentia à forma. Præterea, & Cō. secundo cæli cō. 49 ait, quod si corpora cælestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt cōpositā ex materia & forma. Inuenies quoq;, quia genus & differētia à tota essentia sumuntur, vt à re significata nomine primæ intētionis, & denominata nomina secundæ inteutionis, & nō à parte illustres viros dicere quandoq; ꝙ genus nō sumitur à materia: & differētia nō sumitur à forma: quorū cū intuitus fueris rationes, suprādictis nō aduersari videbis. Quæ cū ita sint in subſtantiis materialibus ad subſtātias immateriales ascendēdo, genus sumi nō dicimus à materia, nec differentiā, à forma, quia carēt his partibus: vnde restat, vt à tota essentia tam genus, quā differētia nō solū formaliter, sed etiā radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. vt in litera dicitur, assignat diuersitatē inter differentiā subſtantiarū cōpositarū & simplicium, dicēs ꝙ differētia in speciebus cōpositis ex materia & forma est simplex. Differentia verò rerū non cōpositarum, nō: & vocat differētiam simplicē eā, quæ nō à toto radicaliter, sed à parte eius exit quæ simplex est. Sumūtur ergo ex tota essentia in subſtātiis immaterialibus genus & differentia, sed differēter: quia genus sumitur ex tota essentia secundū id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differētia verò sumitur à tota essentia secundum id, quo vna differt subſtantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quanto aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tanto perfectior est. per hoc enim differunt inter se, quod vna altera propinquior est actui puro & plus à potentialitatis natura recedit.

Genus sumitur à toto compositi & pars à materia & differētia à forma & pars à forma.

Genus & differentia in simplicibus sumuntur à tota quidditate.

T. com. 33. T. com. 9. Com. 49.

AD Maiorem horum intelligentiā altius exordiendū est. Sciendum est nanq;, ꝙ aliud est loqui de genere & differentia simplici-

ter, & secundū ea quæ sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundū quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusq; generis, s. & differentiæ rationē exigitur, & sufficit ꝙ differentia quidē explicet certū & limitatū gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis, cuius est diuisiua formaliter: genus verò explicet certā naturā determinabilem formaliter. Et primū quidē horum quæ de differentia dicimus, sequitur ex eo, quod differentia adueniens generi cōstituit speciem & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo s. quē explicat. vnde 8. Met. com. 10. species numeri assimilantur: eo quod si cut numeros subtracta, aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundū autē sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita vt nō solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia specie, vt 10. Met. tex. cō. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Arist. quod si debeat diuidi figura, differentiæ eius non erunt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidētia sunt figuræ. Genus autē certam naturā significare oportet, vt transcendentia excludantur. Determinabilē verò formaliter vt specialissima segregentur. ¶Si autem loquamur de genere, & differentia: vt applicantur ad subſtantiales materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiā radicabiliter sumitur à materia: & differentia similiter, non solum signoficat determinationem & actuationem generis, sed sumitur radicaliter à forma: sed hæc accidunt generi & differentiæ ex eo ꝙ essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia s. determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuā determinabilē formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc quod habet materiā: ideo accidit huic generi, quod est animal, inquantum est genus quod sumatur à materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiæ, nō minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet ꝙ significet ratiocinatiuam perfectionem essentialiter determinatiuā naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet ꝙ determinet sensitiuā ex eo ꝙ anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentiæ, s. rationale, inquantū est differentia, ꝙ sumatur à forma. Nō minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absq; eo ꝙ informaret anima corpus. Propter hoc cōmuniter ꝙ dicitur sumitur genus ab eo, ꝙ est materiale: potius quā à materia: & differentia sumitur ab eo, ꝙ est formale, potius quā à forma. Illud conuenit eis per se: hoc autē per accidens. Cū autē subſtantiarū immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certū perfectionis gradum, cū infinitæ entitatis non sit: cōsequens est vt in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, ꝙ natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differētia. Ex natura autem communi quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo verò, quod simplex ex seipsa terminatur, ita ꝙ non habet duas partes reales, quarū altera terminetur, & altera terminet: sicut subſtantiæ sensibiles habent materiam & formam. ¶Et tic in acceptione generis & differentiæ in subſtantiis materialibus saluatur id ꝙ est per se, s. quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionē subſtantialem formaliter constituiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens s. quod genus sumatur à materia: differentia verò à forma. ¶Ad profundiorem huius rei perscrutationem notandæ sunt tres propositiones Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter à suo esse habet plura prædicata quidditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quod tantò vnumquodq; est actualius quo appropinquat ad esse: & tantò est potentialius, quantò remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ. Sortes distinctus realiter à suo esse existentiæ habet plura prædicata quidditatiua, s. subſtantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Sortes inquantū subſtantia, valde elongatur à sua existētia: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit subſtantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis Sortem inquantū corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit, non solū quod sit subſtantia corporea, sed etiam quod sit viuens. Et cum consideraueris Sortem vt viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solū quod sit subſtantia animata, sed etiam quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum, inquantum animal, proximiorem ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, quod exigitur ad hoc, quod Sortes sit non solum ꝙ sit subſtantia animata sensibilis, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cū autem consideratus fueris vt subſtantia

Nota hic profundissima dicta, & pulchra rima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existētiæ susci-
pere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc,
ꝙ sit: licet requirātur causæ extrinsecæ & proprietas individualis:
vt conditio existentis. Patent autē adducta prædicata ita se habere,
ꝙ semper id quod propinquius se habet ad existētiam, cōparatum
ad remotius se habet vt actuale ad potētiale. sicut homo ad animal,
animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substantiā. Et ex cō-
sequenti id, quod proximius est ipsi esse, est actualius: illud verò ꝙ
remotius est ab esse est potentialius. & sic patet vtraq; propositio
exemplariter. ¶Ratione autem probo cum enim esse sit actualissi-
mum omnium, quæ sunt in re, & tantæ actualitatis: vt nō nisi com-
pletæ essentiæ actus proprius sit, ad hoc quod essentię eius recepti
uum fiat: oportet intrinsecè completam & determinatam esse, sicut
ad hoc quod aër recipiat lumen, oportet prius, ꝙ perficiatur à dia-
phanēitate: terminatur autē, perficitur, & completur substantia his
prædicatis quidditatiuis: & ideo quāto prædicatum quidditatiuum
erit magis essentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad
hoc, quod sit receptiuum proprium ipsius esse. Et per oppositum
quanto prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuum es-
sentiæ: tantò minus eam appropriat ad hoc, ꝙ capax sit ipsius exi-
stentiæ: & quia vnumquodq; quātò est propinquius actualissimo,
tantò est actualius, & quāto remotius ab illo, tāto est potentialius.
Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, quod propin-
quius ipsi esse est actualius: remotius verò potentialius.

His duabus propositionibus, postquā ternam addideris, s. quod
genus sumitur ab eo, quod est vt potētiale. Differentia verò ab eo,
quod est vt actuale: cōficietur regula generalissima, quod genus &
differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secūdum elon
gationem & propinquitatem ad ipsum esse existentiæ. Differentia
enim vltima cum sit cōstitutiua speciei: & proprium illi inter entia
gradum donet: vltimum complementum ipsius essentię est, ad hoc
quod sit. Vltra eam enim (vt iam dictum est) indiuiduum nullum a-
liud complementum intrinsecum expectat, vt sic. Genus quoq; ge-
neralissimum cùm essentiā maximè determinabiliter explicet, ab
eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: vtpo
tè determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, vt
esse suscipere possit. Genera verò & differentiæ intermediæ ab in-
termediis sumuntur (& propter hoc dicitur quod diffinitio explī-
cat diffinitum à prima potētia vsq; ad vltimum actum) includit si-
quidem primū genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa
potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia
determinatur & actuatur vsq; ad vltimam differentiā quæ est actus
vltimò determinās & perficiens ipsam, vt esse habeat, propterea &
Porphyrius ait, quod secundum interius perseuerantes differentia
est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendi
mus, quod genus & differentia sumantur ab esse actualis existētię,
scimus enim diffinitiones abstrahere ab esse: sed intendimus, quod
genus & differentia sumuntur (vt verbis S. Tho. vtamur) ab ordine
ad esse actualis existentiæ. Ab ordine autem dicimus nō relationē
ordinis, sed fundamento eius ab eo, s. quo essentia appropinquat vt
receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso.
Et secundū hæc habes vnde in intelligentiis, substātiis materiali-
bus, & accidentibus sumantur genus & differētia, vt facile est cui-
libet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus
caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existen-
tia actualis, non potest concipi vt elongata ab existentia, vel pro-
pinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Thomæ in principio
huius capituli assignaui: quare Deus non sit in genere, & intelli-
gentiæ sint in prędicamento: quia ille est suum esse, istarum autem
essentia distinguitur ab esse proprio.

Probantur rationes istæ secūdæ propositiones.

Regula generalis à quo sumitur genus & differentia.

Cap. de differentia.

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia
sunt secundum maiorem & minorem perfectionē, quę
non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in
recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem,
sicut albus, & minus album, in participando eiusdē spe
ciei albedinē, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis
formis vel naturis participatis, diuersificat speciē, sicut
natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per
quædam, quæ sunt media inter animalia & plantas, se-
cundum Philosophum, in libro de Animalibus.

¶Hic excluditur prima obiectio, dictū est enim, quod differentiæ
in intelligētiis sumuntur à diuersis perfectionis gradibus, quibus
vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic,
Quæcunq; differūt secundū actum perfectum, & minus perfectū,
differunt solum accidentalibus differentiis: intelligētiæ differunt
non nisi secundū magis & minus perfectum, ergo differunt solum
accidentalibus differentiis. Processus bonus: cōclusio verò est fal-
sa: ergo altera præmissarū, non Maior, vt probabitur: ergo Minor,
quæ est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & mi-
nus non variāt speciē: albedo enim pfecta & minus perfecta vnius
speciei sunt, quæcunq; autē sunt eiusdē speciei accidentalibus solū
differētiis distinguuntur, eū in omnibus essentialibus conueniāt.
Hāc obiectionem excludit hac pulchra distinctione, Perfectius &
minus perfectum possunt attendi vel penes modum habēdi aliquā
formā vnā simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & mi
nus. primo modo nō variant speciem, sed secūdo modo: quæcunq;
enim ita se habent ꝙ secundū diuersos gradus perfectionis atomā
suscipiunt formā, solo numero vt sic distinguuntur, vt patet de al-
bo, vt 4. de albo, & 6. Ea verò quę diuersos gradus perfectionis nō
eiusdem formæ, sed plurium formarum suscipiūt, essentialiter seu
specifice distingui necesse est, vt patet de homine & boue. Vnde
patet responsio ad obiectiones, quod primo modo. Minor est falsa,
secundo modo Maior. Cuius probatio ideo videtur sine additione
vulgata, quia cōparatio denotata per ly magis & minus non fit pro
prie, nisi in anatoma specie, vt dicitur septimo Phy. in com. 27.

T.c.27.

Nec iterum est necessarium, vt diuino intellectualiū
substantiarū sit semper per differentias veras, quia hoc
est impossibile in omnibus rebus accidere, vt Philoso
phus dicit, in vndecimo de Animalibus.

Cap. 30.

¶Hic excluditur secunda obiectio. Obicitur enim cōtra idem di-
ctū sic, Vbicunq; sunt verū genus & veræ species, ibi debet esse ar
tificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in in-
telligētiis inuenitur verū genus & veræ species: ergo ibi debet es-
se diuisio per duas differētias veras. Cōclusio est cōtra diuisionem
assignatā, qua dictū est, Genus intelligētiarū deficit ad suas spe
cies per magis perfectū & minus perfectū: quæ nō sunt veræ diffe
rentiæ. Maior verò probatur ex eo, ꝙ vbi verū genus cū veris spe
ciebus inuenitur, oportet esse diuisuas ipsius generis & speciērū
cōstitutiuas differētias: ex eo autē quod diuisio est secundū artem
debet esse bimembris, vt Boetius testatur. Hanc obiectionem ex-
cludit S. Thomas, dicēs, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem
secundum Arist. sent. in 2. lib. de Animalibus. ¶Ad cuius euidentiā
notandum, quod cùm veræ differentiæ appellētur differentiæ po-
sitiuæ non extraneæ contrariæ inter se conuertibiles cū his quorū
sunt differētiæ: vt ibi dicit Arist. ca. 3. Genus illud, ꝙ plures duabus
speciebus continet immediatè nō potest diuidi duabus veris diffe
rentiis, sed si veris differentiis diuidendum erit, potestatē eius eua
cuantibus, oportet ꝙ diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non
erit bimembris. si enim diuisione bimembri partiendū erit, op or-
tet alterā differētiā esse nō verā: erit enim cum priuatione accepta
alterius. Sicut si animal immediate cōtineat hominē, Boué & Leo-
nē, oportet tribus veris differētiis diuidi, vel altera vera puta ratio
nali: altera nō vera, sed priuatiua cōmuni reliquis duabus, puta irra
tionali. Quia igitur inuentūtur aliquæ res in mūdo plures duabus
contentæ immediatè sub aliquo cōmuni formaliter diuisibili: ideo
dicitur, ꝙ impossibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per
duas differētias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cū enim
intelligētiæ careāt genere subalterno, vt S. Tho. in tractatu de Na
tura generis, c. 5. refertur, eo ꝙ perfectio earū ex pluribus coniun-
ctionibus differētiarū nō cōsurgit, sicut perfectio specierū in illis
inferioribus, quibus non sufficit genus cōmune & differentia, oēs
immediatè sub vno genere cōtinentur: & sic genus earum, si ve-
ris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimembrem
fieri diuisionem nobis ignotam: quod si bipartita diuisione cōtra-
hendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia
priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nul-
lam propriam earum differentiā descendere potentis, necesse quo
que est esse non veram. Tales autem fuerunt differentiæ in litera
assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

Cap. 5.

¶Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibi-
litate Maioris vniuersaliter. Boētij verò dictum non obstat: quam-
uis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci, non ta-
men dicit, quod omnis bimembris fiat per differentias veras inferi-
orum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis compositis ex
materia & forma, in quibus & esse est receptum & infi-
nitum propter quod & ab alio esse habent, & iterum
natura vel quidditas earum recepta est in materia signa
ta, & ideo sunt finitæ & superius & inferius, & in eis ia
propter diuisionem materiæ signatæ possibilis est mul
tiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substan
tiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas
supradictum est.

Cap. 4.

IN hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de
essentiis substantiarum compositarum. Primum est, quod esse earū
est limitatum: quia habet illud ab alio vtpote distinctum realiter à
se: & per hoc primò distinguitur à primo ente cuius esse est infini
tum, & idem realiter suę quidditati.

¶Secundum est quod essentia earum est recepta in materia signata: sunt

sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinatæ: sicut for-
male suum materiale. ¶Tertium, quod ex istis duobus corolarie se
quitur, est quod sunt finitæ superius & inferius. Superius quidem,
quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quod
vt superius respicit, terminatur. Inferius verò, quia recipiuntur ea
rum formæ in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminantur, quæ re
spiciunt vt inferius: per hoc quod in his & illis conditionibus ma
terialibus recipiuntur tanquam in parte materiali.
¶Quartum est, quod essentia earum est multiplicabilis numerali-
ter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionē. Et per hæc
tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quæ im-
munes à materia infinitæq; inferius parem sibi nō compatiuntur.
Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

*Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit. Varia item acci-
dentia distinguit & quomodo in ipsis sumatur genus et differētia exponit.*

Ca. 1. in fi. Accidentia habent essentiam incompletā.

NVNC autē restat videre, qualiter essentia
sit in accidentibus: quomodo autē sit in o-
mnibus substantiis, dictū est. Et, quia, vt di-
ctū est essentia per diffinitionē significatur,
oportet ꝙ eo modo habeant essentiā, quo habent diffi
nitionē. Diffinitionē autem habēt incōpletam, quia nō
possunt diffiniri, nisi ponatur subiectū in eorū diffini-
tione: & hoc ideo est quia nō habēt in se esse absolutū
per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinqui
tur esse subsistentiale, quādo cōponitur: ita ex accidente
& subiecto relinquitur esse accidentale: quādo accidēs
subiecto aduenit. Et ideo etiā nec forma substantialis
cōpletā essentiā habet, nec materia: quia in diffinitio-
ne formæ substantialis oportet, ꝙ ponatur illud cuius
est forma, & ita diffinitio eius est per additionē alicuius
ꝙ extra eius genus est: sicut & diffinitio formę accidē-
talis, vt etiā in definitione animæ ponitur corpus à na-
turali: qui considerat animā solū, inquantum est forma
l'hysici corporis. Sed tñ inter formas substantiales &
accidentales tantū interest, quia sicut forma substātia-
lis nō habet per se esse absolutū sine eo, cui aduenit, ita
nec illud, cui aduenit: s. materia: & ideo ex ea cōiunctio
ne vtriusq; relinquitur illud esse, in quo res per se sub-
sistit, & ex eis efficitur vnū per se, propter ꝙ ex cōiun-
ctione eorū relinquitur essentia quædam: Vnde forma,
quāuis in se considerata nō habet rationē cōpletā essen
tiæ, tñ est pars essentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit
accidēs, est ens in se cōpletum cōsistēs in suo esse, ꝙ qui
dē esse naturaliter precedit accidēs, ꝙ supuenit: & ideo
accidēs supueniens ex cōiunctione sui cū eo, cui supue
nit, non causat illud esse in quo res subsistit, per quod
res est ens per se: sed causat quoddam esse secundum,
siue quo res subsistens intelligi potest esse: sicut primū
potest intelligi sine secundo, vel prædicatum sine sub-
iecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit vnum per
se, sed vnū per accidēs, & ideo ex eorū cōiunctione nō
resultat essentia quædā, sicut ex cōiunctione formę cū
materia, ꝓpter quod accidens neq; rationē cōpletæ es-
sentiæ habet, neq; pars cōpletæ essentię est: sed sicut est
ens secūdum quid, ita & essentiā secūdum quid habet.

IN hoc tractatu tertio, vnico capitulo cōtento, determinatur de
accidētibus, vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. Divi-
ditur autē in tres partes, in quarū prima quid significet essentia in
accidentibus declaratur: in secunda verò diuersitas accidentium à
substantia & inter se: in tertia autē, quomodo se habeant ad inten-
tiones logicas. Declarat ergo primū tali cōclusione, Accidentia ha
bent essentiā incōpletā. Probatur sic: quæcunq; habent diffinitio-
nē incōpletā, habent essentiā incōpletā: accidentia habent diffini-
tionē incōpletam. ergo. Maior patet ex eo, quod essentia est id, ꝙ
per diffinitionē significatur, vt dictū fuit in principio libri: Mino-
ris probatio est: quia quæcunq; diffiniūtur necessariò per aliquod,
quod est extra eorū essentiā, habent diffinitionē incōpletā. Diffini
tio enim taliū nō cōpletur per intrinseca, sed eget intrinseco addi-
tamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod, ꝙ est
extra eorū essentiā: oportet siquidē in eorū diffinitione poni sub-
iectum, vt dicitur 7. Met. tex. cō. 15. ergo accidentia habent diffini

Ca. 1. in fi.

T.c.15.

tionē incōpletam. ¶Ad euidenter manifestandā Minorē S. Tho. in
litera cōparat accidentia formis substātialibus penes cōuenientiā
& differentiā. inde enim clarè patebit, quomodo accidentia habent
essentiā incōpletā. ¶Conuenire ait accidentia cū formis substantia
libus in tribus. Primò in hoc, ꝙ neutrū eorū habet esse absolutum
à subiecto indepēdens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali
cōiuncta materiæ fluit esse cōmune vtriq;, ita ex cōiunctione acci
dentis, cū subiecto relinquitur esse cōmune vtriq;: ex cōiunctione
enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.
¶Secundò conueniunt in hoc quod neutrū eorū habet essentiā cō
pletam: quia essentia vtriusq; essentialiter ad aliud refertur, vt rece
ptiuū: forma siquidē substātialis essentialiter est entitas perfectiua
materiæ: & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificativa.
¶Tertiū autē, in quo cōueniunt est, ꝙ neutrū eorū habet diffinitio
nē cōpletā ꝓpriis terminis, sed per additamentū, sicut enim in dif
finitione accidentis oportet poni suū subiectū, ꝙ est extra eius ge
nus: ita in diffinitione formæ substantialis oportet ponere recepti
uum, materiā, s. quæ est extra eius genus propriū. nā genus formæ
est actus (vt patet 2. de Anima) materiā autē cū ens diuidatur in actū
& potentiā, sub potētia cōtineri clarū est: & cōsequenter esse extra
actū, ꝙ est genus formę. huius signū est, ꝙ fecit Arist. diffiniendo
animā, dū posuit in eius diffinitione, corpus physicū organicū, ꝙ
ꝓpria materia est animæ in eo ꝙ est corpus, physici perfectio. Ad-
didit autē hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ nō ponitur
materia, cū sit forma substantialis sed corpus physicum. hoc enim
ideo est: quia physicus non cōsiderat animā vt formā substantialē,
sed vt animā, quæ vt sic, corpus physicū præexigit tanquā propriā
materiā. Hinc habes, ꝙ cōsiderare animā intellectiuā vt sic, secun-
dū suā cōpletā quidditatē non est opus physici: vt etiā tradit Arist.
in lib. 1. de partibus animaliū, ca. ¶Differunt autē in quinq;. Primò,
quia receptiuū formæ substantialis nō habet esse per sine esse for
mæ. est enim in hoc conformæ suæ formæ: sicut enim forma sub-
stantialis nō habēt esse præter suū receptiuū: ita nec suū receptiuū
habet esse præter suā formā: receptiuum verò accidētis habet esse
per se præter esse sui accidentis. Huius differētiæ ratio est: quia re-
ceptiuū formæ substantialis est ens in pura potentia. receptiuū ve-
rò formæ accidentalis habet esse in actu. ¶Secundò vero differūt,
quia ex cōiunctione formæ substātialis ad suū receptiuum emanat
esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex cōiunctione
verò formę accidentalis ad subiectum fluit esse: quo res secundum
quid est. Et hęc differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuū
formæ substantialis caret esse per se illo esse, ꝙ ex forma fluit, pri-
mò est: & per oppositū, ex quo subiectum accidentis proprio esse
gaudet, per adoptionē accidentis tale esse acquirit, & non esse sim
pliciter. hoc enim præhabet: & sic secūdum hoc primū esse potest
intelligi esse sine secundo. potest enim substantia ab accidēte sepa-
rari, vt dicitur 7. Met. tex. cō. 4. ¶Tertiò differunt: quia ex cōposi-
tione formæ substantialis cū suo subiecto fit vnū per se. Ex cōposi
tione autē accidentis cū subiecto nō fit vnū nisi per accidens. Ori-
tur autē hæc differentia ex secunda: ex quo enim ex forma substā-
tiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet ꝙ vnum simplici
ter fiat quo res sit per se vna, ens enim sequitur vnum. Ex eo verò,
ꝙ subiectū & accidēs duo esse habet, vnum per se facere non pos-
sunt eadē ratione: quia, s. vnum sequitur ens: nō enim potest esse ꝙ
vnum per se sequatur ens per accidens. ¶Quartò differunt: quia ex
cōiunctione formæ substantialis cū materia resultat essentia quæ-
dā tertia, s. entitas. Ex cōiunctione verò accidentis cū subiecto nō
fit aliqua essentia tertia. Oritur autē hæc differentia ex tertia: cum
enim essentia sit id ꝙ per diffinitionē significatur, vt res diffinita:
diffinitum autē oportet esse vnum per se secundum Arist. 7. Meta.
tex. cō. 16. ex eo ꝙ ex accidente & subiecto nō fit vnum per se: ha-
betur ꝙ nec essentia aliqua resultat, & per oppositū ex eo ꝙ ex for
ma substantiali & materia vnum per se fit, essentia tertia resultat.
¶Quinto differunt: quia forma substantialis etsi nō sit essentia cō
pleta: est tamē pars cōpletæ essentiæ. Accidens verò nō est essentia
cōpleta, nec pars essentiæ completæ. Sequitur autē hæc differentia
quinta ex quarta. si enim ex forma & materia fit essentia quædam
tertia forma substātialis illius pars erit. Si autē ex accidente & sub
iecto essentia nulla resultat, accidens nullius cōpletæ essentiæ pars
poni potest. & sic accidens incōpletum & secūdum quid est ens, ac
consequenter incōpletam essentiam & diffinitionē habet. Nec te
moueat, ꝙ formā substantialē nō absolutam à receptiuo, & esse nō
habere sine materia modò dicatur, & superius dictum sit animam
intellectiuā independentē à materia, & separatā ab illa secundū rē
remanere: hoc enim est simpliciter verū: ad verificationē autē eius
ꝙ modò diximus, sufficit animā intellectiuā esse essentialiter ma-
teriæ informatiuā: & tali modo ab illa insolubilem secundum esse
quidditatiuum, vt eius diffinitio ostendit, & ꝙ forma substantialis
vt sic, non habeat vnde secundum esse actualis existētiæ à materia
absoluatur & independens fit: licet aliunde alicui formæ substan-
tiali hoc insit, puta ex hoc quod est intellectiua: loquimur enim de
forma partis substantiali vt sic. ¶ Circa hæc supradicta multa sunt

Cōuenientia formæ substantialis & accidentalis. T.c.5. vt ibidem patet. Secundo de Anima. T.c.6.

Differentia inter formā substantialem, & accidentalem. C.5. per. 6. c.6. per. 2.

T.c.4.

T.c.16.

Primum dubium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundū. dubia. Circa secundam enim conuenientiam dubitatur, an sit verū q; ibi dicitur, s. q; essentiæ accidentales essentialiter non sunt absolutæ à receptiuo. ¶ Et hanc dubitationē cōmitatur alia, circa tertiā conuenientiā, an s. accidentia necessario per subiectū diffiniantur.

¶ Occurrunt quoq; quæstiones circa differētias assignatas, & primā quidem habet dubitationem de vtroque membro cum sua radice, an s. forma substantialis puræ potentiæ tantum actus sit.

Tertium. ¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.

Quartum. ¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant

Quintum. propriam existentiam distinctam realiter ab existentia subſtātiali.

Sextum. ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absq; omni accidēte. ¶ Istę sex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribꝰ earū dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorū adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA primum dubium declarato titulo primo adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliis, cū quæritur, an inhærētia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scot. in 4. sent. dist. 12. q. 1. decidit hanc quæst. quo ad accidentia absoluta, s. quantitatē & qualitatē atq; tales qui hoc vertūt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentusq; est vnica ratione ad probandum, quod impossibile sit inhærētiam quācunq; esse de essentia accidentis absoluti, &c. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutē: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutē.

Opinio Sc. 4. dist. 12. q. Vnica ratio Sco.

¶ Aliter hæc ratio formatur ab eodem, sic, Id quod essentialiter est ad se, nō includit in se essentialiter respectum secundū August. 7. de Trinit. cap. 1: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidēs absolutum nō includit essentialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo:

Confirmatio aliorū.

¶ Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur est aliquid præter relationē: fundamētū enim relationionis est aliud formaliter à relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.

Tertia confirmatio. ¶ Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet cōsequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate & cęteris accidentibus posset abstrahi cōceptus communis quidditatiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis: & superior illis nouem generibus s. esse in: & sic cum omnis talis cōceptus sit genus nouem genera accidentium generalissima non erunt, habebunt enim superueniens genus. Thomistarum autem sententia est

Opi. Thomistarum. inhęrentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuum dupliciter, s. à subiecto & à termino. Absolutum enim à subiecto ens, est id, quod non est natum recipi in alio vt subſtātia. Respectiuum ad aliud, vt subiectum est id, quod essentialiter natū est recipi in alio, vt omne accidens. Absolutum à termino est id, quod formaliter nō respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, vt substantia, quantitas, & qualitas. Respectiuum ad aliud, vt terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, vt terminum ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab aliis respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes vocātur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non vt receptiuum, vel causam efficiētem, aut finalem, aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, vnū enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Ma-

C. 6. q. 13. gnus Albertus, quod vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum: eo quod ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud, sed vt subiectum, vel materiam, vel formam, & ecōtra: vt de commensuratione animæ intellectiuæ supra dictum est. cum ergo inhęrentia aptitudinis importet respectum ad aliud vt receptiuum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutū ens, modo relatiuū significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidētis ex eo, quod est respectus: imò ex hoc, quod accidens absolutum non à subiecto est, licet à termino, sequitur quod de essentia eius sit essentialis dependētia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Confona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quod sicut esse ad constituit accidens relationem: ita esse in constituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in, ad nouem genera accidētium & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Cōmento prędicamen-

torū dicit esse in, nullū constituit genus, sed omne accidēs circuit.

¶ Et confirmatur ex eo, quod nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, posset cōpleta diffinitione ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhærētia in eius diffinitione posita: quod est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhærētia aptitudinalis explicat, aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S. Tho. ꝙ diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

Ad primū. Ad primum autem in oppositum dicitur, quod Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter respectum in, & Ad, respectus enim In, & nō est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectū sit terminus: tamen non terminat vt terminus, sed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus, vt ex dictis patet.

Ad confirmationem. ¶ Et per hoc patet respōsio tam ad secundam, quam ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim suppouit aptitudinalem inhærentiam esse relationem.

¶ Ad vltimum negatur consequentia: dicitur nanque, quod esse inest diuersarum rationum in prædicamentis, sicut & ens: est siquidē in, analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.

Ex his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quod vnanimiter fatemur accidens nō posse completè diffiniri absque additione subiecti, vt nunc̄ est probatum: quod plenius inferius patebit, cum declaratum fuerit, vnde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist. in 7. Meta. tex. Com. 15. & 17.

T. c. 15. & 17. & tex. Com. 4.

Tertia dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia opinio. Auicen. de Substantia orbis, cap. 1. col. 2. primo Phys. cap. 63. & 4. Phys. cap. 25. prima ratio.

QVARTAM verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt. primò, recitabitur opin. Auerr. secundò, ponetur opinion. S. Thom. tertiò, respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Sciendum est quo ad primum, Auerroim in libro de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, quæ est pura potentia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectiue in ente in actu. ¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est, Dimensio interminata non est in materia coæterna sibi. ergo corpus sit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tunc vltima sequitur. ergo formæ corporales, id est, dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ, & succedentes sibi inuicem in subiecto, sicut sibi inuicem succedūt formæ substantiales in eadem materia: cōsequens est impossibile, ergo à destructione consequentis, &c. impossibilitas consequentis patet ex eo, quod neque motus, neque mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatem terminatam. Patet quoque ex eo, quod quantitati nihil est cōtrarium. vt dicitur in prędicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, quod omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuè, vt dicitur primo Phys. tex. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7.

In prædicamento quā titatiū. T. c. 64. & 47. T. c. 7.

¶ Secunda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia, ergo materia non potest simul formas distinctas specie, aut numero recipere, consequens est falsum ad sensum. ergo Consequentia probatur ex eo, quod diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ, materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, vt dicitur 1. Phys. tex. Com. 15.

Secunda ratio. T. c. 15.

¶ Tertia ratio est ista, Quantitas non est in materia subiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuisionē materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate potius natur carere. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia omnis diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materię. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua, nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsam, alteram formā alia informet: cum oportet communicari in materia ea, quæ inuicem corrumpūtur, vt 1. de generatione tex. Com. 53. dicitur: & tūc vltimo sequitur quod nullam nisi primam formam materiam recipiat, oportet enim corruptionem vnius esse generationē alterius, 3. Phys. vt dicitur in primo de generatione tex. Com. 7. & consequenter ea ret contrario. Hæc de primo.

Tertia ratio. T. c. 53. T. c. 17. T. c. 73.

Hanc

Opin. scilicet d. 4. dist. 3. q. 1. art. 3. q. 4. item d. 44. q. 1. art. cul. 1. Quæstiuncula tertium, quartū contra Gentil. 18. secundum tract. de Natura materia, vacuo contra Auerr.

Hanc opinionem, Et si in quibusdam suis libris sequatur S. Tho. propria tamen sententia oppositum vltimè determinauit in prima parte, q. 76. artic. 6. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem. Quandocunq; aliquid est in potētia ad actum omnē, ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter & demum sequentes, sed materia prima secundum se est in potētia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodam: ergo prius recipit actum priorem simpliciter: deinde posteriorem, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse. ergo primum, quod intelligitur recipi in materia est esse substantiale, & non nisi à forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quam quodcunq; accidens. & sic omne accidens sequēs adueniet enti in actu. Quod primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de Causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse: & similiter esse quale præsupponit esse. & sic de aliis. Sequuntur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia: q̄ scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter: & quod ens per accidens sit prius ente per se: & quod materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quam cum forma propriį generis, ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis, & non à qualibet forma accidentali: & quod substantiæ generabilis sint nō solū tria, sed quatuor principia, scilicet materia forma, priuatio & quantitas terminata. non enim potest fingi quin sit principium saltem per accidens, cum sit cōiuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur, & sic debuit connumerari ab Arist. Tenenda est igitur opin. S. Tho. quod omne accidēs est subiectiue in ente & actu, & per hoc differt à forma substātiali, quæ est subiectiue in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

Primo Phys. tex. 65. & 66.

Ad primā. Ad primam rationem Auerr. dicitur quod consequens primum illarum habet multiplicem sensum, & quandoq; verū & quandoq; falsum: & ideo distinguēdum est. si nanq; ly ex, dicat habitudinem causæ materialis verum est: corpus enim fit ex materia quę non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potētia: si autem ly ex, dicat habitudinem termini à quo falsum est: necesse est enim materiā, ex qua fit corpus immediatē, ante illud instans habuisse corporeitatem: & vniuersaliter in omni instanti tēporis necesse est ipsam esse sub dimentionibus. & hoc modo intelligendum est quod Arist. tertio Cæli, tex. com. 29. & 64. dicitur. q̄ impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est, post nō corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimensionem fiat tanquam terminus alicuius motus, vel mutationis: & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiuè, id est, vt sit tanquam aliquod consequens ipsum terminum motus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri. neq; enim generatio, neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primò ad compositum substantiale, generantur consecutiue eius accidētia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substātialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda consequentia, quæ supponit dimensiones fieri non concomitatiuè, & per accidens, sed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt vt termini mutationum, verificeatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod succedunt sibi inuicem se mutuò expellentia, & non de illis quæ fiunt cōsecutiuè de quorum numero est quantitas interminata.

T. c. 29. & 64.

Secunda re sponsio.

¶ Ad secundam rationem negatur cōsequentia. Et ad probationem dicitur, quod diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ, dicat ordinem temporis: & sic verum est, quascunq; duas formas simul recipiēdas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud instans, in quo illæ formę inducuntur, eadem enim pars materię nō potest simul ad duas formas alterationē sufficiente disponi. sed talis distinctio partiū materiæ præexacta non oportet quod fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inhærentes, sed fit per dimensiones præcedentium compositorū. Alio modo potest intelligi vt ly præ, dicat ordinem necessarium: ita quod in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius naturā diuersitatē partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam esse, quā distinctā esse in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed non præexigunt.

Ad tertiā.

¶ Ad tertiam dicitur, quod forma diuidi per diuisionē subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verum & quomodo sit falsum, nunc nunc declaratum est. Alio modo, vt ideo forma diuidatur ad diuisionē subiecti: quia forma habet talem diuisionem ratione subiecti, & hoc modo verū est: eo ꝙ diuisio quantitatiua conuenit formæ substantiali ex hoc ꝙ est in materia, ratione cuius cōpositum est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: nō ita tamen ꝙ ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiue: ita quantitas ineſt composito ratione materiæ, non ita ꝙ præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ non conuenit nisi ratione materiæ, in qua recipitur, vt formæ à materia separatæ ostēdunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem istā præcedere formam, sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis: quoniam ruit, fundamento falso innitens, fundatur enim super hoc quod in expositione nostra sequitur, formas non diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet non sequi.

Quinti dubij solutio.

¶ Quinta dubitatio prætermissis argumentis secūdum S. Tho. doctrinam habet partem affirmatiuā veram. Cū enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidētale esse: sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce. ¶ Quod autē esse quod fluit a forma accidentali non est idē quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantiæ & accidentis notissimum est, esse nanq; substantiale est esse simpliciter secundum se independens & primum: esse autē accidentale est esse secundū quid in alio dependens à subiecto & posterius. Nec esse solum actualis existentiæ accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiā ab ipsa essentia formæ accidētalis à qua est. Iam enim supra probatum est, quod nulla quiditas creata est suum esse existentiæ. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo, nec existētia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existentia formæ substātialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formæ in materia, sed quēmadmodū forma substantialis recepta in materia perficit ipsam, vt vtraq; existentiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, vt esse albū recipiat, ita quod sicut forma est ratio materiæ & compositi substantiali, quod esse habeat: ita albedo est ratio subiecto compositi ex albedine & subiecto ꝙ habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarū accidentiū multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidē esse album & aliud est esse dulce.

Accidens habere propriam existentiam distinctam ab existentia subiecti. c. 4. q. 2.

Quæst. 1. in princ. c. Solutio sexti dubij.

¶ Errant propterea qui S. Thomæ imposuerunt opinionem recitatam à Scoto, in quarto sen. dist. 12.

Circa sextam dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta posit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primo sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.

¶ Ad percipiendum primum, distinguēdum est, quod de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic, id est, de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo, quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiæ & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente eo quod esse substantiale, vt sic, nullam cōnexionem necessariam habēt cum esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidēti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non à propria passione propter cōnexionem necessariam, quæ est inter subiectū & propriam passionem, non propter hanc quod subiectum dependet à passione. Propterea S. Tho. in quæst. disputatis de spiritualib⁹ creaturis, quæst. vltima ad septimū, & in quæstionibus de Anima. q. 12. ad septimum ait, quod subiectū esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiali & accidentali, vt sic, ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi aduenīente. Ostendit autem natura demōstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet nanque conclusionem, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit necessariā esse, & impossibile aliter se habere.

Quæst. de spiritualis. Creatur. q. 2. q. de a. q. 12. septimum.

Error autem intolerabilis hic cauendus est, positus ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo dicente, quod quia secundum S. Thō. & eius sequaces subiectū nō est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens, ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiæ est, quia omnis potentia passiua, est potentia contradictionis: sed subiectum est solum in passiua potētia respectu passionis: ergo est in potentia contradictionis, ergo potest habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Meta. tex. cō. 17. & probatur etiam ratione sic, passiones eius distinctæ sunt, tales, quod vna includit negationem alterius: ergo potentiam includit negationem actus & per consequens potentiæ, vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

Antonius Trombeta in Quolib. Meta. T. c. 17.

¶ Præterea ad idem, Ideo potentia passiua est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, s. ab agente, si autem ab alio recipit esse, illo circūscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potēia passiua ex se est sub nō esse, & ab agēte potest habere esse, necessariò sequitur quod est potentia contradictionis, s. ab esse & non esse.

Accidit aut error hic & in principiis & in conclusione. In prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipijs: quia S. Tho. in Prima parte, q. 77. art. 7. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, f. materialis, effectiuę & finalis: vnde patet error minoris. Maior autem licet sit Arist. est tamen male intellecta & probata: potentia enim materialis est duplex, quædā est receptiua tantum, quædam verò non solum receptiua, sed etiam passiua extensione nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantum est necessario coæua suo actui, eo quod si esset ante suum actum, oporteret quod per aliquam transmutationem illū reciperet: & sic non esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autē passiua necessario nulli actui coæua est, respectu cuius est passiua: eo quod omnē actum per transmutationē acquirit, & consequenter per transmutationem perit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cęli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non receptiua tantum. Hanc gloſſam & ſenſus ipſe & tex. Arist. coniungunt. Ad ſenſum enim patet, in cælo esse potentiā receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cælum enim non est in potentia ad aliam figuram. Arist. verò tex. allegato nono Meta. ait cælum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantū: & tamen constat cælum habere potētiam receptiuam sui mōtus. vnde ex hoc insinuauit, quod de potentia passiua loquebatur: ea enim cælum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tantum respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia cōtradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad rationes Trōb. Ad primā.

¶ Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quod passiones entis distinctas esse tales, quod vna includit negationem alterius, verū est: quia vna non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quæliber potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam.

¶ Ad secundam dicitur, q̄ possibile vt distinguitur contra necessarium & impossibile, sumitur à potentia passiua, & nō à potentia receptiua tantū: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potetiam passiuam esse potentiam contradictionis: cum tamen arguens debeat probare, quod omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad tertiā.

¶ Ad tertiam dicitur, quod propositio prima ibi adducta, scilicet q̄ ideo potētia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, f. ab agēte. In vno sensu est vera, & in altero falla. si enim ly potest, dicat posse distinctum cōtra impossibile. Arist. dicit eam esse falsam, est enim sensus quod ideo potentia est ad esse, quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potentia ad motū, cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur cōtra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potētia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est potētia ad nō esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur, ad nostrā positionem redit, quod f. potentia passiua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ, ab omni accidente à Scotistis probatur, ex supradictis facile est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Substantia est causa accidentiū. T. c. 4.

Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quolibet genere, est in causa eorum, quæ sunt post in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Meta. dicitur: ideo substātia, quæ est principium in genere entis, maximè & verissimè essentiam habens, oportet quod sit causa accidentium, quæ secundario & quasi secundum quid rationem entis participant.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se declaraturus præmittit causam accidentiū, quæ sit, vt causas diuersitatis eorū insinuet tali conclusione, Substantia est causa accidentium, quam probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reliquorum entium: substantia est maximè & verissimè ens, ergo substantia est causa aliorum entium: sed talia sunt accidentia. Minor verò ex septimo Meta. in principio patet. Maior verò ex secundo Met. tex. Cō. 4. habetur, vbi dicitur, quod vniuersaliter id quod est maximè tale in aliquo ordine, quod est causa omnium aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximè calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, sicut Aristot. vtitur vbi vniuocatione: eo quod ad veritatem huius propositionis exigitur, quod causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem, non enim sequitur, cælum est causa omnium calidorum, ergo cælū est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cælo calidi nomen nō æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidens in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

T. c. 77. a. sic. 6. c. 7b. supra 9. Meta. T. c. 17.

T. c. 10. 26. 27. & 28. T. c. 17.

Ad rationes Trōb. Ad primā.

Ad secundam.

Ad tertiā.

T. c. 2. T. c. 4.

Quod tñ diuersimode cōtingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quædam accidētia principaliter cōsequuntur formā & quædam materia.

Accidentiū alia sunt sequētia formā substātiæ, alia verò materiam.

¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

T. c. 4.

Accidentia aliqua sequuntur formā: aliqua materiam.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter formam, alia sequuntur principaliter materiam, Accidentium sequentium formam quędam cōmunicant materiæ, quædam verò sunt separata à materia. Accidentium autem sequentium materiam, quædam sequūtur eam in ordine ad formam generalem, & quædam in ordine ad formam specialem.

T. c. 17c.

¶ Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum vnumquodq; operetur per q̄ esse actu, & semper species aliqua mouere & agere exisli metur, vt dicitur 3 Phys. tex. Com. 17, oportet formam sequi operationes & operatiuas virtutes: similiter cum patiatur & trāsmutetur vnumquodq; ratione materiæ, oportet plura accidentia eam sequi, vt ea quæ propter materiæ diuersam complexionem insunt, & ipsam motui subiiciūt, &c. Appositi autē in prima diuisione ly principaliter, vt dū inquitur contra totaliter: nullum enim accidens est solius formæ, aut solius materię: sed omnia sunt compositi; etenim ad ipsam quoq; intellectionem non solum anima concurrit, sed totum compositū ex materia & forma. Sortes enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis quod accidentiū quædam sequūtur formam non vt causam totalem, sed principalem: quædam similiter sequūntur materiam, vt causam principalem non totalem. Cū enim omnium accidentium causa sit id quod verè est, id est substātia completa omnium causa est compositū ex materia & forma: sed aliquorum principalis radix est forma, aliquorum verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit cōposito ratione formæ & aliquid ratione materiæ, quemadmodum scindere conuenit serræ ratione formæ, durities autē ratione materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in composito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ, quemadmodum in Sorte sentire & intelligere est ratione formæ: masculinum verò ratione materiæ. Quæ autem sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infra assignabitur.

T. c. 17. Accidentia quædam sequūtur formam dependentem, alia verò formam à materia independentem à materia.

Forma autē inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verò non habet esse niti per formam, vnde in accidentibus, quæ sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod nō est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua verò ex consequentibus formam sunt, quæ habent communicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

In hoc cap. Accidentia quæ formā sequuntur: alia sequuntur formā à materia dependentem, alia verò formam à materia separatam. T. c. 16.

¶ Hic ponitur prima subdiuisio cum eius causa. Cū enim propriæ virtutes & proprietates & operationes formarum ipsis formis proportionari debeant: ità si essentia ipsius formæ sit dependens à materia: virtus & operatio eius (cùm non sint ipsa forma à qua fluunt perfectiores) dependere oportet à materia. Et si essentia formæ est independēs à materia, virtutem aliquam oportet habere à materia independentem, alioquin otiosè fecisset natura formam independentem, fecisset liquidem naturam eleuatam supra materiam, vt sic non posset operari & consequenter nec finem proprium cōsequi. Vnumquodq; enim est propter suam operationē, vt dicitur secūdo Cæli, tex. cō. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium, dependentium f. à materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quod tamen recipiuntur subiectiuè in cōposito: propterea dicitur, quod habent communicationem cū materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

¶ Quædam verò fluunt à forma independente à materia vt sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, q̄ recipiuntur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere cōmunicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

Nec arbitraris nos immemores contradicere superius nunc dictis: vtrumque enim est verū, quod, f. omne accidens est compositi, vt supra diximus: & quod aliquod accidens est solius formæ, vt modò dicemus. Accidēs enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo, vt suppositi, homo secūdo modo, omne accidēs est cōpositi cuius est esse

est esse & fieri. vnde anima non intelligit suppositum, quod operatur. Sed Sortes per animam. Primo verò modo aliquod accidens est ipsius animæ, & aliquod est compositi: virtus enim intellectiua nō est subiectiue in aliqua parte corporis, cōposita ex materia & forma, sed est subiectiue in sola essentia animæ. vnde in tertio de Anima, tex com. 4. dicitur, quod intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiuæ in sola anima, sed in determinatis corporis partibus cōpositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuum cōpletum est ipsa sola virtus intellectiua: & cum operatio immanens sit subiectiue in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

T. c. 4.

¶ Propterea S. Thom. alibi dicit, quod anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principiū elicituum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi & aliquod accidens est solius formæ, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substātiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentiū, quæ sequuntur formam independentem à materia.

T. c. 5. q. 3. Accidentiū quæ sequūtur materiā duplex genus.

¶ Et nota quod antequam ponatur alterius membri subdiuisio assignatur causa in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam, vt dicatur, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ, & quædam non: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma, & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

In his tamen accidentibus quæ materiā consequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum & femininum in animalibus, quorum diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Met. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent, nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiā secundum ordinem, quem habet ad formā generalē: & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanēt, sicut nigredo entis est in Aethiope ex mixtione elementorū, & nō ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Quorum diuersitas assignatur.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formā generalem: quædam in ordine ad formam specialē. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalē, quæ individuo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materię, quam formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem nō ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quę individuo inferioris generis, vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quam formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animā dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plenè domīnio actu vigorosi seminis subiecta nō fuit. Signum autem, quod talia accidentia se habent, f. quod sequūtur materiam, secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis est quod aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis viui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente niti æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem, quia mixti materiā sequitur in eadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadem accidentia numero sint in genito & corrupto. Auerr. istarum quorundam opinio. In de substantia orbis capitulo 1. & primo Phys. 66.

CIRCA ea, quæ hic dicuntur accidie dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero: & vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agēda sunt: primo recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio Sancti Thomæ, tertiò respondebitur ad obiecta.

Quo ad primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroq; inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suā promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicem modum essendi, terminatum, f. & interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidentium absq; limitatione ad talem, vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: nō autem terminata, vnde sicut quantitas interminatum communis expresse à Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aëre & igne.

¶ Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus, Aristoteles enim primo de Generatione, tex. com. 25. dicens, In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aëre & aqua si ambo diaphana, aut humida, &c. ostendit non esse inconuenieus, quod aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione. tex. com. 25. vult expresse quod in habentibus symbolum est facilior trāsitus: quia est facilius corrumpere vnum quam duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longe à principio dicit non solū dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

T. c. 23.

T. c. 25.

Capit. 1.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur, quæritur, Quid educit formam generandam? non potest dici, quod illud sit agens extra: quia hoc non potest facere, nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionē formæ: ergo remanet, quod nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

Acciden quatuor modis corrumpitur.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustra corrumpi res censeatur in aliquo instanti in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem quæritur à quo generantur: & cum non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quod nullum sit generans. Quod autē non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consequuntur, quia dans formam, dat consequentiam ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quā sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

Quatuor modi generatur accidem.

CONCLVSIO.

Num sint eadem numero accidentia in genito & corrupto.

QVO ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionē: nullum accidēs esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidēs est subiectiuè in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidēs remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, f. quod in composito est tantum vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersarijs positio nostra.

¶ Sciendum est igitur accidēs quadrupliciter corrumpi. Primò, per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad absentiam coleruatiui agentis, vt lumen in aëre definit Sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quartò ad corruptionem termini, vt similitudo definit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, accideus generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationem: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agentis fieri & esse, vt lumen in aëre sit à Sole præsente. Tertiò ad generationē subiecti, vt risibile generatur homine genito. Quartò ad generationem termini, vt Sorte solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Sorte similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corumpi eorum subiecto corrupto, cum accidētis esse sit in esse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quando subiecto corruptio assignatur. Vnde cum ex aëre fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aëris, sed potius intēdi: quia tamē aër qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoq; calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea quæ qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

¶ Et notandum, quod quando accidēs generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cum eadem actio terminetur ad vtrunq;, ad subiectum per se, & accidens consecutiue, non oportet quærere aliud generans, vel corrumpens

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi generatiuum vel corruptiuũ subiecti. Idẽ enim est agens quod vtrunq; simul & eadẽ operatione facit: sicut eũ ignis ex aëre igné generat, alterando aëre, in fine alterationis aerẽ corrumpit per le, & consequentẽ calorem introductũ: & vniuersaliter omnia accidẽtia, quæ in aere subiectiue erant ea consecutionis necessitate; quia accidens sine subiecto proprio remanere nó potest, & in eodẽ instãti generat igné per se, & calore cõsecutiue ablq; alia media alteratione simile calori ante illud instans ex initãti. Simile autẽ est iudiciũ de quantitate & figura & aliis dispositionibus, accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiue produ-
cuntur, & ideo non oportet quærere generans nisi quod subiectum generat. Et cum supradicta inspexeris videbis, q̃ simile à suo simili concomitatiue & per accidens quandoq; corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiue, per accidens generari contingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non ꝓpter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; transitus in habentibus symbolum, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc quod formæ substantiales à quibus fluunt similes qualitates sunt similio-
res: ex effectibus enim natura causæ innotescit. Auer. aũt (si saluari
Ad primũ. debet ieodẽ modo glossetur. ¶Ad rationẽ autẽ oppositæ opinionis dicitur. Et ad primum quidẽ, q̃ educes formã in vltimo instanti, est generans extrã, nõ per ah̃ quam actionẽ, quã in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudã materiæ essentiã attingẽs. Vnde, cũm dicitur, ages extra, nõ potest educere formã, nisi per qualitates mediãs introductas, verũ est, dũ agit: nõ autem, cũ est in termino actio-
nis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materiæ expoliationẽ &
Ad secundum. dispositionem. ¶Ad secundum dicitur, q̃ qualitates symbolæ, & similia corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpẽte per se subiectum: nec frustra in eodem instanti est primũ non esse eorum, & primum esse similium: sed necessario necessitate
Ad tertiũ. materiæ, vt dictum est. ¶Ad tertiũ dicitur, q̃ figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur cõsequutiuè, & per accidens, à generante eorum subiectũ, sc. cadauer: nec est verũ, q̃ sola illa accidentia generentur consequutiuè, quæ sequuntur formam: sed multa accidentia sequuntur cõpositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilitas aliqualiter tamẽ opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quod figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia nõ sunt facientes pro forma generi, ideo ad corruptionem properatur.

Accidentis insequẽtia materiam sunt accidentia individui, in sequentia autem formã, sunt propriæ passiones.

Et, quia vnaquęq; res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequũtur materiam sunt accidẽtia individui, secũdum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, sunt propriæ passiones, vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.

¶Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est. Accidentium alia sunt accidentia individui, alia sunt accidentia generis, vel speciei. ¶Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est, q̃ accidentia individui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei, vel generis sequuntur compositum ratione formæ. Secunda est, quod accidẽtia individui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei, siue generis sunt communia necessario omnibus individuis illius speciei vel generis. Exẽplum masculinum, & fœmininum sunt accidentia individualia: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differũt Sortes & Berta. Risibile autem est accidens specificum: sequitur enim intellectiuam apprehensionem & omnibus hominibus necessario conuenit. Assignatur quoq; radix proximæ differentię, cum dicitur, quod materia est principium individuationis, forma autem est, per quam res in genere, vel specie collocatur. Ex hoc enim, quod materia est causa esse individualis vt sic, sequitur quod sit etiam radix accidentium cõsequentium ipsum esse individuale: ac per hoc accidẽtia individui sunt quę cõsequuntur materiam, ex eo quod forma est principium esse generi ei & specifici, oportet quod etiam sit causa proprietatum & accidẽtium consequentium speciem, vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundæ verò differentiæ ratio est: quia cum tam in forma specifica quam generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates eaũ omnibus esse cõmunes. Cum autem penes materiam differant individua, accidentia quoq; materialia oportet esse ea, secũdum quæ ipsa particularia inter se differunt, vt effectus proportionabiliter propriis respondeãt causis. ¶Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, quod accidentia sequentia materiã sint ea penes quæ differunt individua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus individuis corporis & inferiorum. ¶Secũdum dubium est, qualiter verificetur quod accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cum masculinum & fœmininum sequantur materiam: & tamẽ passiones sunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Met. tex. Commentis habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de Prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

T. c. 25. 7. Meta.
T. c. 17. Quomodo penes accidentia sequẽta materiam, ing diuidua.

Ad euidentiam primi scito, verbã illa, Accidentia sequentia materiam sunt ea secundum quæ individua differant non esse intelligenda vniformiter, sed diffomiter. Indiuidua enim differũt penes accidẽtia materialia dupliciter. vel quia vnum eorum habet vnum, & rehquum aliud: vel quia vtrunq; habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Sortes & Berta differunt penes masculinum & fœminium, ex eo quod ille habet masculinitatem, illa fœminitatem. Differunt quoq; penes suas quantitates: nõ ex eo quod ille sit quantus & illa non, sed ex eo, quod non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem propriis differre necesse est. Quantitas ergo licet sit communis omnibus individuis, quia tamen non vniformiter eis cõuenit, est secundum quam individua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit.

Ad intelligentiam secundi notandum, quod passiones generum sunt duplices. Quædam cõuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Ille quæ sequuntur formã, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiã: propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia: animal enim est animal ex sua forma & non ex sua materia. Vnde cum in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculinitas, vel fœminitas: diuersis rationibus moti Arist. in Met. & S. Tho. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic nõ est dicta passio. ¶Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quod est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota, quod hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuidẽtia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam s. & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, s. genus, specię & indiuiduũ.

Passiones generum duplices.
10. Meta.
T. c. 21.
7. Meta.
T. c. 17. & 19.

Sciendum etiam est, quod aliquando accidentia ex principiis essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinem tantùm, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aëre, quæ completur per corpus luciduin exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

¶Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quædam causantur ex principiis essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quædam secundum aptitudinem tantum. Illa accidentia vocat causari secundum actum perfectum ex essentialibus principiis, quæ secundũ suas actualitates ex intrinsecis principiis subiecti in ipso fluunt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantum, quæ nõ secundum suas actualitates, sed secundum quasdã inchoationes ex principiis essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principiis eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differũt autem, quia prima & secundum suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipso remanente motus autem sursum non semper inest igni, sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principiis essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantum ex solis principiis essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, sci licet extrinsecè concurrente, vel agendo, vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinseco remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas

T. c 69. Prima Secunda. q. 10. a. 1. & 2.

phaneitas non est actu in aëre, nisi concurrente extrinseco illuminante. Lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, tex. Com. 69.

¶Profundiorem autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundæ. 10. art. 1. ad secundum quod, s. inde aliqua accidentia oriuntur ex principiis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, & aliqua autem separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinẽ: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo quia vnumquodque agit secundum quod est actu: patitur autem secundum ꝙ est in potentia, ex sufficiẽte rei actualitate procedit quod accidens in se completè producat, & per oppositum ex sufficiente actualitate, & consequenter potẽtialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit quod res habet accidens in se secũdum aptitudinem tantum: & quod ab illo expectet actualitatem, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & nõ esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cum nihil aliud sit, quam negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intelligere autem hic vt supra, s. quod ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secũdum suam actualitatem.

¶Aduertendum verò est, quod S. Thomas passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluentia, sed potius ipsarum passionum & aptitudinum actus quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed aptum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quędam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui à principiis producti uis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quædam. Inchoatio autem est actus imperfectus: ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

T. c. 9. & 17.

Nũ quodlibet accidens habeat aliquod subiectum pro priuum.

Antequam terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidẽs habet aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli propria.

¶Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, si semper corruptionem cuiuscunque accidentis cõmitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶Ex oppositio autem, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, vt patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet quod omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper & necessario.

Quæstio de virtutibus. 3. 1. art. 3. c.

Ad huius dubitationis euidentiam sciendum est, quod cum apud S. Tho in quæstione de virtut. quæst. 1. arti. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, s. sustentantis ad sustẽtatum, potentiæ ad actum, & principij & principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundũ quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundũ quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectũ. Vnde propter defectum primæ, quę principalior est, dicitur in primo Posteriorũ, quod nullum accidens est subiectiue in alio accidente, quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis fulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens potest comparari ad aliud, vt potẽtia ad actũ, & quandoq; vt proximum principium ad principiatum, & ideo cõceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

T. c 35.

¶Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuum: secundò, an habeat proprium subiectũ vt potentiam: tertiò, an habeat proprium subiectum, vt principium: quartò, an habeat proprium subiectum, vt sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

Si quæstio sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè quod s. omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustẽtantis, vt probant rationes primò inductæ, multa enim sunt accidẽtia, quæ nullum proprium sustentans sibi vendicant, sed cõuniter multis insunt, vt eorum separatio ostendit, separantur nanq; à substantia sustentante ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia ablq; sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiuè, quod s. omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentiæ, eo quod quilibet actus respicit proprium potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talẽ potentiam, & actus specificus potentiam specificam, accidẽs autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potẽtiam, cuius est actus propter quod tertio Phys. tex. Com. 10. dicitur, potentia ad infirmitatem est alia à potentia ad sanitatem, eo quod sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Metaph. longo processu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

¶Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiuè, quod scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium ih ratione principij proprij, eo quod habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinẽ inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessario primi productionem sequitur, sine illud subiectum sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod: patet quod nó omne accidens fluit à suo receptiuo effectiuè: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiue se habet: vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiuè enim respondere oportet.

Sed aduertendum est quod hæc, quæ diximus intelligi debent de accidentibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo nam que de accidentibus, vt S. Thomas in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem quod omne accidens secundum suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentiæ & principij, licet non secundum suam actualitatẽ eo quod aptitudo ad tale accidens non est nisi à tali gradu substantiali fluat mediatè, vel immediatè, & consequeter nisi in tali gradu subiectiuè sustentetur mediatè, vel immediatè. Verbi gratia, Lumen secundum suam actualitatem & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tamen secundum suam inchoationem, seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali tali, & c fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & videre licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶Ex his patet quomodo ad vtranque partem rationis adductæ vetum concludunt diuersimodè. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationũ primo adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentantis & principij. In ratione autem potentię falsa est conclusio, vt dictum est. Nec probatio contra hũc applicata sensum valet. eo quod cum dicitur, quod proprium conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secũdum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprij definit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundũ aptitudinem: non autem secundum actum, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, vt respicit subiectum in ratione propriæ potentiæ, sed vt sustentatiuum, & principium. Loquendo autem de accidentibus secundũ suas aptitudines, patet quomodo rationes pecẽt. Dico enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem saltem, sed coæuum subiecto necessario: & quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta cõcludit, quod omne accidens habet subiectum, de quo per se prædicatur secundum se, vel secũdum suã aptitudinem. Cùm enim eius sit actus, cuius est potentia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinem & secundum actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stãt ergo ista duo simul, quod accidens secundum suam actualitatẽ non habeat proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat proprium subiectũ per quod diffinisi debeat: quia ad hoc secundũ sufficit, ꝙ secundũ se vel secundũ suam aptitudinẽ per se de illo subiecto prædicetur. Ad primũ verò sufficit accidens secundum se tantum non prædicari per se de subiecto.

Lect. 2.

Sciendum est autem, ꝙ in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differentia, & species, quã in substan-

Accidentia in concreto

Universidad de Deusto
Biblioteca

consunt in prædicamento, sed in abstracto proprie sunt in prædicamento.

tijs, quia enim in substantiis ex materia & forma substantiali sit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ propriè in Prædicamento substantię collocatur, ideo in substantiis nomina concreta, quę compositū significant, propriè in genere esse dicuntur, sicut genera, vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatorū esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentium concretiue dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species vel genera, vt album vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, vt albedo & musica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidētia se habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo se habēt ad esse in prædicamento, deinde vnde sumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, 1. Accidentia in concreto non sunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abstracto propriè sunt in prædicamento.

¶ Ad quarum euidentiam sciendum est, quod accidentia habent vnum modum essendi, esse in alio, non enim sunt nisi insint alicui. Habent autē duos modos intelligendi, eo quod intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoq; cointelligēdo sibi subiectum cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quod accidentis esse est in alio esse. Quandoq; verò intelliguntur solitarie, non cointelligendo, scilicet subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substantiæ, eo quod esse per se, id est, solitarie soli substantiæ conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cùm autem modus significandi non fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habent duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoq; consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & vocantur significata in concreto, vt album, nigrum, &c. Quandoq; verò significātur ipsa sola, absq; subiecti consignificatione, & tunc significātur per modum substantiæ, & vocātur significata in abstracto, vt albedo & nigredo. Abstractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi, id est, penes cōsignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tamen in significatione ipsius formæ accidentalis. Album enim purum qualitatem significat (sicut in Prædicamentis dicitur) licut & albedo, album significat albedinem in subiecto, albedo autē significat albedinem absq; illo. Quia igitur accidentia in concreto totum cōiunctum important, puta sicut album albedinem in subiecto, cōiunctum autem hoc nō est vnum per se, sed vnum & ens per accidens, id autē quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per se, cū prædicamenta diuidant ens per se, quinto Met. tex. Com. 14. ideo accidentia in concreto non propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, qua in litera prima conclusio probatur, quæ sic formari potest. Nullum nomen importans ens & vnum per accidens, est propriè in prædicamento, concretū accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen concretū accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per se. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretū accidentale & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo reponitur in prædicamento, vt genus, vel species, accidentale verò importat ex subiecto compositum & accidente, quod est vnum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi vnum per accidens, vt dicitur septimo Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiuè, eo modo quo res impura ad suæ puritatem naturæ reducitur.

¶ Et sic remanet secunda cōclusio vera, quod accidentia, tam abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt taliter omnino à prædicamentis accidentia sunt excludenda.

Cum autem audis abstractum solam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quod abstractum subiectum formæ à se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractū ex modo suo significandi, quo solo differt à concreto, nō includit subiectū principaliter, sed secundariò, & ex consequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest. Cōueniunt enim in hoc, quod tam abstractum, quā concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriusq; importat vtrunq; dictorum, vt exemplari ter patet, similitatem enim dicimus curuitatem nasi, & simum nasum curuum. Quod autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quam concretum puram formam significat, vt in Prædicamentis testatur Arist. Differunt autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi in hoc, quod concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundario formam. Abstractum verò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum.

Conuenientia inter cōcretum & abstractum in prædicamento substantiæ.

¶ Aduertendum nanque est, quod contrario ordine se habent subiectum & forma, ad significationem nominis concreti, & eius modum significandi. Importat enim cōcretum ratione significationis primo formam, & subiectum non nisi ex consequenti copula. Quo ad modum verò significandi primò subiectum & ex consequenti formam importat. Cuius signum est, quod in diffinitione concreti exprimitur primò subiectum tanquam genus, quod prima pars est diffinitio & forma secundo loco ponitur quasi differētia. Dicimus nanq;, quod simum est nasus curuus. Abstractum verò & ex significatione & ex modo significandi primò formam importat, secundariò autem ex eo cōsequenti subiectum. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo exprimitur, vt genus, subiectum autem secundario loco differentiæ, vt pater, cum dicitur, nimitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quod concretum importat habitudinem inter subiectum & formam, prout incipit à subiecto & terminatur ad formam. Abstractum verò importat habitudinem inter formam & subiectum prout incipit à forma, & terminatur ad subiectum, vt in exemplis datis apparet. Ex hoc enim q̄ habitudo importata per concretū, importatur ex modo significandi, vt incipiens à subiecto, sequitur quod primò importet subiectū, à quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo importata per abstractum importatur ex modo significandi, vt incipiens à forma, consequens est vt primò importet formā à qua incipit. Causa enim huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Compositio autē à subiecto oritur. Abstracta verò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidē, sed à quibus denominatio ad subiecta deriuatur, vnde & concreta compositum quid sonant, abstracta verò formas, vt cadentes tamen ad subiecta, non igitur propterea dictum est, quod abstractum solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectū, sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsecè tantum terminum habitudinis formæ significatæ.

Apud Metaphysicum quid sit in genere.

Aduerte hic, quod de abstracto & cōcreto quomodo sunt in prædicamento aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias considerat, & non secundum modos intelligendi, vel significandi abstractum & concretum non differant, eo quod eadem res abstractè & concretè sit significata, dicit ipse sicut abstractum, ita & cōcretum in genere esse, res enim per suam essentiam ingreditur, vel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum, id est, per rem generis, & nō per modum significandi, vnde non dicet Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, vt patet 5. Met. tex. Com. 15. & 14. & 7. eiusdem tex. Comm. 16. Logicus autem, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intentiones adiunctas primis intellectis ac significatis, considerat, dicet abstractum esse in genere, cōcretum verò non, quia res nomine abstracto, significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt color, concretum verò nō propter alietatem modi significandi, vt dictum est.

T.c.13. T.c.16.

Apud Logicum quid in genere ponat.

¶ Causa autem quare alietas modi significandi hanc veritatem Logico præbeat, est quia modus significandi prætendit secundas intentiones, & fundat quodammodo ipsas, licet enim tam modus significandi quam secunda intentio conueniant in hoc quod sequantur rem, non secundum se, sed vt intellectam. prius tamen rem, vt intellectam sequitur modus significandi, quam secunda intētio, eo quod modus significandi nil aliud est, quam signum modi intelligendi, sicut vox significās est signum rei intellectæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur rem intellectam, quam secunda intētio ita eius modus significandi modum intelligēdi, vt totus ordo pertinentium ad nomina primæ intentionis præcedat ordinē quę pertinent ad nomina secundæ intentionis. Quia igitur secundæ intentiones res vt intellectas & significatas denominant, & nō absolutè, ideo stat eandem rem diuersimode intellectam & significatā denominari speciem, & consequenter esse directè in prædicāto & nō esse directè in eo, sicut eadē natura humana significata nomine Hominis, species est: significata verò nomine Humanitatis species nō est, sed speciei principium. Vnde in proposito apud Logicū res illa quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimode significata, in prædicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationem habeat, in prædicameto reponitur. si autem in concreto significetur, cum sic speciei, vel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia intento 5. Thomæ est declarare quomodo accidētia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineat, ideo cōcretum accidentale à Prædicamentis separauit.

Cum his omnibus aduertas, quod aliquid facit rē reponi in prædica

In prædicamento substantiæ.

T.c.14.

dicamento dupliciter. Vno modo, vt ratio reponendi ipsum in prædicamento. Alio modo, vt conditio sine qua non. Ratio reponendi rem in genere siue specie tam apud Logicum quā apud Metaphysicum est essentia illius rei, res enim per suam essentiam ad genus & speciem, definitur: conditio autem, sine qua non est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidem substantiæ conditio, sine qua res non suscipit generis, vel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autem accidentiū conditio, sine qua nō est modus significandi in abstracto: propterea cum dictum est concretū accidentale non directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectū conditionis, sine qua non, & non propter defectum rationis reponendi. Et similiter cùm dicitur, quod humanitas & vniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

Differentia concreti & abstracti accidentis.

In accidentibus nō sumitur genus & differentia à materia & forma, sed genus ex proprio modo essendi quo prædicamentum pars entis constituitur sumitur. tex. 6. 3.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantiis compositis: sed oportet vt primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimodè secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur, sicut dicitur quātitas ex eo quod est mēsura substantiæ, & qualitatis secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de aliis secundum Philosophum in 11. Meta.

¶ Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentiæ sumūtur in accidentibus ex diuersitate propriorum principiorum. Prima patet sic, Incompositum ex materia, & forma non potest habere genus sumptum à materia, & differentiam à forma, sed accidentia sunt incōposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma sicut fit in substantiis compositis: quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secūdo patet sic, Primum genus oportet explicare essentiam secundum propriam potentiam, quæ est in ea: sicut vltima differentia debet explicare essentiam secundum vltimum actum: sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis cōstituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

Intelligendum est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prædicamenta: sicut quoddammodo genus in species per differentiasita quod sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico, constituuntur: ita prædicamenta per id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo constituuntur: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantiam, mensurationem, dispositionem, relationē, actionem, &c. vt dicitur quinto Meta. tex. com. 14.

Notandum est secundò, quod cum genus sumatur à re secundū id quo habet rationem determinabilis, primum genus sumendum est à re secundum id, quo primo habet rationē determinabilis: primo autem habet rationem determinabilis res secundū primum sui gradum concepta. Primus autem gradus rei is est, quæ res ex modo illo sortitur, quo proprium sibi locum inter partes entis vendicat: & ideo primum genus sumptum ab illo modo entis importat rem, vt primo determinabilem: & propterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriam potentiam eius, id est secundum, id quo primò habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars sit, Et sic patet assumpta ratio.

T.c.14. In accidentibus sumitur differentia secundū diuersa illo rū propria principia.

¶ Hic ponitur tertia propositio scilicet q̄ differentiæ sumūtur in accidentibus ex diuersitate proprioꝝ principiorum, & declaratur à posteriori. Signū enim, q̄ differentię sumantur ex diuersitate propriorū principiorū est, q̄ in diffinitione accidentiū in abstracto, quę propriè habent genus & differentiā, subiectum ponitur loco differentiæ, hoc enim non esset, nisi accidentia differrēt penes sua propria principia, propterea enim propriæ passiones differūt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

T.c.20

¶ Et quia posset aliquis signum hoc inficiari, dicens quod subiectū proprium quandoq; ponitur in diffinitione propriū accidētis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionem excludendā subditur, Licet econuerso esset, &c. & vult dicere quod licet ita sit, quod quandoq; ponatur subiectum in diffinitione propriū accidētis loco generis & non differentiæ, quia tamen hoc non fit, nisi cū accidens in concreto diffinitur, q̄ vt sic nō est in genere, ideo hoc nō obstat nostræ sentētiæ, quia accidētis differentiam, secūdum q̄ in prædicamento est vnde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidētis in cōcreto subiectum ponitur loco generis, nō est ipsa natura accidentis, ita q̄ subiectum eius essentia pro genere sibi vendicet, sed est modus eius significādi, quia enim concretū ex modo significandi importat totū coniunctū, laccidēs & subiectū, ideo per modū rei diffinitur cōpositarū in quibus genus sumitur à materia, & differētia à forma, & propterea subiectū, cū se habeat vt materia, loco generis ponitur, & natura accidentis, cū se habeat vt forma, loco differentiæ ponitur, & dicitur, simū est nasus curuus, non sic autem est cū diffinitur accidens in abstracto, tunc enim ponitur, vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus, & ponitur loco differētiæ id, à quo accidēs secundum naturam suam specificam differentiam trahit, f. subiectū proprium, & dicitur, similitas est curuitas nasi. Manifestum quoque fit hoc, f. quod differētiæ accidentiū sumuntur ex diuersitate principiorum proprioꝝ, non solū, quando accidens immediatè causatur à substantia, sed etiam quando vnū accidens est alterius principium proprium. tunc enim differentias sortiuntur accidentia accusata penes diuersitatem accidentium causantium, vt patet de relationibus, quarum differentia attenditur penes sua fundamēta seu causas, puta actionem, passionem, & quantitatem, vt patet ex diuisione relatiuorum facta ab Arist. 5. Meta. tex. 30. Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ posset fieri de secunda & tertia passione eiusdem subiecti. Posset enim aliquis obiicere, quomodo alia est differentia secundæ passionis à differentia primæ, si ex principiis ex quibus fluit passio: differētia sumitur, quandoquidem eadem sunt principia à quibus fluunt prima & secūda. Excluſa enim est obiectio per hoc, quod dictum est, quod quando vnum accidēs est principium alterius: differentia posterioris accidentis non ex diuersitate remotorum principiorum, sed propriorum attenditur: & ideo, cum prima passio sit principium secundæ, non sunt eadē propria & immediata principia primæ & secundæ.

Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta, ideo quandoque sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut cōgregatiuum & disgregatiuum visus dicūtur differentiæ coloris, quæ causantur ex abundātia & paucitate lucis, ex quā diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantiis & accidentibus, & quomodo in substantiis compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ vniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod est infinitæ simplicitatis, cui non conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitate, in quo sit finis & cōsummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertiò aliquis dubitare de hoc quod dictū est, f. quod differentia accidentium sumitur ex eorum propriis principiis, ex hoc, quod quandoq; sumimus eorū differentias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare visum: ideo ad hanc dubitationem tollendam dixit, quod hoc contingit nō ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cum sint, opus est ex effectibus differentias sumere, quæ differentias veras quodammodo, nobis ostendūt: sicut in exemplo proposito liquet. albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis. Jux enim in opaco corpore existens aliqualiter obumbrata albedinem constituit. valde autem offuscata nigredinem. à posteriori autem differunt congregatione & disgregatione visus: ex hoc enim cōtingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & non econuerso. Et quia abūdantia & paucitas lucis non ita nobis manifestæ, sicut congregare & disgregare: ideo loco propriarum differentiarum, congregatiuū & disgregatiuum ponimus dicētes, albedo est color disgregatiuus visus, nigredo verò congregatiuus.

Hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

HIC aduertas, quod non dixit subiectum esse differentiã accidentis, sed poni loco differentiæ, habent enim proprium genus, & propriam differentiam sui generis, quæ tamen absque obiecto non possunt explicari cõplete: & ideo omnino oportet subiectum in diffinitione accidentis cadere, vt dictum est. Vltimo epilogus sit eorum, quę dicta sunt, in quorum explicatione meam opinionẽ ita prolatam esse volo, vt vbi veritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati venia detur, adolescẽtiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur, gratiarum debitæ actiones Diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri est, di dici. Commentariorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti in librum D. Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS
solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentariis S. Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM CRE-
ston Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolens, ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primo dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Com. primæ partis, art. 1. q. 12. diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, in articulo autem primo, quæst. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimũ in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hęc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶Proponis secundò ambiguitatem circa quandam glossam nostrã in eisdem Com. qu. 47. art. 3. ad tertium, vbi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quam istam glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & nõ pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neq; pro possibili logico. videtur enim tibi, quod de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus cõstat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate individuali, & hoc non, quia quodlibet individuum perfectum isto modo constat ex sua materia, aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolutè quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei, & nõ habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secũdò, quia idem dicitur iudicium de terra & de aliis partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat contradictionẽ, ergo sermo est de impossibili absolutè. Manifestatur autem implicatio cõtradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia vnius constat ex materia satiata sua forma, si autem materia vnius nõ appeteret formam alterius, sic differret non solum specie, sed genere. Tertiò, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Nõ est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere altam terram, hic autem sensus longe est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

Ad primum dubium respondemus, quod ly naturaliter non secundum eandem significationem in vtroq; loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attẽditur penes naturam tanquam principium, ita quod naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secũdum superadictum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis est homini à principiis naturalibus, ita appetere cælestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autẽ 28. naturale attenditur penes modum, vt distinguitur contra libere, ideoq; ibi dicitur, quod naturaliter id est non libere velle Deũ in particulari, &c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta dissonantia.

Ad secundam autem dubitationem respondetur, clarè cõstare ex textu, quod possibile sumitur secundum potentiam in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad cẽtrum hoc, hęc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra istum mundum, conseruari ibi in æternum.

¶Ad primam igitur obiectionẽ dicitur, propositionem illam, Mũdus cõstat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quod constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, q̃ mundus constat ex tota sua materia, & quod Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare, quoniã primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicæ. Nec implicat contradictionẽ habere totam possibilem Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotẽtiam diuinam fieret extra.

¶Ad secundam autem dicitur, quod nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimę ex diuina omnipotentia, & quod existentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriusque materia contenta esset sua forma, sicut modo materia existẽs in vna parte cælestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphæræ ignæ contigua accidentali parti orbis Lunæ nõ appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna communis est ratio, quod in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiã ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet, & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Sortes corrumperetur, si materia eius non appeteret, nisi formam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de aliis.

¶Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere, Vnde licet ad sensum expositum con sequatur illa alia propositio, Nullã est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generativa terræ.

¶Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excita to occurrerunt respondenda. Reliquum est, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS
de vinculo obedientiæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur superiori obedire in his, in quibus parendo, oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM Homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur quod non. Primò ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturam, ac per hoc nõ tenetur vitam perdere ad mandatũ alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secũdæ, quæst. 105 art. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quam proximi, & contra aut supra charitatis ordinẽ non tenetur homo homini obedire.

¶Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti, vt pater de præcepto ieiuniorũ, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad diuinum officiũ, aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solum vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶Quartò, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

CONCLVSIO.

Tenentur inferiores ac subditi, legi & superioribus in omnibus obedire, quæ ab ipsis præcipiuntur, vt ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam si mortis periculum parendo immineat.

AD euidentiam huius quæstionis sciendum est, quod non distinguere inter per se & per accidens, occasio est minus bene sentiendi, contingit enim etiam sapiẽtes, inquit Aristoteles falli in iis quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subiici namque per se, est directè & formaliter subiici, ita quod possint illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò per accidens est per concomitantia, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur subiici. Exemplum, Homo homini non subditur per se secundum intentiones motus animi, & ideo non potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo, hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subiicitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantem. In proposito autem verissimum est hominem non subdi homini in his, quæ ad naturam spectãt, sed hoc intelligitur per se & formaliter, & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt nõ comedat, vt non generet. Sed per accidẽs in his etiam homo homini subditur, pro quanto hæc concomitanter se habẽt ad actiones, in quantum homo homini per se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenentur mandante principe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experientia testatur, quia potest princeps præcipere, vt tueantur armis rempublicã, vt vlciscantur armis eandem: & huic annexum est periculum mortis: ideo ex tali annexione subduntur etiam, quo ad vitam. Ratio autem huiusmodi debitæ obedientiæ est: quia de humanorum actuum subiectione iudicandum est secundum ea quæ insunt per se, & non secundum ea quæ sunt per accidens. Sicut vniuersaliter de cæteris conditionibus humanarum actionum consideratio & iudicium fit non fiat per se, nõ rectè iudicantur nisi diuinando. oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de genere subditorũ superiori homini, an sit de genere exemptorum à subiectione humana, vt fecit Diuus Tho. in loco allegato, duo operum genera per se eximens à subiectione, humana opera, siue interiora animi, & opera naturæ sustentãdę & propagandę. Et aduerte q̃ etiam non per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidẽs fieri subiectę alteri homini. vt declaramus. Quũ igitur constet, exteriores actus virtutum necessarios ad commune bonum politicum, vel domesticũ subiectos esse homini superiori, quoniam & leges humanæ huiusmodi actus præcipiũt, & superiores ad hos cogunt subditos, nõ sunt à tuo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando est fortitudinis actibus annexum vitæ periculũ, vanus est omnis principatus ad præcipiendum quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, q̃ lex, aut princeps, aut superior non potest præcipere actus, quibus annexum est vitæ periculum, quã exterminare præcepta fortitudinis à potestate humanæ: quum fortitudo circa mortis pericula sit: q̃ quia absurdum, imò ridiculum est, stet iudiciũ in his, quæ sunt per se. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: præcipit Ecclesiastica lex Missam celebrare non nisi cum sacris vestibus, cum altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos comminata sibi morte celebrabit licitè in diploide, habes tãtuminodo panem & vinum: quis fatuus diceret hæc: Similiter Episcopus conferet ordines sacros in diploide sine vllis cæremoniis, sola forma substantiali ternata ob cõminatam sibi mortem q̃ est sacrilegiũ. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere, falsum esse fundamentum, q̃ humana lex & superior homo non potest præcipere actus virtutum vsq; ad mortis periculũ inclusiuè, & quod subditi non teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo q̃ tam lex, quam superior homo potest præcipere omnes exteriores virtutum actus necessarios ad cõmune bonum illud cuius curam habet, ad quod subditos habet: & subditi tenentur obedire, non obstante quocunq; vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenetur subditus obedire ad seruiẽdum ægris etiam infectis epidimie morbo: quoniam hoc periculũ vitæ concomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur, s. seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire quam secularis suo principi ad præliandum, vbi est maximum mortis periculum cõcomitans. Et quoniam hoc clarum est, non me extendo amplius, sed ex his constat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & authoritati S. Tho. verificantur siquidem formaliter & per se: secus autem est quum concomitanter concurrit id quod est naturæ, seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶Ad secundam verò rationem de charitatis ordine, respondetur q̃ charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam suam corporalẽ, & miles pro actu virtutis, s. iustæ defensionis, aut iustæ vltionis, exponit vitam suam periculo, & seruiẽt infectis pro actu virtutis, s. religiosi obsequij exponit se periculo mortis, & nõ pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Cõstat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quãtum bonum animæ præstat corporali vita.

¶Ad tertiam dicitur, quod actus virtuosi præcepti à iure positiuo relati ad vitæ periculum, non sunt vniformes. Quidam enim sunt quorũ rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, vt sunt actus abstinentiæ, qui si cum crimine vitæ fiant, nõ sunt virtuosi, quoniã recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, vt non subtrahatur necessarium ad vitam, & de his verificatur, q̃ leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt quorũ rectitudo constituitur ex periculo vitæ. vt actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutum necessariis ad cõmune bonum, vt sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericula vitæ superuenientia, sustinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi periculum effugerent in vitium inciderẽt timiditatis, & in huiusmodi nõ subintelligitur salua cõsistentia subiecti. Quidam verò sunt medij respicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia, Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licite omittuntur, & supererogatorię fiunt vt fiat actus prædicandi & corrigendi, qui quãdoq; (puta nõ cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculũ omitti licitè, quia est licitum quandoq; fugere, possunt & tunc nihilominus supererogare, volentes prędicare & reprehẽdere, & Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat enim Herodes crimen suum, ita quod non necessitatis, sed supererogationis erat Ioreprehensio. Quædam verò sunt, quæ si fiant propter timorem mortis, sunt illicita, qui nõ excusantur à toto, sed à tanto. Et horum omnium vna communis est ratio, quia legis & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad cõmune bonum, vt autem declaratum est, à virtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶Ad quartam dicitur, quod timor cadens in cõstantem virum, excusat iuxta prædictam distinctionem, quandoq; à toto, vt in his, in quibus omissio, vel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunq; forte à Iuristis extenditur. Quandoq; autẽ excusat sed à tanto coram Deo, quamuis coram humano iudice excusẽt à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendum est potius viro forti, quam incurrere obliquitatem etiã venialem, Romæ die 27. Decemb. 1522.

TRACTATVS DECIMVS
de Missæ Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

1 *Quanam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorũ.*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus, Cardinalis sancti Xisti, fœlicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquã instructor nuntij scriberem respõdenda obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimè mihi Libello Lutherano etiã de Cœna Domini affirmante in Eucharistia verũ Christi corpus & sanguinem, sed negante sacrificium Missæ. contra vniuersas etiam schismaticorum Ecclesias, existimaui nõ esse expectandum mãdatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaq; decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix. vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

NICVS Magister omnium Dominus Iesus Saddũcæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstineamus à testimoniis, quæ nõ recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos nõ refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitentes solis testimonijs sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missæ, ex solis sacris Scripturis disputatione doctrinamq; omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ autoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à Catholicis, deinde quid ex sacris

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacris Scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Lutheranorum obiectiones discutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

CONSENTIVNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblati in cruce verum corpus Christi, cum verò sanguine Christi cõsecratur, veneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negãt autem duo. Alterum est, offerri corpus, vel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirment in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuis siue pro defunctis. Et fundant vtrunq; super doctrinam Epistolæ ad Hebræos vbi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quãuis cultus corporis Christi in memoriam passionis & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquã hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas cap. 22. specialiusq; Paulus ad Corinth. 11.) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaq; demonstrandum per pronomen, Hoc inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus acceperit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimq; subiunxit, Hoc facite in mei commemorationem, Pronomen itaq;. Hoc, quum non arceatur ad demõstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod premissorũ non demonstrandum, consequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, Hoc dicite, sed, Hoc facite, vt significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quod verba consecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, vt significantius non dixerit, Hoc commemorate, sed, Hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dominus Iesus hoc, id est, vniuersa præmissa, facere in memoriã sui. Actus ergo faciendi hoc, mãdatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

¶ Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur nõ solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro vobis frãgitur & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur, neq; enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quod si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcunq; aliud eiusmodi. Sed abfit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidẽtia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶ Porrò ex eo, quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quã consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frãgitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frãgi pro nobis, est immolari pro nobis (nã dari significat in genere offerri, frangi verò significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, Hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatio modo in mei commemorationẽ, facere enim corpus Christi, quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis, nam sic dũtaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam facto non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrumq; facto impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet, in Iesu Christi memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpẽdas quam quadret institutio institutioni, & factum facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriã eductionis de Aegypto, in facto cõsistebat immolationis, ita quod ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanq; Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meũ, quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriã. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriam exitus de Aegypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando communi cœna, & hoc facite immolãdo communi mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriã, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus pascha.

¶ Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testantur etiã facta recitata à Paulo 1. ad Corinth. 10. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostrã inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibẽtes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriã, de facere immolãdo Eucharistiã, tam Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solum in vsu Ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autẽ Apostoli sunt hęc, Fugite ab idolorũ cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnũ corpus multi sumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israẽlẽ secundum carnẽ, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, aut quod simulacris immolatum aliquid sit? sed quod quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolorum inter victimas Israẽlis, & immolata dæmoniis recẽsere panem, quẽ frangimus & poculũ benedictionis, & inter altare Israẽlis & mensam dæmoniorum, mensam Domini, & intercedentes victimas altaris Israel & edentes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israele, quã immolatis dæmoniis à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quod panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM Lutheranis negatum in Missa, videlicet quod sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via mõstrantur falsò negari. Nã Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaq; hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quod quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriam Domini nostri Iesu Christi, tamen hęc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

GA-

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.

ADVERSVS hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epist. ad Heb. c. 7. vsq; ad 10. inclusiue. Et contra quotidianam quidem oblationẽ Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christũ sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamẽti, q̃ ille est vnicus, istũ autẽ multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui nõ sat est vnicus sacerdos, Christus, sed oportet successiue, secundũ tẽporum successus sacerdotẽ sacerdoti succedere: vt oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nã ibidẽ differẽtia scribitur inter sacrificiũ veteris Testamẽti & sacrificium noui Testamenti. q̃ illud repetebatur tũ singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autẽ nec quotidie, nec quotãnis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamẽto sacrificium affirmare, q̃ oportet sæpe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidẽ differẽtia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quod tunc sanguine hircorum, &c. vtebatur Sacerdos: nunc autẽ per proprium sanguinem semetipsum semel obrulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissime oblatus est Christus à seipso.

Contra hoc verò, videlicet quod Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò, ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, desiissent offerri: & ideo noui Testamẽti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est Missa. Secundo, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedentes ad eũ, &c. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiã noui Testamẽti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo Testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM veritatis & intelligendi diuersa sacræ Scripturę dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotiũ est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolatæ semel in cruce ac ipso Christo secundum seipsum, & secũdum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita q̃ in nouo Testamento est hostia cruẽta, & est hostia incruenta. Hostiam siquidem cruẽtam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis tõtius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Verũ hostia cruenta & incruenta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce, nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnam eandemq; hostiam immolandi, alter est, quia ille vnicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessorius q; modus est incruentus, vtpote sub specie panis & vini oblatũ in cruce Christum, immolatitio modo repræsentans. Quocirca noui Testamẽti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus (incruenté immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolãdi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quod vbi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est, consequens inquã est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias, aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc quod est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnicam hostiam semel oblatam in cruce, perseuerãtem modo immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quod vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari clare patet, non esse aliam hostiã in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamẽ modo in altari, mediante Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, Hoc facite, &, In mei memoriam, perpendens quod vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atq; idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

Ex his igitur ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primũ de vnitate sacerdotis, quod in nouo Testamẽto vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quique non in personis propriis, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes offerunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed, Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mandatum Christi, Hoc facite. Et quum infertur, inconuenienes esse affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quod aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseuerantiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseuerandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epist. ad Hebr. testantur verba illius, inferentia quod si repeteretur noui Testamẽti sacrificium, oportuisset Christum sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istiusmodi à Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quod eũ hoc, quod Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundantissimè fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem cõtra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedendo, quod ex hostiæ impotẽtia ad delẽda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum proprie loquendo: quia non repetitur in Missa hostia: sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur in qualibet Missa.

¶ Ad secundum autem dicitur quod absit à fidelium mentibus etiã cogitare, quod ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebretur Missa: celebratur enim tãquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodũ non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cælos perseuerans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur) ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficatia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cælis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cælo, non derogat vnicæ intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat, perseuerantia Christi immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini illa autem in cælo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicæ mortis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quam sub specie aliena: illud nanque intercedere præ se fert, quasi supplementum intercedendi: hoc autem præ se fert ceremonialem intercedendi modo, nobis valde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per Christi mortem applicatam nobis per instituta à Christo Sacramenta: in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter Sacramenta autem à Christo institutа supputatur & est Sacramentũ Eucharistiæ, institutũ ab ipso Christo immolatitio modo, vt declaratũ est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum applicando efficaciam mortis Christi ad illos: non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animæ quemadmodum cibus & potus

corpo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

corporeus vegetat corpus, sacramentum enim Eucharistiæ quāuis immolatio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentibus, non tamen est institutum propter hoc duntaxat, sed pro aliis animæ bonis.

¶Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos stat sacrificium Missæ, quod Ecclesia Catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione ibidem dictorum admilla ad Eucharistiæ hostiam; noui enim, quod iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Author illius Epistolæ, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblati à Christo condendo nouū testamē tum relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidē est expedire claritati veritatis Catholicę, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio Maij, M. D. XXXI. Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS
de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

1 Positio Lutheranorum de fide.
2 Primus in præceptis error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.
3 Secundus in præceptis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.
4 Tertius in præceptis error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.
5 Positio Lutheranorum de Operibus.
6 Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.
7 Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.
8 Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.
9 Modus, quo opera nostra meritoria sunt vitæ æternæ.
10 Valor operum existentium in peccato mortali.
11 Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.
12 Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nūc tamen etiam iucundū mihi est, venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam & non nisi paulò ante beatitudinis tuæ mandatū cogitauerām animum ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque hæc obedientia venit, vtinam & Christi fidelibus fructuosa & tuæ beatitudinis obedientia venit, vtinam & Christi fidelibus fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.
Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicā doctrinam de æterna salute hominū per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidē in Iesum Christū, extendēdo nomē fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentū credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedēte Iesu Christo. Et vsq; adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam assequi remissionē peccatorū ex diuina promissione. Aiunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verè iustificantur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶Nonnulli quoq; Lutherani vsq; adeo extollūt huiusmodi fidem, vt eam assequi remissionem peccatorum antequā peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem cō prehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.
Primus in præcepti error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.

EIDEI nomen aliud significat cū de illa sacræ literæ tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & Sacramenta, nam fides iustificans est quæ significat id quod per eius diffinitionē manifestatur ad Heb. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo, Nunc autē manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donū Dei, vt dicitur ad Ephes. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quęcunq; sunt de necessitate salutis credenda. ¶Fides autē significans credulitatem, est quam iste homo credit se iustificari, hic nūc suscipiendo hoc Sacramentum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniam fidei non potest subesse falsum, credulitas autē ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc prouidens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana cōiectura: pro quanto enim est de merito Christi & Sacramentis, imperatur à fide, pro quāto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiens Sacramentū iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sim intus & extra suscipiens ritè Sacramētum, quemadmodū ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credēdum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Ephes. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuum est autē quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens Sacramentū nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi. ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius Sacramēti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificās corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.
Secundus in præcepti error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum, potest & bene & malè dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, q̄ hæc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autem secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, vt August. dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullām est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶Et scito, q̄ hæc credulitas cōmunis est omnibus deuotè accedentibus ad Sacramenta, nam quilibet deuotè accedens ad quodcunq; Sacramentum, credit suscipiendo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quā alter, & regulariter cū hæsitatione de oppositō ineſt deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturę autoritate, nullo Ecclesię documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere ablq; hæsitatione aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia cōmuniter nullus scit, an ex parte sui impedimētum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitans, nullam iniuriam infert diuinę promissioni, quoniā nō hæsitat ex parte Dei, nō hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte Sacramēti, sed hęsitat ex parte sui: scriptū est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorum istius viri nunc deuotè conuersi ad Deum) Ioël Propheta cap. 2. nam de iis qui cōuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si cōuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat. ¶Et confirmatur, quia credulitatis hæsitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in proposito non habet locum. quia quamuis Deus reuelauerit, quod omnes, qui ritè intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi, consequuntur illam, non tamen reuelauit, quod iste nunc ritè conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincentium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus esse è Roma, ad credendum quod inueniatur insula Calicut, seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari non interuenire testimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quod

quòd Spiritussanctus cōtestatur spiritui nostro q̄ sumus filij Dei. Nam hęc cōtestatio præsupponit remissionē peccatorū factā, quia præsupponit illū, de quo testantur esse filiū Dei, vt clarè ipsa litera sonat: credulitas autē ista, quā Lutherani ponunt, non præsupponit remissionē peccatorū in illo, sed apprehendit illā, vt precedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere q̄ huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. Infallibiliter remittit peccatorum. Et ideò à Leone 10. inter dānatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicētes, Peccata nō sunt vlli remissa, nisi remittēte sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatū maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratię donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuā contritionē, sed propter verbū Christi. Quodcunque solueris, &c. hic inquā confide si sacerdotis obtueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

CAPVT IIII.
Tertius in præcepti error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius autem est dimitti peccata ante charitatē infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissimè cōuincitur. Impossibile est ex inimico reddi amicū sine amicitia, cū amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cū homo ex iniusto sit iustus per Christum, sit ex inimico Dei amicus Dei, dicēte Apost. ad Rom. 5. Cùm inimici essemus: recōciliati sumus Deo per mortē filij eius: recōciliatio enim amicum reddidit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidē (.i. primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deū, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore cōsistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res est, quæ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum, quæ de eo, ac cœlesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatē cœlestis patriæ iuxta illud ad Philip. 3. Nostra autem politia in cœlis est: & ad Ephes. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus authoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorū fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Lucæ. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum testatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ suæ Epistolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit quòd Iesus est Christus, ex Deo natus est. & in capitulo dicit, Nos scimus, quòd translati sumus de morte ad vitā, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioann. 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

¶Paulus demum Apostolus ad Roman. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Corinthi. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Gallatas quinto, Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verissimam esse communem Ecclesiæ doctrinam, quòd non per fidem informem sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quòd autoritates aurenticæ sonantes, iustificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶Ad obiectionem autē in oppositum (ex eo q̄ fides distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege) respondetur q̄ Legis nomē aliter sumitur à Christo, cùm dicitur, q̄ hoc est primū & maximū mandatū in Lege: & aliter sumitur, cùm fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nam Christus vtitur Legis nomine, vt cōprehendit omnia mandata diuina scripta in libris Moysi: Apostolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt distinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶Nec ego fingo hanc dilectionē, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, vt etiam aduersarios oporteat eis assentire, Quòd enim Christus vtatur sic large Legis nomine, ex eo conuincitur, q̄ in eodem tex. Deut. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei immediate ante ponitur præceptū fidei, dicendo, Audi Israël, Iehouah Eloe nostter, Iehouah vnus: sub eodem ergo contextu legis ponuntur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiusdem Dei, vt intelligamus, quòd nō magis sub lege clauditur præceptum charitatis, quàm præceptū fidei, loquendo de lege largo vocabulo: vt hinc etiam clarè pateat, quòd quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoque pariter distingui cointelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis ijs quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, quòd appellat eam legem factorum, & dicit eam seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Roma. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt: certum est enim, quòd non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequiuocè igitur vtitur obiectio hæc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt patet Deutero. 6. vbi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.
Positio Lutheranorum de operibus.

Horum solutiones leges 12. huius tractatus.

DOCENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo q̄ sufficientissimè Christus meruit nobis gratiā remissionis peccatorum, & vitā æternam, & sufficientissimè satisfecit pro omnibus: & proinde nefas esse attribuere operibus nostris esse meritoria gratię (seu remissionis peccatorū) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobriū Christi, quandoquidē quod est proprium Christi attribuere nobis blasphemia est: & detrahere tur merito ac satisfactioni Christi, vt potè insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

¶Fulciuntur autem hæc multis sacris Scripturæ autoritatibus. Et in primis, q̄ non mereamur per nostra opera remissionē peccatorum, probatur, ex eo q̄ Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide iuxta illud Abacuc 2. Iustus ex fide viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephe. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶Quòd verò per opera non mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum simul, q̄ opera nostra, quantuncunque iusti simus non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite quod debuimus, fecimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui non seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

¶Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta à Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & nō vt sint meritoria æternæ vitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.
Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

Ex diuina promissione & gratia opera humana meritoria sunt vitæ æternæ & nō simpliciter.

ANTEQVAM declaretur, opera nostra esse, vel nō esse meritoria, prælibandū est summariè quid Meritū significet, & qualiter à Theologis intelligitur in opere nostris in proposito. Meritū appellatur voluntarium opus siue internum, siue externū, cui iure debetur merces, seu præmiū, dicente Apostolo ad Ro. 4. Ei qui operatur merces nō imputatur secundū gratiam sed secundū debitū: Et propterea ad meritū concurrunt quatuor, videlicet persona quę meretur, & operatio volūtaria quę est ipsum meritum, & merces debita merito, & persona reddens mercedem: frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua personam reddendam sibi mercedem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quoniã de nostro merito apud Deũ est quæstio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedem suí operis. difficile enim apparet, q̃ operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniã inter nos & Deum nõ est ius simpliciter & absolutè, iuxta illud, Non intres in iudiciũ cũ seruo tuo Domine, sed est ius secundam quid, multò minus q̃ ius filij ad patrẽ, & serui ad dominũ, quanto minores sumus nos relati ad Deum, homine seruo relato ad hominem dominũ eius, & filio relato ad carnalem patrẽ, qui genuit eũ. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter iterum & dominũ inter patrem & filiũ non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundu quid, multò minus est ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanque, q̃ quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiualens reddere patri, negatur inter dominũ & seruum inter patre & filium ius simpliciter & absolutè. Multò autẽ magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo Deo reddere æquiualens. Non potest igitur homo mereri aliquid a Deo tic q̃ iure debeatur homini, nisi iure tã attenuato, vt sit longè minus quã ius domini ad seruũ & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatũ ius inuenitur inter hominẽ & Deum & absolutè (quoniã absolutè loquendo omnis bona operatio volũtaria hominis debetur Deo. & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis, vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominẽ & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, q̃ quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo. si enim hoc attenuatũ ius esset inter hominem absolutè & Deum, Deus deberet homini mercedem quã meruit, sed perspicuũ est Deum nulli debere, dicẽte Paulo ad Roma. 11. Quis antè dedit illi, & retribuetur ei: Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem suã qua cõtulit humano operi esse meritoriũ reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolutè loquendo, secus autẽ est præsupposita cõuentione factã inter Deum & hominem de aliquo. nam quemadmodum inter homines si dominus pactum aliquod cũ seruo suo facit nascitur inde ius inter seruũ & dominum mutã si Deus dignatur pactum facere cũ homine, nascitur ius inter hominẽ & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in veteri Testamento, Deũ dignatum esse pacisci cum hominibus. Geneseos enim 9. scribitur pactũ Dei de nõ futuro amplius vniuersali diluuio. & Geneseos 15 fœdus iniit Deus cũ Abraham de terra Chanahan danda semini eius. & Gene. 17. fœdus circuncisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hiere. quoque 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conuenisse cum operarijs de mercede diurna, vt patet Matt. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam. & rursus, Nónne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quòd ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

¶ Verũtamen scito q̃ quantũcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem nunquã tamen Deus sit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi. ita q̃ præsupposita cõuentione debetur quidem operibus nostris præmiũ de quo conuentio facta est: sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed voluntati suæ prioti qua dignatus est pacisci nobiscũ: & propterea veritsimè profitemur, q̃ Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deũ (vel secundum ius attenuatũ, vel secundum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sunt prælibata, vt intelligãt omnes voces proprias, cùm loquuntur de meritis nostris apud Deũm.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Reuelauit nobis Deus in sactis literis humana opera mereri apud Deũ aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacræ scripturæ locis de hoc scito, q̃ vbicunq; promittit Deus homini mercedem ibidem cointelligitur meritum: eo q̃ merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritũ, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cũ leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedẽ homini, cointellige meritũ hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autẽ in vtroque testamento promittere Deum mercedem hominis. nã Gen. 5. dicit Deus ad Abrahã: Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominꝰ veniet, ecce merces eius cũ eo. & Ezech. 29. scribitur. Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitũ suũ seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti. Matt. quoque 20. dicit Deus. Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio citò: & merces mea mecum est, vt reddã vnicuique secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solùm opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignã esse bonitatem diuinã, vt etiam ordinando humana bella in suijpsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multò propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vita æternæ.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, q̃ opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. perspicuũ est enim, q̃ in mercede cælesti eorũ, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoq; 20. describendo mercedem datam operarijs, dicitur, quòd acceperunt denarium. perspicuũ est autem q̃ cõmunis merces omnibus operarijs in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque 2. ad Tim. 4. scribit, Bonũ certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, q̃ corona Pauli per se prius claudit beatitudinẽ: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquã verificaretur, q̃ quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronã: manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idẽ quoque manifestat Dominus Matt. 25. describendo q̃ cùm iudicabit mundum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternã. Esurijui enim & dedistis mihi manducare, &c. cõcluditur enim. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitã æternam. Quod enimã iudice datur ex diuersitate operũ, secundum q̃ opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestũ est nonnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matth. 20. habetur, operarios mereri illam ex cõuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

Radunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo q̃ à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio non sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadã congruitate, qua cõgruit homini rectè vtenti libero arbitrio in ijs quæ Dei sunt, Deum largiri secundũ affluẽtiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiã & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Ioan. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita q̃ quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illam fons aquę salientis in vitam æternã, vbi clarè patet efficacia gratiæ, in nobis ad ascendendum in vitam æternam. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ ascendentis in vitam æternam, docet quòd mediante operatione ascendit in vitam æternam. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum æternam vitam, & ad efficiẽdum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, q̃ meritũ vitæ æternæ non est tam actio nostra, quam actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cũ Apostolo ad Rom. 12. od Ephe. 4. & ad Col. 2. homines in gratia constitutos, esse Christi capitis membra viua. Ita q̃ Christus caput cum his membris viuis eius membris nõ est sicut vnum corpus politicũ (quale est corpus ciuiũ reip. bene gubernatæ) sed constituit vnum corpus, quemadmodum est vnum corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas, ac nexus spirituales vnit membra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem præsupposito adiunge, quòd etiam sacra Scriptura tradit, videlicet & passiones & actiones viuorum Christi membrorum esse passiones

passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidem testatur ipse Christus actu. 6. Saule Saule, quid me persequeris? cum tamen ille persequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriã Galatarum, q̃ Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Christo perpessis. De actionibus verò testatur Paulus, scribens Corinthijs in 13. c. fecũdæ Epistolæ, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? & vniuersaliter dicit ad Galat. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, q̃ verissimè dicere possum, me reor ego, iam non ego, meretur autem in me Christus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus: & sic de alijs operationibus voluntarijs, quas Christi mẽbra vera exercent propter Deũ. Et isto modo meritum æternæ vitæ non tam attribuitur operibus nostris quam operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita quòd hinc discernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiens & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Christi, quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filijs: nam vt dicitur ad Roman. 8. prædiffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritũ vitæ æternæ vtroque modo, q̃ primo tantùm: nam ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratiæ vnionis personalis, qua Verbum caro factũ est: & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritum obedientiæ eius vsque ad mortẽ, dicente Paulo ad Philip. secundo, Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habẽtigloriã, cõformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes, & nõ vitã æternã, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritũ, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritũ. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, q̃ etiam proprio merito acquisierit immortalem corporis sui, & gloriã sui nominis, &c. ita ad dignitatẽ membri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinissimum est, inquit Dionys. c. tertio. cæle. Hierarch. Dei cooperatorẽ fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitã æternã esse nobis debitã alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Quamuis conueniamus in hoc, q̃ opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorũ, multùm tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habent vim meritoriam remissionis peccatorũ, habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum: ita q̃ per modum supplicationis multùm valent ad eõ sequendum remissionẽ peccatorum à diuina largitate. Et quidẽ q̃ oratio multùm vtilis sit ad remissionem peccatorum cõsequẽdam: testatur Saluator, Luc. 18. inducens Publicanum orantẽ, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim cõsequutus est veniã. De ieiunio verò testatur Ioël in persona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro in ieiunio, fletu, & plãctu: ibi enim subiũgitur, Quis scit si cõuertatur Dominus, & ignoscat? De eleemosyna quoque testatur Daniel: capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimotertio scribitur, Beneficentiæ, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostijs conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, q̃ conuersio impij ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorũ, dum dicitur, Et dixistis, non est æqua via Domini, audite ergo domus Israel: nũquid via mea nõ est æqua? Nónne viæ vestræ non sunt æquæ, cũ enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quã operatus est: & cùm auerterit se impius ab impietate suã, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiã, ipse animam suam viuificabit: considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & nõ morietur. Quæ verba testãtur, quòd in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortẽ animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetæ, q̃ tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarum, quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorem quoque impetrandi vim in huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus Isaiæ. ca. 1. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationũ vestrarũ ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinũ, quasi nix dealbabũtur: & si fuerint rubra tãquam vermiculus, velut lanaalba erũt. Ex quibus discimus, tantã esse Dei largitate, vt à sordibus cõuersis ad iustitiæ & misericordię opera seipsum obruerit arguendũ Deꝰ, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, q̃ impiorum opera non solùm sunt vtilia ad remissionem peccatorum, sed q̃ cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinã benignitatem, vt & terminentur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, alijsque bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuinæ erga peccatorum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (vt in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrandum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia vere vtilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Via Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, quod nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec factæ in statu peccati mortalis faciunt Deo iatis pro offensa, vt patet: & facta in statu gratiæ presupponunt culpam, seu offensam ablatã ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundò, quòd nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quãuis prius abolitis in sacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu est, quia cùm remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ: & propterea si in residuum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum pœnæ soluerit, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, q̃ opera perseuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimentum ad hoc quòd sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cùm remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam à Deo. Hoc enim manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholicæ vsui, quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verè pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scripta.

Superest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis nõ solùm nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & ve

Universidad de Deusto
Biblioteca

nialibus, iuxta doctrinā 1. Ioan. 2. & propterea nō ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluētia meriti Christi cōmunicatur membris eius viuis, vt illorum quoq; opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur cōmunicando nobis, q̄ ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquā membra sua meretur & satisfaciat, quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶Cùm autem obijcitur id quod est proprium Christo, non esse nobis attribuendū, respōdemus q̄ non est nobis attribuendū eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo attribui, videlicet per cōmunicationem, sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est propriū Deo, potest tamē per cōmunicationem ab alijs participari. Verbi gratia, videre diuinā essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deum, sicuti est, sed solus suaptè natura videt seipsum) potest tamen ex gratia cōmunicari videre Deum participatiuè: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitā æternam est propriū Christo, intelligendo mereri ex proprijs viribus: quod tamen potest cōmunicari membris eius viuis, non vt mereantur ex proprijs viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶De merito autē remissionis peccatorum non oportet respōdere, quia iam diximus hoc non cōmunicari viuis Christi membris, eo quòd opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hęc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cælestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionē peccatorum: quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita, remissionē autem peccatorū iam habuerunt in hoc ipso, q̄ fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, q̄ nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per meritā & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactiones nostras, sed extēditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput operantē in membris suis & per membra sua.

¶Ad autoritates vniuersas sonantes, q̄ nō meremur per nostra opera remissionē peccatorū, non oportet respondere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad autoritates verò inductas ad probandum, q̄ non meremur vitam æternam per opera nostra, respondēdum est. Et ad illud quidem quod assertur ex Apostolo ad Rom. Donum Dei, vita æterna, respondetur, q̄ vtique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis, mereri vitam æternam, non enim dicimus, quòd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam æternam.

¶Ad id verò quod obijcitur ex documēto Christi: Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respondetur, q̄ nos quantūcunq; omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum, gratia Spiritussancti, charitas, & cætera propria filijs Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operantes sumus, tā infirmi, vt non possumus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini opprobriorū bonorum filiorum Dei. Cum quā tamen veritate stat, q̄ nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operātes, vt illius mēbra viua, multùm cōferre possumus per nostra opera politiæ cælesti & paternæ domui: quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cælesti politiæ.

¶Etsi ex hoc Christi documento argumentum fiat cōtra vtilitatem iustorū operum in statu peccati mortalis ad impetrandā remissionē peccatorum, iuxta scripta superius in c. 10. si inquā, fiat argumētum ad inferendum, q̄ bona opera non sunt vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum: respondendum est q̄ orationes, ieiunia, eleēmosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionē peccatorum impetrandam, sed quatenus affata diuina benignitate ordinante ea ad impetrandam remissionē peccatorum, sunt valde vtilia ad impetrandum illā. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ nostræ, prouidit siquidē diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas (vt Christus, Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remissionibus peccatorum à diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleēmosynæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad

Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS
De Communione sub vtraque specie, De integritate Confessionis, De Invocatione Sanctorum aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pontif. Maxim. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*
2 *De integritate confessionis quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 *De Invocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætexta conscientiæ, Clemēs septime Pontifex Maxime, erga cōmunionem populi sub vtraque Eucharistię specie, confessionēque non omnium peccatorum, ac negatā satisfactionem, necnon inuocationē Sanctorū, inuitat me adscribēdū de his, nō absoluto, sed quaten' pēdent ex sacra Scriptura, quoniā ipsi solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipiunt & profitētur se illi inniti. Et quāuis pertinacibus nō proderunt nostra hęc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendū alios, ne illos imitētur: tamen ad consolandum fidelium mentes, videre enim in sacra Scriptura falsitatē eorum, quę hæretici iactātes se professores sacri Euangelij docent, non paruū solatium fidelibus confert. Et quāuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.
De communione sub vtraque specie.

VTheranis nō sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitā esse cōmunionem sub altera tantum specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundō Scripturas sacras vtrūque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidem patefacto clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionē sub vtraque specie.

¶Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelistæ testantur) hinc infertur, q̄ sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶Nos autem facilè manifestamus vsum Christi & Apostolorū, non habere vim legis, q̄ simili modo distribuatur populo Eucharistia. nam si ille vsus Christi vim legis haberet, nō obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata, & ad quędā non, sed ad omnia in illo vsu seruata. perspicuum autē est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiā seruare hoc vnum, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim nō teneamur ad seruandum omnia, patet tum quia Christus fregit, fractāque dedit speciem panis, ridiculum autem est dicere, q̄ sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tum quia Christus distribuendo, nō immisit in ora Apostolorum Eucharistiā, sed dixit, Accipite & comedite, ridiculum autem est dicere, q̄ sacerdos tenetur nō immittere Eucharistiā in os communicantis, sed dare in manum illius, vt ipse se communicet: tum quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnā. plus autem quàm ridiculū est dicere, q̄ teneamur communicare post Cœnam, illicitumq; sit dare Eucharistiam ieiunis, tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi, & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet, q̄ distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statuentis, vt similiter fiat distributio à nobis.

¶At si quispiam contenderit in hoc vno imitandam esse Christi distributionem, q̄ sub vtraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant

ædebant in illū, vt vel ex hoc sat sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorū danda est Eucharistia sub vtraq; specie: nō enim plus inferri potest ex Christi distributione, nō igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis dāda est Eucharistia sub vtraq; specie. Patet itaq; q̄ ex vsu Christi nō potest inferri illicitā esse cōmunionem populi sub altera tantum specie. Et multōminus inferri hoc potest ex vsu Ecclesię Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: vsus enim vnius particularis Ecclesiæ non statuit legem Ecclesijs alijs. Hæc de vsu.

¶Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionē Eucharistiæ, q̄ in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptū ex verbis Domini, Ioan. 6. olim assumptum est à Boēmis: ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitā in vobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem enim modo necessitatem cōmunicandi sub vtraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatē Baptismi nam quēadmodū de Baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, nō potest introire in regnum Dei ita de Eucharistia Dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶Nos autem dicimus hæc Christi verba nō esse secundum genuinū sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi saluā Christiana fide de cibo & potu sacramētali. Et hoc facile manifestatur, ex eo q̄ si intelligerentur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficientia ad salutē: pari siquidem modo hæc necessitatē ponāt edendi carnē & bibendi sanguinē filij hominis, quo ponant illa alia Domini verba, necessitatem ascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, q̄ si in istis verbis indicitur necessitas sumēdi Eucharistiā, nō sufficit Baptismus ad salutē, sed ad hoc q̄ aliquis habeat vitā, oportet & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solùm id Symbolo fatemur, cōfitentes vnū baptisma in remissionē peccatorū: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos, inquit, nos fecit per lauacrū regenerationis. Quia igitur idem est afferere verba illa Christi, Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare Baptismi sufficientiā ad salutē, clare patet verba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistiæ. & propterea inde nō habetur præceptū ad sumendum Eucharistiā sub vtraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborum non est præsentis negotij: nā sat est proposita quæstioni nosse, quòd nō loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶Superest demum discutere præcepta Christi promulgata quando instituit Eucharistiæ sacramētum. Vide Euāgelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucā immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei cōmemorationem. Apud tamen Paulum Apostolum primæ ad Corin. 11. duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistiæ: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei cōmemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie, videlicet, Hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

¶Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de cōmunione sub vtraque specie, vt patet discutiendo singula. Præceptum enim immediatè post speciem panis tā apud Lucā, q̄ apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, vt ipse cōtextus testatur. Præceptum autē apud solum Paulum scriptū de imitatione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in cōmemorationem Christi: ita q̄ non est præceptum absolutè, sed est præceptum ex suppositione, videlicet, si biberimus in Christi memoriam, faciamus hoc q̄ fecit Christus. Non igitur præcepit, vt bibamus in eius memoriā, sed præcipit vt quoties in eius memoriā biberimus, faciamus q̄ fecit ipse, hoc est, quoties vtemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere nāque manifestè significat vsum calicis, & cōsequenter facere hoc distinctum: contra bibere, significat consecrare hoc: præcipitur enim ad literā, vt assotietur vsus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, q̄ similem assotiationem non præcipit circa vsum Eucharistię sub specie panis, insinuauit quòd vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus verò sub specie panis licitus, vt ritus Ecclesię seruat, nō referuando Eucharistiā sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra Missarum solennia.

¶At si quispiam contenderit, q̄ hoc præceptum directè obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo q̄ bibentibus in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, q̄ sacerdotibus celebrantibus Missas (quos constat bibere in Christi cōmemorationē) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc Facite, cōprehenditur etiam dare alijs calicem, quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare alijs calicē, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumēto vtens imprimis ad rem literæ, quia cōtextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur cōtra bibere: ac per hoc conficere sacramentū distinguitur cōtra vsum sacramenti, ac per hoc non tam amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandū ipsum sacrum, vt distinguitur contra vsum sacramenti, eo ipso q̄ distinguitur cōtra vsum calicis. Quęcunque igitur spectāt ad vsum calicis cōprehenduntur hęc sub bibere, & quæ spectāt ad ipsum sacramentum cōprehenduntur sub facere hoc, secundum suauem contextus sensum: perspicuum autem est, quòd dare alijs calicē, spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur cōprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde, q̄ Lutherani nō constarent sibijpsis, dicendo sit, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, q̄ sacerdos celebrās tenetur dare calicē omnibus præsentibus, si hoc facite, cōprehenditur dare calicē omnibus præsentibus: constat autē Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendū sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto secundum planum suumsimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quòd non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie: voluntariè igitur, & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantùm specie.

CAPVT II.
De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONfiteri peccata mortalia omnia, quę quis admisit, Lutherani non solùm negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & nō obstare Prophetę sententiam allatā, Quod enim peccata omnia confitenda sint in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum pœnitentiæ tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum Ioann. 20. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramēti facultas duarum actionum, videlicet remittendi, vel retinendi peccata quorūcunque: & ex hoc ipso, quòd ministro committitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque pœnitentis: manifestè sequitur, quòd oportet ministrum (nisi cœcus ministrare velit) nosse si in pœnitente est aliquod peccatum retinendum: quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionem. nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiscunque peccati hominis cōfitentis, quia non potest simul vnū peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quæcunque vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quàm quo ad retentionem, & relatiuè ad Deum, & relatiuè ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo q̄ ille cui remittitur à Deo peccatū, amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus vir, cui nō imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato voleo, inimicus Dei est, vt pote omnū reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem q̄ tam remissio quàm retentio diuina est peccatorum mortalium omnium quæ quis habet, manifestè sequitur, q̄ etiam tam remissio quā retentio quæ fit à Christi ministro debet esse non aliquorū peccatorum mortalium confitentis, sed omnium: quia tam remissio, quàm retentio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin nō verificaretur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret a remissione diuina: discordaret autē si Deo remittente omnia, vel retinente omnia, minister quoque nō remitteret omnia, vel non retineret omnia ad hoc antè vt minister, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cœcus ac temerarius remittat, vel retentor sit: & quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, vt oportet confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶Superest diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de cōfessione vel absolutè, vel vt est actus humanus. Est autem cōfiteri omnia absolutè, nullum peccatum in confessum relinquere: confiteri verò omnia, vt cōfessio est actus humanus, est confiteri omnia: quorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõfessio subest humanæ facultari. Vnde ex hoc q̃ delicta nullus ad plenũ intelligit, esto q̃ impossibile sit hominem cõfiteri absolutè omnia peccata sua (quoniã ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis cõfiteri omnia peccata sua, quoniã sub integritate confessionis humanæ nõ comprehenduntur omnia peccata absolutè, sed dumtaxat nota, & quorũ quis memoriã habet, nã obhta & incognita confiteri nõ subest facultati humanę. Et quia perspicuũ est sub lege eã diuina, quàm humana actionum nullã exigi ab homine, quæ nõ sit in hominis potestate: ideo cũ ex Euangelio habetur, cõfessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentũ pœnitentiæ, non est sermo de confessione omniũ peccatorum absolutè, sed de cõfessione omnium peccatorũ, vt subest facultati humanę, quod est dicere, vt pœnitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III I.

De Satisfactione.

SAtisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant. tum quia nõ habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra nõ sunt meritoria nec satisfactoria.

¶Nos autẽ dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariaquandoq; esse post veniã peccati satisfactionẽ pro peccatis, eamq; fieri posse operibus nostris. Et quidẽ post consecutã veniam peccati, satisfactionẽ quandoq; superesse pœnæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatũ, Legimus enim Deũ quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad pœnã. vt patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso, tũ in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem æternã, si antequàm Baptizatus moriatur, nouũ peccati obicem nõ ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Leginus quoque, Deũ quãdoque remittere peccatũ, & non remittere totã pœnam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus q̃ arguente Nathã prophetã Dauidẽ de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauide, Peccaui Domino, respondit Nathan, Etiam Dominus transfere fecit peccatum tuũ, & non morieris. veruntamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deũ remisisse peccatum & quo ad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in ca. 16. testatur, quo ad punitionẽ eiusdem in publica violatione vxorũ à proprio filio, nec quo ad punitionem eiusdẽ in perpessione mali ex domo propria. nã propter hoc peccatũ passus est ab Absalon filio suo. omnes siquidẽ pœnas has ex parte Dei Nathã Prophetã cõminatus est propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, q̃ Deus remittit quãdoque peccatũ, & tamen post peccati veniã restat, qui peccauit adhuc puniendus. manifestè dicimus Deũ quãdoque remittere peccatum, & nõ remittere totam pœnã pro peccato debitã. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnę reliquum, quod Deus non remisit remittendo peccatum.

¶Quia autem huiusmodi reliquiæ pœnæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit sapiendo (nã non ipse intulit ũbripsũ quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, q̃ huiusmodi reliquias pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matth. c. 5. & inuenies Ioannem Baptistam prædicantẽ duo: alterum, Pœnitentiã agite: alterum facite fructum dignũ pœnitentia. Quorum primũ spectare ad ipsum peccatum Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitendi actũ significat. Secundum autem verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiã consequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ sonat opus prouenẽs à pœnitentia vt à radice, seu arbore. Et ex eo q̃ non dicit, Facite fructũ dignum innocentiæ, seu fructum dignũ iustitiæ, seu fructum dignũ bonitatẽ, sed fructum dignũ pœnitentiæ manifestum fit, quòd de fructu digno pœnitentia formaliter (hoc est quatenus pœnitentia) loquitur vt videlicet faciant fructum dignum radice internæ pœnitentię. Perspicuum autem est ex eo q̃ pœnitentia est præteritorum peccatorum, q̃ fructus dignus pœnitentia est opus testaurans ea, quorũ est pœnitentia, hoc est reparãs ea quę omisisse, vel cõmisisse nos pœnitet. hoc autẽ vocamus satisfacere pro peccatis pro quãto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitentia non fructificat rei reparationem omnium perditorũ per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam suante natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec supereſt aliquid ex peccato soluendum.

¶Ex autoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, q̃ quandoque post veniam peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni pœnitentia.

¶Quod verò obijcitur de nostris operibus, q̃ nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignum censeo discutione noua. Nam scriptura plena est sententijs sonãtibus, tũ q̃ opera nostra non sunt meritoria, tũ q̃ opera nostra sunt meritoria: & perspicuũ est has duas sententias nõ sibi inuicẽ aduersari, sed esse sensum, q̃ opera nostra quatenus sunt ex nobis nõ sunt meritoria, & cõsequenter nec satisfactoria: quodq̃ opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia, & præueniente, & subsequente, & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clarè habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint, & propterea pertranseo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.

De Inuocatione Sanctorum.

VTherani inuocationẽ Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quãuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorũ, sed sanctorũ hominũ, tutioré tamen eligendo partẽ, declarabimus summariè, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶Et quidem q̃ Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zachar. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo non miſereberis Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam septuagintа annos? Matthæi quoq; 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur. Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, quòd Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶Quòd autẽ inuocãdi à nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicendũ sibi, Non dimittã, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnũ de assistẽtibus, & veritatẽ quærebã ab eo. Nec est dubium, q̃ de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoq;. c. 1. de sanctis Angelis dicitur, q̃ omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittũtur, propter eos qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc enim q̃ Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, nõ propter se Deũ, sed propter nos hæredes viæ æternæ, ordinasse intelligitur, vt nos inuocemus sanctos Angelos tanquã medios inter nos & Deũ, nisi vsque adeo desipere liceat, vt dãte principe, seu curia aduocatũ peregrino, vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶Quo circa inuocationẽ sanctorum Angelorum vt pote manifestã secundum sacras Scripturas relinquẽdo, ad inuocationẽ sanctorum hominũ transeamus. Duobus modis inuocare cõsueimus sanctos, vel directe eos rogãdo, pura, Sãcte Petre, ora pro nobis: vel rogãdo Deum per Sanctorũ merita, vt in canone Missæ Ecclesia consueuit rogare, dicẽdo, Quorum meritis precibusque concedas, &c. Vtroque autẽ modo ex sacra Scriptura haberi inuocationẽ Sanctorũ dicimus. Et quidẽ q̃ animæ Sanctorum intercedãt pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi sub altari animas interfectorũ propter verbũ Dei, & clamabãt voce magna, dicentes. Vsquequo Domine, sanctus & verus nõ iudicas & vindicas sanguinẽ nostrũ de his, qui habitãt in terra? Ex hoc enim q̃ animæ Sanctorum orãt Deum cõtra malos habitãtes in terra, manifestè dicimus q̃ multò magis orant pro salute electorũ, quanto propẽtior est voluntas Sanctorũ ad bonũ nostrum, quã ad malum nostrũ. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, q̃ diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manẽtibus. ex hoc enim reuelatũ esse insinuauit, q̃ multò magis sanctæ animæ intercedũt pro salute suorũ. Nam si diues, cui dũ esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormẽtis positus etiam importune supplicat pro salute fratrum, multò magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamq̃ beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶Quòd autem à nobis inuocãdi sint, ex scriptis Matt. 17. habetur. Scribitur enim ibi q̃ multa corpora Sanctorũ, qui dormierant, surrexerũt & venerunt in sanctã ciuitatẽ, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, q̃ Deus post Christi resurrectionẽ gubernat, instruendos nos nõ solùm per sanctos Angelos, sed etiã per sanctos homines. nõ enim vane apparuerũt multis, sed ad instruendũ eos de vero Messia, deq; illius resurrectione. Ex hoc enim q̃ vsque ad tẽpus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & nõ per homines sãctos, & tũc incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit noua se habuisse media gubernatione electorũ. Et nisi ordinis gubernationis diuinę erga nos, adiũctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalẽ ad apparendũ multis & instruendos illos, sed ex eo q̃ non solùm per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiã per sanctos homines apparentes multis in Hierusalẽ manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit q̃ ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorũ adiungit ministe-

rium

riũ hominũ beatorũ. Et hinc vlterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos, etiã per sanctos homines manifestatur recurrendũ esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum q̃ deductũ est, si nõ possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostrã vtilitatẽ medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autẽ diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuũ ex dictis est, Pauloq̃ minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶Quòd demũ orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorum habetur ex Exod. 32. ca. dum Moyses supplicãdo Deo, inter alia dicit, Recordare Abrahã, Isaac & Israel seruorum tuorũ. Hoc enim nihil aliud est, quàm rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israël. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet q̃ Sancti intercedũt pro nobis, manifestè inferes q̃ non solùm per merita, sed etiã per preces Sanctorum suppliceare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiũxeris q̃ in idẽ redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimodè) facilè perpendens omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis, Romæ die 25. Augusti. 1531.

TRACTATVS DECIMVS TERTIVS, *Thomæ Vio de Caietani Cardinalis sancti Xisti, ad serenissimum Angliæ regem fidei quę defensorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris sententia.*

LAETATVS sum in ijs quæ dicta sunt mihi, q̃ nõ celsitudinis autoritate, sed sacrarũ literarum documentis maiestas tua ad antiqui cõiugij explosionẽ nouaq̃e ducendam vxorem mota est: quodq̃e id licuisse, nõ credẽdo doctoribus, sed proprij ingenij acumine propriaq; intelligẽtia se scire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem nostram Rege Theologo decorauit, quocirca nõ ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiuncta legere, librare, atq; cum ijs, quę intellectum maiestatis eius mouent conferre dignetur si forte plus videãt oculi, quàm oculus. Et quia regẽ Theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamẽta duntaxat tangã. Optimè autẽ celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pẽdere ex hoc an coniugiũ inter dicta fratris & leuirum sit prohibitũ iure diuino morali. & partẽ affirmatiuã fundari super legem Leuiticã scriptam capite decimooctauo, & vigesimo. & super verba Io. Baptistæ, Matth. 14. & Marci 6. Et propterea si cõpertum fuerit, q̃ neuter textus continet huiusmodi inhibitionẽ moralem, manifestum erit tale coniugium nõ esse aduersus ius diuinũ morale. Et q̃ lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui nõ reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) nõ prohibeat inhonestatẽ moralem, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum est in eodem. 18. ca. Leuitici. ibidẽ enim conceditur, vt vir sororẽ defunctę vxoris ducere possit inconiugẽ dicendo, Sororẽ vxoris tuæ in pellicatũ illius nõ accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. quãuis iuxta Hebraicã veritatẽ dictio interpreta pellicatũ sonet angustiã, ex eo enim q̃ inhibitio coniugij cum sorore vxoris restringitur ad tẽpus vitæ vxoris, perspicuũ est, sub hac inhibitione nõ comprehendi coniugiũ cum sorore vxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio viuẽte illa, liberum esset coniugium cũ sorore defunctæ vxoris, nam quẽadmodum cõiugia in quibuscunq; gradibus tam affinitatis quã consanguinitatis nõ prohibitis in lege Moysi, inter indulta supputabãtur, ita coniugium cũ sorore vxoris defunctę, ex hoc ipso q̃ in lege Moysi non prohibetur, intra indultorũ numerũ cõprehendebatur. Conferẽdo itaque hanc legem priori, formatur ratio hęc inter vnam mulierem & duos fratres, & inter vnum virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, pari est ratio turpitudinis, vt per se manifestum est: ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicto fororis continet inhonestatem moralem, & si coniugium cum relicto fororis nullam continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralem. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relicto fororis non continere inhonestatem moralem non cõprehendendo illud inter prohibita: consequens est, vt ex eodẽ capite Leuitici discamus, q̃ cõiugium cum relicta fratris nõ continet inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitum, quia malũ moraliter, sed ideo malũ quia prohibitũ. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitũ, non fuisset indultum coniugium cũ sorore vxoris mortuæ: quia paré inhonestatem moralẽ habuisset. Quòd verò æquale sit vinculum necessitudinis vtrobique, probatione non egeo: q̃ autem par sit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo q̃ sicut turpitudo fratriæ nõ detegenda sancitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniã effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo sororis nõ detegenda est, quia est turpitudo sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quòd ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole, nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu solùm licitum, sed sancitum consuetudine, vel Patrum autoritate, inquit scriptura Geneſis trigesimooctauo, in historia Thamar: & postea: sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomi. 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex ijs autẽ surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirũ & relictã fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tãm in ante legẽ, quàm sub lege: ergo nõ est per se malum moraliter. Assumpta cõditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidẽ in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se conuenit alicui, nunquã separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunq; illud inuenitur, quia necessariò conuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod conuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirũ, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quòd non est per se prauum, quod non fuit prohibitum, eo quòd esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galileæ Tetrarchã. Nõ licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, vt testatur Iosephus Antiq. lib. decimooctauo, cap. xiiij. clarè enim dicitur, quòd Herodias deseruit viuum virum. Egetippus quoque de excid. Hierosol. lib. secundo. capite quarto, clarè dicit de Herode, quòd fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se conuenientе tali coniugio, committitur enim sophisma à pluribus causis ad vnam determinatè. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto, quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quòd non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶Hæc doctissime Rex, si vera, ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si nõ sat esse iudicantur: significetur quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quòd qui cœpit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimè autem nouit maiestas tua quid in dubijs agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimoseptimo, statuit agendum in occurrentibus dubijs. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam, Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa non solùm vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ fœlix valeat. Romę vigesimoseptimo Ianuarij. 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ (quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum vtilitatem, post mortẽ autoris per Ioan. Danielis S. C. N. Papæ pœnitentiarum editæ sunt) finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS QVARTVS decimus De Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem Maximum, in decem capita diuisus.

1 Quæ intentio sit operis.
2 Enarratio facti.
3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.
4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.
5 Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.
6 Quod secundum legem tam diuinam, quàm naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter altam causam quàm propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.
7 Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.
8 Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginã, eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersetur.
9 Quod siue legent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.
10 Quod sacrorum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedũ oscula beatorũ perpetuam fœlicitatem, iussisti, vt libellos de cõiugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causamque totã diligenter inspicerem, quidue iudicij consiliq; mei esset, accuratissime perscriberem, quo quantũ in me esset, quãprimũ Beatitudinem tuam hac molestia liberare, studui mox (vt par erat) iussis parere, præcipue quæ libellis pro & cõtra, animaduerti multas cõmunes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorũ duratione, de diuersis naturę iuribus, de præceptorũ iudicialium diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractãda essent & multa cõficienda essent volumina, & latissimus literarius certaminibus cãpus daretur, vt desiderandus semper finis superesset. Quocirca cõtuli ad propria causę de qua agitur, & ad pũctum quæstiones veniendo ante oculos locandum in primis quod in quæstionem vertitur, duxi, vt omnes intelligant materiã, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SEreniſsimus Angliæ modernus Rex, dũ esset adolescens, serenissimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cũ Serenissima moderna regina Anglię, tunc nõ regina, sed relicta fratris eius primogeniti absq; prole defuncti, filia sereniſſimorũ regum Hispaniarum, intercedente autoritate Iulij ii. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdem Reges, consummauitque matrimoniũ, ac genuit ex ea, multisque annis coniugal affectu & effectu cum ea versatus est, modò petit diuortium, eò q̃ coniugium inualidum fuerit, vt pote contra ius diuinum atq; naturæ à sacris Concilijs, Pontificibus ac Doctoribus cõprobatum. Hæc est causa ex proprijs discutienda, præmissorũ nore apostolicæ dispensationis.

¶Iulius, &c. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimæ filiæ nostræ Elisabet reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum, naturæ illustribus salutem &c.

¶Romani Pontificis præcellẽs autoritas cõcessa sibi desuper vtitur potestate, prout, personarũ, negociorum & temporũ qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series cõtinebat, q̃ cum alias tu in Christo filia Chaterina & tunc in humanis agens, quondã Arturus charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustris primogenitus pro conseruandis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter charissi. in Christo filium nostrum Ferdinãdum, & charis. in Christo filiam nostrã Elisabet Hispaniarũ & Siciliæ reginã, Catholicos, ac præfatũ Angliæ reges, & reginam matrimonium legitimè per verba de præsenti cõtraxisſetis, illudque carnali copula forsan cõsummauisſ tus, dictus Artur prole ex huiusmodi matrimonio nõ suscepta decessit. Cũm autem sicut eadẽ petitio subiũgebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitię inter præfat s Reges & Reginã huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniũ inter vos per verba legitimè de præsenti cõtrahere, supplicari nobis fecisti: vt vobis in præmissis de opportunæ dispensationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ ămœnitatẽ vigere intensis desiderijs affectamus vos & quẽlibet vestrũ à quibuscunq; excõmunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati vobiscunque, vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex præmissis prouenięte, ac cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisque contrarijs nequaquã obstantibus (matrimonium per verba legitimè de præsenti inter vos cõtrahere, & in eo, postquã contractum fuerit, & si iam forsan hactenus de facto publicè vel cladestinè cõtraxeritis, ac illud carnali copula cõsummaueritis licite remanere valeatis, autoritate apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratię dispensamus: ac vos & quẽ libet vestrũ, si contraxeritis, vt præfertur ab excessu huiusmodi ac excõmunicationis sententia, quã propterea incurristis, eadem autoritate absoluimus prolem ex huiusmodi matrimonio siue contrahendo, suscepturã forsan, vel suscipiendam legitimã decernendo, prouiso q̃ tu in Christo filia Catherina propter huiusmodi rapta nõ fueris. Volumus autem q̃ si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quẽlibet vestrum eligendus, pœnitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calend. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ex Mosaica lex statuit, primò Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterũ ca. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienã, seu illicitã, turpitudinẽ fratris sui reuelauit, absq; filijs erit. tertiò Deut. 25. his verbis. Quãdo habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit, vxor defuncti nõ nuber alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit: vt nõ deletatur nomen eius ex Israël: si autẽ noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semẽ fratris sui in Israël, nec me in coniugẽ sumere, statimque accersiti eum facient, & interrogabunt, si respõderit, Nolo eã vxorem accipere, accedet mulier ad eum corã senioribus, & tollet calciamentũ de pede eius, spuetque in faciẽ illius, & dicet. Sic fiet homini qui nõ ædificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israël, Nomen discalciati.

Leuit. 18. & 20.

Deut. 25.

¶Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quãuis secundum veritatẽ sufficerent, quãtum ad præsentẽ spectat causam, quia tamen nõnulli ex eo q̃ aliter sonat textus Hebraicus, vertũt in dubium, legẽ Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obijciendo, q̃nõ dicitur, Accipiet eã frater viri ei⁹, sed cognatus eius: & simẽliter nõ vxor fratris, sed cognata repetitur, cõstat enim Cognati nomine cõsanguineos intelligi (ideo diligentiã adhibui, vt textũ hũc de verbo ad verbum iuxta Hebręum habereẽ hic inferendum, & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eã, & capiet eã sibi in mulierẽ, & leuirabit eã, & erit primogenitus, quę pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & nõ delebitur nomen eius ex Israël: & si non volet vir capere fratriã suã, ascendet fratria eius ad portã ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere sibi fratri suo semen Israël, nõ voluit leuirare me. vocabunt eũ senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet. Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senum, & excalciabit calceum eius, à pede eius & spuet in faciem eius, & respondebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israël, Domus excalciati calceo, hæc ibi.

Matt. 22. & Luc. 20. & Ruth. 1.

¶Vbi clarè patet legem hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus, & q̃ interpres nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vsurpauit, appellando eum qui Latinè appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latinè fratria vocatur cognatã, eo autem, vsque Hebraicus sermo vtitur proprio Leuiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum à leuir deductum, Leuiro. as, significãs exequi ius leuiri erga fratriã. Mirũ est autẽ, in dubium verti legẽ hãc de fratribus carnalibus loqui, cũ & Sadducęi in Euãgelio proponentes Christo vxorẽ septẽ fratrum secundũ legẽ Moysi, id testentur, & etiã apud mulierculas hoc notissimum fuisse testentur verba Noẽmi, Ruth primo, & extoties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nam vbicunque in illis legibus est nomen Fratris, in Hebręo, eadem penitus dictio habetur: ita q̃ idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt si vnã æquiuocandi licentiam quis vsurpet: alias quoque æquiuocandi legitimè concedat: ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carnalibus, desistat à cœpto, ex hoc q̃ eadẽ licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus nõ carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirũ & fratriam ius tã diuinum, q̃ naturæ scriptũ haberetur: & consequenter cessaret tota quæstio hęc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia super hoc solo vniuersa moles huius cõtrouersiæ fundata est. Non est itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

Nota quod repetitur nomen fratris secundũ idem vocabulum cuncta diuina,

quando habitabũt fratres simul, non autem quãdo dicitur cognatus vel leuir, &c. Nõ est vertendũ in dubiũ cũ apud Rabinos Hebræos etiam pro confesso habeatur.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBVS igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomijs in hoc, q̃ de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifesta inter Leuiticas & Deuteronimias est penes hoc, q̃ Leuiticæ sunt leges de genere, Deuteronomia verò est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de vxore fratris, non specificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fratris non specificando cũ filio, vel sine filio: ista de vxore fratris defuncti sine filio, ille de vxore fratris nõ cognoscenda, nõ specificãdo ad propriũ, vel fratris semen nomenque seruandum, ista de vxore fratris defuncti absque filio ad suscitandũ semen nomenque fratris, quibus adiunge quartã necessariò subintellectã specificationẽ, q̃ ille de vxore fratris non specificãdo, an ætatis qua possit generare, an vetula. Ista de fratris vxore in ætate, qua potest generare: ilo qui conuincitur, quia ducendã præcipitur ad suscitandũ semen fratris. Ex hac autẽ manifesta differentia inter has duas leges habetur absq; omni controuersia, non omne coniugiũ inter leuirum & fratriam esse diuina lege prohibitũ, sed discernendũ esse inter coniugium leuiri cum fratria sine specificatione aliqua, vel tot specificationibus in Deuteronomia lege vallatũ, & fatendum q̃ in genere sine specificatione aliqua coniugium inter leuirũ & fratriã, est diuina lege damnatũ: coniugium verò inter leuirũ & fratriam tot conditionibus fultũ non solum licitũ, sed præceptũ diuina lege est. Hęc sunt, quæ circa cõiugiũ inter leuirum & fratriã manifestè sancita à Deo habemus. An autẽ diuinæ istæ leges veteris Testamenti ligẽt noui Testamenti professores, an expirauerint, parui refert quo ad causam propositã. Illud tamen silentio inuoluendũ non est, q̃ cum istæ leges cõueniant cũ sententia (videlicet de coniugio inter leuirũ & fratriam tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum oficiumque sanguine iunctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtręque sunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia) tum in autore (quia omnia diuina autoritate sunt edita per Moysem quatenus diuina ligat, eadem ratione perseuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Dixi quatenus diuina: quia nõ est nunc sermo de eisdem legibus, quatenus morales sunt, sed quatenus diuina sunt autoritate per Moysem fultæ.

CAPVT V.

Quòd secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de cõiugio inter leuirum & fratriam habet, non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidẽ omni tã diuinæ q̃ humanę legis non testimonio, sed vinculo, clarè patet, tũ coniugium inter leuirũ & fratriã absolutè esse turpe (Turpitudo enim moralis oppolita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinẽ fratris tui nõ reuelabis, quia turpido fratris tui est) tũ coniugiũ inter leuirũ & fratriã vallatũ tot antedictis cõditionibus esse moraliter bonũ. Ex eo enim q̃ cõiugiũ inter leuirũ absolutè est turpe, infert, q̃ turpitudo illa per coniugiũ inter eosdem tot conditionibus fultũ, &c. tollitur. Alioquin etiã tot conditionibus vallatũ esset moraliter turpe, ac per hoc illicitũ, cuius opinionem testatur lex diuina & eũm turpitudo moralis nõ tollatur nisi per bonũ morale, cõsequens est, q̃ per morale bonũ cõsurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirũ & fratriam, tollatur turpitudo, quæ inesset eidem coniugio nudo, patet igitur inter leuirum & fratriã coniugium honestatũ tot conditionibus, bonum moraliter esse. Et si alius scrutatus fueris, inuenies maius bonũ moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratriã sic honestato, quam sit turpitudo consequẽs coniugium inter eosdẽ absolutè. Nam nisi istius bonitas vinceret illius turpitudinẽ, præceptum istius in specie non vinceret prohibitionẽ illius in genere, ita q̃ diuinũ ius præceptam prohibitionem illius vigente, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quam turpitudinem, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria & tantùm excellit, vt etiam collat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestum & pium. Quo fit, vt si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honestatum his conditionibus, proculdubio honestũ ac pium connubiũ subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iu dæ ante legem Moysi. Geneſi 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quàm naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter altam causam quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.

HIS autem manifestis iuxta diuinũ ac naturæ ius rectissima infertur ratione, q̃ si longè maius bonum, quã bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expressis cõsurgens posset iniri coniugiũ inter leuirum & fratriã, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirũ & fratriam honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et secundum quidẽ naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamẽ exigit, vt si minus bonũ sufficit ad tollendum turpitudinẽ coniugij inter leuirum & fratriã, multò magis ad eandẽ turpitudinem tollendã sufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadẽ illatio ex eo, q̃ nullæ leges multiplicantur propter multitudinẽ euentuum, qui contingere possunt. Oportet enim infinitas cõdere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) sed in omni politia leges cõditæ intelliguntur sic, q̃ ex vno casu decreto intelliguntur decreti omnes similes, & si minus bonũ decretũ est sufficere ad tollendum aliquã turpitudinẽ, intelligitur decretum esse q̃ multò maius bonũ etiam sufficit ad tollendã omnem turpitudinẽ. Hæc, ni fallor, tã clara sunt, vt probatione nõ egeãt, sed insinuatione, q̃ in propolita materia (si in proprijs sistendum est) non est digrediendum ad quodcunque maius bonũ, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum & fratriam consistit in fratris defuncti dehonestatione, & in cõiugio Deuteronomio tollitur huiusmodi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonũ, videlicet nomẽ eius suscitandũ & propagandũ in familia progemiti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipso charo, & ex leuiro cõiunctissimo secundum carnẽ defuncto fratri, tanquã supplente vices defuncti ad generandum ipsi defuncto familiã. Et hęc ideo discussa sunt, nõ quia supponamus coniugium inter serenissimos Reges Reginãque Angliæ contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti: cõstat enim hoc esse falsum, sed vt clarè pateat secundum ius naturæ diuina etiam autoritate firmatũ, nõ vnico tantùm euentu honestũ esse coniugium inter leuirum & fratriã, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tã exiguum bonũ, videlicet nominis per filium fictum idque incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicacius cõsideratum libratũque fuerit, q̃ id iuris naturæ, qd in his Leuiticis legibus cõtinetur, videlicet dehonestatio fratris defuncti, repensatur per tã exiguum ac incertũ bonũ defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus merẽhumanis, nisi in existimatione hominũ, quòd; bonũ cõmune ciuitatis, vel patrię nõ in opinione, sed in re & lõgè maius & finis suapte natura est (nam singulorũ bona externa ad cõmune bonũ ordinãtur vt finẽ) manifestabitur q̃ tam secundum naturalis quã diuini iuris rationẽ rectissimũ coniugium inter leuirum & fratriã honestatur, si ob cõmune patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollẽdum dehonestationẽ defuncti fratris, cõmune patriæ bonũ quã tam exiguum idq; incertũ bonũ defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum, vt potè in nomine cõsistẽs, idq; exiguum, vt potè nõ consequẽs præclarũ aliquid factum, imò nullum defunctum factum, sed naturale opus alterius, si tamẽ efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio à propriis materię quę tractatur: quoniã procedere à bono externo vnius ob bonum cõmune, nõ est digredi, sed progredi aperte ad totũ, à bono partis ad bonũ totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finẽ: & hęc tã manifesta tãque consona sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, q̃ diuinum ius testificatur in minori bono cõmune patrię bonum sufficere ad tollendũ turpitudinẽ cõiugij inter leuirum & fratriã, & naturę ius in minori quoque bono testatur idẽ, manifeste infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginã ob bonum seruandæ pacis inter reges Hispaniarum, & Angliæ cõtractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonum vtrique iuri, adeò quòd si secernãtur humana iura, cõiugium hoc nulla indigusset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonum pacis inter tã excelsos reges, fert secũ conditionẽ tã diuini quam naturæ iuris testimonio sufficientẽ ad honestandũ coniugium inter leuirum & fratriam. Verùm dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollẽda vincula humanorũ iurium, tum ad autorum honestationẽ illius singularis coniugij ob cõmune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugij ex communi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus diffinitur magistraliter, ab apostolica autẽ dispensatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimũ, sed autorauit illud, vt pote ex expressa rationabili causa ac more consonũ tam diuino, quã naturali iuri. Omnia enim hęc fert secum dispensatio ob cõmune bonum pacis. Alienũ siquidem à Christiana professione est, vt Papa, quantuncunque minimũ ius diuinũ, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò autori diuinæ legis, sed nõ est alienum à Christiana professione, vt Papa in ambiguis interpreretur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam naturę. Dispensatio itaque illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iuxta humana, efficit licitum quòd secundum humana iura fuisset illicitum: quatenus vero attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitum, quod secundum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

¶Et ad opulentiã honestationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti: alterum & vxor eius quæ fuerat vna cũ ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futuram Reginã Angliæ, vt regno quo ipse defunctus nõ potuit per seipsum potiri, saltẽ in carne sua potiretur. Alterum & frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tanta malorũ congerie, qualem & quantũ bella inter regna afferunt inter se. Interesse autẽ mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euãgelicus dives sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui veniãt in illum locũ tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, quàm fit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoritatúrque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

NIVERSA autẽ diuina lege perspecta facile mõstratur & siue diuinæ leges, circa coniugium inter leuirũ & fratriam ligent modo, siue expiraverint, cõiugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum at & honestũ est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiam hodie ligãt cùm constet ex eadem diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est & etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere, ad honestandum coniugium inter leuirum & fratriam, ex eo quòd summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturæ, ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illine tale bonũ pacis seruandę libraret (propter hoc enim constat suppleta tum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando autorauit inter hos serenissimos leuirum & fratriã, congruum ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omniũ iurium diuinorũ, naturalium, ac humanorum: quia etiã fingendi licentia concessa inficiari mente quãuis ore nemo potest, ambiguã saltem fuisse iuxta legem diuinã ac naturæ causam, videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugiũ inter leuirum & fratriam, & diffinitionẽ talis ambiguum spectasse ad summũ tunc sacerdotem, & causam boni pacis cõmunis conformẽ, esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quàm cõmune pacis bonum. Et hæc dixerim, nõ & causa ambigua sit, quoniam deductum est cõmune bonum pacis causam esse sufficientẽ ad honestandũ coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (sed ad demonstrãdum) quòd esto quod ambigua, ac difficilis fuisset causa autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxa rationem valde consonã, diuinis & naturæ legibus cõiugium hoc licitũ honestum ac legitimũ sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quatenus morales, (sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrorum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores dãnando coniugium inter leuirũ & fratriam ius diuinum & naturæ citãt, manifestum ex auditis sit, quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturę apostolicaque autoritate contractum. Damnãt siquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugiũ tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri fultum, ex hoc ipso, & iuri diuino ac naturæ inniturntur, Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri inter leuirũ & fratriam coniugium vestitũ multis honestatis speciebus, siue propter bonũ fratris defuncti, siue propter bonum cõmune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorũ Conciliorum, Pontificum, aut Doctorũ egit, nec etiã aduersus illos Doctores qui dicũt & verisime, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum & diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriã ob commune bonũ pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imò tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vtens, diffiniuit & autorauit coniugiũ honestatum ex causa cõmunis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem nõ occurrit mihi melius, quã quod à Spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Felix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 3530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVS. decimus Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos ad magistrum Iohannem studij Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalo prouiderevelim, declarando veritatẽ. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, respõsionem mitto ad receptã àre schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

¶Titulus iste in primis falsus est: quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertum manifestat autorem. Ex eo enim & dicitur à Theologis Parisiensibus, non explicatur qui sunt isti Theologi. nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerum pluralem sufficiunt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita & ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intéderit. dixit enim à Theologis Parisiensibus, intendit autem vt palsim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisius, Nec temere suspicantur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi: ipsa enim impositio, signum est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus, Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶Articulus itaque primus est, Licitum est viro vxoræ fornicante, ducere aliam. Secũdus, est. Non est eadem libertas vxori, quæ viro. Articuli isti non sunt mei, neuter enim inuenitur assertus in libris meis: vt patet in com. super Matth. ca. 19. vbi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. non est autentica. Iste articulus non est meus. in commentarijs enim super dictã Epistolam non negaui Epistolam esse autenticam: sed dixi & dubito, apud Hieronymum. autore eius Epistolæ existente, dubia quoque redditur Epistola. quam, misi sit Pauli, non perspicuum est canonicam, & non nego ipsam autenticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum, quòd est canonica. perspicuitas enim spectat ad notitiam nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsum, si nãque tolleretur dubium & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certum est tamen & durante dubio, non est tantæ autoritatis apud nos, vt sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia: non de ipsa Epistola (vt verba mea clarè sonant) articulus verò loquitur de Epistola secundum se.

¶Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci. f. Nouissimè autem recumbentibus, non est autentica, Iste articulus non est meus: vt patet in Commenta. super Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi & illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubijs, nõ sunt solidæ autoritatis ad firmandam fidẽ, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certũ est enim & ea quæ vertuntur in dubiũ, non sunt tantæ autoritatis, quantę sunt indubitata: dubiũ enim ad nostram spectat notitiam, & non ad scripta ipsa in se.

¶Aduertendũ est autem circa hunc articulũ præcedentẽ & similes, & ego nullam Bibliæ partẽ reieci, nisi quas reijcit beatissimus Hieronymus: & nullam partẽ, aut particulam in dubium verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius: Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacræ Scripturæ ab ijs, quæ non sunt partes, nec particulæ eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubijs. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymum? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶Quintus articulus est cõfessio auricularis nõ est instituta à Christo inquantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Io. 20. scripsit, & Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modũ confitendi, & similiter absoluendi, an ad aurẽ an publicè, Ecclesiæ vsui reliquit, iuxta tamen qualitatẽ peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuã: Confessio auricularis nõ est instituta à Christo: sed est dicere, & confessio instituta à Christo, nõ restringitur ad hunc modũ confitendi: quia extenditur etiã ad confessionem publicã, satisfacit enim præcepto Christi, qui postquã publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

¶Sextus articulus est. Non est necessarium, hominẽ, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiã Confessoris, confiteri antequã Eucharistiam sumat. Hic articulus meus est: & fundatus super doctrinam Apost. Pauli, dicentis dei existente in peccato mortali, & manducaret & biberet indignè Eucharistiã, nisi prius probaretur. Probet autẽ, inquit, seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim mãducat & bibit indigne, & c. Probarè enim seipsum, ad contritionẽ spectat: confessio verò spectat ad probationem nõ solum à seipso, sed etiam ab alio, videlicet à confessore. Et hoc itaque, & Paulus dicit sufficere ad euitandã indignitatẽ probare seipsum, dicit contritionem sufficere ad sumendam Eucharistiam, nisi enim sufficeret probare seipsum, nõ adiunxisset. Et sic de pane illo edat, clare enim significat, quod homo, qui sic est probatus à seipso, de pane illo edat, & de calice bibat. Non est itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶Septimus articulus est, Non habetur verus textus sacrę Scripturę in lingua Latina, misi fiat translatio de verbo ad verbũ ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquã fuit à me scriptus: vt testatur proœmium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

¶Octauus articulus est, Melius est, & orationes dicantur in lingua vulgari in Ecclesia, quàm in lingua Latina. Iste articulus non integrè recitatur: quoniam nõ scripsi, & est melius, sed & est melius ad ædificationem Ecclesiæ neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur: hoc autem super doctrinam Pauli fundaui 1. ad Cor. 14.

¶Nonus articulus est, Pensiones super beneficijs curatis pecuniæ numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quàm ego scripserim: quoniam ego nõ scripsi de beneficijs curatis in specie, sed de beneficijs ecclesiasticis in genere: & fundaui dicta mea super doctrinam diui Thom. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et consueuit quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quintupla: reputatur enim cõmuniter huiusmodi pretium iustum.

¶Decimus articulus est, Nec ratione nec authoritate probari potest, & absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionem. Iste articulus nõ est meus, quantũ ad illam particulam, probari potest: quoniã vt textus questionis manifestat, scripsi nec ratione nec authoritate probatur, quòd sacerdos seclusis legibus iuris positiui & votis, peccet cõtrahendo matrimoniũ, &c. & attuli rationem, contra quã oportet aduersantes, rationibus procedere, & non libello famoso.

¶Vndecimus articulus est, Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cũ sacerdote Occidentali, & cõtrahat matrimoniũ, etiã cessante causa publicæ vtilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ab omni errore in illa quæstione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem post publicam solam: occurrente enim alia causa rationabili, Papa vti sua potestate, vt clare patet.

¶Duodecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, vt vterque cũ alio contrahat: crediderim & sic, coniugium consensu accedente. Iste articulus de coniugio nõ consummato meus est, & tam moderatus, vt irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem. tum quia innititur autoritati sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili, vt apostolica descripta testantur.

¶Tertiusdecimus articulus est, Asserit & Christus descendens ad inferos prædicauerit dæmonijs & damnatis: Iste articulus non est meus: quoniã nunquam hoc asserui. Sed in cõmentarijs super primã epistolam Petri c. 3. manifestè dixi, Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiusmodi enim prędicatio cõmunis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, & non de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationẽ sine aliqua additione.

¶Quartusdecimus articulus est, Epistola secunda Io. non tàm eget expositione, q̃ correctione. Iste articulus nõ integrè recitatur: nã in Commẽtarijs super ipsam Epistolã scripsi. Nec tam eget expositione, quã correctione, quoniam in multis differt à textu Græco. Vbi clarè patet, & de correctione verborũ dissonantiũ à textu Græco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieronymus tãto tẽpore laborauit ad corrigendum libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicã veritatẽ: quare Aug. pro correctione librorum veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicũ textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶Quintusdecimus articulus est, Iacobus Alphæi frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore. Iste articulus non est meus, nunquã enim scripsi, nunquã asserui & Ioseph habuerit aliam vxorẽ, quamuis opinio dicentiũ hoc nõ mihi displicuerit: & propterea scripserim in Commentarijs super Epistolã ad Gal. c. 1. & forte nulla magis quadrate videtur ratio, quam & fuerit filius Ioseph ex alia vxore. nihil enim vt certum scripsi.

¶Sextusdecimus articulus est, an Paulus vxorẽ habuerit, disputare, superfluũ est: quoniã ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu valde rationabili monstretur eũ habuisse vxorem. Iste articulus nõ est meus. nã in Commentarijs super Epistolam ad Philip. c. 4. scripsi, disputare hic, an Paulus habuerit vxorem, superfluũ duci: cùm ex alijs locis Epistolarũ Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur nõ ratione demonstrativa, sed sensu vel de rationabili, & Paulus habuerit vxorẽ. Ex hoc autem articulo, & multis alijs prærecitatis, facile patere potest, & articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & respõsione: vt pote vel impositi, vel alieni à materia erroris, nullus siquidẽ error incurritur, putãdo Paulũ habuisse vxorẽ, vel non habuisse vxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioannis esse correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt, & intelligunt, libellos hos famosos, pugnent rationibus & authoritatibus Scripturæ non libellis famosis, nõ nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris. 1 5 3 4.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes sunt quaterniones, præter TT qui est ternio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca